Gingilavium

℞ fol. Salv. et cochlear. ãã ℥ iv infunde sup. vin. calid.
per 24. hor. in vas. j vin. alb. auferr. deinde leviter
bull. postea collat. fact. add. tinct. terr. japonic.
in ipso vin. parat. gr. XXX ipsius cochlear. gr. XV
utatur mane.

ACCADEMIA DI MEDICINA ★ DI TORINO

M. A. Piazza

JOANNIS DE GORTER

A. L. M. MEDICINÆ DOCT. ET PROF. ORD.

PRAXIS MEDICÆ SYSTEMA.

Editio prima Italica ab Auctore ipso emendata atque aucta.

PARS PRIMA.

DE

MORBIS GENERALIBUS.

PATAVII. Typis Seminarii. MDCCLII.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

9.

TYPOGRAPHUS
AD LECTOREM.

S*Eptimum hoc Volumen eſt ex Operibus Cl. Gorteri quod ex Typographia noſtra prodit. Prodiere enim intra paucos annos*, 1. Medicina Hippocratica, 2. Liber de Perſpiratione Inſenſibili, 3. Chirurgia Repurgata, 4. Opuſcula Medico-Practica, 5. Medicinæ Compendium, *6. demum* Opuſcula varia Medico-Phyſica: *quæ nominatim recenſere placuit, non ſolum ut iis, qui Librorum titulis legendis magnum ſtudium adhibent, gratificarer, ſed etiam ut doctis & vere ſtudioſis libros utiles indicarem, ſi forte ex iis ſeparatos aliquos emiſſent, cum & omnes ſimul, & ſeorſum ſinguli a nobis tradantur. Nunc ſeptimum, inquam, volumen tibi ſiſto, Benigne Lector. Nec te moror multis. Quid enim prædicem tibi Operam diligentiamque meam, quæ inſpicienti manifeſta erit? aut Libri Analyſin, atque rerum compendium tradere inſtituam? Requiret hæc ſanus quilibet ab Auctoris Præfatione, aut potius ſi me audiat librum ipſum emet atque conſulet. Nec de Operis præſtantia judicare auſim. non enim auctoritatem magnam habebit Typographi judicium. Quamquam judicium hac in re meum non eſt contemnendum, cum conſenſu confirmetur doctorum omnium, qui Gorteri Opera ſe magni facere atque optima ducere invicte probant numerata pecunia. Quod mihi ad libri laudem videtur valere plurimum. Nunc ſi & illud monuero, volumen hoc* ab Auctore ipſo emendatum atque auctum *prodire*, verbum non amplius addam.

AUCTORIS EPISTOLA.

PRaxin Medicam præcipuam esse Medicinæ partem, nullus inficias ibit: eam igitur, non quod mihi præ ceteris arrideret, sed utilissima & magis necessaria visa fuerit, omni ope excolere volui.

Reliquæ autem partes, ut Physica, Anatomia, & Chemia magis alliciunt suos cultores, quam severum Praxis Medicæ examen; earum autem usum ægris minus prodesse quia experiebar, istis absolutis, me totum experimentis practicis dedi.

Ab eo igitur tempore, quo Publicum docendi munus mihi incubuit, cuncta, quæ in tanta serie annorum, vel propria praxi, vel lectione Auctorum mihi comparare potui, in Tabulas, quas in Oratione Inaugurali ante viginti & quatuor annos proposui, collecta his demum temporibus perscrutatus sum, num valerem ea, quæ dispersa erant, in certum digerere ordinem.

Detexi agendo infinitos fere istos Morborum Titulos dividi posse in morbos Generales, qui generales manent per totum corpus, vel varias corporis partes occupant, atque in Particulares, qui semper in eadem sede manent.

Quia vero Particulares morbi ut plurimum oriuntur ex his Generalibus, hos tanquam Praxis Medicæ fundamenta, præmittere volui, ut, si Deus largiatur vitam & sanitatem, potuissem Particulares morbos absolvere, cognitis his Generalibus.

In morbis enim particularibus duo simul perpendenda sunt, primo Morbus generalis, qui variam partem, humorem vel actionem invadit: dein id speciale, quod in tali speciali parte, humore, vel actione est observandum. Ex binis his

con-

conjunctis fundamentis firma & stabilis Praxis Medica tandem peti potest. Deficiente autem uno vel altero, morborum Particularium cognitio & curatio incerta erit.

In exponendis morbis, iisdem cum aliis Auctoribus practicis, principiis utor, anatomicis, chemicis, & physicis, unum vero passim addere debui, nempe principium seu actionem vitalem generalem & particularem, quia morbi pertractantur in hominis corpore vivente, in quo non solum leges mechanicæ & hydraulicæ sed etiam vitales imperant, propter quas multa fiunt & facienda sunt, quæ in cadavere vel machina mortua non observantur, vel observanda sunt. Unde veteres quoque fassi sunt aliquid divinum esse imperscrutabile in morbis, quod ex qualitatibus suis explicare non potuere: neque his temporibus valemus ex principiis mechanicis & hydraulicis explicare, quod ex legibus vitæ dependet.

Quia vero corpus hominis est Machina artificiosissima vitali actione prædita, si quibusdam in rebus deficiat, ex conjunctis his omnibus principiis eruenda est defectuum seu morborum cognitio, atque experimentis in homine vivente captis deducenda est curatio, si cito, tuto, & jucunde curare velimus.

Multo plura morborum nomina in hoc Systemate inveniri, quam in aliis practicorum libris, nullus mirabitur, perpendens me multis causis & symptomatibus, quæ a practicis in transitu proponuntur, specialem dedisse Titulum, ut quidquid de ea re sit sentiendum, conjunctim ad eum Titulum inveniri possit.

Scopus erat omnes morbos generales redigere ad tres libros, nempe solidorum, fluentium, & actionum, sed quia tunc quidam restabant morbi ab Alienis in corpore natis, & alii qui ex Causis servabant nomen, duos reliquos addere debui.

Præmonere debeo principium Doctrinæ Medicæ ab hoc Systemate non esse inchoandum, sed præmittendam esse cogni-

gnitionem Anatomicam, Chemicam, & Physicam, ut his instructus tanquam uno pede, nostro altero utatur, ut bene incedat.

Ne statim quis illotis manibus adgrediatur doctrinam morborum generalium, præscire oportet, quid sciendum sit generaliter in omnibus morbis, quæ in Procemio exhibui.

His dein peractis omnium morborum generalium divisionem in Tabulas ita digessi, ut adhibita cura Junior Medicus detegere posset, ex adparentibus phænomenis, vel cognitis causis, quale nomen sit datum morbo oblato.

Etiamsi magnam curam multosque labores in Tabulis analyticis his concinnandis adhibuerim, non tamen omnibus in partibus istas absolvere potui, ut nihil deficeret, vel aliquod meliori loco poni non potuisset, si modo exiguam, ad detegenda vera nomina morborum, fenestram aperui, contentus ero, me Discipulis meis aliquam demonstrasse viam, qua in ægris valeant invenire morbi nomen, ut alios quoque practicos consulere possint.

Nulla auctorum nomina vel loca adjeci, etiamsi illa ex Collectaneis nostris facile addere potuissem, ne in nimis magnam molem excresceret hic liber; & quia in arte Medica experimentis non vero auctoritate praxis firmanda sit.

In describendis morbis omnem adhibui curam, ut paucis verbis, nulla addita ratione, quæ viva voce in collegiis est tradenda, rem ipsam complecterer. Eo autem factum fuit, ut sensus hinc inde non satis perspicuus habeatur, quod condonare & in bonam partem interpretari velit L. B.

TA-

TABULA ANALYTICA MORBORUM.

PARS PRIMA.

LIBER I.

GENERALES SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

EX NEXU.

Debiliore.	1. *Fragilitas.*
Firmiore.	2. *Tenacitas.*
Soluta in parte molli, a Causa	3. *Destructio.*
Mechanica,	
Secante.	4. *Vulnus.*
Obtusa.	5. *Contusio.*
Pungente.	6. *Punctura.*
Mordente.	7. *Morsus.*
Divellente in Lacinias.	8. *Laceratio.*
Varia,	
Externa destruente,	
Valida vi ignis.	9. *Ustio.*
Congelatione.	10. *Gelu.*
Rodendo.	11. *Corrosio.*
Ablatione sustentaculi.	12. *Sustentaculi def.*
Interna,	
Recenti, producente Solutionem,	
Æqualem oblongam.	13. *Fissura.*
Inæqualem.	14. *Ruptio.*
Vetusta, relinquente Solutionem,	
Latam & planam	15. *Ulcus.*
Angustam caniculatam.	16. *Fistula.*

TI-

TITULUS II.

EX TONO.

Accurtatio,
Validior. - - - - - - - 17. *Contractilitas.*
Minor. - - - - - - - 18. *Laxitas.*
Flexura,
Facilior. - - - - - - - - 19. *Flexibilitas.*
Difficilior. - - - - - - - - 20. *Rigiditas.*
Restitutio,
Nimia. - - - - - - - 21. *Elasticitas.*
Minor. - - - - - - - 22. *Inertia.*

TITULUS III.

EX QUANTITATE.

Majore. - - - - - - - 23. *Abundantia.*
Minore in ablatione, - - - - - - 24. *Defectus.*
Partis integræ. - - - - - - - - 25. *Mutilatio.*
Superficiei,
Rodendo. - - - - - - - 26. *Excoriatio.*
Terendo. - - - - - - - 27. *Attritus.*
Abstergendo. - - - - - - - 28. *Nuditas.*

TITULUS IV.

EX SUBSTANTIA.

A Causa mechanica,
Minuente
Longitudinem, - - - - - - 29. *Adductio.*
Latitudinem. - - - - -. 30. *Compressio.*
Augente Longitudinem,
Cum Renixu. - - - - - - - 31. *Extensio.*
Sine Renixu. - - - - - - - 32. *Elongatio.*
Ad Adtactum cedente
Facile. - - - - - - - 33. *Mollitudo.*
Difficile. - - - - - - 34. *Durities.*
Comparata ad humores,
Abundantiores. - - - - - - - 35. *Humiditas.*

Defi-

Deficientes. - - - - - - 36. *Siccitas.*
In Molem,
Auctam. - - - - - - 37. *Crassitudo.*
Minutam. - - - - - - 38. *Tenuitas.*
Compactam. - - - - - - 39. *Densitas.*
Expansam. - - - - - - 40. *Raritas.*
In Cohærentiam,
Tenaciorem flexilem. - - - 41. *Callus.*
Duriorem rigidam. - - - - - - 42. *Ossificatio.*
In figuram Alienam,
Morbosam. - - - - - - 43. *Deformitas.*
A læsione relictam. 44. *Cicatrix.*
In Capacitatem,
Auctam. - - - - - - 45. *Amplitudo.*
Minutam. - - - - - - 46. *Angustia.*
Impletam. - - - - - - 47. *Obstructio.*
Compressam vel contractam. 48. *Clausura.*
Coalitam. - - - - - - 49. *Concretio.*

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Parte integumentis communibus,
Tecta. - - - - - - 50. *Hernia.*
Nudata. 51. *Procidentia.*

LIBER II.

GENERALES HUMORUM MORBI.

TITULUS I.

QUANTITATIS.

Æquilibrii. - - - - - - 52. *Æquil. destr.*
Abundantia, præbet augmentum - - - 53. *Abundantia.*
Partis, a - - - - - - 54. *Intumescentia.*
Sanguine, in
Corpore toto. - - - - - - 55. *Plethora.*
Parte aliqua,
Arteriæ. - - - - - - 56. *Aneurysma.*

 Venæ.

Venæ. - - - - - - - - - - - - 57. *Varix*.
Pinguedine in toto corpore. 58. *Obesitas*.
Lympha, in
Corpore toto vel cavitate. - - 59. *Hydrops*.
Lymphaticis vel loculis. - - - 60. *Hydatides*.
Pituita, in
Corporis ambitu. - - - - 61. *Leucophlegm.*
Parte speciali. - - - - - 62. *Oedema*.
Pure, in cavitate
Clausa vel aperta. - - - - 63. *Abscessus*.
Aperta ab apertura remota. - - 64. *Sinus*.
Defectus qui fit in - - - - - 65. *Defectus*.
Corpore toto, diminutione,
Pinguedinis. - - - - - - - - - 66. *Macies*.
Variorum humorum. - - - - - - 67. *Atrophia*.
Cum corruptela. - - - - 68. *Phthisis*.
Parte speciali, post molem
Auctam. - - - - - - - - - - - - 69. *Detumescentia*.
Naturalem, - - - - - 70. *Extenuatio*.
Omni fere humido ablato. - - 71. *Aridura*.

TITULUS II.

COHÆRENTIÆ.

Majoris inter partes
Omnes. - - - - - - 72. *Tenacitas*.
Nonnullas. - - - - - - 73. *Crassitudo*.
Solubiles, motu & colore inductæ
Minore in humore
Circulatorio. - - - - - 74. *Pituita*.
Secretorio vel Excretorio. - - 75. *Mucor*.
Majore, in humore
Circulatorio. - - - - - 76. *Lentor*.
Secretorio vel Excretorio. - - 77. *Phlegma*.
Non solubiles, a causa
Interna solidis
Adhærentes, natæ, - - - - -
Actione vitali & calore
Minore. - - - - - - - - - 78. *Viscidum*.
Minore corrumpente. - - 79. *Glutinosum*.
Vix adhærentes, occupantes
Massam totam. - - - - 80. *Concretus*.
Partem aliquam. - - - - 81. *Grumus*.

Super-

Superficiem. - - - - - - - - - - - 82. *Crusta*.
Externa, per
Coagulum. - - - - - - 83. *Coagulatus*.
Frigus glaciale. - - - - - - - - - Gelu (10)
Calorem adurentem. - - - Ustio (9)
Minoris,
Generalis. - - - - - - - 84. *Tenuitas*.
Specialis, producentis humorem
Criticum, vel non lædentem. - - 85. *Resolutus*.
Morbosum,
Vappidum. - - - - - - 86. *Aquosus*.
Corruptum. - - - - - - 87. *Colliquatus*.
Acrem,
Subpinguem. - - - - - - 88. *Ichor*.
Salinum aquosum. 89. . . . 89. *Lympha*.

TITULUS III.

QUALITATIS SENSIBUS DETEGENDÆ.

Generalis sensus detegit,
Calorem. - - - - - - - 90. *Calidus*.
Frigiditatem. - - - - - - - 91. *Frigidus*.
Læsionem nullam in humorib. virib.
Donatis. - - - - - - - 92. *Mitis*.
Privatis. - - - - - - - 93. *Vappa*.
Dolorem, ex materia. - - - - - - - 94. *Acrimonia*.
Salina,
Salsa. - - - - - - - - 95. *Salsa*.
Acida. - - - - - - - 96. *Acida*.
Nitrosa. - - - - - - - 97. *Nitrosa*.
Urinosa. - - - - - - - 98. *Alcalina*.
Pingui præbente
Saporem detestabilem & ardorem. 99. *Rancor*.
Fœtorem. - - - - - - 100. *Putor*.
Terrestri. - - - - - - - 101. *Austeritas*.
Particularis sensus detegit,
Visu,
Colorem, - - - - - - - 102. *Color*.
Album. - - - - - - - 103. *Albor*.
Pallidum. - - - - - - - 104. *Pallor*.
Nigrum. - - - - - - - 105. *Nigror*.
Rubrum. - - - - - - - 106. *Rubor*.
Lividum. - - - - - - - - - - - 107. *Livor*.

Flavum. - - - - - - - 108. *Flavedo*.
Bullulas aereas. - - - - - - - 109. *Spuma*.
Miſcelam,
Æqualem. - - - - - - - 110. *Æqualis*.
Inæqualem. - - - - - - - 111. *Inæqualis*.
Olfactu fœtorem. 112. *Fœtor*.

TITULUS IV.

LOCI ALIENI.

Humorum,
Generalium,
Subſiſtentium. - - - - - - - 113. *Error loci*.
Collectorum. - - - - - - - 114. *Collectio*.
Effuſorum. - - - - - - - 115. *Effuſio*.
Particularium,
Sanguinis. - - - - - - - 116. *Ecchymoſis*.
Bilis. - - - - - - - 117. *Icterus*.
Aeris. - - - - - - - 118. *Empneumat*.
Materiæ morbi. - - - - - - - 119. *Metaſtaſis*.

TITULUS V.

NATURÆ MUTATÆ.

Generalis, - - - - - - - 120. *Metamorphoſis*.
Emendabilis,
Varius. - - - - - - - 121. *Cacochymia*.
Poſt menſes ſubſiſtentes. - - - - - 122. *Chloroſis*.
Cum ſpeciali acrimonia. - - - - - 123. *Scorbutus*.
Oſſium mollitudinem & deformitatem inducens. - - - - - - 124. *Rhachitis*.
Conſtans. - - - - - - - 125. *Corruptio*.

TITULUS V.

HUMORES MORBOSI GENERALES.

Alieni, ex
Præparatione
Perfecta. - - - - - - - 126. *Coctus*.

Imper-

Imperfecta. - - - - - - - 127. *Crudus*.
Natura
Benigna. - - - - - - 128. *Benignus*.
Maligna. - - - - - - 129. *Malignus*.
Colore distinguendi,
Flavo. - - - - - - 130. *Biliosus*.
Albo. - - - - - - 131. *Pus*.
Nigro, per
Corruptionem vel concret. 132. *Melancholia*.
Mortificationem. - - - - 133. *Sphacelus*.

L I B E R III.

GENERALES ACTIONUM MORBI.

T I T U L U S I.

S E N S U S M O R B O S U S.

Partis
Sentientis generalis
Simplex
Major & molestus, ... 134. *Dolor*.
Febre utplurimum carens, - -
Ligamentis & carni infestus. 135. *Arthritis*.
Nervos afficiens. - - - - 136. *Catarrhus*.
Febrem excitans,
Per Paroxysmos increscens. 137. *Podagra*.
Continuo & diu infestans. 138. *Rheumatismus*.
Ad fricandum vel scalpendum instigans. . . . . . . 139. *Pruritus*.
Minor vel exstinctus, in parte
Sentiente non dolente. - - - 140. *Stupor*.
Dolente antea. - - - - - 141. *Anodynia*.
Compositus
Major cum reliquis actionibus conspirans. - - - - - 142. *Consensus*.
Exstinctus cum
Motus voluntarii actione abolita,
Membris laxis simul. 143. *Apoplexia*.
Membris subrigidis, flexibilib. 144. *Catoche*.
Reliquis actionibus exstinctis,
Utplurimum reviviscens. - - - 145. *Syncope*.

Nun-

Nunquam reviviscens in
Membro toto . . . . . . , 146. *Sphacelus*.
Membri superficie . . . . . 147. *Eschara*.
Specialis actionis, molestus . . . . . 148. *Anxietas*.
Encephali, præbens
Dormientibus sensum ponderis
incumbentis . . . . 149. *Incubus*.
Somni privationem . . . . . 150. *Agrypnia*.
Cupiditatem majorem . . . . 151. *Somnolentia*.
Oppressionem vix superabilem . 152. *Sopor*.
Mentis aberrationem, in
Dormientibus solis . . . . . 153. *Insomnium*.
Dormientibus & vigilantibus . 154. *Delirium*.
Cum febre continua acuta . 155. *Phrenitis*.

TITULUS II.

MOTUS SOLIDORUM MORBOSUS.

Major
Ordinatus, ... 156. *Motus major*.
Vibrans valide, producens . . . . 157. *Pulsatio*.
Calorem nimium, & . . . . . 158. *Calor*, *Ardor*.
Lentorem . . . . 159. *Inflammatio*.
Ichorem . . . . 160. *Erysipelas*.
Inordinatus, vehemens, varius, ... 161. *Convulsio*.
Cum sensuum extinctione . . . . . 162. *Epilepsia*.
Minor, in . . . . 163. *Motus minor*.
Organis omnibus,
Virium defectu productus . . . . . 164. *Debilitas*.
Post sublatum morbum . . . . . . 165. *Convalescentia*.
Frigoris sensum inducens . . . . . . 166. *Frigiditas*.
Organo animali,
Post toleratos labores . . . . . . 167. *Lassitudo*.
Sensim natus . . . . . . 168. *Paresis*.
Exstinctus . . . . . . 169. *Paralysis*.
Alienus, qui est
Voluntarius aliquomodo in
Decumbentibus solis . . . . . 170. *Decubitus*.
Situ corporis quovis . . . . . 171. *Inquietudo*.
Involuntarius
Validior,
Palpans . . . . 172. *Palpitatio*.

Inor-

Inordinatus in
Partibus variis. . . . . . . 173. *Mobilitas*.
Ventre præcipue,
Virorum. . . . . . 174. *Hypochondriaca*.
Feminarum. . . . . . . 175. *Hysterica*.
Cum frigoris sensu. . . . . . 176. *Horror*, *Rigor*.
Debilior,
Vacillans. . . . . . . 177. *Tremor*, *Vacill.*
Cum formicatione vel punct. *Torpor*.
Varius in motu vitali. . . . . 178. *Pulsus morbosus*.

TITULUS III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Observatur ille, in
Circumductione,
Majore. . . . . 180. *Circulatio major*.
Minore. . . . . 181. *Circulat. minor*.
Exstincta. . . . . . . 182. *Stagnatio*.
Reditu per
Venas. . . . . 183. *Refluxus impeditus*.
Absorbentia,
Minore & impedito. . . . 184. *Absorptio defic.*
Aucto & nimio. 185. *Absorptio major*.
Emissione, per emissaria,
Naturalia,
Generalia. . . . . 186. *Evacuatio morbosa*.
Cutanea,
Invisibili. . . . . . . 187. *Perspirat. morb.*
Visibili. 188. *Sudor*.
Uropœa. 189. *Urina morbosa*.
Morbosa vel artificialia. 190. *Hæmorrhagia*.

TITULUS IV.

ACTIONES FEBRILES.

Febris nominata, ex . . . . . . 191. *Febris*.
Paroxysmo,
Unico perseverante,
Non ultra XXIV horas. . . . 192. *Ephemera*.
Ad duos tresve dies. . . . 193. *Synochus*.

Ad

Ad dies VII vel ultra. . . . 194. *Continua.*
Multiplici redeunte,
Periodico,
Simplici, inter paroxiſmos, exhibente
Apyrexiam. . . . . . . 195. *Intermittens.*
Singulis diebus. . . . . . 196. *Quotidiana.*
Alterno die. . . . . . 197. *Tertiana.*
Duobus diebus liberis. . . . 198. *Quartana.*
Levamen ſine apyrexia. 199. *Remittens.*
Alterno die. . . . . . . 200. *Tritæophyes.*
Complicato. . . . . . 201. *Semitertiana.*
Duplicato. . . . . . . 202. *Duplicata.*
Vago, ... 203. *Erratica.*
Duratione, per
Breve tempus cum vehementia. . . 204. *Acuta.*
Longum tempus quaſi latens. . . . 205. *Chronica*, *Lenta.*
Phænomeno ſpeciali in cute, cum
Puſtulis
Purulentis. . . . . 206. *Variolæ.*
Raro ſuppurantibus. . . . . . 207. *Exanthemata.*
Maculis
Rubris
Minoribus. . . . . 208. *Morbilli.*
Latioribus. . . . . . . 209. *Scarlatina.*
Lividis, nigris, vel flavis. 210. *Petechialis.*
Morbo novo ſuperveniente. . . . 211. *Symptoma.*
Generali,
Calore nimio,
Ardente ſicco. . . . . 212. *Ardens.*
Acri moleſto. . . . . . . 213. *Typhos.*
Frigore majore perſeverante. . . 214. *Algida.*
Caloris frigoriſque viciſſitudine. . . 215. *Epialos.*
Fallaci lenitate. . . . . . 216. *Leipyria.*
Horrore frequenti. . . . . . . 217. *Phricodes.*
Emaciatione ſumma. . . . . 218. *Hectica.*
Anxietate & faſtidio. . . . . 219. *Aſodes.*
Evacuatione nimia
Humoris tenuis corrupti. . . . 220. *Colliquativa.*
Sudoris
Calidi. . . . . . . 221. *Hydropyretos.*
Frigidi colliquativi. . . . 222. *Helodes.*
Animi deliquio. . . . . . . 223. *Syncopalis.*
Delirio. . . . . . . Paraphrenitis.
Particulari,
Cephalalgia & Cardialgia. . . 224. *Hungarica.*

Alvi

Alvi fluxu cum torminibus. . . . 225. *Dysenterica.*
Vomitu & conatu vomendi. . . 226. *Emetica.*
Siti nimia perseverante. . . 227. *Siticulosa.*
Causa morbosa, ... 228. *Symptomatica.*
Generali, in humore
Cacochymico (121) . . . . 229. *Cacochymica.*
Bilioso (130). . . . . 230. *Biliosa.*
Lymphatico acri (89). . . . . 231. *Lymphatica.*
Scorbutico (123). . . . . . . 232. *Scorbutica.*
Purulento (131). . . . . . . 233. *Purulenta.*
Putrido (100). . . . . . 234. *Putrida.*
Maligno (129). . . . . . 235. *Maligna.*
Particulari. . . . . 236. *Topica.*

L I B E R IV.

ALIENA MORBOSA.

T I T U L U S I.

MORTUA MORBOSA.

Solida. . . . . 237. *Calculus.*
Liquida. . . . . 238. *Flatus.*

T I T U L U S II.

VIVENTIA MORBOSA.

Motu suo & morsu morbum inferentia. . . . . . . 239. *Insecta.*

L I B E R V.

CAUSÆ MORBUM INFERENTES.

T I T U L U S I.

INTERNÆ MORBUM GENERANTES.

Internæ causæ producunt morbum,
Generatione, ex

Simili labe in parentibus. . . . 240. *Hereditarius.*
Causis ante nativitatem. . . 241. *Conatus.*
Corporis incremento & decremento. 242. *Ætas.*
Vitali actione, in
Animi
Exercitatione. . . . . . . 243. *Animi actio.*
Passione. . . . . 244. *Animi pathem.*
Animali motu,
Majore. . . . . 245. *Exercitium.*
Minore. . . . . 246. *Quies.*
Somno,
Nimio & turbato. . . . . . 247. *Somnus.*
Impedito & minore. . . . . 248. *Vigilia.*
Speciali corporis
Diathesi, ... 249. *Natura.*
Paucorum hominum. . . . . 250. *Idiosyncrasia.*
Multorum hominum. . . . . 251. *Temperament.*
Sensim comparata. , . . 252. *Consuetudo.*
Evacuatione,
Minuta & prohibita. . . . 253. *Retenta.*
Nimia. . . . . . . , . 254. *Excreta.*
Spontanea mutatione, invertente, 255. *Automatica.*
Solida & liquida. . . . . Corruptio. (125)
Humores producente,
Oleum fœtidum & alcali volatile. . . , ... Putredo. (100)
Spiritum ardentem vel acidum. 256. *Fermentatio.*
Specialem virtutem in mistis exstinctam. . . . . . . 157. *Effervescentia.*
Descensum in partibus gravioribus. . . . . 258. *Præcipitatio.*
Cohærentiam naturalem minorem. . . . . 259. *Maceratio.*
Concretionem inter partes novam. . . . . . . 260. *Crystallisatio.*

T I T U L U S II.

EXTERNÆ MORBUM PRODUCENTES.

Physica manifesta actione agentes, . . 261. *Mechanica.*
Concussione generali. . . . . 262. *Vectio.*
Agitatione particulari. . . . 263. *Scalptura.*
Quantitate nocentes,

Majo-

Majore . . . . 264. *Abundantia.*
Minore . . . . 265. *Defectus.*
Qualitate damnum inferentes,
Manifesta, in
Calore . . . . 266. *Calida.*
Frigore . . . . 267. *Frigida.*
Humiditate . . . . 268. *Humida.*
Siccitate . . . . 269. *Sicca.*
Lata, ut plurimum, in
Aere vario . . . . 270. *Aer.*
Temporis variatione . . . . . 271. *Tempus anni.*
Materia inficiente . . . . . 272. *Contagium.*
Volatili, producente morbum,
Eodem semper loco . . . . 273. *Endemius.*
Vario loco & tempore,
Paucos interficiente . . . . 274. *Epidemius.*
Multos necante . 275. *Pestis.*
Fixa, ut plurimum propagata,
Concubitu . . . . . 276. *Venerea lues.*
Morsu . . . . 277. *Hydrophobia.*
Ictu . 278. *Tarantismus.*
Abusu inductæ . . . . . . 279. *Abusus.*
Munientium . 280. *Integumenta.*
Nutritionis . . . . 281. *Nutrientia.*
Curationis . . . . 282. *Medicamenta.*
Veneni . . . . 283. *Venena.*
Magiæ . . . . 284. *Magia.*

MORBORUM SERIES
IN PARTE SECUNDA.

LIBER I.

CAPITIS MORBI.

285. Generales morbi caput infestantes.
286. Cephalalgia.
287. Carebaria.
288. Hydrocephalon.
289. Gravedo.
290. Faciei morbi.
291. Ophthalmia.
292. Cæcitas.
293. Vertigo.
294. Otalgia.
295. Sternutatio.
296. Odontalgia.
297. Aphtæ.
298. Linguæ morbi.
299. Manducationis morbi.
300. Sitis morbosa.
301. Sapor alienus.
302. Encephali humoris morbi.
303. Salivæ morbi.
304. Muci morbi.
305. Ceruminis morbi.

LIBER II.

COLLI MORBI.

306. Generales colli morbi.
307. Faucium morbi.
308. Uvulæ morbi.
309. Tonsillarum morbi.
310. Laryngis morbi.
311. Pharyngis morbi.
312. Oesophagi morbi.
313. Deglutitionis morbi.
314. Vocis morbi.
315. Angina.
316. Bronchocele.
317. Raucedo.
318. Screatus.
319. Tussis.
320. Sputum.

LIBER III.

PECTORIS MORBI.

321. Generales pectoris morbi.
322. Mammarum morbi.
323. Lactis morbi.
324. Pulmonum morbi.

325. Cor-

325. Cordis & Pericardii morbi.
326. Pleuræ morbi.
327. Mediastini morbi.
328. Diaphragmat. morbi.
329. Respiratio morbosa.
330. Dispnœa.
331. Asthma.
332. Suffocatio.
333. Singultus.
334. Hæmoptysis.
335. Pleuritis.
336. Peripneumonia.
337. Empyema.
338. Hydrothorax.

LIBER IV.

VENTRIS MORBI.

TITULUS I.

VENTRIS MORBI EXTERNI.

339. Generales ventris & viscerum morbi.
340. Abdominis morbi.
341. Ascites.
342. Tympanites.
343. Umbilici morbi.
344. Hypochondriorum morbi.
345. Lumborum morbi.
346. Lumbago.
347. Nephritis.
348. Spina bifida.
349. Coxæ dolor.
350. Inguinum morbi,
351. Bubo.
352. Ani morbi.
353. Hæmorrhoides.
354. Perinæi morbi.

TITULUS II.

CHYLIFICATIONIS MORBI.

355. Ventriculi morbi.
356. Anorexia.
357. Pseudorexia.
358. Satietas.
359. Fastidium.
360. Nausea.
361. Dyspepsia.
362. Cardialgia.
363. Soda.
664. Ructus.
365. Vomitus.
366. Vomitu rejecta.
367. Vomitus cruentus.
368. Eructatio.
369. Intestinorum morbi.
370. Mesenterii morbi.
371. Pancreatis morbi.
372. Omenti morbi.
373. Chyliferorum morbi.
374. Chylus morbosus.
375. Cacochylia.
376. Alvi excrementa varia.
377. Meconium.
378. Alvus adstricta.
379. Diarrhœa.
380. Dysenteria.
381. Hepaticus fluxus.
382. Lienteria.

383. Cœ-

383. Cœliaca.
384. Volvulus.
385. Cholera.
386. Hypercatharsis.
387. Tenesmus.
388. Colica, seu Tormina.
389. Borborygmus.
390. Crepitus.
391. Intestinorum vermes.
Hæmorrhoides, S. 353.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

392. Lienis morbi.
393. Portarum morbi.
394. Hepatis morbi.
395. Hepatitis.
396. Vesicæ felleæ morbi.
397. Bilis morbosa.
398. Calculus bilis.
Omenti morbi, S. 372.
Icterus, S. 117.
Melancholia. S. 132.

TITULUS IV.

DIURESIS MORBOSA.

399. Urinæ organorum morbi.
400. Renum morbi.
401. Ureterum morbi.
402. Vesicæ morbi.
403. Uretræ morbi.
404. Incontinentia urinæ.
405. Diabetes.
406. Mictus cruentus.
407. Dysuria.
408. Stranguria.
409. Ischuria.
Urina morbosa, S. 189.

LIBER V.

GENERATIONIS MORBI.

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

410. Penis morbi.
411. Prostatarum morbi.
412. Scroti morbi.
413. Testium morbi.
414. Vesicularum morbi.
415. Semen morbosum.
416. Gonorrhœa.
417. Impotentia.

T I.

TITULUS II.

GENITALIUM FEMINARUM MORBI.

418. Muliebrium morbi.
419. Vaginæ morbi.
418. Uteri morbi.
421. Tubarum morbi.
422. Ovariorum morbi.
423. Menstrua purgatio.
424. Mensium profluvium.
425. Mensium suppressio.
426. Leucorrhœa.
427. Hysteromania.
428. Sterilitas.

TITULUS III.

EMBRYOLOGIA.

429. Gravidarum morbi.
430. Fœtus morbi.
431. Placentæ morbi.
432. Umbilicalis funiculi morbi.
433. Partus naturalis.
434. Puerperium.
435. Lochia.
436. Lochior. profluvium.
437. Lochiorum suppressio.
438. Dystocia.
439. Abortus.
440. Mola.
441. Infanticidium.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, e Approvazione del P. *F. Paolo Tommaso Manuelli* Inquisitor Generale del Santo Uffizio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Joannis de Gorter Medicinæ Doctoris Praxis Medicæ Systema, Tomus Primus, & Secundus de Morbis Generalibus, & Particularibus* non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Gio: Manfrè Stampatore di Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 5. Giugno 1751.

(
(Gio: Querini Proc. Rifor.
(Daniel Bragadin Cav. Proc. Rifor.

Registrato in lib. a carte 7. al num. 72.

Michel Angelo Marino Segr.

Adi 3. Luglio 1751.
Registrato nel Magistr. Eccellentissimo degli Esecutori contro la Bestemmia.

Alvise Legrenzi Segr.

PROŒMIUM.

I. A Medico exigunt omnes ſani, ut præbeat regulas, quibus conſervatur ſanitas, ſeu præveniuntur morbi; ægrotantes autem, ut morbo medeatur, vel ſi fieri non poſſit, ut ejus progreſſum arceat, aut eum toleratu faciliorem reddat.

II. Fieri autem hoc nequit, niſi cognoſcatur morbus, ejuſque cauſa, & dein quali methodo & quibus auxiliis cognitus morbus curari debet. Nullus ergo niſi inſtructus anatomicis, chemicis, phyſicis, legibus ſpecialibus corporis viventis, valet eruere morborum cauſas; ſed ut curet, inſuper ſcire oportet ſpecialem methodum medendi, auxilia & medicamentorum vires, quibus prævenire, curare, & palliare poteſt propoſitum morbum. Inde neque ſola theoria & cognitio morborum, neque ſola empirica curatio ſufficit, ſed utraque ad medendum jungenda ſunt. Partem theoreticam ſuppono cognitam in hoc ſyſtemate, utpote ſatis ab aliis expoſitam: quæ vero pertinent ad morbi, ejuſque cauſarum, effectuum & curationis cognitionem, hoc loco tradenda ſunt.

III. Antequam adtingamus ſpecialis morbi doctrinam, ſcire juvat, quæ generalia in morbis ſunt præſcienda: hæc vero præbent differentias morborum ad ſe invicem, vel complectuntur quædam ſpecialia in eodem morbo.

IV. Generales Differentiæ petuntur. 1. Ex phænomenis, ut Calidus (158); Frigidus (267); Ardens (212); Horrificus (176, 217); Convulſivus (161).

2. Ex Cauſa, ut Hereditarius (240); Connatus (241); Contagioſus (272); Endemicus (273); Epidemicus (274); Venenatus (283).

3. Ex Humoribus morboſis, Colliquativus (87); Putridus (100, 234); Sanguineus (55); Bilioſus (130, 230); Pituitoſus (74); Melancholicus (132); Purulentus (131, 233).

4. Ex aliis Morbis, Inflammatorius (159); Eryſipelatoſus (160); Hecticus (218); Febrilis (191); Cancroſus.

5. Ex Morborum Natura cenſetur Magnus vel Parvus; Vehemens vel Lenis; Facilis vel Difficilis; Benignus vel Malignus; Sanabilis vel Inſanabilis; Salutaris vel Periculoſus; Securus vel Lethalis & Extremus.

6. Ex Morborum Variatione eſt Conſtans vel Inconſtans; Periodicus vel Vagus; Stationarius, Sporadicus vel Intercurrens; Continuus, Intermittens, Remittens, vel Recidivans.

7. Ex Duratione, generatur Vetustus aut Recens; Antiquus vel Novus; Brevis aut Longus & Pertinax.

8. Ex Inventione est Apertus, vel Latens; Obscurus vel Manifestus; Cognitus vel Incognitus; Externus aut Internus.

9. Ex Compositione nascitur Simplex vel Compositus; Primarius vel Secundarius; Idiopathicus, vel Sympathicus; Purus vel Impurus; Essentialis vel Symptomaticus; Legitimus vel Illegitimus; Verus vel Anomalus.

Omnia autem illorum morborum genera distinguunt in Acutos & Chronicos.

V. Morbus vehemens, febrilis, generalis vel particularis, cum aucta circulatione, unico paroxysmo periodum, non ultra 24. vel ad summum 40. dies durantem, sine apyrexia, absolvens, Acutus vocatur.

1. Ab hoc separari potest Ephemera, quæ non est vehemens; & Apoplexia, quæ febre carere potest: quare Brevis & Acutus differt.

2. Acuti distinguuntur ex duratione, nam Acutissimi sunt, qui intra 4. vel 7. dies desinunt; diutius durantes Acuti absolute dicuntur, modo 40. dies non excedant.

3. Regulariter Acuti 1. sunt Inflammatorii & febres continuæ, in quibus tempora critica observantur, nisi transeant in Corruptelam. 2. Erysipelatosi. 3. Putridi. 4. Maligni, qui omnes certum ordinem non servant.

4. Speciales effectus ex aucto motu vitali & citatis morbis sunt desumendi.

5. Curatio generalis in temperando impetu plerumque locanda, aut ex propria curatione specierum, quæ ad acutos veros referuntur, deducenda.

VI. Omnes morbi sive mites, sive vehementes sint, cum vel sine febre, ultra quadraginta dies durantes, Chronici dicuntur.

1. Generantur illi statim ab initio si morbi materia viribus vitæ subigi & expelli nequeat, aut quando vis vitæ non intendatur ad subigendum & expellendum. Vel generantur post Morbos Acutos ex relicta materia, vel inducta mutatione, quæ cum morbo acuto non cessat.

2. Quia sponte raro desinunt, sed recta medendi methodo & aptis auxiliis sunt tollendi, majore industria opus in curatione, quam quæ in Acutis adhibetur. Infinitæ species horum admodum diversam curationem exigunt: ut plurimum tamen corporis exercitatio, medicamenta moventia, calefacientia, roborantia, & antiseptica calida sunt adhibenda, dum simul servatur alvus laxior, & corpus perspirabile.

VII. Generalia in morbis pertinent ad eorum Causas, Effectus, Signa, Præsagia, Exitus, & Curationem.

VIII. Res simplex vel composita, quæ in corpore vivente morbum producit, Causa vocatur.

1. Hæc si sensibus vel ratione detegi potest, Manifesta & Aperta dicitur: sed in vel extra corpus latens Abdita vocatur.

2. In corpore autem hærens, plerumque latens, sola non inferens morbum, sine qua tamen alia accedens causa non produxisset morbum, Proegumena adpellatur seu Prædisponens.

3. Quæ vero causæ solæ accedentes morbum pariunt, cum vel sine prædisponente, hæ Procatarcticæ audiunt.

4. Hæ etiam accedentes dicuntur Externæ, sed in corpore natæ Internæ.

5. Omnes hæ Causæ congregatæ immediate morbum producentes constituunt Causam Proximam; quæ vero recedunt relicto morbo, hæ Remotæ dicuntur.

6. Causæ hæ omnes agunt in partes firmas aut fluentes, vel in actiones generales aut particulares.

IX. Quæ immediate ex morbi causa producuntur, aut mediate, quia hæret in corpore vivente, illa dicuntur Morbi Effectus. Inde varii nascuntur Effectus. 1. In morbis ex diversis causis natis. 2. Ex causa eadem agente in variis partibus, humoribus & functionibus. 3. Ex vario statu, idiosyncrasia, temperamento,

to, consuetudine. 4. Ex morbo alio prægresso, accedente novo. 5. Ex consensu, metastasi, metamorphosi. 6. Ex adhibita diæta, regimine, methodo medendi, & variis auxiliis.

X. Omnia a Medico detecta, ab ægro vel aliis communicata, indicantia aliud quid in corpore latitare, Signa vocantur, & horum doctrina Semeiologia.

1. Petuntur Signa 1. ex antecedentis causæ cognitione; 2. ex præsentibus phænomenis, seu effectibus; 3. ex natura rei; 4. ex adhibitis auxiliis cum vel sine effectu; 5. denique ex his omnibus conjunctis.

2. Quæ perpetuo adsunt cum morbo constanti, vel morbum mutabilem semper concomitantur, dicuntur Characteristica & Pathognomica: quæ autem adesse & abesse possunt, atque notantia coctionem, cruditatem, bonum & malum exitum, crisin, acrisiam, recidivam & reliqua, Synedrevonta dicuntur.

3. Quædam ex his signis cum morbo incipiunt & postea evanescunt; alia vero postea veniunt, quando dicuntur Epiphænomena si ex natura morbi oriuntur, alias vocantur Epigenomena.

4. Quæ signa præsentem statum declarant Diagnostica; futurum Prognostica; præterita in memoriam revocant, Anamnestica vocant.

XI. Aliquid verbis vel scriptis ex morbo vaticinari Prædictio & Prognosis dicitur.

1. Prædicendi fons consistit in vera cognitione effectuum morbi, qui aliquam mutationem subit: hanc autem mutationem proferre, antequam fuit nata, est præsagire, quod non nisi a docto fieri potest.

2. In morbis igitur, qui certam mutationem suis temporibus proferunt, ut acuti inflammatorii, & in paroxysmis febres quartanæ, certa fieri potest prædictio, si per anomalam medelam vel diætam non turbetur naturalis ordo.

3. In morbis vero, qui incertum exitum habent, quibusque sine ordine adhibentur auxilia, illi semper incertam præbent prædictionem.

4. Prædicimus salutem, interitum, transitum in alium morbum, incrementum, decrementum, recidivam, crisin & multa alia propriis locis tradenda.

XII. Omnes morbi aliquem semper habent Exitum seu Eventum. 1. In Sanitatem, si vis vitæ vel medicamenti valeat morbi materiem ita subigere aut expellere, ut nullam læsionem amplius inferre possit. 2. In Alium morbum ex relicta & mutata morbi causa, quando refertur ad metastasin vel metamorphosin. 3. In Mortem quando tanta destructio aut inversio fuit inducta, ut actio vitalis amplius subsistere nequeat.

XIII. Curationis nomine tria intelligunt Medici. 1. Veram scientiam conservandi sanitatem & præveniendi morbos, quæ Præservatoria dicitur. 2. Cognitionem eorum, quæ morbum tollere valent, quæ Curatoria vocatur. 3. Intellectum auxiliorum, quæ morbi incurabilis progressum sistunt, & toleratu faciliorem reddunt, hanc partem vocant Palliativam.

1. Præservatoria curatio exigit 1. Cognitionem specialis naturæ, status, idiosyncrasiæ, temperamenti. 2. Auxiliorum & medicamentorum, quibus morbus futurus evitari poterit.

2. In Curatoria autem curatione, 1. requiritur vera cognitio morbi, ejusque mutationis. 2. Quomodo formatur Indicans, Indicatio & Indicatum, & an multa Coindicant, vel Contraindicant. 3. Qualis Methodus medendi sit adhibenda, Rationalis, Methodica, Empirica vel Conjecturalis. 4 Auxiliorum cognitio, quæ distinguuntur in Diætetica, Pharmaceutica & Chirurgica.

3. Palliativa nunquam nisi in morbis incurabilibus adhibenda, per auxilia cognita in cognito illo morbo, quæ morbi progressum sistunt, & tolerabilem reddunt.

XIV. Ad cognoscendum, præsagiendum, evitandum & curandum morbum, juvat ejus distinguere Tempora.

1. In homine perfecte ſano morbum exſpectamus 1. A cauſis mechanicis. 2. Abuſu rerum non naturalium. 3. Ætate varia. 4. Specifica diatheſi, quæ cauſa proegumena vocatur. 5. Mutatione inducta motu, calore & ſimilibus. 6. Hereditaria labe. Præſervatoria curatio in his ſedulo obſervanda. Morbus autem futurus in homine, alio morbo laborante, ad metamorphoſin pertinet.

2. Statim ac morbus agere incipit, ejus dicitur Principium, quo tempore morbi materia mobilis in ſpeciali parte hærens eſt educenda; bonis autem miſta relinquenda; conducit ſæpe minuere copiam hæmorrhagia vel phlebotomia.

3. Vis vitæ a morbi materia ulterius inſtigata, ſenſim validiora & plura inducit ſymptomata: ſi cum his ſenſim adparere incipiunt critica ſigna, curationis ſpes eſt: his non adparentibus periculum minatur, maxime in acutis. Increſcens morbus alieno tempore ſemper malum portendit.

4. Morbus autem ad ſummum vigorem ſi pervenerit, ejus dicitur Status, qui magis in Acutis, quam Chronicis obſervatur; hoc tempore, nova non accedunt ſymptomata, ſed natura molitur Criſin bonam vel malam, aut morbus tranſit in Corruptelam.

5. Poſt morbi ſtatum ſenſim ſubigitur & expellitur morbi materia; Decreſcit quoque morbi Vigor ſi ſanitas inſtat: ſi vero hoc tempore Symptomata perſiſtant aut increſcant, periculum imminet.

6. Tandem ſubacta & expulſa morbi materia, Finis habetur morbi. Hic ſi perfectus fuerit, brevi tempore redit quoque priſtina ſanitas.

7. Poſt omnem ablatam materiem ſemper tamen relinquitur quædam Debilitas, ſenſim ſuperanda. Sed poſt finem imperfectum multa relinquuntur priore morbo interdum pejora, in ſolidis deſtructis, humoribus exhauſtis & degeneratis, actionibus debilitatis & turbatis, quæ tunc ut ſpeciales morbi curanda ſunt.

8. Quid autem in ſingulis ſit agendum, quoniam hæc tempora in variis morbis, variam exigunt curationem, hoc loco tradi nequit.

XV. In acutis, febre continua & inflammatoria, obſervantur Dies Indicatorii ſeu Critici, 7. 14. 21. 27. 34. & 40. Indices ſeu Indicantes 4. 11. 17. 24. Intercidentes ſeu Intercalares, 3. 5. 9. 13. 15. 19. Vacui ſeu Medicinales, 6. 8. 10. 12. 16. 18. In acutis autem putridis, eryſipelatoſis, malignis, aut mutato regimine, ordo hic non obſervatur. In Regionibus calidioribus magis quam frigidioribus detegitur. In Chronicis ordo incertus eſt. Unde conſtat quod Dies impares præferantur paribus, & patet quo die molienda ſit evacuatio artificialis, & exſpectanda critica evacuatio.

XVI. Multa ſpecialia in morbis obſervantur, quæ ſcitu neceſſaria ſunt ad cognoſcendum, præſagiendum & curandum.

XVII. Ut aliis in rebus naturalibus & mutabilibus, ita etiam in morbis fiunt mutationes; hæ 1. ſi morbo ſunt naturales & conſuetæ dicuntur fieri ex Ratione. 2. Si vero quædam alia naſcuntur ſymptomata, vel quia vis vitæ deficit, vel alia morbi cauſa latet, vel præpoſtera fuit adhibita diæta aut medicina medico inſcio, illa producta dicuntur fieri Præter rationem. 3. Quæ ex Ratione fiunt de his judicium ferri poteſt: ſed quæ ſine ratione fiunt, timenda ſunt niſi veniant ex aliena adhibita curatione. 4. Naturalis ordo nunquam turbandus ſi vis vitæ prævaleat: auxilia ex ratione adhibita non temere mutanda.

XVIII. Qui morbi ultra ſolitum tempus ægrum detinent, Longi dicuntur: qui vero ex ſua natura diu perſiſtunt, ad Chronicos referuntur.

Protrahitur morbus. 1. Virium debilitate, quod conjicimus ex ingraveſcente ætate, frigiditate corporis, evacuatione copioſiore prægreſſa, morbi inconſtantia, laſſitudine, valetudine adverſa, urina alba craſſa cruda, coctionis ſignis ſero venientibus. 2. Pertinacia materiæ, quod deducimus ex urina pellucida, colorata, cruda, ſpumoſa, ſedimento mucoſo, farinoſo, ſputo tenaci, evacuatione ichoroſa, putrida. 3. Retentione materiæ; quod judicamus ex acriſia, epiphænomenis, ſudatiunculis, tempore autumnali vel hyemali, tempeſtate pluvioſa, minore

nore corporis extenuatione, quam ratio morbi exigit, caloris frigorisque vicissitudine. 4. Multitudine materiæ, quod conjicimus, ex magnitudine & vehementia morbi, nutrimenti abundantia, corporis insolita intumescentia. 5. Depositione materiæ ad aliquam partem, quod scimus ex novo in quadam parte nato dolore, abscessu, bubone, tuberculo. 6. Mala materiæ metamorphosi (120).

Morbus ita præter naturam prolongatus vires exhaurit, solida laxat, cachexiam, cruditatem, scorbutum, phthisin nervosam, & multa alia mala inducit.

In pertinaci hac morbi resistentia, semper respiciendum, ut curemus, ad causas protrahentes; sæpe juvat dato purgante turbare ordinem, & liberare primas vias a sarcina.

XIX. Morbum minori temporis spatio finiturum ad salutem conjicimus ex vernali tempore; ætate puerili vel juvenili; pepasmi maturis signis; paucis & mitissimis symptomatibus; urina cocta, sudore rorido, sputo libero, evacuatione calidi humoris; viribus vitæ prævalentibus. Sed ad Interitum judicamus ex caussis & signis oppositis.

XX. In morbis facilis tolerantia, quæ dicitur Euphoria, quia notat nullas esse causas Anxietatis vel Doloris, sed bonam humorum pro ratione morbi indolem, semper bonum præsagium præbet, si non veniat ex Anodynia (141).

XXI. Inexplicabilis in morbis molestia ab anxietate & dolore distincta, qua ægri coguntur perpetuo movere membra, Dysphoria vocatur.

Causæ omnes Anxietatem inducentes (148) Dysphoriam pariunt, ut & humores corrupti ad organa motus animalis adplicati, sic morbi Acuti & febres in corruptelam abeuntes, malam metamorphosin facientes; morbi Chronici in colliquationem desinentes, Dysphoriam inferunt semper mali ominis.

Etiamsi obstinatam quietem vix adsequendam præcipiant auctores, illa nec minuit nec curat Dysphoriam, sed curatio ex anxietate (148) repetenda, & in antisepticis quærenda.

XXII. Morbi materia, neque viribus vitæ, neque maceratione, neque virtute medicamentorum ad bonam evacuationem subeundam, adsimulata, vocatur Cruda.

In morborum acutorum & febrium principio, & incremento, semper præsens & nihil mali portendit, aliis temporibus malum præsagium præbet. In Chronicis omni fere tempore habetur, & raro ad maturitatem venit. Materia inflammatoria, purulenta, & febrilis coctionis capax; biliosa, melancholica, putrida, coctionis incapax est.

In corpore hærens auget sensim symptomata; nullam præbet criticam evacuationem; vires minuit; horrorem inducit; urinam pellucidam tenuem, vel multis contentis saturam, vel turbidam præbet; exhibetque sputa tenacia, spumosa, atque emittit evacuationes serosas ichorosas. Quibus ejus præsentia etiam detegitur. Dein variam subit Metamorphosin (127), aut colligitur (114) alicubi, vel præbet Metastasin (119).

In primis viis seorsim hærens eliminanda, aliis humoribus mista ad maturitatem deducenda si coctionis sit capax, alias per conveniens organum vel artificialem aperturam sensim emittenda.

XXIII. Morbi materia Cruda, motu Vitali vel Automatico, vel virtute Medicamenti ita mutata, ut exhibeat materiem, cujus evacuatione morbus minui vel tolli potest, illa actio Pepasmus vocatur.

Causa concoquens est Actio vitalis moderata, quæ adjuvatur, moderato calore, loco clauso, justo tempore, in humore, qui coctionis est capax.

Coctio constans, perfecta, & satis cita bona. Imperfecta, inconstans, mala est.

Sensim debito tempore morbi in evacuatis humoribus quoddam crassamentum generatur, & indicia puris conspiciuntur cum virium levamine, & diminutione symptomatum, quando vis vitæ morbi materiem concoquit.

Hæc

Hæc dum fiunt, nullis auxiliis mutatio est inducenda, sed absoluto Pepasmo, confecta materia est educenda.

XXIV. Mutationes emissis humoribus 1. ex Pepasmo inductæ, 2. Symptomata & phænomena in ægrotante ex Pepasmi actione nata, 3. Denique evacuatio deinceps facta, vocatur a Medicis Crisis, ea autem si non fiat Acrisiam vocant.

Crisin distinguunt in Bonam seu Eusemos & Malam seu Asemos; Perfectam & Imperfectam; Constantem & Inconstantem; Exiguam & Copiosam; Sensibilem & Insensibilem; Simplicem & Compositam.

Morbi materia, copia, vel indole vim vitæ exagitans, quasdam inducit mutatas actiones, quæ dicuntur Perturbationes criticæ, & Critica signa, quæ sunt Præsagientia vel Concomitantia.

Tandem vis vitæ expellere incipit materiem, quando vocatur Evacuatio critica, certo tempore, quod dicitur Criticum, si prævaleat; sed succumbens omni die anomala symptomata infert. Hanc evacuationem molitur per hæmorrhagiam, alvi fluxum, sudorem, vomitum, urinam, menstruationem, sputum, salivationem, ulcus, abscessum, pustulas, maculas, crustas, aphthas, extremorum dolores, parotides, vel aliam metastasin.

Ex varia natura 1. Materiæ, 2. Adhibito regimine & medela, 3. Evacuatione varia, 4. In varia specie Crisios, multę differentiæ in Crisibus observantur.

Bona Crisis permittenda & moderanda, mala emendanda, & cohibenda, subpressa provocanda, quod in variis speciebus & morbis diversis auxiliis absolvitur.

XXV. Morbi tempus in quo graviora vel copiosiora habentur phęnomena Paroxysmus vocatur.

In morbis 1. qui unica accessione desinunt, totus ille decursus Paroxysmus vocatur; in his, si symptomata ingravescunt Exacerbatio, si renovantur Recidiva dicitur. 2. In morbis, qui ex sua natura variis temporibus increscunt, leniuntur, aut cessant agere, tempora exacerbationis vocantur Paroxysmi, qui sunt Periodici, Vagi, Constantes, Inconstantes, Anticipantes, Postponentes, Remittentes, Intermittentes, Simplices, Compositi, Reduplicati, Frequentes, Rari, Longi, Breves, Magni, Parvi, Lenes, Vehementes, Increscentes, Decrescentes. Interdum etiam generalis Paroxysmus quasi ex brevioribus compositus videtur. Ex his omnibus varia deducuntur diagnostica, præsagia, & curationes.

In morborum paroxysmis quoad diætam & curationem, idem observandum, quod in morbi Temporibus præcipitur.

XXVI. Periodus in morbis accipitur ut totus morbi decursus, sive unico, sive multis paroxysmis absolvatur. Paroxysmi autem Periodici habentur, qui certo & firmo tempore redeunt, & obponuntur Vagis.

XXVII. Symptomatum diminutio, vel & perfecta ablatio in morbis, quorum tamen causa remanet, eorum dicitur Intermissio vel Induciæ, in febribus autem Apyrexia.

Hæc intermissio quibusdam est naturalis, qui per paroxysmos totam periodum absolvunt, ut febres intermittentes. Aliis autem est irregularis, ut in Dolore, Anxietate, Epilepsia, Hysterica passione, Podagra, Scorbuto, Delirio, Melancholia. In morbis autem continuis, inflammatoriis, recidivam præsagire solet.

Hoc tempore adhibenda antidota ad exstinguendam morbi materiem, aut adhibenda auxilia, quę materiem præparant & expellunt.

XXVIII. Qui homo a morbo perfecte, uti videtur, liberatus, eodem postea vel simili morbo corripitur, is Recidivam pati censetur, quo distinguitur a Recrudescentia, Paroxysmo, Metamorphosi, Metastasi, & perfecta curatione.

Duæ inveniuntur species. 1. Si morbi materia ita fuerit subacta & utcumque expulsa, ut non amplius morbum formare possit, sed increscente eadem causa morbum priori similem producat. 2. Si morbus perfecte curatus fuerit, remanentibus causis, quę priorem morbi causam induxerant, ut vita intemperata, hydrops, calculi evacuatio.

Ut plurimum 1. redit morbus, cujus causa remota relinquitur, ut calculus, corruptio, convulsio, cruditas, melancholia, podagra, arthritis, icterus, hęmoptysis, syncope, apoplexia, hydrops. 2. Cujus causa non facile viribus vitę vel antidoto subigitur, ut venerea lues, quartana maxime autumnalis, febris epidemica, endemica & putrida. 3. Cujus morbi materia subacta sed non evacuata fuit, ut in acutis, febribus continuis, inflammatoriis.

In morbis ex sua natura non recidivantibus Recidivam promittimus 1. Ex Acrisia. 2. Collectione ad aliquam partem. 3. Evacuatione subpressa. 4. Tempore morbi non critico. 5. Tempore anni autumnali. 6. Remanente post morbi cessationem, somno turbulento, agrypnia, anorexia, anxietate, dyspepsia, debilitate, longa valetudine, excrementis alienis, frigiditate corporis, colore cachectico, urina alba tenui cruda, pulsu debili, multisque actionibus turbatis.

XXIX. Varia & valida symptomata statim in morbi principio nata, Turbulentiam significant. In morbi progressu insolita venientia phęnomena Turbationem denotant. Dięta aut Medicina susceptum morbi ordinem mutans, eum morbum Turbare dicitur.

In morbi principio sæpe significat alvi fluxum vel hęmorrhagiam futuram, aut morbum validum. In progressu morbi interdum promittit crisin, interdum metamorphosin malam. A Medicamentis inducta mala in regulari bono morbi cursu: interdum necessaria in pertinaci acrisia.

XXX. Qui morbus sensim leniora & pauciora induxit symptomata, ex improviso alia nova vel graviora symptomata infert, ille dicitur Exacerbare vel Recrudescere.

Omnis Recrudescentia mala & periculosa, atque cum Recidiva coincidit.

XXXI. Morbus in eadem sede persistens, sed simul in ambitu latius serpens; vel materiem morbi per corpus dimittens, alias quoque partes simili labe inficiens; vel denique per consensum in parte remota novum quasi morbum generans, ille dicitur Propagationem facere. Si vero alium hominem inficit, refertur illa propagatio ad contagium (272).

Omnis Propagatio mala, & timenda, atque pro natura morbi & modi propagationis curanda.

XXXII. Inter morborum mutationes periculosissima est Repulsio, dum morbosa materia ad cutim vel partes extremas delata, inde repellatur ad interiora & partes magis principes.

Generatur ut plurimum adplicatione adstringentium & frigidorum, quæ exitum & depositionem cohibent; vel defectu virium, non valentium amplius noxios depellere humores.

Periculum semper imminet ex mala ad interiora metastasi, ubi materia neque evacuari neque coqui potest, & ut signum magnæ debilitatis.

Materia retropulsa epispasticis, vesicatoriis, calefacientibus, ad priora loca derivanda si fieri possit.

XXXIII. Massa concreta & cohærens in fluorem redacta Resoluta dicitur. Illa non fit eodem modo in omnibus. Nam Pituitosa resolvuntur motu & calore; Inflammatoria fotu & calore artificiali moderato; ita etiam Sanguis effusus concretus; Scirrhosa mercurialibus; Strumosa gummis & resinosis; Cruda & crassa, aucto motu vitali & animali; Concreti multi humores superveniente spontanea colliquatione; Congelata, adplicatione primo nivis; Combusta fotu humido & pingui, solvuntur.

XXXIV. Transit non raro morbus in Duritiem, quando stagnantes humores concrescunt, coagulantur, aut amittunt partem tenuiorem per exsiccationem, vel expressionem tenuioris.

Ita partes induratæ amittunt usum, comprimunt sæpe & irritant vicina, diu persistere solent sine mutatione: si autem concretus humor solvitur, evanescit induratio sine visibili evacuatione; si autem liquescit, corrodere solet ambientia, & interdum reliquum corpus inquinat.

In principio pro natura concreti humoris solutio est facienda: si autem persti-terit diu, quia tunc semper transit in liquamen corruptum; non facile tentanda est resolutio, sed potius immobilis servanda pars indurata.

XXXV. Morbi certum & fixum ordinem mutationis & redeundi servantes Constantes dicuntur.

Qui certum ordinem mutationis servant, uti acuti, febres, variolæ, notant vim vitæ pręvalere, qui nullam mutationem admittunt, Pertinaces dicuntur, & longitudinem pręsagiunt: qui certo & fixo tempore redeunt, pertinaciam, & perseverationem causę designant.

XXXVI. Vario modo ęgrotare, jam in melius, jam in pejus, frequentes & sine ratione pati mutationes, nascuntur ex morbo pręvalente supra vires vitę, quare difficultatem promittit Inconstantia. Paroxysmi inconstantes minus pertinacem morbum pręsagiunt quam constantes. Inconstantia autem in critica evacuatione semper mala.

XXXVII. Frequens duorum morborum alternus reditus, ut fit in calore & frigore corporis, morbi Vicissitudo dicta, nunquam bonum pręsagium prębet: nascitur plerumque illa, partim ex superante vi vitę, partim ex vi morbi: quare incertum exitum pręsagit: & diu durans periculum portendit.

MORBORUM GENERALIUM SYSTEMA.

LIBER I.

GENERALES SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

NEXUS MORBI.

Nexus mutatur in cohæsione atque integra solutione, quæ fit ex causa mechanica, atque externa & interna varia.

1. FRAGILITAS.

I. MInor potentia cohærendi in partibus mollibus, elasticis & rigidis, relative ad ætatem & sexum, quam ut ferre possint eum impetum, quem corpus ferre debet sine subsequente solutione, morbosa est Fragilitas.

II. Hæc inducitur, minuta vi attractrice inter partes, exstincta glutinositate humoris nectentis, ablatione naturalis sustentaculi, extensione præternaturali: qualia interdum fiunt ex hæreditate, mala corporis formatione, & juvenilis corporis incremento.

III. Quia facile solvuntur partes, inde sequuntur effectus solutæ unitatis, effusi humoris, & turbatæ functionis inde provenientis, & quidem varii pro parte vel organo læso.

IV. Curatur per ablationem causarum, adductionem, sustentationem, roborantia, frequentem & moderatam exercitationem.

2. TENACITAS.

I. Major cohærendi potentia inter partes elementares ſolidas, quam in ſanis hominibus obſervari ſolet, Tenacitas vocatur.

II. Comparatur modica exſiccatione, frequenti preſſione, adductione, exercitatione, increſcente ætate, denſitate humorum, adſtringentium uſu, concretione canalium, maxime cum ſuo humore concreto.

III. Illa in ſanis conſtantiam promittit, ſed in morbis obeſt ruptioni ſpontaneæ & ſectioni.

IV. Si obſit, laxantibus, humectantibus, tepidis pars aliquamdiu fovenda.

3. DESTRUCTIO.

I. Separatio facta inter partes firmas in ſanis cohærentes, ex quacunque cauſa, Deſtructio & Soluta unitas vocari poteſt.

II. Illa varias complectitur ſpecies. 1. In duris partibus eſt fractura, fiſſura, comminutio, caries. 2. In mollibus, per cauſam manifeſtam, vulnus, contuſio, punctura, laceratio, morſus, attritus, uſtio, abſciſſio chirurgica; & per cauſam magis latentem, corroſio, ruptura, ulcus.

III. Solvitur coḩerentia majore applicato impetu externo & interno; fragilitate inducta vel hereditaria; atque naturalis ſuſtentaculi privatione.

IV. Varii inde fiunt morbi; 1. in diverſa ſpecie; 2. cauſa; 3. parte affecta. Soluta ſolida accurtantur: turbant vel exſtinguunt actionem: humores effunduntur, colliguntur, ſtagnant, comprimunt, corrumpuntur: ceſſant vel turbantur functiones ex continuato fluxu pendentes.

V. Curatio varianda etiam pro varia ſpecie, cauſa, & parte affecta: prȩveniendа nimia accurtatio: cohibendus nimius effluxus: pars ſuſtentanda, ne nimis magnam collectionem admittat: vel collectus humor educendus.

4. VULNUS.

I. Partis firmȩ mollis ſeparatio facta ab inſtrumento duro acuto ſecante vocatur Vulnus, quod tandem accedente ſuppuratione Ulceris nomen induit.

II. Partes ſolidæ contractiles ſenſim magis dehiſcunt, humores coercendi effunduntur; ceſſant vel turbantur functiones ab integritate firmarum & continuato humorum adfluxu pendentes.

III. Effectus differunt pro magnitudine vulneris, partis læſæ, ſtatu vario corporis, tempore anni, tempeſtate, regione.

IV. Inde vulnera abſolute lethalia, curabilia per ſe lethalia, per accidens lethalia, & curatu facilia.

V. Vulnera parva tecta facile ſanantur, majora & lata depuranda, adducenda, ſuſtentanda, & dein conſolidanda ſunt.

VI. Adductio & ſuſtentatio fit 1. Ligatura artificioſe applicata; 2. Emplaſtris tenacibus ſi non profunda ſint. 3. Sutura cruenta, nodoſa, clavata, corrugata, & convoluta, pro diverſa parte vulnerata.

5. CONTUSIO.

I. Partes molles a corpore obtuſo valida vi adacto ſeparatȩ, Contuſȩ dicuntur: hoc in quibuſdam partibus, vel latam ſimul ſeparationem faciens, ad vulnera ſȩpe refertur.

II. Partes ita ſolutȩ. 1. Deſtruunt actiones ex integritate pendentes, & ſolida ſoluta accurtantur. 2. Permittunt contentorum humorum effluxum & in loco contuſo collectionem. 3. Suo irritamento producunt mala ex nimio motu vitali,

li, vel eo exstincto. 4. Denique varia mala ex parte contusa oriuntur.

III. Effusi humores in parte contusa. 1. Resolvuntur quod optimum. 2. Vel concrescunt. 3. Vel suppurantur. 4. Sępius corrumpuntur.

IV. Deducitur 1. ex magnitudine causę; 2. tenacitate partis; 3. nato tumore; 4. livore; 5. dolore, stupore, gravitate vel immobilitate partis; 6. evacuatione inconsueta sanguinis per naturales aperturas; 7. inconsueta mollitudine vel strepitu partis ad attactum.

V. Tentanda resolutio & absorptio effusi humoris, tepore, humectantibus, & laxantibus, venę sectione, atque leni refrigerante alvi ductione. Major si sit, suppuratio est promovenda & eschara separanda: in validissima alicujus membri, matura est facienda amputatio.

6. PUNCTURA.

I. Si mechanico instrumento tenui & acuto partes molles potius separantur quam perscinduntur, ut parvum vel interdum admodum contractum relinquatur vestigium, dicitur Punctura.

II. Hęc quia pro parte lęsa inducit varia symptomata, effectus omnes enumerari nequeunt: sed vascula intus lęsa, quia effluenti humori non patet exitus, collectionem & dein stagnantis corruptionem pariunt.

III. Curatio differt a vulnere, quia sępe conducit dilatare aperturam, & conveniens est applicare balsamica, quę corruptionem effusi humoris pręveniunt.

7. MORSUS.

I. Morsus est veluti composita soluta unitas, nam dentibus animalium ad partes molles pressis, generatur partim contusio, punctura, & laceratio: aliis lęsionibus plerumque pejor, dum simul saliva animalis insecta, vel quivis alius humor communicetur.

II. Si inquinata saliva non adsit, curatio non differt a contusione & punctura: sed si saliva inficiat, pars illa est abluenda, sanguis & reliqui humores extrudendi vel sugendi: si magnus adsit timor mali, pars lęsa ferro dein candente urenda.

8. LACERATIO.

I. Inter solutionem Contusionis & Lacerationis parva est differentia, quia in utrisque admodum inęqualis facta est separatio: sed in Laceratione facta est separatio per extensionem, & in Contusione per compressionem: minus autem periculosa esse solet Laceratio, quia raro afficit partes subjacentes, & in curatione observandum, ne partes lacerę nimis distrahantur vel exsiccentur.

9. USTIO.

I. Tam magnus caloris gradus corpori viventi applicatus, ut inde fortiter contrahantur solida, rumpantur, & destruantur; atque humores concrescant, & actio vitalis instigatur vel exstinguatur, vocatur Combustio.

II. Vehementia ignis & duratio quatuor gradus Combustionis prębet.

III. In gradu primo sufficit pinguibus mollibus & humidis malaxare: eadem etiam in gradu secundo valent, sed pars nudata sindone tegenda, quę molli pinguedine obducta est: in tertio gradu, ulcus sordidum mollibus abstergentibus depurandum: denique Eschara scarificanda & mollioribus abstergentibus abluenda & tegenda, quam in aliis Escharis.

10. GELU.

I. Frigus externum minus, quam quod aquam in glaciem convertit, exstinguens in quadam parte ita motum vitalem, ut generetur tuberculum durum, in

majore calore dolens & pruriens, primo rubens, dein livens, vocatur Pernio, qui etiam a majore frigoris gradu generatur.

Sed a glaciali frigore in quadam parte exstinctus motus vitalis, circulatio & sensus, dicitur Congelatio.

II. Humores concreti, in vasis motu privatis hærentes, si perseverat frigus, producunt tuberculum durum, indolens, diu persistens: accedente calore pars rubet, tumet, dolet, prurit, abit in ulcus sordidum vel escharam, aut tota pars sphacelescit.

III. Munimentis externis & affrictione calefacientium prævenitur pernio & congelatio.

IV. Pars congelata nive & aqua frigida est regelanda, quia accedens calor omnia destruit; post regelationem pars tegumentis munienda: applicanda actu calida & calefacientia resolventia, quæ sorditatem & escharam separant; atque post regelationem danda interna Calefaciantia.

11. CORROSIO.

I. Solutio facta per exstinctam cohærendi potentiam, vel majorem factum in partibus motum, quam cohæsio ferre potest, Corrosio dicitur.

II. Quæ exstinguunt cohærendi potentiam in fragilitate tradita, solutionem faciunt, sæpe sine perceptione.

III. Quæ vi superant cohæsionem, cum dolore & calore destruunt partem.

IV. Præter generalia solutionis, relinquunt in parte destructa aliquid, quod reliquum corpus & adfluentes humores inquinare potest.

V. Hinc humidum corrodens est auferendum, omnibus modis, aut si fieri non potest, antidoto ejus virulentia est exstinguenda.

12. SUSTENTACULI DEFECTUS.

I. Partes molles extensiles & contractiles, atque humores, si non satis ab ambientibus vel adjacentibus in eo statu firmantur, sustentaculi defectu laborant.

II. Inde naturalis ambientis aeris minuta gravitas, in altis montibus, cucurbitulis, suctione: subita evacuatio in hæmorrhagiis, acervata eductione puris, vel lymphæ, in abscessu, hydrope, partu: soluta integritas, in ruptione, vulnere & fractura: deficiens rigiditas in ossibus & cartilaginibus: & denique ablatio sustentaculi adsueti vel necessarii, ad morborum curationem adhibiti, multos infert morbos.

III. Hinc colliguntur humores in loco minus suppresso, unde alvus adstricta, vel fluidi mensium, lochiorumque suppressio, tumor, aneurysma, varix, & inde in reliquo corpore sanguinis defectus: partes molles e naturali sede truduntur, unde herniæ, procidentiæ, fungus: rumpuntur vasa, aut oscula aperiuntur, ut fiant hæmorrhagiæ, hæmoptysis, mensium lochiorumque profluvium, aliæque evacuationes copiosiores: tandem ossa molliora minus sustentantia deformitatem relinquunt.

IV. Causæ variç sunt removendç, temperandæ, sistendæ, novum sustentaculum adhibendum, quod ita adducit, & sustentat, ut coerceat effluxum, retineat partem in naturali sede, non tamen simul exstinguat motum vitalem.

13. FISSURA.

I. Rimæ oblongæ in partibus externis sponte vel a causa interna natæ, Fissuræ dicuntur: eædem in ossibus a valida vi productæ ad fracturas referuntur.

II. Nascuntur 1. frequentiori & nimia ablatione humidi & pinguitudinis, abster-

ſtergendo & exſiccando, maxime hyemali tempore. 2. Pinguedinis naturalis inverſione, in venerea lue, multiſque morbis cutaneis.

III. Frequentiſſime fiunt in labiis, papillis mammarum lactantium, interdum in ipſa lingua, quando non niſi deglutienda applicanda ſunt: ſæpe vaginæ, pudendis mulierum, totique cuti infeſtæ ſunt.

IV. Cauſa externa evitanda, pars tegenda & malaxanda molli pinguedine, ſi internus latitat morbus, is ſimul curandus.

14. RUPTIO.

I. Tenſio vel flexura validior, quam ferre poteſt nexus ſolidorum, producit Ruptionem.

II. Hinc 1. in ſanis extenſio, flexura, in morbis impletio, circulatio aucta, febris acuta, ardens, obſtructio, reditus impeditus, convulſio, exercitium validum, ſternutatio, tuſſis, vomitus. 2. Suſtentaculi privatio, & ſubita evacuatio. 3. Antecedens fragilitas, ruptionis cauſæ ſunt.

III. Generales effectus ex ſoluta unitate intelliguntur, ſed in arteriis, venis, lymphaticis, ligamentis, tendinibus, corde, hepate, liene, œſophago, ventriculo, inteſtinis, perinæo, vagina, utero, veſica, ex diverſa functione læſa, & effuſo tumore, præſagia petuntur.

IV. Prævenienda eſt ruptio, evitando cauſas, adhibendo ſuſtentaculum, curando fragilitatem: nam facta, ut ſoluta unitas tractanda.

15. ULCUS.

I. Solutio in partibus mollibus vetuſta, plerumque cum alicujus ſubſtantiæ amiſſione, ſive ſponte nata, ſive ab aliis morbis, ut vulnere & contuſione relicta, vocatur Ulcus.

II. In eo diſtinguunt figuram, magnitudinem, profunditatem, progreſſum, malignitatem, varium humorem contentum & effuſum, durationem, ſymptomata adjuncta, variam producentem cauſam, in corpore & morbo, atque in corporis parte varia.

III. Prædictio in ulceribus 1. deſumitur ex dictis generibus; 2. generalibus humoribus eorumque evacuatione, 3. ſuppreſſione eorum, qui evacuari debuiſſent.

IV. In ſimplici benigno ulcere pars amiſſa ſarcoticis eſt ſupplenda, & dein cicatrizantibus epidermide tegenda; ſed in reliquis mutanda curatio ad cauſas & varia genera hanc conſolidationem impedientia.

16. FISTULA.

I. Morboſa, vetuſta, oblonga, canaliculata, alte penetrans ſolutio in parte molli, cujus latera muco, pellicula, membrana vel callo obducta non coaleſcunt, vocatur Fiſtula.

II. Subjectum os carioſum, ſinus, vel corpus alienum fundens diu pus acre corruptum vel ichorem, ut & tranſitus urinæ, excrementorum, vel aliorum morboſorum humorum perpetuus, fiſtulam generat.

III. Scaturigo eſt auferenda, alienum tollendum, ſinus comprimendus, latera fiſtulæ depuranda, dein conſolidanda.

TI-

TITULUS II.

EX TONO MUTATO.

Tonus variat & a statu sano recedit in accurtatione, flexura; & restitutione.

17. CONTRACTILITAS.

I. Accurtandi potentia omnibus partibus mollibus insita validior facta, præbet morbosam Contractilitatem.

II. Validior hæc 1. in viventibus, ætate constanti, viris, robustis: 2. augetur exsiccatione; 3. adstringentibus, spirituosis; 4. frigore glaciali & calore adurente; 5. adductione summa constanti.

III. Hæc cum augmento motus vitalis generat omnes actiones validiores; auget corporis calorem, pulsum durum exhibet, humores compingit, lentorem generat, tenue expellit, siccitatem inducit, vulnerata maxime hiare facit, dolorem intendit, revivifcentiam facit post nimiam evacuationem in syncope. Sed superans actionem vitalem & necessariam dilatationem, generat nimiam vasorum angustiam, & clausuram, producit immobilitatem, evacuationem sistit, supprimit, obstruit, & multa alia in partibus specialibus generat.

IV. Curatur illa, evacuatione copiosiore sine stimulo, somno longiore, quiete corporis, humectantibus, saponaceis, laxantibus, repetita & modica elongatione.

18. LAXITAS.

I. Quæ partes solidæ facilius elongantur, minorique nixu conantur in pristinum redire statum, quam sanis competit, illa status mutatio vocatur Laxitas, a quibusdam Atonia.

II. Generatur in aere calido & humido, habitatione in locis depressis, uliginosis, morbis diuturnioribus, debilitate virium, corporis quiete, chronicis: scorbuto, cachexia, doloribus diuturnioribus, nimia continuata extensione fibrarum, hydrope, effluviis metallicis, mercurii, antimonii, abusu saponaceorum, aquæ, spirituosorum, colliquatione & tenuitate humorum, ætate puerili, & senili, sexu femineo, evacuatione copiosiore boni humoris, æquilibrium destruente.

III. Inde in generalibus actionibus generatur debilitas, motus tarditas, circulatio minor, pulsus debilior, lassitudo, pigritia, cita defatigatio, torpor, stupor, paresis, somnolentia, frigiditas, coctionis tarditas, evacuationes copiosiores vel subsistentes, gravitatis sensus, stagnatio facilis. In humoribus cruditas, scorbutus, acrimonia nitrosa, & acida, hydrops, leucophlegmatia, tumores molles frigidi in partibus pendentibus, spontaneæ corruptiones, cachexia, catarrhales morbi, urina alba crassa cruda, dein pellucida magis tincta, rhachitis: qui omnes morbi numero augentur, si quædam pars præ ceteris laxa sit.

IV. Partes modice adducendæ & sustentandæ, fricandæ, roborandæ vel adstringendæ, siccandæ, movendæ calefacientibus aromaticis, & frequenti exercitatione.

19. FLEXIBILITAS.

I. Flecti facile posse sine solutione partes molles status est sanus, sed in partibus Rigidis, & Elasticis facilior flexura morbus est.

II. Talis autem status in infantibus & pueris naturalis, increscente ætate sensim sponte evanescit: continuatur vero & nascitur acescentium & humidorum abusu, corporis nimia quiete, aere frigido & humido, præmatura ablactatione, vale-

valetudine adversa, tempore autumnali & hyemali, regione depresso, habitatione in loco subterraneo.

III. Nata parit Rhachitidem, ossium, maxime circa articulos, deformitatem, unde spinæ, costarum, extremorum incurvatio, ut deinceps nani & curvi maneant.

IV. Curari debet cibo facilis digestionis, maxime lacte materno; corporis frictione, pannis siccis & calidis; decubitu supra lectulos siccos aromaticos; frequenti corporis agitatione in aere sicco & aprico; medicamentis antacidis roborantibus, aromaticis; artificiosis machinis sustentantibus, si malam conformationem veremur.

20. RIGIDITAS.

I. Partes molles, quæ flecti & elongari debent, aut cartilagines flexiles si difficilius vel non admittunt hanc mutationem, dicuntur Rigiditate morbosa laborare.

II. Hæc non confundenda cum paralysi, convulsione, ancylosi, aliisque partium flexuram impedientibus morbis.

III. Acquiritur summa adductione cum quiete, exercitiis frequentioribus durioribus, increscente ætate, frigore glaciali, nimia exsiccatione, ablatione pinguedinis, vel ejus mutata indole, adstringentibus, coagulantibus.

IV. Inde difficilior circulatio, præmatura senectus, anxietas, cachexia, cruditas, secretionis defectus, & multa alia, si in articulis, œsophago, utero, vel aliis partibus prædominet.

V. Partes blande & sæpe movendæ; laxantia, humectantia, pinguia, tepide admovenda.

21. ELASTICITAS.

I. Partes ab externa causa flexæ se subito restituentes, vel pressæ se expandentes dicuntur Elasticæ. Omnes cartilagines, larynx, trachea, pulmo, hepatis vasa, portarum arteria, umbilicalis funiculus, placentæ vasa, nervorum capsulæ Elasticæ debent esse, sed partes molles elasticæ factæ morbum inferunt.

II. Partes molles fiunt elasticæ iisdem causis, quibus generatur contractilitas & rigiditas.

III. Elasticitas in vasis mortuis cum æquali implente causa nec auget nec minuit fluxum: cum inæquali impletione, eum fluxum æqualem facit. Hæc cum motu vitali conspirante transfluxum retardat. Eadem agens cum opposito motu vitali admodum juvat fluxum. Qui fluxus minuitur vel sistitur in naturalibus partibus elasticis si convertitur in rigiditatem.

IV. Hæc si nata fuit in partibus mollibus, curari debet ut contractilitas vel rigiditas.

22. INERTIA.

I. Deficiens in partibus elasticis requisita elasticitas Inertia dicenda est.

II. Generatur in partibus his ut laxitas in reliquis.

III. In his partibus cum opposito motu vitali vel particulari commovendis, minuit transfluxum & tandem perfectam stagnationem inducit.

IV. Curatur ut Laxitas.

TITULUS III.

QUANTITATIS MORBI.

Quantitas duobus modis a sanitate recedit, in Abundantia & Defectu.

23. ABUNDANTIA.

I. Numerus partium major ex nativitate, ut in digitis & testibus, tuberculis, nævis: aut postea accedentium, ut in pilis & dentibus, cognoscitur facile: si sanitati pars illa obsit præsecari, amputari vel evelli debet.

24. DEFECTUS.

I. Dum, vel ex nativitate, vel morbo, vel amputatione, vel evulsione, partes deficiunt, functio ergo & usus istius partis cessat, quæ mala magis vel minus sunt periculosa censenda ex cognito usu partium.

25. MUTILATIO.

I. Partis alicujus corporis per morbum, & maxime instrumentum chirurgicum ablatio, vocatur Mutilatio, si reliquum corpus potest manere vivens.

II. Per ablationem hanc cessat simul functio istius partis, sed in reliquo corpore, si membrum fuerit magnum, generatur sanguinis abundantia, quia non tollitur pars præparans, sed nutrimentum consumens. Inde nascitur plethora & omnis generis hæmorrhagia.

III. Particularis functio exstincta arte non potest suppleri, sed artificiosis machinis aliquomodo subvenitur: verum in toto corpore mala præveniuntur phlebotomia aut frequentiore alvi ductione.

26. EXCORIATIO.

I. Partes externæ, epidermide, internæ epithelio privatæ ex quacumque causa, dicuntur Excoriatæ.

II. Secedunt hæ partes valida deterente vi applicata, corrosione externa, adfluxu acrium, stagnatione humorum ad aliquam partem, colliquatione, mortificatione, ustione.

III. Pars illa tegmine privata, dolet, calet, ardet, inflammatur, mobilior ad omnem attactum, exsiccatur, fundit humorem & sanguinem; tandem tegitur crusta aut sordido; format dein pus, ulcus, escharam.

IV. Prævenitur inunctione mollis pinguedinis, frequenti ablutione: curatur ablatione causarum, tegendo, cum leni adstrictione & antiseptico.

27. ATTRITUS.

I. Corpora duriora externa, vel & ipsæ partes corporis firmæ, ad se invicem pressa & mota, faciunt Attritum, qui fortior, detritum & excoriationem inducit.

II. Causæ hujus, seu potius species, sunt frictiones & scalpturæ, ambulationes, exercitationes, equitationes, motus muscularis, & vitalis validior.

III. Levis attritus aliquamdiu continuatus inducit calorem, colorem rubrum, compacturam, intumescentiam, circulationem auctam, callum, duritiem: quæ

vix merentur morbi nomen: sed attritus validior solida destruit, excoriat, dolorem, ardorem, inflammationem, tumorem, cutis transudationem, vesiculas aquosas, crustam, imo escharam infert.

IV. Quaecumque pars diu ferre debet attritum, illa praemunienda inunctione olei vel pinguedinis mollioris, sic minus teretur.

V. Si solummodo inductus sit calor, rubedo, dolor, cum levi intumescentia, oleosa, pinguia, mollia sunt inungenda: aut si paulo vehementior fuit, pars simul fovenda fotu vel cataplasmate tepido molli. 2. Si Vesiculae excitatae fuere, illae pertundendae, relicta epidermide. 3. In Excoriatione eadem agenda, sed simul pars tegenda sindone cera obducta, quod in deligatione relinquitur. 4. Eschara facta similia exigit, sed & lenibus abstergentibus separatio promovenda.

28. NUDITAS.

I. Quum omnes partes sensu vel motu vitali donatae munitae sint, vel epidermide, vel epithelio, vel muco, his ablatis exponuntur rebus externis, & transeuntibus liquoribus, unde irritantur, dolent, & interdum exsiccantur.

II. Praeter omnes causas excoriationem facientes huc pertinet frequentior abstersio, mutatio muci in humorem tenuem.

III. Partes tegumento privatae exsiccantur, contrahuntur, irritantur, dolent, difficiliorem transitum praebent, inflammantur, exulcerantur.

IV. Partes tegendae molli oleoso pingui & mucilaginoso medicamento, evitandus omnis attactus, & expositio aeri nudo.

TITULUS IV.

SUBSTANTIAE MUTATAE MORBI.

Hi morbi inducuntur interdum ex mechanica causa, vel ad attactum differunt, vel comparantur ad humores, vel ex mole, aut indole, aut figura, aut capacitate, distinguuntur.

29. ADDUCTIO.

I. Quae res externae mechanica actione extremitates partis firmae minus distantes faciunt; vel auferunt extendentes causas, quibus impediebatur accurtatio naturalis, illae Adductionem inferre dicuntur.

II. Partes fibrosae, membranarum, ligamentorum, musculorum, tendinum, diu adductae, usus tempore satis elongari nequeunt, & tandem rigescunt. Partes cavitatem formantes, ut vesica, ventriculus, intestina, arteria, & vena, debitam dilatationem denegant.

III. Post ablatas causas, partes sensim & saepe extendendae, minuendaque laxantibus contractilitas insita.

30. COMPRESSIO.

I. Latera vasorum vel cavitatum opposita, ab externa causa ad se invicem nimis ducta, vel se mutuo inde tangentia, Compressione affici dicuntur.

II. Hoc fit in nobis a rebus externis, in decubitu, pondere imposito, ligatura, cingulo, vestimentis arctioribus, machinis comprimentibus, aere graviore: quando causa prompte tollenda, sensim dimittenda in assuetis; vel saepe mutanda ut in decubitu.

III. Interne autem ab osse duro, in luxatione, fractura, fragmento, calculo,

excrescentia, nata, exigit citam repositionem vel ablationem, si fieri possit.

IV. Tumor durus vel mollis adjacens, uti scirrhus, struma, cancer, aliique glandularum tumores, arte tollendi, qui resolvi nequeunt: abscessus, sinus, sanguis, vel alius humor in parte collectus aut in aneurismate vel varice, & hydrope arte educendus, ab ingestis copiosioribus sponte evanescit, vel vomitu tollitur, ab alvi excrementis, in alvo adstricta curatur diluente clysmate & alvi ductione: sed fœtus & uterus tumens, legitimo partu tollitur; sola tunc sustentatione prævenienda mala; vesica urina turgens deplenda: vasa ultra modum turgentia in plethora & majore circulatione, sanguinis missione deplenda: verum ex impedito reditu, ad impedientem causam est attendendum, in cachecticis, cruditate, lentore, pituita humores crassiores solvendi: involucrum cingens contractum, ut dura mater, nervorum involucra, capsula hepatis, inflammatione, spasmo, contractilitate, ex cognita causa aptis auxiliis relaxandum.

V. Ut intelligantur effectus, distinguendum: an 1. Compressio sit modica vel valida. 2. In robusto vel debili corpore. 3. Pro parte generali vel speciali compressa.

VI. Applicatum comprimens in robusto corpore non superans vitalem actionem auget contractilitatem, elasticitatem, minuit vasis capacitatem, inducit callum, calorem, cohæsionem, consolidationem, humorum densitatem, lentorem; roborat, motum auget, moderatur evacuationem, discutit: & ita multos morbos, ex istis causis natos, sanat.

VII. Compressione autem valida, vel viribus moventibus debilioribus, ut latera opposita se mutuo tangant, exstinguitur vitalis actio in tali parte: unde obstructio, impedita circulatio, frigus, evacuationis suppressio, durities, dolor, stupor, insensilitas, gangræna, sphacelus, paralysis, deformitas, collectio, aridura, & multa alia ex partium generalium vel particularium functione læsa.

31. EXTENSIO.

I. Fibræ molles contractiles cum renixu longiores factæ ab externa causa Extensionem patiuntur.

II. Quæ fit 1. magna impletione, ingestione, collectione, evacuatione impedita, abundantia, echymosi, expansione, empneumatosi, compressione, obstructione, plethora, circulatione majore, sustentaculi privatione in vulnere, flatibus, qualia observantur in tumoribus, tympanitide, alvo adstricta, inflammatione, hydrope, œdemate, abscessu, empyemate, ischuria, reditu impedito: in quibus omnibus implentes vel retinentes causæ sunt tollendæ, aut si fieri non possit, contentus humor per novam factam aperturam educendus.

III. Removendo 2. extrema in luxatione, fractura, extensione chirurgica & alia morbosa, nixu valido cum resistentia, elevatione ponderis, flexura fortiore & similibus, partes nimis tensæ promtam ablationem exigunt priusquam rumpantur, vel nimis diu clausa retineantur vascula: nata vero extensio in tendinibus, ligamentis & aliis partibus in convulsione, epilepsia & spasmo, specialem illorum morborum curationem sequitur. Si ruptio in ligamentis vel tendinibus sit facta, pars retinenda in quiete, donec consolidata fuerit.

IV. Hæc etiam fit in ipsis fibris tali modo ex morboso vel voluntario influxu spirituum: sed ex ustione & nimia siccitate nata humectantibus, pinguibus & mollibus curanda, quali modo etiam illa, quæ adstringentibus austeris inducta fuit, post eorum ablationem, ablutionemque partium.

V. Fibræ ex quacumque causa tensæ indurescunt, sensim magis renituntur, gracilescunt; tandem in viventibus amittunt tonum, vel rumpuntur, contactus minuitur; membranarum interstitia sensim majora fiunt & trasmittunt coercendos humores; vasorum cavitates angustantur, minus capacia fiunt & tandem integre clauduntur: in nervis generatur paralysis, dolor, stupor, anxietas: pars ab

impletione tumens ſimul craſſeſcit, tumet, cum calore, ut in corporibus ſpongioſis, & parte inflammata; ab impedito reditu tumet, adgravatur, livet aut pallet.

VI. Poſt ablatas cauſas, partes adducendæ, ſuſtentandæ, remanens laxitas, & ruptio, ut proprii morbi curanda.

32. ELONGATIO.

I. Elongatio in cauſis externis non differt ab Extenſione, niſi quod partes firmæ ſimul amittant accurationis potentiam; in effectu cavitates vaſorum ſimul ampliantur, ut in gravidarum utero, œdemate, hydrope; in curatione partes etiam adducendæ, & adhibenda, quæ contractilitatem & actionem augent.

33. MOLLITUDO.

I. In partibus ſanis quædam invenitur reſiſtentia dum volumus mutare figuram: ſi illa facilius mutatur, quam ad ſanitatem requiritur, morbus ille Mollitudo dicitur.

II. Ita fit minus valida impletione, evacuatione majore, & laxitate, atque contractione minore, ut in cachexia, humiditate, viſciditate, puerili ætate.

III. In cute & carne minus præparat transfluentes humores, ipſaque pars vel totum corpus redditur frigidius. In oſſibus præbet anſam deformitati, & rhachitidi. In Tumoribus plerumque bonum ſignum.

IV. Curatur morboſa per corporis exercitium, frictiones, medicamenta roborantia, ſiccantia, compingentia, adſtringentia.

34. DURITIES.

I. Quaſdam partes, ut oſſa, duras eſſe convenit; caro autem, vaſa, membranæ, glandulæ, viſcera minus dura, difficilius foveam admittentia digitis prementibus, morbum inferunt.

II. Variis modis partes duræ fiunt. 1. Solida mollia in callum, cartilaginem vel os mutata. 2. Frequens frictio, exercitium, compactura, ætas ſenilis, exſiccatio, applicatio adſtringentium, auſterorum. 3. Humores concreti, coagulati, humido tenui privati, frigore, gelu, uſtione, compacti. 4. Pars ab humore valide impleta, infarcta, obſtructa, in aucto motu, vel reditu impedito.

III. Nunquam ex partibus mollibus induratis bonum præſagium petimus, quia neſcimus an emolliri poſſit, & manens ſuffocat vel perturbat actionem iſtius partis, atque concedit ſtagnantibus ſpontaneam corruptionem, partes adjacentes irritat.

IV. Pro natura cauſæ varianda curatio: ſic quies, humectatio, reſolutio concreti, evacuatio, duritiem ſæpe minuunt.

35. HUMIDITAS.

I. Tanta humidi copia partibus ſolidis intermiſta, quæ earum actionem enervat, Humiditas ſeu Uligo morboſa dicitur.

II. Generatur abundantiore ingeſtione, & applicatione frequentiore humidi maxime tepidi; colliquatione & reſolutione humorum; parciore exhalatione, vel evacuatione; minore circulatione; evacuatione nimia maxime ſanguinis; atque a cauſis laxitatem inducentibus.

III. Nata in ſolidis producit laxitatem, fragilitatem, flexibilitatem, inertiam, mollitiem, rachitidem: in humoribus cachexiam, cruditatem, viſciditatem, hydropem, leucophlegmatiam, ſpontaneam corruptionem, putredinem, in actionibus debilitatem, laſſitudinem, circulationem minorem, pulſum mollem debilem,

 per-

perspirationem minorem, valetudinem, & multa alia ex parte speciali affecta.

IV. Evitandæ causæ inducentes, atque absorbentibus, discutientibus, compingentibus, roborantibus & exsiccantibus, nimia humiditas auferenda.

36. SICCITAS.

I. Defectus humidi vel pinguedinis inter partes solidas vocatur Siccitas: atque sanguis, bilis, alvi excrementa tenui humore privata etiam dicuntur sicca.

II. Generatur ablatione humidi, per aerem siccum, & absorbentia applicata; parciore ingestione humidi, vel lacteis obstructis, compactu humorum per motum muscularem, moventia circulationem auctam morbosam; evacuatione tenuioris continuata, collectione humidi in quadam cavitate: denique mutata natura pinguedinis.

III. In solidis producitur contractio, tensio major, fragilitas, rigiditas, angustia vasorum, compressio subjacentium: in actionibus absorptio promtior, debilitas, pulsus exilior, & multa alia pro diversitate partis vel humoris.

IV. Curatur, habita ratione ad causas, humectantibus, laxantibus, frigefacientibus, evacuantibus & phlebotomia.

37. CRASSITUDO.

I. Solita latitudo & moles major facta, Crassitudo dicitur.

II. Hæc fit accessu humoris spatiola vel minima vascula implentis, qui humor vel manet fluxilis, vel concrescit. Aut generatur accessione partium solidarum, quæ interdum simul callum formant. Aut ita fiunt solida adductis extremis.

III. Crassitudo ab implente liquore plerumque producit tumorem mollem; is concretus semper tumorem durum generat; accessu partium augetur cohærendi potentia, sed in adductione brevior & tenacior redditur pars solida.

IV. Si humor fluxilis maneat, is absorbendus, vel evacuandus; concretus primo resolvendus: reliqua ex callo & adductione intelliguntur.

38. TENUITAS.

I. Minor latitudo in partibus solidis dicitur Tenuitas.

II. Ita fiunt partes tensæ omnes præter uterum & partes genitales in naturali extensione. 2. ablatione humidi ex ipsarum substantia, compressione. 3. decessu vel ablatione alicujus portionis.

III. Nata inde minore proportione partium cohærentium omnia sunt exspectanda, quæ in fragilitate.

IV. Artificiali sustentatione prævenienda ruptio, dum pars ablutione cum adstringentibus simul obfirmatur.

39. DENSITAS.

I. Solida dicuntur Densa, si fluidum, quod in spatiolis hæsit, expellitur, ut partes corpus firmum constituentes propius jungantur, quando simul minuitur moles, ut in rebus mortuis.

Vel quando moles eadem manet, sed interstitia implentur partibus solidis, quod fit motu vitali.

Vel quando moles simul increscit accessu partium, quæ cum toto concrescunt, ut in calli generatione ex laboribus.

40. RARITAS.

I. Partes corporis magis a ſe invicem recedentes, ſive ſpatiola iſtius ſolidi impleantur liquore graviori vel leviori, ut aere, moles tamen dicitur rarior, ut in ſpongia intumeſcente.

II. Ita fiunt ſolida, calore majore, humectatione, minuta contractilitate, laxitate, compreſſione minore, ſuſtentaculi ablatione.

III. Sic naſcitur tumor & intumeſcentia mollis.

IV. Tollenda eſt cauſa raritatem inferens, ſenſim minuendo calorem, exſiccando, adſtringendo & ſuſtentando, auferendo & expellendo humorem.

41. CALLUS.

I. Si partes molles ultra modum mole & tenacitate ſint auctæ ab accedente materia concreta incorruptibili, vocatur Callus: hæc in oſſibus magis indureſcit, & ſeparata oſſa jungit.

II. Generatur frequenti & non deſtruente compactura & attritu, in exercitiis, aucta circulatione, corpore duro alicubi hærente, & increſcente ætate.

III. Natus præbet partibus mollibus majorem tenacitatem, rigiditatem, immobilitatem, ſenſus hebetudinem, actionem imperfectam & tandem impeditam; cruditatem in humoribus, circulationem impeditam, anxietatem, palpitationem, dyſpnœam, ſuffocationem.

IV. Longa maceratione cum humido pingui & tepido liqueſcit; aut ſecedit a partibus, quibus adhæret; externe abſcindendo interdum tollitur.

42. OSSIFICATIO.

I. Partes ſua natura molles extenſiles in partes duras non extenſiles & vix aut non flexiles mutatæ dicuntur oſſificatæ.

II. Omnes partes molles ita indureſcere poſſunt, maxime autem cor, aorta, ligamenta, tendines, cartilagines.

III. Talis mutatio inducitur frequenti exercitatione, exſiccatione, adſtringentibus, & indurantibus applicatis, modo ſimul non faciant mortificationem aut deſtructionem.

IV. Ita mutatæ partes producunt rigiditatem in parte mobili, & pro parte varia diverſos ſortiuntur effectus.

V. Pars oſſificata omnem medelam reſpuit, ſed fomentis laxantibus humectantibus tepidis cum modica agitatione aliquomodo mollitur.

43. DEFORMITAS.

I. Recedens figura partium vel organorum a naturali; ut inde fiat functionis impedimentum vel turpitudo ad adſpectum, ad hunc titulum refertur.

II. Conata deformitas plerumque eſt ex hæreditate, interdum ex læſione tempore geſtationis, vel ut quidam contendunt ex animi pathemate matris. Poſtea autem generatur in partu, uſtione, vulnere, fractura, luxatione, compreſſione, ligatione, arthritide, podagra, maxime in oſſium mollitudine & rachitide infantum.

III. Utplurimum functio partis deformis difficilior fit vel aboletur, quod ex uſu iſtius partis eſt deducendum, maxime in partibus genitalibus & pectore.

IV. Ex nativitate proveniens difficile emendatur, ſed prævenitur, poſtea accedens ſuſtentatione & artificioſis machinis, dum ſimul curatur morbus deformitatem inducens.

4. CI-

44. CICATRIX.

I. Vestigium plerumque cum quadam substantiæ privatione in aliqua parte solida relictum vocatur Cicatrix.

II. Illa relinquitur post omnem solutam unitatem, vulnus, ulcus, ustionem, validam contusionem, ruptionem, corrosionem, variolas, atque admodum profunda & adhærens post cariem.

III. Inde tali in parte fragilitas, sensus dolorosus, vel stupor, deformitas, impedita actio, præsagium sæpe tempestatum.

IV. Prævenitur adductione, sustentatione modica, frequenti ablutione corrodentis.

V. Firmatur sensim ablutione cum spirituosis: si sordida sit corrodente vel vesicatorio sordidum prius auferendum.

45. AMPLITUDO MORBOSA.

I. Dum naturalis capacitas vasorum in quadam parte, receptaculorum, meatuum, & orificiorum, fiat major, ille morbus ad Amplitudinem refertur.

II. Omnis extensio frequens, elongatio constans, laxitas & atonia in fibris, amplitudinem producit.

III. Nata pro parte varia, diversa producit; in genere, collectionem in circulatoriis & receptaculis, effusionem in emunctoriis.

IV. In curatione, tollenda & evitanda est causa distendens. 2. adhibenda sustentacula externa adducentia. 3. applicanda & adhibenda roborantia vel adstringentia.

46. ANGUSTIA.

I. Dum canales circulatorii, meatus, receptacula & aperturæ naturales, fiunt angustiores, multi inde fiunt morbi.

II. Ita fiunt partes externa compressione, extensione, contorsione, adductione, intumescentia laterum. 2. aucta contractilitate adstringentibus applicatis, exsiccatione. 3. spasmodica constrictione.

III. Multa inde fiunt, ut difficilis partus, deglutitio, respiratio, alvi egestio, ischuria, evacuatio minor; facilis concretio, obstructio.

IV. In curatione, tollendæ angustantes causæ; contractilitas minuenda laxantibus humectantibus; ex spasmodica contractione eget anodynis antispasmodicis.

47. OBSTRUCTIO.

I. Interceptus transitus transfluentis liquoris per vasa proprie est Obstructio, quamvis ab auctoribus subsistens fluxus ex deficiente causa propellente ad hunc titulum sæpe referatur.

II. Vas transmittens compressum, extensum, contortum; in lateribus tumens; contractilitate vel spasmo contractum; concretum; intus lubrico muco privatum; asperum, siccum, enatum intus tumorem habens, transitum intercludit. Tollenda est mobilis causa vel laxantibus, antispasmodicis, lubricantibus, facilitandus transitus.

III. Humorum pituita, lentor, mucus, tenacitas, crassitudo, grumus, cruditas inepta ad transfluendum, ut & calculus, vel alienum in canalibus hærens, si obstruant, pro natura crassitudinis, resolventia sunt adhibenda; aut concreta & illapsa eximenda, vel protrudenda, ut iterum via pateat. In errore loci, dum globuli majores intrarunt vascula minora, satius erit largiore sanguinis missione, & laxantibus, motumque minuentibus applicatis retroagere impulsum, quam ulterius instigare.

IV. Vas quodcumque obstructum transitum humoris intercipit. Si sit arteria, pars a corde remota depletur, pallet, friget, exarescit, extenuatur, consumitur lenta gangræna, motus musculorum istius partis perit, cessant secretiones, excretiones, & actiones ab adfluxu pendentes. Si Vena obstructa sit in parte a corde remota, tumor, livor, gravitas, motus & sensus exstinctio, excretio copiosissima, sphacelus. In aliis partibus varia producuntur ex earum functionibus læsis.

V. Generalem non admittit curationem, sed debet dirigi ad causas obstruentes.

48. CLAUSURA.

I. Dum vasa, canales, emunctoria, orificia, vel naturales aut morbosæ aperturæ, continuo vel interdum aperiendæ ita clausæ manent, ut transitus per eas intercipiatur, dicitur Clausura.

II. Ita fit compressione, contractione, convulsione, tumore in latere, obstructione, concretione, nativitate, defectu humorum, soluta unitate & exsiccatione.

III. Quænam inde fiant, exponi nequit, quia differunt pro parte clausa, quæ propriis locis debent tradi.

IV. In curatione attendendum ad dictas causas, quæ specialem curationem exigunt. Ex nativitate utplurimum sectione curatur, alias laxantia, antispasmodica, vel resolventia sunt adhibenda.

49. CONCRETIO.

I. Quæ partes firmæ in sanis separatæ debent esse, ut libere moveri possint, si uniuntur, illa unio vocatur Concretio, aut Coalitus.

II. Sola vis vitæ est causa uniens, sed impeditur agere interposita epidermide vel epithelio muco vel sordido: quæ igitur 1. tollunt istud munimentum, ut est corrosio, excoriatio, ustio, ulcus, variolæ; 2. nudas partes in quiete unitas servant, concretionem producunt.

III. Hæc si fiat in naturalibus aperturis, impeditur ejiciendorum exitus: in vasis exstincta circulatio; vasisque conversio in ligamentum: in partibus mollibus impedita actio, rigiditas in articulis ancylosis.

IV. Coalita pars sponte nunquam solvitur, sed sectione artificiali est separanda.

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Solida mollia Herniam & Procidentiam ex sede mutata inferunt, sed in articulis præterea producitur Luxatio.

50. HERNIA.

I. Recessus partis mollis ex naturali sede extra solitos limites, ut maneat tamen solitis integumentis pars obvelata, vocatur Hernia. Perperam alii morbi similem fere tumorem producentes huc referuntur.

II. Locus ubi prolabitur pars, humor aut quædam pars solida in ea contenta, varia præbuit nomina.

III. Insita laxitas ex hereditate vel ætate; ablatio sustentaculi naturalis; vis interna valide urgens extrusionem producunt.

IV. Pro diverſis partibus extruſis, iiſque magis minuſve conſtrictis varia fiunt ſymptomata inſuperabilia, niſi repoſitio fiat.

V. Pars e ſede ſua remota artificioſe reponenda, dein diu retinenda, ſuſtentanda, & applicatis adſtringentibus accurtatio fibrarum promovenda.

51. PROCIDENTIA.

I. Pars mollis ex naturali ſede remota, ut ſine integumentis communibus emineat, Procidentia vocatur.

II. Naturalis vel hereditaria laxitas in iſtis partibus, frequens & validum conamen internum, hunc morbum ſæpe producunt.

III. Pars ſede remota, tenſa, nuda dolet, tumet, rubet, inflammatur & tandem exulceratur.

IV. Pars ſemper commodiſſime reponenda, repoſita retinenda, ſuſtentanda, abluenda, & leniter adſtringenda, donec ſine dolore in ſua naturali ſede manere poſſit.

LIBER II.
GENERALES HUMORUM MORBI.
TITULUS I.
QUANTITATIS MORBI.

Quantitas a statu sano recedit in Abundantia & Defectu.

52. ÆQUILIBRIUM DESTRUCTUM.

I. PRoportio inter causas moventes & movendos humores sublata, Æquilibrium destructum dicitur.

II. Generatur solidorum laxitate, rigiditate, sustentaculo sublato, destructione, contractilitate, humorum abundantia, defectu, ineptitudine, & actionis debilitate.

III. Inde circulatio minor, turbata; humorum cruditas, corruptio, stagnatio, collectio; solidorum laxitas; virium debilitas; corporis frigiditas; cachexia, hydrops, leucophlegmatia.

IV. Curatio dirigenda ad causas: artificiali sustentaculo, vel facta evacuatione, si humor abundat, restituendum.

53. ABUNDANTIA HUMORUM.

I. Humores sani circulatorii, secretorii, excretorii, nutrititii, superantes actionem moventem; & morbosi majore copia nati vel retenti, producunt Abundantiam.

II. Generatur illa sanguinis solita evacuatione suppressa, ut in hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, mensibus suppressis, phlebotomia omissa, cessatione menstruationis in vietis, graviditatis principio, ablactatione omnique evacuatione parciore. Tollitur illa in principio revocata evacuatione, artificiali sanguinis missione, atque alvi ductione. Sed si diu duraverit, cacochymiæ habenda est ratio.

III. In consueta & maxime lautiore diæta, quies corporis, exercitium omissum, somnus longior, ætas juvenilis, valens organi chylificationis actio, laxitas solidorum, accumulant humores. Tempus vernale, æstas, & calor aeris expandens humores & minuens actionem moventem parit abundantiam ad actionem sine aucta copia. Tolluntur mala inde nata parciore diæta, exercitio, phlebotomia, purgante refrigerante, aere ambiente frigidiore.

IV. Accumulatio urinæ, sudoris, perspirabilis, excrementorum, solis auxiliis has evacuationes augentibus, tolli potest; sed materiæ morbosæ, sæpe artificiali apertura, evacuatio est molienda.

V. Ex omnium humorum abundantia hic tradi nequeunt effectus; sed si tota massa abundat, æquilibrium destruitur, facile fit hæmorrhagia, hæmoptysis, gra-

vitas, lassitudo, motus intolerantia, palpitatio, pulsatio, pulsus plenus magnus, venarum tumor, varices, faciei rubedo, anxietas, apoplexia, corruptio spontanea, caloris frigorisque vicissitudo, caloris externi intolerantia, cephalalgia, & multa alia, quæ inventa simul signa abundantiæ præbent.

VI. Generalis curatio est minuere quantitatem per evacuantia, & parciorem ingestionem: specialis autem pro cognita causa, & diversis humoribus abundantioribus dirigenda: sæpe in his natura pandit viam salutarem pro exitu.

54. INTUMESCENTIA.

I. Dum tota moles alicujus partis, magnitudine ab influente humore increscat, Intumescentia dicitur.

II. Ita fit impetu majore ad aliquam partem, laxitate & debilitate partis, sustentaculi defectu, reditu impedito, obstructione, irritatione, frictione, contusione, adtritu, collectione, inflammatione, gelu, morsu, punctura, compressione venæ vel lymphatici, parte pendula: tam in sanguinis defectu quam abundantia.

III. Pars simul fit gravior, humores stagnant, concrescunt, corrumpuntur.

IV. Statim causæ tollendæ, si fieri possit, pars altius locanda, tumens sustentanda, vasa roboranda.

55. PLETHORA.

I. Tanta sanguinis boni copia, ut vasa cruenta nimis turgeant, eorumque actio facile turbetur vel impediatur, vocatur Plethora.

II. Generatur victu lautiore, exercitio omisso, otio, somno longiore, animi tranquillitate, juvenili ætate, tempore vernali, omissa sanguinis evacuatione consueta, mutilatione membri, ablactatione, & in vietis menstruationis cessatione.

III. Hæc producit turgescentiam vasorum cruentorum, rubedinem, pulsum pleniorem, varices, aneurysmata, compressionem adjacentium: unde sæpe angina, anxietas, cephalalgia, apoplexia, somnolentia, gravitas, torpor, visus obscuratio, urinæ suppressio: producit etiam æquilibrium destructum, lassitudinem, pigritiam, debilitatem. Sibi interdum parit viam in hæmorrhagia, hæmoptysi, hæmorrhoidibus, menstruatione cum levamine. Sed superveniente corruptela, generat dolorem, anxietatem, caloris frigorisque vicissitudinem, horrorem, convulsionem, febrem, phlogosin, pulsationem, tremorem, vertiginem.

IV. Antequam abiit in alienam indolem, minuenda copia phlebotomia, purgante refrigerante, corporis frequentiore exercitatione, parciore diæta, breviori somno: sed post degenerationem, ut Cachexia tractanda.

56. ANEURYSMA.

I. Tumor sanguine plenus ex dilatata quadam arteriæ parte, sensim increscens, cutis colorem vix mutans, interdum pulsans, renitens elasticus, sed continuata pressione evanescens, nisi valde magnus, vocatur Aneurysma.

II. Generatur ablatione sustentaculi, impedito reditu sanguinis per venam, impetu majore, læsione, corrosione, ruptione nonnullarum fibrarum, aut inducta laxitate.

III. Sanguis in sacco dilatato stagnans, interdum manet fluidus, alias in grumum abit, intercipitur libera circulatio per ramos ex hoc trunco venientes, turbantur vel exstinguuntur functiones a libero transfluxu pendentes; interdum postea rumpitur producens effusionem, quam Aneurysma spurium vocant.

IV. Pars dilatata artificiose sustentanda, applicanda adstringentia diu, truncus arte-

arteriæ supra saccum aliquomodo comprimendus, & si veretur ruptio in arteria non solitaria, truncus supra aneurysma filo stringendus.

57. VARIX.

I. Venæ quædam pars sacculi instar a sanguine intus contento tumens, tumorem, utplurimum lividum, circumscriptum, compressilem præbens, vocatur Varix.

II. Generatur deficiente sustentaculo, in parte inferiore corporis a comprimente sanguine, laxitate venæ, reditu sanguinis impedito per venam compressam a fœtu, alvi excrementis, tumore quovis, hepatis obstructione.

III. Sensim magis increscit tumor, & ob tensionem dolere incipit; compressus sensim evanescit; sanguis in eo stagnans plerumque lentescit; ruptus magnam sanguinis copiam fundit, & ulcus curatu difficile relinquit.

IV. Sustentaculo pars tumens adducenda, applicanda adstringentia, removendæ causæ comprimentes venam: si major sit, vel ruptio immineat, rami venæ in varicem exonerantes stringendi, ut nihil sanguinis in varicem venire possit.

58. OBESITAS.

I. Proportio pinguedinis in toto corpore major ad reliquos humores & partes solidas, dicitur Obesitas.

II. Quibusdam naturalis est dispositio, sed augetur, nutrimento copiosiore, in corpore quiescente, animo tranquillo, omisso exercitio consueto, evacuatione minore, mutilatione alicujus membri, hæmorrhagia consueta suppressa, & in fœminis vietis mensium subsistentia.

III. Obesi difficulter corpus exercent; sæpe destruitur æquilibrium, ut fiant asthmatici, & apoplectici; solida laxantur; respiratio difficilior, pulsus obscurior: in fœminis sæpe menses tardiores & sterilitas: in pueris difficiliorem dentitionem præsagit: in vietis bonum signum.

IV. Minuitur parciore diæta, frequentiore exercitio, ne tamen subito instituatur, frequenti venæ sectione & alvi ductione, usu acidorum.

59. HYDROPS.

I. Lymphæ pellucidæ aut pituitæ lentæ copiosior collectio, in lymphaticis dilatatis, partis substantia, tunica cellulosa, vel & cavitatibus totius corporis, aut specialis partis, exhibens tumorem pallidum aut pellucidum, frigidum, non dolentem, gravem, vocatur Hydrops.

II. Humor ille utplurimum tenuis interdum cohærens, vel acris, varii coloris, plus minusve partem implens, varia phænomena præbet.

III. Omnis causa comprimens vas lymphaticum reducens, cisternam, ductum thoracicum, venam, periculosum hydropem inducit, non nisi sublata causa curabilem: inde glandularum, hepatis, hypochondriorum, lienis, lumborum, pancreatis, uteri, ovarii, scirrhi & tumores, sæpe hydropem generant incurabilem, sed si fiat ex utero gravido sponte cedit post partum.

IV. Iisdem quoque causis intercipitur absorptio, vel quia humor nimis pituitosus est, parsque frigidior ex minore motu vitali; tunc autem frictiones, moventia, & calefacientia tumorem discutiunt.

V. In prægressa debilitate, laxitate, humiditate, feminis, pueris, frigidis, refrigerantium, acescentium abusu, tristitia, animique cura perseverante, post morbos acutos, febres intermittentes & continuas, arthritidem, podagram, aliosque dolores diu toleratos natus, inque motu venarum languidiore, evacuantibus, discutientibus & roborantibus debet curari.

VI. Qui nascitur ex Evacuatione parciore vel suppressa, in aere, tempestate & anni tempore humido & frigido, aut ingestione copiosiore aquosorum, curari debet exsiccantibus, diaphoreticis, & parciore ingestione.

VII. Præparatio humorum deficiens in morbis pulmonum, pectoris, respirationis, nervorum, hydropem generans, respuit purgantia, sed diureticis, pectoralibus, roborantibus, curatio absolvenda. Verum ex cruditate, cachexia, chlorosi, chronicis, ventriculi deficiente coctione, & bilis inertia productus, potius purgantibus, stomachicis, & dein roborantibus curandus.

VIII. Qui generatur ex quacumque evacuatione copiosiore sanguinis in hæmorrhagiis omnibus, post phlebotomiam frequentem, partum, vel abortum, & post copiosiorem alvi egestionem, non multum periculi portendit: minuta enim evacuatione illa, & dein roborantibus, facile superatur.

IX. Ex humorum tenuitate per colliquationem inductus difficilior est, quia antisepticis minus valemus progressum sistere: verum abusu resolventium vel saponaceorum inductus facilius curatur.

X. Si lympha vasis lymphaticis coercenda, ex iis ruptis effundatur in cavitates adjacentes, quod interdum fit in gestatione ponderis, motu corporis validiore, contusione, fragilitate, scorbuto, difficilem curatu hydropem generat.

XI. In hydrope nato varia fiunt symptomata. 1. Ex causa producente. 2. Ex natura loci & functionis partis specialis. 3. Ex lymphæ abundantia in parte collecta. 4. Ejus defectu in reliqua massa. 5. Ex lymphæ metamorphosi in pituitosum vel liquamen, aut lympham acrem.

XII. Nam collecta lympha præbet tumorem pallidum, frigidum, indolentem, gravem, qui adjacentes partes premens parit hebetudinem, torporem, somnolentiam, respirationem difficilem, oppletionem, gravitatem, solidorum extensionem, paralysin.

XIII. Reliqua massa humido privata fit crassior, inde siccitas, macies, sitis, alvus constipata, urina pauca, rubra, impedita perspiratio, frigiditas, pulsus debilis minor.

XIV. In pituitosum transeuns, producit leucophlegmatiam, œdema, multasque particulares hydropis species, quæ habent tumorem persistentem, foveas impressas diu retinentem, pallidum & frigidum.

XV. Sed stagnando tandem corruptus humor acrimoniam acquirit, & multa mala, dolores, erysipelata, convulsiones, cachexiam, febrem, apositiam, corrosionem, ulcera vix sanabilia, sitim intolerabilem, urinam colore & consistentia variam, stranguriam, dysuriam, pustulas, maculas, anginam, anxietatem, calorem molestum, debilitatem inducit.

XVI. Præter specialia in causis notata. 1. minuenda est humidi ingestio victu exsiccante, potus abstinentia, corporis exercitio in aere sicco. 2. abundans optime abigitur discutientibus, diaphoreticis, calefacientibus; proxime his accedunt diuretica. Dein per purgantia hydragoga sæpe repetita; vomitoria autem raro conveniunt. Sed in parva parte obsessa, elicitur vesicatoriis, setaceis, cauteriis, scarificationibus, punctura. 3. Post humidi ablationem corpus roborandum, sustentanda pars compingendi humores.

60. HYDATIDES.

I. Tumores variæ magnitudinis pellucidi in vesiculari membrana, vel lymphaticis a causa morbosa facta, continentes lymphaticum aquosum humorem, dicuntur Hydatides.

II. Hi tumores ad partes firmas hærentes, hemisphæricam figuram habent, alias perfecte vesicularem, vel racematim cohærent, vel communi involucro coerciti, vel instar catenæ apparent, si involucrum pertusum sit, collabuntur & videntur evanescere.

III.

III. Omnes membranæ tenues pellucidæ distentæ his inservire possunt. 1. Epidermis & epithelium partium internarum impletione lymphæ a subjectis distentum. 2. Vasa venosa lymphatica impleta, denegato exitu transeuntis lymphæ per eorum truncum; 3. Tunica cellulosa inter omnes partes locata, & organa cingens loco pinguedinis, aqua turgens. 4. An folliculi glandulosi simili modo distendi possint, non satis compertum est.

IV. Quia compressione trunci vasis lymphatici, applicatione cantharidum ad cutim, quadam pustularum specie lympham sub epidermide continente, ustione, fortiorique ligatione, attritu promte generantur hydatides, ipsarum materia semper præsens est in corpore: ut & in pinguedo, gelatina, vel & alius humor degeneratus materiem præbere potest. Generantur etiam ab interna causa, ut in erysipelate, febre, sphacelo, hydrope, valida inflammatione, & gangrena, acrimonia humorum, corruptione, variolis, scorbuto, sed semper malum portendunt.

V. Hujusmodi tumores plerumque sine dolore diu persistunt, & pertusione facta liquorem tenuem effundunt, quare videtur humor aquosus non facile corruptibilis. Interdum vero infert pruritum, alias lentescit, mutatque colorem, quando deterior est.

VI. Quia morbus est qui ex phænomeno accipit nomen, variam admittit curationem: nam ex compressione facta exigit prementis causæ ablationem: applicatione acrium productæ hydatides post ablationem facile sanantur antiseptico refrigerante: ex collliquatione natæ uti hydrops, evacuantibus, antisepticis, & discutientibus curandæ.

61. LEUCOPHLEGMATIA.

I. Intumescentia æqualis, pallida, frigida, vestigium digiti impressi diu retinens, per totam corporis peripheriam dicitur Leucophlegmatia.

II. Ætas puerilis & senilis, sexus sequior, aer, tempestas, & regio humida & frigida; aquæ abusus cum corporis quiete; evacuationes omnes præcipue sanguinis copiosiores; animi mæror, cura; solidorum laxitas & motus debilior; morbi longi, inter quos excellit quartana, debilitas virium, hunc morbum producere solent, qui arguit in venis præcipue deficere actionem & viscositatem in humoribus prædominari.

III. Præter intumescentiam dictam, percipitur lassitudo, cita defatigatio, respiratio anhelosa difficilior; somnolentia, pulsus mollis, exiguus, latens, urina cruda pallida, debilitas, frigiditas & pallor corporis.

IV. Interdum aucto motu venarum pulsa & liquescens pituita ducitur ad renes vel intestina, & ita eliminatur: sed corrupta simul multa symptomata infert, quæ in hydrope traduntur.

V. Quia venarum motus minor & viscositas humorum est hujus causa, magis frictionibus, calefacientibus, sudoriferis & discutientibus est abigendus: & si natura demonstrat viam, purgantibus & diureticis humor educendus: si obstat viscositas, resolventia sunt præmittenda.

62. OEDEMA.

I. Tumor albus seu pallidus, indolens, frigidus, gravis, sensim natus, laxus, mollis, vestigium impressum diu servans, vocatur Oedema in quacumque parte corporis: interdum vero ad Hydropem, & perperam ad Hernias refertur.

II. Nascitur 1. intercepto reditu lymphæ per lymphaticas vel cruentas venas, quod oedema est constans, 2. solidorum laxitate. 3. abundantia lymphæ. 4. defectu sanguinis boni. 5. virium & circulationis debilitate. 6. partis positione in decliviore loco, quibus producitur abeuns & redeuns tumor. 7. humorum tenacitate

citate & viſciditate, quando tumor perſiſtit vel lente cedit.

III. Perſiſtens tumor tandem omnem ſolidis demit contractilitatem: humores interdum concreſcunt, ut reduci nequeant; vel corrumpuntur, quando pars ſphaceleſcit, aut generatur ſordidum & frigidum ulcus; vel prius circulantibus miſti, varios morbos chronicos inferunt. Organa particularia obſeſſa inſuper multa anomala ſymptomata producunt.

IV. In perſiſtente oedemate comprimens cauſa tollenda, aut tolli ſi nequeat, ipſa pars ſuſtentanda, ne nimis tumeat. Abeuns & redeuns oedema diſcutientibus, roborantibus, ſtimulantibus, calefacientibus, locatione in altiori ſitu, abigendus. Lente cedens reſolventibus, moventibus, & actuali calore curandus.

63. ABSCESSUS.

I. Tumor pure plenus, qui maturus ad alternum adtactum digitorum puris fluctuationem oſtendit, poſt ejuſdem partis antecedentem inflammationem, & interdum ex metaſtaſi natus, vocatur Abſceſſus.

II. Hic pone aures Parotis; in inguinibus Bubo; in pulmonibus Vomica dicitur. Cum exigua apertura & ampla cavitate Sinus vocatur: ſed in corporis naturali cavitate pus collectum, maxime in pectore, Empyema appellatur: pus ſanguini miſtum ad Purulentiam ſeu Suppurationem refertur. Ulterius diſtinguunt in abſceſſum immaturum, maturum, & corruptum; apertum & clauſum; bonum & malum; ex locali inflammatione vel metaſtaſi natum.

III. Semper ſequitur aliquem morbum generalem vel particularem, acutum, inflammatorium, febrem, dolorem, contuſionem, vulnus, tumorem aliquem.

IV. Varia producuntur. 1. ex loco quem occupat. 2. puris majore minoreve copia. 3. tenuitate, ſpiſſitudine, corruptione, acrimonia. 4. evacuatione copioſiore vel ſuppreſſione. 5. traditione ſanguini. 6. recidiva, metaſtaſi. 7. tempore cruditatis & maturitatis.

V. Abſceſſus immaturus, niſi ſit circa corporis cavitates, clauſus maturandus: maturus aperiendus ſponte, ſectione lata plaga, vel corrodente: apertus ſenſim deplendus, intus depurandus, externe ſuſtentandus.

64. SINUS.

I. Ampliſſima morboſa cavitas plerumque in celluloſa tunica, intus pus continens vel ichorem, cum parva & brevi apertura, & interdum nulla, vocatur Sinus.

II. Formatur ex antecedenti abſceſſu vel ulcere, quod ſatis commode pus evacuare nequit.

III. Non facile ſanatur ſponte, & omnia mala abſceſſus vel ulceris majoris producit.

IV. Intus depuratus ſinus externe ſuſtentandus, & apertura locanda ad locum decliviorem: vel nova ſectione facienda apertura ad inferiorem partem ſinus: vel totus ſinus aperiendus, vitatis vaſis majoribus.

65. DEFECTUS HUMORUM.

I. Quoties proportio inter partes ſolidas atque actiones, ad quantitatem humorum, deſtruitur per parciorem ingeſtionem, vel copioſiorem evacuationem, naſcitur Defectus.

II. Si acervatim vel longo tempore emittitur magna copia humorum, in hæmorrhagiis omnibus & phlebotomia, cum vel ſine vulnere, lactatione, ſalivatione, ſudore, perſpiratione, urinæ profluvio, vomitu, alvi fluxu, cholera, dyſenteria, lienteria, vel abuſu dictorum medicamentornm, vel per ulcus aut abſceſ-

ſceſſum: evacuatio boni eſt ſiſtenda, inutilis & morboſi moderanda, ut traditur in dictis morbis.

III. Si tollatur vaſorum ſuſtentaculum, ut in acervata evacuatione & partu, artificiali ſuſtentaculo videtur augeri copia; ut & in magna varice aut aneuryſmate, ſed in collectione hydropica ſimul reſpiciendum ad cauſas.

IV. In diu tolerata inedia, ſiti, potus defectu, angina, deglutitione impedita, faucium & pharyngis morbis, non ſtatim corpus eſt opplendum, ne obruantur vires.

V. Ex generali defectu fit macies, atrophia, pallor, vaſorum contractio, æquilibrium deſtructum, evacuatio ſuppreſſa, debilitas, laſſitudo, frigiditas, ſyncope, ſphacelus, convulſio, ſuffocatio, ſingultus, coctionis defectus, anorexia, ſomnolentia, apoplexia, anxietas, abortus, cruditas, urina parcior, reſpiratio difficilis, pulſus parvus debilis.

VI. Tandem humores ſimul corrumpuntur, unde multa nova mala: dolor, acrimonia, aciditas, phthiſis, vertigo, delirium, febris lenta, hectica, motus vitalis & pulſus debilis, hyſterica & hypochondriaca affectio, mobilitas, rhachitis, palpitatio, varia animi pathemata, cachexia, calor hecticus.

VII. Interdum vero reſiduus humor inviſcatur; unde hydrops, leucophlegmatia, pituitæ & glutinoſi collectio, pendentium tumor; vel colliqueſcit, ut fiat ſudor frigidus, alvi fluxus, quibus pereunt.

VIII. Vix valemus generales curationis regulas tradere, quoniam curatio differt pro vario humore evacuato, & pro variis morbis deinceps natis, quare ex ſpecialibus petenda curatio. Reſpiciendum primo ad cauſas; ſed ſi poſtea naſcitur pituita, ſimul adhibenda moventia & roborantia. In tenuitate autem antiſeptica compingentia.

66. MACIES.

I. Minor pinguedinis proportio ad partes firmas, ſine alia viſibili labe morboſa, per totum corpus, dicitur Macies.

II. Illa naſcitur, defectu chyli in deficiente ingeſtione, inedia, impedita deglutitione; impedito tranſitu chyli per lactea vaſa; conſumtione a vermibus; imperfecta pepſi, in anorexia, pſeudorexia, dyſpepſia; faſtidio: quibus cauſis arte ſublatis ſponte iterum nutritur corpus modico ingeſto cibo

III. Evacuatio copioſior chyli in vomitu, diarrhœa, lienteria, lactatione & forſan diabete; ſanguinis in hæmorrhagia, menſium & lochiorum profluvio; & aliorum bonorum humorum in ſalivatione, ſudore, urinæ profluvio, frequentiore venere, gonorrhœa, fluore albo, maciem inducens, exigit moderamen evacuationis.

IV. Ex corrumpente cauſa inducta, ut morbis nervorum, dolore, arthritide, cardiaglia, colliquatione, tenuitate humorum, cachexia, bile aliena, chloroſi, ictero, rachitide, ſcorbuto, venerea lue, febre lenta, poſt morbos acutos, intermittentes & continuas febres relicta, lochiis & menſibus ſuppreſſis, emendari nequit niſi ſublatis iſtis morbis; ſed tunc ſimul adhibenda roborantia antiſeptica.

V. Corporis improbo labore, vigiliis protractis, lucubratione, animi cura & ſtudio ſeveriore, animi pathematibus, atque calore majore conſumta pinguedo facile reſarcitur his omiſſis.

VI. Majori confectione puris in abſceſſu, ulcere, empyemate, vomica maxime in pulmonibus, admodum conſumitur pinguedo, & eo magis ſi pus ſimul corrumpatur.

VII. Nimia Macies ſine corruptione elegantiam corporis tollit, debilitatem inducit; in gravidis abortum & difficilem partum præſagit. Si vero ſimul accedat corruptio, multa alia anomala ſuperveniunt.

VIII. Poſt ablatas vel emendatas cauſas antecedentes, pedetentim corpus reficiendum eupeptis, & juvanda coctio ſtomachicis.

67. ATROPHIA.

I. Minuta morbosa nutritio totius corporis Atrophia dicitur; membri autem particularis summa extenuatio cum pallore & motus imbecillitate Aridura vocatur.

II. Corpus vivens perpetuo nutrimento egens in atrophiam incidit intercepta via chyli, ut in pancreatis, & lumborum tumoribus comprimentibus cisternam vel ductum thoracicum, glandularum mesenterii infarctione, scirrho quando simul lienteria aut alvi fluxus adesse solet: atque curari nequit, nisi resolutione tumoris prementis.

III. Aut homo laborans perpetuo vomitu, diarrhoea, lienteria, diabete, & femina nimia lactatione privatur naturali nutrimento, quod resarciendum, curatis morbis.

IV. Itidem omnes evacuationes boni humoris copiosiores, ut in salivatione, sudore, hæmorrhagia omni, maxime in gonorrhoea, fluore albo, pollutione: & morbosi in puris, ichoris, aut limphæ effluxu copioso, per abscessum, ulcus, fistulam, & sputum copiosum Atrophiam generant, quæ nisi minuatur boni evacuatio, & sistatur morbosi excretio copiosior, curari nequit.

V. In anorexia, pseudorexia, apepsia, bilis succique pancreatici defectu, vermibus in intestinis & ventriculo nidulantibus, ventriculi atque intestinorum ulceribus, quibus intercipitur ingestorum concoctio, nata Atrophia stomachicis, amaris, antisepticis curanda, sublata eorum morborum causa.

VI. Si allatum nutrimentum dein corrumpatur in cachecticis, scorbuticis, colliquativis catarrhosis, debilibus, quartanis, febre lenta, vel a materia post morbos relicta, frustra nutrimento impletur corpus, sed post curatos istos morbos, alimentis facilis digestionis sensim corpus replendum.

VII. In partis alicujus Atrophia detegitur vel nervum vel arteriam fuisse aliquomodo compressam, ut in luxatione humeri vel coxæ, aneurysmate, tumore aliquo comprimente, fractura, calculo, contusione, succo nervoso concreto in ganglio, vel ad spinam.

VIII. Tandem consumtis in toto corpore humoribus, facies fit cadaverosa, corpus totum quasi sceleton pelle tectum, viribus privatum, moritur: atque in parte speciali nascitur sphacelus immedicabilis sine prægressa inflammatione vel dolore.

IX. Frustra ergo conamur nutrientibus replere corpus, manentibus iisdem causis. Sed si causæ sublatæ sunt, repletio est facienda cibo facilis digestionis modica copia simul, maxime lacte materno, dum simul adhibentur stomachica, antiseptica, roborantia.

68. PHTHISIS.

I. Totius corporis summa emaciatio cum humorum partiumve solidarum corruptione vocatur Phthisis.

II. Frequentissime fit ab affectis pulmonibus, quia inde demitur vel depravatur generale præparatorium organum; contenti humores nudo aeri exponuntur; non permittitur ad coctionem & consolidationem quies; atque contra naturalem gravitatem sursum emittere debet pulmo aliena. Sæpe fit ex prægressa hæmoptysi aut rupto interno vase sanguinem per tussim non emittente, vel quando aphthæ tracheam obsident. Quibusdam hominibus ad hanc speciem producendam est hæreditaria quædam dispositio, vel deformitas pectoris. Quidam sine vix aliqua accedente causa in ætate juvenili phtisici fiunt: & præcipue si abutuntur spirituosis, exercitiis, & voce. Statim tunc, vel etiam instante phthisi, nam si adolevit omnem curationem respuit, abstinendum a dictis excitantibus causis; quater

in

in anno instituenda venæ sectio; vivere debet æger admodum temperate, quiete & modice; evitare nimiam aeris incalescentiam; bibere hydrogalac. Si autem ex tussi pertinaci vel ex ejecto sputo constat pulmones formasse ulcus, diu utendum balsamicis & consolidantibus pectoralibus.

III. Dum humor tenuis & acer inferens sternutationem, gravedinem, & tussim, diu in pulmones fluit; hos ita corrumpit interdum, ut inde periculosissima phthisis producatur; aut interdum sine corruptis pulmonibus phthisin generet. Hæc species ut præveniatur & curetur, pectoralia anticatarrhalia diu adhibenda.

IV. Materia purulenta, post morbos acutos, febres, inflammationes, formata, in abscessu, ulcere, vel pectoris cavo, maxime post pleuritidem & peripneumoniam, collecta corrumpitur, miscetur sanguini, & ita phthisin purulentam inducit, quæ antipyoticis, & evacuando pus per sputum & urinam vel concitatum fonticulum est curanda.

V. Copiosior humoris evacuatio, in alvi fluxu, fluore albo, gonorrhœa, coitu frequentiore, hæmorrhagia, lactatione, salivatione, diabete, tollens æquilibrium, spontaneam corruptionem permittit, qua omne consumitur corporis pabulum, & inducitur tabes nervosa, interdum sine pulmonis vitio: hæc curari debet roborantibus antisepticis, compescita nimia evacuatione.

VI. Si corpus emacietur & humores corrumpantur, quia vis vitæ non valeat bonos servare humores, nascitur inde humorum corruptio spontanea, colliquativa, cum suffocatione hysterica, & acrimonia scorbutica, quæ species recensitis (V) roborantibus curatur longo tempore adhibitis, & sæpe mutatis, servata eadem indicatione.

VII. Quando longo tempore natura consueta fuit facere evacuationem, ea suppressa, producit interdum phthisin: quemadmodum in hæmorrhagiis consuetis, hæmorrhoidibus, mensibus, ulceribusque suppressis. Aut ex retropulsa materia variolosa, morbillosa, herpetica, scabiosa. Tunc revocandæ hæ evacuationes, vel facienda est derivatio ad cutim vesicatoriis, fonticulis, setaceis. Conducit in his largiorem servare perspirationem diaphoreticis.

VIII. Phthisis symptomata multa sunt, quæ tolli vix possunt manente hoc morbo, primaria sunt tussis, sputi ejectio, febris hectica, raucedo; extenuatio summa, evacuationes colliquativæ, respiratio difficilis, pulmcnum corruptio, quæ omnia in istis titulis quærenda sunt.

69. DETUMESCENTIA.

I. Moles alicujus partis naturali major ita minuta, ut ad naturalem vel minorem redigatur, vocatur Detumescentia.

II. Hæc fit 1. facta evacuatione humoris: 2. metastasi ad aliam partem: 3. effusione in aliquam cavitatem: 4. minuto influxu.

III. Præsagia differunt 1. Quanam in parte fiat, manibus, pedibus, capite, facie, ventre. 2. Quonam in morbo fiat, febre, acutis, inflammatione, variolis, erysipelate, ulcere, vulnere, tumore, podagra, hydrope, abscessu. 3. Ex bona vel mala causa si fiat.

IV. Ex bona causa veniens permittenda & adjuvanda: sed ex metastasi mala, defectu virium, locus irritandus & vires instigandæ, ut materia redeat.

70. EXTENUATIO.

I. Dum moles totius partis naturalis sensim fiat minor, ea Extenuata dicitur.

II. In sanis fit intercepto influxu per arteriam, minuta nutritione, copiosiore evacuatione.

III. Partis destruitur æquilibrium, debilitatur actio, & calor extinguitur.

IV. Caufa comprimens arteriam removenda, compefcenda nimia evacuatio, atque colliquatio fi adfit, antifepticis fiftenda.

71. ARIDURA.

I. Partis alicujus corporis viventis major extenuatio, minufve incrementum cum debilitata iftius actione, vocatur Aridura.

II. Generatur impedito libero influxu fanguinis per arteriam in aliquam partem, in aneuryfmate, compreffione, ligatione, vulnere, contufione, offium fractura, luxatione, deformitate, rachitide, tumore adjacente fcirrhofo, ftrumofo, offis excrefcentia in podagra vel arthritide, & in glandularum morbis.

III. Generatur etiam vitio in nervis, eorum gangliis, vel fucco, liberum influxum vitalem impediente, ut fæpe poft rheumatifmum, paralyfin, dolorem.

IV. Denique gelatinæ, ichoris, lymphæ, puris effufione nimia ex partis ulcere aut fiftula.

V. Pars exarefcens præter extenuationem etiam pallet, debilitatur, friget, paralytica redditur, ftupet, tandem fphacelefcit & moritur.

VI. Cognita caufa tollenda, alias pars circa principium ariduræ fricanda refolventibus.

TITULUS II.

COHÆRENTIÆ MORBI.

Cohærentia in humoribus major eft folubilis, vel non folubilis, minor eft generalis vel fpecialis.

27. TENACITAS HUMORUM.

I. Humorum partes totius maffæ majori nixu cohærentes, quam in fanis fieri folet, vel quæ cohæfio fanitati obeft, vocatur Tenacitas.

II. Talis fit 1. Ingeftis farinofis, gelatinofis, mucilaginofis, vifcofis, glutinofis, dyfpeptis, aufteris. 2. Suppreffa evacuatione confueta humoris tenacioris. 3. Defectu vel degenerata indole falivæ, bilis, fucci ftomachici, inteftinorum, pancreatici, fanguinis. 4. Languidiore actione pulmonis, ventriculi, inteftinorum, hepatis, organi circulatorii, animalis motus, in æquilibrio deftructo, animi pathematibus, ftudio, quiete, exercitio omiffo, fenili & puerili ætate, feminis debilitate, valetudine, laxitate. 5. Sponte ex natura humorum in ftagnatione, congregatione fimilium partium, exficcatione, abforptione tenuium. 6. Conciliata potentia concrefcendi majore, per coagulantia, auftera, adftringentia, fpirituofa, calorem adurentem, frigus, atque circulationem & motum mufcularem validiorem.

III. Effectus variant. 1. Pro natura caufæ inducentis. 2. In vario humore fano generali & particulari; atque in diverfis humoribus morbofis. 3. Generales funt obftructio, durities, impedita circulatio, motus minor, refpiratio difficilior, pulfus durus, humidi defectus, anxietas, cachexia, evacuatio & fecretio minor.

IV. Curatio 1. dirigenda ad caufas, quæ auxilia in Refolventibus inveniuntur. 2. ad varias fpecies Tenacitatis, quæ fequuntur.

V. Ab his non opus diftinguere concretionem in membranam, filamenta, cafeofum, aut aliam concretionem in fcirrho, ftruma, atheromate, fteatomate, meliceride, quia colligi poffunt ex dictis, vel iis, quæ in nominatis morbis proponuntur.

73.

73. CRASSITUDO.

I. In sanis humoribus, uti sanguine, gelatina, albuminoso, pinguedine, muco, mucilagine, quædam sana requiritur crassitudo; hæc nisi nimia sit, ad morbos non pertinet.

II. Si autem hi, ut & alii fluidiores 1. acquirunt majorem cohærendi potentiam inter particulas; vel 2. eorum particulæ fiunt majores; vel 3. numerus particularum majorum proportionate augetur; nati tali modo humores dicuntur Crassi.

III. Tales fiunt 1. Aucta vi attractrice inter partes, per coagulantia, austera, adstringentia, frigus, & in quibusdam calore adurente. 2. Compactura in robustis, exercitatis, febribus acutis, ardentibus. 3. Defectu tenuioris in potionis defectu, evacuatione copiosiore tenuioris, aut facta depositione in cavis vel tunica cellulosa hydropicorum. 4. Collectione similium partium inter se, ut fit in secreto humore crasso. 5. Stagnatione, motu languidiore, cruditate. 6. Ingestione glutinosorum, viscidorum, copiosiore.

IV. Differunt effectus ex vario humore incrassato, ejusque varia natura, & in diversis partibus, aut si mites maneant humores vel simul acres fiant. Generales sunt alvus constipata, sitis, secretiones & excretiones pauciores vel suppressæ; faucium, narium, linguæ, cutis siccitas; urina pauca, ischuria, saliva parcior viscosa, vox rauca clangosa, dyspnœa; durities, obstructio, scirrhus, struma, œdema, hydrops, tumor, macies, aridura, debilitas, deficiens absorptio, motus minor, sopor, vertigo, stagnatio, pulsus major, pulsatio, mensium suppressio, anxietas, melancholia, & multi alii prout vergat in lentorem, vel pituitosum, vel grumosum, vel crudum.

V. Generalia auxilia sunt 1. Diluentia, quæ admistu suo cognitam crassitudinem non coagulant, neque nimio usu solida nimis laxant: horum actio promovenda motu animali, moventibus, nisi motus major produxerit crassitudinem, quando quies simul imperanda. 2. Resolventia secundum naturam crassitudinis eligenda in lentore, pituita, grumo, crudo. Si vero tenuioris copiosior evacuatio crassitudinem relinquit, illa evacuatio temperanda, sed resolventia omittenda.

74. PITUITA.

I. Humor collectus, lentus, pallidus, opacus vel pellucidus, vappidus, majore calore & vitæ actione liquescens, ad ignem non concrescibilis, minori vitali actione natus, vocatur Pituita.

II. Materiem præbent 1. Ingesta mucosa, glutinosa, farinosa, defectu saponacitatis humorum & actionis vitæ non soluta. 2. Humores primarum viarum mucosi. 3. Humores gelatinosi, mucilaginosi, albuminosi, & ipsa pinguedo, deficiente corporis actione degenerata.

III. Producitur spontanea degeneratione, quæ permittitur & promovetur defectu humorum saponaceorum in primis viis, languidiore chyli organi actione, debiliore circulatione, & pulmonis actione: in laxitate solidorum, somno longiore, corporis quiete, animi tristitia, cura, studio, senili & puerili ætate, tempore hyemali, habitatione in locis humidis & frigidis, longa adversa valetudine, hæmorrhagia frequentiore.

IV. Diu in corpore retenta pituita vel 1. liquescit sine acrimonia, quando Lympha vocatur: vel 2. liquescit cum acrimonia, quando dicitur Pituita salsa, aut humor Catarrhosus: vel 3. concrescit in Pituitam Vitream, Gypseam, materiem strumosam cum vel sine acrimonia.

V. Propriam naturam servans minuit circulationem, producit 1. tumorem mol-

mollem, frigidum, frigiditatem, pallorem, laſſitudinem, pulſum languidiorem, rariorem, pareſin, paralyſin, debilitatem, excretionem pituitæ, urinam parciorem pallidam, interdum viſcoſam, reſpirationem difficiliorem maxime poſt motum muſcularem, frequentem ſtagnationem, & obſtructionem. 2. Hi effectus variant quoque pro parte magis obſeſſa. 3. Multa alia fiunt, ſuis locis deſcribenda, poſt metamorphoſin.

VI. Evitandæ recenſitæ cauſæ; ingerenda alimenta fermentata aromatis condita; habitandum in locis ſiccis apricis, arenoſis, altioribus; corpus ſæpe movendum ambulatione, vectione, frictione. Medicamenta conſtent calefacientibus, aromaticis, ſtimulantibus, moventibus, reſinoſis, ſaponaceis, alcalinis fixis & volatilibus. Poſt metamorphoſin, ſecundum variam mutationem curatio mutanda.

75. MUCOR.

I. Humor ſecretus lentus, pallidus, morboſus, corruptus, aqua levior, dicitur Mucoſus.

II. Materiem præbet mucus naturalis narium, membranæ pituitariæ, faucium, tracheæ & pulmonum, viarum chyli & urinæ, uteri & vaginæ.

III. Copioſior, corruptus & morboſus fit ſtagnatione, depoſitione materiæ morbi in hunc naturalem mucum.

IV. Copia & tenacitate loca opplet, & plerumque ſua acrimonia ea irritat: circulantibus miſtus febrem catarrhalem lentam inducit.

V. Abſtergentibus, reſolventibus, attenuandus, & per conveniens emunctorium educendus.

76. LENTOR.

I. Acquiſita morboſa major potentia concreſcendi in ſanguine per auctum motum vitalem, ut ſtagnans ad maſſæ ſuperficiem formet cruſtam denſam, tenacem, vix cultro ſcindendam, inſtar corii, palleſcentis, vel liveſcentis coloris, vocatur Lentor.

II. Sanguis tunc eſt craſſior, gravior, magis cohærens, coloris purpurei vel lividi, inferne fere niger, dum in ſuperficie Cruſtam format.

III. Poſt validum corporis exercitium, in morbi acuti incremento & ſtatu generatur, nunquam præcedit. Quo corporis calor & ſiccitas fuit major, & vehementior circulatio, eo copioſior & tenacior.

IV. Pars ſanguinis albuminoſa valida circulatione videtur in lentorem converti; ingeſta, globuli rubri, ſerum, lympha, gelatina, mucilago, pinguedo videntur inepta ad lentorem producendum.

V. Quia eſt humor morboſus valida circulatione natus, differt ab albuminoſo, gelatinoſo, mucoſo, mucilaginoſo, glutinoſo, pituita, & tenaci cruditate.

VI. Aucta circulatio in toto corpore producit lentorem per totam maſſam, ſed in ſpeciali parte ſtatim non inficit totam maſſam, niſi continuetur ſatis diu.

VII. Morbi acuti, ardentes, febres continuæ, intermittentes, rheumatiſmus, variolæ, inflammationes particulares, pleuritis, phrenitis, peripneumonia, angina, in quibus eſt valida circulatio, maxime in robuſtis, poſt exercitia validiora, in aere ſicco & calido, cum potus penuria, lentorem generant, cum pulſu duro & frequenti.

VIII. Quæ poſt lentorem natum conſpiciuntur, varia ſunt. 1. Ex lentore ipſo. 2. Cauſis lentorem generantibus continuatis. 3. Partibus ſpecialibus affectis. 4. Metamorphoſi ſuperveniente. Vel 5. ex multis ſimul agentibus.

IX. Ex nato lentore cum aucto motu vitali naſcitur arteriarum impletio, pulſus frequens durus; pulſatio; ſecretiones & excretiones minuuntur vel ſiſtuntur; lingua, os, cutis, nares, ſicca; urina pauca, rubra, acris, ſi autem pellucida & tenuis peſſima; durities, ſplendor, dolor, anxietas, debilitas, laſſitudo; reſpiratio cita anheloſa, difficilis; vox clangoſa; lingua aſpera, nigra, flava, ſordida;

da; ſitis intenſa, adipſia autem peſſima; frequens obſtructio in encephalo, pulmonibus, hepate, liene; alvus adſtricta; febris ardens; cephalalgia, delirium, inquietudo; frigus extremorum peſſimum; ſputum tenax; ſudor nullus.

X. Cauſæ 1. Senſim minores ſubactæ vel expulſæ permittunt Reſolutionem; materia inde nata inviſibiliter eliminatur. 2. Eædem paulo validiores, vel diutius durantes, relinquunt materiem viſibili Criſi eliminandam, cujus evacuatio promovenda diluentibus antiphlogiſticis: nam retenta generaret metaſtaſin vel metamorphoſin. 3. Ultra quatuor dies detentus & agitatus, in locis calidis cum accedente pinguedine format purulentiam generalem vel particularem, quæ ſeptimo die matura ſolet eſſe, ſi vires vitæ prævaleant: hæc tunc generatio promovenda, & evacuanda. Si pus non exit per criſin, præbet metaſtaſin vel metamorphoſin ichoroſam. 4. Subito autem ſubſiſtens actio vitæ, præcipue cum frigore accedente, vel adſtringentibus applicatis convertitur in Indurationem vel Scirrhum. 5. Motus autem vitalis major, quam ut commutari poſſit in purulentiam, generat ex lentore materiem Corruptam tenacem vel ichoroſam. 6. Validiſſimus ille motus cum vel ſine vaſculorum deſtructione inducit Sphacelum. 7. Aut poſt validum motum, ſi vires deficere incipiunt, humor tunc natus abit in Corruptionem ſpontaneam.

XI. Quamdiu Lentor non ſubiit metamorphoſin, ejus ulterior generatio eſt impedienda. 1. Phlebotomia larga & repetita ſi requiritur. 2. Alvi ductione per antiphlogiſtica diluentia. 3. Laxantibus & humectantibus. 4. Refrigerantibus. 5. Reſolventibus ſaponaceis aceſcentibus. 6. Criticam evacuationem promoventibus ſudoriferis & diureticis diluentibus & antiphlogiſticis. 7. Si autem impetus vergat ad aliquam partem principem, Derivantia ſimul pedibus applicanda.

77. PHLEGMA.

I. Humor morboſus ſecretorius & excretorius tenax glutinoſus albicans, iners, majori corporis motu vel calore ſenſim natus, vocatur Phlegma.

II. Humores naturales, albuminoſi, gelatinoſi, mucilaginoſi, mucoſi, & forſan ipſa pinguedo, morboſa corporis actione in hanc materiem degenerare videntur.

III. Ut tandem deſtillando, expulſa parte volatili, adſcendit phlegma iners, ita humores boni valida circulatione & corporis calore diu agitati, in hunc tenacem glutinoſum humorem commutantur.

IV. Phlegma non facile ſolubile, ceſſante antecedenti inflammatione & febre, morbi longitudinem ſemper præſagit, præbet aphthas perſiſtentes, ſedimentum mucoſum in urina, ſputum copioſum tenax in pulmonibus, ſorditatem in ulceribus, ore & lingua, atque oculis, mucoſa tenacia alvi excrementa, quæ omnia ſine levamine emittuntur.

V. Saponaceis abſtergentibus quæ non multum calefaciunt vel refrigerant, Phlegma ſolvendum; antiſepticis ſimilibus ejus ulterior progreſſus & corruptela prævenienda, atque leniſſime eliminandum.

78. VISCIDUM.

I. Humor tenax, concretus, ſolidis adhærens, in minori actione vitali, ſpontanea corruptione natus, vocatur Viſcidum.

II. Pinguedo, gelatina, albuminoſum, mucoſum, minori vitali motu agitata, accedente ſpontanea corruptione, concreſcunt tandem in maſſam corruptam non ſolubilem.

III. Viſcidum hoc partem diutiſſime obſidet, omnem ſæpe tranſitum intercipit, longitudinem magis quam periculum præſagit.

IV. Adhibenda ſunt reſolventia, ſaponacea, calefacientia, antiſeptica.

79. GLU-

79. GLUTINOSUM.

I. Humor tenax, concretus, vitali motu non solubilis, parti alicui firmæ adhærens, post corporis ardorem & nimium motum vitalem natus, Glutinosum vocatur.

II. Motus vitalis & ardor major, quam qui format pus, perseverans, cum subsequente dein motu debiliore, ex pinguedine, gelatina, & albuminoso, glutinosum producit.

III. Glutinosum hoc in corpore debilitato ex antecedenti nimia circulatione, malum semper præsagium aut longitudinem portendit.

IV. Saponacea acescentia, cum quibusdam calefacientibus, adhibenda: Venæ sectio nocet.

80. CONCRETUS HUMOR.

I. Humorum partes omnes ex quacunque causa ita cohærentes, ut sanitatis & vitæ actione inter se moveri nequeant, dicuntur Concretæ.

II. Concrescunt 1. Insita vi, in stagnatione, & motu minore, maxime si præcedat motus circulatorius major compingens. 2. Ablatione tenuioris, absorbendo, exsiccando. 3. Calore adurente & frigore glaciali. 4. Assumto vel applicato adstringente, coagulante.

III. Hinc pro vario humore concreto, & in parte varia, varii nascuntur morbi: nascitur inde impedita circulatio, stagnatio, obstructio, durities.

IV. Concretus humor sensim solvendus, pro natura concretionis, causæ, & humoris, dein movendus.

81. GRUMUS.

I. Pars quædam humoris, in quadam cavitate vel vase concreta, ut præbeat molem mollem, tenacem, vi vitæ non separabilem, figuræ plerumque vasis vel cavitatis, in quo hæret, Grumus, Thrombus, aut Polypus vocatur.

II. Communis humor Grumum formans est sanguinis pars albuminosa, gelatinosa, & rubra, atque in eo formatus lentor: specialis est chylus, lac, bilis, mucus, pus.

III. Formatur in omnibus cavitatibus & vasis naturalibus, visceribus, cellulosa tunica dilatata, parte contusa, aut vulnerata, aneurysmate, & varice.

IV. Ita concrescunt humores 1. Actuali frigore applicato, vel a morbo, ut in ingruente febre, maxime quartana, inducto. 2. Stagnatione in quovis loco, maxime si simul accedat frigus, aut si major concrescendi potentia in humore antecesserit; unde in hystericis & syncopticis tam frequens, & post mortem in cadaveribus fere semper. 3. Calore majore supra centesimum & decimum gradum vi vitæ vel calore applicato producto; unde in ardentibus, & in parte combusta tam frequens. 4. Coagulantibus mistis humoribus nostris. 5. Denique ablatione tenuioris.

V. Effectus differunt, 1. pro materia, 2. parte obsessa, quare omnes hic tradi nequeunt.

VI. Hærens in quadam parte Grumus. 1. Accedente nova materia increscit magnitudine. 2. Interdum ab adhæsione cum partibus firmis solutus, protruditur. 3. Vel accedente putredine liquescit; atque ita liberatur homo: aut liquatum circulantibus mistum, febrem putridam generat: aut in loco manens ambientes exulcerat.

VII. Pars grumum continens modico calore fovenda; stagnatio & nimius motus evitandus; applicanda & exhibenda resolventia pro diverso humore concreto.

82. CRUSTA PHLOGISTICA.

I. Humor in ſanguinis ſtagnantis & refrigerati ſuperficie concreſcens in cuticulam denſam, tenacem, pallidam, liveſcentem, vireſcentem, vix cultro interdum ſcindendam, Cruſta Phlogiſtica vocatur.

II. Generatur in ſanguine emiſſo morborum acutorum, ardentium, febris continuæ, rheumatiſmi, inflammationis, maxime in pleuritide, & interdum in dyſenteria, atque in robuſtis poſt valida exercitia.

III. Quia reliquo ſanguine levior, ex albuminoſo, vel gelatinoſo ſolo generari nequit, ſed ex pinguedine vel & muco arteriarum compactis ſimul; neque ex chylo, qui actione vitali ſolvitur.

IV. Cum ſanguine circumducta hæc materia in cruſtam concreſcibilis, difficilius tranſit per arteriarum extrema; facile quadam in parte ſtagnans concreſcit in indurationem; diutius agitata, in tenacem ſorditatem, vel corruptum ichorem convertitur; modica circulatione videtur commutari in materiem criticam.

V. Omnibus auxiliis, quæ in inflammatione & lentore adhibentur, commutanda eſt in materiem criticam, vel pus, priuſquam produxit.

83. COAGULATUS HUMOR.

I. Humores admiſtione alterius, vel per totam maſſam, vel in quibuſdam partibus, concreſcentes, Coagulati dicuntur.

II. Experimenta docent, auſtera, adſtringentia, ſtyptica & alcohol talem mutationem inducere. Quæ concretio fit ſtagnatione, gelu, vel uſtione alibi deſcribitur.

III. Omnia fiunt, quæ in Grumo traduntur.

IV. Curatio a præcedentibus differt; hic enim invertens naturam coagulantis ſimul adhibendum, quod in aliis concretionibus non requiritur.

84. TENUITAS.

I. Humores, 1. minuta magnitudine naturali, vel 2. minuto numero, vel 3. minore potentia cohærendi particularum mutati, dicuntur Tenues.

II. Tales fiunt noſtri humores ſani concreſcibiles. 1. Largiore ingeſtione potionis aquoſæ maxime tepidæ. 2. Abuſu reſolventium, ſaponaceorum, fructuum horæorum, mercurialium, purgantium, diureticorum. 3. Deſtructo æquilibrio per evacuationem largiorem humorum utilium. 4. Minori compactura in cruditate, motu & circulatione languidiore, debilitate, adverſa valetudine, otio, exercitio omiſſo. 5. Calore majore uſque ad gradum coagulationis. 6. Morbis colliquativis, bilioſis, eryſipelatoſis, putridis, malignis. 7. Corruptione ſpontanea tam chronica, quam acuta. 8. Denique adflatu aeris peſtilentialis, morbi endemici, & epidemici.

III. Ita nata Tenuitas ſi ſimul adquirit 1. acrimoniam, quod ſæpe fit, multa generantur phænomena in acrimonia deſcribenda: & 2. ſi in ſpeciali humore prædominet.

IV. In tota maſſa producta, generat. 1. Evacuationem copioſiorem ſanguinis, & excretorium humorum. 2. Vaſa majora contrahuntur, unde macies, phthiſis, maraſmus, venarum diſparentia, pulſus parvus, pallor. 3. Minuitur actio movens, unde laſſitudo, debilitas, frigus, tremor, ſtagnatio, laxitas. 4. Interdum in tunica celluloſa & cavitatibus colliguntur humores, unde variæ ſpecies hydropis, partium extremarum & pendentium tumores molles & frigidi. 5. Sæpe ſolida ſimul inordinate inde moventur, producentia mobilitatem, hyſtericam & hypochondriacam adfectionem, convulſionem, palpitationem, agrypniam, vertiginem. 6. Horum cadavera non rigeſcunt.

V. Evitandæ & emendandæ antecedentes causæ. Actio vitalis, quæ sola debito modo curat tenuitatem, adjuvanda. Si simul adsit corporis frigiditas, curatio absolvenda per roborantia, moventia, aromatica, calefacientia, compingentia, martialia, sustentantia, leniter inchoanda, sensim augenda. Si simul adsit corporis incalescentia, potius adhibenda absorbentia, adstringentia, frigefacientia; ne tamen in his modum excedamus, exstinguendo omnem actionem vitalem. In utrisque simul adhibenda antiseptica spontaneam corruptionem prævenientia.

85. RESOLUTUS HUMOR.

I. Humores ex morbosa causa crassiores vel tenaciores, sponte vel arte ita attenuati, ut minus noceant vel commodius evacuari possint, Resoluti dicuntur.

II. Pro humore sano vel morboso resoluto diversæ species humoris resoluti generantur: qui tamen, quoniam raro sani, per convenientia organa sunt eliminandi: interdum aliquamdiu relinquendi, donec tota concreta massa resoluta fuerit.

86. AQUOSUS HUMOR.

I. Humor tenuis pellucidus, omnis acrimoniæ expers, Aquosus dictus, sola abundantia, stagnatione, & collectione peccat, cujus descriptio in hydrope traditur.

87. COLLIQUATIO ET LIQUAMEN.

I. Exstincta naturalis cohærendi potentia a morbosa causa in humoribus, & interdum etiam partibus firmis, qua degenerant in morbosum tenuem humorem, vocatur Colliquatio, & humor solutus Liquamen.

II. Liquescunt sponte in motu debiliore, stagnatione per insitum motum: quando sensim motus vitalis est augendus calefacientibus, roborantibus, antisepticis, servata alvo laxiore.

III. Promovetur Colliquatio calore, humiditate, tempestate & tempore calido & humido, accessu aeris: nimius tunc calor est temperandus, humiditas exsiccanda: si aer accesserit, postea sæpe renovandus.

IV. Utiles humores motu vitali nimio & turbato liquescunt tandem. Inutiles & morbosi ab eodem motu atque etiam continuato debito motu vitali. Quare inutilibus & morbosis semper conciliandus exitus per naturalia vel artificialia emunctoria.

V. Tandem in peste, epidemicis, endemicis, malignis & quibusdam contagiosis morbis, incognita causa subito interdum lethalem colliquationem inducit, solo antidoto exstinguenda, vel evitanda est causa.

VI. Colliquatum hoc interdum præbet 1. Urinæ profluvium, alvi diarrhœam vel dysenteriam cum excrementis liquidis; hæmorrhagiam, sudorem colliquativum, salivationem, atque ichoris effluxum. 2. Quæ emittuntur sunt liquida, fœtentia, spumosa, ichorosa, coloris varii. 3. Generat debilitatem, emaciationem, marasmum, phthisin, pulsum debiliorem, frequentiorem, faciem decoloratam, interdum redeuntem syncopen. 4. Et quoniam adjunctam semper habet acrimoniam, producit febrem hecticam, cardialgiam, colicam, cephalalgiam, anxietatem, inquietudinem, delirium, suffocationem, convulsionem, tussim, febrem remittentem, hæmitritæam.

VII. Præter dictam specialem curationem, adhibenda antiseptica, condientia, aer siccus sæpe renovandus.

88. ICHOR.

I. Ichor est humor morbosus tenuis, acer, coloris varii, plerumque flavescentis, ex naturalibus vel morbosis aperturis effluens.

II. In hoc si habeatur 1. major consistentia olei vel mellis, Elæodes vel Melicera dicitur: sed magis cohærens ad sordes refertur. 2. Si summam acrimoniam habeat, Virus aut Virulentia dicitur. 3. A quibusdam serum, succus articulorum, tendinum, nervorum sanus effluens ad Ichorem refertur, quod locum habet, si humores hi ante effluxum corrupti fuere.

III. Ex humoribus sanis, sanguis, serum, mucus, succus tendinum, ligamentorum, nervorum, articulorum, pinguedo, medulla, uteri & vaginæ humor, semen, bilis; & ex morbosis, pus, pituita, lentor, melancholia per spontaneam corruptionem degenerata, Ichori præbent materiem.

IV. Stagnatio omnium dictorum humorum diuturna in loco calido & humido, Ichoris generationi favet, dum accedens putredo ex bonis & morbosis humoribus Ichorem conficit.

V. Quo humor in Ichorem commutandus plus pinguedinis continet, eo deterior Ichor: & quo diutius stagnavit vel retentus fuit, eo majorem acrimoniam possidet: quod ex fœtore, corrosione, dolore, & colore multum alienato conjicimus.

VI. Ichor stagnans sensim deteriorem corruptelam induit, corrodit adjacentia. Absorptus totam massam inficit & malam metastasin præbet. Evacuatus relinquit impurum locum. Viam sorditate obtegit: sarcoma generat: majore evacuatione debilitat.

VII. Ichor natus 1. quantum fieri potest, tollendus abluendo & absorbendo. 2. Ejus generatio cohibenda antisepticis adstringentibus. 3. Locus totus generans, si fieri possit, tollendus. 4. Interdum ad locum minus principem derivatio facienda.

89. LYMPHATICUS HUMOR.

I. Humor morbosus tenuis acer pellucidus, plerumque salsus, vocatur Lymphaticus.

II. Humor crudus, pituita, lympha & serum sanguinis, gelatina, albuminosus, mucosus, perspirabilis spontanea corruptione, in motu debiliore vitali, colliquati, Lymphaticum humorem producunt.

III. Qui natus generat febrem lymphaticam, catarrhum, alvi fluxum, tussim, pleuritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, & alios particulares dolores.

IV. Sensim & lenissime debet antisepticis calefacientibus emendari, & parva copia simul evacuari, dum colluvies plerumque colliquationem majorem arguat, & majorem debilitatem inducat.

TITULUS III.

QUALITATIS MORBI SENSIBUS DETEGENDI.

Ad detegendam alienam in humoribus naturam, utimur Tactu, Visu & Olfactu, gustus autem & auditus non ita detegit generalem qualitatis mutationem.

90. CALIDUS HUMOR.

I. Qui humores morbosi, cum vel sine dolore, irritando majorem corpori calorem conciliant, Calidi dicuntur.

II. Illi fiunt ex materia inflammatoria, erysipelatosa, febrili, putrida, biliosa, ichore, acrimonia pingui, corrupta, rancida, purulenta, hectica.

III. Hi humores semper turbant circulationem, minuunt vires, & sua aliena qualitate bonam indolem aliorum humorum invertunt.

IV. Evacuatione copiosiore humorum & refrigerantibus præveniendus est in quibusdam instans motus major. In aliis, antisepticis refrigerantibus temperandum irritamentum. In his simul calidi humoris evacuatio est tentanda.

91. FRIGIDUS HUMOR.

I. Humor morbosus in quadam parte subsistens, vel in eam confluens, generans sensum frigoris, Frigidus humor vocatur.

II. Talis observatur in acrimonia acida, nitrosa, & salsa, in cruditate humorum, pituita & vappa.

III. Longo tempore afficere solet, minuit actionem vitalem & particularem, atque humorum cruditatem infert.

IV. Quia omnis illa materia subigi & expelli sensim potest vitali actione, adhibenda calefacientia, roborantia, antiseptica, in principio parva copia simul, sensim majore, cum corporis exercitatione.

92. MITIS HUMOR.

I. Humor quivis, neque dolorem, neque calorem, neque corrosionem inferens, sed tamen virtutibus non privatus, Mitis dicitur.

II. Semper bonum signum in morbis, modo ita non videatur defectu sensus & motus vitalis. Sola abundantia peccare potest. Sed tamen diuturniore mora utplurimum in acrimoniam convertitur.

III. Lente & sensim educendus, priusquam in acrimoniam degeneraverit.

93. VAPPA.

I. Humor, neque dolorem, neque calorem, neque corrosionem inferens, & omni virtute insita privatus dicitur Vappa.

II. Ita fit humor, si omni oleo & sale privetur, remanente aquoso & terrestri, quibus aliquid glutinosi sæpe interponitur.

III. Sua copia & compressione producit ea mala, quæ in abundantia traduntur: nunquam in humorem utilem convertitur.

IV. Educenda Vappa per conveniens emunctorium; si adsit tenacitas, resolventia præmittenda.

94. ACRIMONIA.

I. Corpora parva, figura acuta donata, qua læsionem inferre possunt partibus solidis, Acria Mechanica dicuntur: sed est etiam lædens incomprehensibilis qualitas in quibusdam Acrimonia dicta.

II. Multæ species reduci possunt, 1. ad mechanicam, 2. occultam.

III. Occulta autem seu latens est 1. Salina, ut acida, alcalina, muriatica, nitrosa, ammoniacalis. 2. Pinguis, oleosa, biliosa, rancida, saponacea, putrida. 3. Fixa, volatilis, cruda, austera. 4. Aromatica, fermentans, spirituosa. 5. Purulenta, ichorosa, lymphatica, pituitosa, cancrosa. 6. Catarrhosa, rheumatica, arthritica, podagrica, scorbutica, melancholica, hypochondriaca, hysterica, herpetica, scabiosa, febrilis, variolosa, morbillosa, scarlatina, inflammatoria, erysipelatosa, dysenterica, hæmorrhoidalis. 7. Denique tenuis, crassa, calida, & frigida.

IV. Istud acre vel ingeritur, vel applicatur, vel formatur in nobis ex non acribus.

V. Omnes humores nutritii, circulatorii, secretorii, excretorii, & morbosi, in acrimoniam converti possunt, & acrimoniam suscipere: maxime autem horum pars oleosa, & salina.

VI. Nulla ergo est pars, quin acrimoniam continere possit: inde morbi ex acrimonia sunt generales, vel in multis partibus, vel in speciali loco.

VII. Generatur 1. Ab acribus ingestis, applicatis, vel alio modo communicatis. 2. Ingestorum abundantia & defectu. 3. Retentione eorum, quæ sunt evacuanda per alvum, urinam, sudorem, perspirationem, sputum, ulcus, hæmorrhoides, sit excrementitium, sit morbosum. 4. Motu debiliore, minore, majore, turbato, stagnatione, corporis quiete & exercitio vehementiore. 5. Superveniente putredine, colliquatione, corruptione, fermentatione. 6. Somno longiore, turbato, & vigiliis protractis. 7. Evacuatione majore destruente æquilibrium, in hæmorrhagia, alvi fluxu, lienteria, diabete, salivatione, pollutione. 8. Promovetur calore.

VIII. Multa & varia producuntur symptomata ex acrimonia. 1. Ex varia acrimoniæ specie. 2. Ex causa producente. 3. Denique ex parte adfecta.

IX. Maxima pars dolorum in multis partibus acrimoniæ tribuitur, ut in cardialgia, cephalalgia, colica, nephritide, pleuritide, torminibus, dysenteria, tenesmo, hæmorrhoidibus, stranguria, & anxietate. 2. In catarrho, arthritide, podagra, rheumatismo, & tussi utplurimum acrimonia specialis est causa. 3. Eadem turbans actiones multa anomala infert, vertiginem, sputationem, inquietudinem, agrypniam, asthma, calorem morbosum, febrem, interdum frigus, flatus, convulsionem, epilepsiam, & multos morbos particulares.

X. Generalis curatio consistit. 1. in Auferendo. 2. Derivando. 3. Diluendo. 4. Absorbendo. 5. Corrigendo. 6. Evacuando. 7. Obvolvendo. 8. Obtundendo. 9. Condiendo. 10. Augendo vel minuendo motum pro natura acrimoniæ.

XI. Si tolli nequeat, adhibenda stupefacientia, anodyna, ne per consensum alia mala fiant.

95. SALSA ACRIMONIA.

I. Similis fere sapor in ore ac percipitur a sale marino vel ammoniaco assumto, similiaque fere phænomena in reliquo corpore ac ex horum abusu oboriuntur, ab interna causa si nascuntur, ille morbus ex Salsa acrimonia oriri dicitur.

II. Raro nimio usu salis marini, nisi in longis navigationibus, producitur salsa acrimonia; sed quando corruptione spontanea in nobis generatur alcali volatile, quod cum sale acido in speciem salis ammoniaci convertitur. Salsedo illa calida est dum adjuncta sit pinguedo rancida morborum putridorum. Sed Salsedo frigida cum adjuncta pinguedine cruda, in multis morbis chronicis, lymphaticis & pituitosis.

III. Nata producit salivam & sputa salsa, interdum sitim vix exstinguibilem, tussim, raucedinem, dolorem, dysuriam, caloris frigorisve sensum, sanguinis tenuitatem, catarrhos, maciem, phthisim, lympham vel ichorem acrem, pruritum, exanthemata, maculas rubras.

IV. Post morbos acutos, saponacea acescentia antiseptica sunt adhibenda; post morbos autem chronicos calefacientia antiseptica danda. Ex marino sale nata sponte evanescit omissio hujus usu, & ingestis diluentibus insulsis.

96. ACIDA ACRIMONIA.

I. Humor acris in viventibus, qui gustui præberet acidum saporem, effervesceret cum alcalicis, & mutaret tincturam florum violarum in colorem rubrum, vel horum quædam faceret, vocaretur Acrimonia Acida.

II. Materiem præbent acida vel acescentia ingesta, farinosa, leguminosa; vel pinguia, oleosa, quibus pertinacior generatur acor: his ex nostro corpore addi potest bilis, melancholia, & forsan ipsa pinguedo.

III. Ex hujusmodi adsumtis & in corpore natis formatur Aciditas per debilitatam actionem ventriculi & intestinorum, in pueris, feminis, aquæ & laxantium abusu, vita sedentaria, dyspepsia, & anorexia laborantibus.

IV. Ex deficiente copia & saponacitate salivæ, succi pancreatici, stomachici, bilis, dein sanguinis, promovetur.

V. Denique in nimio otio, somno longiore, & debilitata corporis actione, acidum natum non subigitur, aut quando æquilibrium est destructum, in subpressis mensibus, chlorosi & gravidis.

VI. Aciditas in primis viis nata, ubi primariam sedem habet, producit cardialgiam, ructum, inflationem, anxietatem, eructationem acidam pseudorexiam, lactis concreti & alimentorum crudorum revomitum, ventriculi cruditatem, bilem æruginosam, colicam flatulentam, ventris tormina, alvi excrementa flatulenta, spumosa, æruginosa, copiosa, acidum spirantia, dysenteriam.

VII. Vasis lacteis recepta infert pallorem, urinam albam, turbidam, stranguriosam, sudorem acidum spirantem, pruritum, pustulas, herpetem, rhachitidem, dyspnœam, febrem lentam, laxitatem, glandularum obstructiones, menstruum sanguinem vitiatum pallidum, fluorem album, pulsum debiliorem, corporis frigiditatem, tussim clangosam, adversam valetudinem, chlorosin.

VIII. Tandem ad partes nervosas delata, multa mala inducit, ut debilitatem, dolorem versatilem, convulsionem, palpitationem, passionem hystericam, syncopen, vertiginem, lassitudinem, inquietudinem, epilepsiam, agrypniam, articulorum dolores, catarrhos, cephalalgiam.

IX. In primis viis hærens leni vomitorio vel purgante saburra ejicienda; si sponte non fiat, ingerenda alimenta facilis digestionis; evitanda pinguia, & dyspepta; danda stomachica, roborantia, antacida, quæ laxam servant alvum, addenda saponacea alcalescentia.

X. Post suppeditatum bonum chylum, corpus multum exercendum, addenda resinosa, gummi, nervina, antacida, donec symptomata evanescant.

97. NITROSA ACRIMONIA.

I. Perceptio frigoris cum dolore a causa interna, ac si nitrum fuisset ingestum vel applicatum, Nitrosam acrimoniam adesse significat.

II. Materiam præbent olera, farinosa & fructus, quibus sal nativus est nitrum: hæc in debili chylosi, anorexia, dyspepsia; post magnam evacuationem bonorum humorum, in hæmorrhagiis, mensium & lochiorum profluvio, & fluore albo; atque in debili corporis actione, sexu femineo, ætate puerili, morbo longo, animi cura & pathematibus exhausto; cum quiete & omisso solito exercitio; maxime si aeris humiditas simul prohibet perspirationem, & solida enervat; generant hanc acrimoniam.

III. Hoc nitrosum lymphæ, succo nervoso, & gelatinæ traditum, producit variis in partibus dolorem cum sensu frigoris, ipsaque adfecta pars quoque ad thermometrum frigidior est, maxime in capite, pectore, pleura, spina, lumbis, mesenterio, ventriculo, intestinis: tandem præter hæc inducit convulsiones, anxietates, suffocationes hystericas & hypochondriacas, pulsum parvum & frequentem, syncopen, catarrhos & humorum morbosam tenuitatem.

IV. Ad curationem hujus ingerenda alcalescentia, roborantia, calefacientia, resinosa, sales alcalini: corpus multum moderate primo movendum: subacta acrimonia per Diaphoresin & Diuresin educenda: servando simul alvum apertam.

98. ALCALINA ACRIMONIA.

I. Sal nostrorum humorum, vel & ingestorum mutatus in alcali volatile specialem morbum infert: quoniam actione vitæ & stagnatione atque corruptione spontanea semper generatur alcali volatile, nunquam fixum, & fixum adsumtum iisdem causis exstinguitur brevi, morbus hic semper fit ex Alcali volatili.

II. Sal neuter nitrosus & ammoniacalis, tam ex adsumtis præcipue alcalescentibus, quam ex nostris humoribus in alcali hoc volatile commutatur, quod plerumque pinguedini corruptæ est mistum.

III. Ita fiunt humores. 1. Calore nimio & humiditate, cum aeris admistione sine renovatione. 2. Nimio motu vitali in ardentibus, acutis febribus. 3. Deficiente adsumtorum & potionis renovatione. 4. Corruptione spontanea in minori circulatione & perfecta stagnatione. 5. Retentione eorum quæ evacuanda erant, in alvo adstricta, urina subpressa, prohibita perspiratione, pure vel ichore retento. 6. Admistione incogniti in morbis epidemicis, endemicis, & peste.

IV. Ex alcali eo nato varii fiunt morbi: sanguis dissolvitur, fiunt inde hæmorrhagiæ variæ, alvi excrementa liquida fœtentia, bilis acris & tenuis, sudor & urina fœtida copiosa, crassa, emaciatio corporis, febris, debilitas, calor mordax, & frigoris vicissitudo, anxietas, corrosiones, maculæ lividæ, petechiæ, pustulæ ichorosæ: lingua, os, palatum sorditate teguntur, cum sapore alieno urinoso, & siti: in ventriculo nausea, fastidium, vomitus, anorexia, cardialgia, ructus: in intestinis colica, alvi fluxus copiosus fœtidus, flatus, multaque alia, prout partem hanc vel illam magis adgreditur.

V. In curando hoc morbo evitandæ omnes causæ; non ingerenda, quæ facile in alcali abeunt; sæpe renovandus aer; corpus servandum in tepore; ingerenda acida, farinosa, olera, cum potu antiphlogistico copioso.

99. RANCOR.

I. Inter corruptiones spontaneas una est species, quæ Rancor dicitur, nata ex materia pinguedinosa vel oleosa, exhibens detestabilem saporem gustui cum sensu caloris.

II. Huc usque nulla est inventa ars, qua emendari possit, aut acrimonia privari, neque vires vitæ subigere valent, sed quo diutius retinetur, eo magis a blanda indole recedit.

III. Nascitur sponte sublata vitali causa, ut in deficiente saponacitate, & quantitate salivæ, succi ventriculi & intestinorum, bilis, & debiliore organi chyli actione: promovetur ingestis pinguibus, oleosis maxime vetustis, & copiosis, mora diuturniore in primis viis, atque calore.

IV. Ita traditus circulantibus reliquam pinguedinem inficit, imo naturalis pinguedo motu aucto, minuto, turbato, & defectu liquoris vitalis etiam fit rancida.

V. In corpore natus præbet acrimoniam calidam vix emendabilem: in ventriculo cardialgiam, anorexiam, ructum nidorosum, sodam, anxietatem, nauseam, vomitum; faucium ardorem: in intestinis colicam, tormina, flatus, borborygmos, interdum alvi fluorem & choleram: in reliquo corpore febrem biliosam, colliquationem, inquietudinem: urinam flavo calore tinctam, acrem. Ex quibus cum prægressa diæta comparatis facile cognoscitur.

VI. Curatio absolvitur. 1. Evitando omnia pinguia & abundantiam. 2. Rancidum ejiciendo per lene vomitorium & purgans. 3. Emendatione per saponacea neutra vel acida 4. Roborando ventriculum & intestina stomachicis roborantibus, saponaceis mistis.

100. PUTREDO.

I. Illa Corruptionis ſpecies motu automatico inducta in humoribus, qua ſal nativus convertitur in alcali volatile, & pinguedo in maſſam fœtentem ad nigredinem accedentem, acrem, partim tenacem, partim tenuem, dicitur Putredo.

II. Promovetur illa minuta circulatione, ſtagnatione diuturniore, calore conciliato, accedente humiditate & acceſſu aeris, minori renovatione adſumtorum, retentione humoris inutilis vel morboſi, denique conſtitutione endemica vel epidemica: calor major cum aucta circulatione citam putredinem inducit.

III. Pro natura humorum varia fit Putredo in ſanguine, pinguedine, medulla, bile, gelatina, albuminoſo, lympha, pure, urina, alvi excrementis, muco, chylo.

IV. Ex humore illo vario; ex incipiente & continuata putredine; ex parte varia quam occupat; atque ex cauſis putredinem inducentibus, varia & multa ſymptomata fiunt. Solida laxantur, fragilia fiunt, interdum ſolvuntur. Humores partim liqueſcunt, partim tenaces fiunt, fœtent, ad nigredinem accedunt, naturalis indoles invertitur, flatus evacuationes multas, dolores, calorem mordacem inducunt. Corporis actiones debilitantur & perturbantur.

V. In curatione attendendum ad cauſas, ut removeantur vel evitentur. Quia putrefactum emendari nequit, ingerenda & applicanda quæ non facile putreſcunt, & reſiduos humores condiunt. Eligenda calefacientia in putredine frigida: ſed refrigerantia in putredine calida. Putrefactum ſenſim per conveniens emunctorium eliminandum.

101. AUSTERITAS.

I. Humores ſuo adtactu augentes ſolidorum contractilitatem; humoribus noſtris miſti inducentes cohærentiam majorem, vel coagulationem; actionem vitalem minuentes; atque dentibus ſtuporem inferentes, dicuntur Auſteri.

II. Conſtant hi pinguedine immatura, cum terra adſtringente. Generantur adſumtis inmaturis, auſteris; quæ ita remanent in corpore, defectu ſaponacitatis humorum & debiliori actione vitali laborante.

III. In primis viis, ubi prædominare ſolent, inducunt anxietatem, cardialgiam, colicam, alvum adſtrictam, cruditatem, coagulationem. In reliquo corpore convulſiones, paſſionem hyſtericam vel hypochondriacam, ſuffocationem, obſtructiones, ſtrumas, alioſque tumores duros.

IV. In curatione evitanda auſterorum ingeſtio. Adhibenda ſaponacea alcalina vel alcaleſcentia, moventia & calefacientia, ſenſim majori copia ingerenda. Alvus laxior ſervanda. Frictiones & corporis exercitia inſtituenda.

102. COLOR.

I. In partibus firmis & humoribus varii deteguntur Colores ſani & morboſi, ſed quia firmarum partium colores præcipue ab humoribus dependent, Colores omnes hoc loco tradere conſtitui.

II. Color ſanus in ſanguine eſt Ruber; Albus in chylo, pure, lacte, pinguedine, medulla; Flavus in bile, cerumine, alvi excrementis; Pallidus in pituita, ſputo; Citrinus in urina; Candidus in ſaliva, lympha. Reliqui colores in his alieni & morboſi ſunt, & qui ſunt inconſtantes.

103. ALBOR.

I. Albus color in humoribus, conſtans oleo ſaponaceo puro aquoſis diluto, in

in lacte, chylo, pure, muco, pituita, sputo, bonum signum præbet. Sed in urina relaxationem tubulorum renalium cum exitu boni humoris: atque in alvi excrementis bilis retentionem denotat. Quæ in tali morboso colore sunt agenda, propriis locis traditur.

104. PALLOR.

I. Color naturalis candidus, roseus & ruber humorum & partium visibilium in Pallorem convertitur, deficiente humorum præparatione, defectu globulorum rubrorum & incipiente corruptione. Observatur ille in sanguine, sputo, pure, urina, aliisque humoribus effluentibus vel stagnantibus.

II. Inde in morbis ventriculi, intestinorum, viscerum, pulmonum laxitate, debilitate, cruditate, corporis nimia quiete, animi cura, & mœrore, circulatione minore; atque evacuatione nimia, in alvi fluxu, urinæ profluvio, fluore albo, gonorrhœa, salivatione, & nimia lactatione in feminis Pallor, qui evanescit, curatis istis morbis, per roborantia & corporis exercitium.

III. Incipiens autem corruptela in humoribus pejorem Pallorem inducit, ut observatur in scorbuto, cachexia, catarrho, aciditate, chlorosi, hydrope, leucophlegmatia, hysteria, mensium subpressione, venerea lue, longa adversa valetudine; nam non omnis corruptela facile emendari potest. Præter specialia in istis morbis adhibenda antiseptica roborantia.

IV. Qui generatur ex magna sanguinis evacuatione, post subpressam illam evacuationem curari debet, cibo eupepto parva quantitate simul, stomachicis, & dein roborantibus. Verum ob deficientem sanguinis influxum in syncope, paroxysmo febrili, mobilitate subito inductus sponte etiam evanescit; si diutius durat frictionibus & stimulantibus discutitur.

105. NIGROR.

I. Niger color in æthiope & meconio naturalis, inductus fuco, vel adsumtis medicamentis, nullum præsagium præbet: sed ex morbosa causa semper malum portendit.

II. Nigrum colorem acquirunt sanguis, pinguedo, bilis, medulla, sputa, mucus, alvi excrementa, vomitu rejecta, urina, pus, pituita, a melancholica materia.

III. Hi humores corrupti, sphacelati, ut & sanguis coagulatus, concretus, exsiccatus, semper malum præsagium præbent in acutis febribus, inflammatione, erysipelate, malignis, epidemicis, peste, variolis, ictero, chronicis, contusis, combustis, & gelu destructis, sive emittantur, sive partibus adhæreant, si per cutim transpareant, ita male colorati humores.

IV. Corrupti hi humores emendari nequeunt, sed progressus sistendus antisepticis: & quantum fieri potest, malignus ille humor est auferendus.

106. RUBOR.

I. Naturalis color candidus nostri corporis in Ruborem convertitur a sanguinis globulis rubris in arterias lymphaticas trusis. Subito autem ortam in facie rubedinem cum quadam incalescentia brevi evanescentem Phlogosin vocant.

II. Quod fit 1. Aucta circulatione generali in febribus acutis, morbillis, variolis, inflammatione, erysipelate, scarlatina, calefacientibus & spirituosis adsumtis, quibusdam animi pathematibus, in peripneumonia, angina, phrenitide, sopore, & apoplexia sanguinea 2. Irritamento corrupti puris, pinguedinis, bilis, perspirabilis retenti, in phthisicis, hecticis, empyematicis. 3. Applicatis externis calidis, acribus, adtrahentibus, rubefacientibus, stimulantibus, frictionibus, adtritu, suctio-

suctione, morsu insectorum. 4. Acrium exhalationem impedientibus, in aere frigido, inunctione pinguium.

III. Rubor cum tumore & dolore validam sanguinis infarctionem notat cum constante causa. Cum levi intumescentia permanente, tenuem acrimoniam in eo loco manentem significat. Sine tumore & momentaneus, quando Phlogosis vocatur, sæpe in phthisicis, hecticis, & ab animi pathemate, observatur.

IV. Ob varias causas & species, certus effectus generalis exhiberi nequit, atque rubedo urinæ & excrementorum suis locis tradi debet.

V. Curatio dirigi debet ad morbos ruborem inducentes, tollendo irritamentum & compescendo impetum.

107. LIVOR.

I. Sanguis stagnans, collectus, concretus, pellucida membrana tectus livet. Pinguedo, bilis corrupta, & melancholia interdum livorem induunt; raro autem alvi excrementa talem colorem exhibent.

II. Inde angina, spasmus, convulsio, apoplexia, compressio venæ, reditum sanguinis impediens: sanguis effusus, stagnans, concretus, in contusione, gelu, eschara, sphacelo, ecchymosi: subsistens in febris paroxysmo, agone, syncope, ex virium defectu, variis in corporis partibus, Livorem inferunt.

III. Nunquam bonum præsagium præbet, nam stagnans concrescit & corrumpitur. Atque malam, in pinguedine, bile & medulla, corruptelam arguit.

IV. Promta adhibenda auxilia tollentia circulationis impedimenta: corruptum est auferendum, ut in corruptione traditur.

108. FLAVEDO.

I. Flavus color in bile, alvi excrementis, urina & cerumine naturalis, nisi nimis intendatur color; in ceteris autem humoribus semper morbi signum.

II. A medicamentis tingentibus adsumtis flavus color in humoribus aut a fuco partibus solidis inductus, nullum præsagium præbet vel curatione eget.

III. Sed in cachexia, scorbuto, lacte muliebri, chylo, sputo, pure, ichore, pinguedine, medulla, & in facie aliisque partibus apparens, humorum corruptionem arguit, si simul sit luridus: curatio ex cachexia & corruptione petenda.

IV. Ex Bile sanguini reliquisque humoribus mista intensior fit Flavedo, & aliquomodo pro magnitudine corruptionis in bile color variat: ab hac causa alvi excrementa, & quæ vomitu redduntur, albicantia manere solent; atque adsunt symptomata circa bilis organum. Hujus curatio in Ictero proponitur.

109. SPUMA.

I. Aeris bullulæ in liquoris superficie hærentes, vel interdum toti massæ mistæ Spumam præbent.

II. Interdum denotat 1. humoris cum aere conquassationem, ut sanguis spumosus in hæmoptoicis, spuma oris in apoplecticis, convulsis, epilepticis, anginosis, asthmaticis. 2. Interdum vero pinguedinis colliquationem in urina, pure, ichore, sputo, alvi excrementis, in acutis, dysentericis, hecticis, empyematicis, ictero, nephritide, phthisi. 3. Interdum solum defectum humidi significat.

III. Mala ex spuma provenientia generantur vel ex motu, vel corruptione, vel tenacitate humorum, vel ex his simul agentibus.

IV. Pro differentia causæ adhibenda antispasmodica, antiseptica, diluentia, abstergentia.

110. ÆQUALIS HUMOR.

I. Partes omnes per totam massam eadem magnitudine & colore donatæ, vel ita accurate mistæ ut distingui nequeant, exhibent Humorem Æqualem.

II. Perfecta illa miscela in sanis & morbosis humoribus solitariis, optimæ præparationis signum: sed quando observatur in sanis & morbosis mistis, difficilem separationem, & crisin promittit.

111. INÆQUALIS HUMOR.

I. Partes in massa humoris, magnitudine, cohærentia, vel colore distinguendæ a ceteris exhibent Inæqualem humorem.

II. Talis imperfecta mistio in massa ex sanis & morbosis constante laudabilis: in iis vero solitariis imperfectam præparationem arguit.

112. FOETOR.

I. Odor graveolens exhalans ex humoribus totius corporis vel alicujus partis, alius, quam in sanis percipi solet, vocatur Fœtor.

II. Generatur ille, dum oleosa putredine, vel alia corruptione invertuntur; & Salina in alcali volatile convertuntur: Terrestria enim & Aquosa non concipiunt fœtorem, nisi ex his admistis.

III. Humores in loco clauso sine accessu aeris non facile fœtent: sed accedens aer, maxime cum aucto motu vitali & nimio calore, fœtorem cito generat, ut & perfecta stagnatio, & debilior motus.

IV. Fœtor ipse non multa mala infert, sed quia est corruptionis & putredinis indicium, reliqua mala ex istis morbis sunt deducenda.

V. Humor vel pars fœtorem spirans est tollenda; si fieri non possit, adhibenda condientia & antiseptica corruptionis progressum impedientia.

TITULUS IV.

HUMORUM LOCUS ALIENUS.

Humores in loco alieno recepti referuntur ad generalem massam, vel ad quosdam speciales humores.

113. ERROR LOCI.

I. In sanis, sanguis, lympha, pinguedo, bilis, alvi excrementa, urina, & aer specialia loca occupant; si vero in aliis partibus detinentur, Error loci vocatur.

II. Sic Bilis sanguini mista generat Icterum. Ruber sanguis in arteriis lymphaticis receptus ad Inflammationem, Erysipelas vel Maculas refertur; is autem in cavitates vel tunicam cellulosam depositus Effusionem, Ecchymosin, aut Collectionem inducit. Lympha loco pinguedinis cellulosam tunicam implens, generat Oedema, Leucophlegmatiam; interdum etiam colligitur in cavitatibus. Aer aliunde collectus Empneumatosin producit. Sed Urina & Alvi excrementa alieno loco collecta speciale nomen non obtinent.

III. Generatur 1. Solidorum destructione in vulnere, contusione, ruptione, sustentaculi defectu. 2. Validiore impetu, impedito reditu, & obstructione.

IV. Hic ſtagnantes humores vel cum alienis circumducti, corrumpuntur, inquinant admiſtos, comprimunt partes adjacentes, multaſque functiones turbant.

V. Globuli rubri protruſi minuto impetu & quantitate reducendi; in cavis hærentes humores evacuandi vel diſcutiendi; obſtructio vel compreſſio eſt curanda, tollendo cauſam.

114. COLLECTIO HUMORUM.

I. Ex natura omnium humorum eſt, modica quantitate contineri, & tandem quoque transfluere: ſi ille fluxus ſubſiſtat, & majore copia colligatur in quacunque corporis parte Collectio vocatur. Humoris morboſi per totam maſſam diffuſi collectio in quadam parte ad metaſtaſin referri ſolet.

II. Per ſoluta vaſa 1. funduntur in vicinia humores & colliguntur, ut in vulneribus, puncturis, contuſionibus, & ruptionibus. 2. In vaſis laxioribus, amplioribus, ſuſtentaculo privatis congregantur. 3. Ante partem obſtructam ligatam, compreſſam accumulantur. 4. Motus minor. 5. Motus major. 6. Abſorptio deficiens collectiones humorum faciunt.

III. Collecti humores partem recipientem tumere faciunt & adgravant: ſtagnando corrumpuntur, putreſcunt: partem vicinam comprimunt, ejuſque actionem moleſtiorem faciunt vel impediunt. Unde pro parte varia multi fiunt morbi. Quidam humores ſimul concreſcunt, alii liqueſcunt.

IV. In primo genere cauſarum curatio magis ad aperturam quam evacuationem collecti dirigenda, niſi apertura fuerit clauſa. In ſecundo genere artificioſa ſuſtentacula adhibenda cum applicatis roborantibus. In tertio poſt ablatum impedimentum, ut in priore agendum. In quarto adhibenda ſtimulantia diſcutientia. Sed in quinto genere adhibenda evacuantia motum ſedantia. Denique in ſexto quæ abſorptionem augent.

115. EFFUSIO.

I. Humorum per vaſa aut receptacula vulnerata vel rupta depoſitio, in tunicam celluloſam, cavitates corporis, vel extra corpus dicitur Effuſio.

II. Sanguis & lympha in tunica celluloſa collecta, ex venis vel arteriis ruptis aut vulneratis, (ad quod genus pertinet etiam Aneuryſma ſpurium, & Ecchymoſis ſpecies ex vena aperta), Effuſionis eſt ſpecies: ita etiam chyli & excrementorum depoſitio ex ſoluto œſophago, ventriculo & inteſtino: atque urinæ ex rupta veſica, bilis ex rupta cyſtide, & in feminis fœtus depoſitio in cavum ventris per uterum ruptum, ad hunc titulum referri poſſunt.

III. Omnes cauſæ vulnerantes, contundentes, rumpentes, nimis diſtendentes, & ablatio ſuſtentaculi huc pertinent.

IV. Ex his 1. privatur pars vel corpus ſuo naturali humore. 2. Effuſus humor ſua mole premit adjacentes partes. 3. Stagnando corruptus inſuper multa mala infert.

V. Vas vel receptaculum apertum uniendum & conſolidandum ſi fieri poſſit. Effuſus humor educendus. Pars aperta ſuſtentanda, ut cohibeatur ulterior effluxus.

116. ECCHYMOSIS.

I. Sanguis in corporis ſuperficie, ſolutis repagulis ita effuſus in ſubſtantiam cutis vel tunicæ celluloſæ, ut maculam lividam exhibeat, vocatur Ecchymoſis.

II. In ſanis producitur contuſione, ſuſtentaculi defectu, punctura, phlebotomia & parvo vulnere: frequens ſcorbuticis, fragilitate & tenui acrimonia laborantibus interdum ſine læſione externa: raro ab impetu majore.

III. Sta-

III. Stagnans plerumque exsciccatus concrescit, indurescit, pars livet, & nigrescit: humidus manens coagulatur, putrescit, generat tumorem, qui ruptus sordidum relinquit ulcus.

IV. Curatio in causis externis & internis tradita est: post generationem si major est collectio, conducit evacuare effusum sanguinem, priusquam corruptelam induerit.

117. ICTERUS.

I. Color Flavus seu Croceus, interdum Sublividus vel & Subniger in corporis tota superficie, albo oculorum & urina, a bile ita tingente, vocatur Icterus.

II. Bilis sanguini mista in colorem lividum vel nigrum mutata, Icterus niger vocatur: sed pinguedo aut chylus corruptus flavum colorem præbens ad Cachexiam refertur.

III. Omnis causa naturalem bilis exitum in duodenum intercipiens & urgens bilem misceri circulantibus, huc pertinet. Sic Calculus choledochum obstruens, qui resolvendus vel trajiciendus ut deponatur in duodenum. Spasmodica constrictio in hystericis & animi pathematibus, ut prior species recidivantem icterum inferens, antispasmodicis curanda & prævenienda. Commotio febrilis vel morbi metastasis icterum inducens curatur modica alvi ductione per laxantia saponacea. Actio hepatis languidior bilem non secernens, saponaceis amaris calefacientibus promovenda; simulque alvus laxanda. Hepatis obstructio resolventibus saponaceis hepaticis reseranda. Sed Inflammatio, vel Erysipelas hepatis, vesiculæ, ductus choledochi & duodeni dirissimum Icterum inferens, ut tales morbi curandi, dum simul alvus laxa servetur antiphlogisticis.

IV. Varia nascuntur symptomata, 1. Ex causis Icterum inducentibus. 2. Majore minoreve bilis corruptione. 3. Defectu bilis in primis viis ad chyli præparationem & tingenda excrementa. 4. A bile sanguini & lymphæ mista.

V. Non admittit ob varias causas generalem curationem, in genere alvum laxantia conveniunt.

118. EMPNEUMATOSIS.

I. Aer elasticus collectus in quadam corporis parte, ubi in sanis non reperitur, vocatur Empneumatosis.

II. Hic hærens sub cute in cellulosa tunica per totum corpus hoc nomen servat: sed in ventris cavo ad Tympanitidem: in scroto vel umbilico ad Hernias; in ventriculo & intestinis ad Flatus refertur.

III. Apertura facta in pectore vel collo per vulnus, paracenthesin, vel bronchotomiam, aer sæpe se insinuat sub pectoris integumenta, sed alibi per præposteram inflationem. Vel generatur per putredinem aut aliam corruptionem ex ibidem stagnantibus humoribus.

IV. Collectus producit tumorem elasticum, levem, compressilem: promovet contenti humoris corruptionem: comprimit vicina, & suffocat eorum actionem.

V. Prævenitur impediendo aeris ingressum, claudendo aperturam, sustentando partem, & inhibendo effusi humoris corruptionem. Nata collectio curatur extrudendo vel sugendo admissum aerem, educendo corrumpentem humorem; dein pars sustentanda, & ulterior corruptio antisepticis prævenienda.

119. METASTASIS.

I. Humoris morbosi & doloris Translatio ex loco ubi natus fuit ad alium Metastasis vocatur: quo etiam refertur morbosi humoris per totum corpus dispersi Collectio in quadam corporis parte speciali.

II. In Metastasi observant. 1. Perfectam & imperfectam. 2. A vi vitæ vel morbi. 3. Ad locum convenientem vel alienum. 4. Fixam vel vagam. 5. Ad exteriora vel interiora. 6. Ad emunctorium vel aliam partem. 7. Materiæ aptæ vel ineptæ. 8. Deorsum vel sursum. 9. Ad partem ignobilem vel principem. Prior bona, posterior mala censetur.

III. Bona fit vi vitæ detrudente coctam materiem: mala vi morbi, abundantia morbosi humoris, defectu virium, retropulsione, derivatione ad interiora, præpostera evacuatione.

IV. Bona liberat hominem a morbi materia, vel eam ad minus periculosam partem deponit: mala semper auget periculum, & sæpe mortem infert.

V. Bona metastasis permittenda & promovenda: mala autem aliunde derivanda, & vires vitæ instigandæ.

TITULUS V.

HUMORUM NATURA MUTATA.

Mutatio generalis præbet degenerationem mutabilem vel immutabilem.

120. METAMORPHOSIS HUMORUM.

I. Naturæ mutatio in humoribus est multiplex: nam fiunt ex tenuibus crassi, ex crudis cocti, ex mitibus acres, ex bonis mali, ex benignis maligni & vicissim: mutant etiam colorem & odorem. Quæ omnes mutationes in sanis & morbosis humoribus variis, hic persequi nequeunt, sed in istis humoribus tradendæ.

121. CACOCHYMIA.

I. Color totius corporis vividus aliquomodo commutatus in luridum, cum quadam valetudine adversa, plerumque cum levi intumescentia, interdum vero extenuatione, vocatur Cachexia, & Cacochymia.

II. Quæcumque ingesta alimenta impediunt mutari in bonos humores, sed permittunt leviter corrumpi: quæ concedunt vel promovent spontaneam humorum corruptionem: quæ minuunt excrementitiorum, & materiæ morbi evacuationem, Cachexiam producunt.

III. Ex tali in corpore nato humore morboso, una cum antecedentibus causis remanentibus, tam multa fiunt per totum corpus & in partibus specialibus, ut enumerari vix possint: primaria autem sunt luridus color, intumescentia levis, horror, caloris frigorisque vicissitudo, actiones languidiores, lenta febris, flatuum generatio, lassitudo, sanguis emissus pallidior, urina varia.

IV. In curatione 1. Attendendum ad causas inducentes, ut tollantur. 2. Alvus laxior servanda ne accumuletur crudum. 3. Adhibenda stomachica ad promovendam primam coctionem. 4. Dein diu & constanter adhibenda roborantia antiseptica.

122. CHLOROSIS.

I. Pallidus virescens faciei & totius cutis color in puellis puberibus plerumque cum mensium subpressione, vocatur ex alieno hoc colore Chlorosis.

II. Dum puellæ corpus minus quam antea increscens in se generat abundantiam, quam exonerare nequit ob actionem uteri adhuc debiliorem ad expellendum

dum & vascula exiliora non consueta; illa abundantia destruens æquilibrium cacochymiam hanc infert.

III. Si vero cooperantes aliæ accedunt causæ, ut vita sedentaria, nimia corporis quies, somnus longior; regio frigidior & humidior; vigiliæ protractæ; assumtio eorum quæ non sunt esui; abusus potionis aquæ præprimis tepidæ; animi curæ & pathemata, eo certius generabitur chlorosis.

IV. Ex ita degenerata humorum crasi, præter dictum in facie & tota cute fœdum colorem multa alia oriuntur quæ Chlorosis symptomata censentur: ut sanguis tenuis vix coloratus, dyspnœa ad minimum motum, somnolentia, lassitudo, sedendi & decumbendi amor, solidorum laxitas, pulsus debilis, pulsatio & palpitatio in collo & temporibus, motus impotentia, cacochymia, cachexia, cruditas, partes inferiores tument tumore molli frigido aquoso vel œdematoso, sed mane facies sub oculis magis tumere solet, gravitatis sensus per omnia membra, & frigus. Tandem ad majorem corruptelam transeuns producit mobilitatem, hystericam passionem, convulsionem, anxietatem, capitis & ventriculi dolorem, picam, fastidium, delirium, febrem hecticam lentam, maciem. Et quia uterus præ ceteris adficitur, hic producit mensium ulteriorem subpressionem, scirrhum, strumam, sterilitatem, & tandem post multas ærumnas placidam mortem.

V. Dum puella laborat corruptis humoribus in corpore cum naturali subpressa evacuatione, primo alvus est ducenda, ut intestina liberentur a cacochylia. Dein promovenda ventriculi concoctio stomachicis, ut bonus subpeditetur succus; interim actiones roborandæ roborantibus, inter quæ excellunt chalybeata. Si ita natus fuit bonus succus & menses non prodeunt, isti provocandi justo tempore emmenagogis. His apparentibus ulterius in roborantibus perseverandum, donec corpus satis firmatum fuerit.

123. SCORBUTUS.

I. Specialis in tota fere massa corruptio humorum, sensim nata & magis increscens, producens membrorum, maxime crurum, lassitudinem, citam defatigationem, maculas, primo subrubras, dein lividas, dolorem versatilem in variis partibus, oris fœtorem, gingivarum corruptionem & consumtionem cum facili hæmorrhagia, dentium vacillationem, cum urina deponente sabulonem vel crystallos rubras, ut plurimum lateribus uroscopii adhærentes, vocatur Scorbutus.

II. Differt 1. natura; nam in locis frigidis, septentrionalibus, humidis generatur Scorbutus Frigidus cum crassitudine vel tenuitate humorum: In locis calidis & humidis nascitur Calidus, etiam cum crassitudine vel tenuitate humorum. 2. Quo magis increvit diutiusque duravit, eo plura & vehementiora infert symptomata, quorum multa generali corruptioni sunt communia.

III. Adgreditur otiosos, solitas exercitationes negligentes, longis morbis vexatos, animi cura, studio, pathematibus pressos; laxitate, febre quartana, debilitate virium, arthritide, hysterica passione, aliisve morbis chronicis, cachexia, cruditate, corruptione spontanea laborantes; in locis humidis, subterraneis, mari proximis degentes; longis navigationibus vel carceribus detentos; farinosis, fumo saleve conditis alimentis, iisque semicorruptis utentes; maxime autumnali vel hyemali tempore.

IV. Interna causa multa anomala symptomata inferens videtur humor acris speciali indole donatus, quod acre latitat in humore tenui vel crasso, estque differens in locis calidis vel frigidis, si generetur.

V. Ex tenuitate, crassitudine, calida vel frigida indole, majore minoreve incremento, atque ex partibus & functionibus variis obsessis tam multa fiunt phænomena, ut enumerari vix possint, quæ aliis corruptionibus etiam sunt communia, solummodo conjunctis characteristicis signis distinguenda.

VI. Ad

VI. Ad diversas species dirigenda est curatio. 1. Nam acre scorbuticum frigidum in humore crasso hærens, curandum antiscorbuticis, calefacientibus, resolventibus, corporis exercitatione, loco sicco aprico, leniter inchoando. 2. Scorbuticum frigidum in tenui humore hærens, antiscorbuticis, roborantibus antisepticis curandum. 3. Scorbuticum calidum in crasso humore hærens antiscorbuticis resolventibus acescentibus emendandum. 4. Idem in humore tenui hærens, exigit antiscorbutica adstringentia, antiseptica, refrigerantia.

124. RHACHITIS.

I. Laxa impotentia membrorum, & totius corporis aliqua extenuatio, increscente capite cum ventre plerumque tumefacto; in infantibus incipiens intra VI. & XXIV. ætatis mensem, vel quando ablactantur; tandem producens ossium extrema protuberantia, & ipsa ossa deformia, vocatur Rhachitis.

II. Parentes valetudinarii, intemperate viventes, cachexia, scorbuto, hectica, hydrope, & maxime hysteria, fluore albo, gonorrhœa laborantes, rhachiticos infantes pariunt.

III. Hujusmodi tamen infantes sano lacte muliebri nutriti, interdum hoc morbo non corripiuntur: sed hi & etiam sani, lacte ex valetudinaria vel intemperate vivente femina, nutriti, hoc morbo corripi solent.

IV. Sani etiam infantes præmature a lacte depulsi, alimentis acescentibus, & difficilioris digestionis nutriti, semper quiescentes, in locis humidis & frigidis degentes, alvi fluxu, anorexia, acore, longa valetudine debilitati, Rhachitici fiunt.

V. In tali solidorum laxitate, humorum tenuitate, cruditate, labe scorbutica, atque actionum debilitate, in principio horum morborum signa proferuntur: dein ossa molliora incurvantur, & in deformem figuram excrescunt.

VI. Statim evitandæ causæ, infans nutriendus sano lacte muliebri, sæpe movendus & fricandus, tegendus vestimentis & stragulis siccis, decumbendus supra lectulos ex aromaticis roborantibus confectos, alvus servanda aperta, danda antacida antiseptica, antiscorbutica stomachica, roborantia, parva copia simul longo tempore: ossium deformitas prævenienda artificioso sustentaculo & applicatione roborantium.

125. CORRUPTIO.

I. Humoris utilis, inutilis, & morbosi; atque interdum simul partium firmarum degeneratio in statum pejorem plerumque inmutabilem, vocatur Corruptio.

II. Hæc degeneratio in austerum & acorem, nam in vinosum forsan non fit in nobis commutatio, motu vitali deinceps emendari patitur: sed Putor, Rancor, Nidor, Situs, & Mucor, atque Empyreuma vehementi ignis actione inductum, difficulter vitali actione emendari potest. Pepsis autem & Pepasmos quia est mutatio in melius tendens, ad hunc titulum non pertinet.

III. Corruptio hæc est perfecta vel imperfecta; calorem inducens vel frigiditatem; colliquefaciens vel in tenacem sorditatem abeuns; in acutis vel chronicis; spontanea aut vi vitæ nimis agente inducta; tandem maligna, & contagiosa.

IV. Generatur 1. motu automatico, 2. motu vitali nimio, 3. contagio vel inficiente admisto.

V. Aqua, & Terra manent fere immutabilia: Oleum & Sal variam induunt metamorphosin: Aer redditur elasticus: Quinta essentia tota fere invertitur, vel abit.

VI. Omnia ingesta, inquilini humores & partes firmæ humidæ, corruptioni præbent materiem.

VII. Omnes humores stagnantes in nobis viventibus, citius cum aeris accessu, tar-

dius

dius in loco clauſo, in corruptelam abeunt; uti in contuſione, abſceſſu, empyemate, ſinu purulento, hydrope, ecchymoſi, obſtructione, ſphacelo, turunda relicta.

VIII. Motus vitalis minor aut debilior, uti in laxitate, quiete nimia corporis, ſomno longiore, debilitate virium, multiſque morbis chronicis, tardiorem corruptionem producit, quam perfecta ſtagnatio.

IX. Promovetur calore majore, uſque ad gradum coagulationis, a quacumque cauſa concitato.

X. Atque humido ſuppeditato, quod maſſam antea ſiccam liquefacit, ſaleſque ſolvit, unde dulcia, mollia, emollientia, inexpectatam corruptelam inferunt.

XI. In loco clauſo & ab aere privato diu ſervantur humores ſine corruptela; aeris autem acceſſu, vel humoribus prius admiſti præſentia, uti in empneumatoſi & tympanitide, cito concitatur corruptio. Tempus autumnale, conſtitutio epidemica & endemica magis videntur inquinatione promovere corruptionem.

XII. Motu vitali nimis diu agitati humores ſani, poſt evacuationem copioſiorem, in lactatione, diabete, alvi fluxu, lienteria, hæmorrhagiis frequentioribus, hæmorroidum, menſium & lochiorum profluvio; vel poſt minorem renovationem chyli in cibi potioniſve defectu, in corruptelam convertuntur.

XIII. Maxime autem corrumpuntur excrementitii & morboſi retenti, qui evacuandi erant, in omni evacuatione ſubpreſſa, alvo adſtricta, iſchuria, prohibita perſpiratione, emplaſticis, oleoſis, pinguibus applicatis, aut corpore frigori expoſito.

XIV. Motus vitalis major in febribus acutis, inflammatoriis, eryſipelatoſis, ardentibus, interdum ſubito humores in corruptelam convertit.

XV. Denique motus vitalis, & etiam particularis, turbatus, ſatis cito quoque corruptelam inducunt.

XVI. Corruptum bonis miſtum, cito in eandem corruptelam ea commutat: præterea contagioſum aut ſepticum mirabilem & difficilem corruptionem inducit, ut patet in quibuſdam morboſis conſtitutionibus.

XVII. Una ex his cauſis vix quidquam efficit, ſed cooperantes citam corruptelam producunt: uti actio validior in calore & humiditate, cum aere accedente, brevi omnia deſtruit.

XVIII. Corruptio inducta producit varia ſymptomata. 1. In variis corporis partibus. 2. Diverſis humoribus corruptis. 3. Actionibus minutis, auctis, turbatis, exſtinctis. 4. Differenti corruptela, rancida, acida, putrida. 5. Vehementia corruptionis. 6. Commutatione corrupti, in colliquativum, ichoroſum, cancroſum, glutinoſum, mucoſum, inſtigante vel turbante actionem vitæ. Quæ ſingularia in ſpecialibus morbis ſunt adſequenda.

XIX. Corruptela auſtera, acida, cruda, viribus vitæ ſuperabilis, calefacientibus, alcalicis, aromaticis, antiſcorbuticis, gummis, reſinoſis, moventibus, ſtimulantibus, roborantibus, ſubigitur, & in primis viis hærens, vomitoriis & purgantibus tollitur. 2. Colliquativa calida abſorbentibus, incraſſantibus, adſtringentibus, antiphlogiſticis, acidis & aceſcentibus, temperanda, ut minus fuerat. 3. Colliquativa frigida exigit antiſeptica, calefacientia, & evacuationem per fonticulos, ſetacea & veſicatoria. 4. Glutinoſa, ſordida, emendanda abſtergentibus, reſolventibus, ſaponaceis, fructibus horæis, ſalibus neutris. 5. Peſtilentialis, cancroſa, maligna, ſeptica, non emendabilis, omni modo tollenda, & evitanda, vel uſtione extinguenda.

TITULUS VI.

GENERALES HUMORES MORBOSI.

Varii inveniuntur generales humores morbosi, ex quibus huc retuli, qui morbosi sunt ex Præparatione, Generali natura, & Speciali indole: nam qui ex crassitudine, tenuitate vel acrimonia nomen obtinuerunt traditi sunt, ut ichor, putor, liquamen, lympha, acrimonia, vappa, lentor, pituita, phlegma. Qui autem ex generali morbo nomen habent, ut arthriticus, podagricus, erysipelatosus, rheumaticus, cancrosus, strumosus, febrilis, in nominatis morbis describuntur.

126. COCTUS HUMOR.

I. Assumta alimenta in bonum chylum mutata; chylus actione vitali in naturales bonos humores circulatorios & secretorios conversus; inutiles humores ad excretionem præparati; & denique humores morbosi eousque mutati, ut sua evacuatione morbum tollant, dicuntur Cocti, vel Maturi.

II. Sola vis vitæ moderata, cum affluxu satis copioso boni humoris, hanc bonam mutationem inducit.

III. Chylosus, circulatorius & secretorius humor retentus sanus dicitur; sed evacuatus ad morbos pertinet. Inutiles & morbosi retenti morbum præbent; modica quantitate sensim emissi sanitatem conservant, & amissam restituunt.

IV. Cocti, chylosi circulatorii & secretorii evacuatio temperanda, sistenda: inutilis & morbosi evacuatio permittenda & promovenda, donec omnis ablatus sit.

127. CRUDITAS.

I. Humores Nutrititii post satis longam moram in corpore non mutati viribus vitæ, vel sponte corrupti, rejecti vel retenti: Circulatorii naturam nutritiorum servantes, vel corrupti, vel ad functiones obeundas non adaptati, vel rejecti: Secretorii non satis elaborati, alieni, aut ejecti: Excretorii minus subacti & ita emissi, vel corrupti, retenti & emissi: Morbosi viribus vitæ non satis subacti, retenti vel emissi, dicuntur Crudi.

II. Cruditas in prima coctione generatur 1. Alimentis immaturis, tenacioribus, nimia copia ingestis. 2. Adfluentium humorum defectu, alienata natura, in saliva, succo ventriculi, intestinorum, pancreate, bile. 3. Actione ventriculi & intestinorum debilitata. 4. Prægressa ventriculi & intestinorum impletione, a cacochylia, crudo, mucoso, pituitoso.

III. In circulatoriis, secretoriis & excretoriis generatur ex allatis nutritiis crudis vel ex nutritiis coctis: sed in secunda actione non amplius præparatis. 1. Laxitate, vel rigiditate solidorum. 2. Debilitata actione virium. 3. Minori pulmonum actione. 4. Minori motu animali in otio, exercitio omisso, somno longiore. 5. Spirituum nimia consumtione in vigiliis, studio severiore, animi curis & pathematibus. 6. Evacuatione copiosiore maxime boni humoris. 7. Valetudine adversa ex prægresso morbo relicta. 8. Senili & puerili ætate, & sexu sequiore.

IV. In morborum omnium principio & incremento, semper materia est cruda: ita manet ultra debitum tempus motu vitali minore, turbato & vehementiore; vel ex natura materiæ coctioni inepta.

V. Crudus humor in ventriculo, intestinis & mesenterio hærens, generat nauseam, vomitum, gravitatem, anxietatem, hypochondriorum & ventris tumorem, fastidium, anorexiam, dyspepsiam, lumborum gravitatem, dyspnœam, lassi-

lassitudinem, oppletionem; bilis, succi pancreatici, ventriculi & intestinorum inversionem, alvi adstrictionem, vel crudi copiosi egestionem, cardialgiam, agrypniam, ructum, eructationem, flatus, sodam, colicam, saporem alienum, oris sorditatem, linguam pellicula obductam.

VI. Crudum toti massæ mistum producit pallorem, laxitatem, intumescentiam, obstructionem, debilitatem, lassitudinem, hydropem, leucophlegmatiam, vertiginem, cephalalgiam, dyspnœam, albuminosi & gelatinosi defectum, perspirationem minorem, frigiditatem, glutinosi, mucosi, pituitosi productionem, mensium retardationem, suppressionem, scirrhum, strumam, soporem, stuporem, somnolentiam, syncopen, absorptionis defectum, urinam albam crassam, turbidam.

VII. Talis non diu manet in corpore, sed accedente corruptione spontanea convertitur, 1. Ablata parte tenuiore in glutinosum, caseosum, melancholicum, gypseam concretam materiem cum vel sine acrimonia. 2. Vel attenuatur etiam cum vel sine acrimonia. Hinc multi quasi novi morbi, cacochymia, cachexia, color morbosus varius, aciditas, rancor, austerum, catarrhi, arthritis, nitrosa, salina acrimonia, dolores, tumores duri dolentes, febris ephemera, lenta, mesenterica, nervina, scorbutus, phthisis, convulsio, mobilitas, passio hysterica, hypochondriaca, menstrua aliena, urina varia, colorata acris, miculis & filamentis scatens.

VIII. Antequam crudum subiit metamorphosin viribus vitæ concoqui potest: si degeneravit in acidum vel nitrosum actionibus etiam emendari potest; sed conversum in nidorosum, rancidum, non obtemperat viribus vitæ, sed eliminari debet.

IX. Si contineatur in ventriculo vel intestinis, quia omne tunc eliminari potest, adhibenda vomitoria aut purgantia lenia, ne pariant majorem debilitatem. 2. Abstinendum a dyspeptis & abundantia. 3. Actio hujus organi & confluentium humorum adjuvanda stomachicis, roborantibus, amaris, saponaceis.

X. Quia crudum ex tota massa eliminari nequit, istud est subigendum. 1. Intercipiendo scaturiginem. 2. Corpus movendum exercitio, vectione, equitatione, ambulatione, frictione, medicamentis roborantibus, calefacientibus, stimulantibus, lente adhibitis, ne inexspectatam pariant obstructionem. 3. Disponendum crudum ad faciliorem solutionem, saponaceis, resolventibus amaris, biliosis. 4. Si autem degeneratio tendat in glutinosum, resolventibus, in acidum, alcalinis; in corruptelam, antisepticis simul utendum, de quibus amplius in inde natis morbis.

128. BENIGNUS HUMOR.

I. Humor morbosus, consueta sed & mitia, nullaque aliena inferens symptomata, Benignus vocatur.

II. Convenit tamen eum evacuare, quia in naturalem humorem non mutabilis, retentione sensim in malignum degenerat.

129. MALIGNUS HUMOR.

I. Humor morbosus, vehementia, multa, vel aliena symptomata inferens, aut latenter magnum vitæ periculum producens, dicitur Malignus.

II. Tam naturales, quam morbosi humores malignitatem induunt, maxime pingues, diuturniore stagnatione in loco calido, vel contagio.

III. Tales humores irritando organa motoria & sensoria, inducunt multa & valida in utrisque symptomata. Exstinguendo autem has actiones, generant mitia sed periculosissima symptomata.

IV. In utrisque tolli debet humor, vel antidoto exstingui si fieri possit. In

irritante, evacuatione largiore & refrigerantibus minuenda inducta ſymptomata. In maligno autem magis conducit alexipharmicis inſtigare vires vitæ.

130. BILIOSUS HUMOR.

I. Humor morboſus ſubpinguis, ſaponaceus, acris, calefaciens, amarus, flavi coloris, Bilioſus dicitur.

II. Generatur ex pinguedine, oleoſa vel & medulloſa materia degenerata: atque ex gelatinoſo, & albuminoſo corrupto.

III. Hujus generationis cauſæ in corruptione & putredine traduntur.

IV. Hic in corpore hærens producit faſtidium, nauſeam, ructum nidoroſum amarum, ſodam, cardialgiam, colicam, dyſenteriam bilioſam, choleram: in reliquo corpore eryſipelas, calorem mordacem, febrem bilioſam, inquietudinem, anxietatem, tenuitatem humorum, urinam flammeam acrem, corroſionem, acriſiam.

V. Quia viribus vitæ emendari aut concoqui nequit, & ſolummodo per alvum eliminari cum levamine, aceſcentibus & leniter adſtringentibus eſt hic humor temperandus; blanda & continuata alvi ductione eſt ſenſim educendus.

131. PUS.

I. Humor ſubpinguis, albicans, aqua gravior, pultis mollioris conſiſtentiæ, inodorus, inſipidus ſi bonus ſit, actione vitali irritata natus, in ſanis non exiſtens, ad obtegendum, obvolvendum & educendum, quod lædit, productus, vocatur Pus. Quod conficitur, in cute, carne, viſceribus: colligitur natus in celluloſa tunica, & cavitatibus corporis, & miſcetur ſanguini circulanti: vix detegitur circa ligamenta, tendines, nervos, niſi eo deponatur. Produci videtur ex muco arteriarum lentore & pinguedine miſtis.

II. Solo motu vitali aucto per irritamentum naſcitur, poſt vulnus, contuſionem, uſtionem, excoriationem, febrem acutam, continuam, inflammationem generalem vel particularem, ſemper in aliquo loco tecto.

III. Perſeverans cauſa irritans ultra quatuor vel ſeptem dies, cum incremento ſymptomatum, doloris, febris, caloris, moleſtiæ, ſine critica evacuatione, non auſcultans curationi, neque præbens ſigna corruptionis aut ſphaceli, notat pus generari & recipere materiem irritantem, quando lenitur febris, & commutatur in remittentem, cum diminutione præcedentium ſymptomatum.

IV. Ita confectum ſuo tempore pedetentim eſt evacuandum, per emunctoria naturalia proxima & convenientia, vel per eruptionem, vel artificialem aperturam.

V. Ultra tempus retentum ſenſim copia auctum premit adjacentes partes; mora mutatur in qualitate & conſiſtentia aliena, corrumpit adjacentia, vel miſcetur circulantibus, vel præbet metaſtaſin.

VI. Pus maturum, ſi ſponte non exit, arte educendum: major ejus tenacitas diluenda & reſolvenda: cruditas promovenda ad maturitatem calefacientibus maturantibus: corruptio impedienda antiſepticis: copioſior evacuatio moderanda.

132. MELANCHOLIA.

I. Humor niger, ſplendens, gravis, tenax niſi ſuperveniente corruptela liqueſcat, cum vel ſine acrimonia vocatur Melancholia, quam veteres in Alimentariam, Excrementitiam & Morboſam diſtinguunt.

II. Sanguinis 1. pars oleoſa ſanguinis magis concreta parte terreſtri unita mitiſſimam præbet ſpeciem: ſal vero naturalis in auſterum converſus, oleoſo miſtus, priore deterior & tenacior. 2. Bilis ipſa, amiſſa ſaponacea natura, & natura-

turalis pinguedo corruptione in lentum nigrum & tenacem humorem conversa, pejorem melancholiam præbent. 3. Materia assumtorum cruda, pituitosa, & mucosa, in similem tenacem vel acrem humorem absque colore nigro commutata, a veteribus quibusdam etiam ad melancholiam refertur. 4. Denique pars humorum gelatinosa, & albuminosa lentescens cum acquisita acrimonia ad hunc humorem referri potest.

III. Distinguitur in lentam & mitem; vel tenuem & acrem; majori vel minori copia turgentem; manentem in generationis loco; vel per corpus dispersam; aut per alvum vel vomitum erumpentem.

IV. Naturalis locus est in vena portarum, unde venæ cavæ tradita communicatur toti massæ; deposita per bilis organa, vel per dilatatas vel exesas venas meseraicas & gastricas in intestina vel ventriculum, sursum & deorsum erumpit.

V. Formatur interdum ex hereditate; alimentorum incrassantium abusu; debiliori venæ portarum & hepatis actione; animi curis, pathematibus, studio severiore; vigiliis protractis; vita sedentaria; ætate consistente; hæmorrhoidibus subpressis; alvo adstricta.

VI. Nata augetur & acrior fit mora, vel instigata calefacientibus, spirituosis: tunc copia majore tumere facit hypochondria, fiunt hic flatus, murmura, gravitas, anxietas, anorexia, pseudorexia, respiratio difficilior, hypochondriorum contractio, hæmorrhoides tumentes, quæ ruptæ levant. In intestina deposita, præbet alvi excrementa nigra; in ventriculum delata vomitum nigrum, ructum rancidum, fœtidum, fauces & os erodentem, stuporem dentibus inferentem, cum detestabili sapore. In cavum ventris effusa, incurabilem tympanitidem generat. Sanguini autem communicata sensim mœstitiam, timorem, delirium pertinax, maniam, insomnium, vigilias pertinaces, ecstasin & alia cerebri mala. Corpus & urina virescit, livescit; generatur macies & debilitas.

VII. Materia non admodum acris sed tenax resolvenda saponaceis, gummis, oleribus, aquis mineralibus: dein educenda per alvum frequenti alvi laxatione; aut si hæmorrhoides fluant illæ permittendæ: corpus movendum: evitandæ causæ generantes, calefacientia, sudorifera, venæ sectionem. Si autem materia sit acrior & turgeat, moderanda est evacuatio anodynis, non vero integre sistenda.

133. SPHACELUS HUMORUM.

I. Humor morbosus subniger, inemendabilis, extincta actione vitali natus, vocatur Sphacelus humorum.

II. Talis fit 1. Infectione pestilentiali endemicorum, epidemicorum, malignorum, morsus venenati animalis. 2. Extincta actione vitali cum subsequente spontanea corruptione, in ustione, vulnere, gelu, stagnatione, evacuatione nimia spirituum, & humorum defectu, debilitate summa, hydrope, anxietate, nervorum, arteriarum & venarum obstructione. 3. Vehementiore circulatione, in acutis, ardentibus & continuis febribus, inflammatione, erysipelate, calore majore. 4. Humore corrupto, putrido, colliquato aliis sanis communicato, in scorbuto, melancholia, hydrope, ichore, pure, phthisi, hectica, hungarico morbo, metastasi.

III. Humores tali modo degenerati, minuunt & extinguunt 1. Sensum, unde anodynia, adipsia, insensilitas, anxietas, visus & auditus primo depravatio dein exstinctio, stupor, doloris cessatio sine ratione, oblivium. 2. Actionem, hinc frigus, debilitas, gravitas, febris deminutio, decubitus in dorsum, inquietudo, subsultus tendinum, aphonia, tremor, singultus, pulsus inæqualis, debilis. 3. Colliquefaciunt humores, unde alvi excrementa copiosa, liquida, nigra, fœtentia; urina nigra; sudor copiosus, colliquativus, frigidus, fœtidus; sanguinis

nis ſtillæ nigræ, hæmorrhagia; petechiæ, livores, ichoris effluxus. 4. Faciei color pallidus, lividus, cadaveroſus; oculi concavi, ſqual lidi, imaginem non reddentes; aures contractæ frigidæ.

IV. Humores per ſphacelum inverſi nulla arte emendari poſſunt; ſed ſi leviſſimus fiat in humoribus ſphacelus, ut eſt eſchara in partium ſphacelo, interdum ſanantur antiſepticis, vinoſis, aceſcentibus, aut pro diverſitate cauſæ alexipharmacis, quibus ſenſim parva pars humorum ſphacelata eliminatur.

LIBER III.

GENERALES ACTIONUM MORBI.

TITULUS I.

SENSUUM MORBI.

Senſuum morbi ad tria generalia referuntur. 1. Morbi in organo ſenſum exercente ſimplices ſunt, vel compoſiti cum aliis actionibus læſis. 2. In organo ſpeciali actione prædito percipitur anxietas. 3. In Encephali partibus pertinent morbi ad ſomnum vel mentis aberrationem.

134. DOLOR.

I. MOleſtus, ingratus, & fugiendus ſenſus, ab affecto nervo ſenſus generalis, vel particularis, vocatur Dolor.

II. Differt ille. 1. Magnitudine ſeu vehementia. 2. Duratione. 3. Mutatione loci. 4. Variis aliis accedentibus ſymptomatibus. 5. Parte affecta. 6. Cauſis dolorem inferentibus.

III. Omnes cauſæ liberum fluxum ſpirituum per nervos ſenſuum impedientes, ut compreſſio, contractio, extenſio, impetus major, irritatio, ſenſuum intentio, Dolorem inferunt manifeſtum vel abſconditum: quæ cauſæ tam multæ ut in ordinem vix redigi poſſint.

IV. Dolor. 1. Inducit inquietudinem, agrypniam, debilitatem & perturbatas actiones. 2. Pro parte affecta varia inducit ſymptomata. 3. Cauſa ſpecialis dolorem inferens ſpecialem prognoſin etiam præbet.

V. Curatio 1. Dirigitur ad cauſam dolorem inferentem. 2. Ad partem dolentem. 3. Vel generalis eſt in ablatione, & emendatione, aut minuendo ſenſum, per ſtupefacientia.

135. ARTHRITIS.

I. Ex doloribus articulorum & artuum ille, qui leniter incipit, ſenſim magis increſcit, non multum auctus ad adtactum, vix mutans colorem & magnitudinem partis, vago tempore redeuns, maxime ſi æger ſe aeri frigido vel humido exponit. Tandem vero continuo ſævire pergit, vix concedens membri motum præ dolore & debilitate, quæ membra ſæpe conſumuntur atrophia: interdum circa articulos generantur tumores frigidi diu perſiſtentes, omnem membri actionem intercipientes. Denique etiam interiores partes adgreditur malum, plerumque ſine vel cum miti admodum febre. Talis dolor vocatur Arthritis vera.

II. Hic dolor interdum fixam ſedem tenet, vel diverſas partes ſucceſſive invadit, cum calore vel frigore, unde habetur fixa, vaga, calida, & frigida. Si autem materia ichoroſa, ſcorbutica, purulenta, corrupta, rheumatica, podagrica,

ca, ſcabioſa, bilioſa, ad articulos delata, dolorem inferunt, illæ ſpecies his ſignis ab arthritide diſtinguendæ ſunt.

III. Corpora poſt multos labores quieſcentia, feminæ & ſenes ſe exponentes aeri frigido & humido, cum victu duro, poſt ſæpe prohibitam perſpirationem, animi curam & pathemata, vel ex hujuſmodi parentibus nata, in ſe generant ſpecialem acrimoniam, quæ ad ligamenta, carnem, & partes nervoſas depoſita, hunc morbum producit, ſenſim magis degenerans, majorique copia nata, perpetuum dolorem infert.

IV. In principio propria ſua ſymptomata producit, ſed acrior facta & majori copia nata. 1. Parit ancyloſin, rigiditatem, diſtorſionem, emaciationem, ariduram, tumorem circa articulos, exoſtoſin. 2. In toto corpore debilitatem, cachexiam, hydropem, ſcorbutum, pallorem, maciem. 3. In partibus diverſis aſthma, apoplexiam, colicam, cardialgiam, nephritidem, iſchuriam & multa alia per metaſtaſin.

V. In morbi principio evitandæ cauſæ perſpirationem impedientes, dyſpepta & nimium otium: adhibenda diaphoretica, reſinoſa, roborantia, alcalia fixa & volatilia, cum alvo laxiore. Pars actuali calore fovenda, & bene tegenda ut ſervetur in ea parte largior perſpiratio. Hic non cedens & in vetuſto malo, fonticuli faciendi.

136. CATARRHUS.

I. Dum ex oculis, naribus, faucibus, vel alicubi patentibus ulceribus, ſine irritamento externo, effluit humor tenuis, lymphaticus, ſubacris; vel quando dolores generantur verſatiles, utplurimum ab encephalo vel ſpina incipientes, deſcendentes ad dentes, pectus, fauces, lumbos, pulmones, ventrem, parteſque externas; omnes hi morbi a Catarrho provenire cenſentur.

II. Generantur ſenibus, feminis, valetudinariis, pituitoſis, cacochymicis, tempore vernali, autumnali, hyemali, tempeſtate humida, auræ frigidiuſculæ vel vento expoſitis, ſubpreſſa perſpiratione, vel ulceribus laborantibus, quadam conſtitutione epidemica.

III. Catarrhorum materia videtur peti ex lympha ſana corrupta, vel materia inutili perſpirabili in corpore retenta.

IV. Hærere videtur ille humor in nervis, ubi inficit ſuccum nervoſum, quem in ſimilem acrimoniam convertit.

V. Sequitur Catarrhoſus humor nervorum curſum a cerebro ad medullam, inde ad ganglia, dein ad extremitates nervorum, ubi ſubſiſtit, vel eliminatur. Si tranſverſe ab uno canaliculo nervi ad alterum feratur, maximam diſtantiam videtur brevi tempore abſolvere.

VI. Quoniam 1. catarrhus varium ſequitur curſum: 2. diverſas adgreditur partes: 3. mitis vel acris; frigidus vel calidus; ſalſus vel inſipidus; tenuior vel craſſior, inde varia genera Catarrhorum ab auctoribus traduntur.

VII. Infert 1. Ex natura materiæ dolorem, frigus, calorem, febriculam, horrorem, flatus, convulſionem, debilitatem, maciem, mobilitatem, ſyncopen, phthiſin. 2. Ex loco affecto, vertiginem, pleuritidem, peripneumoniam, nephritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, arthritidem, anxietatem, tuſſim, raucedinem, ſternutationem, agrypniam. 3. Ad emunctoria delata, alvi fluxum, gravedinem, ſalivationem, ſputationem, urinæ profluvium, ulcus catarrhoſum, lachrymationem.

VIII. Catarrhoſa materia concoquenda hypnoticis cum calore externe conciliato, atque internis calefacientibus. Prævenienda generatio antiſepticis & evitatione cauſarum. Expellenda diaphoreticis, ſudoriferis, diureticis, veſicatoriis, fonticulis. Temperanda topicis, ſalibus volatilibus, ſpirituoſis.

137. PO-

137. PODAGRA.

I. Podagra vocatur dolor vehemens, qui prima vice regulariter media nocte, mense Februario, adgreditur articulum majorem pollicis pedis, eum sensim rubedine parva suffundit, cum exigua intumescentia: dolor hic omni adtactu & motu hujus articuli vehementer increscit: sensim lenitur, & inter paucos dies invisibiliter evanescit, relinquens aliquam dolorosam molestiam. Morbus ille major factus vel redeuns, post duos tresve dies a prima invasione, pollicem alterius pedis simili modo invadit. Sensim repetitis paroxysmis adultior post annos facta podagra, plures majoresque articulos invadit, plures paroxysmos format, & crebrius redit, plerumque bis in anno. Tandem in vetusto malo, non solum adgreditur articulos, sed alias partes & organa, incerto tempore redit; diutius durat; & non nisi mensibus æstivis cessat.

II. Acre podagricum speciale hærere videtur in naturali succo ligamentorum, sed dein alios quoque humores inficit, qui nervos & membranas alluunt.

III. Id speciale habet hoc acre, quod sit tenue, invisibiliter evanescens, nisi quod in adultiori malo in calculosam materiem concrescat, facilius occupet succum ligamentorum, quam alios humores, & ibi melius concoquatur, & subigatur, relinquens sui fere semper malum semen, postea erupturum.

IV. Proni ad hanc materiem formandam sunt viri robusti, salaces, specioso habitu præditi, quorum perspicax est ingenium, atque cranium grandiusculum: pueri autem, feminæ, & eunuchi raro corripiuntur.

V. Hi, maxime si ex hujusmodi parentibus nati, quando diæta aliena corpus debilitarunt, victu opiparo, dyspepto, compotationibus, vigiliis, lucubrationibus, venere præmatura & nimia, animi curis, otio post exercitia validiora, ad virilem ætatem venientes, pedes frigido & humido exponentes, impediunt acris nati exhalationem, in hunc dolorem sæpe incidunt.

VI. Prima vice, ut dictum est, sine prophasi adoriri solet, quando præ dolore patiens redditur inquietus, vexatur agrypnia, & levi febricula, atque horripilatione.

VII. Qui sæpius passi sunt paroxysmum, hi ob materiem per corpus dispersam variis corripiuntur symptomatibus ante invasionem, ut anorexia, vel pseudorexia, apepsia, anxietate, molestia, flatibus, ructu, colica, alvo adstricta, agrypnia, gravitate & intumescentia corporis, parciori evacuatione naturali, intumescentia venarum, formicationis sensu, tensione & exquisitiore sensu circa articulos, sudoris naturalis interceptione circa articulos, dein erumpit dolor cum horrore, refrigeratione corporis & febre, qui dolor successive varios articulos adgreditur.

VIII. Omnis illa oberrans materia raro unica vice ad articulos deponitur, sed multis successivis paroxysmis. Quo copiosior materia, magisque vetusta, corpusque magis debilitatum, eo diutius durat paroxysmus & eo plures se invicem sequuntur: interdum loco doloris ægritudinem vel anxietatem inducit, vel interna invadit organa cum magno periculo.

IX. Tandem deposita & cocta materia in ligamentis articulorum, forma vaporis exhalat; sæpe cum pruritu & desquamatione, relicta in articulo debilitate sensim evanescente, vel tophacea concretione deformitatem & immobilitatem inferente, cum exarescentia reliquarum partium; remanente in corpore debilitate, cachexia, valetudine sensim evanescente, donec novo corripiatur paroxysmo.

X. Qui citius redibit si æger se exponet causis primum paroxysmum formantibus.

XI. Generatæ materiæ depositio ad consueta loca retardatur vel impeditur. 1. Ligamentis destructis. 2. Viribus debilitatis ex senio, frequenti podagra, commutatione spirituosorum in aquosa refrigerantia, frequenti ebrietate, lucubrationi-

tionibus, studiis severioribus, vel aliquo morbo debilitatem inferente. 3. Derivatione facta venæ sectione, vomitorio, purgante. 4. Applicatione adstringentium, repellentium, narcoticorum ad loca dolentia. 5. Incremento morbi supra corporis vires.

XII. Eædem causæ, si mortem non inferunt, Metastasi favent. Retenta materia ad nervosas partes deposita inducit tremorem, anodyniam, convulsionem, paresin, apoplexiam, frigus, saporem, ægritudinem, anxietatem. Ad Pectus translata, palpitationem, dyspnœam, suffocationem, tussim, pleuritidem, peripneumoniam. Ad Collum, anginam, deglutitionem difficilem. Ad Ventrem, cardialgiam, flatum, ructum, tormina, anorexiam, fastidium, nauseam, vomitum, alvi fluxum, dysenteriam, icterum, dysuriam, ischuriam, micturitionem, & multa alia pro functione læsa viscerum.

XIII. In his locis hærens, ubi neque coqui, neque expelli potest, neque antidoto subigi, calidis vinosis ad externa molienda est derivatio: in alvi egestione, sudorifera, atque vesicatoria, ad cutim trahentia, sunt adhibenda.

XIV. Curatio præservatoria inter paroxysmos consistit in evitatione causarum. (V) Diæta temperata, potu seri lactis, hydrogalactis; moderata exercitatione; medicamentis antisepticis, resinosis, saponaceis alcalinis, diaphoreticis. Simulque alvus laxa servanda.

XV. In paroxysmo pars quieta & tecta servanda, donec cessaverit dolor. Si sit intolerabilis pars fovenda emolliente anodyno.

XVI. Post podagram remanens Tumor œdematosus, discutientibus abigendus: Laxitas articulorum roborantibus curanda: Cachexia & debilitas generali methodo curantur.

138. RHEUMATISMUS.

I. Dolor atrox, fixus, diu durans sine subsequente suppuratione, motu membri admodum increscens, cum febre continua non admodum ardente, cum partis affectæ levi intumescentia, leni calore, & interdum aliqua rubedine, sanum & utplurimum robustum hominem invadens, articulis majoribus magis quam minoribus infestus, maxime si corpus antea calefactum frigori exponitur, Rheumatismus nuncupatur.

II. Arthritis caret utplurimum febre & calore, invaditque sæpius debiles. Podagra minoribus articulis magis infestus, per paroxysmos sævit, & sine prophasi invadit. Inflammatio majorem adjunctam habet febrem, abit in suppurationem vel corruptelam. Catarrhus sæpius invadit debiles, dolorem magis versatilem inducit, qui utplurimum sequitur nervorum cursum. Scorbuticus dolor sensim increscit, & conjunctas habet maculas lividas & oris vitia. Venereus dolor multo lenior est, media magis occupat membra, & profundior hæret.

III. Videtur succus ligamentorum & articulorum naturalis validiore motu acris factus, impeditus exhalare, retentus in ligamentis & articulis, sua natura vix amplius mutabilis, præbere ejus materiem.

IV. Quidam medici dolores scorbuticos, arthriticos, & catarrhosos, aliam speciem Rheumatismi faciunt, sed quoniam horum curatio differt, hæ dolorum species distinctis titulis sunt proponendæ.

V. Infestat plerumque ligamenta majorum articulorum, interdum vero etiam alias partes nervosas, membranosas, visceraque interna: lumbos afficiens Lumbaginem, coxas Ischiaticum dolorem producit.

VI. Causa antecedens est utplurimum corpus robustum, quod valida exercitatione humorem articulorum reddidit acrem, quodque frigore superveniente, ut in natatione, ingurgitatione aquæ frigidæ, expositione vento vel auræ frigidæ, retentum & concretum, immobile remanet in partibus nervosis, cum quibus tandem veluti in corpus solidum, acrimonia tamen donatum, abit.

VII. Ita

VII. Ita ſubſiſtens materia, ubi pus formari nequit, pertinacem infert dolorem, cum febre continua ſanguinem inſpiſſat, lentorem ſummum & cruſtam phlogiſticam inducit, cum corporis continuo calore, inquietudine, agrypnia, ſiti magna, urina rubra: articulum ſæpe rigidum relinquit. Specialem partem invadens multa anomala infert ex functionibus partium læſis.

VIII. Reſpuit omnia actu frigida, & calefacientia potentialia; ſtupefacientibus figitur; ſed iterata venæ ſectione, alvi ductione, antiphlogiſticis, ingeſtione diluentium, refrigerantium, & applicatione laxantium, humectantium, curandus. Si autem diu duraverit non amplius evacuantibus tentanda curatio, ſed pars emollientibus reſolventibus fovenda.

139. PRURITUS.

I. Senſus perceptio, qui nos inſtigat ad ſcalpendum vel fricandum, Pruritus vocatur.

II. Levis adtactus mechanicus talem ſenſum inducit, ſic pilorum, inſectorum, calculi adtactus: aut redeuns circulatio poſt partem compreſſam, gelu conſtrictam; hic ſponte ceſſat ablata cauſa.

III. Humor autem ſpecialis in cute relictus ab urtica, cantharidibus, alumine plumoſo, inſectorum ictu, pruritum relinquens, exigit ablutionem, & applicationem antiſeptici refrigerantis.

IV. Humor acris ad cutim depoſitus & retentus moleſtum pruritum generat. Ut 1. Materia perſpirabilis aere frigido, vel applicatis pinguibus retenta; ablutione, & diaphoreticis datis curandus. 2. Poſt alvum conſtipatam leni alvi ductione tollitur. 3. Poſt ulceris ſubpreſſionem, materia ad conſuetam partem reducenda. 4. In critica evacuatione ad cutim ſola ablutio adhibenda. 5. In biliosis alvi ductione derivandus humor. 6. Ex acrimonia acida in debilibus antacidis exſtinguenda. 7. In ſcabioſis & aliis cutaneis morbis plerumque mercurialia ſanant pruritum.

140. STUPOR.

I. Sentiendi potentia ablata vel minuta in quadam parte, raro autem in toto corpore, dicitur Stupor.

II. Nervus ad Tactum pertinens compreſſus, obſtructus, contuſus, abſciſſus, induratus, ligatus, exſiccatus, iſtius partis parit ſtuporem, unde in gravidis, menſibus ſubpreſſis, rhachitide, ſcirrho, ſtruma, aliiſque tumoribus, poſt vulnera & contuſiones, in variis partibus, naſcuntur Stupores, qui ex detecta cauſa ſunt curandi.

III. Natus quoque fuit ex profuſiore hæmorrhagia, aneuryſmate, arteria ligata vel compreſſa, qua impeditur ſufficiens ſanguinis influxus in aliquam partem. Cognoſcitur ex partis extenuatione, pallore & frigore. Curatur ſublata cauſa comprimente.

IV. Eodem modo ex Vena compreſſa vel ligata naſcitur, niſi quod pars affecta liveat, tumeat, adgravetur, uti in gravidis, varicibus, & tumoribus prementibus venam.

V. Si vero in ætate ſenili, debilitate virium, laxitate, aeris nimia frigiditate, hydropicis, leucophlegmaticis, œdematoſis, motu vitali languidiore, pituitoſis, viſcidis generetur, curandus reſolventibus, ſtimulantibus, calefacientibus, frictionibus, ut celerior fluxus concilietur ſpiritibus.

VI. Qui vero in ſcorbuticis, ebrioſis, cachecticis, urinæ ſubpreſſione laborantibus, naſcitur, mutatam ſpirituum indolem arguit. Tarde curatur roborantibus, & ſublata cauſa urinam ſubprimente.

VII. Per totum corpus natus Stupor: aut in partibus duntaxat capitis, ut in acu-

acutis, apoplecticis, plaga vel contusione capitis, catarrhosis, cephalalgia, febribus, gravedine, hydrocephalo, phrenitide, soporosis, notat cerebrum esse obpressum, & curandum esse pro natura morbi, cum derivatione ad alvum, crura, pedes: multum etiam juvat suffumigiis & sternutatoriis augere muci narium excretionem.

141. ANODYNIA.

I. Homo, in quo certe scimus dolorem satis validum adesse, non percipiens vel non indicans se dolere, dicitur Anodynia laborare.

II. Illa generatur. 1. In morbis indicantibus Cerebrum esse obsessum, uti in apoplexia, sopore, syncope, convulsione, delirio. 2. Parte mortificata in sphacelo, vulnere, contusione. 3. Cessante spirituum influxu ex summa debilitate.

III. Inde in podagra, arthritide, rheumatismo, inflammatione, erysipelate, cephalalgia, cardialgia, colica, angina, pleuritide, phrenitide, nephritide, si sine ratione veniat, magnum periculum protendit, ægerque jacere solet quietus instar cadaveris.

IV. Secundum inventam causam dirigenda curatio, sæpeque interim situs ægri mutandus, ne ex decubitu pars compressa moriatur.

142. CONSENSUS.

I. Dum quædam pars movens vel sentiens agitata, aliam proximam vel & remotam, vel denique totum corpus in similem, vel & interdum aliam vel vehementiorem motum vel dolorem concitat, nata illa actio ex Consensu provenire dicitur.

II. Generatur illa. 1. Continuitate membranarum. 2. A nervis ex eodem ganglio provenientibus. 3. Conspirante actione, ut inter oculos & aures, uterum & mammas, cor, arterias & pulmones. 4. Similitudine humoris secreti, ut inter pectus & urinæ organa. 5. Ex quadam necessitate inter nares & sternutationem, fauces & vomitum, uterum & conamen parturiendi.

III. Non omnes functiones æquali modo conspirant. 1. Functio vitalis tota consentit, atque respirationem concitat. 2. Actio animalis commovet vitalem respirationem. 3. Actio particularis aliam interdum particularem, & vitalem, & sensum in consensum trahit. 4. Sensus externi simul commovent actionem vitalem, & quandam particularem. 5. Sensus interni commovent vitalem, particularem & interdum animalem.

IV. Morbi ex consensu nati non levant priorem, nisi motus inde concitatus aliquam evacuationem faciat: quare symptomata ex Consensu nata periculum augent.

V. Quamprimum fieri potest, tollenda est causa Consensum inferens: sed si tolli nequit, aut si post ablationem non cessant mala ex consensu nata, inducendus est stupor per Stupefacientia, vel Balsamica, habenda semper ratio causæ & partis. Vel liganda aut comprimenda pars, ut minuatur per nervos spirituum fluxus. Atque in summo discrimine nervus abscindendus vel comburendus.

143. APOPLEXIA.

I. Qui homo subito corripitur abolitione omnium sensuum externorum & internorum, omnique actione musculorum motus voluntarii, remanente motu vitali cordis, arteriarum & respirationis, dicitur Apoplexia correptus. Si vero quędam pars corporis subito privetur sensu & motu animali, remanente motu vitali in ea parte, nominatur Apoplexia partis, a quibusdam Paraplexia.

II. Ad Apoplexiam ergo determinandam requiritur sola abolitio actionis animalis in motu & sensu. Si vero sensus remaneat est Paralysis. Si simul exstinguatur

guatur motus vitalis, dicitur Syncope. Qui autem cum apoplexiæ phænomenis etiam afficitur difficili & ſuffocante reſpiratione, ſtatuitur Catarrho ſuffocativo correptus. Quibus cum apoplexiæ phænomenis eſt motus turbatus in viſceribus ventris, ut interdum audiantur borborygmi, hi ſi feminæ ſint dicuntur Paſſione Hiſterica laborare, at viri Suffocatione Hypochondriaca; his etiam interdum ſimul deficit motus vitalis, & in aliis fiunt motus convulſivi in actione animali. Qualia phænomena etiam in ventre fiunt ligato pari vago nervorum in animalibus viventibus.

III. Quum ſenſuum internorum & externorum atque motus animalis exercitatio, dependeat a perpetuo & libero fluxu ſpirituum ex cerebro per nervos ad organa ſenſus & motus animalis, omnis cauſa ergo, quæ ſiſtere, vel impedire poteſt ſpirituum eorum fluxum in encephalo, generalem Apoplexiam generare poteſt; & particularem etiam in encephalo ad eam duntaxat cerebri partem, ex qua hi nervi emergunt, vel etiam in nervis remotioribus. Hæ cauſæ multæ eſſe poſſunt, & interdum ſibi mutuo oppoſitæ. Quare præſagia inſtantis apoplexię, effectus & curationes differunt.

IV. Sanguinis boni abundantia in obeſis, plethoricis, juvenibus, raro Apoplexiam infert, niſi calore, calefacientibus, ira, motu muſculari aut febrili, ſi majori copia colligatur in arteriis cerebri, quibus diſtentis comprimitur cerebri nervoſa moles, impediens ſpirituum effluxum per nervos. Protinus tunc larga inſtituenda eſt ſanguinis miſſio ex brachio, & repetita: dandum eſt purgans forte antiphlogiſticum, cujus operatio determinanda ſuppoſitorio, clyſmate. Utatur interim Diæta tenui, habeatque caput maxime elevatum.

V. Quum in omni aucta velocitate ſanguinis arteriæ ultra modum diſtendantur, hæ tumentes in encephalo, quia cranium cedere nequit, interdum ita comprimunt cerebrum, ut generetur Apoplexia, quam cauſam cognoſcimus ex ſignis majorem impetum ad caput indicantibus. Hæc autem cauſa aucta, vel manens, cerebellum etiam brevi poſt comprimendo hominem interficit. His hominibus majoris impetus ad caput accedentia ſymptomata præſagiunt Apoplexiam: ſed hæmorrhagia larga & alvi copioſior egeſtio ſuperveniens liberat. Quare etiam larga, & ſi opus repetita venæ ſectio eſt celebranda, atque derivatio ad alvum & pedes, per purgantia antiphlogiſtica data & injecta, atque epiſpaſtica pedibus vel cruribus applicata, eſt facienda. Capiti admoveri poſſunt Epithemata refrigerantia. Quæ omnia ſtatim in principio adhibenda.

VI. Ut encephalon teneat eandem ſanguinis quantitatem, tantum ſanguinis redire debet per venas jugulares, quantum per cor adducitur, compreſſa ergo vena jugulari cerebrum ſanguinis multitudine obruitur & fit Apoplexia: quæ cognoſcitur ex ſignis venæ jugularis compreſſæ, angina & tumore circa collum. Niſi cauſam comprimentem tollere valeamus, mortem inevitabilem exſpectamus. Tota ergo curatio ad ablationem eſt dirigenda, quum omnia antapoplectica ſint inutilia.

VII. In quibus hominibus anteceſſere ſanguinem coagulantes cauſæ, dein deteguntur ſigna grumi hærentis in aorta: ea apoplexiam periculoſiſſimam præſagiunt, & ſæpe fit ſi aucta circulatione pars grumi ſoluta trudatur in carotides: quamobrem omnes inſtigantes cauſas evitare debent, nam nata apoplexia omnem medelam reſpuit.

VIII. Quæ ex Pituita naſci ſolet, a longo tempore ex pituitæ abundantis ſignis circa caput, ſenili ætate, tempeſtate pluvioſa, hyemali, prædici poteſt: & prævenitur generali methodo curationis pituitæ, factaque ſimul derivatione ad alvum per purgantia phlegmagoga, veſicantibus variis partibus applicatis, & internis reſolventibus, dum interim ad caput adhibeantur roborantia & ſtimulantia cephalica. Si vero corripiat, in præcedentibus pergendum, ſed ſimul volatilia, & ſternutatoria naribus adhibenda: applicanda larga veſicatoria, aromatica calefacientia capiti & temporibus.

IX. Omnium periculosissima Apoplexia fit ab effuso humore in encephali cavitate, sive sit sanguis, sive lympha, sive pituita, sive serum, sensim collecta, ut in hydrocephalo, vel subito post contusionem vel vulnus capitis, si terebra tolli non possit. Quæ subito fit a causis externis & terebra tolli non potest, effusi humoris promovenda est absorptio, & derivatio, per venæ sectionem & alvi ductionem; quæ autem lente fit sine manifesta externa causa ut apoplexia pituitosa (VIII) tractanda.

X. Dum materia melancholica, biliosa, lympha acris, serum corruptum, materia scorbutica, scabiosa, arthritica, podagrica, ichorosa vel purulenta ex ulcere subpresso, urina retenta, materia febris, sanguis lochiorum aut mensium retentus, petat cerebrum, statim derivatio est facienda ad loca subpressa, atque alvus ducenda, & epispastica applicanda.

XI. Si autem ab opio, papavere, hyoscyamo, similibusque narcoticis & venenis ingestis, vel ex vini aut spirituosorum abundantia nascatur, statim illa vomitu sunt ejicienda, & post ejectionem acida ingerenda, quæ eorum virulentiam infringunt.

XII. Dum vero per Consensum, uti in cephalalgia, vermibus, hysterica & hypochondriaca passione, dolore vehementi, epilepsia, partu difficili, vomitu, tussi, generatur, minus periculosa observatur, atque antispasmodicis tollitur, modo auferri simul possit causa consensum concitans.

XIII. Quoniam principis organi actio 1. est intercepta; 2. causa hæret in loco abscondito; 3. facile adjacens cerebellum & medulla oblongata simul comprimi potest, semper periculum portendit. Prout causa differt, ita quædam supervenientia, uti hæmorrhagia, hæmorroides, febris, alvi fluxus, menstruatio, vomitus, urinæ profluvium, sudor, tremor, bonum præsagire possunt: sed stupor, sopor, paralysis, stertor, respiratio difficilis, oris spuma, ventris inflatio, vertigo, visus obscuratio, sonitus aurium, pulsus debilis vacillans, recidiva, paralysis, memoriæ læsio remanens, periculum augent.

XIV. Præsens promtum auxilium exigit secundum memoratas causas: post discussionem præservatoria curatio est instituenda, tollendo vel evitando causas, quæ præcedentem induxerunt.

144. CATOCHE.

I. Qui homo subita prehensione corripitur, ut sit privatus omnibus sensibus externis & internis, atque motus animalis remaneat nullus, sed servant membra situm, quem ante prehensionem habebant, cum quadam rigiditate, ut tamen flecti possint a causa externa instar statuæ ex cera, remanente pulsu & respiratione aliquomodo molesta, is morbus vocatur Catoche seu Catalepsis.

II. In horum encephalo inventus fuit humor implens ventriculos, vel comprimens medullam oblongatam: quando statim Cephalicis volatilibus æger excitandus & Roborantibus discutientibus humor discutiendus; deinceps sternutatoriis, atque purgantibus derivandus & evacuandus. Insuper per interna resolventia cephalica reditus præveniendus.

III. In morbis acutis periculosissima: sed in paroxysmo intermittentium & remittentium minus periculosa. Curanda phlebotomia, alvi ductione per antiphlogistica, refrigerantibus simul capiti applicatis & ingestis: ex intermittente si veniat, eo proprio antidoto exstinguenda.

IV. In hypochondriacis & melancholicis, ab atra bile encephalon petente, frequentius generatur quam ab aliis causis & sæpe redit; curatur ut solet fieri in morbo illo generali.

V. Si ex subito terrore adprehendat, conducit statim mittere sanguinem, atque cephalicis volatilibus recensitis suscitare ægrum: verum ex profundiori studio & nimia animi cura, nata, iisdem volatilibus & cephalicis resuscitandus,

dus, omissa venæ sectione, sed simul quovis modo evitandæ allegatæ causæ.

VI. Ex dictis patet spirituum fluxum ad sensus externos & internos subsistere, ad motum animalem paulo majorem fieri, sed sine interruptione a causa urgente in encephalo; spiritus autem vitales solito modo continuare fluxum.

VII. Ex deficiente motu animali & sensu, alvus & urina subprimitur: increscente malo cum periculo nascitur suffocatio, frigiditas corporis, pulsus debilis, pallor & tandem mors, vel facile recidivat.

VIII. Tota curatio consistit in ablatione prementis encephalon, quod secundum diversas causas expositum est.

145. SYNCOPE.

I. Omnium actionum animalium & vitalium subita abolitio, ut homo jaceat per aliquod tempus instar cadaveris vocatur Syncope: ad remissiorem gradum variis utuntur nominibus.

II. Ut vita maneat, cor pellere debet sanguinem ad encephalum, inde omnes cordis morbi, pericardii accretio, defectus, cor grumum continens, sæpe repetentem & incurabilem Syncopen induxerunt, quod testantur cadavera dissecta.

III. Grumus sanguinis in uno ex quatuor vasis hærens, transitum sanguinis intercipiens, lethalem Syncopen induxit.

IV. Intercepto reditu sanguinis per venas ad cor, ut in paracenthesi, puris & lymphæ magna evacuatione, partu subitaneo, hypochondriorum constrictione, præpostera corporis elevatione, hypercatharsi, alvi fluxu, quibus demitur cruentorum externa sustentatio, nata Syncope cognoscitur facile & curatur adhibito sustentaculo ad totum ventrem, soluto vinculo hypochondriorum, & locatione corporis in situ magis horizontali. Dein quædam volatilia naribus adhiberi possunt, ut resuscitetur æger.

V. A sanguinis defectu, in abortu, partu, lochiorum & mensium profluvio, phlebotomia, ut & aliis hæmorrhagiis facile cognoscitur, sed a vulneribus internis & ruptionibus difficilius cognoscitur & curatur: nam hic defectus alimentis statim resarciri nequit. Corpus locandum horizontali situ, abdomen sustentandum, fricanda membra versus truncum, dein corpus alendum cibo eupepto vinoso parva copia simul.

VI. Calor nimius aeris aut morborum Syncopen inducens, moderate est refrigerandus, adspergenda facies aqua frigida cum aceto, bibere oportet dein acescentia parva copia simul.

VII. Aer fumo carbonum, liquoris fermentati, aut alieno odore inquinatus, renovandus est, & æger liberiori aeri exponendus, si Syncope afficiatur.

VIII. Paresi, debilitateque chronica laborantes sæpe syncopizantes roborandi sunt, volatilibus naribus admotis, & ad tempora & caput applicatis externis spirituosis volatilibus roborantibus, similibusque internis adhibitis parva copia simul.

IX. Qui ex mobilitate, hysterica passione, consensu, convulsione, graviditate, menstruatione, uteri morbi syncopizant, hi excitandi dictis volatilibus & interne danda nervina anodyna.

X. Ventriculus inordinate motus cacochyliam biliosam, vermes, aliave aliena continens, sæpe Syncopen infert, quæ superveniente vomitu cessavit, medicamentisque stomachicis prævenitur.

XI. Quum non solum humores, sed apti ferendi sunt ad cerebrum, ut spiritus formentur, hinc ex metastasi humoris morbosi, materiæ scorbuticæ, melancholicæ, podagricæ, sphacelatæ, pestilentialis, febrilis, erysipelatosæ, periculosissima Syncope generatur, quæ derivatione humoris ad debita loca, & ex cognita natura materiæ est curanda.

XII. Quum omnes actiones admodum langueant vel omnino cessent in Syncope, hinc refrigeratur corpus; vividus color mutatur in pallorem vel livorem; pulsus

pulſus tunc fere extinguitur, & deinceps fit inordinatus; hæmorrhagia & menſium fluxus ſi adfuit ſiſtitur; ſanguis in magnis vaſis grumeſcit; hinc dein pulſus ſæpe inæqualis, reſpiratio difficilis, anxietas: reviviſcit ducto ſanguine ad debita loca, contractilitate vaſorum, vel novo addito irritamento, vel motu artificiali. Quæ ſi novos adducere non poſſunt humores, aut ſtagnantes movere, moritur æger.

XIII. Si vero naturalis color & calor non redeat cum pulſu libero & facili reſpiratione, periculoſa inſtat recidiva.

XIV. Homines ſæpe ſyncopizantes volatilibus naribus admotis ſuſcitandi, dein roborantibus nervinis corpus firmandum, ut minus redeat ſyncope.

146. SPHACELUS.

I. Exſtincta actio vitalis in quadam parte vel membro toto, nunquam reviviſcens, permittens dein humorum & ſolidorum corruptionem & deſtructionem automaticam, Sphacelus vocatur.

II. In ardentibus, acutis, continuis, inflammatione, eryſipelate, gangræna, poſt pulſum durum frequentem, reſpirationem citam anheloſam, anxietatem, inquietudinem, ariditatem, ardorem, & in parte ſpeciali dolorem vehementem, tumorem renitentem, cum rubedine ad livorem vergente, tam validus concitatus motus, qui ſanguinem in lentorem & dein corruptelam convertit, ſolida deſtruit, & vires exhaurit, tali in parte, producens tumorem molliorem, laxiorem, pallidiorem, cinereum, lividum, nigrum, anodyniam, frigiditatem, ſtuporem, inſenſibilitatem; epidermidis ſeparationem, veſiculas ichore plenas; in reliquo corpore febris diminutionem, horrorem; frigiditatem; pulſum debilem frequentem inæqualem; reſpirationem frequentem exiguam; anxietatis diminutionem; adipſiam; ſudorem frigidum copioſum; alvi egeſtionem liquidam nigram; fœtentem; petechias; faciem cadaveroſam; ſanguinis nigri ſtillicidium, generat Sphacelum generalem humorum vel alicujus partis ſpecialis.

III. Arteria autem, maxime ſolitaria, compreſſa, rupta, vulnerata, magno aneuryſmate adfecta, inmedicabilem Sphacelum, cum pallore, frigore, extenuatione, immobilitate, inſenſilitate, ſenſim inducit, qui curari nequit, niſi cauſa comprimens tollatur.

IV. Reditus quoque ſanguinis per venas interceptus, poſt intumeſcentiam, livorem, gravitatem, epidermidis elevationem, venas varicoſas tumentes, immedicabilem, ob ſanguinem ſimul concreſcentem, inducit, niſi ſatis mature tolli poſſit cauſa reditum intercipiens.

V. Minor in quadam parte vitalis actio quam ut vita ſervari poſſit, in decrepita ſenectute, morbo acuto vehementi vel chronico diu tolerato, evacuatione diuturniore, aliiſque cauſis ſummam debilitatem inducentibus, generat partis ſæpe Sphacelum ſine dolore aut tumore prægreſſo, qui omnem medelam reſpuit; vinoſis cardiacis, ſpirituoſis ingeſtis & applicatis præveniendus, & progreſſus ſiſtendus.

VI. Acre gelu ſi extinxerit omnem motum vitalem, partemque diu congelatam tenuerit, pars invenitur mortua, omni ſenſu & motu privata: minus diu autem ſi duraverit, primo nive, dein aqua frigida, denique tepore vita eſt revocanda: hoc niſi fiat ſequenti motu & calore tota pars deſtruetur.

VII. Calore autem adurente vel Contuſione ſi exſtincta fuit actio vitalis, pars primo fotu tepido, molli, humido, pingui fovenda, ut tentetur reviviſcentia.

VIII. Si vero Toxicum in morbis malignis, epidemicis, peſtilentialibus, morſu venenatorum animalium vitam exſtinguit, hujus medela ex iſtis morbis petenda.

147. ESCHARA.

I. Portio quædam alicujus partis mollis vitalis cum suis contentis humoribus mortificata ex quacumque causa vocatur Eschara.

II. Ita fit a causa externa, in continuato adtritu, compressione, ligatione, contusione, gelu, ustione, corrosione.

III. Ab inquinatione pestilentiali, putredine, malignis, corruptione, metastasi & debilitate exstinguitur latenter vita. Sed in Inflammatione, febre, gangræna & ardore interno videtur pars destrui.

IV. Humores in Eschara stagnantes corrumpuntur, inquinant, fœtorem spirant, putrescunt, nigrescunt.

V. A causa externa nata facile sanatur ablatione causæ: ab interna maligna causa proserpere solet, atque roborantibus antisepticis curanda: ex motu majore, si causa permaneat, ut inflammatio tractanda.

148. ANXIETAS.

I. Ut omnium sensuum morbi, ita Anxietas verbis vix exprimi potest, sentiunt enim ægri aliquam inexplicabilem molestiam, quam a dolore distinguunt, in trunco corporis, nunquam in partibus externis aut membris, quam agitatione membrorum conantur abigere, unde in his semper Jactatio seu Inquietudo.

II. Nascitur illa a causis variis, & fere omnibus, quæ dolorem inferre solent, sed quæ operantur in parte motu particulari prædita, cujus actionem impediunt, præprimis in pectore, & ventre.

III. Si Ventriculus nimia copia ingestorum ultra modum distenditur; aut quando aliena impediunt naturalem ventriculi actionem, aut ejus motum invertunt, uti venena, vomitoria, valida purgantia, navigatio, actio in gyrum, aut si farinosa, fructus horæi, fermentantia, aut putrescentia fuere assumta, homines fiunt anxii & inquieti. Si aliquid ingestum fuit, id vomitu statim reddendum facta irritatione faucium: sed ea si acria sint, potu molli diluente promovenda evacuatio: si autem venenatum sit, vomitorio exhibito id expellendum, insuper dato diluente dicto: si vero solus motus inordinatus sit causa, vel si remaneat anxietas expulsis alienis, exhibendum stomachicum, quod inordinatum motum compescit.

IV. Si putris Cacochylia in ventriculo aut intestinis hærens, vel Bilis corrupta, anxietatem inferat, ante omnia id alienum purgante apto expellendum, nisi in solo ventriculo hæreat, quando vomitorio dicto opus; dein remanens motus turbatus compescendus stomachicis acescentibus; si autem in intestino colo præprimis hæreat, id tunc clysmate eluendum. Vermes in his locis hærentes anthelminticis amaris ambigendi.

V. Vix intolerabilior aut periculosior Anxietas infertur, quam ex Ventriculi inflammatione aut erysipelate; adest febris continua, præcordiorum ardor & pulsatio, cum summo fastidio, unde Asodes febris dicta. Præter generalia auxilia inflammationis & erysipelatis, danda sunt antiphlogistica anodyna tenuia, parva copia simul, & epithemata ventriculi regioni applicanda. Si autem bilis acris corrupta similia symptomata infert, quando Leipyria febris dicitur, tunc cholera superveniens solvit anxietatem: illa evacuatio leniter promovenda diluente saponaceo acescente, dein motus compescendus anodyno.

VI. Uteri motus inordinatus in gravidis, menstruantibus, parturientibus & puerperis anxietatem inferens, compescitur anodynis uterinis. Si autem Uterus distendatur a retento sanguine menstruo, lochiis, placenta, fœtu mortuo, grumo sanguinis, aqua hydropica, inferentibus anxietatem, ea omnia sunt expellenda emmenagogis & sustentatione ventris externa. Uteri autem tumor,

mor, ſcirrhus, & reliqui morbi utero proprii anxietatem inferentes, ex dictis locis petendi.

VII. Quando in nephriticis, calculoſis, dyſuria, iſchuria, aliiſque morbis renum & veſicæ retinetur naturalis urinæ evacuatio, Anxietas inde nata, ſola ablatione dictorum morborum cauſæ curatur.

VIII. Anxietatis hypochondriorum frequentiſſima cauſa in hepate quærenda, quia tranſmittere debet ſanguinem venæ portarum, cujus tunc liber tranſitus interceptus Anxietatem parit, habetque adhærentem veſicam felleam, & ductum choledochum, per quem exonerat bilem, cujus retentio anxietatem infert: inde in Hepatitide, ictero, calculo bilis, melancholia tam frequens, & ut illi morbi curanda.

IX. Denique omnia Viſcera ventris motu particulari donata, ſi impediantur agere, uti lien, meſenterium, pancreas, anxietatem inferunt: iſtud fit a morbis his partibus propriis, atque ab humore hærente in cavo ventris: quare ſanguis in ventre effuſus, aſcites & tympanites inſuperabilem anxietatem generant. Curatio hujus ad dictos morbos dirigenda.

X. Ut ab actione viſcerum ventris generatur Anxietas, ita etiam in medio ventre a Pulmonis actione impedita, ſive pulmo intus impleatur viſcido, ſputo, pure, aqua, ſive hi humores in cavo pectoris hæreant, ut in empyemate, pectoris hydrope & phthiſi, naſcitur anxietas, quæ expectorantibus eſt curanda. Sed ex Convulſiva conſtrictione pulmonum nata, uti in aſthmaticis multis, adhibenda antiſpaſmodica pectoralia. Ex Paralyſi harum fibrarum producta ad catarrhum ſuffocativum refertur, ex quo plerumque brevi moriuntur.

XI. Cor intus impletum grumo, calculo, vel tumens inflammatione, eryſipelate, aut pericardio privatum, eique adhærens, vel hydrocardia impediens liberum cordis motum, periculoſiſſimam anxietatem infert, vix admittentem curationem.

XII. Ut particularis motus Pulmonum pergat, non ſolum libera eſſe debet circulatio per pulmonum vaſa, actio pulmonum valens, & pulmones vacui, ſed etiam requiritur alterna receptio boni aeris, hinc frequentius in hac quam alia parte naſcitur anxietas, ut in aere non renovato, calidiore & infecto, atque conſtrictis faucibus a ſpaſmo vel tumore, tumente œſophago, & in angina, qui morbi ſuis adpropriatis auxiliis tollendi.

XIII. Quum in Encephalo æque quam aliis partibus habeatur motus particularis, hic etiam naſci poſſe videtur anxietas: verum ſi partes Encephali priventur motu, homo ſimul quoque privatur vita, ut inde nullum habeatur anxietatis indicium, ſed vel apoplexia vel ſyncope exſtinguitur.

XIV. Ut recenſitæ omnes partes, ſi impediantur operari a ſuis morbis particularibus, inferunt Anxietatem, ita etiam ſi morbi generales has partes adgrediuntur, inducunt Anxietatem periculoſiſſimam, uti in acutis, febribus, variolis, ſcarlatina, morbillis, petechiis, peſte, eryſipelate, & inflammatione. In his tria tempora obſervanda: nam in Principio, dum adhuc materia diſperſa eſt per totum corpus, hi morbi exigunt ſanguinis miſſionem & alvi ductionem per antiphlogiſtica, & liberantur hæmorrhagia; his quoque danda antiphlogiſtica diluentia. Tempore autem Critico veniens per ſubſequentem evacuationem criticam tollitur; ſed ſi non ſubſequitur critica evacuatio, vel quando accedunt ſigna ſubpurationis, corruptionis, aut ſphaceli, homines plerumque moriuntur; tentanda tunc eſt derivatio ad cutim, ut viſcera liberentur ab inquinante materia, per attrahentia topica, & interna ſudorifera. Poſt criſin & criticum tempus, ſemper mala eſt Anxietas, omnem fere medelam reſpuens.

XV. Omnis etiam acrimonia catarrhoſa, rheumatica, arthritica, podagrica, ſcorbutica, cruda, corrupta, chronica, præprimis in ſucco nervoſo, ad viſcera interna collecta, vel ad ea faciens metaſtaſin, anxietatem generans, ducenda eſt ad cutim per diaphoretica & ſudorifera, applicatis ſimul veſicatoriis, habita ratione cognitæ acrimoniæ.

XVI.

XVI. Sed mobilitate, hysterica aut hypochondriaca passione laborantes a Convulsione in quodam organo subito corripiuntur Anxietate, quæ antispasmodicis est curanda, parva copia, sæpe repetita, datis.

XVII. Denique Sanguis alienus, crassus, crudus, viscosus, tenax, lentore infectus, circulationi ineptus, paulo magis vel motu febrili vel musculari instigatus, Anxietatem inducit, quæ ex nota specie crassitudinis detegenda & sensim curanda.

XVIII. Omnis Abundantia humorum, sive hæreat in cavitatibus, sive in visceribus, impediens actionem particularem illarum partium, Anxietatem infert: unde post vulnera, contusiones, in hydrope, obstructione, alvo adstricta, urina subpressa, intercepto exitu bilis, hydrope vel abscessu particulari, varice aut aneurysmate interno, deficiente suctione in lactantibus, lochiis & mensibus retentis, anxietas, evacuatione contenti naturali vel artificiali levari solet.

XIX. Atque ex impedita actione illarum partium, in omni copiosiore evacuatione, & in summa debilitate, quibus contenti humores circumduci nequeunt, producta Anxietas, analepticis & roborantibus sensim est superanda, subpressa illa nimia evacuatione.

XX. Ex quacumque causa fuit nata, semper parit inquietudinem, jactationem, debilitatem, perturbatam coctionem, agrypniam. Sed pro causa varia præsagit hæmorrhagiam, hæmoptysin, vomitum, variolarum, & exanthematum eruptionem, alvi egestionem, abscessum, sudorem, parotides, syncopen, delirium, convulsionem, abortum, partum, cutis morbum, crisin, paroxysmum, recidivam.

XXI. Generalis curatio nulla est, quia semper respiciendum ad causas anxietatem inducentes.

149. INCUBUS.

I. Dum homo in dorsum supinus decumbens, capite præprimis declivi, obdormiens corripitur obpressione pectoris, ac si pondus huic insisteret, cum suffocata respiratione, anxietate, ex voluntate membra movere non potens, neque edere vocem, plerumque cum insomnio terribili, quæ omnia corpore erecto vel in latus converso evanescunt brevi, remanente terrore, palpitatione cordis, tremore, sæpe cum pallore & sudore frigido, is dicitur Incubo laborare.

II. Solus decubitus & somnus in sanis non producit Incubum, neque Incubo obnoxius, eo corripitur morbo, nisi in tali decubitu dormiat: ergo prædisponens & accedens requiritur causa ad producendum Incubum.

III. Nemo, nisi puer aut debilis eo corripitur morbo, & tunc frequentius si præcedant ventriculi obpletio, ebrietas, animi cura & pathema, aut vigiliæ protractæ. Quarum quædam debilitatem augent, aliæ vires obruunt & difficiliorem diaphragmatis descensum pariunt: forsan in his debilior est sinuum & chordarum Willisii actio, ad adjuvandum sanguinis reditum ex encephalo.

IV. In tali prædisposito morbo somnus, in quo omnes animi actiones languent, & cessant; & decubitus horizontalis in dorsum, quo viscera ventris sursum trudunt diaphragma, atque spinalis medulla hæret in loco infimo a sanguine circulante tunc maxime presso; atque caput supinum declive, quo promovetur sanguinis fluxus per arterias, sed reditus impeditur per sinus laterales & sinum quartum, unde ad encephali posteriora adcumulatio sanguinis; dein tota anterior cerebri moles septo transverso forsan laxiore sustentanda, pariunt simul turgentia vasa, comprimentia cerebrum, nervos ex cerebello, medulla oblongata & spinali provenientes ita premi, ut non satis liber habeatur per hos nervos spirituum fluxus ad cordis, & pectoris motum vitalem, & pulmonis actionem particularem, præprimis si simul diaphragmatis difficilior habeatur descensus.

V. Ut præsens discutiatur, corpus invertendum & erigendum. Prævenitur evitando omnes causas debilitantes, impletionem corporis cubitum ituri, decubitum in dorsum: sed præprimis per interna roborantia nervina, & externa cephalica, quæ languidiorem cerebri motum augent.

150. AGRYPNIA.

I. Ut distinguerem vigiliam morbosam a naturali, eam Agrypniam vocare volui, quæ agnoscit morbosam causam, & protrahitur ultra debitum tempus, ut homo privetur eo bono, quo frueretur ex naturali Somni & Vigiliæ vicissitudine.

II. Causæ vigilias protrahentes multæ sunt; de istis, quæ in sanis hominibus somnum intercipiunt, alibi egimus; de illis autem quæ ex morbosa causa deducuntur, hic acturi sumus. Delibabimus præcipuas.

III. Omnes morbi acuti, ardentes, febriles, inflammatorii, erysipelatosi, variolosi, morbillosi, phrenitis, & similes, majorem fluxum, & impetum humorum, præcipue versus caput indicantes, magnum malum portendunt: notant enim valde turbatam cerebri actionem & magnam causam: præsagiunt delirium, phrenitidem, convulsionem, debilitatem, sphacelum, nisi impetus sedatur superveniente hæmorrhagia in principio. Quare larga & repetita Venæ sectio est celebranda; Alvus ducenda purgantibus antiphlogisticis; danda Diluentia hypnotica; applicanda refrigerantia hypnotica capiti, & epispastica pedibus, ut temperetur impetus & derivetur ad inferiora.

IV. Dum morbi ardentes, inflammatorii, acuti, transeunt in subpurationem, vel abscessum, pertinaces vigilias inferunt, quæ compescendæ sunt subpurantibus hypnoticis. Si vero pus confectum sit, uti in abscessu, & empyemate atque phthisi, conducit pus cohibentia hypnotica adhibere.

V. Si vero humor acer, calidus, biliosus, caput petens, omnem somnum intercipit, quod ex mordaci calore, & evacuatione humoris calidi tenuioris conjicimus, non ita conducit venæ sectio, sed adhibenda Incrassantia refrigerantia externa & interna: si hæc non sufficiunt, quædam hypnotica sunt addenda.

VI. Materia cruda, tenuis, acris, spontanea corruptione, in morbis chronicis catarrhosis & scorbuticis, nata; vel retentus inutilis humor, per alvum, urinam, & perspirationem evacuandus, ad cerebrum & nervos delatus, perseverantem agrypniam infert, quæ Diaphoreticis hypnoticis est curanda: si autem alvus constipata fuerit, illa alvum laxantibus reseranda.

VII. Si vero propter stimulum doloris, ut in dentitione infantis, acrimonia, anxietate, & ex animi pathemate, turbetur æquabilis spirituum fluxus, qui in somno requiritur, iteratis vicibus danda hypnotica ut compescatur. Si autem adsit acrimonia, his addenda, quæ cognita acrimonia exiget.

VIII. Ex quacumque causa, sive morbosa, sive voluntaria, vel ex necessitate, si protrahantur vigiliæ, semper turbant coctionem; generant acrimoniam; consumunt spiritus; inferunt maciem, debilitatem, frigiditatem, horrorem, tremorem, vertiginem, & multos alios morbos chronicos: atque ex varia causa præsagiunt abscessum, convulsionem, delirium, hæmorrhagiam, parotides, phrenitidem, rhachitidem, siccitatem.

151. SOMNOLENTIA.

I. Major in somnum propensio, quam sanis esse debet, Somnolentia morbosa dicitur.

II. Ut nascitur ex variis causis, ita differt prædictio & curatio: nam si proveniat ex sanguinis abundantia, in juvenili ætate, hæmorrhagia subpressa, vita otiosa opipara, vernali tempore, vel æstate ingruente calore, præsagit hæmor-

hæmorrhagiam, qua tollitur, vel dato purgante antiphlogiſtico diſcutitur.

III. Quæ poſt copioſiorem ingeſtionem alimentorum venit, evitando abundantiam diſparet, ſed in perſeverante uſu cruditatem præſagit.

IV. Opium, papaver, hyoſcyamus, ingeſta ſomnolentiam inferunt, & in quibuſdam vinum, & ſpiritus fermentati, quæ diſcuſſa virtute adſumtorum evaneſcit, & levatur acidis.

V. Sed in acutis, febribus, vel variolis, & morbillis inſtantibus, notat encephali compreſſionem; ſi brevi non ceſſat, materia ducenda ad cutim, per Derivantia.

VI. Ex minori copia ſanguinis ad cerebrum delata, ut in corporis quiete, diſcutitur exercitatione ſenſuum & motu muſculari: ſed ob frigus glaciale ſubſiſtens influxus mortem minatur ſi corpus traditur quieti. Ex defectu ſanguinis poſt largiores evacuationes concedendus eſt ſomnus, qui temperat evacuationem, & circulatoria replet.

VII. Si vero naſcatur intercepto reditu ſanguinis per jugularia, uti in anginoſis, aliiſque tumoribus colli, & peripneumonia, periculo non caret, niſi reſtitui poſſit liber ſanguinis reditus.

VIII. Omnis materia inutilis, ut urina, & perſpirabilis, vel morboſa, podagræ, arthritidis, ſcorbuti, melancholiæ, ſcabiei, crudi, ad cerebrum tranſlata, periculoſam ſomnolentiam infert, quæ derivantibus eſt abigenda.

IX. Humor etiam quivis in encephalo collectus defectu abſorptionis, ſive ſit ſanguis, ſive ſerum, ſive pituita, ut in hydrocephalo, periculoſam ſomnolentiam infert, quæ veſicatoriis, derivantibus, venæ ſectione, alvi ductione, ſuffumigiis eſt abigenda, pro cognita indole humoris retenti.

152. SOPOR.

I. Ut in ſomno naturali ceſſant ſenſus externi & interni, atque motus animales, ita etiam in Sopore, a cauſa morboſa, vel ab adſumtis, ex quo ſomno aliquomodo poſſunt excitari, ſed protinus relabuntur.

II. Ex quibuſdam in his levioribus mutationibus, vel novis accedentibus phęnomenis, in artis detrimentum, multa finxerunt nomina. Ex oblivione Lethargus; frequenti excitatione e ſomno Coma vigil; permanente autem ſomno Coma ſomnolentum; ſopor autem altus & vix excitandus Caros vocatur: ſi membra non manent laxa ut in dormientibus, ſed inſtar corporis congelati rigida Catochen aut Ecſtaſin vocant: ſatius fuiſſet ad diſtinctas cauſas nomina imponere.

III. Febres epidemicæ, eryſipelatoſæ, rheumaticæ, catarrhales, humorem corruptum calidum producentes, immutando ſpirituum naturam & obprimendo cerebrum, varias ſpecies ſoporis periculoſi non raro inferunt: quæ curandæ ſemel inſtituta venæ ſectione, clyſmatibus refrigerantibus injectis, veſicatoriis ad nuchas applicatis, atque internis antiphlogiſticis leniter adſtringentibus exhibitis.

IV. In febre autem acuta, continua, ardente, inflammatoria, impetu majore ad caput, periculoſus generatur ſopor, niſi plane in morbi principio, aut ſi veniat hæmorrhagia, alvi fluxus, urina copioſa ſedimentoſa. In hac ſpecie Venæ ſectio repetenda, Alvus ducenda, Epithemata refrigerantia capiti applicanda, exhibenda diluentia antiphlogiſtica.

V. Hujuſmodi morbi ultra ſeptem dies durantes in Purulentiam abeuntes, ſi præbeant urinam ſedimentoſam copioſam, vel parotides laudabiles, ſæpe liberant: at vero eadem materia in Corruptelam tranſeuns, corrupta copioſe emittens, vel ſimilis materia alibi nata, ad cerebrum delata, plerumque interficit.

VI. In febribus, quæ per paroxyſmos exacerbantur videndum, an ſit intermittens, quando finito paroxyſmo febrifugum eſt propinandum; ſi ſit remittens ex putredine, ſopor ut putredo calida curandus.

VII. Crudi humores, præcipue abeuntes in corruptionem chronicam, producendis ſpiritibus inepti, interdum generant ſopores diu perſeverantes, ſine vel cum exiliſſima febre, uti in ſcorbuticis, cachecticis, cacochymicis, valetudinariis. Hujuſmodi homines volatilibus naribus admotis, cephalicis applicatis ſunt excitandi, atque antiſcorbuticis, ſtomachicis, cruditas eſt emendanda.

VIII. Humores viſcoſi, pituitoſi, uti in leucophlegmaticis, œdematoſis, hydrocephalo, cerebrum obprimentes, ſunt reſolvendi & diſcutiendi per topica cephalica, epiſpaſtica nuchis applicata, ſternutatoria, apophlegmatizonta volatilia naribus adtracta; alvus interim ducenda purgantibus; & vomitoriis pituita ex ventriculo educenda.

IX. Sanguinis refluxus ex capite impeditus, ut in angina, peripneumonia, tumore quovis colli comprimente jugulares, periculoſiſſimum ſoporem infert, qui ſanguinis miſſione in vena etiam frontali, & reliquis auxiliis dictos tumores tollentibus eſt curandus ſubito.

X. Materia catarrhoſa gravedinem inducens ſi ſimul obſideat cerebrum, vel obprimat venas jugulares, exigit volatilia, ſternutatoria, veſicatoria & epiſpaſtica, quæ ſolvunt & eliciunt materiem: dein Diaphoreticis expellendum eſt catarrhoſum.

XI. Urinæ intercepta evacuatio ex quacunque cauſa, ut in nephriticis, lethalem ſoporem infert, niſi ſubpreſſionis cauſa poſſit tolli.

XII. Materia atrabiliaria turgens venæ cavæ tradita, & ad encephalum delata, ſoporem cum taciturno delirio inferre ſolet, quæ purgantibus diu datis ſuperari ſolet.

XIII. Si hæmorrhagiis, lochiorum, & menſium profluvio, aliiſve evacuationibus natus fuit tantus ſpirituum defectus, ut ſopor fiat, illa evacuatio eſt compeſcenda, abdomen ſuſtentandum, & æger nutriendus cibo analeptico.

XIV. In hæmorrhagiis, menſium, lochiorum, aliorumque humorum evacuatione ſubpreſſa ſi tanta fit abundantia, ut cerebrum obpreſſum ſoporem inferat, conducit phlebotomia, purgante, & interdum vomitorio abundantiam tollere.

XV. In peripneumonia, aliiſque pulmonum morbis frequens & periculoſus ſopor generatur, qui ſupervenientibus parotidibus ſæpe ſolvitur.

XVI. Multi morbi cerebri ſeu encephali, ut cephalalgia, apoplexia, delirium, ſanguis vel alius humor in encephalo effuſus vel collectus, periculoſum ſoporem inferunt, ablatione, & derivatione iſtius humoris curandum.

XVII. Tandem inveniuntur medicamenta largiori copia data, uti papaver, opium, hyoſcyamus, ſpiritus fermentatus, quæ profundum ſoporem inferunt, acidis, vomitoriis, & purgantibus ſuperandum.

153. INSOMNIUM.

I. Senſuum Internorum & interdum muſculorum voluntariorum agitatio, cum vel ſine reminiſcentia, in dormientibus, vocatur Inſomnium.

II. Hoc ſi fiat in Sopore, aut in Vigilantibus ſine mentis voluntate, ad Delirium refertur.

III. Poſt ſtudia ſevera, animi curam, & pathemata, negotia peracta, præcipue inſtante ſomno, ob remanentem vividiorem rerum memoriam, ſæpe fit inſomnium; quare illa inſtante ſomno evitanda.

IV. Impetu etiam majore ſanguinis ad caput, in febribus, acutis, hæmorrhagiam narium, phrenitidem & alia capitis mala, præſagiunt Inſomnia, quæ venæ ſectione & alvi ductione compeſcuntur.

V. Interdum ex Conſenſu adfectæ partis, & maxime ventriculi, encephalon i n dormientibus commotum, Inſomnium infert, quod anodyno compeſcitur.

VI. Materia melancholica ad cerebrum delata Inſomnium horrendum inferens,

rens, alvi ductione est eliminanda; sed humor ex corruptione chronica eo delatus, roborantibus antisepticis est emendandus.

VII. Si ingesta copiosiora Insomnium inferunt, istud parciore diæta facile prævenitur: sed vinosa, spirituosa, & narcotica Insomnium inferentia postea sunt evitanda.

VIII. Insomnium 1. non concedens æqualem & tranquillam circulationem, producit debilitatem, lassitudinem, corporis gravitatem, capitis & oculorum obpletionem, cruditatem: atque in evigilantibus relinquit interdum actiones perturbatas tam animi quam corporis, si vehemens fuerit. 2. Pro diversitate causarum ex eo prædicimus hæmorrhagiam, phrenitidem, delirium, metastasin, metamorphosin humorum. 3. An alia superstitiosa præsagiant, hominibus credulis relinquimus.

IX. Qui evitat causas Insomnium inferentes, & veram allegatis morbis adhibet medelam, ex arte curat Insomnia.

154. DELIRIUM.

I. Dum homo quasi vigilans, aliena cogitat, percipit, molitur, aut agit, a causa morbosa, atque non valet ratiocinio suo istud emendare, Delirare præcipitur.

II. Quæ causæ, tam internæ, quam externæ, tam adlatæ, quam in corpore natæ 1. spirituum fluxum turbant: 2. spiritus nimis detrahunt: 3. eorum naturam invertunt, Delirium inferre solent.

III. Contusiones, concussiones, fracturæ & vulnera capitis, cranii, omniumque partium encephali, tam valida, ut destruantur partes, periculosissimum Delirium inferunt, plerumque terebratione, phlebotomia, & alvi ductione iterata, compescendum.

IV. Si ab iisdem, vel aliis internis causis, humor colligatur in encephalo, producens cephalalgiam, agrypniam, insomnia horrenda; vel torporem, stuporem, soporem, surditatem, cæcitatem, adipsiam, anodyniam; vel capitis gravitatem aut hydrocephalon, maxime si simul accenditur febris, generatur sæpe Delirium, quod ichoris evacuatione per aures & nares, aut alvi fluxu superveniente tollitur. Inde repetita alvi ductio, & applicatio vesicantium, ad scapulas, & discutientium ad caput, est adhibenda: conveniunt etiam fonticuli & setacea.

V. In doloribus & anxietate, diaphragmatis, hepatis, intestinorum, hypochondriorum, extremarum, lumborum, aurium, dentium, mammarum, uteri, ventris, colli, ut & in convulsione, tremore, singultu, suffocatione, si propter consensum generatur delirium, compescendus est ille motus anodynis: sed quando ob translatam materiam æger delirat, revocandus est humor ad priora loca.

VI. Quod ex inflammatione, aut erysipelate meningum aut cerebri nascitur, pulsatione, febre acuta, ardore ingenti, præcipue capitis, cognoscitur: brevi tempore necat: promta adhibenda auxilia: in repetita venæ sectione, alvi ductione, & applicatione antiphlogisticorum quærenda curatio.

VII. Morbi acuti, ardentes, inflammatorii, febriles, vel & erysipelatosi per totum corpus, aut in parte speciali, sævientes, ut in angina, peripneumonia, pleuritide, variolis; sive per consensum encephalon turbent, sive materiem eo transferant, semper delirium malum inferunt, minus tamen quam præcedens lethale: iisdem quoque auxiliis, alvi ductione, venæ sectione, antiphlogisticis, diluentibus est compescendum.

VIII. Ex plethora post mensium, vel hæmorrhagiarum subpressionem natum Delirium, sanguinis quavis evacuatione facile tollitur: sed ex hæmorrhoidibus subpressis, exigit revocatum fluxum, vel alvi ductionem, ut & illud quod ex alvo adstricta oritur: verum ex urinæ & materiæ morbi subpressione natum,

natum, non facile tollitur, nisi reserata subpressione, & artificiali apertura.

IX. Materia biliosa, acris, calida, maligna, colliquativa, febrilis, corrupta, ad encephalum delata, turbans spirituum motum, non facile emendanda vel evacuanda, periculosum delirium infert, quod acidis, leniter adstringentibus, refrigerantibus sensim est superandum, servata alvo laxiore.

X. In morbis purulentis raro fit delirium, nisi pus abierit in ichorem: inde ob metastasin & ob metamorphosin materiæ periculum portendit; antisepticis, cardiacis, & evacuatione ichoris superandum.

XI. Materia melancholica in vena portarum collecta, circulantibus mista, si turbat animum, diuturnum Delirium, quod sanguinis missione firmatur, inducit, sed continuata modica alvi ductione superandum.

XII. Post longam valetudinem, debilitatem, febrem diu toleratam, aliosque morbos chronicos, quædam Delirii species generatur, quæ omnia evacuantia respuit, sed roborantibus antisepticis calefacientibus, quæ simul laxam servant alvum, curanda.

XIII. Non multum ab hoc recedere videtur, quod sequitur hæmorrhagiam mensium & lochiorum profluvium, sed medicamentis analepticis, stomachicis, roborantibus curandum.

XIV. Forsan animi perpetua cura, studium, tristitia, simili modo exhauriunt spiritus, & tandem invertunt naturam: terror autem magis videtur turbare motum. In prioribus omissis causis, sponte cedit, sed ex terrore natum phlebotomiam largam postulat.

XV. Aliena, spirituum naturam immutantia, corpori communicata, ut morsus canis rabidi, ictus tarantulæ, vix superabile delirium inferunt: stramonium, opium, in fervidis regionibus, cicuta aquatica, aliaque philtra nisi mature vomitorio ejiciantur, periculosissima sunt. Sed a spiritibus fermentatis inductum delirium sponte evanescit; interdum vero perseverat, non nisi longa abstinentia superandum.

XVI. In deliraturis observatur facies tumens rubens; circa nares gravitas; capitis pulsatio; oculi rubri, truces, scintillantes, agitati; lingua tremula; fauces graciles dolorosi; hypochondriorum & ventris pulsatio, contractio; motus inordinati; palpitationes.

XVII. Sæpe post sudores colliquativos subpressos; sputationem frequentem; lachrymarum stillicidium; vomitum æruginosum; urinam tenuem coloratam, vel turbidam, vel cum suspensione sursum tendente, aut nigra vel viridi, emissam, generatur Delirium periculosum.

XVIII. Post insuetam corporis agitationem; alienam ferocem responsionem; vocem clangosam, tremulam; decubitum in ventrem insuetum; dysphoriam; inquietudinem; somnum turbulentum; insomnia horrenda; visum & auditum alienum; respirationem inordinatam; pulsum fortem, generatur Delirium, quod utplurimum mortem præsagit.

155. PHRENITIS.

I. Perpetuum Delirium cum febre continua, a causa inflammatoria vel erysipelatosa, partes encephali obsidente, vocant Phrenitidem: sed ab iisdem causis atque febre per consensum vel metastasin perpetuum delirium facientibus nata, Paraphrenitis audit.

II. Meningum reliquarumve partium encephali inflammatio aut erysipelas, quo turbatur sensus organum in capite, veræ Phrenitidis est causa.

III. Generatur illa utplurimum in ætate juvenili, tempore vernali & æstivo, post spirituosorum, vini, calefacientium, alexipharmacorum, sudoriferorum abusum, vehementia animi pathemata, cephalalgiam, auctam circulationem, exer-

exercitium validum, in tempestate sicca & calida, quibus partes encephali nimis agitantur.

IV. Vel quando materia erysipelatosa aut inflammatoria, aliunde nata, fertur ad encephalum, vel id in consensum trahit, cum febre acuta continua, uti in acutis, febribus continuis, ardentibus, pleuritide, peripneumonia, variolis, morbillis, scarlatina, morbo hungarico, epidemico, paraphrenitide, angina, sopore.

V. Priusquam morbus sedem fixit, præcedere solent leve delirium, secretionis & excretionis subpressio, oris siccitas, faciei rubor, tumor, oculorum rubedo, intumescentia, visus scintillarum, vertigo, agrypnia, capitis & colli pulsatio & tensio, tinnitus aurium, inquietudo, ulcerum detumescentia, dysphoria, hæmorrhagia nulla, insomnia horrenda, urina tenuis vel subpressa.

VI. Ab ita occupato encephalo generatur semper febris continua acuta, plerumque cum feroci delirio, interdum vero miti & taciturno; sæpe adest anodynia, adipsia, strepitus inter potandum, alvus adstricta, ischuria, inquietudo, gesticulatio manuum insolita, decubitus in ventrem; calor urens corporis, aut extremorum frigiditas; catoche, sopor, screatio frequens; torvus adspectus; pulsus durus, frequens; respiratio anhelosa; stridor dentium; convulsio; narium stillicidium; tremor.

VII. Si illa signa minuuntur, ante 4. vel 7. diem obrepit somnus naturalis; redditur urina cum satis copioso & laudabili sedimento; alvi fluxus copiosus; vel supervenit hæmorrhagia satis larga, hæmorrhoidum aut mensium fluxus; varices; vel concitantur parotides aliive abscessus ad inferiores partes; vel denique dolor ad partes ignobiliores, quibus liberari solent.

VIII. Si vero dicta non veniunt suo tempore, intenduntur que præsentia signa; & augetur inquietudo, aut insensilis quies, agrypnia, detumescentia ulceris, alvus adstricta, urina subpressa vel involuntarie emissa, mutatio frequens, narium stillicidium sine sequente hæmorrhagia, horror, rigor, aphonia, mors cito est exspectanda.

IX. Ex cognita morbi causa & naturali solutione sequentia sunt agenda. 1. Statim instituenda phlebotomia & repetenda si requiritur. 2. Alvus ducenda purgantibus antiphlogisticis. 3. Copiose ingerenda diluentia antiphlogistica. 4. Capiti applicanda refrigerantia. 5. His non cedentibus ad Derivantia & dein Anodyna perveniendum.

TITULUS II.

MOTUS MORBOSUS.

Motus in partibus firmis, & fluentibus sequitur leges mechanicas & hydraulicas: sed in solidis insuper deteguntur speciales actiones vitales. Inde morbi referri possunt ad partes firmas & fluentes. In firmis est 1. *Motus major ordinatus aut inordinatus.* 2. *Minor in organis omnibus, vel solo animali.* 3. *Exstinctus.* 4. *Alienus voluntarius vel involuntarius validior aut debilior.* 5. *Varius in motu vitali. In fluentibus referuntur ad humores* 1. *Circumductos,* 2. *Redeuntes,* 3. *Emissos.*

156. MOTUS MAJOR.

I. Partes motu vitali donatæ, in sanis alterna constrictione cum certa potentia & frequentia agitatæ, si ab aliqua causa instigatæ se validius moveant, Motum majorem producunt. Actio autem animalis vel particularis ex morbosa causa se validius movens, ad Convulsionem utplurimum refertur.

II. Ve-

II. Vehementior fit ille motus 1. a causa mechanica in frictione, vectione, concussione, ambulatione, exercitio, equitatione. 2. Irritamento applicato in acrimonia, calefacientibus, moventibus; rubefacientibus applicatis; morbis inflammatoriis, erysipelatosis, acutis, putridis, calidis, febre. 3. Privatione munimenti, ut in ablatione cuticulæ, epithelii, muci tegentis. 4. Impetu interno humorum majore solida distendente. 5. Spirituum fluxu majore, animi pathematibus, aliisve causis concitato.

III. Ita diu agitatæ partes firmæ se ipsas deterunt, producunt calorem, callum; spiritus consumuntur, qui huic motui inserviunt, unde debilitas, lassitudo; adjacentes humores majore velocitate & impetu urgentur; humoris crassioris pulsio in vascula angustiora, qua pars tumet; tenuioris expulsio; crudorum adsimulatio; chyli citior subactio; pituitosi resolutio; albuminosi & gelatinosi compactura in lentorem; pinguedinis consumtio, & inversio; vasculorum nudorum ruptio.

IV. In curatione omnes causæ mechanicæ evitandæ, imperanda quies. Tollendum vel emendandum omne irritamentum. Partes nudatæ blando mucilaginoso & molli pinguedine tegendæ. Impetus internus sedandus evacuatione sine stimulo, refrigerantibus, saponaceis acescentibus, nitrosis, fructibus horæis, laxantibus, humectantibus, anodynis. Animi pathemata emendanda.

157. PULSATIO.

I. Tam valida cordis vel arteriarum ordinata agitatio, quæ pulsui naturali respondet, ut in locis, ubi in sanis non detegitur naturalis pulsus ad adtactum, manifeste sentiri possit, vocatur Pulsatio.

II. Generatur illa 1. Motu musculari majore, præcipue si adsit tenacitas, crassitudo, pituita, lentor, quæ evanescit corporis quiete. 2. Stimulo applicato ad partem aliquam internam, qui removendus, vel emendandus. 3. Partis alicujus inflammatione aut erysipelate. 4. Impetu majore circulatorio per totum corpus vel in quodam arteriæ ramo, quæ sæpe hæmorrhagiam præsagit, qua tollitur, & phlebotomiam instituendam esse indicat, ut in acutis, ardentibus, febribus. 5. Impedito transitu per extremitates arteriarum. 6. Metamorphosi humorum, quæ metastasin præsagit in acutis, sed in parte podagrica doloris diminutionem.

III. Varia inde fiunt. 1. Ex diversa causa. 2. Ex loco ubi sentitur pulsatio.

IV. Curatio ad causas & partem adfectam dirigenda.

158. CALOR CORPORIS.

I. Calor corpori sano naturalis, qui inter 70. & 90. gradus ad thermometrum consistit, si ultra illum terminum evehitur, dicitur morbosus: sed multum superans vocatur Ardor, Fervor, aut Æstus.

II. Qui vero homines similem percipiunt in suo corpore sensum sine tali calore ad thermometrum, hi sensu caloris, non vero calore ipso laborant.

III. Temperatus suavis & æqualis calor laudatur. Mitis exstinctionem virium. Inæqualis idem, vel specialis partis adfectionem. Acris putredinem. Ardens inflammationem aut erysipelas. Hecticus corruptelam. Vicissim cum frigore ingruens, recalescentia, remittens & incertus, morbi frequentem recrudescentiam denotat.

IV. Calor major morbosus optime detegitur. 1. Thermometro applicato. 2. Manu. 3. Relatione ægri. Conjicitur ex Pulsu duro frequenti; Respiratione citata & calido emisso aere; Urina rubra; Morbis & causis majorem calorem inducentibus.

V. Corporis calor augetur. 1. Actu calidis ingestis vel applicatis. 2. Detra-

tractione refrigerii. 3. Motu intestino in humoribus. 4. Motu vitali aucto.

VI. Evehitur Calor corporis per aerem, aquam, & corpora solida calefacta applicata vel ingesta: quando periculosum est protinus adhibere frigida.

VII. Corpus ex naturali vel morbosa causa plusquam aer ambiens incalescens, si privatur illo refrigerio, sive quod aer sit calidus vel corpus obtegatur stragulis, idem fit ac ab actu calidis.

VIII. In fermentatione, effervescentia, putredine, colliquatione, aliaque corruptione, qua nascitur nidor, putor, rancor, acor, per motum intestinum in massa liquida, generatur semper mordax & morbosus calor, qui præveniendo & exstinguendo speciales illas corruptiones, tandem superatur.

IX. Dum motu musculari aucto in exercitiis, vel frictionibus augetur calor, sensim inducenda quies & exhibenda diluentia tepida.

X. Sed motus vitalis instigatus a calefacientibus, stimulantibus, aromaticis, acribus, spirituosis, ustione, manente causa sensim magis intenditur, ea autem allata sensim temperatur, quare studendum ut tollantur hæ cognitæ causæ.

XI. At vero si morbosa interna causa simili modo irritando, uti in acutis, febribus, inflammatione, erysipelate, bile corrupta, cholera, variolis, morbillis, scarlatina, pleuritide & similibus nimium calorem infert, quia causa tolli nequit, temperandus est venæ sectione, diluentibus antiphlogisticis.

XII. In abscessu, subpuratione, phthisi, hectica, empyemate, leipyria, remittentibus, typho, antisepticis refrigerantibus temperandus calor.

XIII. In cacochymia, febre lenta, scorbuto, defectu humorum, hydrope, evacuatione nimia, diabete, alvi fluxu, hæmorrhagiis, temperanda evacuatio, & emendanda corruptela antisepticis, roborantibus.

XIV. In permanente motu vitali si vasa angustiora fiunt in ligatione, compressione, contractilitate aucta, obstructione, sponte evanescit sublatis causis.

XV. Calor ille major in corpore natus varia producit aut præsagit. 1. Ex varia specie caloris. 2. Ex causis calorem inducentibus. 3. Ex parte a calore maxime vexata. 4. Ex majore vel minore caloris gradu. Quare nihil speciale sine prægressa cognitione prædici potest.

XVI. Optima curatio consistit in sensim ablata causa calefaciente; aut si tolli non possit, ut præveniantur mala ex majore calore exspectanda.

159. INFLAMMATIO.

I. Globulorum rubrorum sanguinis introitus in arterias lymphaticas, præbens tumorem rubrum, dolentem, ardentem, non facile digitis prementibus cedentem, persistentem, vocatur Inflammatio. Hæc in parte speciali tam vehemens ut interitum minetur, Gangræna vocari solet.

II. Generatur. 1. Frictione continuata. 2. Acribus calefacientibus applicatis. 3. Irritamento læsionis in vulnere, punctura, contusione, adtritu. 4. Humore acri interne applicato. 5. Irritamento partium nervosarum.

III. Hoc acre 1. Per totum corpus dispersum, producit febrem acutam ardentem, siccam, cum pulsu duro frequenti, sanguinem compingit in lentorem. 2. In parte externa visibili sua propria præbet characteristica signa. 3. In parte latente & organis internis, non conspicitur color aut tumor; in parte, quæ simul intercipit circulationem spirituum vel sanguinis, fit pulsus mollis; atque pro functione varia partis obsessæ, multa specialia inducit symptomata.

IV. Evanescit 1. Si diu non duravit invisibiliter. 2. Diutius durans tollitur critica evacuatione per sudorem, urinam, sputum. 3. Perseverans optime curatur superveniente subpuratione. 4. Alias abit in Indurationem. 5. Corruptionem, vel Sphacelum. 6. Quandoque producit metastasin, vel propagationem.

V. Inflammatio ad Resolutionem est deducenda, iterata & larga venæ sectione; purgantibus antiphlogisticis; ingestione diluentium, refrigerantium, resolventium.

tium. Quam primum metamorphosis est facta, ex inducta mutatione curatio petenda.

160. ERYSIPELAS.

I. Globulorum rubrorum sanguinis introitus in arterias lymphaticas, præbens parum elevatum tumorem, calentem, magis mordacem quam ardentem, dolorem ad pruritum accedentem, facile locum mutantem, vocatur Erysipelas.

II. Generatur. 1. Prohibita perspiratione in aere humido, frigido, pinguibus applicatis. 2. Spontanea corruptione pinguium & excrementitiorum humorum, cacochymicis, debilibus, biliosis, scorbuticis, putridis, purulentis, & post pinguium, oleosorum & spirituosorum abusum. 3. In parte speciali excitatur applicato ichore, pure, lympha, corruptis; acribus, rancidis, calefacientibus, rubefacientibus applicatis; circa cancrum, cariem, fistulas, & ulcera frequens, ab effluente & stagnante ichore.

III. Humor hic 1. Coctionis incapax critica in urina non præbet signa, diutius retentus redditur acrior. 2. Per totum corpus dispersus producit morbum acutum, calidum, febrilem, continuum, vel tritæophyen, cum pulsu frequenti celeri, non duro; sanguis emissus vix concrescit; potius ichorem quam pus generat. 3. In parte speciali visibili collectus infert tumorem latum, vix elevatum, rubrum ad flavedinem vergentem, qui color digito prementi facile cedit & redit, cum calore mordaci, vix pulsante, sed locum facile mutante. 4. In parte & organo particulari tam multa ex turbatis illarum partium functionibus producit symptomata, ut describi non possint.

IV. Humor ille tenuis acer, & calidus ad cutim hærens, absorbentibus est auferendus. Nimius calor refrigerantibus adstringentibus est temperandus. Interne danda antiseptica adstringentia cum anodynis.

161. CONVULSIO.

I. Violens, morbosa, invita, constans vel intermittens organorum moventium, a spiritibus influentibus, contractio, Convulsio appellatur.

II. Hæc in morbis encephali, phrenitide, catoche, sopore, agrypnia, cephalalgia, impetu majore ad caput, delirio, insomniis horrendis, parvis parotidibus, vertigine, feroci excitatione e somno, veniens; superveniente hæmorrhagia larga narium, mensium, hæmorrhoidum; alvi fluxu copioso; urina crassa hypostatica; parotidibus magnis subpurantibus; & in pueris variolarum eruptione, utplurimum compescitur. Hinc phlebotomia, alvi ductio, derivantia, epispastica pedibus applicata, cum refrigerantibus & humectantibus, hanc speciem curant. Humor autem acer pituitosus, lymphaticus, ichorosus, encephali, evacuatione per aures, os, & nares sublatus, liberavit hominem: quare errhinis, vesicatoriis, & alvi ductione curatio tentanda. Exostosis, nodus, tophus, mala cranii conformatio, sinus venosus cartilagineus, hæreditas, omnem curationem respuunt: sed præpostera obstetricis pertractatione, fractura cranii & partu difficili inducta, curatur chirurgica operatione.

III. Quæ fit evacuatione nimia, in omni hæmorrhagia, alvi fluxu, diabete, puris, vel lymphæ acervata effusione, exigit boni humoris subpressionem, cum abdominis sustentatione; sed mali humoris temperanda est evacuatio.

IV. Post alvum diu adstrictam, ischuriam, puris, ichoris, lymphæ, lochiorum, hæmorrhoidum, mensium subpressionem, meconium retentum, si generatur Convulsio, illæ evacuationes sunt promovendæ, quando sponte cessare solet.

V. Morbi acuti, febriles, ardentes, inflammatorii, erysipelatosi, putridi, variolæ, morbilli, maligni, purulenti, materiem ad encephalon deponentes, pericu-

riculosam Convulsionem inferunt, quæ epispasticis ad pedes, & alvi ductione est curanda. Sed in chronicis, catarrhosis, podagricis, arthriticis, scorbuticis & similibus materia revocanda ad priora loca.

VI. Ex dentitione, torminibus ventris, calculo renum, vermibus, punctura nervorum vel tendinum, alienis ad partes nervosas hærentibus, aut dolore vehementi in aliqua parte proveniens Convulsio, si causa tolli non potest, anodynis nervinis compescenda.

VII. Quibusdam hystericis, hypochondriacis, tenuitate & acrimonia gelatinæ laborantibus, debilibus, tanta est partium mobilitas, ut sæpe sine prophasi in Convulsionem incidant, quæ nervinis, resinosis, balsamicis, anodynis, & alcali volatili est compescenda; dein roborantibus nervinis curanda.

VIII. Hic morbus quia præbet visibilia phænomena, variis insignitur nominibus. 1. Si faciat motum Tonicum vel Clonicum. 2. Sensum simul exstinguens ad Epilepsiam refertur. 3. In ventre incipiens ad gulam tendens, strangulationem inferens Hysterica vel Hypochondriaca adfectio appellatur. 4. Musculos anteriores corporis adficiens Emprosthotonos, posteriores autem Opisthotonos, membra rigida faciens Tetanos vocatur. 5. Solitarium hunc vel illum musculum trahens tonice Spasmus, sed in lumbis Lumbago dicitur. 6. Vage vero oberrans ad Spasmum flatulentum refertur. 7. Membra movens instar saltantium, singulis annis, media æstate redeuns, circa decimum ætatis annum, Chorea St. Viti vocatur. 8. Similem fere producens membrorum agitationem a morsu Tarantulæ, Tarantismus audit. 9. In Capitis membranis sæviens ad Cephalalgiam vel Clavum hystericum refertur. 10. In facie & ore producit Spasmum Cynicum, Risum Sardonium, Stridorem dentium, Oris clausuram & torturam. 11. In faucibus Aphoniam, Suffocationem, Anginam. 12. In Corde Palpitationem, Asphyxiam, Syncopen. 13. In Pulmonibus & organis respirationis Asthma, Incubum, Vociferationem, Tussim clangosam. 14. In Ventriculo Nauseam, Vomitum, Ructum, Cardialgiam. 15. In Mesenterio & Intestinis Colicam, Chordapsum, Flatus, Murmura, Tenesmum, Dysenteriam siccam, Tympanitidem, Crepitum. 16. In Urinæ viis Ischuriam. 17. In genitalibus virorum Satyriasin aut Priapismum. 18. Feminarum Suffocationem, mensium & lochiorum subpressionem, atque partum difficilem.

IX. Præter varios nominatos morbos multa mala inducit, uti dolores; evacuationem subpressam; circulationem exstinctam, turbatam; distorsionem, luxationem; ruptionem; livorem; morbi incrementum, & alia.

X. Morbus hic ex variis causis natus nullum admittit generale antispasmodicum; sed medicamenta dirigenda ad causas: in genere autem nervina balsamica, resinosa conveniunt.

162. EPILEPSIA.

I. Illa species convulsionis, in qua homines, ceteroquin quoad ad externa signa, sani subito corripiuntur, & aliquoties per incerta intervalla, vehementi musculorum motus animalis contractione, qua membra & partes vario modo detorquentur, cum omnium sensuum internorum & externorum exstinctione, Epilepsia vocatur.

II. Si mente constantes manent, levior habetur species, & ad hystericam hypochondriacam passionem refertur.

Si musculi non ita contrahuntur, sed homines quasi alto somno, brevi tempore durante obprimuntur, ad Catalepsin vel Soporem referunt.

Ad prognosin & curationem juvat distinguere in idiopathicam, & sympathicam; recentem & inveteratam; puerorum & adultorum; hæreditariam, connatam & postea natam.

III. Ex lege vitali omnis pars mobilis irritata se magis movet: inde valida totius

totius cerebri vel medullæ oblongatæ irritatio, ante unionem cum cerebelli fibris, hujus est causa: quæ simul ita comprimit cerebrum, ut per nervos sensuum sistatur spirituum fluxus.

IV. Causa irritans remotior non afficit organum vitale, quia fit sine febre, & a febre superveniente interdum superatur: permanens autem est, quia raro ante mortem evanescit.

V. Causa chronica aliena in encephalo hærens, sive sit mala configuratio ossium; sive tumores duri aut partium encephali induratio; sive humor acer in encephalo ante paroxysmi invasionem in partibus externis vel internis aliquam commotionem exhibere solent, aut sine prophasi ex improviso cadunt. Raro hujusmodi Epileptici curantur, nisi ultima species, evacuatione per aures & nares humoris acrioris. In hac igitur specie per vesicatoria, fonticulos, setacea, apophlegmatizonta, sternutatoria & alvi ductionem tentanda est curatio, an forsan esset ille humor acer, qui derivando potuisset evacuari.

VI. Quæ autem fit ex lochiis, mensibus, hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, alvo, urina, perspirabili, meconio, fluxionibus quibusvis subpressis, antequam habitualis fuit facta, per revocationem subpressæ evacuationis est curanda, quod sæpe evenit.

VII. A vermibus intestinorum, fecibus induratis, torminibus ventris, cardialgia, dentitione, nervorum, tendinumque punctura, aut aliarum partium dolore vel læsione valida, ante paroxysmi invasionem prægredi solent symptomata partis læsæ, quæ sensim ad cerebrum propagata paroxysmum inferunt. Concitans causa tollenda, si autem tolli nequit, anodynis nervinis, aut compressione supra nervum propagantem, consensus est minuendus.

VIII. Acrimonia acida, cruda, scorbutica, catarrhosa, biliosa, melancholica, hysterica, in partibus remotioribus irritans vel ad cerebrum delata, in principio generat curabilem Epilepsiam, auferendo irritantem causam per adpropriata medicamina.

IX. Mobilitate diu laborantes, quam utplurimum adquisiverunt animi pathematibus, cura, studio severiore, frequenti ebrietate, vita intemperata, veneris abusu, evacuationibus copiosioribus, tandem veram Epilepsiam patiuntur; quam curamus nervinis, resinosis, balsamicis, roborantibus.

163. MOTUS MINOR.

I. Partes firmæ in hominibus viventibus languidius vel minori potentia se moventes, quam in sanis requiritur, præbent morbos ex Motu Minore.

II. Hoc fit 1. ab omnibus causis debilitatem inducentibus, cujus curatio ex proprio titulo petenda. 2. Motu musculari nimis omisso, in otio, quiete, somno longiore; quando debito exercitio recuperari potest. 3. Solidorum laxitate, inertia, rigiditate, humiditate, minuta contractilitate, cujus curatio ex causis patet. 4. Humorum abundantia, maxime pituitæ, lymphæ vappidæ, qui humores sensim evacuandi. 5. Humorum defectu destruente æquilibrium, quando nimia evacuatio compescenda, dein corpus nutriendum eupeptis, & roborandum. 6. Humorum ineptitudine in nimia crassitudine, tenuitate, tenacitate, cruditate, aliena indole: qui morbi prius speciali methodo curandi. 7. Abusu nitri, antimonii, mercurii, aquæ tepidæ, opii, refrigerantium, atque calore majore, & frigore applicato: quæ causæ evitandæ. 8. Animi pathematibus ad tristitiam vergentibus: hæc emendanda, fugienda; terror autem venæ sectionem postulat. 9. Minuta actione movente in acrimonia, acida, cruda, nitrosa, speciali contagio in epidemicis, pestilentialibus; quæ diminutio ex allegatis causis cognoscenda & curanda.

III. Ex hoc motu languidiore varia fiunt. 1. Ex diversa causa si producatur. 2. In hac vel illa parte, vel corpore toto si fiat. 3. In diverso minus

moto humore. 4. Ex subsequente varia humorum metamorphosi.

IV. Minuitur inde circulatio, secretio, excretio, coctio; hinc cruditas, concretio, frigiditas corporis, gravitatis sensus, pulsus debilis, arteriæ fere vacuę, venæ pleniores, collectio in tunica cellulosa, humorum inviscatio, stagnatio, somnolentia, hydrops, leucophlegmatia, varia humorum metamorphosis per spontaneam corruptelam sensim inducta, unde cacochymia, colliquatio, pallor.

V. Post sublatas vel evitatas causas. 1. Augendus motus frictione, vectione & motu musculari. 2. Danda medicamenta calefacientia, stimulantia, roborantia, in principio parva dosi simul. 3. Prævenienda spontanea corruptio antisepticis calefacientibus.

164. DEBILITAS.

I. Minus valens aut constans agendi potentia, in motu animali, vitali, vel particulari, vocatur Debilitas, quæ etiam ad visum & auditum minus validum refertur. Hæc non admodum gravis, verum diu durans, utplurimum Valetudo adversa appellatur.

II. Illa ex humorum defectu nata, post copiosiorem evacuationem, vel ingestionem parciorem, curanda cibo eupepto, parva copia simul, cum stomachicis & antisepticis dato, sublatis dictorum morborum causis, & minuta evacuatione.

III. Tanta humorum bonorum copia in toto corpore, qui superant vires moventes, tollitur facta largiore quacumque evacuatione. In malis & morbosis humoribus per conveniens organum eliminandus humor. In chyli autem organis, vomitorium & purgans sufficit, si natura sponte non moliatur evacuationem.

IV. Humores ad producendos spiritus inepti, corruptione, colliquatione, putredine, cruditate, crassitudine, lentore, pituita, lympha, mucore, producentes debilitatem, speciali egent curatione.

V. Partes encephali obpressæ ab impetu majore, liberantur hæmorrhagia, alvi fluxu vel parotidibus, quod arte imitandum: sed ab humore in encephalo collecto, potius evacuatione per aures, nares & fauces liberantur, in qua specie vesicatoria & alvi ductio conveniunt.

VI. Solida laxata & languidius mota ad validiorem motum instiganda volatilibus, spirituosis, roborantibus.

VII. Debilitatis effectus tam numerosi sunt ut describi nequeant: nam differunt in organo vitali, particulari, & animali, & in quavis parte speciali. In genere exspectamus cruditatem, spontaneam corruptionem, frigiditatem, cachexiam, scorbutum, pituitam, rhachitidem, acrimoniam acidam, catarrhum, leucophlegmatiam, febrem lentam, phthisin.

VIII. Nullum inveniri potest ob multitudinem causarum verum cardiacum, quæ autem stimulando vires erigere videntur, majorem debilitatem, cessante irritamento, relinquunt.

165. CONVALESCENTIA.

I. Qui post morbum totum vel fere sublatum integras non recuperavit vires & perfectam sanitatem, Convalescens vocatur.

II. Hi ob debiliores actiones præparantes, 1. non ferunt solita alimenta: 2. facile relabuntur: & in corruptionem spontaneam incidunt.

III. Eupeptis parva copia simul sumtis corpus nutriendum, moderate exercendum; cavendæ omnes causæ externæ validiores; utendum medicamentis stomachicis roborantibus.

166. FRI-

166. FRIGIDITAS.

I. Minor caloris gradus in corpore vivente, ut & talis ſenſatio, qualis vivens homo ex minori gradu caloris ad thermometrum ſentire ſolet, dum verſatur cum aliis ſanis hominibus in iiſdem frigefacientibus externis cauſis, Frigiditas morboſa dicitur, in qua major & minor conceditur gradus.

II. Quia corporis viventis calor naturalis oritur ab adtritu motu vitali producto, omnes ergo hunc adtritum minuentes, ſiſtentes, tollentes, vel impedientes cauſæ frigiditatem inferunt.

III. Solida ſuſtentaculo privata, in quavis evacuatione copioſiore ſanguinis, puris, lymphæ, in vomitu, diabete, alvi fluxu, ſudore, omni humorum defectu & tenuitate pariunt frigiditatem, quæ curanda eſt, ſublatis iſtis cauſis, per analeptica, & artificialem ſuſtentationem. Sed a ſolidis laxioribus & inertibus, humidis, adhibendæ frictiones, ſtimulantia, diſcutientia, roborantia.

IV. Potentia movens debilitata, in pueris, ſenibus, feminis, animi quibuſdam pathematibus, chronicis, cruditate, catarrho, acido, nitroſa acrimonia, minuta circulatione, ſcorbuto, cachexia, paralyſi, pareſi, ſyncope, apoplexia, malignis, peſtilentialibus, phthiſicis, hecticis, hyſtericis, calefacientia roborantia exigit.

V. In principio febris & paroxyſmorum, quando validiorem exſpectamus calorem, frigiditas eſt ſuperanda actu calidis, diluentibus, antiphlogiſticis, ſaponaceis: ſed poſtea ſi tranſitus fiat in ſphacelum vel corruptionem, cardiacis, calefacientibus, ſpirituoſis calor eſt provocandus: ſi vero fiat ob nervum vel arteriam compreſſam, cauſa comprimens eſt tollenda.

VI. Moderata frigiditas non periculoſa, magna, periculum portendit: æqualis per totum corpus minus periculoſa quam inæqualis: perſeverans periculoſa, ut & illa, quæ cum calore viciſſim intenditur, aut inordinate redit: periodica autem latentem febrem intermittentem indicare ſolet.

VII. Frigiditas veniens in morbis calidis ardentibus, acutis, febribus, inflammatoriis, quia notat virium exſtinctionem, admodum periculoſa.

167. LASSITUDO.

I. Quum motu muſculari conſumantur ſpiritus, degenerent aliquomodo humores, terantur partes firmæ, poſt continuatum talem motum, relinquitur in iſtis organis ad movendum ineptitudo, & quædam doloroſa moleſtia: eadem ſi percipiuntur ſine laboribus tantis prægreſſis, is homo Laſſitudine morboſa laborare ſtatuitur.

II. Ex conjunctis cum Laſſitudine aliis phænomenis varias fecerunt Laſſitudinis ſpecies, ut ſpontaneam, ſqualentem, ulceroſam, tenſivam, phlegmonoſam, quæ ex cognitione eorum comparata cum cauſis laſſitudinis facile deducuntur.

III. Omnes cauſæ internæ, quæ ſimilem mutationem inducunt partibus firmis & fluentibus, qualis producitur a labore diutius tolerato huc pertinent; præcipuas adtingemus.

IV. Quemadmodum in vehementiore labore generatur laſſitudo, ita etiam magis in aucta circulatione, morbi inflammatorii, acuti, febris, & doloris, quæ prævenitur moderando eum motum, ſanguinis miſſione, alvi ductione, & potu antiphlogiſtico. Laſſitudo nata, poſt motum ſedatum & ablatam cauſam, diluentia vinoſa & leniter hypnotica, exigit. Si vero motus ille corruptionem vel deſtructionem fecit, ut illi morbi, nata laſſitudo tractanda.

V. Si præcedentes morbi in Purulentiam abierunt, quod etiam in variolis obſervatur matureſcentibus, obvolvens acre morboſum irritamentum ſopit, unde tunc ex prægreſſo majore motu relicta laſſitudo, non valet concoquere & expelle-

pellere pus, quare ad hanc lassitudinem adhibenda interna calefacientia maturantia.

VI. Qui versantur in loco vel aere calidiore, aut vexantur febre biliosa, erysipelatosa, aut putrida calida, colliquativa, solutis & degeneratis humoribus graviori lassitudine, quam magnitudo morbi postulare videtur, premuntur: ad quam levandam admodum conducit temperare ambientium nimium calorem, & dare interne acida & acescentia, applicare prudenter externa refrigerantia, ne nimis inhibeatur corrupti exhalatio; aut exstinguatur debilis restans motus.

VII. Cacochymia, cruditate, scorbuto, perspiratione prohibita, pituita seu viscido corrupto, tenuitate, corruptione chronica laborantes, dum inepta subpeditatur materia spiritibus, perseverante lassitudine vexantur, quæ somno longiore & quiete augetur: hi homines ablata saburra ex primis viis, si adsit, per medicamenta roborantia diaphoretica sunt curandi, ut præparetur & expellatur alienum. Interim corpus moderatis exercitiis sæpe movendum.

VIII. Dum ingurgitatione alimentorum, evacuatione consueta subpressa, per hæmorrhoides, hæmorrhagiam vel menses, plethora, aut cacochymia, fuit nata, inferens lassitudinem, ea per restitutam evacuationem levatur.

178. PARESIS.

I. Laxa & imperfecta sensim invadens impotentia movendi musculos motus animalis, vocatur Paresis. Hanc crura primo invadentem, Scelotyrben vocant.

II. Corpora baccho, venere, lucubrationibus, pergræcationibus debilitata, scorbutica, cacochymica, catarrhosa, arthritica, podagrica, in quibus succus nervosus ganglia, vel medullam spinalem occupans alienus stagnans, collectus, spirituum liberum fluxum per nervos in musculos remoratur, in hunc morbum incidunt.

III. Diu persistit, remittit sæpe aliquomodo & intenditur, tandem in veram paralysin, artuumque contracturam degenerat.

IV. Evitandæ recensitæ causæ; corpus multum moderate exercendum; spina dorsi & nervorum ganglia & cursus fricanda aromaticis, calefacientibus, balsamicis, addito alcali volatili; danda roborantia, antiscorbutica, balsamica, resinosa, ad perfectam curationem.

169. PARALYSIS.

I. Exstincta potentia movendi cum laxa partis immobilitate, in organo animali vel particulari, Paralysis appellatur; idem in motu vitali, quia mortem infert, ad sphacelum refertur.

II. Omnium musculorum sub collo paralysin, Paraplegiam; lateris paralysin, Hemiplegiam vocant. Hæc cum sensus exstinctione ad Apoplexiam partis, sed cum punctionis vel forminationis sensu ad Torporem refertur. Imperfecta autem paralysis ad Paresin a me refertur.

III. Cerebri quædam pars compressa, a pituita, sero, sanguine effuso, lympha; in cranii fractura, contusione; in relictis causis apoplexiæ, soporis, convulsionis, delirii; ex materiæ purulentæ, melancholicæ, chronicorum, acutorum metastasi; deficiente absorptione; vehementi animi pathemate, similibusque, requentius paraplegiam aliosque morbos, qui a quibusdam ad Paralysin referuntur, quam particularem aliquam paralysin producit. Huic si superveniat morbosi humoris evacuatio per nares, fauces vel aures, bonum: inde in hac specie adhibenda capiti adpropriata medicamenta; promovenda evacuatio per dicta emunctoria; alvus ducenda ad derivationem.

IV. Iidem morbi in spinali medulla, luxatio, exostosis, fractura vertebrarum, spina bifida, collectio humoris, vulnera, infra sitarum partium omnium

sæpius

sæpius inferunt paralysin, vel apoplexiam, vel sphacelum, quam particularem paralysin: materia autem hic hærens, Colicam pictonum prius inferens, concreta, non raro hujus, vel illius, vel omnium membrorum Paralysin aut Paresin relinquit. In hac specie medicamentis nervinis cum actuali calore & frictione ad spinam dorsi curatio tentanda. Causa autem solida, arte chirurgica promte est removenda.

V. In Nervis & maxime eorum Gangliis 1. Humoris glutinosi, mucosi, pituitosi, gelatinosi, albuminosi adcumulatio, concretio, comprimens transeuntes canaliculos nervosos, Paralysin particularem sæpe inducit; post natationem in aqua frigida, decubitum supra lapides frigidos, frigidæ subitaneam ingurgitationem, aeris frigidi adplicationem in corpore antea calefacto: quando partes fovendæ ubi nervus aut ganglion hæret, & fricandæ resolventibus. 2. Nervorum autem capsulis rigidis callosis factis, maxime si ex senectute fiat, omnem medelam respuit. 3. Relicta paralysis post rheumatismum, contusionem vel inflammationem, relinquentem concretum humorem, fotu resolvente ad locum, ubi hæret causa, est curanda. 4. Materia arthritica, scorbutica calida, tenax post dolorem diuturnum, maxime colicum, paralysin inferens, balsamicis resinosis, antiscorbuticis externis & internis curanda. 5. A tumore quocumque comprimente proveniens, ablatione & resolutione tumoris curatur. 6. A nervo exarescente, ut post ruptionem vel pertusionem tumoris, spinæ bifidæ, vel abscisso vel destructo nervo, nullam medelam admittit.

VI. In opii, spirituum fermentatorum, mercurii, antimonii abusu, exhalatione arsenici, metallorum, si generatur paralysis, inversa natura spirituum, & exstincta contractilitate solidorum, eorum abusus evitandus, atque longo usu antisepticorum roborantium, spiritus emendandi.

VII. Varia præbet phænomena pro parte quam occupat: sic alvus adstricta; aphonia; urinæ incontinentia; catarrhus suffocativus; & multi alii morbi, quorum causa sæpe est abscondita.

VIII. Curatio dirigenda ad causas, in genere resolventia, stimulantia, calefacientia, nervina, conveniunt; sed mercurialia & antimonialia evitanda.

170. DECUBITUS.

I. Molliter aliquomodo in hoc vel istud latus quiete decumbere bonum est indicium; quidam vero ex consuetudine in dorsum vel & ventrem decumbunt, præcipue pueri, sine malo indicio.

II. Sed supinum jacere in dorsum, mento elevato vel ad pectus presso; aut residere velle; stragula de pectore continuo removere; nudare perpetuo partes; aut movere membra; non consuetus in ventrem dormire; in hoc vel istud latus duntaxat decumbere posse vel pronus, atque admodum inquiete, malum indicat.

III. Maxime inquietus observatur in ventriculi cacochylia, dolore, abundantia, alienis adsumtis, inflammatione, erysipelate, fastidio, acrimonia, dolore colico, typho, materia biliosa, corrupta, putrida, metastasi ad ventriculum facta, leipyria, qui indicat periculum, & solitam illorum morborum curationem exigit.

IV. In angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, phthisi, tussi, asthmate, pectoris & pulmonum atque respirationis impedimentum denotat & periculum.

V. Sed in delirio, phrenitide, sopore, cephalalgia, delirantibus, omnibusque morbis encephali admodum verendus malus decubitus, quia turbatam cerebri actionem significat.

VI. In acutis, febribus, ardentibus, continuis, & remittentibus, inflammatione, erysipelate, debilibus, plerumque anxietatis periculosæ est indicium, aut

aut malæ metastasis ad interiora, ut in variolis, morbillis, petechiis.

VII. Ex causis varium decubitum inducentibus prædicimus delirium, convulsionem, hæmorrhagiam, sphacelum, partum, abortum, aphthas, crisin, incubum & multa alia.

171. INQUIETUDO.

I. Dum homo ægrotans vel valetudinarius cogitur omni veluti momento movere membra, situm mutare corporis, jactare membra, is laborat Inquietudine.

II. Causæ inquietudinis multæ sunt, quæ referuntur ad morbosas causas vel ad partem adfectam.

III. Ita putrefactum, biliosum, cachecticum, crudum, melancholicum, scorbuticum, corruptum, ichorosum, purulentum, urinosum, perspirabile, venenatum, rancidum, acidum, alvi excrementa retenta, erysipelatosum, inflammatorium, febrile, acutorum & critica materia, omnesque causæ anxietatem inducentes, atque varia animi pathemata Inquietudinem inferunt.

IV. Eodem modo circulatio per quasdam partes, aut earum actio impedita, ut pulmonis, respirationis, ventriculi, hepatis, lienis, mesenterii, renum, vesicæ, testium, uteri, cerebri, per quascumque causas, ut per vulnera, contusionem, inflammationem, convulsionem, ut in hystericis & hypochondriacis, abscessum, compressionem, collectionem, reddit homines inquietos.

V. Multa quæ Inquietudinem sequuntur non proveniunt ex ipsa inquietudine, sed ex ejus causa, unde perperam huc confererentur. Sed debilitas, cruditas, agrypnia, lassitudo ex omni inquietudine sunt exspectanda.

VI. Ut ex arte curetur, inquietudinis causa est tollenda, quod ex istis morbis peti debet: aut obstinate quiescendum: vel quies concilianda narcoticis, quod non semper possibile aut tutum.

172. PALPITATIO.

I. Actio movens inordinata involuntaria, tremore paulo fortior, in organo animali, vitali & particulari, vocatur Palpitatio.

II. Hujus phænomeni causæ quærendæ in partibus firmis, vel fluentibus, vel per consensum agentibus.

III. Causæ organicæ, quæ liberum sanguinis fluxum per cor remorantur, ut cordis ossificatio, callus, calculus, excrescentia, tumor, induratio, grumus, ulcus, concretio cum pericardio; arteriæ aortæ & pulmonalis similes morbi, atque aneurysmata & varices, inducunt palpitationem diu durantem, maxime auctam ad motum muscularem, cum pulsu inæquali, & respiratione suffocata. Cordis motus sæpe audiri potest & facile tactu externo sentiri. Vix ullam medelam admittit, evitare debent ægri motum muscularem, ne copia sanguinis obruti suffocentur.

IV. Si vero in febribus acutis, inflammatoriis, erysipelatosis, vel rheumaticis, sive recensitæ partes istis morbis sint correptæ, sive febris ad dictas partes metastasin faciat, palpitatio nascetur, periculum portendit, & ut morbus acutus curanda est.

V. Corpora mobiliora, ut in hystericis & hypochondriacis, solo animi pathemate, excitatione e somno, menstruationis tempore, in chlorosi, & mensium subpressione, corripiuntur sæpe palpitatione, quæ cum curata mobilitate quoque evanescit.

VI. Vermes alicubi in corpore hærentes, præcipue in pericardio, suo motu inordinato & vellicatione palpitationem inferunt, quæ adplicatione amari est curanda, ut auctores præcipiunt.

VII. Humoris tanta crassitudo, ut non facile circulatoria permeare possit, tendens in naturam lentoris, qui ex præsente vel prægressa febre acuta cognoscitur, generat periculosissimam palpitationem, auxiliis antiphlogisticis curandam.

VIII. Crassitudo autem cruda, viscida, cacochymica, eodem modo difficiliori suo transitu parit palpitationem, sed ex reliquis adjunctis notis cognoscitur, eorumque morborum curatione abigitur.

IX. Sæpe partes ab acrimonia vellicatæ, ut in scorbuto, arthritide, catarrho, oberrante vel ad interiora pulsa, palpitant, quæ palpitatio ex cognita acrimonia est curanda.

X. Quæ palpitatio typum febris intermittentis sequitur, febrifugo abigitur: sed quæ remanet fugata febre, proveniens ex debilitate aut grumo relicto, quod in curatione est observandum, febrifugis non cedit, sed detectæ causæ curationem postulat.

XI. In defectu virium, copiosioribusque evacuationibus, natæ fuere palpitationes, quæ cibo facilis digestionis & roborantibus fuere curatæ.

XII. Sæpe etiam cor & aliæ partes palpitant, a sero vel pituita in encephalo collecto, quæ sublatæ fuere evacuatione per aures & nares.

XIII. Omnes fere naturales vel morbosæ evacuationes subpressæ produxerunt palpitationem, quæ alvi ductione, sanguinis missione, vel artificiosa concitata evacuatione fuit sublata.

XIV. Omnium periculosissima generatur in acutis, viribus exhaustis, tendentibus in sphacelum.

173. MOBILITAS.

I. Corpora viventia sana perpetuum motum in organo vitali & particulari habent, nullum vero in organo animali: in his ea innata est lex, ut a stimulo motus vitalis & particularis fiat major proportionate cum causa stimulante; motus autem animalis nunquam nisi a causa validissima: si vero illa innata lex ita mutatur, ut ex minima causa, quæ in sano homine non concitaret motum, motus major & turbatus fiat; vel a solita causa major turbatio fiat; vel denique sine accedente causa hæ partes valide & inordinate moveantur, talis mutata dispositio vocatur Mobilitas, ab aliis Irritabilitas, Orgasmus spirituum, Ataxia, Oscillatio major, & Crispatio.

II. Talis status frequentissime observatur in organo vitali & particulari, raro in animali nisi excellat. Producitur, vel est naturalis 1. In tenella ætate, & eo major, quo infans nativitati propior. 2. In corpore valetudinario, maxime post profusiores evacuationes, morbos diu toleratos, & in iis, qui animi curis & pathematibus confecti sunt. 3. In sequiore sexu, præprimis si feminæ laborent mensium subpressione vel profluvio, aut fluore albo. 4. In hominibus humore tenui & acri laborantibus. 5. Omnibus partibus suo tegente epithelio vel muco privatis. 6. Idiosyncrasia & nativa causa.

III. Effectus in diverso statu differunt. Nam extra paroxysmum habentur symptomata humoris, cum vel sine acrimonia cruda, & motus debilioris: in paroxysmo habentur motus inordinati tonici vel clonici, in motu particulari & vitali; & majori in malo, etiam in motu animali. Hinc adficiuntur syncope; capitis dolore; morbis a fluxionibus & destillationibus; flatibus & murmuribus intestinorum; lumborum dolore plerumque cum frigiditate; viscerum tensione; alvo sicca; tympanitide abeunte & redeunte; insultu epileptico; vertigine; aurium tinnitu; adscensu molis veluti ex imo ventre gulam versus, quem vocant hystericam passionem; commotione in dextro vel sinistro hypochondrio, vel in medio ventris, ac si animal vivens vel fœtus in ventre latitaret; cordis palpitatione; præcordiorum anxietate sponte vel levi animi pathemate accedente; hi odore vel motu non consueto in animi deliquium incidunt; a minimo medica-

men-

mento vel vomitorio vel purgante eorum tota œconomia corporis ſæpe turbatur; aeris mutationem plerumque ſentiunt; urina his eſt in principio alba & craſſa, tandem aquoſa ſi cruda materia retinetur, vel pellucida & magis tincta ſi accedat colliquatio, in qua urina ſæpe adparent miculæ; non raro ſubprimuntur menſes & urina; difficile pariunt; menſtruationis tempore multis ſymptomatibus vexantur; ingeſta non ferunt & vomitu rejicere ſolent.

IV. Priuſquam adgredimur hujus morbi curationem, ſequentia ſunt præmonenda. 1. Omnia evacuantia augent & confirmant hunc morbum. 2. Reſolventia & attenuantia magis exaſperant. 3. Martialia roborantia in principio magnas turbationes inducunt. 4. Volatilia & acria, paulo majori doſi data, ſæpe convulſiones inferunt. 5. Laxantia & anodyna mitigare ſolent ſymptomata, nunquam perfecte curant, & eorum frequentior uſus ad leniendos dolores, ita figit morbum, ut deinceps omnem curationem reſpuat.

V. Curatio duobus diverſis temporibus ſuſcipitur & variat. Nam in Paroxyſmo ſcopus eſt compeſcere concitatum motum inordinatum per anodyna, volatilia, aromatica, additis reſinoſis nervinis. Extra paroxyſmum autem ſenſim inducta debilitas eſt curanda roborantibus; humorum tenuitas compingenda iiſdem; ne ſpontanea fiat corruptio, his admiſcenda antiſeptica calefacientia; iiſdem quoque emendatur cruda acrimonia. A leniſſimis & parva doſi incipiendum & diu continuandum: ne autem natura adſueſcat eidem medicamento, mutatio eſt facienda, ſervata eadem indicatione curativa. Si alvus in his ſit conſtipata, ea ſolvenda purgantibus anodynis miſtis.

174. HYPOCHONDRIACA.

I. Commotio inſolita, flatulentia & anxietas circa hypochondrium, præprimis ſiniſtrum, longo tempore perſeverans, non omni tempore æque ſæviens, plerumque ſine febre, cui tandem accedere ſolet in quibuſdam mentis quædam deſipientia, vocatur Hypochondriacus morbus: cui interdum multa alia anomala & incerta ſymptomata adjunguntur.

II. Dum in ætate conſtante, viri intemperate viventes, multis animi pathematibus, curis & ſtudiis vitam in otio tranſigunt, materia perſpirabilis retinetur, ingeſta alimenta in cruditatem degenerant, quod alienum in ſucco nervorum præprimis latitans, ſolita & etiam anomala ſymptomata hujus morbi infert.

III. Hujus morbi materia videtur humor crudus, magis minuſve acer, qui ad partes nervoſas adplicatus, perturbat motum, inducit anxietatem, & dolorem. Is ſi formetur ex materia melancholica, conſimilem morbum inducit, quem vocamus melancholiam.

IV. Materia hæc cruda aliena hærere videtur in cavo capſulæ nervorum, & præprimis eorum qui ſunt in meſenterio, ventriculo, liene, inteſtinis, ceteriſque ventris viſceribus: unde tandem propagatur ad renes, fauces, pulmones, & caput.

V. Hinc naſcuntur varia & anomala ſymptomata. 1. Ex natura materiæ magis minuſve calefaciente, refrigerante, & acri. 2. Ex loco quem præprimis adgreditur.

VI. Si ventriculi nervi hanc materiem continent, ejus actio invertitur, unde cardialgia, apepſia, dyſpepſia, coctio vitiata, fames vel nimia vel deleta aut aliena, nauſea, vomendi conatus, & quandoque vomitus materiæ variæ, ructus & flatus, acor, auſteritas, anxietas, interdum ventriculo vacuo, interdum vero eo pleno, vel dum digeruntur alimenta.

VII. Eodem modo in meſenterio & inteſtinis producitur flatus, anxietas, colica, alvus plerumque ſtipata, aut egerens excrementa varii coloris, hæmorrhoidum dolor, ventris intumeſcentia vel contractio, commotio inſolita præ-

primis in ſiniſtro hypochondrio, ubi pulſatio, æſtus, & dolor generatur.

VIII. Si nervos renum magis occupat, generatur lumborum dolor, pulſatio & ardor inſtar nephritidis, ſiſtitur urinæ evacuatio, vel redditur urina colore & conſiſtentia varia.

IX. Nervos pectoris obſidens turbat reſpirationem, inducit ſuffocationem, tuſſim, cordis tremorem, palpitationem, anguſtiam, dolorem lateris inſtar pleuritidis; in collo generat anginam & difficilem deglutitionem.

X. In caput tendens generat cephalalgiam, pulſationem, turbans cerebri functiones, producit agrypniam, ſyncopen, vertiginem, inſomnia; imo quibuſdam in rebus mentis aberrationem, quam ſpeciem proprie Melancholiam hypochondriacam vocant, variis animi pathematibus ſtipatam.

XI. Ex conſenſu cerebri vel nervorum, vel quia ipſa materia per omnes nervos vagatur, infertur dolor, pulſatio, horror, tremor, formicationis ſenſus, frigiditas, phlogoſis, laſſitudo, debilitas; in articulis arthritis, interdum leves convulſiones generantur.

XII. Morbus eſt ſenſim increſcens, diu durans, non facile cedens; ob multa anomala ſymptomata cognitu difficilis; ſæpe pro alio morbo habetur ſi hanc vel illam partem occupat; evacuantia validiora & medicamenta fortia reſpuit; ægri inconſtantes, variam curationem expetentes, hunc morbum ſæpe incurabilem faciunt.

XIII. Ut ex arte curetur hic morbus 1. Evitandæ omnes cauſæ; vivat æger vacuus ab omnibus animi curis, ſuum corpus multum moveat; evitet omnem adſumtorum abundantiam & lucubrationem. 2. Medicamentis ſtomachicis proſpiciendum ut ventriculus bene concoquat, nullamque cruditatem relinquat. 3. Inteſtina vacua ſervanda a ſuis excrementis per alvum laxantia, quibus ſemel aut bis alvum quotidie exonerat æger. 4. Dein acre natum ſubigendum, longo uſu & ſæpe mutato medicamine ne adſueſcat natura, medicamentorum roborantium, nervinorum, antiſepticorum, maxime eorum quæ ex chalybe præparantur, quo etiam pertinent aquæ minerales, quæ martem continent. Si una cum his corpus magis caleat vel frigeat, ex iſtis medicamentis eligenda frigefacientia vel calefacientia.

175. HYSTERIA.

I. Convulſionis ſpecies vocatur Hyſteria, quæ in ventre incipit, miram producens contractionem & agitationem, & ſæpe ſubito invadit, ſenſim ſurſum repit, ad collum veniens ſuffocationem cum tumore inducit, cum mira & violenta muſculorum conſtrictione, vel cum animi deliquio: quæ omnia evaneſcunt ceſſante paroxyſmo, niſi quod ſæpe relinquatur laſſitudo.

II. Poſt omnes evacuationes copioſiores in utroque ſexu, ut poſt hæmorrhagiam frequentiorem, menſium & lochiorum profluvium, frequentiorem phlebotomiam, fluorem album, alvi fluxum, lactationem, ſalivationem, gonorrheam, generatur, quæ exigit ſubpreſſionem evacuationis, cum cibo analeptico roborante ſtomachico.

III. Studia ſeveriora, animi cura, triſtitia, mœror & ſimilia ſenſim inducunt, ſed terror, ira, profuſum gaudium, ſubito paroxyſmum inferunt: in quo caſu ſubito inductus paroxyſmus eſt compeſcendus phlebotomia, atque antihyſtericis dictis ingeſtis & naribus admotis.

IV. Dum ex conſenſu partis dolentis, in gravidis, menſtruantibus, odoriferis adplicatis, uteri, ovarii, meſenterii, inteſtinorum, lumborum, renum morbis, producitur paroxyſmus hyſtericus, ſubponit corpus iſtud mobilitate laboraſſe: propterea in paroxyſmo Conſenſus eſt minuendus antihyſtericis anodynis, dein firmandum corpus roborantibus nervinis, ſublatis morbis conſenſum concitantibus.

V. Dum

V. Dum humores circulantes, & maxime succus nervosus, in debilibus, cachexia, chlorosi, laxitate, nimia corporis quiete, longa adversa valetudine, menstruis subpressis, corrumpantur in acorem vel austerum, vel rancorem, qui nervos aut eorum ganglia occupat, sæpe recurrens hystericus paroxysmus generatur, qui antacidis, nervinis, roborantibus debet curari.

VI. Symptomata admodum differunt pro parte adfecta. 1. Uterum occupans generat partum difficilem, lochia & menstrua difficiliora aut subpressa. 2. In Urinæ organis dysuriam, ischuriam, urinam copiosam tenuem pellucidam. 3. In Chyli organis anxietatem, cardialgiam, nauseam, ructum, anorexiam, vomitum, colicam, icterum, flatum, crepitum. 4. In Respirationis organo tussim, singultum, asthma, suffocationem, aphoniam. 5. In Corde pulsationem, palpitationem, asphyxiam, pulsum inæqualem, inordinatum. 6. In encephalo & nervis apoplexiam, syncopen, delirium, convulsionem, visum & auditum vitiatum, animi pathemata varia, cephalalgiam, sternutationem, vertiginem: dorsi, lumborum, colli, pectoris, hypochondriorum convulsionem, dolorem, debilitatem, frigiditatem, gravitatem, torporem, tremorem. 7. Denique in toto corpore cachexiam, chlorosin, corruptionem, phthisin & infinita alia.

VII. Hic morbus, quia per inordinatos paroxysmos intenditur, alia in paroxysmo eget curatione, ut nempe sistatur vel minuatur paroxysmus medicamentis in mobilitate & consensu traditis, alia vero temporibus intermediis, quæ curatio in causis exhibita fuit.

176. HORROR.

I. Subito ingruens frigoris sensus, cito transeuns, aut diu perseverans, tam in partibus internis, quam externis, cum tremula constrictione involuntaria, Horror vocatur: hic autem validior cum quadam rigiditate Rigor adpellatur.

II. Omne noxium frigidum, calidum, mechanicum, acre, nervosis partibus adplicatum, hoc phænomenon inducit.

III. Materia cruda, cacochymica & scorbutica, varios, vagos, sæpe redeuntes, utplurimum sine calore subsequente, vel cum levi incalescentia fugaci Horrores inducit, qui vexant valetudinarios, debiles, chronico morbo laborantes, urinam albam crassam crudam reddentes. Horum frequens recursus & duratio copiam materiæ arguit, non autem multum periculi. Abiguntur calefacientibus, sudoriferis, antiscorbuticis, diu adhibitis.

IV. Qui vento, aura, vel aere frigido & humido, atque insueta corporis denudatione, in valetudinariis, ob prohibitam perspirationem inducitur Horror, lecto calido atque calefacientibus diaphoreticis facile discutitur.

V. Post nimiam quamcumque evacuationem inductus spontaneam corruptelam præsagit; alimentis eupeptis minima copia simul datis, stomachicis, antisepticis, roborantibus prævenitur.

VI. Sed in hæmorrhagiis solitis, mensibus, lochiisque subpressis Horror in principio facile abigitur revocata evacuatione, aut artificiali alia instituta: si diu duravit, cacochymiæ habenda est ratio. Ex morbosorum autem humorum subpressione natus periculosior, quando evacuatio est revocanda per consuetum vel aliud emunctorium.

VII. In acutorum, febris continuæ, ardentis, phrenitidis, anginæ, pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis principio veniens, ut & principio paroxysmi intermittentis subsequentem ardorem præsagit, actu calidis & antiphlogisticis abigendus.

VIII. Sæpe autem recurrens aut continuo vexans in iisdem, crudorum copiam vel corruptelam arguit, antiphlogisticis antisepticis temperandus.

IX. In acutorum morborum statu veniens, tempore critico, cum coctionis signis Crisin portendit. At inferens anxietatem, laborem, stuporem, convulsionem,

nem, exolutionem, vocis interceptionem, lassitudinem, debilitatem, parvas parotides, die non critico, sudorem frigidum, alvum liquidam fœtentem, humoris morbosi malam metastasin vel metamorphosin indicat.

X. Finito autem morbo sæpe veniens, recidivam, subpurationem, corruptelam, vel nimiam evacuationem arguit.

XI. In subpuratis puris abundantiam aut corruptelam denotat, & phthisin præsagit, antipueticis antisepticis temperandus.

XII. In omnibus morbis putridis frequens & malus est, solis medicamentis condientibus, & putredinem cohibentibus, curandus.

XIII. Ad detegendam causam, præsagiendum & curationem inveniendam distinguunt Horrores in Criticos, Symptomaticos, Perdurantes, Redeuntes, Periodicos, Vagos, & Frequentes.

177. TREMOR.

I. Motus alternus, vacillans, laxus, involuntarius, inordinatus, in organo animali, vitali, particulari, vel in quibusdam simul, vocatur Tremor.

II. Vigiliæ protractæ, morbi diuturniores, evacuationes largiores, nimia venus, exhaurientes spiritus, & alimenti defectus si Tremores inferunt, hi facile sanantur, evitatis causis, per somnum longiorem vel hypnoticis inductum, nutrimenta eupepta, & dein medicamenta roborantia: sed ex hæreditate vel senectute veniens curationem non admittit.

III. Spirituum autem natura inversa abusu vini, spirituosorum, opiatorum, antimonii, mercurii, Tremorem infert non facile emendabilem, etiamsi hæ evitentur causæ: sed ex aquæ tepidæ abusu natus facile curatur roborantibus, cum moderatiore aquæ usu.

IV. Animi multa pathemata, ut ira, terror, profusum gaudium, nimium tremorem inducentia, phlebotomiam postulant: sed post corporis actiones validiores relicti tremores sponte evanescunt. Tremor sponte natus in gravidis abortum vel partum instare plerumque significat. Mobilitate laborantibus frequentes tremores antispasmodicis nervinis curandi.

V. Materia cruda, cacochymica, pituitosa, scorbutica, corrupta in chronicis, tremorem inferens roborantibus, antiscorbuticis, antisepticis emendanda, & expellenda.

VI. Evacuatio perspirabilis, sudoris, puris, ichoris subpressa Horrorem inferens, diaphoreticis, & fonticulis est evacuanda: sed in ischuria, per diuretica; in alvo adstricta per alvum laxantia.

VII. Materia melancholica aut biliosa ad caput delata, nisi alvi ductione eliminetur, periculosos Tremores inducit.

VIII. Omnium febrium intermittentium & remittentium, præsertim quartanæ, paroxysmi cum tremore incipiunt, qui sponte evanescit, & citius adhibito calore actuali, cum potu antiphlogistico. Post febres sanatas autem remanens, ut debilitas curandus.

IX. In febribus continuis, acutis, ardentibus, inflammatoriis diversa præsagia præbent Tremores. 1. Venientes in principio, non sunt timendi, modo non perseverent. 2. In morbi incremento periculosi, plerumque convulsionem, delirium, aliaque capitis mala præsagiunt, nisi larga hæmorrhagia, phlebotomia, alvi fluxu, aut ductione præveniantur. 3. Die critico venientes cum aliis bonis signis, crisin; alias malam metamorphosin vel metastasin promittunt, & cum malis signis mortem. 4. In morbi decremento semper mali, proveniunt enim tunc ex subpuratione, corruptela, vel alia mala metamorphosi, præcipue si vires corporis sunt debiles.

178. TORPOR.

I. Diminuta movendi potentia, ut in paresi, vel interdum exstincta in motu animali, ut in paralysi, cum punctionis vel formicationis sensu Torpor vocatur.

II. Causa externa comprimens nervum vel arteriam sublata, dum redit in tali parte circulatio, Torporem inducit brevi evanescentem, quem Obdormitionem vocant; hic frictione ad partem prius compressam & inferiorem, citius evanescit. humor autem viscosus simulque acer in nervi ganglio vel & medulla spinali hærens, Torporem inferens, quem morbum Indiæ incolæ Beriberi vocant, comprimens nervos motorios, & irritans sensorios plerumque decubitu in aere frigido maxime in ebriis, ibidem colligitur & concrescit.

III. Ultima species quo plures partes occupat, & præcipue in facie & collo, eo periculosior: utplurimum per multos annos durat, & interdum ad finem vitæ.

IV. Pars, ubi ex anatomicis constat hærere materiem concretam, fricanda sæpe balsamicis, oleis aromaticis, instigatis alcali volatili: interne danda resolventia calefacientia.

179. PULSUS MORBOSUS.

I. Cordis & arteriarum vibratio, vigore, tempore, magnitudine & ordine, a statu sano recedens, Pulsum morbosum præbet.

II. Validior factus 1. ex motu musculari, subsequente quiete brevi in ordinem redit. 2. A spirituosis, aromaticis, & calefacientibus adsumtis tandem post subactionem vel expulsionem eorum quiescit. 3. Ab irritamento interno febrili, inflammatorio, bilioso, putrido, erysipelatoso, quo vehementior & diutius durans, eo pejor: hujus præsagia & curatio ex dictis morbis, circulatione & impetu aucto, petenda. 4. Ab acrimonia solubili natus, ipsum morbum utplurimum curat.

III. Debilior adparens in obesis, leucophlegmaticis, aliave causa naturali nihil boni vel mali significat. Sed 1. ex encephali compressione periculosissimus. 2. Ex spirituum defectu in acutis corruptelam aut mortem præsagit. 3. In chronicis morbi longitudinem & spontaneam metamorphosin promittit. 4. In cordis, pulmonum, & hepatis morbis interceptam circulationem designat. 5. In aridura particulari a compresso nervo vel arteria sæpe generatur. 6. In principio paroxysmi febrilis utplurimum debilis sine periculo, sed in morbi incremento & statu periculosus. 7. In chyli organo adfecto magis quam in morbis aliarum partium debilitatur. 8. Post nimiam evacuationem quo debilior eo pejor, sustentatione majorum vasorum roborandus. 9. Post doloris incrementum vel provenit a superatis viribus, vel ab acrimonia nitrosa.

IV. Celer pulsus cum majori vel minori frequentia observatur. 1. In biliosis, erysipelatosis, putridis morbis, ob humorum tenuitatem & acrimoniam fit celer & frequens. 2. In humorum defectu celer, frequens & debilis. 3. In vappida humorum tenuitate celer & sæpe rarior.

V. In humorum tenacitate, & pituita sine acrimonia stimulante, dormientibus, senibus, & tristitia tardior fieri solet pulsus.

VI. Major fit 1. Ex majori copia sanguinis recepta, in motu musculari, ira, vinosis, cibo sumto, compresso aliquo ramo arteriæ majore, cum libera circulatione per arteriam pulsantem, quando simul non redditur multo durior. 2. Ob impeditum transitum per arterias in morbo inflammatorio & lentore fit major & durior.

VII. Ex parva copia sanguinis recepta 1. in pulmonum, hepatis & cordis

morbis

morbis transitum intercipientibus, & post nimiam evacuationem periculosus est minor seu parvus. 2. Ex deficiente actione propellente in animi deliquio, parte paralytica, morbis chronicis, hydrope, leucophlegmatia longitudinem morbi promittit. 3. In morbis acutis & inflammatoriis minor & durior periculosissimus est.

VIII. Mollis & satis magnus pulsus, liberum & copiosum sanguinis fluxum indicans, semper bonus: sed in pulmonum & hepatis morbis, leucophlegmatia, scorbuto, ex virium defectu, aut in cerebri compressione soporosorum & delirantium, periculum præsagit.

IX. Durus pulsus semper malus, debilitatem & destructionem præsagit, sive fiat a majori impletione, sive impedito transfluxu, quando simul fit major: pejor autem est si ob contractas arterias simul fiat minor.

X. Inæqualis ejusdem arteriæ dilatatio in sua longitudine, multis digitis simul adplicatis detegenda, in pulsu Vermiculari, Formicante, Tremente, Vacillante, Meiuro, Serrato, Dicroto, Caprisante, ex deficiente vel mortificata actione, in quibusdam arteriæ fibris nata, periculosa est: sed ex redeunte actione Undosus in acutis & chronicis, plerumque crisin præsagit.

XI. Pulsus eodem temporis spatio plures faciens vibrationes, frequens dictus, in tenella ætate naturalis, generatur 1. Motu musculari, ira, lætitia, adsumtis calefacientibus, spirituosis, qui sponte in ordinem redit, vel phlebotomia, & refrigerantibus temperatur. 2. In morbo inflammatorio generali & particulari, febre ardente, & lentore, frequens & Durus. 3. In morbis autem erysipelatosis, biliosis & quibusdam putridis, Frequens & Celer. 4. In summa debilitate & humorum defectu fit Frequens Debilis & Parvus. 5. In crisi instante fit frequentior & major. 6. In virium incremento fit frequentior & robustior.

XII. Dum pauciores eodem tempore arteria facit vibrationes in adultis, magna statura, somno & corporis quiete, naturale est: sed 1. In humorum tenacitate & pituita rarus pulsus longitudinem & periculum præsagit. 2. In soporosis, apoplecticis, syncopticis periculosissimus, cerebelli obpressionem indicans.

XIII. Rhythmi arteriarum tempore, ordine, vel magnitudine inæquales, quibusdam hominibus familiares nullum periculum portendunt. Sed Decurtati, Reciproci, Recurrentes, Intermittentes, 1. a corde vel arteriis majoribus ossificatis, pericardio cordi adcreto, vermibus in pericardio hærentibus, scorbuto, pulmonum spasmodicis morbis, vel ab acrimonia liquoris pericardii provenientes, diu feruntur sine periculo, ut & illi qui ex mobilitate vel passione hysterica fiunt. 2. A cordis, venarum, vel arteriarum polypo inexpectatam mortem præsagiunt. 3. Ex vehementia morborum acutorum, eorumque metamorphosi in sphacelum, mortem instare significant.

XIV. Subsistens pulsus per non admodum longum tempus in hystericis, syncopticis & validiore animi pathemate, non valde periculosum signum: sed in acutis, debilitatis, vigore febris, apoplexia, sopore, delirio, periculosissimum.

TITU-

TITULUS III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Fluxus morbosus observatur 1. *In Circulatione* . 2. *Reditu* . 3. *Evacuatione*, *quatenus illa est naturalis vel morbosa* .

180. CIRCULATIO MAJOR.

I. Humores circulatorii, æquali tempore ad longiorem, vel minori temporis spatio ad eandem distantiam pulsi, eorum dicitur Velocitas aucta: iidem autem majore potentia propulsi, sive majorem, sive minorem inde adquirant velocitatem, eorum Impetus dicitur major.

II. Hæc fiunt. 1. Frequentiore cordis & arteriarum rhythmo. 2. Earumque partium majore actione. 3. Copia sanguinis majore singulis rhythmis ejecta. 4. Accedente causa in motu animali, particulari, frictione, adjuvante fluxum. 5. Denegata via per aliquos ramos arteriarum. 6. Impedito reditu per venas.

III. Inde solum cor ad augendam Velocitatem vel Impetum non sufficit. 1. Alterne impleta arteria cadaveris non facit saltum. 2. Sanguis æquali vi pressus non transit minutissima vasa. 3. Ita pressus sanguis accedente frictione partis minora vasa intrat. 4. Debilitata vel exstincta actione particulari in organo, retardatur etiam transfluxus. 5. Stimulo promovetur circulatio. 6. Venæ & lymphatica ligata pergunt contentum liquorem ducere versus truncum; sed arteriarum rami deplentur. 7. Elasticitas contractilis neque auget neque minuit velocitatem, sed æqualem ex inæquali facit.

IV. Velocitas & Impetus major producit 1. In Solidis ruptionem, rigiditatem, adtritum, compressionem, extensionem, siccitatem, callum, amplitudinem. 2. In humoribus intumescentiam, maciem, tenacitatem, gravitatem, lentorem, phlegma, acrimoniam alcalinam putridam, errorem loci, collectionem in arteriis, ecchymosin, metamorphosin. 3. In Actionibus dolorem, anxietatem, phrenitidem, pulsum durum, plenum frequentem, pulsationem, ardorem, inflammationem, gangrænam, sphacelum, debilitatem, lassitudinem, molestiam, inquietudinem. 4. In Humoribus variis, tenuissimi expulsionem, aquosi & spirituosi exhalationem; Pinguedinis adtenuationem, corruptionem, rancorem; Salis conversionem in alcali volatile; Chyli citiorem consumtionem; Bilis inversionem, acrimoniam; Urinæ paucitatem, rubedinem, acrimoniam; Albuminosi & Gelatinosi inspissationem; Lactis conversionem in humorem nauseosum corruptum; Puris citam conversionem in glutinosum vel ichorosum; Excrementitiorum citiorem degenerationem; acidum exstinguit; crudum subigit; pituitam adtenuat. 5. Denique infert respirationem frequentem anhelosam; perspirationem nimiam; sudorem copiosum vel nullum, interdum fœtentem; sitim; hæmorrhagiam; exanthemata, & multa alia mala.

V. Nam in variis partibus specialia inducit etiam phænomena. Generalia autem in parte visibili sunt Calor, Tumor, Rubor, Siccitas, Splendor, Pulsatio, Dolor, Durities.

VI. Si autem in caput urget, facies rubet, tumet; oculi protuberant, rubent, lacrymant, vident flammam, scintillas, rubras repentes anguillas; vertiginosi fiunt & lucem non ferunt; aurium fit tinnitus, susurrus, sonitus; narium rubedo, pruritus, sternutatio; colli & capitis dolor tensivus, pulsans; parotides; temporum pulsatio; In Encephalo generatur apoplexia, convulsio, agrypnia, somnolentia, sopor, insomnium, delirium, phrenitis.

VII. Curatur ille motus major 1. Ablatione vel correctione stimuli si adsit.

2. Eductione humorum sine stimulo, iterata venæ sectione, & purgante refrigerante. 3. Quiete musculorum, sensuum & animi. 4. Exhibitione & adplicatione diluentium, refrigerantium, anodynorum. 5. Revellendo in aliam partem minus principem. 6. Frigidorum lenta & blanda adplicatione. 7. Si adsit humorum spissitudo, simul adhibenda saponacea acescentia. 8. Sed in putrida tenuitate, acescentia adstringentia adhibenda.

181. CIRCULATIO MINOR.

I. Humores circulatorii minori velocitate per suos canales delati, ob minorem causam pellentem, præbent Circulationem minorem: sed Velocitas minor cum valente causa pellente refertur ad Impeditam Circulationem.

II. Pellens causa fit minor 1. In minori & debiliori motu vitali & particulari, deficientibus consumtis vel alienatis spiritibus. 2. Motu animali omisso, in quiete, somno. 3. Animi pathematibus ad tristitiam accedentibus. 4. Solidorum ineptitudine, in laxitate, rigiditate, humiditate, ablato sustentaculo. 5. Destructo æquilibrio in defectu, per evacuationem copiosiorem, in abundantia hydropis, leucophlegmatiæ, & plethoræ. 6. Exstincta actione in epidemicis, pestilentialibus, acrimonia nitrosa, cruda, acida, abusu nitri, antimonii, mercurii, refrigerantium, opii, febris invasione. 7. Nimio calore & frigore. 8. Consensu ex ventriculi morbis.

III. Impeditur autem circulatio 1. Angustatione, compressione, contractilitate. 2. Humorum crassitudine, visciditate, tenacitate, 3. Obstructione.

IV. Varii fiunt hinc in corpore morbi & phænomena. 1. Ex deficiente vel impedita circulatione. 2. Causa varia. 3. Functione partis, ut in arteriis, venis, nervis, encephalo, pulmonibus, corde, hepate, liene, chyli organis.

V. Humores minus moti lentescunt, concrescunt, crudi manent, corrumpuntur, stagnant, colliguntur, maxime in tunica cellulosa: unde hydrops, leucophlegmatia, frigus, cachexia, pallor, evacuatio minor, debilitas, gravitas, acrimonia frigida, colliquatio chronica, somnolentia, syncope, pulsus debilis, laxitas, & multi alii morbi.

VI. In curatione 1. Adtendendum ad causas, quæ tollendæ vel corrigendæ. 2. Vis vitæ instiganda irritantibus, calefacientibus. 3. Vires augendæ roborantibus.

182. STAGNATIO.

I. Humores diu in eadem corporis parte manentes, etiamsi motu intestino agitentur, stagnare dicuntur.

II. Humores in se nullam movendi potentiam habentes stagnant 1. Deficiente vel minuto motu vitali vel particulari, quando frictione, motu musculari, moventibus, stimulantibus movendi. 2. Subsistunt exitu clauso, obstructione, compressione, contractione, quando via est aperienda. 3. Humores concreti, incrassati, tenaciores facti, subsistentes resolvendi. 4. Effusi in destructione, vulneribus, contusione, ecchymosi, per artificialem aperturam educendi si fieri possit, alias fotu molli fluor servandus. 5. In parte laxata, sustentaculo privata, stagnantes, artificiali sustentatione & frictione inde depellendi, ut in aneurysmate, varice, œdemate. 6. Ex deficiente absorptione proprio loco proponitur.

III. Differunt effectus & phænomena. 1. Pro parte in qua hærent humores. 2. Humoris stagnantis propria natura. 3. An stagnantes fuere prius magis minusve agitati. 4. An retineant vel dimittant partem tenuiorem. 5. Majori minorive calore aut frigore si retineantur. 6. Cum vel sine accessu aeris.

IV. In humoribus concrescibilibus semper generatur grumus, in his dein & cete-

ceteris humoribus corruptio ſpontanea & acrimonia, quæ eo vehementior, quo plus pinguedinis continet humor, & diutius detinetur.

V. Quia omnes ſtagnantes humores corrumpuntur ſenſim in deteriorem corruptelam, tentanda eſt eorum ablatio, & in principio motus circulatorius in iis concitandus.

183. REFLUXUS IMPEDITUS.

I. Quantum arteriis & nervis ducitur in aliquam partem, tantum reduci debet per venas cruentas & lymphaticas, niſi pars ſpecialis emunctorium habeat; liber ille Reditus difficilior vel impeditus ad hunc titulum pertinet.

II. Hoc fit 1. Compreſſione, ligatione, contuſione, tumore, convulſione, decubitu, grumo in vena hærente. 2. In parte ſpeciali per anginam, herniam, & in gravida femina per fœtum; atque ex mala conſuetudine per hypochondriorum conſtrictionem. 3. Forſan venæ ipſæ ſuo motu privatæ, ſimiles morbos pariunt.

III. Effectus & phænomena differunt. 1. Prout refluxus per venam cruentam vel lymphaticam ſit impeditus. 2. Pro parte varia in vena jugulari, cava, portarum, pulmonali. 3. Et ex parte ſpeciali in capite, pulmone, hepate, liene, utero.

IV. Generalia ſymptomata ex refluxu per Venam impedito, ſunt tumor, livor, gravitas, frigus, varices, venarum tumor, ruptio, ſanguinis collectio, vel eruptio in tunica cellulosa, cavitate corporis, aut effuſio; ſtagnantis & collecti concretio, corruptio; anxietas; compreſſio adjacentium; dolor; intumeſcentia; hydatides; pareſis, paralyſis, ſtupor, torpor; ſphacelus: ſi pars excretorium vas habeat, generatur evacuatio major. Refluxus autem per Lymphaticum interceptus, potius producit œdema, hydatides, hydropem.

V. Refluxus autem e Capite impeditus, in angina aliove colli tumore vel compreſſione, producit, præter generalia, apoplexiam, ſuffocationem, decubitum impoſſibilem, vertiginem, faciei, oculorum, labiorum, linguæ intumeſcentiam lividam, ſalivationem, lacrymationem, oris hiatum, ſomnolentiam, ſoporem, ſtertorem, pulſum debilem, colli pulſationem. Reditus autem hypochondriorum conſtrictione impeditus, producit collectionem ſanguinis in vena portarum, uteri & viſcerum ventris vaſis; unde dolor, tumor, anxietas, menſium, lochiorumque profluvium. In corpore reliquo defectus, pallor, frigus, debilitas, ſyncope; atque ex ſtagnante in vaſis his ſanguine concreto, & dein corrupto, multa alia mala.

VI. Omnes tali modo producti morbi ſunt incurabiles, niſi cauſa impediens tollatur; fallax inducitur levamen ſanguinis eductione ex parte tumente; in extremis autem conducit ſuſtentare partem & elevatam locare, donec impediens cauſa fuerit ſublata.

184. ABSORPTIO DEFICIENS.

I. Dum naturalis exhalans in omnibus cavitatibus noſtri corporis humor inde iterum non aufertur, defectus eſt in Abſorptione, quæ poteſt eſſe parcior & omnino nulla.

II. Illa ſalubris abſorptio minuitur & intercipitur 1. Obſtructione oſculorum. 2. Viſciditate, tenacitate, craſſitudine & cruditate humorum. 3. Compreſſione venarum aut lymphaticorum, qua intercipitur reditus. 4. Motu languidiore in oſculis, & vaſculis venoſis abſorbentibus, ut & in partibus humorem urgentibus ad illa oſcula.

III. Dum minus aufertur quam adducitur, neceſſe eſt ibidem generari abun-

dantiam, humiditatem, tumorem, hydropem. Humores ibidem ſtagnantes corrumpuntur.

IV. Prout in parte varia deficit Abſorptio, ita differunt morbi, qui in particularibus ſunt perſequendi. Nam in Encephalo manens humor, parit ſomnolentiam, ſoporem, apoplexiam, vertiginem, ſyncopen, incubum, & hydrocephalum internum. In Pectore & pulmonibus obtinens, generat aſthma & dyſpnœam. In Pericardio palpitationem. In Ventre inferiore aſciten. Sed in Inteſtinis alvi fluxum & lienteriam. In Oculis lacrymationem.

V. Recenſitæ cauſæ ex ſuis conjunctis phænomenis ſunt eruendæ, & ex inventis curatio deducenda: ſed ſi motus in venis & oſculis ſit languidior, is promovendus frictionibus & roborantibus ſtimulantibus.

185. ABSORPTIO MAJOR.

I. Citior humidi tenuioris, ex cavitatibus vel peripheria corporis, ablatio arguit nimiam fieri Abſorptionem.

II. Quia ſola actione venarum & vaſculorum abſorbentium abſolvitur abſorptio, horum nimia actio hujus morbi cauſa eſt.

III. Nimia hac ablatione humidi ex peripheria corporis parit cutis ſiccitatem, in ore ſalivæ defectum, difficiliorem deglutitionem; in larynge tuſſim, diſpnœam, ſputi defectum & tenacitatem; in inteſtinis alvum adſtrictam, & ſtercora dura compacta generat.

IV. In tali caſu 1. ſubpeditanda humida copioſiora & humectantia. 2. Temperandus venarum motus major laxantibus, evacuantibus ſine ſtimulo, ut venæ ſectione, & purgante refrigerante.

186. EVACUATIO MORBOSA.

I. Corpus perfecte ſanum, temperate vivens, ſolummodo humores inutiles & ſolida detrita, actione vitali, per naturalia emunctoria eliminat: femina autem menſtruans inſuper bonum ſanguinem ejicere tenetur. Sed in Morbis, & Diæta aliena, multis modis ab ordine eo recedit, quando Morboſa dicitur Evacuatio major.

II. Hæc varia præſagia præbet & indicationes ſuggerit. 1. Si fiat humore utili, inutili, vel morboſo. 2. Humore circulatorio, ſecretorio, vel excretorio. 3. Tenui, craſſa, cruda, cocta, colliquata, calida, frigida, miti, acri, coloris & odoris varii, pituitoſo, lymphatico, ichoroſo, purulento, bilioſo, melancholico, ſanguineo, gelatinoſo, albuminoſo, mucoſo, mucilaginoſo, chyloſo, ſenſibili, inſenſibili. 4. Subito ſi fiat vel ſenſim; ſtillans vel acervatim; artificialis vel naturalis; critica vel ſymptomatica; facilis vel difficilis. 5. Quibuſnam in morbis & morbi tempore fiat. 6. Locus an ſit conveniens vel non, in ſpeciali humore vel parte affecta.

III. Quæ corpora cujuſvis humoris majorem copiam emittunt, quam ſanitati competit, vel morbus exigit, eo Profluvio aut nimia Evacuatione laborant.

IV. Hoc ſi fiat 1. Majore circulatione, impetu, aut ſolidorum motu aucto, vix curatione eget, præcipue ſi abundantia præceſſerit, quum copioſa evacuatione ſimul tollatur evacuans cauſa: ſi autem nimia fiat, temperanda eſt. 2. A vaſis autem diſruptis, in vulneribus, contuſionibus, fragilitate, non niſi caſu prodeſſe poteſt, quare ſtatim cohibenda. 3. Ab impedito reditu per venas vel lymphatica, major facta ſemper mala, & cauſa comprimens auferenda. 4. In laxato tono oſculorum, pareſi, debilitate, ſuſtentaculi defectu, adhibenda roborantia cum modica ſuſtentatione. 5. Ab acribus, irritantibus, & medicamentis evacuantibus, poſt ſtimuli ablationem optime compeſcitur anodynis. 6. Semper

mala si fiat ex humorum nimia tenuitate, colliquativa, hectica, quia cohiberi non debet, & non potest, nisi inspissato illo humore, quod difficile fieri potest, antisepticis incrassantibus.

V. Quoniam nimia evacuatione relinquitur humorum defectus, omnia mala ibidem (65) tradita expectamus: & multa specialia pro differentia humoris (11) emissi.

VI. In curatione 1. Ad varios humores adtendendum qui evacuantur, an retinendi vel emittendi. 2. Ad varias causas, quali modo tolli possint aut debeant.

VII. Humores minori copia emissi quam pro ratione sanitatis vel morbi requiritur, vel omnino retenti, multos morbos inferunt, & increscere faciunt.

VIII. Minuta vel subpressa evacuatio 1. Ex angustia, clausura vel coalescentia, plerumque arte chirurgica curanda. 2. Emissarium autem compressum, obstructum causarum ablationem exigit. 3. Humorum tenacitas, viscidítas, lentor, crassitudo, concretio, aliave ineptitudo ad transfluendum, secundum humoris naturam resolventia exigit. 4. Ex debiliori actione pellente subsistens, stimulantibus & roborantibus promovenda evacuatio. 5. Angustiora facta emissaria contractilitate, laxantibus amplianda; sed si fiat per convulsionem antispasmodica adhibenda. 6. Ex humorum influentium defectu subsistens non temere augenda; sed si proveniat ab arteria compressa, comprimens causa statim tollenda.

IX. Effectus post minutam vel subpressam evacuationem multum differunt pro natura humoris (11) retenti: quæ specialia in morbis illorum humorum sunt quærenda. In genere autem exspectamus abundantiam; evacuationem aliam majorem; æquilibrium destructum; metastasin vel metamorphosin; morbi longitudinem & periculum; corruptionem vel putredinem; multosque alios morbos ex his demum productos.

X. Curatio instituenda priusquam retenti humoris facta sit mutatio. 1. Si sit humoris utilis illa abundantia tolli potest, revocata evacuatione vel phlebotomia. 2. Humor autem inutilis per sua consueta emissaria educendus. 3. Morbosus pro natura materiæ per varia organa naturalia vel artificialia evacuandus. 4. Denique curatio dirigenda ad causas. (VIII.)

187. PERSPIRATIO MORBOSA.

I. Humor, qui invisibile, vi vitæ per peripheriam corporis, os & nares emittitur in sanis, retentus, raro enim nimia copia emittitur, præbet Perspirationem Morbosam minutam vel subpressam.

II. Quæ minor fit ob parciorem ingestionem, relinquit morbos ex defectu nutrimenti relictos, cum acrimonia detritorum humorum: illa non largiori ingestione, sed modica copia alimenti eupepti, post ablatas causas ingestionem impedientes, est promovenda.

III. Quæ alimenta cruda, tenacia, coctioni inepta producunt parciorem perspirationem, simul onerant corpus, cruditatem primarum viarum, & in toto corpore cachexiam generant: quæ alimentis eupeptis, stomachicis & roborantibus resolventibus curantur.

IV. Organum chylopoieticum debile, cruda relinquens ingesta, ipsaque circulatio languidior, in omni quiete, somno longiore, quibusdam animi pathematibus, virium debilitate, corporis refrigeratione ab interna causa, minuens perspirationem, exigit stomachica, aromatica, roborantia, diaphoretica.

V. Materia perspirabilis per aliud emunctorium eliminata, quod facile patet, indicat evacuationis diminutionem, & humoris derivationem ad cutim faciendam esse.

VI. Quæ prohibetur, frigido & humido externo, corporis nuditate, aura frigidiuscula, pinguibus adplicatis, priusquam malam induxit metamorphosin, remo-

remotis causis, provocanda est calore externo, & internis sudoriferis.

VII. Morbi ex prohibita vel minuta perspiratione provenientes differunt 1. Pro natura causarum impedientium. 2. Qui fiunt ex abundantia retenti inutilis, quod per solam cutim eliminari potest; unde illa corporis gravitas, lassitudo, & caloris difficilis tolerantia, curatur largiore subsequente Diaphoresi. 3. Ipsa retenta materia inutilis post metamorphosin sæpe generat dolores, catarrhos, longam valetudinem, multos morbos chronicos, febrem ephemeram, imo synochum simplicem: qui morbi sensim superantur largiore perspiratione vel sudore rorido. 4. Hæc retenta materia in quodam speciali humore recepta, vel ad aliquam specialem partem deposita, varios morbos particulares inducit.

VIII. Facile videtur concitata largiore evacuatione sensibili per sanguinis missionem, vomitum, purgationem, urinæ & sudoris eductionem, tolli non posse perspirabile retentum, sed quia est humor specialis, priusquam subiit metamorphosin, non nisi subsequente largiore perspiratione, vel sudore rorido patitur eliminari: post metamorphosin tandem per proprium organum eliminari sæpe negat.

188. SUDOR.

I. Humor visibilis ex cute exhalans illæsis partibus, cutique adhærens vocatur Sudor, qui in perfecte sano & temperate vivente homine non observatur.

II. Sanis autem corporibus multæ causæ sudorem provocant: ut motus muscularis, calor externus, assumta calefacientia, animi pathemata, humidi abusus, alimenta copiosiora, sudorifera: hic nihil boni adfert nisi sit vicarius. Statim tamen non cohibendus sed sensim.

III. In morbis autem acutis, inflammatoriis, tempore critico, peracta coctione, saluberrimus. Post perspirationem prohibitam, ejus materiem eliminat. Alvi fluxum sistit derivando. In urinæ diminutione juvat, omnem tamen urinæ materiem eliminare nequit. Ex metastasi productus laudatur. Qui autem ex morbi vehementia, debilitate virium, tenuitate humorum, colliquatione, purulentia, laxitate producitur minuendus est, non omnino subprimendus, dum interim recensiti morbi curentur.

IV. In morbis cum materia per Sudorem eliminanda, si sudor non erumpit vel exhalare cohibetur, retinet morbi materiem, morbum auget, vel novum morbum producit. Arte tunc derivatio est facienda ad cutim ut sudor revocetur.

V. Sudor ipse varias qualitates sæpe exhibet, quæ a Medico observandæ sunt. 1. Calidus sudor bonum signum, nisi perpetuo fluat. 2. Frigidus, semper malus. 3. Sic etiam Colliquativus, continuus, fœtidus, miliiformis, erumpens. 4. Colorati sudores semper mali; Sanguineus interdum vicarius observatus fuit. 5. Diurni, nocturni, matutini, semper recurrentes, longitudinem portendunt. 6. Ex solis partibus superioribus expulsus periculum portendit. 7. Sed ex parte antea arida & inflammata, morbi diminutionem denotat bonus sudor.

189. URINA.

I. Humor excretorius naturalis viventium, renum actione a communi massa separatus; per ureteres in vesicam delatus, dein per uretram e corpore emissus, Urina adpellatur.

II. Hic humor, ruptis renibus, ureteribus, aut vesica, in cavum ventris effusus; vel quovis modo sanguini circulanti mistus, retinet idem nomen.

III. Materiem præbent Urinæ varii humores. 1. Inutiles; 2. Utiles advectitii, circulatorii, secretorii, nutrititii; 3. Morbosi, biliosi, lymphatici, serosi, sanguinei, chylosi, mucosi, gelatinosi: pus, ichor, melancholia, pituita, catarrhus:

rhus: humor crudus, coctus metastasin faciens, qui varia phænomena & præsagia præbent. 4. Humor urinæ viæ & generationis in utroque sexu etiam varius urinæ mistus hac via emittitur.

IV. Urinæ secretio duo morborum genera suggerit. 1. Qui pertinent ad urinæ secretionis actionem, ut Ischuria, Dysuria, Profluvium, Stillicidium, Incontinentia, Micturitio, qui specialibus titulis proponuntur. 2. Qui differentias seu varietates liquoris emissi, hoc loco tradendi, complectuntur, & Uromantia vocatur.

V. Inspicitur urina 1. Ut perpendantur inventa phænomena 2. Vel examinatur in cognito morbo, ut ex inventis petatur cognitio, vel præsagium. 3. Vel generales inde deducimus effectus.

VI. Phænomenorum examen Uromantia dictum refertur 1. Ad liquorem ipsum, 2. Ad ea quæ in hoc liquore continentur.

VII. In liquore perpendimus 1. Quantitatem, 2. Qualitatem, 3. Coctionem, 4. Cruditatem.

VIII. Quantitas urinæ, ex communi humore, qui etiam per alia emunctoria eliminari potest, constans, & speciali, solis renibus segregando, copia multum differre potest, sine sanitatis detrimento, regulariter fere dimidium assumtorum aufert. Recedere potest 1. in abundantia, quo pertinet Profluvium & Diabetes, & 2. paucitate vel defectu, quo refertur Ischuria.

IX. Copiosius evacuata 1. Post potum copiosiorem aquosorum, clara & pellucida est; prævenitur parciore ingestione; relinquit sanguinem dilutum, solidaque laxiora, & debilitatam actionem. 2. Ex abusu diureticorum infert debilitatem & siccitatem, nisi antecesserat tenuis abundantia in corpore; alias mucilaginosis, oleosis, & lactis potu curanda. 3. Ex tenuis abundantia in corpore, ut in hydropicis & leucophlegmaticis & alia evacuatione minuta, salubris. 4. Ex resolutione critica, tam in chronicis quam acutis, salubris. 5. Sed ex colliquatione in iisdem mala, quando sæpe crassa & colorata redditur, antisepticis compescenda. 6. In summa humorum tenacitate aquosa emissa mala, & resolventibus curanda. 7. Ex consensu & mobilitate inducta damnosa, antispasmodicis compescenda. 8. In puerperis & largiore hæmorrhagia salutaris. 9. Ex particulari renum motu aucto damnosa, compescenda epithematibus ad lumbos ex adstringentibus refrigerantibus. 10. Ex metastasi ab alvi fluxu salutaris.

X. Urinæ excretio interdum minuitur vel integre subprimitur. 1. Defectu potionis, copiosiore ingestione augenda. 2. Sed a sanguinis lentore in acutis, febribus, inflammatoriis, rheumatismo nata, venæ sectione, diluentibus antiphlogisticis ingestis, & lumbis adplicatis, promovenda. 3. Ob sanguinis crassitudinem vel pituitam, in chronicis, hydropicis, cachecticis & leucophlegmaticis minuta secretio, diureticis calefacientibus promovenda. 4. Ex minuta renum particulari actione, in sopore, debilitate, frigiditate, apoplexia, catoche, vel laxitate, subsistens, iisdem calefacientibus est augenda. 5. Verum ob auctam aliam evacuationem, minuta, sæpe salubris, & sponte curatur, reliquis evacuationibus temperatis. 6. Ex consensu aliarum partium dolentium, mobilitate vel contusione, minuta procedens vel subsistens, anodynis antispasmodicis curanda. 7. Materia arthritica, podagrica, scorbutica, variolosa, rheumatica, & acrimonia succi nervosi ad renes delata, subprimens vel minuens evacuationem, ad debita loca derivanda. 8. Vias urinæ comprimentes causæ in gravidis, lochiorum mensiumque subpressione, alvo adstricta, uteri, vaginæ, perinæi, prostatarum, intestinorum, & reliquarum adjacentium partium tumores, curationem eorum morborum exigunt. 9. Ut & tumores, inflammationes, contusiones, sarcomata viarum urinæ, secundum inventos morbos, curanda. 10. Calculus in his viis hærens, oleosis, mucilaginosis & diluentibus eliminandus, aut arte chirurgica tollendus. 11. Sed sanguis effusus concretus, glutinosum, mucosum, purulentum, viam obplens, resolventibus diureticis expellendum; in

vesica

vesica hærens injectio facienda ; his non procedentibus, immisso cathetere urina emittenda.

XI. Qualitatem multiplicem detegimus, 1. Visu. 2. Olfactu. 3. Gustu. 4. Sensu. 5. Consistentia. 6. Speciali qualitate. 7. Experimentis.

XII. Visu (XI, 1.) detegimus 1. colorem. 2. perspicuitatem.

XIII. Colores inveniuntur 1. magis intensi, vel 2. dilutiores, vel 3. varii.

XIV. Color naturalis proxime accedit colori corticis citri : dilutior debilibus, quiescentibus, pueris, largiore potatione : intensior robustis, operariis, adultis, parciore potu.

XV. Duplici materia constat, una colorata, altera decolore : ablatione diluentis minuitur quantitas cum incremento coloris ; aucta colorante augetur simul totius quantitas.

XVI. Retentione materiæ tingentis & copiosiore vehiculi communis dilutior fit color.

XVII. Inter varios colores posuimus urinam Albam, qui color urinæ non est naturalis : in Acutis notat exitum crudi cum retentione detriti, unde frequens ad caput metastasis : in Chronicis copiam materiæ crudæ : in Pulmonum morbis defectum præparationis : in Catarrhosis & Arthriticis exitum humoris acris : in Renum morbis muci evacuationem : in Pueris, debilibus & diæta largiore, utcunque naturalis est.

XVIII. Rubicundior fit 1. Defectu diluentis in parciore ingestione, largiore evacuatione, & nimia humidi depositione in hydropicis, quando simul parcior, ut in evaporatione. 2. Majore calore, in ardentibus, inflammatoriis, acutis, febribus, rheumatismo, aere calido, spirituosorum & calefacientium abusu, ut in urina cocta. 3. Putredine, in putridis febribus, erysipelatosis, hecticis, phthisicis, ut in urina loco calido servata. 4. Colliquatione, in cruditate, scorbuto, chronicis, catarrhosis, scabiosis, quibus sæpe pellicula supernatat, ut urina longo tempore servata. 5. Majore detritu, in aucto motu febrili & musculari, quando ejus copia simul augeri potest. 6. Subpressa sanguinis evacuatione, in mensibus, lochiis, hæmorrhoidibus & aliis, quando a mictu cruento distinguenda. 7. Colliquatum vel putrefactum cum urina emissum, cum perfecta vel imperfecta miscela, urinæ quantitatem auget, & morbi incrementum præsagit.

XIX. Color urinæ naturalis Flavus seu Citrinus 1. In morbis cum materia, retentionem designat. 2. Intensior autem talis fit color in corruptione chronica, cacochymia, & scorbuto. 3. Ex stagnantibus & putrescentibus humoribus in hecticis, tympanitide, febre lenta. 4. Ex morbis acutis, erysipelatosis, putridis, vel inflammatoriis in corruptelam abeuntibus. 5. Ex bile corrupta sanguini mista sine bilis exitu impedito. 6. Denique a bilis permistione in hepatitide & ictero, quando linteum immersum vix eluendo colore inficit. 7. Simili interdum colore tingit Rhabarbarum adsumtum.

XX. Color urinæ Viridis, Lividus aut Niger 1. Ex sanguine retento aliquomodo concreto critice sæpe emittitur. Sed 2. ex sanguine vel pinguedine putrida malum signum. 3. Ex bile corrupta ictericorum maligna. 4. Ex melancholia interdum bona, interdum mala. 5. Ex materia sphacelata mortis præsagium. 6. Sed ab absumta Cassia fistula, nullum præsagium præbet.

XXI. Radii lucis libere per totam urinæ massam transeuntes urinam Pellucidam præbent : inde partes terrestres nullæ, sed salinæ & aquosæ plerumque copiosissimæ : pinguedo, crudum, & biliosum corruptione vel colliquatione ad summam tenuitatem redacta, præbent in pellucida urina varium colorem ; ex quo dicitur splendida, flammea, lucida, nunquam bonum vel crisin præsagiens ; in quo coloris diminutio bonum indicium præbet, maxime in febribus biliosis.

XXII. Si autem libere non transeunt lucis radii per urinæ substantiam, Opaca dicitur urina : partes distinctæ simul adparentes Turbidam præbent urinam. Ex deficiente solutione terræ, olei, salis, vel materiæ morbi provenit. Frequens

quens Pulmonum & Ventriculi morbis. In Acutis cruditatem & difficilem crisin, frequentem recidivam & capitis mala portendit. In Hydropicis humoris defectum & corruptionem. In Ictericis copiam materiæ sed minorem colliquationem. In solita sanguinis evacuatione subpressa, arthriticis & podagricis, sæpe emittit critice materiem. Hæc ita persistens pertinaciorem unionem denotat, quam quæ ad fundum sedimenti forma deponit materiem.

XXIII. Olfactu detegimus specialem in sana urina Odorem ab aliorum animalium urina distinctum. Odore carens, ut infantibus, in adultis defectum virium vel retentionem materiæ denotat. Gravis odor nascitur post validam circulationem, vel diuturniorem retentionem. Alienus autem odor ex matulis receptus, nullum indicium præbet: sed ab adsumtis asparagis, terebinthina, cepis, inspiratione diuturniore odoriferorum receptus, facile decipere potest. Foetida urina in calculosis, gonorrhœa, fluore albo, mensibus & lochiis subpressis, ulcere vesicæ, uteri vaginæ, pudendorum ab admisto humore generatur. Sed fœtida proveniens in morbis putridis, colliquativis, magnum periculum portendit. Acidus odor observatus fuit in prævalente acrimonia acida.

XXIV. Gustus pauca in urina detegere potest, & ad decipiendum utplurimum adhibetur. Insipida est recens natis, aliis indicaret materiæ urinæ retentionem. Acris, talem humorum naturam denotaret, aut stagnationem, vel admistionem, molestum exitum produceret. Dulcis est in chyli emissione, ut in diabete. Amara indicaret pinguedinis rancorem.

XXV. Transeuns urina per uretram aliquem sensum excitat. Non percipitur in delirantibus, soporosis, apoplecticis, & exstincto sensu uretræ. Dolorem movet ex muci defectu & acrimonia, atque uretra dolente: vel quando ipsa urina est acris, saponacea, biliosa, putrida, valide abstergens.

XXVI Urinæ liquor libere transmittens radios lucis Tenuis censetur; sed difficilius transmittens, aut quando exhibet partes visibilis Crassa nominatur: minor quoque cohæsio inter partes Tenuem; sed major Crassam urinam exhibet.

XXVII. Tenuior facta urina 1. Ex copiosiore aquæ ingestione laxitatem, & debilitatem, præsagit, nisi minuatur ingestio. 2. In minuta perspiratione, prægressa hæmorrhagia, & partu, abundantiam aquosi tollit. 3. In acutis, statu morbi, ardentibus, inflammatione, phrenitide, pleuritide, lentore, catoche, capitis & pectoris morbis, materiæ retentionem arguit; quare exspectamus longitudinem, periculum, incrementum, metastasin, recidivam, abscessum, convulsionem, delirium, agrypniam, metamorphosin in pejus. 4. In chronicis, crudi retentionem designat, si simul sit colorata colliquationem & corruptelam arguit, cum principiorum unione. 5. In spasmodicis, hystericis, epilepticis, paroxysmum præsagit. 6. In biliosis, melancholicis, scorbuticis, nephriticis, morbosæ materiæ retentionem designat. 7. A diureticis adsumtis & animi pathematibus, motum particularem renum auctum esse designat.

XXVIII. Crassior redditur urinæ liquor 1. Parciore potionis ingestione, vel copiosiore perspiratione, sudore, & alvi egestione, quando simul minuitur quantitas. 2. Deficiente præparatione ingestorum in debiliori actione organi chylopoietici & respiratorii, humorumque saponaceorum minuta quantitate, vel inversa natura, vel quando nimia copia ingeruntur: inde in pueris, feminis, debilibus, morbis ventriculi & pulmonum, urina crassa diu emittitur sine levamine. 3. Detrita materia, vehementi circulatione in acutis, ardentibus, febribus continuis, intermittentibus & remittentibus, nata, in morbi principio urinam crassam faciens, magnitudinem morbi denotat. 4. In morbo autem acuto ad crisim tendente, solutionem materiæ indicans, salubrem crisim præsagit. 5. Sed in iisdem sine ratione veniens colliquationem arguit; unde periculum, metastasin, longitudinem, malaque capitis præsagit. 6. Materia pituitosa, catarrhosa, gravedinis, scorbutica, arthritica, albam & crassam præbet urinam, quod crassamentum tandem ad fundum solet deponi. Pus autem citius ad fundum colligitur,

gitur, ſive ex toto corpore veniat, ſive ex urinæ viis. 8. Mucus viarum urinę craſſiorem faciens urinam, cum emiſſionis difficultate reddi ſolet. 9. Humor bilioſus, melancholicus, & ſphacelatus, ſuo colore a reliquis diſtinguitur. 10. Humores nutrititii relaxatis tubulis renalibus, quando Diabetes vocatur, exeuntes virium debilitatem præſagiunt.

XXIX. Urinæ liquor 1. Æqualis eſſe debet, ſi autem Inæqualis ſit, vehementem turbationem indicat. 2. Conſtans etiam prævalentem vim vitæ indicat; ſed Inconſtans aut Varia urina, vim vitæ deficere, aut morborum multitudinem, aut ſpontaneam corruptionem, deſignat. 3. Viſcida aut Tenax urina ſimilem circulantium malam naturam denotat, niſi fiat a muco in itinere admiſto. 4. Acris eſt interdum ex tali ſecreto humore, vel ob muci acrimoniam aut defectum. 5. Ita quoque fit putrida in morbis putridis, calculoſis, ſtagnatione, ulceribus viarum urinæ, aut ichore urinæ admiſto. 6. Oleum aut lixivium colore & conſiſtentia referens, colliquationis eſt indicium. Si autem aquam referat pelluciditate & tenuitate ex urina tenui (XXVII) intelligi poteſt; Lactis colorem habens in colore albo (XVII) traditur.

XXX. Experimentis, affuſione alcali vel acidi detegunt ſubſequente efferveſcentia, ſi in urina Acidum vel Alcali prædominet: ſed lintei immerſione tincturam flavam non facile deponentis cognoſcunt Bilis admiſtionem.

XXXI. Urina dicitur Cocta, quæ indicat vim vitæ prævalere, morbi materiem præparatam eſſe & evacuari, unde admodum differunt phænomena. 1. In Sanis, citrinus color cum levi nubecula. 2. In Acutis rubra urina cum albo ſedimento. 3. In chronicis modice tincta cum levi ſedimento, coctionem ſignificat.

XXXII. Eadem phænomena in contrariis morbis venientia Cruditatem arguunt: ut & multa alia, quæ ob numeri magnitudinem recenſeri nequeunt.

XXXIII. Quæ viſibilia (VI) in urinæ liquore continentur 1. Sunt urinæ Propria. 2. Aliena.

XXXIV. Propria 1. ſunt per totam maſſam diſperſa in urina Turbida (XXII); vel Miculas formant. 2. Vel adcreſcunt lateribus matulæ. 3. Ad ſuperficiem colliguntur. 4. In medio natant. 5. Vel ad fundum deponuntur.

XXXV. Materia ſalina nitroſa præbet in medio refrigeratæ urinæ Cryſtallos oblongas, micantes, minutiſſimas, in iis, qui laborant doloribus vagis, frigidis, ſcorbuto, pallore, & longa valetudine.

XXXVI. Vel Cryſtalli hæ magis terreſtres & rubræ, ſcorbuticorum, arthriticorum, nephriticorum, podagricorum, quibus frequens eſt nervorum & lumborum dolor frigidus, lateribus uroſcopii adcreſcunt, in quibuſdam tenaciſſime ut vini tartarus, in aliis autem poſt formationem præbent in fundo matulæ ſabulonem vel arenulas: hæ antiſcorbuticis calefacientibus, roborantibus evaneſcunt.

XXXVII. Quæ ad urinæ ſtagnantis ſuperficiem colliguntur, reliqua maſſa ſunt leviora, & ſua natura diſtincta: arguunt humoris corrupti exitum ſine levamine.

XXXVIII. Spuma copioſa & perſiſtens, ſaponaceam urinæ naturam indicans, generatur in nephriticis, purulentis, hecticis, colliquativis, & putridis tam chronicis quam acutis morbis, cum corporis emaciatione, & debilitate: non niſi longo uſu antiſepticorum emendari poteſt.

XXXIX. Eadem materia corrupta levis, ſed tenacior, tandem refrigeratæ urinæ ſuperficiem tegit Pellicula, quæ uroſcopii inclinatione lateribus adhærere ſolet. Hæc in ſcorbuticis, intermittentibus, cacochymicis, febre hectica, & colliquativa, longitudinem & pertinaciam præſagit; in acutis interdum convulſionem promittit, antiſepticis reſolventibus curanda.

XL. Atque in morbis colliquativis urina in ſuperficie materiem pinguem, ut lac cremorem, format, cum magna corporis emaciatione.

XLI. Materia visibilis in refrigeratæ urinæ medio instar Nubeculæ collecta, sursum vergens mala capitis portendit, deorsum vergens salubrius: inde delirii, phrenitidis, parotidum, convulsionis & rigoris præsagium. Color in nubecula ruber, albus, lividus, niger, denotat an ex materia detrita, cruda, colliquata, melancholica, aut sphacelata proveniat, unde formatur prognosis.

XLII. Materia visibilis, tandem in refrigerata & quiescente urina instar pulveris gravioris ad uroscopii fundum collecta, ex materia cruda, vel critica, vel morbosa confecta, vocatur Sedimentum: quod 1. Quantitate, 2. Colore 3. Qualitate, varium, multa in morbis præbet diagnostica & prognostica.

XLIII. Sedimentum Copiosum, multitudinem materiæ arguit: inde malum in materia cruda & morbosa; sed in critica tam acutorum quam chronicorum ægrum liberat.

XLIV. Deficiens autem vel minori copia adparens, in morbis omnibus, qui visibile sedimentum præbere solent, signum est vel retentionis, vel colliquationis: sed in aliis, ut & in pestilentialibus, neque bonum neque malum indicium præbet.

XLV. Albus in sedimento Color & constans ex materia critica morborum acutorum, & febrium, salutem portendit. Ita etiam a materia Purulenta, modo non adsit scaturigo perpetua. In Catarrhosis, arthriticis, podagricis, scorbuticis, gravedine laborantibus, crudorum exitum denotat, interdum simul acre educit. In debilibus, chronicis, cacochymicis, pueris, feminis, valetudinariis, anorexia, dyspepsia, asthmate, vel bilis defectu laborantibus, aut qui nimis larga utuntur diæta, imperfectam chyli concoctionem arguit. In morbis vesicæ & viarum urinæ, gonorrhoea, fluore albo, nephriticis, muci vel puris admistionem designat.

XLVI. Flavum sedimentum ex bile, chylo, pure, pinguedine, nutrititiis humoribus corruptis, formatum, semper longitudinem & periculum portendit.

XLVII. Ruber color in acutis, febribus, & inflammatoriis morbis, majorem detritum arguit, & sæpe salutem portendit, nisi diu permaneat, vel redit post peractam crisin. In podagricis vehementiam morbi denotat. In scorbuticis ex sale tingente fit. In mensium retentione cum levamine emittitur. Hoc sedimentum a sanguine emisso est distinguendum, in nephriticis & mictu cruento.

XLVIII. Sedimentum lividum, nigrum, viride, ex sanguine, bile, pinguedine corrupta, vel ex melancholia, semper malum præsagium præbet.

XLIX. Æquale seu Læve sedimentum notat perfectam coctionem & simplicem morbi materiem, Inæquale, Asperum, Divulsum, & Turbatum redditur in imperfecta coctione, & varia materia congregata. Crassum ex partibus majoribus cohærentibus confectum cruditatem vel corruptelam arguit. Tenue autem salubrius est. Grave ex materia purulenta salubre est, sed ex bonis humoribus malum portendit. Læve autem ex nubeculis intelligitur.

L. Farinosum sedimentum imperfectam materiæ subactionem arguit, longitudinem portendit, quæ tamen aucto motu vitali curabilis est. Lateritium ex farina cum quadam rubedine interspersa quasi constans, febris intermittentis est characteristicum signum, si non adhæreat lateribus uroscopii: in scorbuticis autem instar crystallorum particulæ rubræ lateribus adcrescunt. Sputiforme, mucosum, pituitosum, viscidum, geniturale, vitri instar in fundo hærens, cui incumbit aliquid farinosum vel subrubrum sedimentosum, indicans evacuari pituitosum, vel gelatinosum, morbi longitudinem præsagit.

LI. Bonum sedimentum constans, sensimque copia ad statum morbi increscens, solutionem portendit: Inconstans autem periculum præsagit: malum sedimentum constans & inconstans nunquam bonum præsagit; melius sensim quantitate minui quam increscere.

LII. Quo citius in acutis sedimentum indicat signa coctionis, eo brevior futurus morbus: plane autem in principio cruditatis abundantiæ signum est.

LIII. Quæ corpuscula, vel partes visibiles, ab urina distinctæ cum calente urina emittuntur, utplurimum propriis titulis proferuntur. Sic Calculus, Sabulo, Arenulæ, Calculi nomine veniunt. Sanguis ad Mictum cruentum refertur. Carunculæ, furfures, squamæ, pus, morbum viarum urinæ arguunt. Grumus, filamenta, membranæ, pili, corpuscula oblonga vermium instar, ex prægressa concretione formantur, pus, mucus, ichor ex partibus adjacentibus.

LIV. In aliquo cognito morbo varia ætate & gravidis, si urina sit examinanda, ut inde formetur præsagium, adtendendum ad phænomena exposita, quæ comparata ad cognitam causam præsagium suggerent. In morbis autem pestilentialibus, quia materia invisibilis; particularibus, quia materia ad renes non venit; solidarum partium, quia non formatur materia, frustra quærimus in urina indicium.

LV. Illa autem præsagia magis generalia & certa fiunt ex multis congestis in urina signis. 1. Promittimus Sanitatem, vel morbi Brevitatem, ex nubecula alba vel subrubra sensim deorsum descendente, sedimento simili die critico veniente, & bene colorato urinæ liquore. 2. Longitudinem ex urina intense rubra, cruenta in principio, tenui, diaphana; sedimento crassioris farinæ partes referente, grumoso, inconstante, inæquali, mucoso, pellicula supernatante, spuma multa. 3. Metastasin ex urina sensim tenuiore, inconstante vel turbida. 4. Parotides ex urina sensim tenuiore cum nubecula sursum tendente. 5. Delirium & Phrenitidem ex iisdem, maxime ex nubecula simul nigra; sed ex urina turbida prædicuntur cephalalgia & alia capitis mala. 6. Convulsionem ex suspensione clara, spuma, pellicula innatante, parciore vel subpressa, aquea copiosa in chronicis. 7. Recidivam ex urina rubra cum rubro sedimento sero veniente; colorata tenui, post crisin; perturbata sedimentum non deponente; flava cum albo sedimento crudo. 8. Metamorphosin ex urina inconstanti in colore & contentis. 9. Maciem ex urina spumosa, oleosa, fœtente, crassa, alba, copiosa. 10. Hydropem ex urina lixiviosa cum dyspnœa; parciore, maxime in morbis pectoris & pulmonum.

190. HÆMORRHAGIA.

I. Sanguinem rubrum vel extra corpus, vel in quadam corporis cavitate effusum, Hæmorrhagiam vocant.

II. Varias complectitur species. 1. Naturalis est in menstruatione & lochiis, nisi modum excedant. 2. Tussiendo ex pulmonibus ejectus sanguis, Hæmoptysis. 3. Exscreando ex faucibus ejectus, Sputum cruentum. 4. Vomendo ex ventriculo per os emissus, Vomitus cruentus. 5. Per alvum depositus sine dolore, Diarrhœa cruenta, cum dolore, Dysenteria cruenta. 6. Ex ani vasis stillans Hæmorrhoides fluentes. 7. Per uretram emissus, mictus cruentus vocatur. 8. Ex naribus autem & reliquis partibus solitum Hæmorrhagiæ nomen servat. 9. Sanguis arte eductus ad Phlebotomiam vel Arteriotomiam refertur.

III. Maximam observant differentiam Practici inter Exiguam & Copiosam: Acervatam & Stillantem vel lentam: Criticam vel Symptomaticam: variis Temporibus morbi venientem, hæmorrhagiam.

IV. Generatur illa 1. Ex causa mechanica solvente vasorum latera, in vulnere, contusione, laceratione, quæ statim sistenda, nisi casu prosit. 2. Quæ autem fit ab acrimonia interna vel corrodente adplicata, simul requirit corrodentis emendationem vel ablationem. 3. Ab impetu majore veniens se ipsam sistit; abundantior autem sistendus, aut ad aliam partem derivandus, si ex loco periculoso fiat. 4. A refluxu impedito infidele levamen infert, sublata remora compesci debet. 5. Quæ fit fragilitate, laxitate, sustentaculi defectu, præter auxilia his morbis propria, exigit artificialem sustentationem. 6. Humorum tenuitas, in

morbis

morbis endemicis, pestilentialibus, petechiis, acutis in corruptelam abeuntibus, chronicis colliquativis, scorbuto & similibus, periculosissimam hæmorrhagiam infert, antisepticis leniter adstringentibus compescendam.

V. Varia præbet præsagia 1. In diverso corporis statu & morbo. 2. Ex caussis hæmorrhagiam excitantibus. 3. Varia hæmorrhagiæ specie. 4. Præter hæc, si effundatur in nimia hæmorrhagia sanguis extra corpus, omnia mala, quæ in Defectu traduntur, veniunt. 5. Si autem fiat effusio in cava corporis, præter mala ex defectu, sanguis effusus sua mole comprimit, & tandem superveniente corruptione varios morbos producit.

VI. Sistitur hæmorrhagia si requiritur 1. Compressione. 2. Adplicatione stypticorum. 3. Minuendo generalem impetum actu frigidis, ligatione modica membri magni, imo phlebotomia in alia parte. 4. Abscissione vel ustione vasis aperti, reliqua si non juvant.

TITULUS IV.

ACTIONES FEBRILES.

Febris multiplex patitur distingui 1. Per Paroxysmos, 2. Durationem, 3. Phænomena specialia in cute, 4. Morbum novum supervenientem, qui dicitur febris symptoma, 5. Causam variam febrem inducentem, quæ tunc dicitur febris symptomatica vel illegitima.

191. FEBRIS.

I. Qui morbus incipit cum horripilatione, frigore corporis & pulsu debiliore ab interna causa; pergit cum majore calore, pulsu frequentiore & duriore; recedit cum calore temperatiore, pulsu sua duritie & frequentia magis ad statum sanorum accedente, atque plerumque cum erumpente sudore, habens tribus his stadiis adjunctam ægritudinem, vocatur Febris.

II. In quibusdam anomalis interdum hæc characteristica variant; ut maneat frigus obrutis viribus vitæ; vel incipit cum calore si per exercitia validiora aut calefacientium abusum nata fuerit febris; vel aliam evacuationem producens sine sudore finitur. Sed si abſit ægritudo, ut in exercitiis, vel abusu calefacientium, licet reliqua successive sequantur, non dicitur febris.

III. Variæ sunt febrium species 1. Ex Duratione: Continua, Intermittens, Remittens, quotidiana, tertiana, quartana, semitertiana, simplex & composita, Ephemera. 2. Ex prævalente symptomate Ardens, Crymodes, Phricodes, Hectica, Dysenterica, Putrida, Typhos, Asodes, & multæ aliæ sine necessitate ab auctoribus enumeratæ. 3. Ex causa suscitante, Biliosa, Erysipelatosa, Inflammatoria, Variolosa, Morbillosa, Epidemica, Endemica, Pestilentialis, aliæque symptomaticæ in febrium causis perquirendæ.

IV. Omne alienum, quod ad organum vitale adplicatum, istud ita instigat, ut suo conamine tentet se liberare, proxima est causa febris.

V. Materia illa 1. Constans vix superanda, ac si esset mechanica, pergens irritare, donec ejiciatur, febris Continuæ præbet ideam: quare hæc caret antidoto, sed ejectione materiæ plerumque sub puris forma, desinit. 2. Quæ autem materia morbosa patitur subigi, relicto quasi malo semine in corpore, iteratis paroxysmis subigendo, antidotum admittit, & pro sua varia natura diversas Intermittentium species exhibet. 3. Scaturigo morbosæ materiæ perpetuo fundens vel interpolatis vicibus, præbet varias species febrium Remittentium, quæ semper sunt symptomaticæ, & quarum curatio est dirigenda ad detectam scaturiginem mali.

VI. Le-

VI. Legitima Continua non abit in Remittentem vel Intermittentem, nisi prius mutata natura materiæ: illegitima autem, ex materiæ intermittentis vel remittentis majori copia, sensim sponte continuæ typum relinquit.

VII. Intermittens autem, aucta copia vel pertinacia materiæ, vel minutis viribus, in remittentem & continuam illegitimam degenerat.

VIII. Symptomatica Remittens nunquam in legitimam intermittentem commutatur; sed sæpe continuæ illegitimæ formam induit, aucta copia vel malignitate materiæ, vel viribus debilitatis.

IX. Ne Intermittens prolongata vel reduplicata confundatur cum remittente aut continua vel symptomatica, sequentia sunt observanda. 1. Si prius ingruit paroxysmus febris, dein sensim nascitur prævalens symptoma. 2. Aut increscente primo paroxysmo dein augetur symptoma. 3. Aut quando quoddam symptoma ingravescit in febre latente, dum istis temporibus augebatur paroxysmus. 4. Dum in latente febre certis temporibus redditur urina cum sedimento lateritio intermittentibus legitimis proprio. 5. Ex constitutione febris epidemicæ. 6. Ex dato febrifugo si pro tempore cessarunt symptomata.

X. Legitima febris Continua & Intermittens morbus est toti corpori communis, ejus ergo materia quærenda in communi massa circulatoria vel humore arteriarum, venarum, aut nervorum. Quia vero maxima mutatio habetur in corde & arteriis, harum partium humor obliniens videtur continere noxium. Sed in Symptomaticis fomes alicubi latitare potest, aut pars irritata totum corpus in consensum trahere valet.

XI. Quæ producuntur ex febre, differunt 1. Ex natura materiæ febris continuæ, intermittentis quotidianæ, tertianæ & quartanæ: in symptomaticis autem sunt infinita. 2. Quæ producuntur ex aucto & minuto motu vitali & calore atque frigore. 3. Quæ specialia fiunt ex majore copia materiæ febrilis in quadam parte. 4. Si febris adgreditur corpus sanum vel aliquo morbo prius obsessum. 5. Si materia febrilis degenerat in aliam indolem vel alicubi deponitur.

XII. Generalis curatio febris legitimæ consistit 1. In exstinctione per antidotum. 2. Expulsione per emunctoria. 3. Coctione per vires vitæ.

XIII. In legitima Continua nullum antidotum est inventum; sed in Intermittentibus legitimis, sanum ceteroquin corpus adgredientibus, tutissimum & maxime per experientiam probatum iteratis vicibus est exhibendum.

XIV. Quia generalis massa (x) materiem febrilem continens evacuari nequit, neque venæ sectio, neque vomitorium, neque purgans legitimam curat, sed in symptomaticis hæc atque diuretica & sudorifera sæpe tollunt febrem.

XV. Methodica curatio per venæ sectionem, præparationem, & moderamen virium vitæ, quibus præparatur materia ad expulsionem, cum evacuantibus deinceps exhibitis, præstantissima est in Continuis, & Intermittentibus, quæ antidotis non auscultant.

192. EPHEMERA.

I. Ex febrium continuarum speciebus Ephemera est brevissima, & mitissima, utplurimum intra 24 horas desinens, aut levem valetudinem relinquens.

II. Causa irritans motum vitalem parva est & aucto motu vitali subigenda vel expellenda. Ut 1. in Perspiratione prohibita per susceptum frigus, tempestatem humidam, ventum, quando diaphoretico hypnotico facile superatur, ut & leni sudorifero. 2. Si autem fiat a copiosiore Ingestione, abusu calefacientium, aromatum, vini, aut spirituosorum, insolatione, calore nimio, exercitio validiore, imperanda est quies, exhibenda acescentia, diluentia, interdum vero purgante vel vomitorio expurgandæ sunt primæ viæ. 3. Cachexia, cruditas, aciditas, catarrhus, levis corruptio erysipelatosa, nidorosa, hac febre sæpe salubriter tolluntur, dum interim auxilia his morbis propria adhiberi possunt.

III. Uni-

III. Unicum paroxyſmum & non admodum gravem producit intra 24 horas deſinentem, vidi ſex horis abſolutum, horror quo incipit eſt levis, ut & frigiditas, calor non valde magnus, plerumque adeſt capitis dolor & laſſitudo totius corporis, reſpiratio frequentior, pulſus citatior non admodum durus in calore, urina poſt paroxyſmum fere ſana, ſed ſæpe ſedimentoſa, deſinit cum ſudore rorido.

IV. Quæ ex putredine, pinguedine, frequenti abundantia naſcitur, vel quæ perverſa methodo tractatur, ſæpe degenerat in ſynochum, continuam vel remittentem, & interdum hecticam.

V. Tota curatio ex cauſarum differentia deſumitur: ſi prolongata fuit, ut morbus ex mutatione inductus, curanda.

193. SYNOCHUS.

I. Inter febres continuas non admodum periculoſas ea eſt, quæ ultra viginti & quatuor horas durat, non vero ultra quatuor dies ſe extendit, unico continuato paroxyſmo, hanc vocant Synochum ſimplicem, aut non putridam, vel Ephemeram prolongatam, ut diſtinguant ab aliis Continuis diutius durantibus.

II. Cauſæ eædem ſunt, quæ in Ephemera adnumerantur, ſed quando materia retenta eſt copioſior vel tenacior; aut corporis vires ad ſubigendum & expellendum debiliores; vel quando materiæ Ephemeræ malam metamorphoſin fecit.

III. Symptomata febrilia producta graviora ſunt quam in Ephemera & diutius durantia: raro ſudore ſolo, ſed cum levi ſimul aliquo ſedimento in urina deſinit. Si autem diutius retineatur materia in corpore, vel abiit in malam metamorphoſin, relinquit longam valetudinem, vel producit febrem Continuam, quam Synochum putridam vocant.

IV. Temperandus eſt nimius febrilis calor antiphlogiſtico potu, dein refrigerante & diluente ſudorifero & diuretico materia eliminanda. Raro conducit venam ſecare niſi in plethoricis; vel alvum ducere, niſi cacochylia ſimul adſit.

194. CONTINUA FEBRIS.

I. Quæ febris unico paroxyſmo ſine intermiſſione vel remiſſione totum curſum abſolvit vocatur Continua.

II. Hæc non ultra viginti quatuor horas durans Ephemera, ad tres vel quatuor dies Synochus ſimplex, ſed diutius detinens Synochus putris & Continua vocatur. Si autem aliquomodo dimittat, ad Remittentes refertur.

III. Cauſa hujus, vel eſt conſtans donec omnino ſubacta vel expulſa fuerit; vel habet perpetuam ſcaturiginem, quæ non deſinit ſubpeditare, donec tota exhauſta fuerit.

IV. Leviſſima eſt, quæ ex materia cruda aliquomodo corrupta naſcitur, vel ex prohibita perſpiratione, cujus materia motu febrili expellitur; hæc potu largiore & aliquantulum calefaciente & diaphoretico tollitur.

V. Humores ſponte corrupti in debilibus, ſenibus, cachecticis, cacochymicis, ſcorbuticis, valetudinariis in principio interdum continuam, ſed plerumque in remittentem tranſeuntem, excitant, ſtomachicis, roborantibus, antiſepticis, & alvum laxantibus curandam.

VI. Interdum in principio conſtitutionis epidemicæ Intermittentium naſcuntur Continuæ, certis temporibus urinam cum ſedimento lateritio emittentes, quę ut veræ intermittentes curandæ. Eædem etiam ex ingraveſcentibus intermittentibus naſcuntur, ſimili modo curandæ.

VII. Legitimæ continuæ cauſa eſt materia Inflammatoria, quæ præbet conſtantem ardorem, ſiccitatem, pulſum durum & frequentem, cum urina rubra,

bra, iterata phlebotomia, antiphlogisticis, & diluentibus curanda.

VIII. Materia autem Erysipelatosa mordacem magis calorem inferens, cum pulsu celeri & minus duro, urinaque flammea, unicam venæ sectionem admittit si nimis sævit, antiphlogistica leniter adstringentia exigit.

IX. Interdum putrescentes humores stagnantes effusi, vel evacuari prohibiti Continuam, sæpius autem Remittentem inducentes, sensim evacuandi, & corruptionis progressus cohibendus antisepticis.

X. Continua ex particulari inflammatione, rheumatismo, podagra, contusione, vulnere, quæ erumpere facit variolas, morbillos & scarlatinam, censetur symptomatica, ut & illa, quæ in abscessu vel alia subpuratione venit.

XI. Continua Epidemica & Endemica ex speciali constitutionis cognitione dignosci & curari debet.

XII. Omnis continua periculosa, maxime si recidivat, transeuns in abscessum vel subpurationem, longior fit: & cum discrimine si in corruptelam abit: optime tollitur critica evacuatione. Sphacelum humoris producens utplurimum lethalis est.

195. INTERMITTENS FEBRIS.

I. Omnis febris per iteratos paroxysmos cum perfecta apyrexia intermedia, totam periodum absolvens, Intermittens vocatur.

II. Ex redeundi tempore habetur quotidiana, tertiana, quartana simplex & duplicata, atque semitertiana: addunt nonnulli quintanam &c. quandoque etiam continuæ vel erraticæ vel remittentis typum æmulatur.

III. Legitima causa imperscrutabilis, plerumque endemica vel epidemica: vernali tempore venientes faciliores & breviores, autumno graviores & pertinaciores.

IV. Sed illegitimæ, ut remittentes, proveniunt ex cachexia, cacochylia, scorbuto, corruptione, bile aliena, abscessu, subpuratione, catarrho, colliquatione, putredine, ulcere subpresso, visciditate corrupta, scabie retropulsa, vini, pinguium, dyspeptorum abusu & nutrimenti abundantia, perspiratione & sudore subpresso, vigiliis nimiis, exercitatione validiore, dolore, acrimonia, animi pathematibus, tempestate frigida & humida.

V. Veniens in convulsione & epilepsia istos morbos sæpe sanat, cachexiam, cruditatem concoquit, obstructiones reserat, chronicum emendat, catarrhos exsiccat.

VI. Sed in sanis laudabilem humorem invertit, unde cachexia, acrimonia, corruptio, cruditas, hydrops, leucophlegmatia, œdema, putredo, colliquatio, lentor, scorbutus, grumus. 2. Caput petens delirium, syncopen, cephalalgiam, catochen, soporem, convulsionem, agrypniam, apoplexiam, auditum vel visum minutum, erysipelas bullosum. 3. In collo & pectore tonsillas, difficilem deglutitionem, anginam, respirationem molestam, tussim, pleuritidem. 4. In ventre anxietatem, inquietudinem, anorexiam, nauseam, vomitum, fastidium, ventris tumorem, indurationem, icterum, hypochondriorum obstructionem, dolorem, suffocationem. 5. In toto corpore scabiem, pustulas, maciem, atrophiam, debilitatem, rachitidem, tumores maxime pendentium, colorem luridum. 6. Interdum colliquatione facta generat diabetem, salivationem, diarrhœam, dysenteriam, choleram, hæmorrhagiam, sudorem colliquativum.

VII. Una intermittens interdum commutatur in alteram, transit in remittentem, continuam, acutam, hecticam atque morbum chronicum.

VIII. Omnino observandum in his num veniant ex legitima vel symptomatica, quantus sit calor, frigus, qualis sit pulsus, urina, sudor, debilitas, pertinacia, recrudescentia, reduplicatio, recidiva.

IX. Legitima intermittens antidoto auscultat, atque amaris cum moderata

diæta ſponte evaneſcere ſolet : ſed ſymptomatica ſequitur cauſam talem febrem excitantem.

196. QUOTIDIANA FEBRIS.

I. Febris intermittens vel remittens ſingulis diebus exacerbata Quotidiana appellatur.

II. Hæc 1. producta poſt abuſum alimentorum vel potulentorum ex cacochylia, ſuperveniente vomitu vel alvi fluxu ſponte evaneſcit, & curatur abſtinentia, alvi ductione leni, & ſtomachicis. 2. In pueris, ſenibus, feminis & debilibus ex corruptione chronica, curatur ſtomachicis, antiſepticis, calefacientibus. 3. Quæ ex duplicata tertiana vel quartana venit, ut legitima, talis febris curanda additis antiſepticis ſtomachicis. 4. Ex intus latente lympha, pure vel ichore corrupto proveniens, ut illi morbi curanda.

III. Hæc utplurimum diu durans tandem in hecticam degenerat, & longam valetudinem inducit.

IV. Curatio dirigenda ad cauſas; in infantibus antacida roborantia excellunt.

197. TERTIANA FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die novum producit paroxyſmum Tertiana dicitur ſive ſit legitima, aut ſymptomatica, ſive ſit intermittens vel remittens.

II. Quæ Tertiana intermittit cum apyrexia, ex imperſcrutabili epidemica cauſa plerumque oritur, & raro ultra ſeptem periodos extenditur.

III. Sed Tritæophyes remittens vel erratica, ex variis naſcitur cauſis, plerumque ex corrupta bile, cachexia, cacochylia, corruptione humorum, putredine, pure latente, catarrho, colliquatione & ſimilibus, poſt exercitia validiora, animi curam, æſtatem calidam, tempeſtatem humidam, vini, aromatum, pinguium, calefacientium abuſum, & lucubrationes.

IV. Legitima periculo caret, & cum puſtulis labiorum ſæpe deſinit : ſed perverſa diæta vel medicatione interdum prolongatur & duplicatur, atque in corruptelam abit. Tritæophyes vero varia ſymptomata infert pro natura cauſæ.

V. Nam ex corrupta bile proveniens inducit anxietatem, nauſeam, faſtidium, horrorem, anorexiam, inquietudinem, hypochondriorum moleſtiam, urinam flavam turbidam ſpumoſam, vomitum materiæ bilioſæ, talemque alvi egeſtionem, qua levatur, vel dyſenteriam, teneſmum, agrypniam, cachexiam, cephalalgiam, icterum; quæ non ſervat critica tempora, ſed ſanatur alvi egeſtione bilioſa, vomitorio, purgante, & ſaponaceis aceſcentibus.

VI. Si vero putrefacti corrupti humores ſymptomaticam plerumque remittentem tertianam inducunt, evadit pertinax, diuturna, ſæpe recrudeſcens & recidivans, cum horrore, rigore, debilitate, & periculo, pulſu & urina varia, producit ſitim, ulcera, puſtulas, aphthas, ſalivationem, ſudorem, colliquationem, ſoporem, delirium, convulſionem, calorem mordacem.

VII. Legitima optime auſcultat antidoto, ſed & ſponte deſinit brevi tempore: ſymptomaticæ pro natura cauſæ curatio variat.

198. QUARTANA FEBRIS.

I. Quæ febris quarto quovis die paroxyſmum facit raro ultra octo vel decem horas durantem, relinquens duos intermedios dies omnino ægrum liberum a febre, vocatur Quartana pura : ſed reduplicans paroxyſmos ut eodem ſpatio temporis redeant bis aut ter, adeo ut tandem omni die habeatur paroxyſmus, vel magis prolongata, ut referat remittentem, vel continuam, Quartana prolongata vel reduplicata audit.

II. Raro nisi ex epidemica constitutione & autumnali tempore nascuntur quartanæ: quæ vero statuuntur generari ex continuis, remittentibus, erraticis & aliis intermittentibus, non fiunt ex mutata natura materiæ, sed quia initio ipsa quartana fuit protracta: neque catarrhi, scabies aut scorbutus in legitimam convertuntur, nisi ipsa prius sub illo phænomeno latuit.

III. Per se non periculosa sed longo tempore durans, si sit vehemens aut reduplicetur, abiens in continuam, remittentem, acutam febrem vel morbum chronicum, periculo non caret.

IV. Inducit præ aliis febribus in principio magnum frigus, horrorem, rigorem, tremorem, stuporem, unguium livorem, faciei pallorem; sed in calore, pulsu & sudore non multum differt ab aliis febribus; exhibet finito paroxysmo urinam cum sedimento lateritio; raro ante solstitium hyemale vel æquinoctium vernale desinit, interdum ad multos annos extenditur.

V. Diu durans, aut vehementior, vel quasdam partes præ ceteris adgrediens multa anomala infert; hydropem, leucophlegmatiam, cachexiam, maciem, atrophiam, cruditatem, debilitatem, vitiatam adpetentiam, icterum, grumum, colliquationem, hæmorrhagiam symptomaticam, rheumatismum, scorbutum, scabiem, scirrhum, syncopen, extremarum tumorem, obstructionem viscerum. Invadens cachecticos, convulsos, epilepticos, sæpe sanationem adtulit: sed gravidas adgrediens non raro abortum producit.

VI. Specifica causa quartanæ admittit antidotum, quod repetitum etiam post recessum prævenit recidivam. Maxime valet circa consuetum tempus finiendi exhibitum. Phlebotomia & purgans nihil valent neque vomitoria: sed sudoriferum instante paroxysmo exhibitum sanationem adtulit.

199. REMITTENS FEBRIS.

I. Quæ febris tali modo per paroxysmos totam absolvit periodum, ut sequens paroxysmus incipiat priusquam antecedens plane desiit, Remittens vocatur.

II. Hi paroxysmi redeuntes quotidie formant quotidianam, alterno die tritæophyen, raro quarto die exacerbantur, sed sæpius uno die unicum, altero die duos paroxysmos concitant, quando hemitritæos vocatur: hi paroxysmi sunt constantes, vel inconstantes, vel erratici.

III. Omnes hæ species inveniuntur in praxi pertinaces, diuturnæ, periculosæ, interdum malignæ & contagiosæ, raro bonam crisim facientes.

IV. Non semper eadem est harum febrium materia. 1. Materia intermittentium priusquam typum induerit, vel postquam nimis debilitaverit corpus, optimam in hoc genere speciem præbet. 2. Febris acuta, ardens, continua, inflammatoria, aut erysipelatosa, in corruptelam degenerans, pejorem speciem inducit. 3. Interdum Endemici vel Epidemici morbi in aere & regione calida & humida, ut & quidam pestilentiales statim hunc typum induunt. 4. Morbi quidam chronici, post bilem, pinguedinem, vel albuminosum, aut gelatinosum corruptum, hanc speciem inferunt, ut in cacochymicis, colliquativis, hungarico morbo. 5. Morbi purulenti, ut in subpurationibus, & abscessibus internis, atque in hecticis, si pus transeat in ichorem. 6. Denique Corruptio ventriculi, mesenterii, intestinorum, lienis, renum, omenti hujusmodi febrem induxit.

V. Unde patet varia & anomala generari symptomata vix describenda, ex variis his causis & diversis obsessis partibus: & quia hæ causæ non facile viribus vitæ superantur, & utplurimum latent, harum longitudo, periculum, & pertinacia, facile intelligitur.

VI. Ipsa febris non admittit certam curationem, quæ sequi debet detectam causam, quare ex generali curatione causarum in febribus est petenda.

200. TRITÆOPHYES FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die exacerbatur, ut perfectam apyrexiam non admittat, & plerumque inordinate, Tritæophyes vocatur.

II. Hæc si proveniat ex quacumque febre intermittente prolongata, & duplicata, ut legitima intermittens est curanda, additis quibusdam antisepticis. Sed veniens ex bile aut pinguedine putrefacta, in his alvus laxior servanda purgantibus refrigerantibus saponaceis acescentibus, donec sensim omne corruptum per alvum eductum sit.

III. Nunquam per urinam vel sudorem crisim perfectam facit; levatur alvi biliosa dejectione: ex intermittente nata majori dosi antidoti eget, antequam mitescit.

IV. Specialem non admittit curationem.

201. SEMITERTIANA FEBRIS.

I. Quæ febris uno die semel, altero die bis exacerbatur, sive remittat, sive intermittat, Semitertiana vocatur.

II. Interdum 1. est epidemica, maligna, contagiosa, autumno post tempestatem humidam & calidam invadens; regioni calidæ & juvenibus frequentior: hujus curatio ex epidemicis petenda. 2. Vel sequitur inflammationem aut erysipelas viscerum in corruptelam degenerans, aut perseverantem dysenteriam; quando omnem fere medelam respuit; curatio in antisepticis quærenda. 3. Pus, sanguis, bilis, intus putrescentia, corrupta, in phthisicis, hecticis, & febre lenta, hemitritæon producentia, hujus humoris corrupti evacuationem indicant, dum intus manentes balsamicis condiantur.

III. Periculum summum portendit 1. Frequenti redeunti paroxysmo. 2. Malignitate materiæ. 3. Latente causa. 4. Inemendabili natura materiæ.

IV. Causa varia non admittit generalem curationem, in genere antileptica refrigerantia vel neutra.

202. DUPLICATA FEBRIS.

I. Quæ febres tertianæ vel quartanæ mediis diebus novum paroxysmum faciunt, hæ Duplicatæ dicuntur. Sed quartana singulis diebus paroxysmum faciens, Triplicata potest vocari.

II. Febrilis materiæ 1. incrementum, ut novum paroxysmum formare possit; vel 2. virium defectus, non valens unico paroxysmo omnem subigere & expellere materiem; vel 3. alia nova febrilis accedens materia, Duplicatam febrem generat.

III. Semper ex duplicatis paroxysmis majus periculum imminet, & curationi præbet difficultatem, etiamsi multi ex hypothesi contrarium statuant.

IV. Curatio a simplici non differt, nisi quod coacti simus majori dosi antidoti uti, & magis continuato usu prævenire recidivam.

203. ERRATICA FEBRIS.

I. Quæ febres intermittentes vel remittentes incerto tempore exacerbantur, Erraticæ adpellantur.

II. In constitutionis febrium intermittentium principio, maxime quartanarum autumnalium, inveniuntur plerumque 1. Erroneæ, quæ pergentes verum typum intermittentis induunt. 2. Etiam intermittentes prolongatæ quandoque Erraticæ fiunt, quæ ut legitimæ curandæ. 3. Corruptio humorum varia Errati-

raticam febrem inducens, ut corruptio, non vero ut febris, curanda.

III. Ex constanti erratica facta & perseverans quia corruptelam supervenientem indicat, periculum auget.

IV. Curatio ex cognitis causis petenda.

204. ACUTA FEBRIS.

I. Quae febres continuae vel remittentes valida producunt symptomata, & raro ultra quatuordecim dies durant, dicuntur Acutae.

II. Nascuntur plerumque ex inflammatione vel erysipelate generali, alias dicuntur symptomaticae quae ex speciali inflammatione vel erysipelate veniunt vel interdum ex bile acri calida, vel corruptione calida.

III. Pro diversa causa effectus variant, sed validis istis symptomatibus summam debilitatem semper inferunt.

IV. Curatio dirigi debet ad causas; in genere phlebotomia conducit cum antiphlogisticis internis.

205. CHRONICA FEBRIS.

I. Febris plerumque remittens, lenissimis symptomatibus vexans, ut aegri interdum dubitent se febricitare, diu tamen detinens, magnam tandem corporis emaciationem inducens, vocatur Lenta & Chronica, a quibusdam Nervina, & Interna.

II. Sensim nascitur in longa valetudine, debilitate, aequilibrio destructo, animi curis & pathematibus, habitatione in regionibus paludosis, tempestate pluviosa, evacuatione nimia: atque in cachecticis, chlorosi, scorbuto, cruditate, leucophlegmatia, si hi humores sponte corrumpuntur: denique relinquitur post ardentes, acutas, intermittentes & remittentes; menstrua subpressa; aut latentes chronicas viscerum obstructiones.

III. Latenter hi homines frigent, calent, & horrent; lingua pellicula plerumque tecta; membra extenuantur, quae tamen videntur gravia & lassa sine praegresso labore; pulsus debilis & frequens inordinatus; urina plerumque alba crassa, interdum pellucida flava; nervorum morbis saepe simul vexantur, quare a quibusdam nervina dicta.

IV. Observandum in curatione an aliqua interna latitet viscerum obstructio vel corruptio, quae prius curanda: sed mera debilitas virium cum humorum spontanea corruptione curari debet roborantium, antisepticorum, & corticis peruviani longo usu.

206. VARIOLAE.

I. Qui morbus incipit ut omnis febris continua cum horripulatione, frigore & dein calore per quatuor dies, dein in facie primo & tunc per reliquum corpus producit stigmata rubra sensim magis elevata, quae septimo die in se simili ordine pus conficere incipiunt, atque undecimo die iterum incipiunt exarescere, ut decimo quarto fere omnes in crustulas commutatae sint pustulae, Variolae dicuntur. Detegitur instans morbus 1. constitutione epidemica, 2. aetate conveniente, 3. contagio suscepto, 4. symptomatibus enarrandis, 5. tempore anni.

II. Quae variolae ita incipiunt circa aequinoctium vernale, & si febris cum eruptione mitescit, postea autem aliquantisper exacerbatur, non multa aliena symptomata inferentes, & finito tempore sua stadia absolventes dicuntur Regulares: sed citius incipientes, tempus durationis abbrevIantes vel prolongantes, multa aliena symptomata inferentes habentur Irregulares.

III. Pustulae distincta loca occupantes, se mutuo non tangentes constituunt Vario-

Variolas discretas, sed tam copiosæ ut multæ coeant, vel sub forma maculæ aut vesiculæ prodeuntes præbent Confluentes.

IV. Communis causa variolarum est aeris constitutio epidemica, contagium hominis adfecti, & insitio. Sponte nasci variolas raro observatur.

V. Plerumque oriuntur æquinoctio vernali, intenduntur æstate, mitescunt autumno, hyeme silent, nisi sequenti anno recrudescant: Irregulares autem maturius oriri solent & sunt maligniores.

VI. Adgrediuntur frequentissime pueros & præcipue nunquam antea variolis correptos: si autem adultiores corripiant & præcipue robustos, vehementior solet esse morbus.

VII. Corpus nostrum vivens materiem alienam in se continens, etiamsi sit mechanica, concitat in motu vitali majorem actionem, quæ conatur subigere & expellere id alienum; & in humoribus format pus, quod alienum in se recipit, condit & una expellitur. Si vero materia non sit pertinax sed volatilis, sola aucta circulatione absolvitur negotium: sed pertinax vi vitæ tamen prævalente, totus morbus temporibus criticis absolvitur: pertinacior autem materia & copiosior facit ut prolongetur morbus, vel turbat puris confectionem in ichorem, vel superans vim vitæ hominem interimit. Si vero variolosa materia præter stimulum mechanicum alienam quoque qualitatem possidet, multa anomala fiunt in motu vitali concitato & puris confectione, quæ ex irregularibus Variolis manifesta sunt. Atque motus vitalis vehementior omnia pervertit, minor puris generationem retardat, & materiem non expellit.

VIII. Quoniam ex supervenientibus symptomatibus salutem, periculum & mortem prædicimus, atque mutamus curationem, præcipua delibabimus.

IX. Pustulæ in Variolis Regularibus, distinctis stigmatibus rubris aliquantisper elevatis se produnt quarto die primo in facie, dein sensim per reliquum corpus, septimo die hinc inde in facie pus albicans in se colligunt, sensim magis flavescens: undecimo eodem ordine exarescere incipiunt, & sensim squamulas dimittentes relinquunt maculas rubras in cute. Sed Irregulares utplurimum citius incipiunt & sub forma maculæ latæ rubræ vel vesiculæ ichorosæ prodeunt; pus conficientes magis flavescunt & nigrescunt, & utplurimum pustulæ magis complanatæ, cum macula nigra in summitate, magisque in omnibus stadiis a solito ordine recedunt.

X. Quæ relinquuntur inter regulares Variolas interstitia, ea tument & rubent colore roseo: sed in motu vitali nimis instigato, viribus hinc exhaustis, interstitia relinquuntur flaccida & pallida non tumentia, ita moriuntur ægri cum bene elevatis & subpuratis pustulis. Hæc interstitia si videri possunt in variolis confluentibus, eodem modo inveniuntur.

XI. Acre variolosum concitat febrem continuam plerumque cum capitis & lumborum dolore, quæ in regularibus variolis evanescunt vel mitescunt cum pustularum eruptione, sed tempore subpurationis febris quædam subpuratoria redire solet. Quo febris hæc vehementior, magisque continuata, eo magis confluentes & maligniores variolas præsagit, denotans abundantiam materiæ vel vehementiorem indolem. Febris hæc si mediocris sit, permittenda; sed si vehementior ea erit temperanda ut febris acuta, exceptis purgantibus, ne materia feratur ad interiora.

XII. Si Dolor nimis vexat caput, lumbos, aliasque partes, denotat acrimoniam materiæ variolosæ, quam temperare non valemus, nisi antiphlogisticis, si calor simul urgeat.

XIII. Convulsio ante eruptionem in pueris & infantibus sine periculo observatur, quum corpus eorum mobile ex minima causa convelli soleat, & sponte evanescit eruptis pustulis: sed in adultis vehementiam denotat, & aliis temporibus veniens metastasin declarat.

XIV. In adultis & robustis ex majore impetu ad caput sæpe fit Phrenitis, quæ

quæ non nisi venæ sectione, alvi ductione & antiphlogisticis temperari potest: hæc tempore subpurationis veniens metastasin lethalem declarat.

XV. Humores omnes ad cutim magis delati relinquunt alvum constipatam, interdum vero in infantibus quædam portio humorum fertur ad intestina, quando talis Diarrhœa solummodo est moderanda: sed in adultis si Diarrhœa fiat propter evacuationem nimiam factam sanguinis vel regimen frigidius, vel suscepto externo frigore, adhibenda sunt cardiaca anodyna, quæ ad cutim ducunt humorem: Diarrhœa quæ nascitur ex colliquatione tempore subpurationis, mortem præsagit.

XVI. Si in variolarum principio ex impetu majore ad caput fiat Hæmorrhagia solamen adfert, sed tempore subpurationis aut exarescentiæ veniens colliquationem indicat, & mortem præsagit, etiamsi menses fluant hoc tempore in feminis. Hæmoptysis omni tempore periculosior. Sanguis plane in principio emissus perfecte sanus, sed circa eruptionem inflammmatorius.

XVII. In variolis maxime observanda facies, in ea enim prius quam alibi conspiciuntur pustulæ, & prius quoque exarescunt: hæc sola sufficit ad formandam prognosin: ejus intumescentia maxime in variolis confluentibus incipere solet 7. vel 8 die & undecimo die minuitur, & optimum est signum: si hoc tempore nulla fiat intumescentia propter diarrhœam, hæmorrhagiam, vel nimis frigidum regimen, vel nata citius evanescit, periculum est & exigit cardiacum.

XVIII. Idem fere sentiendum de manuum intumescentia, nisi quod serius veniat, & recedat, sed numerus & natura pustularum in manibus minus certa prognostica signa præbent, quam in facie.

XIX. Quamvis per salivam raro fit crisis, in Variolis confluentibus admodum necessaria observatur, incipit cum variolarum eruptione & minuitur undecimo die, si prius cessat periculum est, nisi subpleatur manuum intumescentia, in hac diminutione narcoticum salivationem redintegrat. In principio saliva est tenuis, circa finem sæpe ita glutinosa ut vix reddi possit, quare potu largiore promovenda salivatio & collutione oris tenacitas solvenda.

XX. Ante variolarum eruptionem anxietas sæpe adest, sed valens promittit confluentes, si non cessat cum eruptione, vel redit tempore subpurationis, vel generatur post metastasin periculosissimum est symptoma, prævenitur maturo exhibito narcotico tempore subpurationis, & eodem cum cardiaco abigitur quæ fit ex metastasi.

XXI. Petechiæ, corruptionis & sphaceli signum, quo tempore veniunt semper periculum portendunt, adparentes inter variolas in interstitiis.

XXII. Pellicula rubra statim in facie adparens cum eruptione abundantiam materiæ declarat, & confluentes promittit; vesicula aut pellicula ichorosa corruptelam indicat, variolas malignas, vel earum transitum in corruptelam.

XXIII. Vigiliæ turbant coctionem, deterunt vires, & notant turbatum motum encephali, somnus tunc conciliandus hypnoticis, præcipue tempore subpurationis:

XXIV. In infantibus raro, sed adultis frequens habetur sudor copiosior erumpentibus variolis, qui tempore subpurationis sponte evanescit: si promovetur cardiacis & regimine calido, cessabit octavo die, nullo cardiaco revocandus, moritur tunc æger cum pustulis elevatis, deficiente vehiculo, quod reliquas extrudit: debet sudor autem continuari potu tepido molli largo.

XXV. In invasione & eruptione Oculi sæpe valde rubent, ardent & dolent, stillantes copiosas lachrymas, quando collyrio molli hæc mala mitiganda. In subpuratione & exarescentia utplurimum firmiter glutinantur palpebræ, quando sæpe acrimonia lachrymarum corroditur oculi bulbus; hoc ut præveniatur, bis aut ter de die palpebræ sunt aperiendæ, adplicato fotu molli, & oculus eluendus molli collyrio.

XXVI.

XXVI. Ex naturali virium debilitate, abundantia materiæ, vel conversione in putrilaginem, vel nimis refrigerante adhibito regimine, præcipue si regimen calidius præcesserit, materia variolosa ad interiora truditur, vix revocanda, & evanescit faciei & manuum intumescentia, & perit æger.

XXVII. Exarescentibus variolis materia tenacissima, præprimis in confluentibus format crustam tenacissimam diutissime adhærentem, sub qua humor stagnans acer cutim corrodens turpes cicatrices relinquit: hæ crustæ igitur finitis variolis inunctione molli malaxandæ & abstergendæ liquore antiseptico molli; si renascantur, eodem iterum modo procedendum.

XXVIII. Materia variolosa toti massæ mista est extinguenda suo antidoto sed hucusque incognito: vel imitanda natura, quæ moderata circulatione & puris confectione materiem eliminat. Ergo nimis aucta circulatio temperanda antiphlogisticis, regimine frigidiore & venæ sectione in principio, sed subpurationis tempore hypnoticis: si deficiat, quod raro, lenia cardiaca & regimen calidius adhibenda, tempore subpurationis cardiaca hypnotica danda. Sæpe renovandus aer & integumenta, ne corruptum maneat adplicatum corpori, vel continuo inspiretur; in his cavenda frigoris externi adplicatio, quæ materiem retropelleret. Concedendus copiosus potus nec nimis refrigerans nec calefaciens ut materiæ subpeditetur vehiculum, abstineat a carnibus, quæ sponte putrescunt, vescatur farinosis & fructibus horæis maturis coctis.

207. EXANTHEMATICA FEBRIS.

I. Maculæ vel & parva tubercula rubra subito per totam cutim, vel ejus partem magnam oborta, ac si cutis effloresceret, cum febre, Exanthemata dicuntur.

II. Hæ Maculæ vel Tubercula sine prægressa vel conjuncta febre ad maculas vel pustulas chronicas referuntur: si color sit fuscus, purpureus, lividus, aut niger ad petechias referuntur: si specialem febrem conjunctam habent, pertinent ad variolas, morbillos similesque morbos. Ipsa autem Exanthemata sunt magis minusque lata, cum vel sine elevatione tuberculosa, mali & boni moris.

III. Materia inutilis perspiratione vel sudore eliminanda, acrior facta in debilibus, valetudinariis, cacochymicis, biliosis, erysipelatosis, in cute retenta, per ventum vel auram frigidiusculam, cum levi febricula, Exanthemata producit, quæ nullum periculum adferunt, & lenibus diaphoreticis internis, atque absorbentibus externis, vel & antisepticis adplicatis facile abiguntur.

IV. Interdum cacochylia in ventriculo & intestinis congesta, bilis corrupta, ingestio venenati mytuli, atque abusus spirituosorum, Exanthemata generant, quæ sine purgante vel vomitorio tolli nequeunt.

V. Motus corporis validior in exercitiis, abusu calefacientium & acrium, aeris major calor, corpora robusta, producunt interdum Exanthemata minime periculosa, quæ evitando causas, & usu diluentium, refrigerantium, & alvo laxiore facile abiguntur.

VI. Sed ex febre præcipue epidemica nata Exanthemata, instigata calefacientibus, cardiacis stimulantibus, non carent periculo, moderatiore regimine cum antiphlogisticis diaphoreticis sensim abigenda, ne metastasin ad interiora faciant: quædam epidemicarum febrium materia hoc modo critice eliminatur, quando eruptio non est cohibenda, neque nimis augenda.

VII. Humores in corpore corrupti, uti in phthisicis, purulentis, ichorosis, putridis, ad cutim subsistentes, per metastasim imperfectam, nihil boni adferunt, indicia sunt corruptionis majoris: hi humores retropulsi periculosam anxietatem inferre solent. Non sunt retropellendi neque magis expellendi, sed antisepticis aptis sensim prævenienda ulterior corruptio.

VIII. Epi-

VIII. Epidemica, morbillosa, variolosa & similia Exanthemata contagiosa esse solent, quæ ex genio morbi cognito, sunt deducenda & curanda.

208. MORBILLI.

I. Qui morbus, sæpius in pueris, & vernali tempore regnans, incipit cum febre continua, & quarto utplurimum ab invasione die profert plerumque primo in facie, interdum etiam in reliquo corpore, exanthemata rubra parum elevata, quæ non subpurantur, sed brevi post exarescere incipiunt, ut octavo die epidermis sub forma furfuris desquametur, cessante febre cum eruptione, talis morbus vocatur Morbilli.

II. In prima invasione vix differunt a variolis, sed dum variolæ a quarto die ad septimum inflammari pergunt, & denique subpurantur, hi Morbilli ab eo tempore exarescere incipiunt, & circa tempus subpurationis variolarum, morbilli evanescunt, ut incauti existiment variolas retropulsas fuisse.

III. Quum generentur Morbilli utplurimum vernali tempore, adficiantque puerilem ætatem, & propagentur contagio, eorum causa in aere hærens inspirari videtur vel absorberi cute.

IV. Recepta morbillosa materia aliquid generale & speciale habet, quod ex observatis phænomenis est deducendum. 1. Acris est, suo stimulo perseverante concitat febrem continuam, horrorem, rigorem, caloris & frigoris vicissitudinem, ut reliquæ febrium causæ. 2. Magis autem naturalem spirituum indolem invertens gravitatis sensum & ægritudinem summam generat. 3. Lympham tenuem acrem producit, unde ante eruptionem urinæ profluvium, diarrhœa, tussicula, oculorum & narium stillicidium, sternutatio, vomitus, sitis cum lingua satis humida. 4. Quæ Lympha magis ad caput fertur quam ad alias partes, quia somnolentia, lachrymarum stillicidium, & oculorum inflammatio in hoc morbo frequentiora, & quoniam in facie primo & copiosius morbilli erumpere solent.

V. Postquam hæc specialis materia acris per quatuor dies recensita symptomata intulit, vis vitæ eam trudit ad cutim, ubi sub forma exanthematum rubrorum se prodit: hic natura formasset pus uti in variolis, sed hæc materia volatilior evanescens nullam purulentiam præbet. Evanescunt ideo omnia symptomata aliis in partibus corporis excitata a lympha acri nunc expulsa, & sensim quoque mitescit febris & tussis.

VI. Septimo vel octavo die materia morbillosa in cutis superficie exarescens, commutatur in furfures vel speciem farinæ, primo in facie dein in reliquo corpore, relinquens perfectam sanitatem.

VII. Curatio specifica, etiamsi haberetur, vix opus est, quum pauci ex hoc morbo moriantur vel periclitentur: methodica talis debet esse, quæ neque nimis calefacit neque refrigerat, subpeditans cibum & potum acescentem, cavendo exhalationis subpressionem admisso aere frigidiore. Neutiquam vena secanda, nisi vigeat nimius impetus; neque alvus ducenda ob derivationem ad interiora.

VIII. Dum autem materia morbillosa sit copiosior, vel acrior, vel instigata per calefacientia, aut retropulsa, sæpe anomala symptomata infert, uti peripneumoniam, febrem hecticam, convulsionem, hæmorrhagiam, quæ periculum portendunt & non facile sanantur.

209. SCARLATINA FEBRIS.

I. Macularum scarlatinus color, quæ in levi febre oboriuntur, huic morbo dedit nomen: incipiunt plerumque, in tenella ætate, tertio vel quarto die febris levioris, non diu persistunt, insensibiliter evanescunt, relictis in cute quibusdam

busdam furfuribus: in facie inchoare solent sensim latiores factæ maculæ, reliquum etiam interdum tegunt corpus.

II. Levis videtur biliosa corruptio, calore antecedentis æstatis in tenella ætate, motu febrili ad cutim pulsa, ubi exarescens materia corpus relinquit sanum.

III. Hæc materia ante eruptionem oberrans generat febrem, calorem, dolorem, anxietatem, tussim sine periculo: sed retropulsa si fuerit, periculo non caret: dein ad cutim lata maculas sensim latiores, dein evanescentes inducit.

IV. Natura præmonstrante via est sequenda, diluentibus, diaphoreticis lenissimis, abstinentia a pinguibus & nimis calefacientibus.

210. PETECHIÆ.

I. Maculæ parvæ instar pulicum morsus, sine vestigio in medio, in vel cum febre natæ, nigræ, lividæ, purpureæ, aut fuscæ, multis in partibus corporis tectis natæ, rarius in facie, ubi etiam periculosiores, dicuntur Petechiæ.

II. Videtur sanguis superveniente corruptione vel sphacelo solutus ad cutis superficiem delatus has maculas formare sine pruritu, aut cutis elevatione.

III. In principio venientes malignitatem arguunt, serius venientes transitum in corruptelam vel sphacelum indicant; redeuntes malam metastasin præbent; permanentes critice liberare nequeunt; copiosiores majus periculum portendunt.

IV. Inde in acutis, ardentibus & continuis febribus, morbillis & variolis, notant malum transitum in corruptelam. In epidemicis, erysipelatosis & putridis malignitatis indicium præbent. In gravidis & puerperis semper periculosæ.

V. Si ex Petechiarum causa nascitur anxietas, convulsio, hæmoptysis vel quævis alia hæmorrhagia, sudor oleosus, alvi fluxus, pulsus debilis, mors instat.

VI. Curare hunc morbum haud facile est, nam instigando augetur, refrigerando repellitur, evacuando non aufertur; igitur acidis, diaphoreticis, antisepticis, leniter adstringentibus & refrigerantibus est tractandus, ut sistatur progressus putredinis.

211. SYMPTOMA FEBRILE.

I. Præter ceteros omnes morbos febris varios tam generales quam particulares producit morbos, qui vexant una cum febre, nullumque levamen adferunt, & sub quibus vigentibus febris clanculum interdum ita latet, ut vix dignosci possit. Hi morbi Symptomata Febrilia dicuntur, quorum præcipua delibabimus.

II. Nascuntur illa 1. Multitudine materiæ febrilis. 2. Materia febrili aliquam partem præ ceteris adficiente. 3. Parte aliqua prius debilitata, non valente se liberare a febris materia. 4. Ex motu febrili partem aliquam in consensum trahente. 5. Ex inducta metamorphosi materiæ febrili. 6. Denique causa febrem excitante, simul producente alium morbum, qui ut febris symptomata censetur.

III. Utilissimum est in praxi detegere num sæviens morbus ex latente causa febrili proveniat. Detegitur 1. si præcesserit febris, quæ minui videtur sub alio morbo vehementiore vel obprimente latens, ut in hydrope, syncope, anxietate, delirio, dysenteria. 2. Ex increscente novo illo morbo, quando antea increscere solebat febris. 3. Ex signo sedimenti lateritii permanentis, dum non amplius detegitur febris paroxysmus. 4. Ex constitutione epidemica febrili. 5. Ex diminutione symptomatis ad usum antidoti.

IV. Accedentia symptomata periculum augent; non tollunt antecedentem febrem; relinquunt aliquam partem ita vitiatam, ut curata febre sanitas restitui possit; intercipiunt sæpe consuetam medendi methodum; alias impediunt medicamenti adsumtionem.

V. Etiamsi symptomata curari nequeant perseverante febre, in curatione tamen

men febris simul medicamenta adhibenda novo illi morbo propria, imo in vomitu, fastidio, alvi fluxu, prius est istud symptoma curandum, antequam adgredimur febris curationem. Symptomata ex consensu simul anodyna exigunt. Sed provenientia ex eadem causa, quæ febrem inducit, secundum inventam causam curari debent.

212. ARDENS FEBRIS.

I. Ex adurente & sicco calore in febre continua vel remittente vocatur Causus vel Ardens febris.

II. Quum omnis calor major à causa interna natus proveniat ex motu vitali instigato, inde adesse debet alienum irritans, quod continuo agitat vitalem motum, vel quod aliquantulum subigitur & recrudescit, ut in putridis & biliosis: vel quod tandem ita minuit vires, ut irritatæ majorem motum facere non possint, omni tempore.

III. Maxime vexat juvenes & viros robustos, post exercitia validiora, calefacientium abusum, sitim toleratam; tempore æstivo & aere sicco; quibus sanguis privatur aquoso & reliquum compingitur in lentorem; aut materia biliosa pinguis redditur acerrima. Symptomatica fit ex inflammatione pleuræ, pulmonis, mesenterii: atque in quadam constitutione epidemica.

IV. Vehemens ille motus & calor omne humidum discutit, unde cutis, narium, oris, linguæ, oculorum, faucium, pulmonum summa siccitas; sanguis lentus tenax, renuens cum aquosis unionem; sitis summa, respiratio densa anhelosa aerem incendens; sputum tenax faucibus adhærens; pulsus frequens admodum durus; urina pauca acris ruberrima; lac mammarum flavum, nauseosum amarum; deglutitio difficilis; vox clangosa; alvus adstricta.

V. Aliquam præ ceteris adgrediens partem producit, convulsionem, delirium, anxietatem, anginam, pleuritidem, peripneumoniam, tussim, phrenitidem, hepatitidem, colicam, icterum, inquietudinem.

VI. Viribus autem deficientibus generatur sopor, paraplexia, adipsia, extremarum frigus, aurium sonitus, visus hebetudo, vertigo, debilitas, lassitudo, gravitas, mors.

VII. Sed mature veniente hæmorrhagia larga, hæmorrhoidum fluxu, urina copiosa hypostatica, solvitur, vel abit in abscessum, parotides aut aliam metastasin.

VIII. Sed transeuns in corruptelam aut colliquationem, generat alvi fluxum fœtentem, mictum cruentum, ptyalismum, sudorem colliquativum, petechias, tympanitidem, vomitum materiæ variæ, tremores, inordinatas exacerbationes, rigores, horrores incertos, quibus pereunt.

IX. Princeps auxilium est venæ sectio & iterata; purgans antiphlogisticum; diluentia, nitrosa, refrigerantia, antiphlogistica, acida & acescentia, aquosa, cum aere liberiore non nimis frigido, quamdiu morbus non subiit aliquam mutationem.

213. TYPHOS FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum acri magis quam ardente calore, summa inquietudine, anxietate, mœstitia, tremore, plerumque cum cardialgia, singultu & nausea, vocatur Typhos.

II Hæc fieri solet ab erysipelate, vel bile putrida circa præcordia hærente.

III. Periculum portendit, quia crisin non admittit, & adfectis istis partibus adsumtionem impedit, atque sua inquietudine vires deterit.

IV. Debet ut febris erysipelatosa curari, sed ob partem adfectam parva copia simul ingerenda, & topica ad adfectum locum adplicanda. Si autem signa adsint

men pu tri-

putridæ bilis circa ventriculum, conducit laxam servare alvum cum purgantibus saponaceis acescentibus.

214. ALGIDA FEBRIS.

I. In qua febre frequentior vel perseverans algor observatur, ex prævalente hoc Algida vocatur.

II. Materia febrilis 1. tam copiosa, ut vires vitæ obprimat; vel 2. exstincta aliquomodo actio vitalis, ut calorem subsequentem producere non valeat; vel 3. Humorum metamorphosis in liquamen refrigerans, producit Algidam febrem.

III. Semper periculum portendit vel longitudinem.

IV. Quæ ex obpressis vel minutis viribus nascitur, vinosis, calefacientibus, & actuali calore est curanda: sed post metamorphosin calefacientibus antisepticis, alexipharmacis, discutienda.

215. EPIALOS FEBRIS.

I. Epiala illa est febris continuæ vel remittentis species, in qua calor & frigus quasi permista sentiuntur.

II. Duplex hic occurrit causa, nempe irritans acrimonia, quæ calorem induceret cum virium debilitate, qua vis vitæ non valet calorem producere, ut fit in febris metamorphosi, dum abit in corruptelam non valde calefacientem.

III. Diu durare solet & non sine periculo, priusquam id corruptum emendatum vel expulsum sit.

IV. Adhibenda antiseptica cardiaca modice calefacientia.

216. LEIPYRIA FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum incendio interno circa præcordia & frigore extremarum, vocatur Leipyria.

II. Inflammatio vel erysipelas viscerum bilis exitum ex vesicula impediens, aut bilis acrior vesiculam vellicans, ita ut omnium spirituum fluxus inde eo versus veluti derivetur, hanc febrem producit.

III. Inde fiunt ægri anxii, inquieti, dormire nequeunt, difficile ferunt morbum, fastidiunt, nausea vexantur, laboriose respirant, conqueruntur de ardore interno, dum exteriora tepent vel frigent: hi interdum ejectione bilis levantur & liberantur.

IV. Antiphlogisticis saponaceis sæpe parva copia tepide ingestis, atque fomentis adfecto loco adplicatis, tentanda curatio; conducit etiam antiphlogistico clysmate eluere alvum.

217. PHRICODES FEBRIS.

I. Horror in febre frequens vel & perpetuus Horrificam febrim producit, quam Phricoden vocant.

II. Perpetua & frequens exhorrescentia in cacochymia, biliosis, ardentibus, abscessu, acutis, continuis, remittentibus, & debilibus, notat metamorphosin materiæ in corruptelam, colliquationem, & interdum sphacelum: critica exhorrescentia perpetua esse nequit.

III. Omnes evacuationes per alvum & cutim, imo ipsæ hæmorrhagiæ, ut colliquationis signa, malum præsagiunt.

IV. Exhorrescentia illa curanda antisepticis pro natura materiæ refrigerantibus vel calefacientibus, atque copiosior evacuatio temperanda, non omnino sistenda aut promovenda.

218. HECTICA FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens diu durans, post cibum quocumque tempore sumtum increscens, habens paulo majorem sed mordacem & siccum calorem, cum pulsu frequentiore & debiliore, & emittens urinam spumosam, aut cum pellicula innatante, summopere extenuans corpus, vocatur Hectica.

II. Subponit semper corruptionem seu putredinem in generali massa humorum, qua liquescit gelatinosum, albuminosum, & pinguedo, ut vel latenter exhalet, vel sub forma colliquationis evacuetur, quæque causa est universalis, vel latens in quadam corporis parte semper subpeditans.

III. Post evacuationes omnes copiosiores, debilitatem, febrem, animi pathemata & studia validiora, tempestates humidiores, vigilias, lucubrationes, frequentem ebrietatem, variolas, morbillos, rhachitidem, cachexiam, subpurationem, nutrimenti defectum, lactationem, gonorrhœam, fluorem album, mensium profluvium, commutationem crudi & viscidi, puris majorem evacuationem, nascitur Hectica universalis ex humorum defectu cum spontanea corruptela.

IV. In hac specie nimia evacuatio boni est cohibenda, simulque antisepticis & roborantibus vires erigendæ: excessus evitandus, materia morbosa relicta leniter evacuanda, & corruptio spontanea antisepticis pro natura materiæ cohibenda: utatur cibo facilis digestionis, aere puro, cum modica exercitatione.

V. Si autem oritur post ulceris, fistulæ, hæmorrhoidum, mensium, perspirationis subpressionem, scabiei, pustularum, herpetis repulsionem, facile intelligitur revocandam illam esse evacuationem, & antisepticis muniendos esse humores.

VI. Quæ autem post abscessum, inflammationem, erysipelas, contusionem, ulcus, ventriculi, intestinorum, pulmonum, hepatis, renum, uteri, vesicæ; vel post empyema, hæmoptysin, asthma, pleuritidem, peripneumoniam; aut post vitiatam pepsin & cacochyliam, oritur, latentem habet scaturiginem, quæ lege artis est curanda, & simul corpus muniendum & roborandum antisepticis, roborantibus.

VII. Hectica febris semper producit calorem mordacem cum corporis emaciatione, debilitate & pulsu frequentiore & debiliore: interdum eliminat humores insensibiliter, quando totius corporis simul perpetua observatur siccitas: alias producit colliquativam copiosiorem evacuationem, per sudorem, urinam, alvum, quando summa in humoribus observatur tenuitas. Insuper accedente corruptela, varia nascuntur symptomata, pustulæ, maculæ, dolores, delirium, varia animi pathemata, nausea, fastidium, tussis, tremor, horror, facies cadaverosa, color luridus, frigus extremarum, agrypnia, aphthæ mali ominis, suffocatio, vertigo, singultus, convulsio.

VIII. Tres ponunt gradus in hectica. Primum, qui levia & pauca symptomata exhibet. Secundum, qui manifestam febrem & emaciationem habet. Tertium, multa & periculosissima continet symptomata, cum summa corporis emaciatione, quem Marasmum vocant.

219. ASODES FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum magna anxietate & fastidio, ut inde fiat nausea & interdum vomitus, cum corporis inquietudine, vocatur Asodes.

II. Talem febrem inducunt putris cacochylia, bilis, pinguedo in ventriculo & per corpus dispersa, atque ventriculi erysipelas: vel quando putridi aut mali humores ad ventriculum metastasin faciunt; & denique per consensum vel motum febrilem si ventriculus inordinate movetur.

III. Aliis febribus periculosior, quia non concedit quietem aut somnum; intercipit

tercipit ingestionem medicamentorum & alimentorum; atque adsumta ita corrumpit, ut nihil præstare possint.

IV. Corrupta contenta, si sponte non redduntur, arte, maxime per alvum, blande educenda: erysipelas compescendum acidis gratis leniter adstringentibus; quibus etiam compescitur putredo; materia metastasim faciens ad debita loca derivanda; perturbatus motus & consensus anodynis prioribus mistis compescendus.

220. COLLIQUATIVA FEBRIS.

I. In quacunque febre frequens & copiosa fit evacuatio humoris tenuioris & interdum fœtentis, per alvum, cutim, urinam, vel alia emunctoria, illa inde vocatur Colliquativa.

II. Humores concrescibiles calore, motu febrili, vel spontanea metamorphosi in tenuem humorem seu liquamen conversi, per relaxata oscula quasi sponte effluentes, hujus febris præbent ideam.

III. Ita liquati sanos etiam inficiunt, eorum naturam invertunt, ut ad functiones præstandas inepti fiant; & majore copia exeuntes, humorum defectum generant, summamque corporis emaciationem.

IV. Corrupti humores emendari nequeunt, neque omnes simul ejici, retenti in deteriorem corruptelam abeunt, quare moderata evacuatio est facienda per conveniens organum; dum antisepticis ulterior progressus prohibeatur.

221. HYDROPYRETOS.

I. Ex febrium malignarum, epidemicarum seu endemicarum genere est Anglicus sudor, quem Hydropyreton voco, qui primo in Anglia innotuit anno 1486, & postea per alias regiones dispersus fuit, in qua febre ingenti sudoris copia diffluebant ægri, ut intra 24. horas vel liberarentur vel perierint.

II. Maxime sæviit autumno, humores admodum erant tenues & colliquati.

III. Inde subito nascebatur summa debilitas, anxietas, cardialgia, cephalalgia, cordis palpitatio, syncope, cum pulsu debili inæquali, & sudore copiosissimo, qui intra 24. horas febrem tollebat, eo prohibito per quodcumque frigus externum æger moriebatur.

IV. Hinc tepidus, subacidus, diluens potus copiosus est concedendus, ut habeatur pro materia evacuanda vehiculum, cavendum omne frigus, purgans & phlebotomia: si sudor non satis procedit, quædam sudorifera simul exhibenda.

222. HELODES FEBRIS.

I. In qua febre continua vel remittente, continuo sudore ita madent ægri, ut quasi in paludibus degere videantur, Helodes vocatur.

II. Hujusmodi sudores notant colliquationem humorum bonorum cum relaxatis, ex defectu virium, poris cutaneis non amplius contrahentibus.

III. Producunt summam humorum tenuitatem, defectum, extenuationem corporis, & virium debilitatem.

IV. Neque provocandus, neque frigore cohibendus sudor, sed temperandus: interne simul danda refrigerantia, antiseptica, leniter adstringentia.

223. SYNCOPALIS FEBRIS.

I. Quæ febris frequens inducit animi deliquium, vel toties ac redit paroxysmus, illa Syncopalis vocatur.

II. Hoc 1. si fiat ex debilitate, æger gratis cardiacis vinosis est refocillandus. 2. Sed ex renovato paroxysmo intermittentis, quod conjicimus ex sedimen-

to lateritio periodi tempore redeunte, constitutione epidemica, antecedenti intermittente febre, statim antidoto cum cephalicis febris abigenda. 3. Ex cacochylia, vomitu spontaneo vel artificiali abigitur. 4. Ex ventriculi consensu & mobilitate antidoto addenda stomachica nervina.

III. Periculo non caret, quia partes encephali obprimit, pulsumque debiliorem & interdum asphyxiam inducit, quo facile etiam in grumum sanguinis incideret.

IV. Curatio dirigenda ad recensitas causas: volatilia & calefacientia magis quam in aliis febribus conveniunt.

224. HUNGARICA FEBRIS.

I. Ex febrium malignarum & quodammodo endemicarum & contagiosarum genere est illa, quæ dicitur Hungaricus morbus; in quo præter generalia febrium continuarum aut remittentium symptomata, observatur Cephalalgia atque Dolor intolerabilis circa orificium ventriculi, qui locus tumet & ad adtactum dolet.

II. Nascitur autumnali tempore, post tempestatem humidam pluviosam, ventum austrum, in locis humidis, paludosis, post potum aquæ corruptæ, victum pravum sordidum. Natus morbus alios etiam per contagium adfligit, unde in castris & obsideone frequentior.

III. Quantum ex causis prægressis & pathognomicis signis colligere licet, videtur esse materia pinguis biliosa acris, & putrida, circa orificium ventriculi & in vesica fellea collecta, tandem circulantibus etiam tradita, nisi per contagium comparetur.

IV. Illa in ventriculo hærens sævire incipiens producit cardialgiam, cephalalgiam, calorem seu ardorem mordacem, anorexiam, anxietatem, nauseam, sitim inexstinguibilem, multosque alios ventriculi & ventris morbos cum febre continua aut remittente omni vesperi exacerbante. Si illa materia reddatur vomitu, aut alvi fluxu linlioso liberantur: minus perfecte autem per urinam aut sudorem. Manens vero in corpore multa mala inducit & morbum protrahit ultra acutorum tempus, generat tunc delirium, phrenitidem, agrypniam, soporem, respirationem difficilem, anginam, linguam sordidam, siccam, surditatem, inquietudinem; soluto sanguine producit symptomaticam hæmorrhagiam: raro critice solvitur abscessu aut parotidibus: sed sphacelescens extremis inducit sphacelum lethalem, aut petechias.

V. Qui ex mala diæta in hunc morbum incidit cum malis symptomatibus circa ventriculum, huic statim vomitorium diluens dandum: sed quando accedunt ventris & capitis mala, magis conveniens est antiphlogisticum purgans. Sed ex contagio natus sine signis cacochyliæ, curatio absolvenda acidis antisepticis, cum alvo laxiore. Vinum, phlebotomia, & calefacientia morbum augere solebant.

225. DYSENTERICA FEBRIS.

I. Quæ febres dum sæviunt vel exacerbantur concitant valida ventris tormina cum frequenti dejectione muci & interdum sanguinis, dicuntur Dysentericæ.

II. Videtur febris materia acris deponi in succum primarum viarum, quem acrem & tenacem facit: ut plurimum ex constitutione epidemica nascitur.

III. Irritando intestina infert dolorem, cum dejectione copiosa primo muci, dein etiam sanguinis; os plerumque tegitur aphthis, ut & forsan reliquæ partes, a corrupto muco, quæ periculum augent.

IV. Curatio est ut in aliis epidemicis morbis; derivatio facienda ad cutim; mucus acrior & tenacior factus, blando purgante resolvente eliminandus; & concitatus motus hypnoticis compescendus: quæ repetenda donec mucus fuerit ejectus, & concitatus motus sedatus.

226. EME-

226. EMETICA FEBRIS.

I. In quacumque febre omnia ingesta, ventriculi contenta & in eum confluentia, continuo fere redduntur per os, vel in qua perpetuus est vomendi conatus, illa Emetica febris adpellatur.

II. Hic Vomitus 1. Si fiat ex perturbato motu febrili, sedatur acescentibus gratis stomachicis, anodynis. 2. Sed ex materia biliosa, corrupta, cacochylia, in ventriculo hærente, non cessat nisi eliminata sit materia, quando tumultus deinceps anodynis est sedandus. 3. In morbis putridis, metamorphosi materiæ febrilis, vomitus magis anodynis, stomachicis, acescentibus, antisepticis compescendus & materia aliunde derivanda, quam vomitoriis ad ventriculum allicere. 4. Ventriculi, hepatis, lienis inflammatio aut erysipelas, febrem & vomitum producens, parvam copiam liquoris antiphlogistici, sæpe ingestam, cum adplicatione epithematis ad ventriculi regionem exigit.

III. Molestissimum est symptoma. 1. Quia corpus privat nutrimento. 2. Ingesta reliqua corrumpit. 3. Intercipit medicamentorum usum. 4. Summam debilitatem inducit.

IV. Nisi curatio dirigatur ad causas recensitas, frustra omnis suscipitur medela.

227. SITICULOSA FEBRIS.

I. Conveniens est ut febricitantes plus sitiant sanis, sed ultra modum sitire, siticulosam febrem facit.

II. Commotio febrilis 1. sitim faciens, modica copia potus diluentis subacidi lenitur. 2. Acutæ, ardentes, inflammatoriæ, siccitatem & lentorem inducentes cum siti, largum potum diluentem acescentem exigunt. 3. Febres autem biliosæ, erysipelatosæ, postulant etiam largum potum sed acescentem & leniter adstringentem. 4. In putridis, hecticis parciori potui antiseptica addenda & acescentia in ore retinenda.

III. Ipsa sitis non multum mali inducit in febribus, nisi quod potus copiosior viam sternat ad hydropem: sed malum est signum latentis causæ.

IV. In omni fere specie copiosior potus est concedendus sed tepidus, varia autem potionis species ex recensitis causis est deducenda.

228. SYMPTOMATICA FEBRIS.

I. Omnis febris ex aliquo morbo generali vel particulari concitata, priorem morbum non minuens vel tollens, sed potius adgravans, Symptomatica dicitur.

II. Hujus causa semper est morbus antecedens dum increscit, vel malam intulit metamorphosin, frustra irritans vim vitæ ad subigendum vel expellendum noxium.

III. Judicamus febrem esse Symptomaticam 1. Si prius alius adfuit morbus, dein concitatur febris. 2. Quando accenditur febris increscente morbo. 3. Si nullum observatur latentis febris signum in urina. 4. Tempore anni vel constitutionis epidemicæ, dum reliqui homines non laborant febre. 5. Si concitata febris non obtemperat antidoto.

IV. Semper malum præsagium præbet, quare distinguenda hæc a febre superveniente, quæ sæpe critica, & ab ea, quæ in tali morbo prægreditur, expellens materiem morbosam. Sic alia febris ante variolarum eruptionem, alia quæ postea symptomatice accedit. Alia est quæ dysenteriam generat, alia quæ ex dysenteria generatur.

V. Symptomatica non admittit antidotum, neque evanescit methodica curatione, sed in ea semper ad causas excitantes curatio dirigenda.

VI. Pri-

VI. Primarias species adducemus, reliquæ ex morbis ipsis petendæ, ut in Inflammatione, Erysipelate, Rheumatismo, Podagra, Variolis, & similibus.

229. CACOCHYMICA FEBRIS.

I. Febris lenta, lenis, plerumque erratica, intermittens vel remittens, raro continua, post longam valetudinem & toleratam cruditatem humorum veniens, Cacochymica dicitur.

II. Humorum abundantia & cruditas diu tolerata, tandem mora vel accedente calore corrupta, irritando hanc febrem producit.

III. Horrent hi frequenter & multum sudant, redduntque urinam flavam, magnam sedimenti copiam deponentem, vel & turbidam statim in principio; quæ durare solet donec crudum omne adtenuatum & expulsum fuerit.

IV. His conveniunt stomachica, alvum laxantia, & roborantia, ut materiæ subactio juvetur & expellatur.

230. BILIOSA FEBRIS.

I. Quæ febris ex Bile vel Bilioso humore acri & calido generatur, Biliosa febris vocari solet.

II. Abusus pinguium, calor æstivus major antecedens, mense Augusto, & cacochylia collecta diu, hanc febrem generare solet; maxime si alvus maneat adstricta, & solita bilis evacuatio sistatur.

III. Triplex materia bilem sic dictam præbet 1. Pinguia ingesta rancida facta. 2. Pinguedo corporis corrupta. 3. Bilis ipsa corrupta circulantibus mista.

IV. Materia illa circa ventriculum & hypochondria collecta generat nauseam, fastidium, sputationem, linguam siccam, amaram, sitim, faciei pallorem, cardialgiam, anxietatem, anorexiam, colicam, debilitatem & lassitudinem insolitam: tandem per corpus dispersa, generat horrorem, agrypniam, vel soporem aut delirium, cephalalgiam, surditatem, oculos nictitantes, tremorem, pulsum celerem & frequentem, urinam pellucidam flammeam, inquietudinem, corporis ardorem, quæ junguntur cum febre tertiana interdum remittente, raro continua.

V. Si reddant hanc materiem per vomitum vel secessum biliosum, multo melius se habent: sic sensim lenitur febris sine sedimento in urina, quæ paulatim fit pallidior. Dein omni evacuata bile corrupta, redditur urina pallidior turbida magnam copiam sedimenti crudi deponens.

VI. Bilis illa acris est reddenda leni alvi ductione per saponacea acescentia, abstinendum a venæ sectione: temperanda est acrimonia per acida, sales neutros acescentes, succum citri: si ardor nimius adsit cum signis tenuitatis, addenda sunt interna adstringentia.

231. LYMPHATICA FEBRIS.

I. Quæ febres regulariter omni vesperi adgravantur cum frequenti horrore magis quam intenso frigore, mites utplurimum sunt & circa mediam noctem leniuntur, stipatæ gravedine, vel tussi, & sputi copiosioris tenuioris ejectione, dicuntur Catarrhales, & Lymphaticæ.

II. Plerumque oriuntur ab omnibus causis perspirationem impedientibus, denudatione corporis, expositione auræ frigidæ, tempestate humida & frigida, interdum constitutione epidemica.

III. Videtur humor mucosus organi respiratorii acrior factus, aut continens acrimoniam, per totum corpus dispersus.

IV. Hæc acrimonia hærens in muco organi respiratorii & membranæ pituitariæ inducit gravedinem, capitis dolorem, gravitatem, oculos lachrymosos, nares

res rubentes, mucum stillantes, sternutationem, stertorem, respirationem molestiorem, tussim, sputum copiosius: in reliquo corpore calorem magis mordentem quam ardentem, febrem mitem ut plurimum remittentem, horrorem frequentem, gravitatis & lassitudinis sensum.

V. Acre tenue concoquendum hypnoticis, condiendum resinosis, evacuandum diaphoreticis & diureticis.

232. SCORBUTICA FEBRIS.

I. Scorbutici (123) sæpe vexantur febre anomala erratica, omnem fere typum febris legitimæ induente, sed non obtemperante antidoto febrili: redditur etiam urina cum sedimento fere lateritio, cujus tamen particulæ rubræ uroscopio instar crystallorum adhærent non facile abluendæ, & formatur in urinæ superficie pellicula, inclinatione uroscopii lateribus adhærens. Ex his & ceteris scorbuti signis hæc febris dignoscitur: quæ vexat sine multo periculo: curatur solitis antiscorbuticis.

233. PURULENTA FEBRIS.

I. Pus (131) duobus temporibus febrem concitat. 1. Dum generatur, quando febris est permittenda, ut coctum pus producat. 2. Post generationem si pus corrumpitur in abscessu, sinu, phthisi, quando febris minuenda iis, quæ puris corruptionem inhibent, & moderata quantitate per sputum, urinam, vel morbosum emunctorium eliminant.

234. PUTRIDA FEBRIS.

I. Inter symptomaticas febres pessima est illa, quæ ex latente Putredine (100) concitatur, quia materia emendari nequit, neque seorsim evacuari, sed & sanos humores in similem naturam facile convertit. Hujus curatio in Putredine (100) & Corruptione (125) tradita est.

235. MALIGNA FEBRIS.

I. A præcedente non multum distat quæ generatur ex humore Maligno (129). Si febris Pestilentialis, & Leipyria intelligatur per malignam febrem, cognitio & curatio ex istis petenda.

236. TOPICA FEBRIS.

I. Duplici sensu accipitur febris Topica 1. Quando morbus particularis febrem symptomaticam excitat, quæ cum symptomatica coincidit. 2. Quando febris legitima generalis in quadam speciali corporis parte vehementissima symptomata producit, ac si omnis febris materia tali in parte contineretur: hæc species ad febris symptomata referri potest.

II. Infinitæ sunt hujus febris species, quot enim inveniuntur morbi particulares febrem excitantes, tot variæ essent hujus febris species, quas omnes recensere nimis longum foret.

LIBER IV.

ALIENA MORBOSA.

TITULUS I.

MORTUA MORBOSA.

Mortua morbosa aliena in corpore vivente nata, consistentia sunt solida vel liquida.

237. CALCULUS.

I. Corpus durum, solidum, figuratum, plerumque lapideum, non corruptibile, in quadam corporis parte concretum, vocatur Calculus: hic si absolute ponitur, intelligunt medici Calculum in viis urinæ.

II. Calculus Urinæ per analysin chemicam examinatus, præbet oleum fœtidum, spiritum urinosum, salem volatilem cum remanente terrestri calce. Sed ex Bile formatus flammam alit.

III. In multis partibus corporis formatur, aut post formationem in iis deponitur: nam inventus fuit in renibus ureteribus; vesica urinaria, uretra, perinæo, pene, testibus, capsulis renalibus: ad dentes, sub lingua, in glandulis salivalibus: in utero, tubis, vagina, ovariis; in articulis podagricorum & arthriticorum: in corde, pulmonibus, aliisque partibus, ut plurimum lapideus. In vesicula autem fellea, ductu choledocho, intestinis & ventriculo, fere semper inflammabilis detegitur.

IV. Ætas senilis & puerilis atque hereditas calculi generationi favet. Scorbutici, arthritici, podagrici, hypochondriaci, hysterici, rheumatici, quiescentes, austeris, leguminosis, vinoque austero & caseo abutentes, frequentius calculo corripiuntur.

V. Humores sani quiescentes, ut urina ad latera matulæ, in modum crystallisationis, formant calculum, maxime si alluant partem firmam muco non defensam.

VI. Mole, figura, & cohæsione differunt: nam qui admodum sunt parvi Arenulæ dicuntur, adhuc minores Sabulonem vocant. In his omnibus major & minor invenitur durities, ut quidam sint, qui digitis in pollinem vel pultem patiantur comminui.

VII. Vix aliquid generale ex Calculo præsagiri potest, quia mole, cohærentia, & loco differt. In genere tamen ubicumque hæret, producit dolorem, obstructionem, gravitatem, extensionem, stimulum, tumorem, longitudinem & pertinaciam morbi. Interdum latitat sine signo. Sæpe transeuns per canalem, eum latiorem relinquit.

VIII. Optima esset curatio si sine detrimento Calculus potuisset resolvi. Talia in Calculo urinæ dicuntur Lithontriptica. Bilis autem Calculus melius solvitur saponaceis.

IX. His non juvantibus facilitandus est exitus per Diuretica, quæ non debent esse

esse nimis acria, sed diluentia, obvolventia, & lubricantia. Si autem dolor urgeat, adhibenda emollientia anodyna.

X. Prævenitur calculus evitatione dictarum causarum, diæta contraria, atque usu mitissimorum diureticorum.

238. FLATUS.

I. Flatuum doctrina 1. Defectu experimentorum aerem producentium & extinguentium; 2. Similitudine aliorum morborum, qui ab aere non generantur; & 3. Aliena hypothesi motus aeris, admodum obscura & præpostera fuit habita.

II. Quoties enim observatur intumescentia levis & renitens, aeris ejectio frequens, murmura oberrantia, dolores, qui aeris eructatione levantur, vel qui subito locum mutant, vel qui ex aere frigido adplicato, vel a vento concitantur, omnes hi morbi, quacumque in parte corporis nati, flatibus adscribuntur.

III. Propria materia Flatuum est Aer elasticus, qui tamen omnis non est aptus ad vitam sustentandam in animalibus: reperitur frequentissime in ventriculo, intestinis, cavo ventris, & interdum etiam in aliis cavitatibus. Alia materia quoque acris cum succo nervoso, ad varias partes propulsa, flatuum nomine traditur, ex analogia symptomatum in corporibus viventibus.

IV. Ut est hujus morbi materia duplex, nempe Aerea & Humida, ita etiam differt generatio. Nam ex massa, quæ ad experimenta nullum indicium aeris elastici præbebat, fermentatione, effervescentia, putredine, coctione & combustione, multum aeris elastici elicitur, in quo tamen animalia vitam continuare nequeunt: atque in nobis viventibus Motus vitalis vel particularis turbatus, multum aeris elastici producit. Altera autem materia humida in succo nervoso oberrans, vel ita acris generatur in corpore & non exhalat, vel inutilis humor, per insensibilem perspirationem evacuandus, retentus, talem acrimoniam inducit.

V. Viventia animalia sana multum aeris elastici consumunt, seu uniunt aliis liquoribus. 1. Aer igitur cum alimentis deglutitus, & deficiente actione non consumtus, aeris collectionem producit. 2. Adsumta alimenta facile Fermentantia, si non cohibentur actione ventriculi & intestinorum, fermentando multum aeris in primis viis generant. 3. Eodem modo Putrescentia, nisi quod hoc etiam fieri possit in nostris humoribus per totum corpus dispersis. 4. Denique Motus Vitalis & Particularis, qui ordinatus multum aeris consumit, inordinatus factus, multum aeris ab humoribus segregat, & ita aerem elasticum in istis partibus producit, ut patet in veneno adsumto. Ustio autem & Ebullitio, quia in viventibus non fit, ut causa flatuum adsignari nequit.

VI. Causæ quæ acrimoniam flatulentam seu oberrantem in succo nervoso producunt, a præcedentibus multum differunt. Eam subpeditant cacochymici, cachectici, catarrhosi, cruditatibus laborantes, debiles, & quibus prohibetur perspiratio insensibilis.

VII. Præcipuum phænomenon aeris latentis est 1. Sonitus, seu Murmur, & Strepitus, qui rarò nisi in ventre inferiore auditur, quando aer contentus valide movetur, quum aer ipse nullam potentiam movendi habeat.

VIII. Aer 2. in loco clauso retentus, valide ab ambiente parte agitatus, quantitate increscit novo addito per motum inordinatum, distendendo fibras Dolorem tensivum vel Anxietatem infert.

IX. Quamprimum vero 3. minuta fibrarum constrictura alicubi aperitur orificium, ita compressus aer erumpit plerumque cum sonitu, & levatur dolore & anxietate æger, & minuitur tumor. Si tunc cessat simul causa aerem producens, curatus est æger: sed si manet causa prægressa, æger vexatur continua aeris emissione sine levamine.

X. Quia 4. aer natus fuit motu inordinato, is disparet sine emissione, quum

motus vitalis & particularis ordinatus eum sic factum aerem unit humoribus, quod tunc sanitati magis conducit quam aeris emissio.

XI. Quum aer a superveniente frigore in minus spatium contrahatur, nunquam vero uniatur ita humoribus vel aliis corporibus, ut amittat vim elasticam; aqua vero in vaporem elevata per frigus non solum contrahatur, verum etiam convertatur in liquorem non elasticum, magna differentia inter Flatus & Vapores est statuenda.

XII. Dum ita compressus aer emittitur, sentiendum est huic aeri etiam vapores adtenuatos permistos esse, qui suis criteriis declarant latentem causam, quæ eum aerem producit, quum aer natus ex fermentatione, putredine, vel solo motu vitali turbato productus, per suum odorem satis declaret ex qua actione generatur ille aer. Qui quoque erumpit cum moderato impetu, notat satis valere adhuc actionem in iis partibus. Qui vero sine sono exit, & maxime si fœtorem spirat, declarat simul exstinctam esse istius partis actionem. Qui cum ingenti vi extruditur aliquid convulsificum denotat.

XIII. Dolores autem Flatulenti, ita nominati, qui per varias corporis partes vagantur secundum nervorum cursum plerumque, quia non continent materiem aeream elasticam, flatuum emissione leniri nequeunt, ut multi experiuntur Colici & Dysenterici, sed plerumque facta largiore perspiratione liberantur.

XIV. Non solum causæ & curationes differunt in flatibus & doloribus flatulentis, qui morbi perperam confunduntur, verum Flatuum etiam causæ & curationes differunt, quare speciatim de omnibus est agendum.

XV. Flatuum generatio ex Motu inordinato, in iis qui Mobilitate, adfectione Hysterica & Hypochondriaca laborant, aliisque morbis Convulsivis, quia non habent materiem evacuandam, sive tunc flatus contineantur, ut in Colicis & Cardialgicis, sive emittantur perpetuo sursum & deorsum, non cessabunt flatus, nisi curato motu turbato illo Anodynis antispasmodicis.

XVI. Causæ Acidum producentes & nata Aciditas flatus producunt: nam deficiens ventriculi & intestinorum actio permittit, ut ingesta farinosa, fructus horæi, aliaque vegetabilia concipiant fermentationem, multum aeris producentem, quæ in acidum degenerat: atque Acidum natum stimulando has partes motum inordinatum producit. Detecta hæc causa exigit vomitorium & purgans si materia abundat, & medicamenta roborantia, antacida, aromatica, quæ novum proventum acidi intercipiunt, qua curata sponte evanescunt flatus.

XVII. Quæcumque ingesta, sive copia majore actiones superantia, sive tenaciora, sive defectu virium non subacta, subeunt spontaneam Corruptelam, aerem elasticum producentem, vario odore & etiam sapore inquinatum, atque ipsa relicta massa simul fit acris, partes continentes in motum inordinatum instigans, unde Flatus occlusi frequentes, anxietatem & dolorem inferentes, emissi varios odores, speciem corruptionis referentes, generant. Crudum hoc vomitorio aut purgantibus lenioribus cum aromaticis & stomachicis est expellendum, dein stomachicis roborantibus nova generatio est prævenienda: si autem corruptela abierit in viscosum, stomachica resolventia & roborantia sunt adhibenda.

XVIII. Omnium pessimi flatus ex Putredine formantur, præprimis si non solum in ventriculo & intestinis, verum etiam in aliis cavitatibus corporis generantur, quum putrefactum emendari nequeat. Corruptus humor est evacuandus si fieri possit, locus depurandus, & antisepticis progressus putredinis cohibendus.

XIX. Omnis flatus per Consensum alterius partis adfectæ, quæ motum inordinatum concitat, natus, ut ex animi pathemate, apoplexia, febre, lumborum dolore, catameniorum perturbatione, podagra, solis anodynis compescuntur, dum præterea dicti morbi secundum artem curentur.

XX. Quibusdam tam mobilis est idiosyncrasia, ut a quovis dato vomitorio vel

vel purgante multi generentur flatus, qui præveniuntur si medicamentis his addantur aromatica & præprimis anodyna.

XXI. Quamvis experimenta demonstrant effervescendo multum aeris generari, in nobis tamen raro obtinet, quia caremus humoribus, qui sua permistione effervescunt: sed, quando abundat in nobis acidum, vel acida prius fuere adsumta, per ingesta alcalina & ad alcali accedentia, effervescentia sæpe nascitur cum multis flatibus, qui brevi tempore sponte evanescunt.

XXII. Quum ventus subito de uno loco feratur in alium locum, & flatus in nobis inferens dolores sæpe locum mutantes, existimarunt omnem dolorem versatilem a flatibus generari: sed quia in partibus carnosis, nervosis, & membranosis, nullus detegatur aer elasticus, neque ibidem pateat via pro aeris transitu, aer hujus doloris non est causa, sed acrimonia in succo nervoso, qui vagina nervi coarcitus sequitur nervorum cursum; vel id acre ab una fibra nervosa sentiente ad adjacentem fibram delata, in parva ea loci mutatione, magnæ partis translationem sæpe quoad sensum refert. Hoc acre quia est Catarrhosum, istius morbi curationem exigit.

TITULUS II.

VIVENTIA MORBOSA.

Quoniam animalia perfecta nunquam nascuntur in nostro corpore, cuncta, quæ inveniuntur morbosa, Insectorum titulo complecti possunt.

239. INSECTA.

I. Animalcula parva, sanguine carentia, corpori nostro viventi infesta, ad Insecta referenda sunt.

II. Cuti insident & pruritum inferunt Pediculi, Pedicelli, Lendes, Pulices, Cimices, & Plactulæ.

III. In cutis cryptis vel tunica cellulosa, nascuntur Comedones & Dracunculi.

IV. In intestinis, ventriculo aliisque cavitatibus latitant Vermes, Tæniæ & Ascarides.

V. Nascuntur hæc in stagnantibus & corrumpentibus humoribus, quibus ovula eorum excluduntur, vel talia viventia corpori communicantur.

VI. Genita hæc animalcula pruritum & dolorem inferunt; corporis nutrimentum auferunt; cachexiam, maciem, vertiginem, nauseam, anxietatem, palpitationem, tenesmum, vomitum, convulsionem & multa alia generant.

VII. Abstersione, ablutione, vomitorio aut purgante sunt auferenda: pabulum detrahendum amaris, antisepticis: prævenienda stagnatio humorum: denique his non cedentibus mercurialibus aliisque acribus exstinguenda.

LIBER V.

CAUSÆ MORBUM INFERENTES.

TITULUS I.

INTERNA MORBUM GENERANTIA.

Interna, quæ a multis Gesta dicuntur, varios morbos iuducunt Generatione, Increscente ætate, Actione vitali & automatica.

240. HEREDITARIUS.

I. PArentum morbi, statim post nativitatem, vel etiam postea in pueris vel nepotibus, nati, dicuntur Hereditarii.

II. Corporis qualiscumque deformitas, ut Gibbus, Valgus, Claudus, Strabo, Luscus, Labium leporinum, statim si cum nativitate invenitur, difficilem vel impossibilem curationem promittit.

III. Alii autem morbi etiam Hereditarii denique procedente ætate oriuntur; ut Rhachitis, Asthma, Podagra, Hæmoptysis, Phthisis, Epilepsia, Delirium, Arthritis, Calculus, Nephritis, Fluor albus, Mobilitas, Melancholia. Hi omnes tunc curatu difficiliores sunt, quam si iidem venirent sine labe hereditaria, & monent prudentem esse adhibendam diætam, ut hos evitent.

241. CONNATUS.

I. Similis Deformitas, ut & Nævi aliæve Maculæ, matris valida imaginatione, ut nonnulli putant, contusione externa, aut difficili partu nata, Connatus dictus morbus, difficilius, quam postea idem veniens, curatur.

242. ÆTAS.

I. Ætatis initium cum nativitate incipiens distingui potest 1. in Incrementum, quo tempore simul sensim augetur Cohærentia in solidis & Actio movens. 2. Vigorem, quo pergit increscere cohærendi potentia, sed Actio movens persistit. 3. Decrementum, in quo cohærentia augeri pergit, sed vires moventes debilitantur.

II. A nativitate ad septimum diem jamjam nati dicti, colon meconio, ventriculum, intestina, & pulmones mucoso obpletum habent, quod sensim reddere debent: his venter minus quam antea sustentatus, mutataque admodum circulatio; chyli organi debilis actio; solida mollissima, flexibilia, vix cohærentia, valde mobilia somno longiore egent: vix ferunt jejunium aut alimenta tenaciora. Ex his multi sponte nascuntur morbi, nisi præveniantur educto meconio per colostrum, & novo adhibito sustentaculo.

III. Ab hoc tempore ad quartum annum Infantes ablactantur, dentitione vexantur, vario genere ciborum eorum corpora adhuc laxa & debilia, nutrita, sæpe incidunt in cruditatem, ventris infarctionem, acrimoniam acidam, rhachitidem,

tidem, convulsionem, herniam, & procidentiam. Hæc mala præveniuntur diæta ex eupeptis, corporis exercitatione in aere sicco, medicamentis antacidis, antisepticis, roborantibus.

IV. Pueri ad decimum quartum ætatis annum, variis generibus alimentorum utentes, multos etiam in infantia natos morbos, & deformitatem ex rhachitide relictam servant, corripiunturque vermibus, calculo, & variolis, qui speciali titulo describi solent.

V. In Puberibus post decimum quartum annum, Adolescentibus & principio Juventutis, quando magis increvit movens actio, quam cohærendi potentia in partibus firmis cum accedente plethora, omnia genera hæmorrhagiarum, & maxime hæmoptysis generatur, quæ prævenitur vita temperata, abstinentia ab omnibus calefacientibus & spirituosis: sed nata sistitur iterata venæ sectione.

VI. Virilis ætas viribus pollens, & confirmata habens solida, facile fert omnia laborum genera; sed morbis acutis correpta periculum portendit, nisi temperetur refrigerantibus, alvi ductione & phlebotomia.

VII. Post 50. vel 60. annum in Senibus solida sensim tenaciora & rigidiora facta cum debiliore actione movente, sensim generantur morbi ex cruditate, pituita, rigiditate, curatu difficiles, quique cum increscente ætate quoque increscunt, donec debilior vitæ actio non amplius valeat rigidiora movere solida, placida mors senilis vitæ finem faciat.

243. ANIMI ACTIO.

I. Mentis humanæ actiones puræ, ut Studium, profundæ Cogitationes & Meditationes: etiamsi neque moveant sensus externos, neque motum animalem, vitalem aut particularem, spiritus tamen ad has actiones peragendas destinatos consumunt: atque quiescente simul motu animali humores crudiores relinquunt. Unde debilitas, cruditas, & morbi ex his provenientes, qui sensim superantur omissis causis per corporis moderata exercitia cum cibo eupepto.

244. ANIMI PATHEMATA.

I. Animi pathemata validiora non solum spiritus consumunt, sed & actiones animales, vitales & particulares in consensum trahunt, easque turbant. Ira & profusum Gaudium nimis exagitant. Timor, Tristitia & perseverans Cura, actiones minuunt. Terror turbat & interdum sistit actiones, ut sanguinis missione levari debeant. Subito ex somno suscitatus similes fere patitur mutationes, quæ in levi terrore observantur.

245. EXERCITIUM.

I. Ut animalis motus moderatus saluberrimus est, ita diuturnior vel validior, in Labore, Ambulatione, Cursu, Elevatione ponderis vel alio conamine, multa mala inducit: sic quoque tussis, sternutatio, vox, vomitus, clamor, & maxime saltus.

II. Nam Solida disrumpit, aut nimis cito rigida facit, herniam & procidentiam producit, sanguinem erumpere facit, fibras ligamentorum, tendinum & musculorum abrumpit; humores compingit, tenue expellit, in acrimoniam alcalinam, & corruptelam disponit; vires exhaurit; relinquit lassitudinem, defatigationem; pulsum & calorem auget; sudorem exprimit; urinam colore rubro tingit; respirationem & pulsum frequentiorem & majorem facit: derepente excitatum non raro suffocat, & apoplexiam inducit; alimenta nimis cito digerit, consumit; in gravidis non raro abortum producit.

246. QUIES.

I. Minor animalis motus, quam ſanis convenit, ut Otium, aut ſolitum exercitium omiſſum ſolida laxat, humectat, tandem inepta ad motum facit; humores adcumulat, inviſcat, iſtis ſpontaneam concedit corruptelam; pulſum, reſpirationem, circulationem & perſpirationem minuit; ſanguinem minus præparat; cruditatem producit. Inde leucophlegmatia, hydrops, cacochymia, rhachitis.

247. SOMNUS.

I. Qui homo ſanus fruitur quiete perfecta omnis motus animalis, nullaque ſenſuum internorum & externorum perceptione, ex naturali cauſa, qui tamen a paulo majore irritamento ad ſe redit, & omnes actiones iſtas exercere poteſt, placide dormire dicitur.

II. Quia variæ ſomni inveniuntur ſpecies, ſecundum iſtas effectus ſunt deducendi. Placidus, & moderatus, poſt prægreſſas vigilias concoquit humores, reſtaurat ſpiritus, & vires, in morbis præſagit bonam criſim. Turbulentus vero caret iſtis bonis & alia mala ex turbante cauſa producit. Brevior generat mala in vigiliis tradita. Longior & nimius, laxat ſolida, lentos producit humores, iſtoſque in vaſis lateralibus & tunica celluloſa colligit, motum languidiorem, & ſenſum hebetiorem inducit, caput obplet, cruditatem humorum inducit, minus evacuat, corpus adgravat, & tandem humores corruptioni ſpontaneæ exponit. Magis autem conducit ſanitati in pueris, ſenibus, hyemali tempore, quam ætati mediæ & loco atque tempeſtati calidiori: minori eget alimentorum copia.

III. Morbi ex minori ſomno curantur ablata cauſa impediente, corporis quiete, ſomno ſubſequente longiore naturali, vel hypnoticis inducto. Qui ex longiori ſomno generantur, exercitiis moderatis & perſeverantibus ſuperantur.

248. VIGILIA.

I. Sanus homo, qui ſenſus externos & internos atque motum animalem exercet, vel exercere poteſt, Vigilare dicitur.

II. Vigilia autem ex voluntate protracta, majorem copiam ſpirituum conſumit, quam vitalis & particularis viventis corporis actio reſarcire valet: unde debilitas, laſſitudo, gravitatis ſenſus, tremor, mentis ineptitudo; humorum & maxime pinguedinis conſumtio, unde ſiccitas, macies; major exhalatio ſed minor fit maceratio & coctio quam in naturali ſomno, unde humorum cruditas, cachexia, alvus ſiccior; retenti crudi humores in acrimoniam & corruptelam degenerant, quibus producitur ſæpe ephemera vel ſynochus ſimplex, quæ ſubſequente ſomno & largiore inde facta diaphoreſi ut plurimum tollitur. Pinguedo autem degenerata in bilioſum vel melancholicum, diuturniorem valetudinem inducit.

III. Quia nullæ ſubponuntur morboſæ cauſæ vigiliam inducentes, quæ in Agrypnia traditæ ſunt, ſomnus duntaxat longior eſt concedendus, aut conciliandus hypnoticis.

249. NATURA.

I. Specialis hominis viventis diſpoſitio, multis tamen communis, quamobrem facile vel difficile ferunt purgantia, vomitoria, evacuantia, pinguia, æſtatem, hyemem, exercitium, quietem, hoc vel iſtud genus medicamenti vel nutrimenti, majorem minoremque copiam, hoc vel iſtud genus morbi, majore minoreve

ve periculo, Natura vocatur, a quibusdam Diathesis, quam Medici tenentur observare in curatione, eamque sequi si salutarem directionem faciat.

250. IDIOSYNCRASIA.

I. Specialis constitutio in quodam homine singulari, ut lædatur a quibusdam, quæ reliqui homines facile ferunt, hæc Idiosyncrasia vocatur, solis experimentis detegenda.

II. Hæc detecta, vel ex ægri relatione intellecta, monet ista esse evitanda, etiamsi indicatio curativa talia exigeret.

251. TEMPERAMENTUM.

I. Qui homines ceteroquin sani in se generant copiosiorem sanguinem, bilem, melancholiam vel pituitam, dicuntur Sanguinei, Biliosi, Melancholici, Pituitosi temperamenti. Ex majori vel minori humoris copia vocantur Humidi vel Sicci temperamenti. Ex vitali calore majore vel minore habentur Calidi & Frigidi temperamenti. His chemici addunt Salinum, Sulphureum, Aquosum, & Terrestre.

II. Has omnes species distinguunt auctores in simplices & compositas, unde novus catalogus temperamentorum. His adjiciunt Eucrasiam & Dyscrasiam seu Intemperiem. Quas differentias tribuunt corpori toti, vel cuidam parti, aut humori.

III. Unaquæque species sua propria præbet phænomena, & morbos speciales tandem infert: atque specialem curationem & medicamenta exigit, quod nimis longum foret persequi.

252. CONSUETUDO.

I. Corpora viventia, longa Consuetudine tandem facile ferunt noxia, & a bonis insuetis læduntur.

II. Constans eadem temperata diæta periculosior, si semper servari nequit, quam interdum mutata. Intemperata, & noxia semper vitanda.

III. Mala & bona consuetudo sensim, nunquam subito mutanda.

253. RETENTA.

I. Sanum corpus, sua tamen actione non omnia ingesta alimenta in suam naturam convertere potens, confectosque humores & partes firmas sensim inutiles faciens & deterens, evacuatione eget, ex quibus Retentis (186, VII.) multi nascuntur morbi ex abundantia (53). Et eo majores, si hi humores sint morbosi. Speciales autem morbi ex propriis humoribus retentis sunt petendi.

254. EXCRETA.

I. Quod inutile est factum in sanis corporibus eliminari debet: quoties ergo copiosior generatur evacuatio, id ex bonis desumitur (186, III.) & morbos ex humorum defectu (65) inducit. Speciales autem morbi ex propriis excretis humoribus sunt petendi.

255. AUTOMATICA.

I. Qui motus seu actio in quiescente massa mortua sponte sine externa causa movente incipit, Automaticus vocatur, quo distinguitur a motu physico & vitali.

II. Illa actio observatur in Corruptione, Putredine, Fermentatione, Maceratione: quibus nonnulli addunt Effervescentiam ab obpositis mistis, Crystallisationem, Coagulationem, Colliquationem & Præcipitationem, ex majori minoreve cohærentia inductam.

III. Præter specialia in singulari specie automaticæ actionis, generale est in omni vera automatica actione, quod moles rarescat, & multum aeris elastici producatur: unde in corpore generatur Intumescentia & multi Flatus.

IV. Quia motus vitalis automaticam actionem coarcet, ille est conservandus, ut debito modo fiat, simulque adhibenda, quæ in singulari specie proposita sunt.

256. FERMENTATIO.

I. Motus intestinus in quadam massa liquida vel molli sponte natus, qui producit vinosum, vel acidum, vel rancidum, vocatur Fermentatio. Quæ est perfecta, vel imperfecta, seu in medio operationis exstincta, vel cohibita.

II. Mutatio hæc inducta exstinguitur vel sistitur motu vitali, actione ignis, putredine: Rancor autem difficilius inhibetur.

III. Succi vegetabiles, & farinosa, præbent materiem: promovetur addita saliva vel succo pancreatico: sed pinguia & gelatinosa præbent rancorem: sanguis autem reliquique humores secretorii & excretorii fermentationi inepti.

IV. Differt ergo hæc actio ab effervescentia, putredine, corruptione, ebullitione, coctione, pepsi, pepasmo, maceratione, subpuratione, maturatione, actione vitali, & particulari.

V. Promovetur præsentia aeris retenti, calore modico, quiete in ambientibus, modica permistione salis, pinguedinis, terræ, & humidi; concitatur citius addito fermento.

VI. Prævenitur & sistitur aeris privatione, absentia, frequentiore renovatione, frigore nimio, motu massæ, defectu salis, pinguedinis, humidi.

VII. Fermentatio in tota massa auget calorem, & massam expandit. Essentiam specificam non multum mutat; oleum & pinguedinem volatilisat, aquæ miscibilia facit; salem neutrum in acidum convertit; multum aeris elastici generat; acrimoniam acidam & rancidam producit: unde flatus, ructus, crepitus, inflatio, tumor, dolor.

VIII. Frustra inde deduxerunt cordis actionem, circulationem, secretionem, evacuationem, menstruationem, calorem naturalem, & febrilem, pepsin & præparationem humorum.

IX. Fermentatio in nobis facile exstinguitur aucto motu vitali & particulari, addito spirituoso vel aromatico: mala autem nata ex propriis titulis petenda.

257. EFFERVESCENTIA.

I. In massa liquida, ab alio liquore adfuso, vel immisso quodam corpore solido, si generetur subito vehemens motus intestinus, quo finito obposita mista utraque amittunt priorem naturam, hæc actio vocatur Effervescentia.

II. Omnis fere Effervescentia concitat calorem & producit aerem; interdum vero frigus, ut sal tartari cum spiritu vitrioli; & aeris consumtionem, ut succus limonum cum sale volatili cornu cervi.

III. Sani humores cum nullo cognito obposito effervescunt: Putrefacti effervescunt cum acidis: Acidi primarum viarum effervescunt cum alcalinis & multis terrestribus.

IV. In solis ergo primis viis ex prægrediente causa, ingerendo alcalia vel terrestria, generatur molesta commotio cum aeris productione, quo hæ partes valide distenduntur. Reliqua ab auctoribus notata hypothetica inutilia sunt.

V. Quia post effervescentiam exstincta invenitur causa, utilis censetur; cavendum vero ne nimis copiosa ingestione validior, quam ferri potest, concitetur.

258. PRÆCIPITATIO.

I. Massa liquida heterogenea gravioribus & levioribus partibus constans, ob aliquam causam graviores partes ad fundum dimittens, illa actio Præcipitatio vocatur.

II. Requiritur 1. quies. 2. vis adtractrix major inter vehiculum & partes graviores, quam est ponderis potentia.

III. Promovetur & generatur Præcipitatio 1. Perfecta quiete. 2. Diminutione vehiculi. 3. Exstincta vel mutata adtractione, adfusa aqua in resinosis, addito alcali in acidis, aut novo alio metallo &c., ut in aqua forti solutum argentum, addito cupro, ferro, sale alcalino successive.

IV. Quoniam in corpore vivente nulla perfecta quies, neque alieni admistio, invenitur, perperam a multis hæc causa adducta fuit ad humorum præparationem, & morbosi separationem.

259. MACERATIO.

I. Sensim inducta minor cohærendi potentia in partibus solidis vel cohærentibus humoribus, per teporem, & humiditatem, Medicis dicitur Maceratio.

II. Semper requiritur longum tempus, nimius calor perturbat, frigus retardat, ablatio humidi sistit, motus perpetuus in massa impedit Macerationem.

III. Moderata Maceratio in partibus solidis prodest ad facilitandam ruptionem in abscessu, alias periculosam inducit fragilitatem. Humores tenaciores disponit ad evacuationem, eamque promovet: sed continuata Corruptionem inducit.

IV. Ad cohibenda mala, promte tollenda est humiditas, temperandus calor, & stagnatio prævenienda.

260. CRYSTALLISATIO.

I. Particulæ salinæ, ut & terrestres invisibiles, in quadam massa natantes, sponte concrescentes in corpuscula majora aut minora, figuræ variæ, Crystallos producunt.

II. Requiritur 1. Humor hujusmodi particulis saturus, ut in nephriticis, scorbuticis, podagricis, arthriticis. 2. Stagnatio perfecta aliquamdiu. 3. Ablatio vehiculi communis. 4. Et promovetur addito corpore solido, ad quod Crystalli colligi possunt.

III. Quæ ex natis Crystallis nascuntur, in Calculi descriptione inveniri possunt.

IV. Ad præveniendas has crystallos conducit emendare scorbuticum, arthriticum & podagricum; corpus multum movere, ne nullum fere crystallisationi remaneat tempus. Corpuscula crystallisatione nata ut Calculus curanda.

TITULUS II.

EXTERNA MORBUM PRODUCENTIA.

Externa morbum generant, causa quadam mechanica, vel quantitate, vel qualitate, vel abusu eorum, quæ corpori viventi inservire deberent.

261. MECHANICA.

I. Quæ physica actione aliquam corpori viventi mutationem inducunt ad Mechanica referuntur.

II. Mechanica morbum inferentia ad hæc tria referri possunt. 1. Quæ solida destruunt, ut Vulnus (4), Contusio (5), Punctura (6), Morsus (7), Laceratio (8), & Adtritus (27). 2. Quæ solida mutant, ut Compressio (30), Extensio (31), Elongatio (32), Adductio (29) & Sustentaculi defectus. 3. Quæ movent, ut Vectio & Scalptura, hoc loco tradenda.

262. VECTIO.

I. Omnem corporis translationem per causas externas sine musculari motu, ut navigatio, equitatio, oscillatio, circumactio, ad hunc titulum refero. Quæ consueta salubris observatur, inconsueta & validior varia mala inducit.

II. Inde enim generatur nausea, fastidium, vomitus, vertigo, abortus, ruptio, hernia, procidentia, adtritus, hæmorrhagia, mictus cruentus.

III. Omnia hæc mala brevi cessant ablata commotione, modo non aliqua solidorum ruptio sit producta. Si autem quædam turbatio restet, anodyno, vinoso acido grato exhibito compescitur.

263. SCALPTURA.

I. Frictio fortior unguibus, aut corpore aliquo scabro Scalptura dicta, plerumque pruritu instigata, crustam adhærentem, pustulas, & vesiculas abradit, epidermidem sæpe tollit, subjectam cutim, vasculaque minima divellit, stimulat, humores allicit, erumpere facit, parsque rubet, calet, dolet, & nuda relicta magis exulceratur, atque nova tegitur crusta, quare semper evitanda, & instigans causa, scilicet pruritus est exstinguendus & curandus.

264. ABUNDANTIA.

I. Major copia, quam ad vitam & sanitatem conservandam requiritur, Abundantia dicta, refertur 1. ad Ingesta Alimenta vel Medicamenta; 2. Retentos in corpore humores; 3. Evacuationes. Hæc omnia in propriis titulis tradenda sunt.

265. DEFECTUS.

I. Ad vitam & sanitatem conservandam requiruntur organa, humores & actiones, quorum defectus propriis locis tradendus. Multos morbos & mortem infert 1. Actio enim vitalis ne per momentum sine alterna adsumtione & emissione aeris persistere potest: unde hujus defectu cum inexplicabili anxietate sequitur brevi tempore mors. 2. Diutius autem potionis defectum ferre potest cum sensim increscente siti intolerabili; neque longum tempus carere potest humidi eva-

evacuatione. 3. Longiſſime autem fert Cibi defectum cum increſcente fame, quæ tandem etiam extinguitur ante mortem; ſed craſſorum evacuationis defectum per alvum diu tolerare poteſt.

266. CALIDA.

I. Calor actualis, thermometro & ſenſu tactus detectus, varia producit in diverſis partibus, humoribus, actionibus, & morbis.

II. Et variat vehementia. Tepor vocari poteſt ad gradum 60. vel 70. Mediocris autem Calor hominis ſani ad 94. continetur. Major calor ad 120. qui Ardor dici poteſt, animalia necat & humores coagulat. Hunc gradum ſuperans ad Uſtionem referri poteſt. Qui ſenſim increſcens conſuetis minus damnoſus eſt, quam repente veniens.

III. Nimius calor 1. In Solidis minuit cohærendi potentiam & tonum, unde laxitas, fragilitas, & facilis ſanguinis eruptio. 2. In Humoribus conciliat fluorem, tenuitatem, corruptionem, putredinem: lympham, ſpiritus, reliquoſque humores volatiles aufert; ſudorem & perſpirationem auget; ſitim, ſiccitatem & tenuioris defectum inducit, alvum ſiccat, urinæ copiam minuit: Partes fixiores compingit: Sales in alcali volatile convertit: Pinguedinem corrumpit: liquamen & glutinoſum, & acrimoniam fœtentem producit. 3. Actiones omnes enervat, unde laſſitudo, debilitas, ſomnolentia, pareſis, anorexia, dyſpepſia, animi torpor, ſyncope, reſpiratio difficilior, pulſus debilis. 4. In Morbis tolerabilis calor multa bona & mala infert. Nimius calor ſemper malus. Vehemens comburit.

IV. Periculoſiſſimum eſt nimium calorem exſtinguere frigore adlato, ſed ſenſim corpora ægrotantium ad 94. gradum reducenda, ne ſolida nimis contrahantur, humores concreſcant, evacuandi retropellantur, & debilitatæ vires omnino extinguantur.

267. FRIGIDA.

I. Noſtrum corpus ex actione vitali calens a rebus ambientibus & ingeſtis frigidis in temperato calore ſervatum, ſi intenſiori frigore adficiatur, inde patitur moleſtiam, & in varios morbos incidit.

II. In robuſtis, conſuetis, partibus externis, facile toleratur intenſius frigus; ſed in debilibus, inſuetis, partibus internis, cerebro, medulla ſpinali, nervis, oſſibus, pectore, pulmonibus, mammis, inteſtinis, viſceribus ventris, pudendis, glandulis, earum actiones minuit & ſæpe exſtinguit; damnoſum gravidis, menſtruantibus, puerperis, lactantibus, pueris & ſenibus, & omnibus quibus debilior eſt vitæ actio.

III. Firmarum partium contractilitatem & tenacitatem auget, unde anguſtia, colica, durities, rigiditas. In Humoribus producit majorem cohæſionem, coagulationem, craſſitudinem, denſitatem, obſtructionem, viſciditatem. Evacuationes menſium, lochiorum, ſudoris, perſpirationis, ſputi, ſalivæ, ſubprimit, humores repellit, motum ſiſtit. Unde apoplexia, ſyncope, vertigo, tuſſis, rheumatiſmus, nigrores, ſtupor, paralyſis, tremor, horror, rigor, tetanus, convulſio, gravedo, catarrhus, raucedo, angina, peripneumonia, pleuritis, arthritis, dolor, ſcirrhus, ſomnolentia.

IV. Corpus vel pars ejus aliqua refrigerata ſubito calefieri non debet, ſed ſenſim actu calidis adplicatis, atque calefacientibus, niſi expectemus nimium morboſum calorem, ut in quibuſdam febribus. Si autem a frigore congelata fuit, ſpeciali loco traditur. (10.)

268. HUMIDA.

I. Quæ majorem copiam humidi conciliant partibus solidis, concrescibilibus & crassis humoribus, addita materia, Humida dicuntur: sed si idem faciunt quadam alia facultate, potius vocantur Humectantia.

II. Subpeditant humiditatem 1. Ingesta aquosa, adplicata humida, forma fotus, cataplasmatis, epithematis, vaporis, & auxilio aeris inspirati & adplicati. 2. Minuta evacuatio præcipue per diaphoresin. 3. Promovetur minuta corporis actione, in quiete, motu languidiore, debilitate, alvi ductione, phlebotomia: usu diluentium, fructuum horæorum, acescentium, saponaceorum, nitrosorum, opiatorum, laxantium; maxime si tepida adhibentur.

III. Horum copiosior & frequentior usus in sanis corporibus inducit solidorum humiditatem, frigiditatem, laxitatem, atoniam; humorum tenuitatem, pallorem, collectionem, hydropem, œdema, leucophlegmatiam, gravitatem, cruditatem, tumores frigidos, corruptionem spontaneam; actiones languidiores, debiliores, turbatas, mobilitatem, convulsionem, rhachitidem, vertiginem, syncopen, frigiditatem, anorexiam, & dispepsiam. In aere semper hærens disponit ad morbos endemicos & epidemicos. Si autem simul fiat evacuatio tenuioris major, hæc fere mala omnia evitantur.

IV. In curatione recensitæ causæ evitandæ vel emendandæ; simul adhibenda quæ siccitatem producunt.

269. SICCA.

I. Quæ absorbendo, evacuando, discutiendo, tenue tollunt, relicto crassiore, aut parcius subpeditant, morbosam Siccitatem inferre possunt.

II. Hæc in sanis solidorum tonum augent, fragilitatem, siccitatem, rigiditatem, duritiem, & dolorem inferunt. Humores crassiores, tenaciores, concrescentes, & facile obstruentes producunt. Actiones impediunt, turbant, exstinguunt: evacuationes minuunt, sistunt. In morbis autem ex nimia humiditate egregiam medelam præbent.

III. Sublatis causis siccitatem inducentibus, adplicanda & ingerenda humida & humectantia, parva copia simul cum tepore, simulque specialis exsiccata pars tegenda.

270. AER.

I. Aer purus, sæpe renovatus, modice calidus, siccus, gravis, elasticus, & naturalis, ad vitam & sanitatem conservandam tam necessarius est, ut homo ex ejus defectu protinus moriatur. Hic actione vitali consumitur, motu autem automatico, & combustione regeneratur, non tamen omnis ille ad vitam sustentandam idoneus.

II. Ille autem Humidior vel Siccior; Calidior vel Frigidior, morbos producit in istis causis recensitos. Gravior raro peccat in telluris superficie; sed Levior in altis montibus, minuens sustentaculum, hujus causæ morbos infert.

III. Aer ab homine vivente adtractus inspiratus & emissus non solum minuitur, sed & qui remanet ad vitam sustentandam redditur inutilis.

IV. Sæpe inficitur Exhalationibus, Vaporibus, Meteoris, Pluvia, Nive, Nubibus, Fumo, Rore, Tonitru, Gas sylvestri, influxu Solis, Lunæ & Astrorum, Contagio volatili & similibus; unde Habitatio in variis Regionibus circa Mare, Flumina, Lacus, Paludes, Montes, Silvas tam varios pariunt morbos Epidemicos, Endemicos & Pestilentiales, atque in quibusdam hominibus mortem inexspectatam. Qui morbi præveniuntur evitatione hujus aeris, frequenti reno-

renovatione, accensione flammæ, fumo vel vapore concitato ex antidotis cognitis producto.

V. Nimius aeris Motus in Vento & Tempestate, ut & Aura frigidiuscula, auferendo calidam Atmosphæram similes fere ut aer frigidior morbos infert. Sonus, Lux & Tenebræ majore minoreve agitatione organi sensus morbos inferunt, qui evitando facile præveniuntur.

271. TEMPORA ANNI.

I. Tempora anni varios inferunt morbos. 1. Mutatione aeris calidi vel humidi in obpositam qualitatem. 2. Corporis largiore & parciore perspiratione. 3. Vario victus genere. 4. Varia mutatione iisdem temporibus.

II. Antecedens hyemis humiditas & frigiditas, cum parciore perspiratione, victuque duro, commutata vernali tempore in teporem & largiorem perspirationem, sanitati conducere solet: ea autem impedita humoresque præcedente hyeme adcumulati, nunc magis agitati, inferunt anginam, podagram, ophthalmiam, gravedinem, tussim, febres intermittentes non valde pertinaces, abundantiam, catarrhum, pustulas, melancholiam, delirium, dysenteriam, hæmorrhagiam, lassitudinem, somnolentiam: quæ largiore evacuatione naturali vel artificiali præveniuntur & curantur.

III. Aer Æstivus calidior & siccior retentos Vernali tempore humores in corruptelam convertit, pinguedinem liquefacit, atque in acre liquamen convertit: unde morbi biliosi, ardentes, acuti, alvi fluxus, cholera, dysenteria, erysipelas, endemicorum & epidemicorum initium, lassitudo, leipyria, multique morbi putridi.

IV. In Autumno aer frigidior & humidior, atque exhalationibus putrefactorum inquinatus, frequentes & pertinaces generat morbos endemicos, epidemicos, contagiosos, febres erraticas, quartanas & intermittentes acutas pertinaces, putridas, sæpe recidivantes, lienterias, hydropem, phthisin, melancholiam, raucedinem, tussim, rhachitidem, asthma, aphthas, gravedines. Hi morbi evitantur mature indutis vestimentis, evitatione aeris vespertini & nocturni, & largiore perspiratione. Difficile curantur ob hyemem frigidiorem subsequentem.

V. Naturali aeris frigiditate & humiditate Hyems autumnales morbos protrahit, retentos humores sensim magis corrumpit, unde febres quartanæ sensim in acutas degenerant: accedit peripneumonia, pleuritis, cephalalgia, apoplexia, lumborum & ventris dolor, vertigo, hydrops, leucophlegmatia, gravedo, tussis, catarrhus, qui morbi plerumque ad ver protrahuntur. Hi morbi ut autumnales præveniuntur & curantur.

VI. Ex antecedentibus etiam deducuntur morbi Solstitiales, Æquinoctiales & Caniculares.

272. CONTAGIUM.

I. Qui morbi in alio corpore sano similem inferunt morbum dicuntur Contagiosi. Noxium vero communicatum, visum fugiens, morbum inferens, qui deinceps in aliis similem morbum concitare potest, dicitur Contagium.

II. Contagiosum miscetur nostris humoribus 1. Deglutitione cum saliva. 2. Inspiratione cum adtracto aere. 3. Morsu ut a venenatis animalibus, vel ictu ab instrumentis infectis. 4. Simplici adplicatione ad cutim externam.

III. Quædam species sunt volatiles aeri miscibiles, ut in peste, dysenteria, epidemicis, endemicis, malignis, aere infecto, exhalationibus, vaporibus, variolis, morbillis, petechiis, scarlatina: aliæ magis fixæ, quæ sine adtactu non adficiunt, ut lues venerea, tarantula, hydrophobia, morsus animalium venenatorum, arthritis, podagra, pruritus, pustulæ, scabies, febris, phthisis, cancer, ichor.

IV. Ut

IV. Ut varia ſunt Contagia, ita etiam differunt ſymptomata, quæ ex ſpeciali ſunt petenda: generalia autem ſunt 1. Colliquatio & corruptio humorum, unde evacuationes ſubito copioſæ, ſæpe fœtidæ, quæ emittuntur per alvum, ſudorem, ſalivam, raro per urinam. 2. Interdum in cute ſubſiſtunt, unde exanthemata, maculæ, puſtulæ, anthraces, bubones. 3. Quandoque irritando inferunt febres, dolores, anxietates, ardores, convulſiones. 4. Aut vires extinguunt, unde ſumma debilitas, ſyncope, circulatio minor, frigiditas.

V. Curatio ſpecialis per Antidota ex ſpeciali contagio eſt petenda. Generalis autem conſiſtit 1. In evitatione contagii. 2. Ablatione recepti per ablutionem, ſuctionem, expulſionem. 3. Exſtinctione per uſtionem.

273. ENDEMICUS.

I. Qui morbus conſtanter, vel certo anni tempore rediens, ſpeciali in loco regnat, Endemicus vocatur.

II. Cauſa hujus plerumque quærenda in aere infecto per exhalationes, vapores, ex paludibus, vel ſtagnis exhalantes, maxime poſt æſtum antecedentem, vel terræ motum. Aut deducendus ex corrupta aqua, aut certo victus genere, huic populo ſpeciali.

III. Inde Hungaris, Anglis, Zelandis ſpeciale febrium genus; Plica Polonis; Strumæ & bronchocele Alpium incolis; Scorbutus Septentrionalibus; Elephantiaſis Græcis; Mentagra Romanis.

IV. Ægri in eodem loco degentes, eodemque utentes nutrimento difficile curantur; tandem vero adſueti, cauſam endemicam ferunt ſine damno. Generalis curatio eſt mutare locum & nutrimentum, adhibere generalia antiſeptica, cum leni & continuata evacuatione majore. Specialis autem curatio quærenda eſt in antidoto, ſi detectum ſit, atque methodica curatione, pro natura morbi.

274. EPIDEMIUS.

I. Morbus multos homines ſimul vel ſucceſſive adgrediens in quadam regione, demum iterum evaneſcens, Epidemius dicitur: ſi omnes fere moriuntur, ad Peſtem refertur.

II. Accedens cauſa univerſalis debet eſſe, etiamſi ſit inviſibilis, propaganda per adtactum, vel aerem, cibum aut potum, vel impediendo inutilium evacuationem. Prædiſponens quærenda in corpore ipſo, unde interdum duntaxat in certa ætate & ſexu, otioſis aut exercitatis magis infeſtus, atque gravidis, lactantibus & puerperis: Inde nimis calida & humida antecedens æſtas, vel autumnus corruptelam aut putredinem inducens, cum ſubſequente aere frigidiore, toties hujus morbi cauſa. Quandoque ſolum ſubito ſuperveniens frigus, prohibendo perſpirationem, minus malignum morbum epidemicum inducit. Incognitum autem contagium aut malignitas epidemicum periculoſum infert.

III. Inficiens Epidemicum ſpeciale producit morbum, Catarrhalem, Eryſipelatoſum, Inflammatorium, Rheumaticum, Colliquativum, Corruptum, Putridum, Malignum, Varioloſum, Morbilloſum, Febrilem, Lenticularem, Petechialem, Dyſentericum, pro natura inficientis.

IV. Ex diverſa hac materia aliquam partem magis adgrediente, varii fiunt ſpeciales morbi, in quibus præcedentes generales ſunt perpendendi.

V. Inde in capite vertigo, parotis, paraplegia, phrenitis, cephalalgia, agrypnia, ſomnolentia, ſopor, gravedo.

VI. In collo vero, faucium rubedo, tumor, angina, ſputum copioſum tenax, vocis raucedo.

VII. Sæpe adgreditur pectus & pulmones, unde peripneumonia, pleuritis, dyſpnœa, hæmoptyſis.

VIII. Sed

VIII. Sed chyli organum adficiens, parit vomitum, nauseam, fastidium, alvi fluxum, choleram, dysenteriam, volvulum.

IX. In reliquo corpore, dolores, debilitates, lassitudines, sudorem copiosum, maculas, exanthemata, extremarum, dorsi, lumborum dolores, pulsum & urinam variam, circulationem majorem, minorem & turbatam.

X. Vix valemus generalem exhibere curationem, quoniam dirigi debet ad morbos (111) quibus proxime accedit: frequentissime, acida, refrigerantia, adstringentia maximi sunt usus, ad exstinguendum contagiosum: aut si fieri possit, larga diaphoresi est expellendum inficiens.

275. PESTIS.

I. Morbus epidemicus, contagiosus, malignus, multos homines, latente causa interimens, vocatur Pestis.

II. Materia toxica aeri mista, & cum eo delata, adplicatione, inspiratione, deglutitione corpori communicata, vento aliisque rebus translata, pro diversa sua natura variam speciem & symptomata inducit.

III. Quoniam experimur certæ interdum ætati, & speciali animalium generi infestam esse, præter miasma, alia accedere etiam debet prædisponens causa.

IV. Quia circa paludes in regionibus calidioribus, post tempestatem humidam & calidam frequentius generatur, ad naturam corruptionis maxime accedere videtur: interdum etiam sine ulla perscrutabili causa incipit & sævit. Quare materiæ natura plane incognita est, & non semper sibi similis.

V. Pro diversa natura varia inducit symptomata. 1. Instar toxici partis vitam extinguit, unde bubones, anthraces, parotides, escharæ, maculæ purpureæ, nigrores variis in partibus, cum summa debilitate, frigiditate, & syncope, atque urina sana. 2. Vel humores in liquamen convertit, unde sudores colliquativi, alvi fluxus, hæmorrhagia, mictus cruentus, abortus. 3. Vel naturam inflammationis, seu potius erysipelatis & putredinis æmulatur, unde anxietas, bilis plerumque corrupta, vomitus, nausea, horror, rigor, febris, exanthemata, corporis ardor, qui interdum in cadavere post aliquot dies mansit superstes.

VI. Curatio prohylactica semper instituenda 1. Cohibendo omne commercium cum aere infecto, capessendo fugam, sepeliendo corpora infecta in loco remoto, alte sub terra. 2. Corrigendo aerem infectum flamma, fumo & vapore aceti, nitri, sulphuris, pulveris pyrii, nicotianæ. 3. Muniendo corpus perspiratione largiore, alvo modice laxa, diæta tenui & modica, habitando loco puro, perflato, septentrioni exposito.

VII. Susceptum miasma statim in principio 1. Expellendum sudorifero & diaphoretico veneni naturæ (v) contrario. 2. Exstinguendum antidoto, si inventum sit, pro varia natura miasmatis. 3. Symptomatibus succurrendum ut suis in locis traditur.

276. VENEREA LUES.

I. Morbus contagiosus per adtactum, pertinax, sponte non cessans in parte infecta se ut plurimum prodeuns, post annum 1463. in regno Neapolitano detectus, dein per alias regiones propagatus, sine infectione non incipiens, sub forma pustulæ subalbidæ ulcerosæ mucosæ pertinacissimæ, vel fluoris albi, aut gonorrhœę prodeuns, vocatur Venerea Lues.

II. Detegitur 1. Relatione ægri vel ægræ, si rem habuerit cum infecto vel infecta. 2. Morbis insolitis genitalium pertinacibus. 3. Maculis cutaneis in locis tectis, pustulis duris callosis, siccis, crustosis, fissuris, pilorum defluvio. 4. Dolore osteocopo aliisque ossium morbis sponte venientibus. 5. Ulceribus oris, faucium, narium solitis medicamentis non obtemperantibus.

III. Semper virus venereum per contactum inficit alterum, nunquam generatur ex aliis causis, inde concubitu, lactatu, basiatione, decubitu, contrectatione, hæreditate propagatur.

IV. Materia hæc est fixa, actione vitæ non subigenda, diu latitare potens, ex bonis humoribus sibi similem præparare valens, humores subpingues & optimos in glutinosum corrosivum commutans, acris, aliquomodo inflammatoria.

V. Si ex impuro concubitu receptum fuit virus, istud nidulabitur 1. In liquore genitali. 2. Mucoso cryptarum cutanearum. 3. Muco membranæ schneiderianæ & faucium. 4. Synovia articulorum, tendinum & ligamentorum, & succo nervoso. 5. Medulla ossium & pinguedine. 6. Denique lympha, sanguine & reliquis humoribus.

VI. Ex materia hac & inde corruptis humoribus ad varias partes delatis multa fiunt symptomata.

VII. In pene, uretra, & præputio sæviens parit gonorrhœam, phimosin, paraphimosin, cristam, carunculam, stranguriam, dysuriam, ischuriam, sterilitatem, chordam, bullas crystallinas, penis inflationem, incurvationem, ulcera, pustulas.

VIII. Testes adfecti tumere & indurescere incipiunt, atque funiculus spermaticus adfectus sarcocelen exhibet.

IX. In vulva mulierum similia fiunt pustulæ, & ulcera mucum & saniem plorantia, rarius autem adficiuntur uretra & prostatæ glandulæ quam in viris, sed loco harum partium adficiuntur vagina, uterus, ovaria, & producitur fluor albus.

X. In utroque sexu inguines tandem bubone turgent.

XI. Demum etiam invadit os, linguam, labia, gingivas, tonsillas, fauces, quas tumere & exulcerare facit, dentesque vacillant, atque palatum corrodit, uvulam consumit, raucedinem inducit.

XII. Pituitariam membranam adgrediens, nares consumit & cadere facit, inducitque ozœnam.

XIII. In cute parit maculas, pustulas, ulcera, condylomata, porrum, pilorum defluvium, scabiem, sarcoma, colorem luridum, fissuras, impetiginem, tubercula, verrucas.

XIV. Ossa tandem adgrediens miram tragœdiam agit, producit enim fragilitatem, cariem, facilem fracturam, osteosarcosin, exostosin, ancylosin, dolorem osteocopum, nodos, tophos.

XV. Per totum corpus, debilitas, cachexia, dolor noctu ingravescens, febricula, hectica, emaciatio, lassitudo, phlogosis, phthisis generatur.

XVI. In infantibus & senibus periculosior & curatu difficilior quam in ætate media. 2. In debilibus, chronicis & acutis, oris ulceribus, strumosis, epilepticis, vetat hydrargyrosin. 3. In gravidis sæpe parit abortum, lactantes infectæ inficiunt etiam infantes. 4. In feminis facilius toleratur quam in viris.

XVII. Quia virus venereum solo adtactu inficit, primaria præcautio est fugere contactum: si autem contactus sit factus, conducit sedulo & sæpe abluere & abstergere partem. Quæ prædicuntur de adsumtis medicamentis inania sunt.

XVIII. Lues perfecta non permittit securam curationem sine hydrargyrosi: dum quædam simul topica adsunt mala, ex lue provenientia, mercurialia quoque simul ad istas partes sunt adplicanda: singula symptomata suis titulis proponuntur.

277. HYDROPHOBIA.

I. Illa Delirii ſpecies, in qua horrent & timent ad aquæ adſpectum; eamque deglutire nequeunt, dum tamen ſatis facile bolum ſiccum deglutire poſſunt, vocatur Hydrophobia.

II. Raro ſponte naſcitur in homine, ut plurimum per contagium & maxime Canis rabidi, communicatur morſu, lambitu, & nudo adtactu.

III. Interdum virus diu latitat, & dein ſe manifeſtat aquæ timore; pergente malo multa alia accedunt nervorum & chyli organi ſymptomata, in quibus tres gradus incrementi obſervant, poſt quos demum certa mors.

IV. Si certum eſſet detectum antidotum, id ſtatim eſſet adplicandum & ingerendum. Eo deficiente contagium adplicatum eſt auferendum ablutione cum aceto & ſale marino, vel aqua ſalſa; adplicandæ cucurbitæ extrahentes, atque veſicatoria. Dein pars urenda ferro ignito vel cauſtico potentiali, cum frequenti ablutione, quamdiu contagium in parte hæret. Si circulantibus miſtum ſit, iterata venæ ſectione, & alvi ductione forti, atque multo potu antiphlogiſtico contagium eſt ejiciendum, inducendus terror dimerſione in aqua ex improviſo.

278. TARANTISMUS.

I. Qui ſpeciali delirii genere, in quo muſica hominem quaſi ſenſibus privatum, admodum anxium ad ſaltandum inſtigat, ictu Tarantulæ, in Apulia ut plurimum natæ, inducto, laborat, ſingulis fere annis æſtivo tempore, redeunte, is, Tarantiſmo correptus dicitur.

II. Pars ictu Tarantulæ læſa tuberculum inflammatorium, ut fere ab aliis inſectis venenatis, generat: æger dein inſtar ebriorum delirat, anxietate cordis, & ſenſuum privatione corripitur, ad auditam autem muſicam membra movere incipit, & ſaltat, quo ſummopere levatur, continuata, & repetita ſaltatione, tandem curatur, niſi quod ſequenti anno redire ſoleat.

III. Generalis curatio a communi Contagio (272) non differt, ſi ſtatim adhibeatur: Contagium autem per corpus diſperſum ſi fuerit, repetita ſaltatione virus ſubigendum & expellendum, dum ſimul ablutione, ſuctione, & adplicatione acidorum, locus læſus depuratur.

279. ABUSUS.

I. Utitur corpus vivens ad injurias externas munimentis externis; ad conſervandam vitam nutrimentis; ad morbos curandos medicamentis & auxiliis, quorum ſingulorum abuſus ſeorſim exponendus eſt propriis ſuis titulis.

280. INTEGUMENTA.

I. Corpus noſtrum vivens maxime in frigidioribus regionibus munimentis externis, veſtimentis ſcilicet & ſtragulis ad externas injurias eſt defendendum: ſed nudum & integumentis onuſtum ad morbos concipiendos diſponitur.

II. Copioſior autem adplicatio Integumentorum, quia intercipit refrigerium externum, ſimiles morbos inferre poteſt, qui in Calidis (266) expoſiti ſunt: corpus tamen his diu adſuetum (252) non niſi lente ad debitum amictum reducendum.

III. Quia vero veſtimenta vel ſtragula parciora nimis admittunt refrigerium, morbi inde naſcuntur, qui in Frigidis (267) traditi ſunt. Corpus autem his adſuetum minori damno ferre poteſt mutationem.

IV. Corpora viventia in noſtro climate non ferunt omnem integumentorum

privationem, nisi in quibusdam partibus, sine damno ex nimio frigore exspectando, quare non temere nuditas concedenda, maxime si corpus non sit consuetum.

281. NUTRIMENTUM.

I. Corpus vivens sua actione vitali & animali sensim deterens solida, mutans & expellens humores, subplemento, quod actione particulari organi chylopoietici est adaptatum, eget, quæ ingesta hanc materiem præbent, Nutrimentum & Alimentum dicuntur, atque Cibi Potusque nomine veniunt.

II. Hæc differre debent in ætate, statu corporis, gravidis, lactantibus, robustis, debilibus, otiosis, exercitatis, anni temporibus, sanis, ægrotantibus & convalescentibus.

III. Copiosiora alimenta ventriculum nimis distendunt, onerant, anxietatem, dolorem, compressionem adjacentium, fastidium, nauseam, vomitum, alvi fluorem inferunt. Cruda manent & dein corrumpuntur. Sic tradita circulantibus generant cacochymiam, humorum cruditatem & corruptelam, atque virium debilitatem. In principio omnia illa mala facile præveniuntur vomitu, largiore alvi egestione, & parciore diæta: mala deinceps nata, modica cibi ingestione, corporis exercitatione & medicamentis stomachicis facile curantur.

IV. Minus subpeditatum de alimentis quam requiritur, famem in principio intolerabilem inducit, quæ tandem sponte omnino deletur. Sitis autem inducta sensim intenditur. Generatur inde humidi defectus, retentio inutilium, unde massa inepta ad spiritus ceterosque humores subpeditandos: hinc summa tandem debilitas, & mors. Corpora ita debilitata sensim sunt reficienda alimentis eupeptis parva copia simul. Succurrendum adplicatione & injectione nutrientium.

V. Alimenta tenacia, fumo saleve condita, pinguia, glutinosa, non facile solvenda actione ventriculi & intestinorum, atque saponacitate adfluentium humorum, crudum & alienum præbent chylum, reliquosque humores, chyli organa onerant, multosque morbos, aliena sua natura & suscepta corruptione inferunt, fastidium, sodam, cardialgiam, anxietatem, somnum turbulentum, singultum, ructum, rancorem, alvi fluorem, choleram & multa alia. Hæc sedulo evitanda, eupepta subpeditanda, collecta in primis viis per alvum laxantia saponacea ejicienda, dein stomachicis & saponaceis tonus ventriculi, & naturalis adfluentium humorum saponacitas restituenda.

VI. Magis sanitati conducit frequentius quam rarius ingerere Nutrimentum, modo non nimis ingeratur. Exercitium statim a cibo, crudum tradit sanguini. Ventriculus cibo onustus somnum inquietum inducit.

VII. Non omnia alimentorum genera vel species idem genus morborum inferunt. Matura semper adsumenda. Immatura utpote dyspepta, & nutritioni aliena, fugienda. Cruda tenaciora sine prævia coctione vel assatione chyli organa obplent & dyspepta sunt. Consueta & Grata facilius tolerantur etsi deteriora quam Insueta & Ingrata. Sale fumove condita semper magis dyspepta. Coctione indurata vel nutrititio privata, atque Assatione nidorosa facta, evitanda. Euchyma semper bona; Aliena & Prava autem quæ non sunt esui, semper damnosa. Eupepta nimis facile deterenda operariis & robustis defectum nimis cito præbent.

VIII. Farinosa, Leguminosa, Mucilaginosa, nimis ingesta, pituitam generant cum acore, multosque flatus & ventris infarctionem, quæ alcalicis resolventibus curanda & leni alvi ductione evacuanda retenta. Fructus Acescentes Saponacei facile in primis viis fermentantes generant flatus, aciditatem, colicam, alvi fluorem, quæ facile sedantur spirituosis, aromaticis, & acidum absorbentibus. Oleosa, Pinguia in rancorem, & acorem degenerata, cardialgiam, colicam, sodam, alvi fluorem biliosum inducentia, purgante saponaceo acescente

ſcente educenda, acidiſque ſaponaceis ſolvenda & temperanda. Animalium & Piſcium Caro; Ova, Jurulenta in nidorem converſa, ructum & alvi fluorem fœtentem, cum humoris colliquatione inducentia, aceſcentibus vinoſis temperanda. Vinoſa, Spirituoſa temulentiam & tandem tremorem inducentia, ſenſim omittenda, nimia autem copia ingeſta acidis temperanda. Dulcia, Saccharata, Mellita, Cereviſia recens, Muſtum, facile fermentantia & in acidum degenerantia, multos flatus, aciditatem, morboſque nervorum inferunt, qui alcalicis, aromaticis, reſinoſis, & roborantibus ſunt curandi. Aquoſa præcipue tepida, nimia copia ingeſta, ventriculi tonum enervant, corpori inferunt laxitatem, pallorem, frigiditatem, tremorem, debilitatem, atque humoris nimiam tenuitatem, qui morbi facile curantur temperatiore uſu, & medicamentis ſtomachicis roborantibus.

282. MEDICAMENTA.

I. Quæcumque ad præveniendos, curandos vel palliandos morbos ingerendo vel adplicando adhibentur, Medicamenti nomine accepimus. Mechanica ex his ad Chirurgicas operationes vel Auxilia referuntur, reliqua ſunt externa vel interna.

II. Tam magnus horum eſt numerus, ut hoc loco pertractari nequeant, ſed ex propriis titulis ſint petenda, qui proponunt genera, & ſimplices ſpecies.

III. Horum generalis abuſus conſiſtit 1. In nimia quantitate. 2. Qualitate omnino aliena, quando veneni merentur nomen. 3. Virtute naturæ ægri vel morbi omnino aliena.

283. VENENUM.

I. Adſumta, vel corpori viventi quovis modo adplicata, quæ vitalem actionem extinguunt, vel partes firmas & fluentes ad vitam continuandam ineptas faciunt, Venena cenſentur. Multa quoque innoxia majore copia vitæ actionem impedientia vel obruentia, in hoc ſenſu ad venena referri poſſunt.

II. Acria, mechanica, lædentia, quæ deſtruendo partes firmas mortem minantur, intus adſumta, multo pingui ingeſto obvoluta ſunt prius educenda.

III. Quæ fortiter coagulando humores intercipiunt circulationem, aquoſis ſaponaceis ſunt diluenda, & cognita coaguli natura antidoto exſtinguenda.

IV. Quæ autem exſtinguunt cohærentiam in partibus ſolidis & humoribus periculoſiſſima ſunt, acidis & leniter adſtringentibus ſunt temperanda.

V. Quædam deleteria in rerum natura inveniuntur incomprehenſibilia in peſte aliiſque venenis, quæ ſolam vitæ actionem exſtinguere videntur, & emendari ratione nequeunt, ſed ſolo antidoto experimentis detecto.

VI. Similia quoque deteguntur, quæ aeris naturam ita invertunt, ut aer ad vitam ſuſtentandam ineptus ſit. Sic fumus carbonum, ſulphuris, liquoris fermentantis, gas ſylveſtre; quæ ſunt evitanda, emendanda flamma, vel vapore alio obpoſito.

284. MAGIA.

I. Quæ morborum phænomena vel curationes ex cauſis cognitis non ſatis facile deduci poſſunt, ab indoctis & credulis ad artes Magicas vel Diabolicas ut plurimum referuntur: ſed quoniam ſpirituum bonorum & malorum imperium in corpus noſtrum & animam, nos latet, & nullis experimentis conſtat animum vel corpus malevoli in noſtrum corpus vel animum agere poſſe, niſi id Deus permittat, multaque illa latentia & magica ex veris medicinæ principiis, quæ indoctum vulgus latent, demonſtrata ſunt, & conſueta methodo & medica-

dicamentis ſublata fuerunt, tota illa doctrina, cum omnibus narratiunculis Incantationis, Faſcinationis & ſimilium, quæ a mulierculis, & ſimplicibus de facili circunfertur eſt repudianda.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

PARS SECUNDA

DE

MORBIS PARTICULARIBUS.

LECTORI AUCTOR.

POſt morborum Generalium cognitionem, Particulares ſunt rimandi : hi quoniam infeſtant corporis humani partes generales & ſpeciales, ſatis commode in duo genera diſtinguuntur.

Qui adficiunt oſſa, arterias, venas, nervos, glandulas & integumenta, primo eſſent exponendi, ſed quia fere omnes a Chirurgis agitantur, & a nobis in Chirurgia repurgata expoſiti ſunt, in hoc Syſtemate omitti poſſunt. Qui autem in ſpeciali parte, organo, humore, aut actione deteguntur, ſecundum communem corporis humani diviſionem traduntur.

Ad cognitionem & curationem horum ſubponitur intellectus morborum Generalium, Anatomiæ & Phyſiologiæ in quavis parte vel organo ſpeciali, ut ex his collectis & inter ſe comparatis firma & certa Praxis Medica comparetur.

Ex Anatomicis & Phyſiologicis duntaxat præmiſi brevem deſcriptionem, quæ praxi inſervire debet, amplior autem & copioſior expoſitio in dictis Auctoribus inveniri poteſt.

In morborum deſcriptione, neque ſigna, neque præſagia traduntur, hæc enim ex definitione, cauſis prægreſſis & effectibus facile elici poſſunt.

Raro generalis additur curatio, quum fere omnes morbi particulares ex variis naſcantur cauſis, quæ ſuam propriam curationem poſtulant.

PARS SECUNDA

LIBERI.

MORBI PARTICULARES.

CAPITIS MORBI.

Referuntur Capitis morbi. 1. *Ad partes externas, ut Cranium (Ch. 301.) quod complectitur Frontem, Verticem, Sinciput, Occiput, Fontanellam, Tempora & Pericranium*. 2. *Ad Faciem, quæ constat Genis, Buccis, Mento, Labiis*. 3. *Ad Organa, quæ vocantur Oculus, (Ch. 1082.) Auris, (Ch. 979.) Nasus, (Ch. 876.) Os, (Ch. 905.) in quo Dentes, (Ch. 914.) & Lingua*. 4. *Ad partes internas Capitis, in quibus distinguunt Cerebrum, (Ch. 738.) Cerebellum, (Ch. 744.) Meninges, (Ch. 732.) Sinus, (Ch. 733.) Ventriculos, (Ch. 742.) & multas alias partes*. 5. *Ad Humores Internos, ut Spiritus, (Ch. 766.) Succus, (Ch. 770.) qui hic loci sæpe muci vel pituitæ nomine venit*. 6. *Ad Humores Externos, ut sunt Lachrymæ, (Ch. 1115.) Saliva, Mucus, Cerumen*. 7. *Ad Actiones externas, ut Odoratus, (Ch. 849.) Auditus, (Ch. 963.) Visus, (Ch. 1064.) Saporis, (Ch. 904.) & Manducationis*. 8. *Ad Actiones internas, ut Animi Actio, Passio & Aberratio. Omnes fere morbi, qui ab auctoribus ad Capitis morbos referuntur, ut Apoplexia (143.) Sopor (152.) Somnolentia (151.) Stupor (150.) Torpor (178.) Syncope (145.) Insomnium (153.) Incubus (149.) Agrypnia (150.) Anodynia (141.) Catoche (144.) Phrenitis (155.) Convulsio (161.) Epilepsia (162.) Hydrophobia (277.) Melancholia (132.) Paralysis (169.) Lassitudo (167.) Tarantismus (278.) Delirium (154.) in priore parte Systematis traditi sunt. Hos morbos, & quos in Chirurgia Repurgata exposuimus non adtingemus, qui vero supersunt exposituri sumus.*

285. GENERALES MORBI CAPUT INFESTANTES.

I. Morbi aliarum etiam partium, caput vero adficientes, ut Vulnus (4,) Contusio (5,) Ustio (9,) Ulcus (15,) & Fistula (16,) hoc speciale habent, quod promtius sanentur, sed latens sæpe habeant periculum. Deformitas (43,) statim a nativitate sustentaculo emendanda.

II. In capite humorum Abundantia (53,) Intumescentia (54,) Plethora (55,) exigit elevatiorem decubitum: si fiat a majore impetu (180. VI.) sanguinis & alvi ductio est facienda. Humorum Defectus (65,) si non fiat a grumo, (81,) frictione, abdominis sustentatione, volatilibus, spirituosis, aromaticis adhibitis, supplendus.

III. Capitis Pituita (74,) Mucor (75,) sternutatoriis, epithematibus, calefacientibus resolvendus, & alvi ductione derivandus. Tenuis autem Lymphæ (89,) & Ichoris (88,) Evacuatio promovenda, absorbenda, vel derivanda ad alvum. Hoc etiam, præter generalem curationem, faciendum in Acrimonia (94,) humorum capitis.

IV. Collecti (114) in capite humores, Sanguis, Pus, Serum, Lympha, periculum portendunt, nisi sponte vel arte evacuentur. Sed Ecchymosis (116,) & Empneumatosis (118,) ut in aliis locis curatur. Metastasis (119,) periculosior quam in aliis partibus.

V. Materia Arthritica (135,) Catarrhosa (136,) Podagrica (137,) Rheumatica (138,) cum periculo summo in capite deponitur: conducit ad solita loca ducere istos humores.

VI. Capitis Pulsatio (157,) Ardor (158,) Impetus major (180,) superveniente hæmorrhagia, vel adhibita phlebotomia, purgante antiphlogistico & refrigerantibus topicis, temperatur. Reditus autem impeditus (183) curari nequit nisi sublata in collo causa. Circulatio minor (181,) ab actione languidiore volatilibus & frictionibus promovenda; sed ex collecto alicubi sanguine, pars colligens sustentanda; post evacuationem largiorem, corpus horizontali situ locandum. Sudor copiosior (188,) circa solum caput malum præsagium præbet. Febris (192) ad caput faciens metastasin (119,) vel caput in consensum (142) trahens, periculum auget.

VII. Morbi generales integumentorum (Ch. 1186.) Glandularum (Ch. 1453.,) specialem curationem non requirunt.

286. CEPHALALGIA.

I. Dum æger conqueritur se sentire in interioribus capitis dolorem, qui ad adtactum non intenditur, sed compressione aliquomodo videtur levari, ille morbus Cephalalgia vocatur, sed diu permanens Cephalæa: hic dolor dimidiam capitis partem obsidens Hemicrania, sed in exiguo puncto sæviens Clavus hystericus adpellatur. Præterea dolorem distinguunt in anteriorem, posteriorem, vel lateralem partem obsidentem.

II. Differentia est statuenda in causis variis dolorem inferentibus, & in doloris speciebus; estque Idiopathicus vel Sympathicus.

III. In morbis acutis, circulatione aucta, febre continua, ardente, Cephalalgia semper mala, nisi hæmorrhagiam præsagiat, quod cognoscimus ex signis motus sanguinis majoris ad caput (180, VI.). Nam si veniat illa ex materia biliosa huc delata, inflammatione, aut metastasi acutorum, delirium præsagit, nisi præveniatur alvi ductione refrigerante, epithematibus refrigerantibus, & potu antiphlogistico: si simul adsunt signa plethoræ (55, 111,) conducit venam secare. Ex paroxysmo febrili nata iisdem compescitur sine sanguinis missione.

IV. Dum

IV. Dum materia inutilis præprimis perspirationis insensibilis prohibitæ, vel utilis non satis præparata defectu virium, corrupta in debilibus, scorbuticis, hystericis, & catarrhosis, aliisque morbis chronicis, puellis chlorosi aut cruditate laborantibus, feratur ad interiora capitis, diu permanentem dolorem infert. Hic humor fonticulis, setaceis, & vesicatoriis est evocandus, adplicanda anodyna spirituosa topica. Interne autem antiseptica diaphoretica. Si alvus sit constipatior, purgans gummosum exhibendum.

V. Sæpe ex vitiata Ventriculi concoctione nascitur Cephalalgia, quæ toties augetur ac cibus adsumtus incipit digeri, atque nausea, fastidio aliisque ventriculi morbis stipata est. Conducit in hoc casu leni vomitorio vel purgante eliminare saburram, & dein stomachicis cephalicis reliquum morbum curare.

VI. Dum vero in menstruantibus, mensium subpressione, hystericis aliisque uteri morbis, caput condoleat, uti in chlorosi, medicamenta uterina cephalicis sunt jungenda. Si inde nascatur Clavus hystericus, capiti adplicanda topica anodyna.

VII. Si vero ex diuturnitate doloris, intumescentia faciei & oculorum, atque ex incremento doloris in vario capitis situ, conjicere valemus humorem hærere in encephalo dolorem inferentem, is derivandus est ad alvum per purgantia, vel ad alia loca per setacea aut fonticulos, adplicanda simul ad caput discutientia. Interdum emittitur humor per aures, nares, vel fauces, quæ evacuationes sunt promovendæ, & partes muniendæ ne corrodantur. Si post contusionem cranii fiat, interdum terebra effusus sanguis educendus est.

287. CAREBARIA.

I. Capitis morbosa gravitas ad sensum, frequens occurrens in praxi morbus, speciali titulo raro descriptus, Carebaria dictus, a multis oritur causis, quæ specialia signa proferunt, prognosin præbent, & curationem exigunt.

II. Nam quæ ex adsumtorum abundantia, opii, vel spirituosorum abusu nascitur, sponte evanescit.

III. Ex ventriculi cruditate, dyspepsia, cacochylia, cacochymia, & chronicis, valetudinariis proveniens, cum adsumto cibo increscens, alvi ductione & stomachicis curatur.

IV. Post hæmorrhagias vel menses subpressos, in opipare viventibus, juvenili ætate, & plethoricis nata, promte tollitur phlebotomia, & servata alvo laxiore.

V. In morbis acutis, inflammatoriis, & febre, cum signis majoris impetus ad caput, delirium, phrenitidem, convulsionem, soporem præsagiens, superveniente hæmorrhagia larga, vel alvi fluxu, levatur, similibusque auxiliis & refrigerantibus adplicatis, curatur.

VI. Ex prohibita perspiratione, vento, insolita capitis nuditate, vel adplicatis frigidis, proveniens, capillorum abrasione, frictione cum calefacientibus, suffitu, epithematibus aromaticis, spirituosis, cum suscitata diaphoresi & actuali calore curatur: qualia quoque conveniunt si ex Pituita oriatur.

VII. Quæ vero oritur ex catarrho, gravedine, hydrocephalo, melancholia, corruptione humorum, secundum istos morbos curari debet. Sed a grumo in cerebri vasis, vel impedito reditu per jugulares, periculosam, & raro medicabilem morbum producit.

288. HYDROCEPHALON.

I. Lymphæ vel Pituitæ collectio in partibus externis capitis, cum visibili tumore œdematoso, Externum; sed eadem collectio in partibus encephali, Internum Hydrocephalon, vocatur.

II. Collectus humor externe in cutis substantia, eam facit crassiorem, frigidiorem, pallidiorem, & pellucidam. Sed in tunica cellulosa sola hærens relinquit naturalem colorem & crassitudinem cutis.

III. In encephalo, ut varias partes occupare potest, ita etiam multa & varia anomala cerebri, cerebelli & nervorum symptomata infert.

IV. Ob signorum similitudinem Ecchymosis post contusionem, a sanguine, sero, collecto vel corrupto; atque Empneumatosis, ab aere inflato vel putredine nato; & denique per injectionem aquæ in tunica cellulosa sub cute capitis, tumores nati, a multis cum hydrocephalo confunduntur.

V. Hydrocephalon infantibus & recens natis frequentius, maxime ex valetudinariis natis; in locis humidis & paludosis habitantibus, ob laxitatem & motum languidiorem in his partibus; post abusum aquæ & humectantium; vel ex contusione capitis, duriore obstetricis pertractatione vel partu difficiliori.

VI. Externum Hydrocephalon non multum periculi portendit; sed Internum ob cerebri, cerebelli & nervorum compressionem, inducit sæpe somnolentiam, soporem, stuporem, oblivium, paralysin, vertiginem, surditatem, sonitum aurium, cæcitatem, apoplexiam, carebariam, hebetudinem, frigiditatem; quandoque delirium melancholicum, vomitum; & externe oculorum, palpebrarum, & faciei intumescentiam, mollitudinem, pallorem; lachrymas copiosas: in infantibus interdum suturæ dehiscunt. Caput ante partum mole auctum difficilem partum promittit.

VII. Humor in capite abundans est discutiendus, movendus, calefaciendus & exsiccandus, sustentando simul partes externe: interim purgantibus derivandus per alvum. Si ita obtineri nequit, suadent ustionem, puncturam, & adplicationem vesicantium, ut evacuetur.

289. GRAVEDO.

I. Muci narium copiosior generatio & morbosa mutatio, plerumque in humorem tenuem & acrem, interdum crassiorem, plerumque cum gravitate narium, capitis, atque totius corporis, & levi sæpe febricula, dicitur Gravedo.

II. Materia insensibilis perspirationis retenta & ad hanc membranam deposita, videtur suppeditare hujus humoris copiosiorem proventum.

III. Inde 1. Omnes causæ impedientes insensibilem perspirationem subito gravedinem generant, præcipue si calore vel motu corporis acrior sit facta, dein per frigus superveniens exhalare impeditur: unde quibusdam anni temporibus, & venti mutationibus, corporisque denudatione toties Gravedo. 2. Naturalis debilitas in hac membrana, ex ætate, vel inspiratio aeris frigidioris, hunc humorem hic colligit. 3. Abusus sternutatoriorum eo humorem derivat.

IV. Quo humor effluens tenuior, copiosior, calidior, diuturnior, eo pejor. Epidemica sine manifesta mutatione qualitatis aeris periculosior. Ex naturali debilitate longitudinem promittit.

V. Secretio hic copiosior facta præbet 1. Mucum & sputum abundantius, exstinguit odoratum, parit difficilem respirationem per nares, gravitatis sensum ad radicem narium & anteriora capitis, baruecoiam, somnolentiam, & carebariam. 2. Sua Acrimonia inducit sternutationem, tussim, narium rubedinem, excoriationem, oculorum rubedinem cum lachrymis copiosioribus, interdum ozænam, polypum, cephalalgiam. 3. Descendens in ventriculum destruit famem & cibi coctionem. 4. Denique toti corpori tradita materia generat febrem, cachexiam, pallorem.

VI. In curatione humor ille derivandus ad cutim per diaphoretica & sudorifera: in topicis attendendum an humectantia, obvolventia, calefacientia, vel antiseptica sint adhibenda, pro differentia materiæ: conducit sæpe hypnoticum ad coctionem hujus materiæ promovendam.

290. FACIEI MORBI.

I. Facies variis partibus conſtans, viſui patens, multa ſuggerit in morbis indicia, ab omnibus fere laudata & inculcata, raro autem deſcripta, niſi ſparſim.

II. Referri hæc poſſunt ad varios morbos, ſed nimis longum foret in ſingulis morbis, omnia faciei phænomena enumerare. Satius igitur erit præcipua delibare, quæ dein ad varios morbos adplicari poſſunt.

III. Viſui maxime patent faciei Colores (102. 108.) Naturalis color candidus & roſeus, notat morbi materiem circulantibus miſtam non eſſe. Pallidus (104.) ſemper ſuſpectus. Niger (105.) materiem melancholicam, bilem corruptam, vel ſphacelum ſignificat. Ruber & conſtans (106.) majorem ſanguinis impetum ad caput indicat; fugax vero, Phlogoſis dicta, ſcorbuticis, chronicis, & cacochymicis frequens, purulentis & phthiſicis mala. Lividus color (107.) a ſanguinis reditu impedito, ſtagnatione vel corruptione periculum portendit. Circulus lividus ſub oculis cacochymicis, gravidis, menſium ſubpreſſione vel fluore albo laborantibus frequens. Flavus color (108.) icteri vel cacochymiæ ſignum. Coloris frequens mutatio in convulſivis. Maculæ (Ch. 1358.) pro differentia coloris varia indicia præbent.

IV. Facies cadaveroſa, quam multi Hippocraticam vocant, his verbis depingitur. Oculi concavi, naſus acutus, tempora collapſa, aures frigidæ & contractæ, cutis dura, color pallidus aut niger, liveſcens palpebra, labium & naſus, limbus orbitæ oculi eminentior, circa oculos ſordes, languidus palpebrarum motus, oculi ſemiclauſi, pupilla corrugata, imaginem non reddens, ſemper periculum portendit, minus autem ſi ex alvi fluxu talis fiat. Notat ſummam debilitatem, ſubſiſtentem circulationem, pinguedinis & bonorum humorum colliquationem, corruptionem, & defectum.

V. Faciei Convulſio & Paralyſis, & inde natus Cynicus ſpaſmus, Tortura oris, Triſmos, Tremor & ſimilia, ob adfectos ex encephalo venientes nervos ceteris ſpeciebus periculoſior: & topica nervina capiti & naribus adhibenda exigit.

VI. Faciei Intumeſcentia varia præbet præſagia. Nam a majore impetu, quando facies Vultuoſa dicitur, in acutis promittit delirium, phrenitidem, convulſionem, parotides, hæmorrhagiam. In Anginoſis mala. In Variolis ut plurimum bonum ſignum. In chronicis, pituitoſis, hydropicis, incrementum morbi. In tuſſientibus & vomentibus periculum portendit. Detumeſcentia ex minuta cauſa, bonum, ſed defectu virium vel metaſtaſi ad interiora malum ſignum eſt.

VII. Faciei vulnera vetant ſuturam cruentam, in his uti etiam in combuſtione, & variolis, pulchritudini vulneris præ ceteris ſtudendum.

VIII. Puſtulæ, rubeolæ, herpetes, in curatione a reliquis non differunt. Sudor autem copioſus circa ſolam faciem, tam frigidus, quam calidus, periculum portendit.

IX. Faciei mutatio a variis animi pathematibus, prognoſin eorum præbet.

291. OPHTHALMIA.

I. Oculorum dolens intumeſcentia rubra, cum vel ſine pruritu, ſorditate vel lachrymis dicitur Ophthalmia.

II. Si oculi tunica adnata admodum ſenſilis irritata fuit ab alienis illapſis, vel adplicatis acribus, calce, nicotiana, formicis, erucis, cantharidibus, fumo, frictione, contuſione, punctione, molli collyrio oculus eluendus & depurandus, dein fovendus molli aliquo fotu.

III. Palpebræ autem fundentes ſmegma acre, bulbum irritans, quod conſpectu & oculorum ſorditate patet, exigunt oculare unguentum, quod ſmegma emendat

mendat & subplet; dum simul eluatur oculus lavamento molli abstergente, & tegatur epithemate.

IV. Lachrymæ acriores bulbum & palpebras irritantes, ab humore catarrhoso aut bilioso, derivandæ ad alvum purgantibus, setaceis, fonticulis, & vesicatoriis, ad collum vel brachia; & fluxus sistendus in biliosis adstringentibus refrigerantibus; in catarrhosis frigidis adstringentibus calefacientibus adplicatis supra oculos, vel iis inditis.

V. Dum ex hæmorrhagiis subpressis, impetu majore ad caput, morbo acuto, febre, calefacientium & spirituosorum abusu nascitur, statim vena secanda, & alvus ducenda antiphlogisticis, danda antiphlogistica interna; similia oculis, fronti & temporibus adplicanda topica.

VI. Ad oculos facta metastasis, pro natura acrimoniæ, catarrhosæ, biliosæ, erysipelatosæ, ichorosæ, scorbuticæ, venereæ, pustulosæ, prurientis, perspirabilis retenti, anni tempestatibus & regione huic faventi; ulceris subpressi, alvi adstrictæ, varianda interna & externa medicamenta; semper simul tentanda derivatio, ut in lachrymis dictum est (IV.)

VII. Si bulbus ipse inflammationem vel erysipelas contraxerit, vena secanda & alvus ducenda, donec temperetur localis morbus, atque danda & adplicanda quæ inflammationi aut erysipelati propria sunt, & in morbis oculorum adhiberi solent.

292. CÆCITAS.

I. Visus perceptio omnino exstincta, vel & multo minor quam sanis competit, sola magnitudine causarum differens, huc pertinet.

II. Omnes bulbi morbi, ut ophthalmia, cataracta, pterygium, cicatrix, pustulæ, ruptio, vulnus, ulcus, deficiens humorum pelluciditas, qui morbi visibilia signa præbent, ex aliis titulis cognoscendi & curandi.

III. Tumores autem in encephalo latitantes, opticos comprimentes, ut exostosis, varices, aneurysmata, scirrhus in pituitaria glandula, incurabilem amaurosin inferunt.

IV. Sed humores effusi in encephalo, post contusionem vel vulnera capitis, opticos comprimentes, quali modo abigantur tradunt Chirurgi. Verum pituita aut mucus, sensim in encephalo collectus, in somnolentis, soporosis, apoplecticis, hydrocephalo interno, cerebri sic dicta frigiditate, & motu minore, abigendus discutientibus, resolventibus, epispasticis, sternutatoriis, volatilibus, purgantibus.

V. In incremento morbi acuti, febris, abundantia sanguinis, impetu majore ad caput, phreniticis, ardentibus, capitis dolore pulsatorio, minuendus est motus & copia sanguinis, phlebotomia, purgantibus, antiphlogisticis internis & epithematibus refrigerantibus capiti admotis.

VI. Si spiritus autem deficientes, ut post copiosiores quascumque evacuationes, amaurosin inferunt, sensim recuperabitur visus compescita evacuatione, per continuatum usum roborantium.

VII. Motus debilior spirituum ut in senectute, morbis longis, scorbuto, syncopticis, spirituum fermentatorum, mercurii, plumbi abusu, debilitate virium, exigit stimulantia, roborantia, cephalica.

VIII. Dum ex ulcere subpresso, scabie vel herpete retropulsa, aliave morbosa materia metastasin ad encephalon faciente, Cæcitas nascatur, communi metastasis curatione, tollenda.

293. VERTIGO.

I. Si omnia corpora etiam quiescentia videntur nobis in gyrum agi, vel inordinate

dinate moveri, hoc morbosum phænomenon vocatur Vertigo; sed cum visus obscuratione Scotomia dicitur.

II. Nascitur hæc a variis causis, quæ ordine recensendæ, ut ex istis deducatur curatio.

III. Facillima est, quæ provenit ex plethora, post hæmorrhagias subpressas, quia facta sanguinis missione evanescit: sed ex menstruis, lochiis & hæmorrhoidibus subpressis, melius erit per eandem viam facere evacuationem: quæ fit ex abdominis compressione vel decliviori in situ capitis detentione, momentanea est: ex superveniente calore nata evanescit adducto refrigerio, vel & largiore aliqua evacuatione.

IV. Materia insensibilis perspirationis retenta, hyeme, in aura frigidiuscula, aut vento, ad encephalon delata, exigit derivationem lenem per diaphoretica: sed ab urina subpressa vel parcius prodeunte nata, non cedit sine sublata subpressionis causa: ab alvo constipata, auscultat alvum laxantibus.

V. Quæcumque spiritibus nostris aliena, vel nimis copiose ingesta, ut spiritus fermentati, terebinthina, nicotianæ fumus, inferunt Vertiginem, illa viribus vitæ sensim emendantur. Opium tunc exigit corporis quietem: sed Mercurialia, putrida, venena quædam, cantharides, pertinacem Vertiginem inferunt.

VI. Multi morbosi humores, aut invertendo naturam, aut turbando spirituum fluxum, sive per corpus dispersi, sive per metastasin ad encephalon delati, uti multæ species acrimoniarum, aciditas, putrefactum, biliosum, cacochymia, melancholia, crudum, catarrhus, ichoris aut puris evacuationis subpressio, materia epidemica, febrilis, maligna, Vertiginem inducentia, exigunt emendationem & derivationem a capite.

VII. Humores autem pituitosi, viscosi, mucosi atque crassi, præter derivationem sunt resolvendi: sed Lentor temperatiorem motum exigit: Grumus longam vertiginem inducens sensim est solvendus.

VIII. Sæpe etiam post hæmorrhagias profusas, mensium lochiorumve profluvium, alvi fluxum, diabetem, longum jejunium ex defectu materiæ nascitur, quæ minuta evacuatione, analepticis & roborantibus est curanda.

IX. Consumta autem magis materia spirituum, in studio severiore, cogitatione profunda, vigiliis protractis, aliisque animi curis, restauratur rerum varietate: sed ex pollutione vel veneris abusu, minorem spermatis evacuationem exigit.

X. Si ex debilitate, laxitate, humiditate, longa valetudine adversa, ætate senili, sexuque femineo, conjicere possumus spirituum fieri tardiorem motum, stimulantibus, volatilibus & roborantibus ille motus est augendus.

XI. Sed morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, febriles, maxime si simul faciant majorem impetum ad caput, vertiginem inducentes sanguinis missionem & alvi ductionem exigunt, sedato simul impetu refrigerantibus, antiphlogisticis.

XII. Nata autem ex navigatione, vectione adversa, actioneve in gyrum, vel adspectu præcipitii, aliisque insuetis, quiete corporis sponte evanescit. Sed in mobilitate, passione hysterica, hypochondriaca, menstruantibus, gravidis, nervinis, anodynis, & antispasmodicis sedanda. Per consensum in morbis mammarum, uteri, ventriculi, nervorum, vermibus, nata, non cedit nisi sublatis istis morbis, auscultat autem antispasmodicis anodynis.

XIII. Quæ autem oritur ex humore collecto in encephalo, comprimente & agitante nervum opticum, sive fiat per externam concussionem, sive reditum impeditum, vel retentionem humoris, periculosissima est, sæpe superveniente evacuatione per aures vel nares tollitur, aut derivatione facta ad alvum, cum adplicatis ad caput cephalicis.

XIV. Præsagit Vertigo sæpe syncopen, apoplexiam, convulsionem; ex consensu

ſenſu nauſeam & vomitum; ex cauſa hæmorrhagiam, parotides, evacuationem per aures & nares, quæ ut plurimum levat.

XV. Quoniam eſt morbus ex variis cauſis proveniens, non admittit generalem curationem.

294. OTALGIA.

I. Omnis aurium dolor Otalgia vocari poteſt, ſed maxime ſi auris interne vehementer doleat.

II. Auris interne ex inflammatione dolens periculum portendit; lenitur hæmorrhagia & phlebotomia, & poſtea puris evacuatione: adplicanda mollia antiphlogiſtica, & alvus ducenda.

III. Eryſipelas autem exſiccandum abſorbentibus ſiccis, leniter adſtringentibus, adplicatis.

IV. Ex catarrho & adfluxu humoris tenuis & acris dolens auris, molli lavamento eluenda, & materia veſicatoriis, cucurbitulis, & alvi ductione aliunde derivanda.

295. STERNUTATIO.

I. Aer pulmonibus prius receptus, magna vi ob irritationem in naribus factam, ſurſum ad baſin cranii pulſus, totamque membranam pituitariam concutiens, & per nares atque os extruſus cum ſono, vocatur Sternutatio.

II. Omni mechanica irritatione, uti per plumam, evulſionem vibriſſarum, vel acria naribus adtracta, membranæ internæ narium adplicata, ſternutatio excuſſo irritamento ceſſat ſponte concitata; ſi autem remaneant aliena, eluendæ nares molli diluente errhino.

III. Polypus, ulcus, ozæna, cancer, puſtulæ, ſarcoma, carcinodes, inflammatio, eryſipelas, in naribus irritantia ut generetur Sternutatio, illa malum augent, quare compeſcenda ablutione, fotu, inunctione, ex quibus pro morbi natura ſelectus debet fieri.

IV. Humores acres catarrhoſi, & gravedinis, ex encephalo, pituitaria membrana, & oculis, in nares confluentes, irritantes, præter ſpeciales curationes exigunt abluentia mollia, mucilaginoſa, aut ſi tenuiores ſint adhibendi vapores ſicci.

V. In epidemicis, morbillis, variolis, febre continua & intermittente, malignis & aliis metaſtaſin ad nares facientibus, Sternutatio nihil levaminis adfert; ſed in cephalalgia & ſingultu bonam metaſtaſin indicat; in aucta circulatione hæmorrhagiam præſagit, qua levatur ſæpe morbus.

VI. Ex conſenſu nata in mobilitate, hyſteria, epilepſia, aſthmate, angina, oculorum, pectoris & pulmonum morbis, malum auget, & ut alii morbi ex conſenſu nati debet curari.

VII. In apoplecticis, ſoporoſis, hebetudine, evigilantibus vel cerebri obpreſſione, juvat muci eductionem. Sed in gravidis abortum parit. Plethoricis hæmorrhagiam. In parturientibus & puerperis fœtum & ſecundinas extrudit. In hernioſis & hæmoptoicis morbum provocat.

VIII. Nam 1. valida corporis agitatione debilitat, abortum parit, herniam, menſes & lochia extrudit, vaſa rumpit. 2. In Pectore pulmones nimis exagitat, hæmoptyſin provocat. 3. In Capite generat cephalalgiam, cerebri commotionem; ex encephalo humorem elicit. 4. Fauces & Nares expurgat, vel hæmorrhagiam producit, olfactum reddit. Quare bona & mala ex ſternutatione exſpectanda.

IX. Si bonum effectum exſpectamus, permittenda eſt, ſed ſi damna imminent, ſecundum allegatas cauſas curanda.

296. ODONTALGIA.

I. Dentium dolor Odontalgia dictus ex variis oritur causis, quæ varia curatione egent.

II. Nam ex dentis renovatione nata optime sanatur evulsione præcedentis.

III. Dens carie ita consumtus ut interna cavitas pateat & alienis impleatur, quæ corrupta dolorem inferunt, in quibus interdum vermiculi, omnem medelam respuit, evulsione tollitur, palliatur facta depuratione per turundam balsamicam inditam, lenitur indito opio.

IV. Quando cingens radices dentium membrana ex inflammatione aut erysipelate dolet, in ore retinenda & externe adplicanda laxantia.

V. In Odontalgia ex acrimonia, catarrho, scorbuto, nervum adficiente præter generalia interna, adplicanda spirituosa oleosis mista.

VI. Inde gingivarum parulis vel epulis, salivæ copiosior effluxus, maxillæ caries, faciei tumor, & reliqua mala per totum corpus, quæ ex perseverante dolore fieri solent.

297. APHTHÆ.

I. Crusta densa, lenta, sordida, coloris interdum varii, partem aliquam vel totam superficiem organi chyli, & quandoque respirationis, maxime autem oris interni, obsidens, & adhærens, Aphthæ dicitur.

II. Hæ differunt 1. Colore, Copia, Tenacitate, Densitate, Duratione, & Recidiva. 2. Ex parte quam occupant. 3. Si oris siccitatem vel salivationem inducant. 4. Si ante vel post febrem nascuntur. 5. Denique Malignæ an Benignæ sint.

III. Generantur 1. Spontanea degeneratione in Vappam (93) ut recens natis infantibus; quando simplici lambitivo leniter abstergente auferuntur. 2. Mucore (75) vel Pituita (74) corrupta, in chronicis, febre lenta, debilitate chronica, alvi fluxu, aliisque copiosioribus evacuationibus, cacochymia & cacochylia; os & fauces tunc colluendæ abstergente antiseptico, cum internis medicamentis morbo cognito adpropriatis simul exhibitis. 3. Materia febris intermittentis, remittentis, hecticæ in Viscidum (78) degenerata pertinaciores, sæpe cum ptyalismo, aphthas infert, quæ sæpe abeunt & redeunt, non cedentes, nisi illi morbi curati fuerint. 4. Morbi Putridi (100) ipsi vel ex acutis & ardentibus nati, periculosissimas Aphthas producunt, acescentibus abstergentibus curandas. 5. Morbi ardentes, acuti, inflammatorii Phlegma (77) producentes, pertinaces & periculosas generant, quæ abstergentibus, diluentibus sunt separandæ.

IV. Varia metamorphosis humorum Aphthas inferens, simul multa alia symptomata producit, quæ perperam Aphthis adscribuntur. Sed pars aphthis obsessa impeditur evacuare & absorbere; humor sub crusta stagnans corrumpitur; post separationem pars nuda relicta ab omni adtactu irritatur; ipsa crusta deposita corrumpitur si non satis cito evacuetur.

V. Aphthæ secundum varias causas 1. Sunt separandæ, donec sponte secedant. 2. Crusta separata eliminanda lenissimo purgante, si sponte non deponitur. 3. Partes nudatæ molli obvolvente tegendæ.

298. LINGUÆ MORBI.

I. Sana Lingua pura est, æqualis, humida, calida, mollis, carnei coloris, ad voluntatem mobilis, tactum & gustum exercere potens, & mediocris magnitudinis.

II. Mucosa, sordida, pellicula tecta, vel pituitosa, notat salivam & mucum oris induxisse corruptelam tenacem.

III. Aspe-

III. Aspera autem, fissuras contrahens, defectum humidi declarat, interdum ex eadem causa conspicitur glabra & quasi exusta.

IV. Humida bona, sicca mala, maxime si talis fiat ore clauso.

V. Ardens, dispositionem phlogisticam validam indicat, frigida autem defectum motus vitalis.

VI. Naturalis mollitudo in duritiem conversa hujus partis inflammationem ut plurimum indicat.

VII. Color ab adsumtis vel adplicatis inductus, nullum in morbis præbet indicium. Sed sine his color albus & pallidus notat sanguinis rubri defectum; flavus citrinus & biliosus plerumque ex humorum corruptione; cruentus conspicitur in putridis erysipelatosis; lividus, viridis, & niger ex majore corruptione vel sphacelo humorum, generari solet.

VIII. Linguæ tremor, convulsio, paralysis, apoplexia, vel rigida, contracta, exserta, mala sunt signa quæ encephali morbos denunciant.

IX. Stupor & torpor ab altioribus in nervis causis nascuntur & malum portendunt; dolor plerumque causam in lingua latentem habet: alienus sapor vitia salivæ ut plurimum denotat.

X. Contusio, ulcus, ustio & vulnus manducationi, deglutitioni & loquelæ sunt impedimenta, ut est ejus major tumor, defectus, inflammatio, erysipelas & corruptio, vetantque consueta adhibere medicamenta: Inde quoque ejus cancer, sarcoma, pustulæ, hydatides, lithiasis, & alia tubercula difficilius curantur, in quibus omnibus leniter adstringentia præferuntur & quæ tuto deglutiri possunt. Ejus concretio per frenulum facile solvitur sectione per volsellam, ne tangantur orificia salivalium.

299. MANDUCATIONIS MORBI.

I. Impeditur Manducatio defectu Dentium; Maxillæ inferioris luxatione, fractura; Musculorum temporalium & masseterum convulsione, vel paralysi, in spasmo cynico & tortura oris, aut eorum musculorum valido vulnere aut contusione; denique Buccarum, linguæ, & labiorum morbis, motum non concedentibus; aut quando epulis aut parulis gingivarum maxillæ motum impedit. Qui omnes morbi suo speciali modo sunt curandi.

300. SITIS MORBOSA.

I. Majus bibendi desiderium, quam ad restaurandum amissum tenue ex causis sanitatis, requiritur, Sitis dicitur morbosa.

II. Causæ & morbi auferentes humidum aquosum ex corpore Sitim inferunt, ut alvi fluxus, diabetes, evacuationes copiosiores, corporis exercitium in aere sicco & calido, medicamenta evacuantia, febris ardens, inflammatoria, acuta; in quibus omnibus conducit aquosis tepidis, parva copia simul datis, adplicatis & injectis, resarcire quod amissum est: sed si simul colligitur aquosum in cavis corporis vel tunica cellulosa, uti in hydropicis, præstantius est sitim fallere.

III. Sensus autem sitis intolerabilis ex putrefacto calido, uti in febribus putridis, biliosis, erysipelatosis, ichorosis, pinguedine & oleoso rancido, minori potionis copia est placandus, sed temperandus saponaceis, acidis, antisepticis.

IV. In multis morbis chronicis, catarrhosis, cacochymia, cachexia, scorbuto, acrimonia ammoniacali, & muriatica, interdum cum humidi abundantia nascitur sitis, quæ melius spirituosis antisepticis curatur, quam potu largiore.

V. In puris generatione & corruptione sitis vexare solet, uti in empyemate, phthisi, subpuratione, variolis, ulcere, abscessu, quæ antisepticis vinosis est curanda.

VI. Ex Bile corrupta, retenta, ut in ictericis, alvo constipata, sitis major purgante antiphlogistico est curanda.

VII. Si autem conjicere possumus ægrum ex causis prægressis, vel signis præsentibus sitire debere, sed tamen experimur eum non exposcere potum, neque conqueri de siti, talis æger Adipsia laborare dicitur.

VIII. Conveniens est, ut æger non sitiat in hydrope, acida acrimonia, cruditate, visciditate, leucophlegmatia, & morbis fere omnibus chronicis.

IX. Non vero sitire in febribus ardentibus, acutis, inflammatoriis, lentore, corporis, linguæ & oris siccitate, variolis, dysenteria, delirio, phrenitide, erysipelate, est sine ratione, & notat vel mentem non constare, vel organum sitim percipiens sensum amisisse.

X. Modica autem sitis in his, vel quæ minuitur post crisin, vel cessantibus his morbis, salutare signum est.

XI. Ex his patet auctam, exstinctam & modicam sitim, variam præbere prognosin, & curationem postulare.

301. SAPOR ALIENUS.

I. Alius, in saliva, muco, eructatis, vomitu rejectis, sputo, sanguine, urina, alvi excrementis, lacte, vel aliis humoribus, qui degustari possunt, detectus Sapor quam in sanis observari solet, huc pertinet.

II. Amarus sapor generatur ut plurimum a bile vel pinguitudine corrupta; quæ vomitu reddenda, & antisepticis acidis infringenda.

III. Salsus, in acrimonia salsa & catarrhis frequens, in chronicis longitudinem, in acutis brevitatem portendit: perseverans ut acrimonia salsa curatur.

IV. Urinosus sapor putredinis indicium, & ut ille morbus curandus.

V. Dulcis in ore sæpe hæmoptisis præsagium.

VI. Acidus præcipuum acoris ventriculi & acrimoniæ acidæ signum, & ut talis morbus curandus.

302. ENCEPHALI HUMOR MORBOSUS.

I. Humor blandus inter meninges, in cerebri ventriculis, circa medullam oblongatam, mediocri copia, & speciali indole hærens, (Ch. 770.) variis modis morbos infert.

II. Nam majore copia collectus partes encephali comprimit, unde apoplexia, catoche, sopor, paraplegia, hemiplegia, incubus, somnolentia, vertigo, surditas, amaurosis, carebaria: qui tolli debet sternutatoriis, volatilibus naribus adtractis, epithematibus, & frictionibus capiti adplicatis, abrasione capillorum, fonticulis, setaceis, & alvi ductione evacuandus & derivandus, ut patet in hydrocephali interni (288) curatione.

III. Hujus autem humoris defectu, aridiores hæ partes relictæ ad sensum & motum peragendum ineptiores fiunt; fotu humido & calido adplicato defectus subplendus.

IV. Ejus autem Crassitudo, Tenacitas, & Pituitosa indoles, quia difficilius absorberi & reduci potest, majori copia hic colligitur, quando dicitur cerebri frigiditas: producit somnolentiam, languorem, stuporem, carebariam, & denique omnia, quæ in Abundantia (11) tradita sunt. Hæc solvenda artificiali calore & calefacientibus & moventibus, soluta crassitudo ut abundantia debet tolli.

V. Hic humor tenuior, aquosus, lymphaticus, vappidus, quoniam experimenta docent injectam aquam leves inducere convulsiones, causa videtur mobilitatis, convulsionis hystericæ & hypochondriacæ, atque desipientiæ, post morbos chronicos & copiosiores evacuationes. Tenuitas hæc inspissanda roborantibus, & antisepticis calidis, parva copia longo tempore adhibitis.

VI. Ut omnes humores per se acres fieri possunt vel Acrimoniam variam (94) in se recipere, ita etiam hic encephali succus, unde, quia immediate nervos tangit, mirabilia profert in corpore phænomena, ut dolores cito in aliam partem transeuntes, convulsiones, phlogoses, fluxiones, catarrhos acres, vertiginem, agrypniam, delirium, cephalalgiam, aurium tinnitum, sputationem lymphæ acris, pleuritidem, asthma, tussim, raucedinem, cordis palpitationem, & infinita alia mala, quorum causa ut plurimum abscondita est. Detecta acrimoniæ species suis adpropriatis emendanda, derivanda ad alvum eccoproticis nervinis, vel fonticuli concitandi, qui quodvis genus acrimoniæ emittunt.

303. SALIVÆ MORBI.

I. Saliva copiosius confluit in os 1. Manducatione, suctione, & oscitatione, quod sanis competit. 2. Medicamentis, ut mercurio, mastiche, nicotiana, jalapa, mechoacanna, antimoniatis, prolicita & rejecta, nisi fiat ad alicujus morbi curationem, corpus privat naturali humore saponaceo, & chyli confectionem remoratur. 3. Ex reditu autem impedito per jugulares in angina, bronchocele, aliisque tumoribus faucium, copiosius emissa, præter dicta mala, periculum portendit, non præveniendum nisi sublata comprimente causa. 4. Ex stimulo oris, dentitione, odontalgia, raro levat, & dein mala ex defectu inducit. 5. In anorexia, nausea, aliisque ventriculi morbis, cacochyliæ signum est, stomachicis moderanda, educta cacochylia. 6. In hypochondriacis, hystericis, convulsivis instantem sæpe paroxysmum monet. 7. In scorbuto, catarrho, & morbis ex acrimonia humorum ut plurimum colliquationis signum sine levamine. 8. Variolis salubris, intermittentibus autem sæpe symptomatica.

II. Parcior confluens Saliva in os producit siccitatem & sorditatem oris, difficilem deglutitionem, & pepsin, sitim nimiam; quæ mala potu largiore acidulo, parum vinoso lenienda, & in acutis nitrosa addenda.

III. Saliva autem crassior, tenacior, glutinosa, spumans, humidi tenuioris defectum arguit, resolventibus, diluentibus internis, & collutione frequenti adtenuanda. Tenuior fit raro in morbis nisi colliquativis.

IV. Acris, corrupta, fœtida, acida, amara, salsa, dulcis ex notis istis humoribus exigit curationem.

V. Pus vel vermiculos emittens adjacentem cloacam latentem significat, quæ depuranda est.

304. MUCI MORBI.

I. Mucus in cavis narium, sinubus frontalibus, anthris higmori secretus mitis, tenax, crassiusculus, ad humectandas has partes & defendendas, depositus, variis modis a sanitate recedit.

II. Nam Abundantior olfactum hebetiorem facit, naribusque cum turpi adspectu exstillat; vapore siccante aromatico moderanda generatio. Deficiens vero, quia in sinubus retinetur, corruptelam præsagit, errhinis & turunda naribus indita provocandus.

III. Color naturalis in pallorem vel nigredinem, aut flavedinem mutatus, signa & curationem his coloribus propria habet.

IV. Odore alieno vel fœtore infectus, stagnantis corruptionem, ulcus latens, & sæpe cariem ossiculorum denotat, quæ injectione antiseptici & immissa turunda balsamica curari debet.

V. Sæpe in humorem tenuem, acrem, catarrhosum convertitur, unde narium pruritus, rubedo, sternutatio, dolor, lavamento molli, & vapore antiseptico adtracto temperanda.

VI. Mucus concretus Tophos generat, qui eximendi, sed Grumus post hæmor-

morrhagiam relictus, aliquamdiu retinendus. Inſecta cum muco exeuntia notant ova inſectorum cum aere adtracta fuiſſe, quæ ulterius ſternutatoriis expellenda ſunt.

VII. Nimia muci tenacitas, & tenuitas ex gravedine (289) intelligitur.

305. CERUMINIS MORBI.

I. Humor lentus, tenax, flavus, amarus, in auris meatu ſecretus ad defendendas has partes, variis morbis morboſus fit.

II. Sæpe enim concreſcit circa membranam tympani, quando aurium ſuſurrum & ſurditatem infert, injectione repetita diluentis ſaponacei, tepidi, facile educendum. Ejus autem tenuitas ſi acrimonia caret facile ab indito flocculo abſorbente recipitur.

III. Sed acrimoniam habens pruritum & otalgiam infert: ſuperveniente corruptela, vel quia ulcus latet, aut ex encephalo per meatum exoneratur humor, fœtorem, & varium colorem exhibet. Quæ mala, injectione antiſeptici mollis, & inditis turundis balſamicis, ſunt curanda.

LIBER II.

MORBI PARTICULARES.

COLLI MORBI.

Corporis humani pars a Capite ad Pectus Colli nomine veniens complectitur, 1. partes exteriores & posteriores, quæ Cervix adpellantur, 2. partes interiores & anteriores, quæ simul sumtæ Fauces dicuntur, in quibus distinctæ proponuntur, Uvula, Tonsillæ, Larynx, Pharinx, Tracheæ & Oesophagi superior pars cum incumbente Thyroidea glandula. In his partibus perpenduntur humores, qui Sputi nomine veniunt; & observantur actiones Vocis, Deglutitionis, Screatus & Tussis. Denique huc referuntur quidam morbi speciali nomine donati, ut Bronchocele & Angina.

306. GENERALES MORBI COLLUM INFESTANTES.

I. COlli externa integumenta, vertebræ, musculi, & vasa varios patiuntur morbos.

II. Vertebrarum Colli Luxatio, ob contentam medullam spinalem & adjacentem laryngem, pharyngem & vasa, periculosissima est, prudentem, citam & artificiosam repositionem exigit.

III. Intumescentiæ & tumores inflammatorii, erysipelatosi, œdematosi, hydropici, strumosi, scirrhosi, & abscessus in his partibus, non multum periculi portendunt, si interiora non comprimant: Aneurysmata & Varices in his partibus neque aperienda, neque comprimenda, sed sustentanda.

IV. Color ruber, lividus, niger consuetos morbos indicant, & topica exigunt; per Metastasin ab interioribus venientes plerumque bonum præsagium debent.

V. Carotidum in collo Pulsatio visibilis sæpe, & validior, in acutis & febribus cephalalgiam, delirium, phrenitidem, vel convulsionem præsagit, nisi præveniatur hæmorrhagia vel aptis auxiliis motum temperantibus. In Chronicis ut plurimum a sanguinis tenacitate. In Angina aliisque morbis colli vel faucium liberum transitum sanguinis impeditum significat.

VI. Colli Dolores mala capitis & parotides præsagiunt in acutis; in melancholicis instans delirium, qui curandi ex cognita causa.

VII. In acutis Colli inversio periculum portendit; ex convulsione aut paralysi intorqueri causam in encephalo latere significat. Sed ex rigidis proveniens musculis linimento laxante & extensione partis contractæ curari debet. Ex mala figura vertebrarum veniens sustentaculo in principio prævenienda, postea medelam non admittit.

VIII. Sudor præcipue frigidus circa collum solum, periculum vel longitudinem præsagit in acutis.

IX. Vulnera colli ceteris in partibus periculosiora, ob multa hic conjuncta vasa & organa, & locum ad comprimenda & liganda vasa ineptum.

X. Gracile collum habentes facilius in hæmoptysin incidunt, sed collum crassum habentes sæpe corripiuntur apoplexia & morbo soporoso.

307. FAUCIUM MORBI.

I. Pars posterior oris, Tonsillis, Uvula, & Larynge constans, multisque musculis mobilis, & cryptis mucosis donata, fauces dicta, multos patitur morbos.

II. In corporibus robustis & præcipue excalefactis, si bibant potum frigidum, vel se exponat aeri frigido, sæpe subito deponitur ad fauces materia Rheumatica, calida, dolorosa, diu persistens, collum immobile reddens, sine visibili tumore, non abeuns in subpurationem, sed præbens multum muci tenacioris, quæ ulterius per tracheam descendens, sæpe subito suffocat. Statim repetita est instituenda venæ sectio, alvus ducenda antiphlogistico, & omnia adhibenda topica, quæ in rheumatismo (138) tradita sunt.

III. Sed in debilibus, valetudinariis, tempestate frigida & humida, humor tenuis, acer, interdum cum levi febricula deponitur ad fauces, quæ inde parum tument, sed sæpe multum humoris frigidi vel calidi emittunt. Materia hæc anodynis calefacientibus concoquenda, diaphoreticis expellenda.

IV. Si fauces crusta variolosa vel aphthosa obsessæ sunt, quia suffocationis periculum imminet, collum externe fotu vel cataplasmate molli & calido tegendum, interne fauces colluendæ liquore molli abstergente calido.

V. Faucium Tumor, qui inspectione, & sæpe externo adtactu cognosci potest, pro varia natura tumoris curationem exigit: nam ex abusu Mercurii abstinentia & collutione molli sponte evanescit. Tumor pallidus frigidus, œdematosus resolventibus topicis abigendus. Calidus rubens & dolens inflammatorius vel erysipelatosus, promta ob metum suffocationis, horum morborum auxilia exigit, juvat si externe ad collum feratur.

VI. Fauces dolentes & graciles cum salivæ exspuitione multa, quia notant partem non visibilem adfectam esse, periculum denuntiant: aut quando fauces detumescunt perseverante morbo, quia notant materiem ad interiora ferri.

VII. Sanguis sine læsione ex faucibus stillans, screatu ejectus, quando etiam Sputum cruentum vocatur, sine multo periculo est, & adstringenti collutione curatur. Illud si fiat ex Ulcere aut Excoriatione, quædam addenda simul consolidantia.

308. UVULÆ MORBI.

I. Pars mollis, carnosa, inverse conica, pendula, raro bifida, in medio isthmi faucium hærens: propriis musculis moventibus, arteriis, venis, & nervis instructa, variis adficitur morbis.

II. Tumens illa a tumore inflammatorio vel erysipelatoso, collutione molli antiphlogistica subadstringente minuenda. Sed si sit tumor frigidus pallidus diu persistens, œdematosus, quædam lenia calefacientia, resolventia & roborantia uvulæ adplicanda.

III. Humor tenuis acer catarrhosus, multum stillans, tussim inferens, inspersione pulveris, & collutione roborante, atque simili lambitivo & manducatorio est minuendus, adhibitis simul externe siccantibus epithematibus.

IV. Uvulæ nimia relaxatio, & longitudo, quam Casum uvulæ vocant, roborantibus adplicatis est adcurtanda; frustra superstitiosi elevatione capillorum adtollere conantur: sed si adcurtari tali modo denegat & molestiam præbet, apto instrumento ejus pars est liganda, vel amputanda: sistenda hæmorrhagia, si fiat, stiptico cum spatula admoto.

V. Deficit sæpe in lue venerea; paralytice interdum propendet; vel convellitur, ex adfecto cerebro; raro vulneratur.

VI. Ita

VI. Ita tumens impedit deglutitionem, liberam respirationem, vitiat vocem: prolongata sæpe producit nauseam & tussim.

309. TONSILLARUM MORBI.

I. Corpuscula, mollia, carnosa, spongiosa, in cavo oris, ad utrumque latus isthmi faucium hærentia, Tonsillæ dicta, varios patiuntur morbos.

II. Hæ si doleant sine tumore a materia acri catarrhosa, frequenti retentione collutorii tepidi in faucibus, & adplicatione epithematis discutientis externi, curandæ.

III. Tumentes autem frigidæ & pallentes, difficiliorem deglutitionem & gravem auditum præbentes, a muco vel pituita tenaci impletæ, inspersione pulveris, vel collutoriis, atque externis epithematibus resolventibus minuendæ.

IV. Sed tumentes cum dolore, rubore & ardore ab inflammatione vel erysipelate, cataplasmate vel fotu externo atque frequenti collutione interna emolliente antiphlogistica, curandæ.

V. Si vero Ulcus contraxerint fauces, sæpe colluendæ liquore tepido abstergente & consolidante; hoc si fiat ex lue venerea, frustra solis topicis suscipitur curatio. Cavendum ne pro ulcere habeatur mucus in earum lacunis concretus hærens, qui abstergente collutorio est resolvendus.

VI. Induratæ a tumore strumoso, diaclysmate in faucibus & adplicatis externis resolventibus emolliendæ.

VII. Alienum inter deglutiendum in earum lacunis subsistens, vel calculus in iis concretus, eximendus apto instrumento, vel abstergente gargarismate eluendus.

VIII. Ita adfectæ Tonsillæ difficiliorem deglutitionem præbent, interdum auditum gravem, difficiliorem respirationem, raucam vocem, & leviorem anginæ speciem inferunt.

310. LARYNGIS MORBI.

I. Pars superior Tracheæ in anteriore colli parte, sub mento visibilis, cartilaginibus mobilibus, multisque musculis constans, interne vestita membrana admodum sensibili glandulisque multum muci subpeditantibus, atque duabus sacculis sub epiglottide instructa, quos ventriculos vocant, variis & periculosis adficitur morbis.

II. Nam membrana ex inflammatione tumens, nullum externum præbet tumorem, sed dolorem & ardorem in parte interna Laryngis intolerabilem, cum tussi molestissima suffocativa, respirationem difficillimam maxime in inspiratione, vocem acutam dolorosam vel aphoniam, anxietatem intolerabilem, febrem acutam, cum pulsu molli frequenti, parvo, vacillante, mortem paucis diebus vel horis, inducit. Quare omnia auxilia inflammationis cum vapore humido molli promte adhibenda. Eadem si fiat in partibus exterioribus, manifesta & minus periculosa præbet signa. Si propagetur per Tracheæ membranam, vel abeat in subpurationem, ut plurimum suffocat.

III. Erysipelas interiora occupans similia fere producit signa, sed velocius invadit, magisque fugax est: externe autem videri solent rubores fugaces: similia sunt agenda cum parciore venæ sectione.

IV. Intumescentia hydropica vel œdematosa in membrana interna, sensim difficiliorem respirationem, cum anxietate, pulsu molli & debili, atque refrigeratione totius corporis inducit, sine tumore externo in collo, quæ adplicatis & forma vaporis haustis resolventibus & adplicatis vesicatoriis, cum alvi ductione, est abigenda. Eadem in parte externa visibilia præbet signa & minus periculosa.

V. In-

V. Interna membrana nimis exsiccata aperturam minuens & partem irritans, difficilem respirationem, & tussim inanem inducit, quæ potu multo calido & vapore hausto curanda est. Quod etiam in aphthis hujus partis est agendum.

VI. Concretus mucus, calculus vel grumus in ventriculis laryngis vel lacunis hærens, tussis frequentissimæ est causa, sive ejiciantur, sive maneant, nisi molli resolvente & consolidante locus denudatus depuretur & consolidetur. Simili quoque modo curantur aliena illapsa.

VII. Humor tenuis acer, catarrhosus internam membranam irritans, decocto & vapore molli pectorali est temperandus, derivandus ad cutim, & anodynis ad coctionem reducendus.

VIII. Muci vel pituitæ copia laryngem obplens, resolventibus, calefacientibus, pectoralibus est resolvenda & ejicienda.

IX. Hujus partis Vulnera periculosissima sunt; Luxatio & fracturæ cartilaginum vix reponi possunt; Ossificatio, & Rigiditas medelam respuit; Paralysis aphoniam inducens, & Convulsio suffocans, vitium in encephalo hærere significat, qui morbi consuetis auxiliis curantur.

311. PHARYNGIS MORBI.

I. Tota posterior faucium cavitas vertebris colli incumbens, externe adcumbentes arterias carotides, venas jugulares, & nervorum par sextum, habens, interne mucosa membrana tecta, multis musculis mobilis, in œsophagum desinens, deglutitioni destinata Pharynx dicta, variis adficitur morbis.

II. Membrana hæc tumens ex inflammatione, erysipelate vel hydrope suis propriis signis cognoscendis, deglutitionem dolorosam vel impossibilem reddit, adsumta per nares retrudit, ex ore effluit saliva & mucus; comprimens adjacentem laryngem & reliqua vasa multa anomala symptomata infert, qui morbus adpropriatis medicamentis & huic parti adaptatis curandus est.

III. Cavitas hæc si obpleta sit a deglutito bolo, ille est eximendus, protrudendus, vel pharyngotomia facta auferendus; sed mucus concretus, pituita, grumus, aphthæ, pharyngem implentia, collutione solvenda, & screatu rejicienda; polypus implens artificiose tollendus.

IV. Naturalis Angustia medelam respuit; sed ex convulsione antispasmodicis curatur; compressione externa ad causam comprimentem dirigenda curatio.

V. Pharyngis Asperitas, Siccitas & Excoriatio molli lambitivo curanda. Ulcera, Vulnera & Ruptio, consolidantibus parva copia deglutitis sananda, cavendum ab omni duriore & copiosiore deglutitione. Paralysis musculorum, plerumque in encephalo latentem habet causam. Metastasis ad hanc partem semper mala. Acrimonia catarrhosa, molli diaclysmate sæpe eluenda, & mucilaginoso lambitivo obvolvenda.

312. ŒSOPHAGI MORBI.

I. Canalis membranaceus, robustus, muscularis; intus muco lubricus, a faucibus incipiens, in ventriculum desinens, transmittens deglutienda vel evomenda, Œsophagus dictus, multos patitur morbos.

II. Nam humoris Defectus parit siccitatem, & difficiliorem deglutitionem, mucilaginosi & humidi frequenti usu curandam. Hujus autem Acrimonia, tam ex deglutitis acribus, quam muco ipso acriori, singultum inferens, vel pectoris anxietatem, frequenti deglutitione medicamenti mollis balsamici, mitiganda. Muci autem abundantia screatu rejicienda, & deglutitis abstergentibus curanda. Aphthæ Œsophagum obsidentes, suis adpropriatis medicamentis deglutitis tollendæ

III. Corrosione, Detritu, vel Excoriatione ablatum epithelium, difficilem & dolo-

dolorosam parit deglutitionem: si fiat a deglutitis asperioribus, lenibus mucilaginosis lambendo adhibitis, facile sanatur: sed a Muco acriori si fiat, antiseptica simul admiscenda. Inde natum Ulcus balsamica simul exigit cum abstinentia ab omni duriore deglutito.

IV. Œsophagus vehementi vomitu, valida deglutitione boli, vel imprudenti protrusione ruptus; aut ulcere vel vulnere separatus, fundens in cavum pectoris deglutita, omnem medelam respuit.

V. Latus œsophagi dilatatum, quasi alterum superiorem ventriculum formans, in medio deglutita veluti subsistere facit, exigit longo tempore alimenta tenuia deglutienda, & medicamenta subadstringentia lambendo adhibita. Eodem quoque modo est curanda œsophagi laxitas.

VI. Œsophagus autem rigidior, callosus vel cartilagineus factus, ex pertinaci difficiliori deglutitione, increscente ætate, aliisque rigidis partibus desumenda, fotu molli, collutione, & frequenti deglutitione emollientium, relaxandus, si fieri possit.

VII. Paralysis in fibris œsophagi periculosissimus est morbus, ratione originis nervorum, functionis læsæ, & difficultatis curationis: solitis medicamentis antiparalyticis adplicatis, gargarisatis, & deglutitis tentanda curatio.

VIII. Spasmodica adfectione, in hystericis, hypochondriacis, animi pathematibus correptis, œsophagus per intervalla contractus, localia vix exigit medicamina, sed in generali convulsione curatio quærenda.

IX. Tumens autem œsophagus tumore œdematoso, inflammatorio, erysipelatoso, ex propriis signis detegi debet, & suis propriis auxiliis curandus, in forma epithematis, collutionis, cataplasmatis aut emplastri.

X. Compressus œsophagus a tumore folliculoso, scirrho, struma, sarcomate, bronchocele, varice, aneurysmate, deglutitionem impediens, his morbis adpropriatis auxiliis curari debet.

XI. Aliena deglutita subsistentia, potu molli, pingui, mucilaginoso promovenda, vel apto instrumento prudenter protrudenda: sectione hic loci eximi nequeunt.

313. DEGLUTITIONIS MORBI.

I. Magna vi & subito adsumta alimenta, quia convulsionis, delirii aut phrenitidis est signum, deglutita, malum præsagium præbent, & auxiliis his morbis propriis curanda.

II. In excoriatione faucium dolorosa Deglutitio nata lambitivo molli lenienda; quæ causæ simul Deglutiendi difficultatem præbent in sequentibus traduntur.

III. Difficilis & impedita Deglutitio 1. si generetur ex salivæ, vel muci defectu, potu molli & lambitivo subvenitur. 2. A partibus contractis & convulsis in hystericis, hypochondriacis, mobilitate & animi pathematibus redditur facilior antispasmodicis. 3. In alvi fluxu & dysenteria notans morbi propagationem periculosa est, anodynis antiphlogisticis facilitanda. 4. Ex metastasi acutorum, febrium continuarum, & intermittentium periculosa est, & indicat simul adhibenda esse topica antiphlogistica. 5. In Hydrophobia mortem instare denotat. 6. A tumentibus tonsillis, uvula, palato, faucibus, lingua, larynge, pharynge, præsagium & curatio ex propriis locis quærenda, ut & in varia specie anginæ. 7. A Paralysi in deglutitionis organo malum signum & prognosin præbet cum difficili curatione. 8. Ab harum partium rigiditate, ossificatione, curari nequit. 9. Ab ulcere, variolis & aphthis, collutione abstergente molli est facilitanda. 10. Aliena in faucibus hærentia eximenda vel protrudenda.

IV. Diu persistens difficilis deglutitio omnia producit, quæ in nutrimenti defectu traduntur.

314. VOCIS MORBI.

I. Aer pulmonibus receptus compreſſione pectoris truſus per modice anguſtatam laryngis rimam, ſonum format, qui dein modulatione linguæ & partium oris, vocem & varium ſermonem præbet. Quia vero 1. multæ ad vocem formandam occurrunt partes, pectus, diaphragma, pulmo, larynx, fauces, uvula, palatum, lingua, & mucus has partes obtegens: 2. Multique morbi generales acuti & chronici, atque particulares, iſtas partes adficiunt, nimis longum foret omnia hæc ſpeciatim percurrere, delibabimus præcipua. Vocis & loquelæ vitia ex nativitate, quia curationem non admittunt, hoc loco non attingemus.

II. In morbis Acutis & febribus vox deficiens, debilis, acuta, quia ſignificat aut defectum virium, aut metaſtaſin ad vocis organa, aut denique ſpaſmodicam conſtrictionem, ſemper malum portendit.

III. In morbis Chronicis, convulſione, hyſteria, mobilitate, ſpaſmodicam conſtrictionem arguit, & ut talis morbus curanda.

IV. Sed in Pituitoſis, hydropicis, debilitate, ſoporoſis, torpidis, catoche, & apoplecticis, ex pituitoſa encephali compreſſione veniens, longitudinem & periculum præſagit, atque reſolventibus topicis ad caput, & derivantibus curanda aphonia.

V. In cephalalgia, delirio, phrenitide obpreſſionem cerebri denotans periculum auget, ſed ſpecialem curationem non exigit.

VI. Aphonia in peripneumonia, pleuritide, empyemate, pectoris hydrope, aſthmate humoroſo, impletionem, vel obpreſſionem pulmonis indicans, malum ſignum præbet, evacuatione vel derivatione hujus materiæ curanda.

VII. Palati, uvulæ, linguæ, laryngis intumeſcentia inflammatoria, eryſipelatoſa, œdematoſa, catarrhoſa vocem intercipiens, ut & aphthæ, & cruſtæ varioloſæ, præter generalia his morbis propria, exigunt topica faucibus interne & collo externe adhibenda, ut in anginoſis.

315. ANGINA.

I. Ex difficili, doloroſa, vel & impedita Deglutitione, Reſpiratione, aut utriſque ſimul, a cauſa morboſa hærente ad Laryngem vel Pharingem, Anginæ obtinuit nomen hic morbus.

II. Cauſa illa hærens in Larynge ſine ſignis externis Cynanche; ſed eadem in Pharynge Synanche vocatur. Quæ ſpecies cum ſignis externis Paracynanche & Paraſynanche, dicuntur. Hæ ſpecies omnes plerumque conjunctæ inveniuntur, quando ex prævalentiore deſumitur denominatio: interdum hæc diſtinctio non ſatis obſervatur ab auctoribus; ſubtilitas hæc utilior ad formandam prognoſin quam ad indicationem curativam: partes enim interiores majus periculum portendunt quam exteriores; ſed exteriores & interiores ſimul adfectæ non minuunt periculum. Curatio autem magis dirigenda ad cauſas varias, niſi in Broncotomia, quæ in Cynanche & Paracynanche ſola inſtitui ſolet.

III. Quia in omni angina adeſſe debet Difficilis Reſpiratio vel Deglutitio a cauſa hærente ad partes externas vel internas Laryngis vel Pharyngis, reliqua phænomena adeſſe & abeſſe poſſunt, ſed adduntur vel ad prognoſin formandam vel cauſam detegendam. Deglutitio vel Reſpiratio difficilior a cauſa ſupra laryngem & pharyngem hærente, ut in linguæ, palati, uvulæ, tonſillarum tumore, vel polypo narium: aut infra has partes in pulmonibus, ut in pulmonis inflammatione, vomica, ſuppuratione, aſthmate, impedita circulatione, phthiſi, vel in œſophago aut ventriculo, non refertur ad Anginam. Verum apud multos Angina cum febre habetur Vera, ſine febre Spuria.

IV. Ad veram ergo anginam pertinet Inflammatoria, quæ prout partes interiores vel exteriores Pharyngis vel Laryngis occupat, diverſa præbet ſigna & præſagia.

V. Inflammatio si occupat internam Laryngis membranam solam, illa tumens & dolens, minuit aperturam sine tumore visibili: hinc Respiratio parva, anhelosa, dolorosa, cum anxietate; inspiratio fere impossibilis. Vox acuta stridula, vel omnino nulla, vel admodum dolorosa. Tussis frequens molestissima & fere suffocans. Pulsus mollis, parvus, vacillans. Anxietas summa: febris acuta; cita mors.

VI. Pharyngem autem occupans, eum constringit, omnem transitum intercipit, deglutienda per nares redeunt, cum summo dolore: incidentia in laryngem tussim molestissimam pariunt: saliva mucosa ex ore effluit: fauces interne tument & rubent, dolent ad externum adtactum: respiratio satis libera. Priore diutius durare potest: & minori febre vexatur.

VII. Solæ partes externæ inflammatione adfectæ, generalia inflammationis signa præbent. Æger collum vix vertere potest; accedit febris acuta continua; partes cum rubedine tument, & tangi recusant; screatio frequens muci copiosi; strepitus aurium vel hypocophosis. Ex compressa vena jugulari vel arteria carotide, vel nervis; ex larynge vel pharynge magis adfecto; ex consensu vel metastasi vel propagatione; & denique ex metamorphosi inflammationis, multa alia fiunt symptomata.

VIII. Præter generales causas inflammationis sequentes sæpius hanc speciem anginæ inferunt: Cantus, clamor, fistularum inflatio; ambulatio & equitatio vento adverso; ætas juvenilis; plethora; corporis calefacti expositio aeri frigidiori; mutatio aeris subitanea, præcipue vernali & autumnali tempore; inspiratio, deglutitio & adplicatio acrium.

IX. Hæ species omnes solvuntur hæmorrhagia larga superveniente, vel sputo cocto copioso, metastasi facta ad exteriora: sed si fiat ad interiora vel ad caput vel pulmones plerumque moriuntur: transeunt etiam in suppurationem, corruptelam & sphacelum.

X. Statim in hac specie larga & repetita est instituenda phlebotomia. Dandum purgans antiphlogisticum, si deglutiri possit. Sæpe injiciendum clysma. Potandus potus calidus sed refrigerans. Collo adplicanda fomenta & cataplasmata tepida. Os colluendum sine gargarizatione liquore refrigerante. Ore aperto hauriendus vapor mollis aquosus.

XI. Si præcedens morbus inflammatorius perseverat sine bona crisi ultra septem dies, & tunc febris remittere incipit, cum horrore vago, judicandum est abiisse in suppurationem. Abstinendum tunc a venæ sectione & purgante: sed adplicanda suppurantia & interna magis calefacientia antiseptica. Os sæpe colluendum abstergente liquore similique lincto. Si sponte non rumpitur, & tonsillæ continent pus, pertusio facienda lanceola cannula occlusa & elatere prædita, ne tumor occludat fauces, vel pus in vicinia effusum premat œsophagum, vel descendat in ventriculum. Si autem in larynge hæreat, raro superstites manent, nisi bronchotomia facta servetur respiratio. Eadem suppuratio ex metastasi facta post febrem inflammatoriam eodem modo tractanda.

XII. Erysipelas easdem partes occupare potest, calor tunc & febris fere eadem, sed subito occupat, minus tumet, plerumque in facie collo & pectore conspiciuntur tumores fugaces, frequentem metastasin facit: sanguis missus non concrescit. Semel vena secanda, alvus ducenda antiphlogisticis, adplicata & ingesta medicamenta, magis refrigerantia & adstringentia esse debent.

XIII. Angina ex Rheumatica materia etiam cum febre incipit, vel febris paulo post sequitur. Videtur materia perspirabilis motu vel calore prægresso acrior facta, a subito superveniente frigore aeris vel potionis, præprimis in corporibus robustis, retenta, ad fauces collecta, quæ hanc speciem dolorosam, & diu durantem infert: vix aliquem tumorem producit, sed os muco tenaci redditur plenum, collum fit immobile præ dolore, non abit in suppurationem, sed abigitur muci tenacis evacuatione. Ad pulmones descendens subito suffocat. Statim instituen-

tuenda Phlebotomia & repetenda si opus, alvus ducenda antiphlogisticis; interne danda antiphlogistica anodyna: externe in ore & ad collum adhibenda laxantia abstergentia.

XIV. Si vero febris primo ingruit & dein oboritur angina, ut febris symptoma est habenda & tractanda, tam in febre continua quam intermittente: nisi fiat ex metastasi materiæ febrilis, quando medela metastasis est in hoc loco strictissime observanda.

XV. Ex perceptibili aeris calidi vel humidi mutatione, vel incognita qualitate, non raro nascuntur Anginæ ut alii morbi epidemici, quarum prognosis & curatio ex natura constitutionis epidemicæ est deducenda.

XVI. Materia Catarrhosa instar coryzæ sine vel cum levi febricula, ut plurimum, tempestate humida & frigida, in membranam pituitariam, faucium & laryngis, deposita, multum humoris tenuis acrioris fundens, branchum & tussim inducens, exigit derivationem ad alia loca ob partis periculum, per vesicatoria. Si frigus majus adsit topica calefacientia; sed si calor magis urgeat absorbentia refrigerantia sunt adplicanda. Conducit simul adpropriato sudorifero materiem ducere ad cutim.

XVII. Si interiora vel exteriora faucium, laryngis vel pharyngis, tumore albo, frigido, molli, aquoso, sine febre, ita tument, ut difficilem faciant deglutitionem vel respirationem, Angina hydropica meretur vocari: quæ nascitur compressa vena cruenta vel lymphatica, motu languidiore in absorbentibus & venosis, frigore externo adplicato, & laxitate in his partibus. Humor inde derivandus ne suffocationem inducat, purgantibus, diureticis, vesicatoriis, fonticulis, setaceis: & abigendus resolventibus, discutientibus, apophlegmatizontis.

XVIII. Eædem partes impletæ tumentes tumore albo, molli, indolente, frigido sensim nato, permanente, laxo, vestigium impressum diu retinente, continente humorem tenacem generant Anginam œdematosam, quæ fere ex iisdem causis nascitur, quibus hydropica, maxime autem ex laxitate & motu languidiore. Diuturnitatem præsagit, & medicamenta magis moventia & roborantia exigit.

XIX. Interdum nascitur angina post morbos diu toleratos, præcipue magnas evacuationes passas: conspiciuntur fauces graciles, pallentes; facies & oculi extenuati, collapsi; vix respirant, non vel tarde & difficile loquuntur: quæ arguunt motum particularem deglutitionis & respirationis fere exstinctum esse. Abstinendum a venæ sectione vel alvi ductione, sed corporis vires sunt erigendæ: adplicanda calefacientia, stimulantia in omni forma.

XX. Convulsiva angina frequens est hystericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, subito invadit & sæpe redit, evanescit iterum sine ratione; curatur antispasmodicis, & sublata exigit nervina, quæ reditum præveniunt.

XXI. Quia musculi voluntarii in collo non inserviunt respirationi sed deglutitioni, inde ex Paralysi deglutitioni inservientium musculorum nascitur illa species anginæ, in qua sola deglutitio est impedita & interdum cum aphonia. Sed si paralysis invadit fibras motrices pulmonum, nascitur quidem impedita respiratio, sed tunc refertur vel ad asthma vel catarrhum suffocativum. Hoc malum si occupat pharyngem diu tolerari potest, & solita antiparalytica omni forma adhibita exigit: sed si invadit fibras pulmonis subito interficit. Si autem illa paralysis nascatur a luxatione vel exostosi vertebrarum colli infantibus, vix capit medelam.

XXII. Dum tumere incipiunt Variolæ & tandem suppurari, præcipue in confluentibus, fauces interne & externe ita tument, ut impediatur deglutitio & interdum respiratio, magnaque copia muci fauces implet; os & fauces colluendæ molli abstergente gargarismate, & externe adplicanda similia fomenta vel cataplasmata, donec cessantibus variolis, sponte hic tumor evanescat.

XXIII. Sæpe Aphthosa crusta ita obplet fauces, ut omnis impediatur deglutitio,

titio, & sæpe difficilis inducatur respiratio: ad levandam hanc anginam fauces sæpe colluendæ abstergente molli, simileque lambitivum adhibendum, donec secedat crusta.

XXIV. Mensium, hæmorrhoidum, ulcerum, hæmorrhagiarum consueta evacuatione subpressa, sæpe nascitur Angina; quæ exigit venæ sectionem, revocationem humoris subpressi ad debita loca, vel derivationem ad partes minus necessarias.

XXV. Mercurius reliquaque sialagoga id speciale habent, quod petant organa salivæ, & fauces ita tumefaciant, ut æger in periculum suffocationis inducatur: omittendus statim est eorum usus, cavendus aer frigidior, os colluendum liquore molli, multum potandum, & alvus ducenda.

XXVI. Scirrhus vel struma in faucium partibus ita hærens, ut impediat deglutitionem vel respirationem, & videri possit, non cancrosus, resolvendus, corrodendus, exscindendus. Sarcoma perscindendum & dein urendum. Si autem tumor talis hæreat inter œsophagum & laryngem, vel ipsum œsophagum aut laryngem occupat, omnem curationem respuit.

XXVII. Si polypus increscens impediat deglutitionem vel respirationem, ille artificiose (Ch. 880.) tollendus.

316. BRONCHOCELE.

I. Tumor mollis prominens ad anteriorem colli partem, supra laryngem & tracheam hærens, quasi esset herniæ species, Bronchocele vocatur. Tyrolensibus & Carneolæ incolis sæpe endemicus. Hic tumor si pendulus sit Bocium dicitur.

II. Glandula thiroidea tumens tumore strumoso, scirrhoso, œdematoso hunc morbum inducit, quidam addunt tumorem folliculosum, & carnosum. Similes tumores in tracheæ glandulis Gosso vocant.

III. Tumentibus his partibus difficilior redditur respiratio, & ex compressa jugulari vena intercipitur sæpe refluxus sanguinis a capite.

IV. Quia varius est tumor specialis, nulla est generalis curatio, sed dirigi debet ad speciem tumoris, qui plerumque strumosus est.

317. RAUCEDO.

I. Vox obscurior & rauca, propter glottidis inæqualitatem, humiditatem, siccitatem aut viscositatem, vocatur Raucedo & Branchus.

II. Ita redditur morbis multis mutantibus glottidem, uti in morbis faucium, laryngis, tonsillarum, palati, pulmonum, tracheæ, & bronchiorum, quibus vitiatur ipsa glottis vel huc confluens humor, ut & in anginosis.

III. In vociferatione, clamore, cantu, tussi, vomitu, si auferatur mucus, sponte evanescere solet Raucedo, aut curatur facile mucilaginosis sæpe deglutitis vel in ore retentis.

IV. Aeris & tempestatis frequens mutatio, variis anni temporibus, vel frigus, vapor, fumus hunc humorem immutans, Raucedinem interdum inducit, quæ non tam facile tollitur, quia ut plurimum membranam investientem simul adficit. Conducit molli abstergente tollere alienum, & dein mucilaginosis has partes oblinire.

V. Humor acris, salsus, catarrhosus, cum sputo copiosiore, mutans oblinientis humoris consistentiam, producit Raucedinem, quæ generalem horum morborum curationem sequitur: quæ ex acri venereo aut inde nata exulceratione provenit difficile curatur, manens sæpe sublato morbo venereo.

VI. Quæ oboritur in febribus, acutis, inflammatoriis, continuis, ob nimiam siccitatem vel lentorem in vocis organis, non caret periculo; præter generalem horum

horum morborum curationem, exigit frequentem & multum potum, atque vaporem ex diluentibus antiphlogisticis.

VII. Sed in Erysipelatosis & putridis morbis acutis & ictero, atque bile corrupta, medicamentis antiphlogisticis adjicienda quædam adstrigentia antiseptica.

VIII. In omni morbo colliquativo, alvi fluxu fœtido, fluxu hepatico, febre longa, hectica, phthisi, empyemate, hæmoptysi prægressa, periculosa est, & antisepticis pectoralibus curanda.

318. SCREATUS.

I. Aeris voluntaria ex pulmonibus pressio, ut cum sono concutiat fauces, ibidemque elidere conetur hærentem humorem, Screatus dicitur.

II. Omne irritamentum faucium ad Screationem instigat. 1. Si sit alienum aliquid, vel mucus aut pituita screando elicitur & juvat. 2. Sed consentiens in melancholia, delirantibus, phrenitide, cardialgia, frequenti vomitu, malum auget, & ut morbus ex consensu curandus.

319. TUSSIS.

I. Reciproca, violenta, convulsiva, involuntaria aeris cum sono expulsio e pulmonibus per laryngem vocatur Tussis.

II. Distinguitur ab auctoribus 1. ex sputi præsentia & absentia in Humidam & Siccam. 2. Ex vehementia in Laboriosam, ferinam, violentam, mitem & tussiculam. 3. Ex perseveratione in Diuturnam, pertinacem, continuam, intermittentem, periodicam, vagam, raram, frequentem, subito cessantem, increscentem, decrescentem. 4. Ex periculo, in Benignam, malignam. 5. Ex adjuncto phænomeno, in Clangosam. 6. Ex causa inferente in Idiopathicam, symptomaticam, catarrhalem, convulsivam, epidemicam, febrilem, habitualem, hypochondriacam, pectoralem, rheumaticam, stomachalem, quæ ultimæ species melius ex enarratis causis intelliguntur.

III. Quia Tussis data est, ut omne lædens internam laryngis membranam discutiat, multæ sunt causæ tussim excitantes.

IV. Omnia Aliena, forma vaporis acris vel pulveris inspirata, vel deglutiendo in laryngem illapsa, tussiendo eliduntur, & juvatur hausto vapore molli. Sed prolongata Uvula irritans adstringentibus adplicatis est adcurtanda. Materia autem catarrhosa, purulenta, ichorosa, in faucibus & pituitaria membrana genita, incidens, tussim inferens, præter eorum morborum curationem frequentem usum mucilaginosorum exigit, quæ nimium fluorem inhibent.

V. In Laryngis ventriculis, & tracheæ lacunis 1. Mucus concretus induratus, calculus, vermiculi, grumus, post elisionem, vapore molli & pectoralibus calide potis sunt evacuanda, dein sicco antiseptico fumo curanda. 2. Tubercula autem in his partibus nata & irritantia, vapore molli, decocto pectorali calido, atque anodynis sunt curanda. 3. Harum partium nimia siccitas irritans, in acutis, ardentibus febribus, curanda vapore molli & potu multo calido pectorali. 4. Inflammatio & erysipelas, in angina, peripneumonia & pleuritide has partes occupans, generalem eorum morborum curationem exigit, additis epithematibus, fomentis, cataplasmatibus, collutionibus & vaporibus ad partes adfectas. 5. Mucus laryngis acrior factus, ut in catarrhis, gravedine, corryza, si simul tenuis sit, mucilaginosis, pectoralibus & anodynis est concoquendus, atque diaphoreticis vel diureticis ad cutim vel urinæ vias ducendus: sed tenacior simul si sit, quædam saponacea simul adhibenda. 6. Ætas puerilis frequentius mucum hunc acriorem reddit, sed & facilius curatur; senibus etiam frequens, sed curatu difficilis tussis.

VI. Subito ingruens post calorem aeris frigiditas, tempestas humida, ventus austra-

australis, prohibens perspirationem, sæpe non tamen valde difficilem tussim inferunt, diaphoreticis curandam. Sed in Epidemica constitutione maligna pertinacior est, atque ex cognita natura hujus constitutionis curanda.

VII. Morbus generalis acutus, chronicus, febrilis, acrimonia, catarrhus, variolæ, morbilli, scarlatina, scorbutus, venerea lues, phthisis, hydrops & similes, quia materiem per tussim evacuare nequeunt, tussim inducentes, majus periculum inferunt, quod prævenitur, curatis istis morbis, aut facta derivatione ad aliam partem minus periculosam. In morbis autem purulentis pus sæpe cum levamine ejicitur.

VIII. Sæpe in peripneumonia, pleuritide, empyemate, vomica pulmonis, si confectum sit pus, tussiendo cum bono effectu eliminatur, quæ evacuatio promovenda mollibus pectoralibus. Ex Tuberculo autem crudo, varice aut aneurysmate, tussis inducta, aut quæ concitatur ante vel post hæmoptysin, anodynis pectoralibus est compescenda. In pectoris vel pulmonis hydrope, atque asthmate, tussis, quia non emittit morbi materiem, lenienda est balsamicis diureticis, quæ humorem per urinæ vias evacuant.

IX. Ex Ventriculo adfecto 1. Suppeditando chylum acrem stomachicis curatur tussis. 2. Laryngem in consensum trahens per infarctionem ventris amaris purgantibus abigitur. 3. Sed si fiat ob spasmodicum consensum, ut sæpe in hystericis, & hypochondriacis, anodynis nervinis curanda.

X. Omnis Tussis per consensum excitata in hepatitide, colica, cephalalgia, cardialgia, dentitione, adfectis inguinibus, testibus, pedibus refrigeratis, anodyno pectorali lenitur: sed ab his partibus exterioribus si ad laryngem fiat metastasis, revocandus est humor ad priorem locum.

XI. In Tussientibus varia fiunt 1. Si sputum vel alienum hæret in larynge, id cum levamine emittitur. 2. Alias pulmonum & faucium agitatione vehementi non raro hæmoptysin inducit. 3. Sanguis quoque majore impetu trusus sursum, multa capitis mala infert. 4. Valida agitatione abdominis non raro producitur hernia, & abortus. 5. Tussis frequens turbat somnum, exhaurit vires, minuit pepsin & pepasmum.

XII. Curatio dirigenda ad causas varias. Venæ sectio conducit ad præveniendam sanguinis eruptionem. Purgantia & interdum vomitoria conveniunt si ex cacochylia nascatur. Diuretica balsamica juvant sua derivatione si acre hæret in succo laryngis, & in materia purulenta. Sudorifera vero & Diaphoretica adhibenda in tussi ex catarrho & prohibita perspiratione. Mollia mucilaginosa conveniunt in humore tenui acri stillante in laryngem. Anodyna vero adhibenda si humor crudus sit concoquendus, aut quando convulsione vel consensu tussis generatur.

320. SPUTUM.

I. Humor viscosus narium, faucium, & pulmonum, cum tussi vel screatu per os, ejectus, vocatur Sputum.

II. Ab ejectione hac separantur Hæmoptysis, & Salivatio, per materiem ejectam.

III. Multa præbet signa sputum in morbis ex solo conspecto Colore. Album enim in morbis pectoris mature prodeuns, exhibens indicia coctionis, criticum est. Pallidum vero denotans in morbis pulmonum transitum puris in phlegma, periculosum. Flavum, Rufum, Biliosum denotans materiæ commutationem in corruptelam ichorosam, semper malum, etiamsi cum purulento emittatur. Rubescens in morbis acutis pectoris statim emissum principium coctionis arguit, sine tussi cum exscreatu rejectum ex faucibus provenit sine periculo: in hæmoptoicis autem sæpe hæmoptysin præsagit. Viride, Æruginosum, Lividum, Nigrum, quia deteriorem corruptelam designat, pessimum præsagium præbet.

IV. Omnia sputa Inodora esse debent, ut demonstrent omnem abesse corruptelam. Fœtentia autem cum ejiciantur, vel Granula eorum digitis detrita si fœtent, corruptionem internam denotant. Sed in prunas dejecta sputa, fœtorem spergentia, exitum boni humoris, vel puris demonstrant.

V. Sputa naturalia & sana omni Sapore carent. Amara quia pinguedinis corruptelam arguunt, semper mala. Salsuginosa acrimoniam ammoniacalem indicant. Dulcia autem si fiant, bonorum humorum exitum ex vasculis apertis denotant, unde sæpe hæmoptysin & phthisin præsagiunt.

VI. In sputo omnis acrimonia abesse debet, si autem sit Acre, interna rosio est verenda.

VII. Muci dictarum partium naturalis consistentia comparari potest albo ovi conquassato. Tenuius confluxum Catarrhi, vel Colliquationem arguit. Crassum autem modicum, sive sit mucosum, sive purulentem conducit. Compactum, rotundum, granulosum, malam collectionem in lacunis, vel vomicam latentem indicat. Tenax autem & Glutinosum, præter difficilem ejectionem, etiam imperfectam coctionem, aut nimiam exsiccationem demonstrat. Conveniens est ut sputum sit æquale, leve, & modice crassum.

VIII. Phlegmata Tenacia ex corporis nimio ardore nata mala. Viscosa, Pituitosa, languidiorem & debiliorem actionem harum partium arguunt, & longitudinem præsagiunt. Sordida corruptionis sunt indicia. Spumosa motum inordinatum & saponacei humoris malam evacuationem declarant. Purulenta bona, si mature veniunt, & omne latens pus eliminare valent; sed copiosa perseverantia notant latentem vomicam, & phthisin. Sanguinea in principio pleuritidis & peripneumoniæ, levamen adferunt; ex faucibus venientia non multum periculi portendunt; sed cum multa tussi nata sæpe hæmoptysin præsagiunt. Interdum etiam Vermes & Calculi cum his ejiciuntur.

IX. In sanis non requiritur ut emittantur sputa, cum mucus solutus insensibiliter absorbeatur. Sputum autem natum comparative ad morbum evacuari debet. Satis Copiosum bonum, modo non arguat latentis abundantiam; Parum aut minus pro ratione exeuns, retentionem malam arguit.

X. Quo facilius emittuntur sputa eo melius; Difficilia autem sputa, quia non liberant, & vires deterunt, damnantur, ut & illa, quæ in gutture multum strepitum, plenitudinem laryngis demonstrantia, pariunt.

XI. In morbis, qui sputi excretione sanantur, si nullum adpareat sputum, vel primo adparens postea subprimatur aut retineatur, vel propter alvi fluxum, incrementum morbi, depositionem materiæ in cavum pectoris, valde periculosum est. Sputa ex materia catarrhosa nata, subpressa, bonam & malam sæpe faciunt metastasin.

XII. Sputa Bona & Cocta dicuntur, quæ proba indicia recensita habent & morbum levant, satis mature venientia: Mala vero & Cruda, quæ alienas proprietates habent, morbum non levant, & alieno tempore veniunt.

LIBER

LIBER III.

MORBI PARTICULARES.

PECTORIS MORBI.

Medius venter omnibus fere morbis generalibus adficitur, qui hic pro parte in thorace contenta, & actionibus, quas exercere debet, specialia signa proferunt, & specialem sæpe curationem exigunt. Multi ex morbis his in praxi medica quia proprium obtinuerunt nomen distinctis titulis sunt proponendi.

321. GENERALES MORBI PECTUS INFESTANTES.

I. MOrbi varias partes adficientes, si pectus adgrediuntur, sæpe prognosin aliam præbent & specialem exigunt curationem. Vulnera (Ch. 1234) non penetrantia sæpe saccum formant, qui intus rumpitur, ut & hujus partis Contusio (5); penetrantia autem periculosa ob effusum sanguinem & læsa interiora organa. Fistula (16) in pectore curatu difficilis, aeris introitus in ea arcendus. Deformitas (43) tam in costis quam vertebris & sterno, hic frequentior, aptis machinis prævenienda & curanda. Ossium Luxatio (Ch. 379) & fractura (Ch. 252) in Chirurgia traduntur.

II. Humoris cujusvis Collectio (53) in pectore difficilius quam alibi emittitur. Ejus externa Intumescentia (54) plerumque latentis hydrothoracis vel empyematis signum, non facile fert externam compressionem, sed exigit diuretica. Ejus Empneumatosis est frequens, suctione & artificiali respiratione abigenda, & dein externa apertura tegenda. Ecchymosis (116) & Abscessus (63) in partibus externis citius aperiendus quam alibi. Metastasis (119) ad exteriora periculo caret, sed ad interiora periculosissima. Sputum, Pus, Aqua intus contenta, propriis titulis traduntur.

III. Materia Arthritica, (135,) Catarrhosa (136,) Rheumatica, (138,) Podagrica (137,) omnesque Dolores in pectoris partibus exterioribus, difficiliorem præbent morbum, quam in extremis, sed tamen non admodum periculosum: verum ad interiora delata materia periculosissimus morbus producitur.

IV. Maximus inter Pectus & urinæ vias atque crura valet Consensus (142,) quare ejus morbosa materia eo ducenda. Pectoris Pulsatio (157) sæpe hæmoptysin præsagit; sed Palpitatio (172) convulsivis, & cordis morbis frequens. Inflammatio (159) & Erysipelas (160) externum, curationem generalem sequitur. Sudor in solo pectore erumpens, in phthisicis, empyematicis, & quibusdam morbis acutis, cum periculo observatur.

V. Morbi pectoris interni Acuti, contra consuetudinem pulsum debilem & mollem præbent: Chronici morbi magis quam alii reddunt urinam crassam & turbidam.

322. MAMMARUM MORBI.

I. Partes glandulosæ molles, supra carnem pectoris hærentes Mammæ dictæ, integumentis communibus tectæ, in viris & etiam in feminis ante pubertatem

vix, sed in feminis maturis magis tumentes, in puerperis & dein lactantibus, lac in se conficientes, quod suctione facta, & interdum sponte per papillam emittunt, vario sanitatis statu diversos patiuntur morbos.

II. Maximum cum Utero consensum exercent: gracilescunt enim in gravidis instante abortu: lac fundentes debilem infantem præsagiunt: in puerperis lac fundunt: vietis flaccescunt: menstruationis tempore magis tument: uteri cancer sæpe etiam mammas occupat & vicissim: partum antecessisse vel suppositum fuisse infantem detegunt.

III. Mammarum Abscessus raro nisi in lactantibus, quando solito modo curantur. Earum Contusio sæpe in indurationem transit, quæ prævenitur fotu molli laxante. Scirrhus & Cancer raro lactantibus, sed sæpius mensium subpressione laborantibus, aut quando sponte menses subsistere incipiunt, generatur, qui si resolvi nequit, totius Mammæ amputationem exigit. Lactantibus frequens Obstructio, & Induratio, molli frictione cum resolventibus curanda: sed fissuræ papillarum ablutione cum vino præveniendæ, dein molli antiseptico linimento curandæ, atque abluendæ post omnem suctionem.

323. LACTIS MORBI.

I. Humor albicans, subpinguis, nutrititius, particulari actione mammarum a communi massa secretus, statim post partum Colostrum, postea Lac dictus, raro post morbosam subpressionem mensium, & rarissime in vietis vel viris confectus, sequentes patitur morbos.

II. Ejus major Excretio in femina debili, parce menstruante, vel gravida simul, aut deficiente alimentorum coctione aut penuria laborante, producit debilitatem, maciem, mobilitatem, febrem hecticam, cachexiam, phthisin, qui morbi ablactatione, cibo facilis digestionis, & medicamentis stomachicis antisepticis sensim curantur.

III. Lactis Defectus ratione Matris, si fiat defectu actionis particularis in mammis nihil mali producit; sed ex alimenti defectu, aut morbo proveniens, suppletur diæta lautiore & stomachicis; si autem minuatur superveniente graviditate, vel fluentibus menstruis, aut corporis debilitate, satius est concedere ablactationem. Sed ratione Infantis semper malus: nam ex deficiente Colostro meconium retineri solet; atque infans sine lacte materno nutritus, ut plurimum corripietur acrimonia acida, debilitate, & rhachitide.

IV. Lac spissius aut tenuius; pallidius aut alieni coloris; acre, acidum; fœtens, aut alieni odoris si non fiat ab adsumtis; cremorem in superficie non deponens; grumosum aut inæquale, malum est infanti, & emendari debet secundum dicta phænomena. Concretum autem in tubulis galactophoris, leni frictione, fotu resolvente & laxante, atque frequenti suctione, est solvendum.

V. Præmatura Ablactatio in Infante omnia mala in lactis defectu tradita producit. In matre generat abundantiam nisi simul menses fluere incipiunt; in mammis stagnans facile concrescit lac, quare sensim lactis eductio minuenda simul mammis adplicanda cum leni frictione, quæ statuuntur lactis generationem minuere.

324. PULMONUM MORBI.

I. Organum maximum, princeps, in pectore locatum, alterne aerem recipiens & emittens, transeuntem sanguinem præparans, Pulmo dictus, ob generalem & particularem actionem quam exercet, & quia aeri maxime expositus est, atque multa in viventibus præstare debet, variis corripitur morbis: quorum quidam referuntur ad Respirationem, Tussim, Sputum, Suffocationem, Peripneu-

pneumoniam, Phthisin, Hæmoptysin, Dyspnœam, & Asthma, qui morbi speciali titulo exponi solent.

II. Pulmo sæpe post peripneumoniam, hæmoptysin, vulnus vel tuberculum, pus in parte cellulosa, quando vocatur Vomica, aut bronchiis colligit, atque interdum ex pleuritide, aut alio morbo inflammatorio, pus per metastasin in se recipit, atque ita format abscessum, & dein ulcus. Istud pus sensim consumit pulmonem, quod sputo purulento in aqua subsidente emisso interdum tollitur: sanguini mistum phthisin generat: sanatum ulcus relinquit pulmonem pleuræ adcretum, cum difficiliore respiratione, & imperfecta humorum præparatione. Statim puris evacuatio est promovenda per sputum, expectorantibus, pectoralibus, antipueticis, aut per urinam per diuretica, pectoralia, balsamica.

III. Humor interne obliniens bronchia similis illi, qui oblinit pituitariam membranam, sæpe redditur tenuis & acer, vel acrimoniam in se recipit, quam ex catarrhis derivant, quando generatur tussis frequens cum sputi tenuioris excreatione sine levamine. Humor ille anodynis concoquendus, mucilaginosis, pectoralibus, obvolvendus, atque diaphoreticis ad cutim derivandus, dum interim adhibentur resinosa, balsamica, quæ spontaneam corruptionem minuunt.

IV. In fibris particularibus pulmonum si fiat Convulsio, asthmaticis frequens, interdum etiam hystericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, suffocationem inexspectatam inducens, sine sputi ejectione cessans, antispasmodicis pectoralibus est compescenda. Harum vero fibrarum Paralysis, post ineluctabilem anxietatem, quem morbum Catarrhum suffocativum quidam vocant, tandem mortem inducit, vix ullo auxilio evitandam.

V. Pulmonum glandulæ tumentes, strumosæ, scirrhosæ si sint, quod ex perseverante difficili respiratione sine sputo & similibus tumoribus in patentioribus glandulis conjiciendum, medicamentis resolventibus, pectoralibus, longo tempore adhibitis, curandæ.

VI. Pulmones post ulcera, vulnera, contusionem, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptysin, empyema, phthisin, sæpe pleuræ concrescunt & inducunt per totam vitam immedicabilem difficilem respirationem.

VII. Cujuscumque materiæ Metastasis ad pulmones periculosa est, nisi sub sputi forma ejiciatur, quæ tunc evacuatio est expectorantibus promovenda, vel materia deducenda ad loca priora, aut urinæ vias.

VIII. Si autem pulmones occupat Inflammatio, Erysipelas aut Rheumatismus, hos morbos ad Peripneumoniam spuriam referunt auctores, quia adest difficilis respiratio cum febre, sine reliquis signis vel exitu inflammationis.

325. CORDIS & PERICARDII MORBI.

I. Corpus carnosum, robustum, mobile actione vitali, in cavis recipiens & dein extrudens sanguinem, externe pericardio cinctum, cum interposito humore vel vapore, inter contractiles pulmonum lobos, in medio circiter pectoris, locatum, Cor dictum, varios non solum patitur morbos generales, sed & diversos producit ex partibus variis, quibus componitur.

II. Vulnera enim leviter tangentia cor, penetrant tamen pericardium, & liquorem effundunt, motu perpetuo non permittunt consolidationem; penetrantia brevi lethalia. Ulcera & Abscessus pus colligentia in cavo pericardii, cordis actionem extinguunt. Inflammatio, tam in corde quam pericardio, dilatationem intercipit. Acrimonia irritans vel Corruptio perturbatum pulsum & circulationem infert, quæ ex cognita acrimoniæ specie curanda. Callosum, Cartilagineum vel Osseum factum, ut plurimum circa ejus tendines, pulsum inæqualem, palpitationem, & anxietatem producit incurabilem. Qualia etiam observantur in ejus Concretione cum pericardio.

III. Cordis Motus validior, debilior, turbatus & Tremor ex pulsu & pulsatione

tione deducitur & curatur. Convulsio ejus subito infert syncopen, sed Paralysis mortem infert nomine Catarrhi suffocativi.

IV. In cordis Ventriculis vel Auriculis & interdum ejus vasis majoribus formatur Grumus (81) quem Polypum vocant, cordis perfectam impletionem & depletionem impediens, istudque irritando in motum turbatum inducit. Hic in Dextro ventriculo vel auricula hærens sanguinis reditum per venam cavam impedit: sed in Sinistro hærens, venam pulmonalem implet, & arterias carotides fere inanes relinquit. Hinc propulsus, vel in arteriam pulmonalem, vel aortam, inopinatam mortem inducit.

V. Interdum Vermes aut Calculus in pericardio inventi sunt, qui irritando cordis actionem turbant. Lympha in pericardio, quando Hydrocardia vocatur, vel pus aut alius humor collectus, debitam cordis dilatationem impedit.

VI. Pericardii Inflammatio & Tumor, cordis quoque dilatationem impedit: deficiens autem vel cordi adcretum pericardium, cordis actionem multum turbat.

326. PLEURÆ MORBI.

I. Membrana satis tensa, acutissimo sensu donata, totam internam thoracis cavitatem cingens, diaphragmati & mediastino continua, variis generalibus corripitur morbis, inter quos Pleuritis specialem meretur titulum.

II. Vulnera pectoris ad pleuram penetrantia sanguinem & aerem, vel dein pus in dilatato pleuræ sacco colligunt, artificiali respiratione aut suctione educendum: pleuram autem transeuntia, eosdem morbos in thoracis cavitate producunt, quorum curatio in pectoris morbis traditur.

III. In externa pleuræ cellulosa membrana sæpe colligitur pus. 1. Post pectoris contusionem, vel vulnus non penetrans. 2. Post pleuritidem satis validam sine puris sputo, permanente difficili respiratione, dolore ad adtactum, maxime si simul adpareat tumor & coloris mutatio in integumentis, citiusque linteum madidum adplicatum parva in parte exsiccatur. Abscessus si rumpitur interne faciliorem exhibet respirationem, quæ postea iterum fit difficilior. Antequam ruptus est, mature aperiendus, sed post ruptionem ut empyema curandus.

IV. Reliqui morbi, ut Inflammatio, Consensus, Catarrhus, Rheumatismus, Dolor, Hydrops, Concretio, ex morbis pectoris, hydrothorace, & pleuritide intelliguntur.

327. MEDIASTINI MORBI.

I. Membrana satis firma, pleuræ continua, thoracem in partes duas laterales distinguens, pericardium in se recipiens, inferius diaphragmati, superius jugulo, anterius sterno, posterius vertebris dorsi, nexa Mediastinum dicta, iisdem, quibus adficitur pleura, morbis adfecta, distincta tamen profert symptomata.

II. Nam in ejus morbis, magis consentit cor, dolores antro & retro sentiuntur, & ad jugulum protenduntur, pectus quasi comprimi videtur; lympham, pituitam, aut pus continens, in parte anteriore vel posteriore; solum decubitum pronum vel supinum concedit; humor collectus paracenthesi educi nequit, sed in pectoris hydropem vel empyema degenerare solet. Convulsione adfectum, anxietatem inducit cum difficili respiratione & debili pulsu. Horum omnium curatio ex Pleuritide deduci potest.

328. DIAPHRAGMATIS MORBI.

I. Septum musculosum, in ambitu carnosum, in medio tendineum, œsophagum transmittens & nervos, motu voluntario, vitali, & particulari donatum, superius pleura tectum & pericardio nexum, inferius vero tectum peritonæo,

 cavum

cavum pectoris a ventre distinguens, Diaphragma vocatum, ob variam actionem & adjacentes partes, varios patitur morbos, vix signis ab aliis distinguendos.

II. Ejus Inflammatio & Erysipelas frequentius quam aliarum partium, Paraphrenitidem & Singultum inducit, cum ardore ingenti & pulsu hypochondriorum, atque respiratione difficili. Ejus Abscessus fundens sursum vel deorsum pus producit empyema, hepatis abscessus aut tympanitidem, & interdum concedit viscerum ventris introitum in thoracem, quod etiam in Vulneribus factum fuit. Ejus Actio impeditur in convulsione vel paralysi, aut quando pectus pure vel aqua impletum, aut viscera ventris tument, vel infarcta sunt. Hi omnes morbi ex generalibus ad hanc partem adplicatis sunt cognoscendi & curandi.

329. RESPIRATIO MORBOSA.

I. Quoniam Respiratio est actio partim vitalis, partim voluntaria, multis modis potens mutari, constans variis aliis actionibus, & concurrunt multa organa, transmittunturque varii humores, hujus morbi sunt multi, qui commodissime digeruntur ad necessaria requisita respirationis.

II. Cum aeris naturalis debita quantitas & qualitas desideretur, hinc aer fermentatione vel putredine productus, nimis diu sub terra reconditus, alieno vapore vel materia inquinatus, non satis frequens renovatus, aut gravior leviorve quam requiritur ad æquilibrium, calidior vel frigidior quam tolerari potest, non solum difficilem respirationem, verum etiam suffocationem inducere valet, non nisi aeris emendatione præveniendam.

III. Non sufficit ut nos ambiat ille aer, nam si descendere impediatur clausis vel angustatis faucibus, larynge, trachea, bronchiis, in tumore colli vel œsophagi, angina, gravedine, mobilitate, convulsione, pro magnitudine illarum causarum, magis minusque difficilem respirationem inducit, ex detectis his causis curandam.

IV. Multæ sunt in ipsis pulmonibus causæ receptionem aeris impedientes, 1. Bronchia & vesiculæ plenæ pure, lympha, pituita, sanguine, muco, calculo. 2. Adcretio cum pleura, mediastino, pericardio. 3. Deficiens moles ex vulnere vel ulcere prægresso. 4. In eorum substantia tuberculum, vomica, varix, aneurysma, scirrhus, inflammatio, erysipelas, abscessus. 5. In eorum motu particulari debilitas, paralysis, convulsio. 6. In fibris laxitas, rigiditas, contractio aucta. Quos omnes morbos suis propriis signis discernere, & ad ista tradere curationem haud facile est.

V. Quum aucta pectoris cavitate unica concedatur via per tracheam in pulmones, pectus igitur apertum, præprimis in utroque latere, vel in diaphragmatis ruptione, vel cavitas prius impleta, pure, aqua, sanguine, aere, deglutitis effusis per ruptum œsophagum, difficilem respirationem inducunt, non sine dictis ablatis causis curabilem.

VI. Quando pectus ita vacuum & clausum non valet ex deformitate in gibbosis, vel ex inflammatione, erysipelate, dolore vehementi, convulsione, aut paralysi in musculis dilatantibus pectus, diaphragmate, mediastino, pericardio, pleura, satis dilatari, generatur respiratio difficilis, quæ ex inventis his morbis curanda est.

VII. Præter recensitos morbos Diaphragma infestantes, in ventre inferiore sæpe latitat causa Diaphragmatis descensum impediens, ut tumor, infarctio, vehemens dolor in ventre, intestinis, mesenterio, utero gravido, hepate, liene, ventriculo, omento, quæ omnes causæ melius alvi ductioni quam pectoralibus medicamentis auscultare solent.

VIII. Quum respiratio est synchrona quantitati sanguinis boni transfluenti per pulmones, quoties ac ad pulmones ducitur 1. major copia, sive motu musculari, sive motu febrili, sive adsumto stimulo, toties frequentior & major debet fieri respiratio seu anhelosa.

losa. 2. Nimis autem minuta quantitas, hæmorrhagia, evacuatione quacumque copiosiore, vel grumus implens dextrum cavum cordis vel arteriam pulmonalem, difficilem & suffocatam respirationem inducit. 3. Sanguinis intercepta via per venam pulmonalem, hærente in sinistro cordis ventriculo grumo vel in aorta, ita implet pulmones ut aerem non admittant. 4. Sanguis minus meabilis continens, lentorem, viscosum, crassum, crudum, molestam & difficilem respirationem parit. 5. Sed continens acrimoniam, scorbuticam, cacochymicam, melancholicam, podagricam, arthriticam, rheumaticam, scabiosam, materiem morborum acutorum, sive crudam, sive per criticam commotionem, sive per metastasin, variam morbosam respirationem producit.

IX. Denique Debilitas, paralysis, convulsio, mobilitas, animi pathemata, aliique morbi generales adficientes organum respiratorium, vel istud in consensum trahentes, miris modis immutant respirationem. Quorum omnium cognitio & curatio non ex læsa respiratione sed detecto morbo est deducenda.

X. Si adtendimus ad actionem respirationis. 1. Occurrunt morbi respirationem mutantes, qui tamen sub aliis titulis proponuntur, ut Tussis, Singultus. Suspirium, Stertor, Suctio, Loquela & Cantus. 2. Alii autem eodem hoc & alio titulo complecti possunt, ut Dispnœa, Asthma, Suffocatio, quia præbent speciem respirationis difficilis, & tamen separatim proponuntur. 3. Habentur respirationis variæ species, quæ speciale nomen non merentur.

XI. Ut omnis motus vitalis ita etiam Respiratio æquali temporis intervallo absolvitur in sanitate non mutata actione voluntaria, quod semper in omni morbo bonum: sed Inæqualis facta vel interrupta denotat motum vitalem vacillare vel inordinate moveri, non sine periculo. Quod etiam in magnitudine locum habet.

XII. Tempus respirationis pertinens ad singulas respirationes præbet Celerem respirationem, dum inspiratio & exspiratio minori tempore absolvitur, licet plures non fiant respirationes eodem temporis spatio, ut fieri solet in summa debilitate, ex spirituum influentium defectu. Tarda autem sæpe apoplecticis & soporosis segniorem spirituum influxum declarat. Dum vero refertur ad multas Respirationes, habetur Frequens, si generatur ex sanguinis defectu simul est debilis; ex abundantia autem simul magna; ex irritamento, vel simul vehemens vel debilis est pro natura causæ. Rara in acutis ex delirio vel convulsione nata est periculosa: neque ea in apoplecticis & soporosis caret periculo, perfectam stagnationem præsagiens.

XIII. Major ex necessitate fit respiratio in aucta circulatione ex motu musculari vel febrili, quando simul fit frequentior & plenior: in delirantibus soporosis & apoplecticis simul fit rarior: si vero semel aut bis talis fiat, Suspiriosa dicitur, declarans consuetam respirationem non sufficientem sanguinem transmittere, ut natura cogatur majorem facere respirationem. Sæpe tamen repetens & magna Anhelosa vocatur, quando magna copia sanguinis est trajicienda per pulmones, vel si circulationi sit ineptus. His obposita est Respiratio Parva, vix totos pulmones implens aere, conceditur in corporis perfecta quiete, sed alias si sit Sublimis notat vel pulmones obstructos esse, vel pectus non satis dilatari posse, quod semper malum.

XIV. Aer ex pulmonibus trusus si sit frigidus admodum debilem vel exstinctam pulmonis actionem notat. Sed Calidior vehementem febrem, vel pulmonis Inflammationem vel Erysipelas denotat: hi quoque in somno efflare solent: si acutus morbus transit in corruptelam, aerem turbidum & vaporosum efflant.

XV. In quocumque morbo facilis & libera respiratio bona dicenda, tam ex indicio multarum causarum absentiæ, quam ex respirationis liberæ auxilio in præparatione materiæ morbi.

XVI. Omnis autem Respiratio difficilis est mala, sive dicatur dispnœa, sive

asthma,

asthma, sive suffocatio, in quibus omnibus sine nominis discrimine, causæ sunt perpendendæ.

330. DISPNŒA.

I. Quoties æger ad aerem hauriendum & emittendum uti debet motu animali, quia sola actio vitalis non sufficit, is Dispnœa laborat. Si inde erectus sedere cogitur ut respiret, talis morbus Orthopnœa vocatur.

II. Dum ad respirandum 1. multæ concurrunt partes, & 2. varii morbi respirationem molestam faciunt, ad cognitionem & curationem Dispnœa in varias species est distinguenda.

III. Quia multæ partes cooperantur, vel simul movendæ sunt in respiratione, uti pulmo, bronchia, trachea, pleura, mediastinum, diaphragma, hepar, lien, pancreas, mesenterium, intestina, venter, pectus, pericardium, cor, ventriculus, larynx, pharynx, œsophagus, palatum, tonsillæ, uvula, fauces, collum, multi morbi earum partium, qui ex loco læso & conjunctis phæmonis sunt detegendi, Dispnœam inferunt.

IV. Aer levior, humidior & nimis calidus, vapore acido, spiritus fermentati, arsenici, sulphuris, metallorum, aut pulvere inquinatus, implens pulmones, vel exstinguens eorum actionem, aut spasmodice eos contrahens, facile cognoscitur, & cessat talis dyspnœa ablata causa.

V. Si vero morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, putridi, maligni, febriles, variolosi, morbillosi, scarlatini, priusquam crisin fecerunt, difficilem respirationem faciunt, plerumque crisin præsagiunt; respiratio tunc est facilitanda multo potu antiphlogistico, & venæ sectione: postea vero veniens, periculum portendit instantis ad pulmones metastasis.

VI. Dum corpus crudo, crasso, viscido, pituitoso, cacochymia, scorbuto, acrimonia acida, aut leucophlegmatia, vel hydrope est plenum, non facile circumducendo, ex signis horum humorum cognoscitur, & curatur adpropriatis medicamentis pectoralibus junctis.

VII. Quæ fit per Metastasin in scabie, herpete, podagra, arthritide, rheumatismo, urina, sudore, perspirabili subpresso, omnique excrementitio, vel morboso humore retento, exigit derivationem ad solita loca, vel artificialia emunctoria sunt facienda.

VIII. Non raro ex Consensu remotarum partium, uti in nephritide, nervorum morbis, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, pulmones spasmodice contrahuntur, quando anodynis, nervinis, pectoralibus, liberior concilietur respiratio.

331. ASTHMA.

I. Illa difficilis & laboriosa respiratio, sine febre, nisi ex Asthmatis causa fiat symptomatica, non generata ex Empyemate vel Phthisi, sed quæ oritur ab interna morbosa causa chronica, quæ vel perseverat, vel per intervalla redit, vocatur Asthma.

II. Hoc si fiat sine sputi emissione dicitur Siccum; multum sputi vel spumæ emittens Humidum: per intervalla subito invadens Convulsivum; post cibum sumtum auctum Stomachale; & cum gravedine accedens Catarrhosum adpellatur. Recens, inveteratum, periodicum & constans ad prognosin & eruendam causam quoque valet.

III. Quod Asthma subito invadit & dimittit sine phlegmatis excretione, sæpeque redit, a Spasmodica fibrarum contractione in pulmonibus oritur, quod pectoralibus, nervinis, antispasmodicis est curandum in & extra paroxysmum. His ex animi pathemate & consensu novus concitatur sæpe paroxysmus.

IV. Per

IV. Per intervalla quoque redit, quod ex materia Catarrhosa internam cavitatem bronchiorum & vesicularum occupante oritur, sed sensim magis intenditur, & lente dimittit cum phlegmatis ejectione, & urina multa crassa & turbida sæpe cum dysuria emissa, hoc cum Dysuria vicissim sæpe vexat: lenitur & curatur pectoralibus, diureticis, balsamicis.

V. Viscidi abundantia si bronchia & vesiculas obplet, multam simul muci evacuationem exhibet, sed retentum in cellulis & substantia pulmonis Asthma præbet sine phlegmatis excretione, quod constans est; noctu & in aere humido intenditur; atque conjunctam habet laxitatem fibrarum & motum languidiorem. Hoc calefacientibus, roborantibus, resolventibus, pectoralibus, & diureticis curandum.

VI. Quorum pulmonum glandulæ sensim tumentes Strumosæ vel Scirrhosæ fiunt, hi ad finem vitæ sensim increscente Asthmate laborare solent, nisi resolventibus, pectoralibus, hi tumores solvantur.

VII. In quibus ventriculi & pulmonis actio debilior est, illi ab adsumto cibo asthmate vexantur; curandi sunt stomachicis, pectoralibus cum victu temperato.

332. SUFFOCATIO.

I. Cui libera boni aeris receptio & expulsio per tracheam in pulmones intercipitur, is Suffocatione laborat, quæ a multis causis generatur: nimis diu durans Apnoea vocatur.

II. A larynge, trachea, vel bronchiis contractis aut rigidis factis, vel externe a quacumque causa compressis, ossificatis, angustatis, obstructis, Suffocatio inducta periculosa est, ex tempore curanda secundum cognitas causas, ut liber maneat aeris introitus & exitus.

III. Eodem modo 1. ex Intumescentia, hydrope, œdemate, abscessu circa laryngem & fauces, si causa satis cito tolli nequit, instituta laryngotomia vita servanda est, quod etiam in omni anginæ specie est faciendum. 2. Pituita, phlegma, viscidum, aphthosum, pulmones implens, promte solvendum resolventibus fomentis, cataplasmatibus & collutionibus. 3. Ex Metastasi acutorum, continuarum & intermittentium febrium, aut materiæ arthriticæ, podagricæ, rheumaticæ, inflammatoriæ, vel erysipelatosæ ad has partes nata, promta est facienda derivatio. 4. Grumus autem implens vasa, aut sanguis effusus implens pulmones, immedicabilem Suffocationem inducit. 5. Sed sanguis, pus, lympha in cavo pectoris hærens comprimens pulmones, si fieri possit, educendum.

IV. Suffocatio autem ex Consensu doloris, convulsione, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, atque animi pathemate, sponte desinit: compescitur & prævenitur nervinis & anodynis, atque alcali volatili: sed ex Paralysi inducta, ut plurimum, post summam anxietatem, mortem infert, quando æger Catarrho suffocativo perire videtur. A sanguinis impetu majore levatur hæmorrhagia & phlebotomia.

V. Quæ generatur 1. Contusione, vulnere vel alia destructione mechanica, ita est disponenda pulmonis fistula, ut liberum transitum aeri præbeat. 2. Interdum subito fermentantis, arsenici, sulphuris vel aliorum vapore inducitur Suffocatio, cui statim aer purus est concedendus.

VI. Polypus narium, bronchocele, angina, peripneumonia, pleuritis, empyema, hydrops pectoris, vomica pulmonum, phthisis, Suffocationem minantia, promtiorem quam alias specialem curationem exigunt.

333. SINGULTUS.

I. Subita momentanea & sæpe redeuns diaphragmatis convulsio involuntaria, cum laryngis constrictione, aeris introitum in pulmones hoc tempore intercipiente, vocatur Singultus: tenduntur enim præcordia subito a diaphragmatis contractione deorsum, ut in subita voluntaria inspiratione, verum non ingreditur aer laryngem, nisi parum admodum cum sono.

II. Generatur ille ingestis alienis, acribus, venenatis, antimoniatis, quod ex ægri relatione patet: vel acribus in œsophagum & ventriculum confluentibus, biliosis, catarrhosis, corruptis, putridis, ichorosis; vel ex bonis stagnantibus in cacochyliam mutatis, aut copiosius ingestis; denique a vermibus ventriculum aut œsophagum vellicantibus: curatur vero ille vomitu spontaneo, vel vomitorio diluente aut obvolvente dato.

III. Si deglutitione asperioris vel detergentis, œsophagi mucus fuerit ablatus, nascitur Singultus, qui deglutitione oleosi, mucilaginosi, blandi, compescitur.

IV. Ex humorum subito inducto defectu, ut in evacuatione copiosiore per vomitum, diarrhœam, dysenteriam, cœliacam passionem, lienteriam, hæmorrhagiam, purgans vel vomitorium datum, malum præsagium præbet: sistenda est illa evacuatio, abdomen sustentandum, exhibendum stomachicum, antispasmodicum, anodynum. Hoc in casu cucurbitulas ventri impositas nihil præstare posse sponte patet.

V. Interdum acris cacochylia in intestinis hærens singultire facit, quando purgante anodyno misto illa est educenda.

VI. Ab œsophagi, diaphragmatis, ventriculi aut intestinorum inflammatione aut erysipelate; vel in febribus acutis, continuis, ardentibus vel putridis a metastasi facta, quod ex anxietate, præcordiorum dolore, ardore & siti, cognoscimus, periculosissimus singultus nascitur, qui ut morbus acutus curandus est.

VII. Febres intermittentes in paroxysmo, quia has partes per consensum, vel metastasin adficiunt, inferunt singultum, qui fugata febre evanescit.

VIII. Ab hepatis, & præcipue in ejus parte gibba, inflammatione aut erysipelate, quod ex dextri hypochondrii dolore tumore & pulsatione, atque corporis colore flavo, ceterisque hepatitidis signis dignoscitur, singultus natus, ut vera hepatitis curari debet.

IX. A Costarum inferiorum vel cartilaginis ensiformis fractura, quæ lædit simul diaphragma vel ventriculum, singultus, restitutione chirurgica, vel adplicatione cucurbitulæ curatur.

X. Pessimus generatur Singultus in omni cerebri plaga, contusione, & fracturis cranii, qui post restitutionem causæ adlatæ remanens, antispasmodicis est curandus.

334. HÆMOPTYSIS.

I. Sanguis multus floridus spumosus, vel minori copia sputo mistus, cum multa tussi per os ejectus, vocatur Hæmoptysis, quo differt a vomitu & sputo cruento ex faucibus.

II. Ut ex pulmonibus ejiciatur sanguis, præcedere debet sanguinis effusio ex vasis pulmonum cruentis in bronchia, & ejus dein elevatio per asperam arteriam. Quod producit 1. Labes hæreditaria. 2. Corporis figura, collum oblongum, pectus angustum planum, gibbosum, vox alta, facies florida, animi hilaritas, ætas juvenilis. 3. Ingesta acria, aromatica, vinosa, spirituosa, calefacientia. 4. Nixus corporis vehementior, saltus, vomitus, sternutatio, &

præci-

præcipue pulmonum in clamore, cantu, tussi. 5. Interna pulmonum fragilitas, humorum acrimonia, tenuitas, plethora, subpressis menstruis, hæmorrhagiis, specialis febris, epidemica, variolæ, morbilli, catarrhi. 6. Externa aeris levitas, calor, frigus, contusio, vulnus.

III. Omnia vel multa horum si antecesserint, & præcipue semel si hæmoptysis adfuerit, atque tunc generatur levis febricula, calor & pulsatio in pectore, tussicula sicca, anxietas, atque dulcis sapor in ore, hæmoptysis instare solet.

IV. Omnis hæmoptysis periculosa est, sed majus & minus periculum desumitur. 1. Ex sanguine emisso pauco florido sine multa tussi & febre, non redeunte, post subpressas alias hæmorrhagias, in sexu sequiore & adultiori ætate non multum periculi pronunciamus. 2. Sed sanguis multus spumosus floridus, aut niger porosus, in ætate juvenili, vocem multum exercentibus, mortem præsagire solet. 3. Sanguis in pulmonibus relictus ut & rupta vasa, inferre primo solent debilitatem, dispnœam, pectoris gravitatem, anxietatem, tussim, ulcus vel vomicam pulmonis, ex quo febris hectica, empyema, sputum purulentum, phthisis & tandem mors. Ad hanc speciem referri debet vasorum in pulmonibus ruptio, fundens sanguinem in cellulosam pulmonum substantiam, sine sanguinis ejectione, quæ priore periculosior est.

V. Omnes causæ excitantes evitandæ si fieri potest; phlebotomia vel alia naturali hæmorrhagia minuenda copia & impetus: adhibenda pectoralia, balsamica, incrassantia, anodyna, quæ vas apertum consolidant. Si vero pulmo ulcus contraxerit, vel phthisis nata inde fuerit, plerumque omnem medelam respuit, nisi in senioribus, & feminis.

335. PLEURITIS.

I. Dolor in partibus cavum pectoris formantibus, sub integumentis generalibus, vocatur Pleuritis.

II. Varias auctores faciunt Pleuritidis species 1. Ex absentia vel præsentia sputi Siccam & Humidam. 2. Ex magnitudine, incremento vel decremento doloris, Increscentem aut Decrescentem; Mitem aut Vehementem. 3. Ex perseveratione Fixam aut Vagam. 4. Ex periculo Benignam aut Malignam, noctu vel alio tantum tempore auctam. 5. Ex causa Idiopathicam vel Symptomaticam. Quæ ex pleuræ inflammatione venit Veram, reliquas autem species sine ratione Spurias vocant.

III. Pectoris dolor vehemens, continuus, fixus, ardens, in quovis pectoris loco, cui pleura adhæret; cum Pulsu duro & frequenti; Febre continua acuta; Ardore & Siccitate totius corporis; Respiratione difficili, solo fere abdomine absolvenda, & inspiratione dolorem augente; Tussi dolorosa admodum & frequenti suffocante, qua ejiciuntur interdum sputa, quando melior, & Humida dicta, vel nulla, quando pejor & Sicca vocata; qui invadit post frigus & horrorem corporis, vocatur Pleuritis Vera seu Inflammatoria.

IV. Adgreditur plerumque robustos, exercitatos, juvenes & adultos, si corpus exercitiis, spirituosis, vel aere calidiore, excalefactum, maxime vernali vel æstivo tempore, exponitur vento vel aeri frigido.

V. Primaria pars adfecta est pleura, inde tota interna pectoris superficies: interdum simul adficiuntur diaphragma, mediastinum, pericardium, musculi intercostales, & pulmo, ex quibus simul adfectis varia accedunt symptomata & a quibusdam specialibus nominibus distincta.

VI. Transit ut generalis inflammatio (159, IV.) ante quartum diem in benignam resolutionem, si mitia sint symptomata (111). Validior autem, cum sputo copioso, & urina sedimentosa solvitur critice, quæ naturæ conamina non sunt turbanda sed adjuvanda expectorantibus, diureticis. Sed ultra se-

ptem dies durans, sine criticis signis in suppurationem abire solet ante XIV. dies, quod ex superveniente horrore conjicimus: aut format metastasin: vel transit denique in corruptelam & sphacelum. Confectum pus non raro generat Empyema.

VII. Validiora & persistentia symptomata, sine critica evacuatione, generalem curationem (159, v.) exigunt: minus autem alvus ducenda, magis vero pectoralia & diuretica diluentia exhibenda.

VIII. Si ex causis prægressis & conjunctis symptomatibus (160,) rubore fugaci in facie, frequenti metastasi, sputo nullo, ardore sine multa siccitate in ore, pulsu veloci non admodum duro, sanguine emisso crustam non formante, & urina flammea constet; pectus ab Erysipelate dolere, parcius vena secanda, acescentibus subadstringentibus & anodynis exhibitis, cum externis absorbentibus adplicatis hic dolor leniendus. Epidemica pleuritis sæpius ab erysipelate quam ab inflammatione oritur.

IX. Sæpe etiam pleura dolet ex Catarrho (136) materia flatulenta (238, XXII) quam fluxiones vocarunt veteres, sed hodierni lympham tenuem acrem; materia insensibilis perspirationis retenta, in vento, aere vel tempestate frigida & humida: hæc pleuritis diaphoreticis, calefacientibus, & camphora exhibitis & adplicatis lenitur.

X. Acris humoris cujusvis, arthritici, podagrici, rheumatici, scorbutici, biliosi, ulceris subpressi, ad pleuram metastasis; vel materia febrilis, aut morbi acuti ad hanc partem collecta, periculosam pleuritidem inducit, ob partis functionem, & ut plurimum alienam adhibitam medendi methodum, quæ in derivantibus locanda erat.

XI. Humores in cavo pectoris collecti, ut in empyemate, phthisi, pectoris hydrope, pleuræ dolorem inferentes, consueta methodo evacuandi.

XII. Sed in paraphrenitide, angina & peripneumonia, dolor ad pleuram propagatus, ut plurimum morbum auget.

XIII. Consensus (142) autem ex ventriculi, hepatis vel lienis morbis, pleuritidem inferens, in curatione a generali regula non recedit.

XIV. Non raro spasmodica constrictione in pleuræ fibris, satis acutus dolor pleuræ producitur, hystericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, qui anodyno nervino lenitur.

XV. Dolens pleura ex quacumque causa, difficiliorem respirationem, tussim, atque peripneumoniam sæpe producit.

XVI. Nulla generalis admittitur curatio, ob multitudinem causarum, etiamsi multi eam statuant: sed auxiliis semper sunt quædam admiscenda pectoralia, diuretica, & expectorantia.

336. PERIPNEUMONIA.

I. Quum pulmonum inflammatio, tam in arteria pulmonali, quam bronchiali, non nisi phænomenis externis cognosci possit, certior erit definitio ex recensendis symptomatibus, quam ex adsignata causa. Qui subito corripiuntur, plerumque post horrorem & frigus morbosum, difficili admodum respiratione, vix adducere potentes aerem, & emittentes aerem nimis calentem, cum ineluctabili anxietate pectoris, malarum rubedine, febre continua acuta, pulsu molliori, debiliori, & inæqualiori, quam pro ratione febris fieri consuevit, urina plerumque rubra & turbida, tales dicuntur Vera Peripneumonia laborare. Sæpe tussis suffocativa adest, sine pectoris dolore.

II. Si vero habetur talis difficilis respiratio sine febre, is morbus ad Asthma refertur: sed si febris adest, quæ metastasin ad pulmones facit; aut si alii morbi inflammatorii difficilem respirationem faciunt; vel quando Rheumatismus,

tismus, vel Catarrhus calidus vel Eryſipelas pulmones invadentes difficilem Reſpirationem pariunt, hi morbi tunc ad Peripneumoniam notham referuntur.

III. Quum Pulmones omnem ſanguinem tranſmittant & præparare debeant, habeantque humorem in bronchiis particularem; arteria pulmonali & bronchiali donati ſint; atque motum generalem & particularem habeant, omne acre in tota maſſa, in humore particulari pulmonum & humore particulari arteriarum, quod irritando majorem motum concitat, aliquam ſpeciem Peripneumoniæ concitare poteſt. Inflammatio autem vera in arteriis bronchialibus, quæ motu vitali donatæ ſunt, ſolummodo veram peripneumoniam concitare poteſt: motus autem inſtigatus in arteria pulmonali peculiari motu donata, veram inflammationem non ſuſcipit.

IV. Ramus aortæ bronchialis arteria dicta, ut alii rami aortæ, motum inflammatorium ſuſcipiens, veram Peripneumoniam generat: ſed motus concitatus in febre ardente generali, vel motus concitatus in pulmonali, peripneumoniam notham producit.

V. Ita turgentes & motæ arteriæ bronchiales inflammatione, pulmonum bronchia tumere faciunt & calere, quibus interna bronchiorum & veſicularum cavitates anguſtatæ, minorem aeris copiam recipientes, frequentem & parvam producunt reſpirationem, cum aere emiſſo æſtuante: atque vaſa pulmonica compreſſa ſanguinis tranſitum morantur, unde anxietas cum pulſu molli & vacillante. Eodem irritamento inflammatorio, præprimis ſi aliquomodo adtingat laryngem, generatur Tuſſis frequens & ſuffocativa.

VI. Præter cauſas generales inflammationem inducentes, quædam ſunt particulares, pulmonibus infeſtæ. 1. Aer manifeſta qualitate peccans, præcipue frigus & calor excedens. 2. Aer inquinatus contagio, vapore. 3. Pulmonum vehementior actio in clamore, tuſſi, nixu, exercitiis. 4. Ætas juvenilis vel virilis. 5. Abuſus ſpirituoſorum & aromaticorum. 6. Morbi vicini inflammatorii, ut angina, pleuritis, paraphrenitis, propagati. 7. Morbi inflammatorii generales ad pulmones materiem colligentes, vel inflammatorii particulares ad pulmònes metaſtaſin facientes. 8. Denique venena venis injecta promte peripneumoniam intulerunt.

VII. Peripneumonia vera exitum ut reliqui morbi inflammatorii habet, 1. in ſolutionem inviſibilem, 2. criticam, 3. ſuppurationem, 4. corruptionem, 5. ſphacelum.

VIII. Si ſymptomata (1.) ſint leviſſima, parva pars pulmonis inflammata, ſponte vel ſuperveniente hæmorrhagia, intra quatuor dies ſolvitur. Adjuvanda tunc ſolutio, ſi hæmorrhagia non fiat, ſanguinis miſſione: degat æger in aere humido & tepido; ſit corpus quietum, & abſtineat ab omni pulmonis exercitio; hauriat vaporem aquæ ebullientis; utatur victu tenuiſſimo ex farinoſis; bibat diluentia pectoralia calide.

IX. Symptomata autem validiora, non vero vehementiſſima, majorque pars pulmonum inflammata, quam ut ita abigi poſſit, liberatur tamen æger Sputo copioſo, vel Urina multa craſſa ſedimentoſa, nunquam vero Alvi fluxu. Tunc omittenda venæ ſectio, ſed adhibenda pectoralia diluentia expectorantia & diuretica.

X. Validiora adhuc ſymptomata ad quartum diem ſenſim aucta, ſine evacuatione critica, tranſitum in ſuppurationem præſagiunt, niſi arte præveniatur: ſic inchoata ſuppuratio promovenda pectoralibus mollibus & anodynis, atque puris poſt ſeptimum diem exitus procreandus per ſputum & urinam expectorantibus & diureticis pectoralibus, evitanda tunc venæ ſectio. Si pus tunc maneat, vel format vomicam tectam, vel pulmonis ulcus, vel tranſit in empyema, & phthiſin, vel ſuſcepta corruptela interimit.

XI. Validiſſima autem ſymptomata pulmonis compagem deſtruentia, tranſeuntes humores intercipientia, & reſpirationem ſuffocantia, interdum ad quartum diem ægrum interimunt, dum pulmo ſanguine plenus & gravis cum cor-

de in latus procidit. Si eo usque increvit malum, non amplius medelam capit.

XII. Si vero Peripneumonia maneat vel sensim intendatur, sine critica evacuatione (IX) ante quartum diem, larga est facienda venæ sectio & repetenda, si prima non sufficit. Hauriendus adsiduo vapor humidus & calidus ore; bibendus est potus copiosus calidus ex antiphlogisticis, diluentibus, pectoralibus, anodynis; utatur victu tenuissimo cum corporis & animi quiete.

337. EMPYEMA.

I. Pus collectum in cavo pectoris vocatur Empyema; huc etiam refertur dein puris collectio in sacco pleuræ, mediastini, imo in pericardio & pulmone: interdum abscessus in aliis partibus Empyemata vocantur.

II. His modis formatur 1. Ex metastasi morbi inflammatorii generalis. 2. Facto & dein rupto abscessu alicujus partis pectoris. 3. Nato abscessu in adjacentibus partibus rupto repagulo in pectoris cavum. 4. Ex abscessu vel ulcere in parte remota, pus huc deponente.

III. Prædicimus Empyema ex dictis causis & morbis sine subsequente puris evacuatione, & cum signis collecti vel corrupti puris in pectore.

IV. Dicta si perseverant cum malis signis circa pectus & respirationem, judicamus pus in pectore hærere.

V. Pus pulmonibus receptum & sputo redditum liberat, ut & per vias urinæ evacuatum vel per abscessum alium in crure, vel per factam aperturam in pectore: sed per diaphragma descendens in ventrem, vel circulantibus mistum & non evacuatum, aut in pectore manens corruptum, mortem inferre solet.

VI. Tentanda curatio expectorantibus, diureticis, & balsamicis; his non procedentibus pectus perforandum.

338. HYDROTHORAX.

I. Inter morbos cognitu & curatu difficiles est Pectoris hydrops, quia 1 Thorax costis firmatus nulla sæpe tumoris indicia præbet. 2. Expansione eadem pectoris humorem facillime in se colligit, & difficile emittere potest. 3. Ipse humor aquosus vel pituitosus varias partes implet. 4. Impedit actionem pulmonis & cordis. Frequentior est quam imprudens judicaret, & sæpe recidivat.

II. Intus collectus humor 1. In Cavo pectoris, si fluidus sit, & totam cavitatem non implet fluctuationem præbet, alias nullam, sed gravitatem, anxietatem, dyspnœam, & interdum tumorem externum. 2. In Pericardio collectus magis impedit cordis actionem, producit palpitationem, asphyxiam, & syncopen. 3. In Cavo Bronchiorum hærens difficilem cum sibilo, quasi ebullientis aquæ, inspirationem producit, & æger tussiendo multum muci exscreat cum levamine. 4. In Cellulis Pulmonum vel bronchiorum interna membrana mucosa, eorumve glandulis, aut vasis lymphaticis & hydatidibus collectus, dispnœam diuturnam sine phlegmatis exspuitione producit. 5. In Pleura hærens externa simul pectoris signa præbere solet. 6. Sed in Mediastino liquor contentus, ut plurimum pronum vel supinum decubitum tantum possibilem facit cum symptomatibus cordis. 7. Quoniam varias simul partes occupat, multa conjuncta symptomata fere semper observantur.

III. Interdum generatur sponte ex pulmonis actione debiliore, vel post asthma in quo frequens instituta fuit venæ sectio; in morbis pectoris urina parcior; valetudo diuturna; febris lenta; hydrops aliarum partium; frigida ingurgitatio; aliæquæ causæ pulmones debilitantes, vel absorptionem impedientes, hanc speciem hydropis generant.

IV. Multa symptomata ex partibus læsis citata sunt (II). Dispnœa semper

per

per præsens ; anxietas ; decubitus impossibilis ; somnus interruptus ; manuum, pedum , scroti tumor ; interdum brachium fit paralyticum & ungues incurvantur ; pulsus mollis & rarus ; urina parca ; facies tumet & pallet ; generatur tandem anorexia , cruditas , horror , febris lenta , sitis & tussis molestissima , quæ malum augent .

V. Si Lympha in pectoris cavitate hæret , educi solet paracenthesi , sed tunc ut plurimum recidivat . In reliquis partibus hærens solis balsamicis , diureticis, auscultat . Evitanda phlebotomia, alvi ductio , & opiata .

L I B E R IV.

MORBI PARTICULARES.

V E N T R I S M O R B I.

Ob multitudinem morbi Ventris per Titulos distinguendi 1. Qui speciales ventris partes adgrediuntur, vel generalia viscera occupant. 2. Qui referri possunt ad Chylificationem. 3. Qui Bilis confectionem, & actionem turbant. 4. Qui in Urinæ excretione & organis deteguntur. Qui vero ad Generationis organa & actiones in utroque sexu & fœtu referuntur, speciali Libro proponendi sunt.

T I T U L U S I.

PARTIUM EXTERNARUM & VISCERUM VENTRIS MORBI.

Partes externæ in Ventre distinguendæ sunt in partes generales & viscera. Abdomen, umbilicus, hypochondria, lumbi, coxa, inguina, anus, perinæum, in quibus simul speciales nominati morbi exhibentur, constituunt partes ventris speciales.

339. GENERALES VENTRIS & VISCERUM MORBI.

I. QUidam ex generalibus morbis in prima Systematis parte traditi, sine ulla habita specialis partis ratione, Ventrem, vel Viscera abdominalia infestantes, nonnulla specialia suggerunt. Multi ex his, quia traduntur in abdominis & particularium organorum morbis, hoc loco omitti possunt.

II. Maximus viget Consensus inter viscera abdominalia, caput, lumbos, atque pedes: visceribus adfectis pectus & caput sæpe in consensum trahitur.

III. Metastasis ab articulis, & integumentis ad viscera ventris, periculosa; sed a visceribus ad cutim, alvum, vel extrema, bona; verum a visceribus his ad capitis interiora mala est.

IV. Ob varia in ventre viscera motu particulari donata, frequens anxietas (148) generatur, quæ semper mala.

V. Omnium viscerum inflammatio, abscessus, erysipelas, corruptio, vulnera, contusiones, obstructiones, paralysis, debilitas, majus periculum portendunt, quia impediunt functiones particulares, & morbosus humor difficile evacuari potest. Ventris & viscerum calor, frigus & gravitas a generalibus non differunt. Horum Hydrops, Tympanites, & Dolor, Cardialgia dictus, speciali titulo traduntur.

340. ABDOMINIS MORBI.

I. Pars anterior laxa ventris, cujus pars media Umbilicalis regio vocatur, multa ſigna ſuggerit latentium morborum in viſceribus.

II. Abdominis enim Tumor 1. durus, mollis, dolens, elaſticus, conſtans, abeuns & redeuns, æqualis, inæqualis, frigidus, calidus, pulſatorius, varia indicia præbet. 2. Is ſi veniat ex ventriculi & inteſtinorum infarctione, cruditate & cacochylia, vel alvo adſtricta, quod ſæpe fit in rhachitide puerorum & vermibus, amaro reſolvente eccoprotico expellenda. 3. In Tympanitide ab aere in cavo hærente periculum portendit, ſed a flatibus in inteſtinis, tumor increſcens & decreſcens aliquid convulſivi declarat, ſæpe hyſtericis, hypochondriacis, & colicis accidit, & quibus nervus ad meſenterium tendens compreſſus fuit: ſi fiat a veneno adſumto periculum portendit. 4. In morbis Acutis, febre continua, remittente & intermittente, ex metaſtaſi vel putredine, malum præſagium præbet. 5. In Aſcitide, hydrope omenti, vel meſenterii, quo major tumor, eo pejor morbus. 6. In Diarrhœa, lienteria, dyſenteria, cholera & volvulo, ſive fiat ab aere diſtendente per inordinatum motum vel infarctis viſceribus, ſemper malum præſagium. 7. In Menſtruantibus anodyno antihyſterico tumor ſubſidet, ſed in menſium, & lochiorum ſubpreſſione, vel relicta placenta, ſubſequente evacuatione minuitur, ne tamen habeatur omentum concretum pro dictis morbis. 8. Gravidis naturaliter increſcit tumor, in parturientibus ſuſtentandus. 9. Ex uteri Mola aliove tumore intumeſcens, vel ab increſcente omento, tumente ventriculo aut veſica fellea, ut illi morbi curandus tumor.

III. Poſt partum, paracentheſin, & nimiam evacuationem per alvum, tanta relinquitur ſæpe in abdomine laxitas, ut contenta viſcera functiones exercere nequeant, niſi abdomen epithemate roborante, & æquali ſuſtentaculo adjuvetur.

IV. Quia vulnera (Ch. 1241.) expoſita ſunt; Contuſiones ex adfecto viſcere intelliguntur; atque tumentia viſcera propriis titulis ſunt exponenda, hic proponi non debent. Abſceſſus maturiorem ſectionem exigit. Inflatio & Contractio ex Convulſione (161) intelligitur. Hernia raro accidit & ſolita ſuſtentatione curatur. Gaſtroraphia Chirurgis committitur. Sanguinis, puris, ichoris, vel excrementorum collectio, raro ſine facta apertura vel benignitate naturæ ſanatur. Hydrops ad Aſcitidem, (341.) & Dolor ad Colicam refertur.

341. ASCITES.

I. Aſcites hydropis eſt ſpecies, quando lympha hydropica magna quantitate in cavo peritonæi colligitur: reliqui enim abdominis hydropici tumores in omento, utero, vel hydatidibus, perperam ad Aſcitidem referuntur.

II. Quamvis auctores hujus Aſcitidis multas cauſas adnumerant, eæ tamen in generali hydrope (59) traduntur: ſæpe autem ex alio ſpeciali hydrope omenti, hepatis, ovarii, meſenterii generatur.

III. Lympha cavum peritonæi implens, copia ſua abdominis partem inferiorem primo tumere facit, ſenſim vero altius adſcendit; preſſione facta fluctuatio percipitur; tumor converſione corporis ad decliviorem locum convolvitur; comprimit abdominis viſcera; ſenſim etiam pudenda & pedes implet; liberum diaphragmatis deſcenſum impedit, unde difficilior reſpiratio & orthopnœa. Lympha tandem degenerata, præter generalia (59, xv), viſcera abdominalia macerat, ſordido muco obducit, & ad faciliorem ruptionem vaſa diſponit, atque tandem interficit.

IV. Curatio a generali Hydrope (59, xvi) non differt, niſi quod magis conveniant purgantia hydragoga, & inſtituta paracentheſi, aut rupto umbilico lympha evacuari poſſit, quando abdomen ſedulo eſt ſuſtentandum.

342. TYM-

342. TYMPANITES.

I. Abdominis intumescentia æqualis diu persistens a pube ad pectus, quæ pressa demonstrat materiem elasticam contineri, pulsa sonum instar tympani edit, inversione corporis non descendit in locum decliviorem vocatur Tympanites.

II. Quum Aqua contineatur in cavo ventris, tumor inversione corporis descendit, & gravis est. Aer autem contentus in cavo uteri vel ventriculi totum abdomen non distendit. Ab aere in intestinis hærente abit & redit tumor, & ructu vel crepitu subsidet venter. Empneumatosis in tunica cellulosa totum potius ventrem circumquaque tumere facit. Viscerum tumores reliqui & Graviditas, inæqualem distensionem faciunt, & ceteris characteribus carent.

III. Tumorem hunc facit aer, quod patet ex ejus levitate & elasticitate, si vapor fuisset, accedente frigore condensaretur & ita evanesceret.

IV. Hic aer continetur in cavo peritonæi, nam in quavis cavitate reliqua collectus, non produceret æqualem per totum abdomen tumorem.

V. Colligitur hic aer 1. Ex ruptis intestinis, sed tunc magna simul copia contentorum habetur. 2. Motu putredinis aut corruptionis. 3. Motu convulsivo, febrili, vel ex veneno adsumto.

VI. Inde ventris penetrantia vulnera, vehementia intestinorum tormina, abscessus mesenterii & viscerum pus effundens in ventris cavitatem, vel materia melancholica rumpens sua vasa; vel passio hysterica, aut hypochondriaca convulsiva, gestatio ponderis gravioris, abdominis contusio, abusus acrium & spirituosorum, debilitas præprimis viscerum ventris, alvus sicca & diu adstricta, menses & lochia subpressa produxerunt Tympanitem.

VII. Tympanites natus ab humore in cavo ventris effuso & putrescente, inducente Tympanitem constantem vix capit medelam, sensim coinquinat reliquos, sola antiseptica adsumta, & quandoque evacuatio putrefacti sanitatem adtulerunt. Venter magis minusque tumens demonstrans spasmodicam agitationem, nisi mature antispasmodicis præveniatur, loco aeris humorem in cavitate ea colligit, seu degenerat in asciten. Plerumque his alvus est constipata compressis intestinis, dysuria atque stranguria laborant, & urinam coloratam emittunt, putrefacto hac via evacuato.

343. UMBILICI MORBI.

I. Cicatrix relicta post nativitatem in media anteriore abdominis parte Umbilicus dicta, ex propria natura, & quia in hoc loco abdomen minus sustentatum est, varios patitur morbos.

II. Non satis ligatus vel abruptus funiculus umbilicalis, Sanguinem fundens, facile sanatur adplicato oleo terebinthinæ vel spiritu vini cum sustentaculo. Rumpitur interdum in ascite, quando abdomini sustentaculum est injiciendum ne omnis lympha simul effluat. Vermes in eo nidulantes eximendi & locus abstergente amaro depurandus. Ulcus & fœtor antiseptico adplicato sanatur. Vulnus aliis in partibus abdominis periculosius. Inflammatio, Abscessus & Dolor consuetis modis curantur. Aliena transmittuntur per umbilicum, sola benignitate naturæ. Pulsatio inflammationem intestini recti arguit. Tumores varii in Omphalocele (Ch. 1546,) traduntur.

344. HYPOCHONDRIORUM MORBI.

I. Partes superiores & laterales abdominis, ubi sunt costarum cartilagines, Hypochondria dictæ, in dextro latere locatum habent Hepar cum ejus vesicula fellea, quod ultra medium ad sinistrum latus protenditur; in sinistro autem & paulo

lo posterius Lienem; Intestinum Colon ab uno ad alterum latus extenditur: Multi morbi harum partium specialia signa in hypochondriis producunt, hoc loco indicanda.

II. Hypochondriorum Contusio & Vulnus periculum augent ob hepar vel lienem subjacentem. Eorum validior compressio aut constrictio, impediens liberum reditum per venam cavam sursum, producit sanguinis nimiam collectionem in vena cava inferiore & vena portarum, unde multa mala: impedit etiam liberam hepatis, lienis, ventriculi, & intestini coli actionem, unde iterum nova genera morborum.

III. Mollia habere Hypochondria in morbis semper bonum signum; sed Dura si sint, ex hepatis aut lienis obstructione, tumore, inflammatione, cum vel sine ictero, malum portendunt, minus autem in sinistro quam dextro latere. Horum curatio ex propriis titulis petenda, si autem Colon excrementis vel viscoso impletum dura facit Hypochondria, hujus curatio ex alvo adstricta deducenda.

IV. Hypochondria Tepida, salutaria; Frigida vero, indicantia diminutam vel exstinctam actionem, hepatis, lienis vel ventriculi, mala; Calentia ex inflammatione vel erysipelate subjacentium viscerum, aut ex bile acri, & in Typho, pessima, nisi temperetur superveniente larga hæmorrhagia. Horum curatio ex citatis morbis petenda.

V. Revulsa seu intro tracta Hypochondria in Hystericis & Hypochondriacis, non multum periculi portendunt & antispasmodicis curanda. Sed in Melancholicis hæmorrhoidum fluxu dimittuntur contracta, atque purgantibus curantur. In Paraphrenitide periculum & phrenitidem portendunt, & ut in illo morbo curatio instituenda.

VI. Elevata hypochondria ex febre sæpe alvi egestionem criticam portendunt; sed ex hic deposita Metastasi, morbos subjacentium præsagiunt: quibusdam parotides secutæ sunt. Variantia autem ex bile acri, multa mala præsagiunt. Sine febre autem ex flatibus tumentia & obmurmurantia, flatuum & excrementorum depositione concidunt: in hystericis, mobilitate, menstruantibus & animi pathematibus, anodyno nervino curantur.

VII. Tumores in hypochondriorum Integumentis a ceteris non differunt, sed a tumente hepate, vesica fellea, ventriculo, liene, & intestino colo, sequuntur præsagia & curationes illorum morborum.

VIII. Dolentia Hypochondria ex nimio ingesto cibo vel potu, aut cacochylia in ventriculo vel colo, evacuatione per vomitum vel alvum leniuntur. Sed ex diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, vel coli inflammatione, erysipelate, rheumatismo, scirrho, obstructione, malum portendunt, speciali illorum morborum curatione, hæmorrhagiis, vel alvi egestione præveniendum. Ex Consensu dolentia anodynis mitiganda. Metastases autem podagræ, arthritidis, rheumatismi, catarrhi, dolorem inferentes derivationem exigunt; ex febre intermittente facta dolentia, viscerum morbos præsagiunt, nisi mature extinguatur febris.

IX. Frequens in hypochondriis generatur Anxietas ex impedita viscerum subjacentium, & venæ portarum actione, in qua ex detecta causa deducenda prognosis & curatio; ab eadem quoque causa hypochondria sentiuntur Gravida.

X. Pulsatio hypochondriorum ex validiore arteriarum agitatione salubrem hæmorrhagiam promittit, interdum paraphrenitidem: illa ex viscerum subjacentium inflammatione veniens, eadem & multa alia mala præsagit, quandoque abscessum producit, qui cito aperiendus; cavendum ne tumens vesicula fellea pro abscessu habeatur.

345. LUMBORUM MORBI.

I. Pars ventris posterior ab osse sacro ad costas Lumbi dicta, validis constat musculis, & vertebris spinalem medullam includentibus, quæ multos emittit nervos. Lumbis adnexum est mesenterium; renes his adcumbunt & vasa spermatica, atque in gravidis uterus. Horum omnium morbi, qui in lumbis percipiuntur, multa & varia inferunt symptomata. Dolor his partibus frequens ad Nephritiden vel Lumbaginem refertur, sed quædam tumoris species ad Spinam bifidam.

II. Horum Contusio & Vulnera nihil speciale habent, sed Luxatio seu potius Subluxatio frequens est, & corporis quietem cum adplicatione linimenti nervini exigit. Pulsatio sæpe menstruationis signum. Gravitas in hypochondriacis, melancholicis, cacochylia laborantibus ab aucto intestinorum vel mesenterii pondere, alvi copiosiore egestione vel ductione tollitur: verum in mensium subpressione levatur menstruis fluentibus: in gravidis debilem fœtum arguit. Frigus lumborum sæpe observatur in catarrho, & acrimonia nitrosa, cum miculis in urina, his interdum fit coxæ vel hæmorrhoidum dolor, & stranguria, quod ut illi morbi curandum: sed in gravidis interdum abortum præsagit. Ardor Lumborum ante variolarum eruptionem, in nephriticis, instante menstruatione, vel sanguinis egestione per alvum, sæpe observatur. Debilitas in gonorrhœa, fluore albo, mensium profluvio, post partum & abortum frequentem sæpe generatur. Maximum Consensum exercent cum ventriculo, mesenterio, utero, & urinæ organis. Metastasis ex lumbis ad pudenda, anum, vel coxam levat; sed ad hypochondria, & maxime ad caput periculosissima. Fistula a renibus vel spina proveniens curatu est difficilis. Omnia lumborum vitia facile hydropem producunt.

346. LUMBAGO.

I. Inter Lumborum dolores recensetur ille, qui subito invadit & diu persistere solet, in omni lumborum motu inferens dolorem, ac si æger per medium scinderetur, sine nephritidis signis reliquis, vocatur Lumbago.

II. Videtur spasmodica constrictio in musculis lumborum, quæ generatur a materia scorbutica, arthritica, vel rheumatica irritante, hic deposita ad nervos.

III. Lenitur & abigitur multo potu molli, adfrictione cum spiritu alcalino volatili & balsamo peruviano, & adplicatione fomenti calidi.

347. NEPHRITIS.

I. Latissima significatione, ut hic accipitur, notat Nephritis omnem lumborum dolorem, ubi renes sunt consiti. An Vera Nephritis ex renum calculo vel inflammatione sit vocanda, ambigunt Auctores. Reliquas species Notham seu Spuriam vocant.

II. Non solum Renes & Ureteres dolentes, verum etiam Lumbi, Spinalis Medulla, Mesenterium, atque Ventriculus, Pancreas, Lien, Hepar, Vesica fellea, Intestina, Uterus, & Vertebræ lumborum dolentes ad hunc titulum sæpe referuntur.

III. Unde multi morbi generales & qui specialem partem adgredi possunt Nephritidem inducunt, qui per proprios characteres sedulo sunt distinguendi.

IV. Ita acrimonia, febris, tam acuta quam intermittens, scorbutus, catarrhus, rheumatismus, arthritis, podagra, cacochymia, cruditas, convulsio, inflammatorius & erysipelatosus morbus, hysterica, hypochondriaca adfectio, mobilitas, purulentia, bilis morbosa, melancholia, nervorum succi acrimonia, ulcus

cus subpressum, si ad renes vel lumbos feratur materia vel metastasis fiat, varias species Nephritidis inducit.

V. Interdum etiam fit per Consensum, in cardialgia, colica, cacochylia, alvo adstricta, dysenteria, hæmorrhoidibus, hernia, fluore albo, gravidis parturientibus, puerperis, abortientibus, menstruantibus, mensium subpressione & profluvio, tympanitide, lumborum dolor, qui ex generali titulo consensus (142) curandus.

VI. Proprie autem fit a Renibus inflammatis suppuratis, Calculum continentibus, atque eorum muci Acrimonia, ut & urina acriore.

VII. Quæ post nephritidem sequi debent, non possunt exponi, quia causæ & partes tantum differunt.

VIII. Postquam inventa fuerit nephritidis causa, ex ea petenda est curatio.

348. SPINA BIFIDA.

I. Tumor exiguus, mollis, in infantibus, concolor, supra vertebras lumborum, sensim increscens, dehiscentibus processibus vertebrarum, Spina bifida vocatur.

II. Nimia mollitudo & laxior nexus processuum vertebrarum, cum decubitu in dorsum, quo humores in vagina medullæ spinalis descendentes sua gravitate, vaginam hanc dilatant, & vertebrarum processus removent, hunc morbum generant.

III. Facta dilatatio sacciformis sensim majorem generat tumorem, quo medulla spinalis reliquo suo succo privatur: humor hic stagnans corrumpi incipit, unde mutatur tandem cutis color & tumor perrumpit, cum subsequente morte, evacuato succo ex theca vertebrarum.

IV. Nimia compressio stuporem & paralysin inducit. Defectus sustentaculi permittit nimium incrementum & ruptionem. Resolventibus & calefacientibus citius rumpitur. Sed modica sustentatione sensim validiore, cum adplicatis roborantibus est abigendus tumor, dum simul interna dantur, quæ in rhachitide (124) exposita sunt.

349. COXÆ DOLOR.

I. Dolor vehemens in Coxæ articulo, vel in nervi ganglio adjacente, sine tumore & rubedine istius articuli, Coxa & Ischias vocatur ob frequentiam.

II. Causa dolorem inferens hærere potest in ligamentis, & glandulis hujus articuli, vel in ejus succo, vel interdum in adjacente nervi ganglio, in feminis etiam ab utero adfecto.

III. Frequentissima causa est Rheumatismus in corpore juvenili vel virili robusto exercitio calenti, frigori exposito; quando sævissima & pertinacissima est ischias, & ut Rheumatismus curanda.

IV. Interdum etiam materia arthritica, podagrica, scorbutica, venerea, inflammatoria, catarrhosa, aliave acrimonia, ligamenta hujus articuli, vel ganglion nervi adjacentis vellicans Coxæ dolorem infert.

V. Materia etiam febrilis, ardentium, acutorum purulenta, critica, vel symptomatica, ad coxam collecta, vel alibi antea sæviens in partibus superioribus, dolorem inferens, aut tussim.

VI. In menstruantibus, mensibus subpressis, gravidis, parturientibus, abortientibus, atque uteri dolente tumore, & in alvo adstricta, per Consensum fit dolor.

VII. Qui fit ex ossis carie, pædarthrocace, exostosi, glandulæ induratione & scirrho, curationem respuit, & ancylosin infert.

VIII. Coxæ dolor non eget signis, sed si velimus distinguere, an sit dolor

 ex

ex rheumatiſmo, vel alia dolente cauſa; an hæreat in articulo, vel ganglio nervi, quædam phænomena ſunt conjungenda, quæ determinant: hæc ab auctoribus admodum confuſe traduntur.

IX. Varia cauſa quædam tamen generalia producit: nam articulus motu privatur, membrum contrahitur, fit claudicatio, ancyloſis, exoſtoſis, rigiditas, luxatio. Cauſa in ganglio nervi hærens protendit dolorem ad genua, pedes, inguines, veſicam, uterum, inteſtinum rectum.

X. Quamvis firmam tradunt curationem, ea tamen varia eſt pro cauſa, niſi Coxæ dolor ex rheumatiſmo ſolus ſtatuatur verus.

350. INGUINUM MORBI.

I. Flexura femoris ad utrumque latus pudendorum, Inguina dicta, ubi in viris decurrunt vaſa ſpermatica, & in feminis nectuntur ligamenta uteri, ſi fortiter comprimatur, contundatur aut vulneretur, ob ſubjacentes partes majus periculum portendit.

II. Horum Excoriatio pueris & obeſis frequens, ablutione, inunctione & interpoſito linteo facile ſanatur. Ulcera ob humiditatem loci difficilius ſanantur. Fiſtula interdum ruptum habet inteſtinum, quæ non claudenda, niſi interim alvus maneat aperta. Durities ab induratis vaſis ſpermaticis in partibus genitalibus traditur. Tumor refertur ad Bubones, niſi fiat ex Hernia, quæ Bubonocele (Ch. 1514) vocatur, quæ ſtatim in ſupino corpore refundenda, & locus cingulo ſuſtentandus.

351. BUBO.

I. Inguinum perſiſtens Tumor Bubo dictus, ex loco & ſpecialibus cauſis atque ſignis a Bubonocele, Enterocele, Epiploocele & Crurali hernia diſtinguendus.

II. Poſt impurum Coitum ſtatim natus facilius; poſt gonorrhœam ſubpreſſam difficilius; ſed poſt vetuſtam veneream luem, non ſine integra hujus morbi curatione cedit. Sufficit in his emplaſtro mercuriali tegere tumorem.

III. Ex Febribus & morbis Acutis per metaſtaſin Bubones producti lente cedunt. In Peſte materiem morbi in ſe recipiunt, & facta ſuppuratione emittunt.

IV. Specialia autem tubercula, phygethlon, ſtruma, ſcirrhus, cancer, ſi modo non decipere valent, a generali eorum morborum curatione non recedunt.

352. ANI MORBI.

I. Anus variis corripitur morbis, quorum quidam, ut Hœmorrhoides & Teneſmus ſpeciali titulo proponuntur; alii vero ex generalibus ad hanc ſpecialem partem adplicati, aliquam in præſagio & curatione differentiam præbent.

II. Inteſtinum rectum relaxatum, cum alvi craſſioribus excrementis, aut frequenti conamine in Dyſenteria vel Teneſmo extruſum per anum, ſæpe ita diſponitur, ut minimo facto conamine, & interdum ſponte Anus procidat. Statim eſt refundenda procidentia ſine multo dolore, cauſa irritans ſi adſit emendanda indito globulo antiſeptico. Remanens laxitas curanda globulo vel injectione roborantis, adhibito ſimul externo ſuſtentaculo.

III. Non raro lumbrici parvi Aſcarides dicti, (239) in Ani lacunis nati, intolerabilem pruritum, dein etiam exulcerationem inducunt. Hæ Aſcarides amaro eccoprotico ſæpe educendæ, locus defendendus, & ſtagnantis corruptela inhibenda turunda balſamica indita, quoties alvus exonerata fuit.

IV. Ani Tubercula ex natura & figura tumoris ſarcomata, condylomata, verrucæ, mora, fraga, ficus, criſta dicta, iiſdem turundis inditis, atque lavamento

mento

mento antiseptico injecto & adplicato, sanantur. Si nimis tumeant, ligando vel secando, ut alia sarcomata curanda.

V. Inter anni morbos difficiles est Fistula, (16) quæ sæpe nascitur post hæmorrhoides vel longam ani exulcerationem. Hæc interdum patet solummodo externe, sed multos quandoque cuniculos habet in cellulosa intestinum rectum cingente; quando injectione abstergentis & indita turunda sine sectione sæpe sanatur. Si autem intestinum rectum perforatum excrementa per fistulam dimittat, prudenti sectione fistula persecanda est, alii utuntur ligatione. Si vero in cavum intestinorum tantum pateat, ut ulcus sananda est.

VI. Ani Erysipelas, Excoriatio, Fissuræ, Herpes, Pustulæ, Pruritus, ablutione frequenti & inunctione cum adstringente antiseptico curantur. Vulnera & Ulcera, Laceratio, Eschara, frequentiorem deligationem exigunt, alias facile maligna fiunt. Clausura ex nativitate sectione reseranda, concretio est prævenienda. Ani Paralysis aut Stupor incontinentiam excrementorum producens in chronicis, acutis & vulneratis periculosa; ejus Contractio, spasmodicis frequens.

353. HÆMORRHOIDES.

I. Ani Dolor, Tubercula, Varices, & Hæmorrhagia, quoniam Hæmorrhoides dicuntur, ad evitandos errores conducit varias species hæmorrhoidum proponere.

II. Venæ tumentes circa ani ambitum, ut varices referunt sacculos lividos compressiles, dolentes majore impletione facta: hæ sæpius in ramis venæ portarum quam venæ cavæ generari solent alvi excrementis durioribus comprimentibus venas sanguinem revehentes, aut languidiore venæ portarum vel hepatis motu particulari, aut hepatis aliqua obstructione liberum sanguinis transitum intercipiente. Hæ minuuntur eccoproticis diu adhibitis, & auxiliis quæ liberiorem circulationem per hepar faciunt.

III. Varices hæ sive extra anum pateant, sive intus lateant sensim magis tensæ rumpuntur & sanguinem fundunt, frequentius viris & regionibus calidis, quam feminis & frigidis, quando dicitur Hæmorrhoidum fluxus: qui acceleratur alvi egestione, qua descendunt excrementa crassiora compacta. Ruptione hac exoneratur ut plurimum sanguis venæ portarum & materia melancholica in ea hærens, in principio cum levamine, quod venæ sectione imitari nequit: sed perseverans fluxus sanguinis defectum inducit, & sæpe in fistulam ani degenerat, aut malam consuetudinem inducit. Melius igitur est in principio laxam servare alvum & consolidantibus adplicatis sanare; si morbus adolevit una vel altera hæmorrhois aperta servanda. Hic fluxus præcedens alvi excrementa, vel ea obliniens a dysenteria vel diarrhœa cruenta distinguendus.

IV. Consueta hæc evacuatio subpressa generare solet delirium melancholicum, in quibusdam hydropem, phthisin, hepatis obstructionem, cachexiam & multos alios morbos, qui non facile curantur, nisi iterum hæmorrhoides aperiantur: conducit in his melanagogis longo tempore servare alvum laxiorem, sed evitare venæ sectionem.

V. Ob similitudinem tumoris & doloris circa ani ambitum quædam Tubercula in genere Sarcomata, sed ex figura Verruca, Uva, Ficus, Mora, Condyloma, Crista dicta ad Hæmorrhoides referuntur, quæ irritatæ quoque sanguinem fundunt, sed compressione non evanescunt ut varicosæ: Harum fluxus nullum levamen adfert, sed sunt statim curandæ balsamicis, resinosis, antisepticis, ne carcinodes fiant, aut in ulcus, vel fistulam degenerent.

VI. Humores acres in cryptis intestini recti geniti, vel ibidem ex lumbis aut coxis depositi, nullum interdum tumorem inducentes, a quibusdam pro hæmorrhoidibus dolentibus cœcis habentur, quorum curatio ex propriis titulis petenda.

354. PE-

354. PERINÆI MORBI.

I. Locus inter anum & pudenda Perinæum dictus, in viris ob adjacens intestinum rectum & uretram; sed in feminis, inter intestinum rectum & vaginam situm, quosdam speciales infert morbos.

II. In viris Contusio perinæi non raro supprimit urinam. Laceratio in feminis partu difficiliori vel imprudenti obstetricis pertractione inducta, Escharam contrahens, post ejus separationem, excrementorum incontinentiam immedicabilem relinquit. Hujus partis Abscessus, Ulcera, Vulnera, Fistulæ, Hæmorrhagiæ, difficilius quam alibi curantur. Calculus hic hærens sectione eximendus. Frigiditas in gravidis ad fœtus mortui signa refertur. Tumor in viris non raro urinam supprimit.

TITULUS II.

CHYLIFICATIONIS MORBI.

Alimenta tribus in locis a corpore vivente & adfluentibus humoribus præparantur: sed quia Bilis confluens multa specialia continet, ejus morbi seorsim exponendi sunt. Qui morbi in parte seu actione prima nascuntur, in Oris (*Ch.* 905), *Dentium* (*Ch.* 914), *Linguæ* (298), *Pharyngis* (311), *Oesophagi* (312), *Salivæ* (303) *Sitis* (300), *Manducationis* (299), *Deglutitionis* (313) *Morbis*, *& Aphthis* (297) *descripti sunt. Morbi autem Secundæ actionis referuntur ad Ventriculum, Famem, Pepsin, & Morbos speciales. Denique morbi Tertiæ actionis distinguuntur in morbos partium, humorum & alvi egestionis, quibus accedunt quidam morbi speciales.*

355. VENTRICULI MORBI.

I. Saccus membranaceus, musculosus, duobus orificiis patens; motu particulari satis valido donatus; in parte media superiore ventris a diaphragmate pendulus hærens; ex suis lateribus multum humoris salivosi, qui succus gastricus dicitur, & multum muci fundens; ad superius orificium admodum sensilis; recipiens deglutita alimenta, ea concoquens & per pylorum in duodenum dimittens; vocatur Ventriculus, qui ob fabricam & varias actiones multos patitur morbos, quorum multi speciali titulo proponuntur, ut Nausea, Vomitus, Ructus, Soda, Satietas, Fastidium, Cacochylia, Cardialgia, & Morbi qui referuntur ad Famem & Pepsin.

II. Ventriculus oneratus Abundantia ingestorum, concitato vomitu mechanico, vel sensim sponte est exonerandus, cavenda simul sequens copiosior ingestio. Sed si contineat Mucum, Pituitam, vel alium Tenacem humorem, adhibenda resolventia stomachica, cum eccoprotico; his si non cedit morbus ad vomitorium perveniendum. Putridum, Rancidum, Biliosum, in eo contentum, acescentibus saponaceis est emendandum, & per alvum aut vomitum educendum. Acor autem & crudum alcalicis est exstinguendum. Aliena ut Calculus, Grumus, Vermes, vomitu educenda cum multo ingesto potu. Sanguis autem vel Pus contentum, commodius leni alvi ductione, quam vomitu redduntur, ne exasperetur ulcus, vel renovetur sanguinis effusio. Flatibus tumens generalibus flatuum (238) auxiliis detumescit.

III. Ventriculi nimia Compressio, sublata causa tollitur, ejus Contusio, Punctura, & Vulnera, periculosa sunt, nisi benignitate naturæ curentur; in his parcissima diæta contenti esse debent.

IV. Ni-

IV. Nimia ventriculi Dilatatio & Hernia vetat nimiam ingestionem, medicamentis roborantibus curatur vel minuitur. Angustia post nimis longam inediam impletione sensim majore cum molli cibo & potu, ad debitam capacitatem venit. Corrosio & Excoriatio, si corrodens ablatum sit, molli antiseptico sæpe ingesto sanatur. Hæmorrhagiæ curatio in vomitu cruento traditur. Inflammatio, Rheumatismus vel Erysipelas si ventriculum occupat, ex Asode & Cardialgia, cum ardore & anxietate circa ventriculi regionem, atque incremento ad omnia adsumta, quasi ventriculum urerent, cognoscitur; solito modo, ut dicti morbi, curatur, cum parva potionis & medicamenti antiphlogistici ingestione, & abstinentia a vomitoriis & purgantibus ingestis. Ulcera ventriculi alimentis omnibus liquidis & medicamentis balsamicis sæpe exhibitis curanda. Laxitas, Humiditas, & Hydrops, roborantibus, calefacientibus, stomachicis longo tempore adhibitis, emendanda.

V. Ventriculi Languor, Debilitas, Gravitas, Frigiditas, debiliorem motum vitalem & particularem indicantia, stomachicis, roborantibus, calefacientibus, curanda. Ejus autem Ardor, si non fiat ab acribus contentis, ut inflammatio vel erysipelas temperandus. Anxietas ex variis causis nata, variam quoque curationem exigit. Convulsione & ex Consensu valide agitatus ventriculus, antispasmodicis, anodynis, parva copia simul datis, compescendus.

356. ANOREXIA.

I. Qui sine alimento sumto non appetit, cum vel sine fastidio, Anorexia laborare dicitur, quæ differt a determinato alicujus alimenti fastidio.

II. Ventriculus impletus viscido, crudo, cacochylia, cum gravitate, oppletione, & satietate ad ventriculi locum, exstinguens appetitum, exigit ejectionem per vomitorium, & purgans, sed per roborantia, resolventia stomachica, nova adcumulatio prævenienda.

III. Salivæ, pancreatis, & ventriculi succi, atque bilis defectus vel amissa saponacitas, cum lingua sordida, vel muco obsessa, producens inappetentiam, curatur saponaceis stomachicis longo tempore datis.

IV. Nata ex hæmorrhagiis, mensibus, lactatione, omnibusque bonorum evacuationibus subpressis, in principio evacuatione artificiali restituitur: sed deinceps spontaneæ corruptionis curationem exigit.

V. Si autem retineantur mali humores, uti urina, alvi excrementa, perspirabile, pus in ulcere vel abscessu, ichor, plerumque deletur appetitus cum fastidio, qui curari debet renovata evacuatione.

VI. Cujuscumque humoris evacuatio copiosior boni & morbosi, destruens æquilibrium cum fastidio appetitum delet, ut in alvi fluxu, diabete, hæmorrhagia, abortu, lactatione nimia, gonorrhœa, fluore albo, dysenteria, lienteria, cholera, nimia venere, pollutione, qui tunc curandus moderando evacuationem, antisepticis, stomachicis, habito respectu morbi. Huc etiam pertinet diu tolerata inedia.

VII. Pinguia, rancida, putrefacta, nauseosa, oleosa, opiata, nicotiana, narcotica, spirituosa, deglutita, vel in fauces confluentia, ex naribus, palato, vel ore, in gravedine, ozæna, harumve partium ulcere, anorexiam producentia, sunt evitanda, ingesta vomitu vel alvi egestione ejicienda.

VIII. Ex metastasi materiæ erysipelatosæ, putridæ, podagricæ, purulentæ, ichorosæ, febrilis, malignæ, melancholicæ, catarrhosæ, corruptæ cujusvis, nata, diu vexat, & curari nequit, nisi reductione hujus materiæ ad debita loca.

IX. Omnes fere ventriculi morbi, præcipue laxitas, ulcera & corruptiones, inferunt anorexiam curatu difficilem, cujus curatio ad dictos morbos est dirigenda.

X. Solus ventriculi motus inordinatus, ut in navigantibus, hystericis, hipochon-

chondriacis, mobilibus, vertiginosis, menstruantibus, nephriticis, calculosis, gravidis, colica, convulsione, dolore, imo ab animi pathematibus, anorexiam inferens stomachicis gratis anodynis est curandus.

XI. Humor acris quivis in ventriculum confluens, maxime alcalinus, (acidus interdum nimiam appetentiam parit) morborum acutorum, febris tritæophyes, assodis, intermittentis, remittentis, leipyriæ, chronicorum, chlorosis, hydropis, leucophlegmatiæ, hecticæ, icteri, phthisis, valetudinariorum, acescentia stomachica exigit.

XII. Perseverans anorexia, defectu nutrimenti parit debilitatem, maciem, phthisim, rachitidem, morbi longitudinem & recidivam, valetudinem, corruptionem, abortum, lactis defectum. 2. Multa alia mala, quæ ex causis anorexiam inducentibus simul inferuntur.

XIII. Frustra prædicantur generalia medicamenta, quia ex variis causis nascitur, in genere autem conveniunt stomachica.

357. PSEUDOREXIA.

I. Qui ex morbosa causa ultra modum esurit, ut cum ventriculo pleno etiam sit famelicus, Bulimo dicitur laborare; alii intelligunt famem, quæ inducit sæpe syncopen, ut quandoque fit hyemali tempore si corpus exercetur. Si autem adsumtum cibum toties revomunt Cynorexia laborant: fastidium determinatum, aut appetentia erga quædam genera, ut sæpe gravidis, vocatur Malacia: sed quando petunt & comedunt, quæ non sunt esui, Pica laborare dicuntur.

II. Organum famis in ventriculo hærens ab alieno humore tactum, pseudorexiam inducit.

III. Generatur ille morbosus humor in morbis chronicis, cacochylia, cacochymia, ventriculi vermibus, bilis, succi pancreatici, salivæ vitiata indole, melancholia, mensium subpressione, chlorosi, valetudine a morbis relicta, gravidis & pueris.

IV. Quæ post pseudorexiam sequuntur, veniunt 1. Ex causa pseudorexiam producente. 2. Nimia ingesta alimentorum copia. 3. Alienis in ventriculo & intestinis manentibus.

V. Abstinendum ab alienis ingerendis, & copia nimia ingesta, fastidio determinato autem gravidis utcumque indulgendum: conducit leni vomitorio vel purgante primo educere cacochyliam si adsit. Sed in gravidis potius hæc omittenda. Verum stomachicis emendare & subigere alienos in ventriculo humores, omni tempore convenit.

358. SATIETAS.

I. Qui sine cibo vel potu sumto, vel ex ejus parva copia, post satis longum jejunium, talem percipit sensum, ac is, qui magna copia alimentorum repletus est, ille Satietate morbosa laborat.

II. Tali in corpore deficit causa famem concitans, & adest in ventriculo muci, pituitæ aut viscidi abundantia.

III. In hujusmodi homine nascitur Defectus chyli; Imperfecta præparatio seu cruditas & cacochylia; Humorum conversio in aliquam corruptelam, unde cachexia; In ventriculo & intestinis obpletio & anxietas.

IV. Concretus tenax humor solvendus, resolventibus, saponaceis, amaris in chronicis, sed acescentibus in acutis: solutus humor educendus purgantibus, aut leni vomitorio: dein stomachicis, resolventibus, roborantibus, nova generatio prævenienda.

359. FASTIDIUM.

I. Omnium alimentorum vel cujuſdam averſio vocatur Faſtidium, ſymptoma eſt veluti ex Anorexia & Nauſea compoſitum.

II. Si ingeruntur putrida, corrupta, rancida, nidoroſa, aliena, viſcoſa, pinguia, oleoſa, faſtidium inducentia, illa deinceps evitanda, vomitu vel alvi ductione eliminanda.

III. Oris, narium, dentium, faucium, corrupti humores, & materia catarrhoſa, aphthoſa, & ſalivoſa deglutita, hunc morbum ſi inferant, oris collutione frequenti cum antiſepticis, & evitata deglutitione emendatur faſtidium.

IV. Ventriculi & pancreatis ſuccus morboſus, atque bilis aliena in ventriculum confluens, cruda cacochylia in ventriculo congeſta, vomitu vel alvi ductione ſunt eliminanda, dein ſtomachicis nova collectio prævenienda.

V. Faſtidium ex navigatione, vectione adverſa, aliove motu inſolito, & animi pathemate, ſponte evaneſcit; ſed ex graviditate, mobilitate, lienteria, dyſenteria, cholera, malum eſt, anodynis ſtomachicis compeſcendum.

VI. In febribus, acutis, ardentibus, intermittentibus, eryſipelatoſis, putridis, purulentis, phthiſi, malignis, hecticis, podagra, malum eſt ſignum, gratis acidis, diluentibus, anodynis compeſci ſolet.

VII. Sed in alvo adſtricta, ulcere aliave conſueta vel morboſi humoris evacuatione ſubpreſſa, exigit reſtitutam vel aliam ſuccenturiatam evacuationem.

VIII. Ut variæ ſunt cauſæ, ita ſunt præſagia, in genere exſpectamus parciorem ingeſtionem, malam chyli confectionem, & corporis emaciationem & debilitatem.

360. NAUSEA.

I. Moleſta anxia & faſtidioſa percepta commotio circa præcordia, qua tamen nihil emittitur vomendo per os, dicitur Nauſea.

II. Ille ſenſus ingratus nobis naſci videtur quoties motus particularis ventriculi ita invertitur, ut contenta dirigat verſus orificium ſuperius: & quoniam eſt actio particularis turbata ſimul anxietatem inducit.

III. Actio illa turbatur ingeſtis copioſioribus, alienis, oleoſis, pinguibus, rancidis, putridis: hæc nauſea ſi brevi tempore non ceſſat, vomitu mechanico, vel medicamento tali, ventriculus deplendus.

IV. Deglutita corrupta ex ulcere vel catarrho narium, faucium, oris, nauſeam generant, quæ curatione dictorum morborum ſponte evaneſcit.

V. Bona ingeſta alimenta ſtagnando in cacochyliam acidam vel putridam, vel alcalinam mutata, ſanguis effuſus, ſuccus ſtomachicus, pancreaticus, & bilis aliena in ventriculum redeuns ſi nauſeam creant, acidis gratis vinoſis emendanda, vel vomitu aut alvi ductione eliminanda. Si autem ex inteſtinis veniant, purgante egent. Vermes necandi & expellendi.

VI. Corrupti & alieni humores in aliis corporis partibus nati, ſive ſint inutiles, ſive morboſi, ad ventriculum delati nauſeam producentes, reducendi ad propria loca.

VII. Materia autem febrilis, catarrhoſa, bilioſa, melancholica, putrida, purulenta, ichoroſa ad ventriculum collecta producit nauſeam, quæ uſum medicamentornm intercipit, quæque pro morbi natura ſpecialem curationem exigit, additis derivantibus & ſtomachicis.

VIII. Si ex inflammatione, eryſipelate, abſceſſu, vel ulcere ventriculi, vel acri humore in ejus lateribus hærente, naſcatur Nauſea, omnia vomitoria augent nauſeam & ſunt ægris periculoſa: verum adplicatis & ingeſtis admodum parva quantitate ſimul, quæ dictis morbis ſunt adpropriata, ſenſim curanda.

IX. Quod etiam eſt faciendum in partium adjacentium, hepatis, lienis, pancreatis morbis, ſi nauſeam creant.

X. Si autem per conſenſum capitis, cerebri, diaphragmatis, lumborum, inteſtinorum, meſenterii, uteri, renum vel aliarum partium, nauſea generetur, ſtomachicis narcoticis compeſcenda.

XI. Ab hac non multum differt illa, quæ naſcitur ex mobilitate, inſolita corporis agitatione, animi pathematibus, perturbatione febrili: nam eodem modo ac ex Conſenſu curatur.

361. DYSPEPSIA.

I. Actio ventriculi & inteſtinorum atque confluentium humorum non valens conſueta alimenta convertere in chylum Dyſpepſia vocatur. Quia Apepſia, Bradypepſia, & Diaphthora ab iiſdem cauſis dependent, & eodem modo curantur, unico hoc titulo complecti poſſunt.

II. Si ventriculus cacochylia, viſcoſo, putrido, pingui, rancido, nidoroſo, crudo impletus eſt, dum accipit nova alimenta digerenda, ea convertere nequit in chylum, niſi ventriculus prius ab ea ſarcina liberetur vomitorio, vel purgante, vel abſtinentia cum uſu ſaponaceorum.

III. Bilis, ſuccus pancreaticus, ſtomachi, ſaliva deficiens, vel in ſua natura mutata, retardant chyloſin, quæ curari nequit manente vitio in iſtis humoribus, quod ex propriis ſignis eſt detegendum & dein curandum.

IV. Actio ventriculi particularis debilior, nata ex frequentiori ingluvie, abuſu ſpirituoſorum, aquoſorum, pinguium, & oleoſorum, calore nimio, corporis quiete, ſomno longiore, ſtudio ſeveriore, animi pathematibus, & cura, tempeſtate calida & humida, in morbis chronicis, hyſteria, laxitate, ſcorbuto, non amplectitur ingeſta & ea minus agitata non convertuntur in bonum chylum, niſi evitatis cauſis ventriculus roboretur ſtomachicis longo tempore, quæ ſimul leniter alvum ducunt.

V. Omnis morbi materia ad ventriculum depoſita turbat chyloſin, quæ curari nequit niſi curato morbo priore, vel facta derivatione ad aliam partem.

VI. Dyſpepſia perſeverans parit cruditatem, corruptionem, cardialgiam, ructum, ſodam, colicam, alvi excrementa aliena & copioſa, ventris infarctionem, anorexiam, nauſeam, vomitum, cachexiam, colorem luridum, faciei pallorem, febrem, leucophlegmatiam, laxitatem, debilitatem, dyſpnœam, urinam craſſam crudam, maciem, rhachitidem, recidivam, hydropem, & multa alia.

VII. Quia ex variis naſcitur cauſis generalis non datur curatio, ſed reſpici debet ad cauſas.

362. CARDIALGIA.

I. Qui interne in parte ſuperiore ventris ſub cartilagine enſiformi, ubi hæret ſuperius ventriculi orificium, ſentit dolorem, is Cardialgia laborare dicitur.

II. Cauſæ hunc dolorem inferentes multæ ſunt, ſed poſſunt, 1. ingeri, 2. in cavo ventriculi naſci, 3. hærere in lateribus ventriculi, 4. vel in viſceribus ventriculo contiguis, 5. vel eſſe materia metaſtaſin faciens, 6. vel pars condolet ob conſenſum. Quæ diſtinctio magni momenti eſt.

III. Ventriculi orificium ſuperius multis nervis præditum, ſenſile admodum, ob omnibus ingeſtis acribus, purgantibus, vomitoriis, venenatis, maxime dolere poteſt, quando diluente & molli vomitorio alienum vomitu eſt eliminandum, dein ingerenda pinguia, & anodyna, quæ concitatum motum compeſcunt.

IV. Dum ex ſignis conſtat Cardialgiam naſci ex materia linoſa, viſcida acri, cruda, acida, corrupta, putrida, pingui rancida, conducit dicto vomitorio (111) hanc materiem eliminare: hoc ſi non procedat, fortiori vomitorio utendum:

finito

finito vomitu iisdem anodynis (111) vomitus ulterior compescendus. In leviori causa conducit per solitum purgans eliminare. In delicatulis autem sufficit solis stomachicis emendare materiem. Post ablatam hanc causam sponte cessabit hæc cardialgia.

V. Ventriculus autem dolens ab inflammatione, erysipelate, scirrho, rheumatismo, catarrho, arthritica materia & similibus in ejus lateribus hærentibus, respuit omnia vomitoria, purgantia & acria, sed curari debet istis morbis adpropriatis medicamentis, & auxiliis, cum additis anodynis.

VI. Si causa dolorem inferens hæreat in liene, hepate, vesica fellea, pancreate, intestino colo, præter signa adfectionis illarum partium, præcipuum est, quod omnis ventriculi impletio intendat dolorem. Curatio ex dictis morbis est petenda.

VII. Si materia melancholica ad ventriculum delata dolorem infert, conducit eam eliminare purgantibus: sed materia insensibilis perspirationis retenta, catarrhosa, scorbutica, arthritica, podagrica, ad ventriculum delata postulat anodyna diaphoretica, vesicatoria, & fonticulos. Materia autem febrilis, variolosa, morbillosa, morborum reliquorum acutorum huc delata, exigit diluentia anodyna diaphoretica.

VIII. Non raro Ventriculus condolet cum adfectione uteri, in menstruantibus, chlorosi laborantibus, & gravidis feminis; vel cum adfectis renibus in nephriticis & calculosis; vel denique in mobilitate, hysterica passione & convulsione, intolerabilis & diu permanens cardialgia generatur, quæ omnia ingesta respuit: hoc in casu anodynum antispasmodicum, parva copia sæpe repetita est ingerendum, donec compescatur.

IX. Continuo ita vexans ventriculi dolor intercipit nutritionem, unde macies, parit agrypniam, inquietudinem, debilitatem, interdum etiam nauseam & vomitum, pulsus plerumque debilitatur: atque per consensum infert tussim, convulsionem, syncopen, & corporis frigiditatem.

363. SODA.

I. Dum in ceteroquin sanis hominibus, maxime post pinguia ingesta, sentitur stomachi Ardor, ac si liquor aliquis in ventriculo ebulliret, ex quo erumpunt sæpe ructus nidorosi, calidi, amari, ille morbus vocatur Soda.

II. Pinguia vel Oleosa in ventriculo corrupta, rancida vel nidorosa facta, præbent materiem, ut patet ex sapore & ejectione in ignem.

III. Causa prædisponens in corpore est ventriculi actio debilior, defectus quantitatis & saponacitatis salivæ, ventriculi & pancreatici succi & bilis.

IV. In tali corpore ingesta oleosa, pinguia, nidorosa, rancida, & copia major, aut ad ventriculum delata bilis aut melancholia nidorosa, sodæ præbent materiem.

V. Ventriculus tali materia turgens si moveatur aromaticis, cepa, allio; vel si ingeratur mel, saccharum, vinum dulce, aqua calida, solvens nidorosum a lateribus, statim Soda excitatur.

VI. Pinguis nidorosa materia in ventriculo hærens infert ardorem, anxietatem, cardialgiam, sitim, anorexiam, fastidium, ructum nidorosum amarum sæpe fauces adurentem, cacochymiam, materia eructata in ignem dejecta flammam concipit: in intestina descendens colicam producit.

VII. Prævenitur abstinentia pinguium & abundantiæ alimentorum, atque usu saponaceorum, stomachicorum, antisepticorum, & quæ simul alvum laxant.

VIII. Compescitur autem stomachicis, antacidis, antisepticis pulveribus cum pura aqua adsumtis.

IX. Quoniam consistit morbus in deficiente ventriculi actione, & exstincta saponacitate humorum confluentium, aliquamdiu continuandum in stomachicis, robo-

roborantibus, ſaponaceis, & ut præveniatur collectio, admiſcenda interdum his alvum laxantia.

364. RUCTUS.

I. Aeris elaſtici in ventriculo geniti, vi per œſophagum, & demum os, plerumque cum ſono, expulſio, vocatur Ructus.

II. Interdum purus expellitur aer, quod notat alienum humorem non eſſe in ventriculo, qui erumpenti aeri permiſcetur: vel invenitur acidus auſterus, rancidus, putridus, nidoroſus, bilioſus, ardens, amarus, fœtidus, cum vel ſine humore adſurgens, notans naturam contentorum in ventriculo.

III. Aer ille generatur in ventriculo 1. Ex fermentatione farinoſorum, fructuum horæorum, leguminoſorum, muſti, unde toties in aciditate, cruditate, & in infantibus. 2. Raro ex Effervеſcentia. 3. Sæpius ex Corruptione aut putredine vel ingeſtorum vel ad ventriculum confluentium humorum, unde ructus varii pro natura humorum in ſcorbuticis, cachecticis, cacochylia. 4. Ex motu inordinato ventriculi & inteſtinorum, ut in hyſtericis, hypochondriacis, colicis, convulſione & mobilitate laborantibus, acribus venenatis adſumtis, febribus, multi ſæpe fiunt ructus ſine levamine.

IV. Acidus ructus, notans ſpontaneam adſumtorum aceſcentium corruptelam, evaneſcet omiſſo eorum uſu: exigit materiæ ejectionem, ſi ſponte non fiat, per lenia vomitoria aut purgantia, dein antacidis roborantibus ſtomachicis, nova generatio eſt prævenienda. Quibus etiam Ructus Auſterus ſuperatur.

V. Sed Rancidus Ructus exigit evitationem pinguedinis; ſi materia abundat, expellenda vomitorio & purgante, nova generatio prævenienda ſaponaceis aceſcentibus.

VI. Eadem pinguia ingeſta vel & bilis in nidorem acrem calidum commutata, iiſdem fere curantur, eligenda ex iis quæ ſimul refrigerant. Interim convenit per alvum laxantia materiem continuo eliminare.

VII. In Ructu autem Convulſivo, & ex mobilitate, ſufficit nervinis anodynis compeſcere inordinatum motum, ſimulque roboranda ventriculi actio.

365. VOMITUS.

I. Validus motus ventriculi inverſus cum muſculorum abdominalium conſtrictione, quibus ventriculi contenta liquida & paulo ſolidiora ejiciuntur per os, vocatur Vomitus.

II. Hæc omnia ſi fiunt ſine rejectione per os vocatur vomendi conatus.

III. Omnia ingeſta copioſiora, etiamſi bona ſunt, vomitum concitant, qui tamen poſt rejectionem ceſſat: ſi autem vomendi conamen remanet facile compeſcitur acidis gratis parva copia datis.

IV. Magis autem fit ab oleoſis, pinguibus, viſcidis, putridis, nauſeoſis, ſordidis, mucoſis, rancidis, acribus, vomitoriis, purgantibus, quorum tunc evacuatio eſt promovenda diluentibus, ſaponaceis, & in venenatis etiam oleoſis.

V. Dum pus, ichor, putrefactum, ſanguis, ſaliva, in gravedine, ozæna, narium, oris, faucium, ulcere, hæmorrhagia, & ſalivatione in ventriculum deſcendit, prævenitur curatione illorum morborum, & frequenti collutione.

VI. In anorexia, dyſpepſia, faſtidio, nauſea, cardialgia, ſoda, cruditate, eructatione, vermibus in ventriculo nidulantibus, ſpontanea corruptione ingeſtorum, aut qui a bile, ſucco pancreatico vel ſtomachico, putridis vel corruptis naſcitur cum levamine vomitus, is diluentibus abſtergentibus eſt promovendus, & poſt ablationem materiæ eſt compeſcendus.

VII. In retropulſa ſcabie, herpete, podagra, arthritide, variolis, ſcarlatina, puſtulis, morbillis, ſubpreſſis lochiis, menſtruis, hæmorrhoidibus, ulceribus, u-

rina,

rina, perspirabili, alvi excrementis, aut meconio, vel quavis alia evacuatione subpressa, vel in oberrante materia febrili, purulenta, acutorum, acrimonia, asode, ardentium, catarrho, chronica, materia continuarum, intermittentium, remittentium, melancholica, phthisica, scorbutica, si feratur materia ad ventriculum, conducit reducere & evacuare humores per debita loca, & compescere vomitum anodynis stomachicis.

VIII. Consentiens ventriculus cum partibus contiguis, uti cum œsophago, faucibus, diaphragmate, liene, hepate, ciste, mesenterio, intestinis, ut in dysenteria, alvi fluxu, cholera, colica, volvulo, vel cum pancreate, peritonæo, vomitum faciens, magis exigit curam illorum morborum, quam ipsius vomitus.

IX. Sed cum partibus remotioribus, uti in morbis encephali, cerebri, capitis, colli, nervorum, dentitione, cephalalgia, vertigine, sopore, animi pathemate, convulsione, delirio, hydrocephalo, hernia, procidentia, nephritide, calculo, menstruatione, partu, abortu, gravidis, anxietate, renum, & uteri morbis, hysteria, mobilitate, motu inconsueto, navigatione, consentiens, si in vomitum concitetur, conducit stomachicis anodynis eum compescere.

X. Denique ventriculus ipse ab inflammatione, erysipelate, ulcere vel alio morbo adfectus, difficilem vomitum parit, ut in asode febre, in qua omnia sunt agenda, quæ in generalibus istis morbis præcipiuntur: sed omnia parce ingerenda, quamvis morbus alias majorem copiam indicaret.

XI. Desumuntur futura ex vomitu 1. Ex iis, quæ vomitu redduntur. 2. Diminutione totius massæ. 3. Quæ valido motu vomendi fiunt. 4. Prout fiat in vario morbo vel statu corporis.

XII. Nisi quædam materia aliena vel morbosa vomitu reddatur, expedit, quia est motus inversus, & non naturalis evacuatio, compescere vomitum medicamentis stomachicis anodynis, habita semper ratione causæ excitantis.

366. VOMITU REJECTA.

I. Ut alvi excrementa distinguuntur ab alvi fluxu, ita materia Vomitu rejecta ab ipsa vomendi actione distinguenda.

II. Qui alimenta, potulenta, aut medicamenta, neque nauseosa, neque nimia copia adsumta, vomitu reddit, morbo ventriculi aut contenti humoris laborat, qui perscrutandus antequam medela adhibetur.

III. In Volvulo, perseverante motu inverso intestinorum, non solum bilis, succus pancreaticus, & contenta tenuium intestinorum vomitu rejecta fuere, sed testantur auctores, alvi excrementa, imo clysmata injecta, & suppositoria indita, vomitu emissa fuisse, cujus curatio ex volvulo est deducenda.

IV. Vermes sæpe, interdum ranæ, bufones, lacertæ, aliaque insecta, vel prius deglutita, vel in ventriculo nata, vomitu reddita, ulterius exoneranda ingesto potu multo aquoso pingui, cum leni emetico addito.

V. Bilis vomitus varia præsagia præbet 1. Bilis abundans aliquomodo aliena, aut pinguedo rancida, bilis nomine veniens, in ventriculo collecta cum levamine per vomitum redditur, cujus evacuatio promovenda potu saponaceo acescente. 2. Eadem autem æruginosa, nigra, terram fermentans, fœtens, dentibus stuporem inferens, fauces adurens, spumans, meraca, periculum portendit. 3. Quod augetur si signa hujus bilis corruptæ antecesserint per corpus & maxime in capite. 4. Bilis vomitus ex consensu in capitis læsione vel morbo, incrementum morbi denuntiat, anodynis & gratis stomachicis compescendus.

VI. Pituitæ, muci, grumi, & ex variis mistis humoribus Vomitus, levare solet, atque ingesto potu diluente resolvente promovendus.

VII. Quicumque humor corruptus, fœtens, putridus, instar vini secundarii,

vomi-

vomitu rejectus, malum præsagium portendit. Conducit magis in eo vomitum promovere multo potu, quam retinere corruptum in corpore.

367. VOMITUS CRUENTUS.

I. Qui cum conatu vomendi per os reddit sanguinem plerumque subnigrum, interdum grumosum, contentis ventriculi mistum, Vomitu cruento laborat, quo distinguitur ab hæmoptysi & sputo cruento.

II. Sanguis stillans ex naribus, sinubus frontalibus, maxillaribus, ore, palato, faucibus, pharynge & œsophago deglutitus, primo indicia, præsagia & curationem hæmorrhagiæ illarum partium præbet, sed in ventriculo stagnans, concretus, nauseam, fastidium & similia exhibet, donec vomitu fuerit sublatus.

III. Fundi potest in ventriculi cavitatem sanguis, etiamsi non reddatur vomitu, quando generat nauseam, anxietatem, fastidium, cardialgiam.

IV. Vulnera, contusiones, corrosio, vomitoria, quævis acria adsumta, hirudines deglutitæ, vermes in ventriculo nati corrodentes, vomitusque vehemens, si destruant vas cruentum, post effusum sanguinem tandem generant ut plurimum vomitum cruentum, qui diluentibus ingestis est adjuvandus, donec acria ingesta, & grumosus sanguis sit ejectus: dein anodynis leniter adstringentibus aquosis compescendus motus, abstinendum tunc ab omni ingestione, quantum fieri potest, ut modo sufficiat ad vitam sustentandam, quo contrahetur ventriculus.

V. Si nobis constat ex pulsatione, anxietate, caliditate hypochondriorum, febre, erysipelate, putredine, vertigine, cephalalgia, ætate juvenili acuto laborante, humore acri calido, destructas arterias gastricas evomuisse sanguinem, statim adstringentibus, refrigerantibus cohibendus impetus, cum tenuissima diæta: inflammatorium si adsit, simul vena secanda.

VI. Si vero sanguis abundat, uti in hæmorrhoidibus, hæmorrhagia, mensibus & lochiis subpressis, & quibusdam gravidis, sæpe cum levamine emittitur; conducit tamen leniter adstringentibus anodynis dictis, compescere & quantitatem minuere phlebotomia.

VII. In scorbuticis, melancholicis, lienosis, hepaticis, vel propter sanguinis crassitudinem, vel impeditum transitum per hepar, interdum reseratis osculis venæ gastricæ, funditur subniger vix concrescibilis sanguis in ventriculum, qui vomitu emittitur, ex quo plerumque moriuntur, nisi hæmorrhoidum fluxu liberentur.

VIII. Præter generalia ex hæmorrhagia & sanguinis defectu provenientia, generantur anxietas, anorexia, fastidium, inquietudo, ventriculi ulcus, alvi excrementa nigra, cruenta, & levantur hæmorrhoidum & mensium fluxu.

IX. In curatione adtendendum omnia aspera, acria, copiosa, dura, evitanda esse, ventriculum vacuum multum conferre.

368. ERUCTATIO.

I. Ruminatio quibusdam animalibus naturalis, in qua quædam contenta liquida, parva copia simul, ex ventriculo adscendunt per œsophagum in os, si fiat in hominibus Eructatio morbosa vocatur.

II. Videtur momentanea ventriculi contractio spasmodica, qua ejus contenta per orificium superius dilatatum extruduntur. Quæ generatur 1. Adsumtis alimentis, ut cepa, allio, raphano, putrefacto, rancido deglutito, quæ sponte cessat omisso eorum usu. 2. In debiliori pepsi, si ingesta diutius retenta corrumpi incipiunt, generatur Eructatio acida, nidorosa, biliosa, amara, fastidiosa, pro natura contentorum, cujus curatio petenda ex anorexia, ructu, & dyspepsia. 3. In Hystericis, Hypochondriacis, Melancholicis, Biliosis, si fiat ex spasmodica contractione, nervinis stomachicis est curanda: sed in materia melan-

melancholica, biliosa, & putrida, humores sunt emendandi & per alvum educendi.

III. Ex quacumque causa fiat, numquam bonum præsagium præbet, quia semper malam latentem causam significat.

369. INTESTINORUM MORBI.

I. Canalis membranaceus, longus, tortuose in ventre locatus, mesenterii fimbriis adnexus, fibris muscularibus mobilis, a ventriculo incipiens, recipiens inde alimenta, ductu choledocho & pancreatico perforatus, unde & ex propriis vasis multum humoris recipit, receptum chymum præparans, confectum dimittens per vasa lactea & meseraica, reliquum ad anum conducens, ut ejiciatur, variis corripitur morbis, quorum multi ad alvi egestionem referuntur, alii proprium obtinuere nomen. Denique quidam intestinorum nomen servant & hic traduntur.

II. Contenta in cavo intestinorum aliena, calculus, grumus, mucor, pituita, viscidum, pus, cacochylia, acidum, crudum, excrementa, per anum sunt exoneranda, quo commodius eo melius.

III. Vulnerata vel abscissa intestina sutura corrugata consuenda, vel peritonæo & musculis nectenda. Eorum nimia compressio, in gravidis, alvi excrementis, tumore adjacente, & herniis tollenda si expedit.

IV. Intestinorum nimia amplitudo inducta defectu sustentaculi post partum, hernia diu prolapsa, alvi excrementis compactis, transitum diu impedientibus, abdominis sustentatione & eccoproticis diu adhibitis curanda. Callosa, rigida, cartilaginea facta, vel intus rupta, omnem medelam respuunt. Sed contracta & angustata, una pars in alteram prolapsa, quando statuunt nodum esse factum, non dilatanda globulo plumbeo vel mercurio ingesto, sed injecto clysmate molli & eccoproticis diu adhibitis. Contracta autem ex convulsione, nervinis, alcali volatili & anodyno dimittuntur.

V. Eorum inflammatio, erysipelas, chordapsum inferens, omnia purgantia vetat, sed venæ sectione & cataplasmatibus ventri adplicatis curanda. Abscessus inde vel ulcus factum latenter pus & contenta intestinorum in cavum abdominis deponens, post dirissimum tympanitidem, mortem inferre solet.

VI. Motu turbato intestinorum varia producuntur. Deorsum tendens diarrhœam & dysenteriam. Sursum volvulum. Deficiens in præparatione & absorptione alvi excrementa cruda, lienteriam & cœliacam generat. Laxitas, paresis, & deficiens sustentaculum producit ventris infarctionem, interdum diarrheam & lienteriam, cum sensu frigoris. Sed motus inordinatus in hystericis, hypochondriacis, mobilitate, animi pathematibus, producit borborygmos, flatus, colicam passionem, antispasmodicis curanda.

VII. Intestinorum hæmorrhagia infert diarrhœam cruentam, fluxum hepaticum, & si humor acris simul adest dysenteriam cruentam.

VIII. Materia febrilis, putrida, podagrica, arthritica, purulenta cum morbi incremento ad intestina metastasin facit: sed biliosa, cacochymica, melancholica, hac via simul cum levamine emitti solet.

370. MESENTERII MORBI.

I. Membrana satis firma, multis fibris motricibus instructa, in cujus interposita tela cellulosa, multæ arteriæ ex aorta provenientes, & venæ se in venam portarum exonerantes, multique nervi decurrunt, & glandulæ transmittentes lactea vasa, locatæ sunt, nexa lumbis, in abdomine pendula, cujus ambitui adhærent Intestina Tenuia, quando Mesenterium, sed Crassa, Mesocolon, vocatur.

II. Hu-

II. Hujus inflammatio, erysipelas, & rheumatismus, dirissimam colicam & volvulum inducit, venæ sectione & adplicatione cataplasmatum curanda. Ejus impletio aqua, pituita, cacochylia, tumor, hydrops, præter abdominis tumorem multum adgravant lumbos. Convulsio in mesenterio ad Hystericam vel Hypochondriacam passionem referri solet. Abscessus sæpe tympanitidem producit si rumpitur. Actio debilior & laxitas, retardat chyli absorptionem, & sanguinis circulationem per venam portarum. Glandularum struma, scirrhus, obstructio chyli transitum intercipit. Humores in ejus vasis subsistentes, febrem mesentericam, lentam inferre solent.

371. PANCREATIS MORBI.

I. Corpus glandulosum sub ventriculo hærens, secernens humorem salivosum, quem per ductum specialem in duodenum deponit, Pancreas dictum, si obstruitur, tumet, aut dolet, struma, scirrho, vel abscessu, magnam molestiam ventriculo præcipue pleno infert. Ejus autem succus, cui præpostere multi morbi adscribuntur, si vitiatus sit, ex salivæ morbis facile illi deduci possunt.

372. OMENTI MORBI.

I. Reticulum cellulosum, multa pinguedine in obesis impletum, superius ventriculo, colo &c. nexum, inferius sub peritonæo propendens libere ad umbilicum vel & pubem, intestina obtegens, arteriis, venis se in venam portarum exonerantibus, sed paucis nervis & tenuissima cellulosa tela instructum, Omentum seu Epiploon dictum, sequentibus adfici solet morbis.

II. Interdum totum fere consumtum est, alias ingenti mole excrescit. Vulneratum non multum damni infert. Ligari & amputari patitur. Concrescit interdum cum peritonæo vel utero. In fasciculum collectum præbet interdum abdominis tumorem. Prolongatum dicitur sterilitatis & alvi adstrictæ causa esse. Corruptum, fundens ichorem in ventris cavitatem tympanitidem inferre potest. Prolapsum facile sphacelescit, & in prolapsa parte præ ceteris intumescit. Hydrope adfectum speciali modo in parte superiore abdominis primo generat tumorem, qui sensim ad inferiora increscit: tandem verum ascitidem curatu difficilem infert. Ejus Hernia tam in umbilico, quando dicitur Epiplomphalos, quam inguinibus, ubi vocatur Epiplocele, haud facile reponi potest, quia prolapsa pars sensim magis tumet & adjacentibus partibus adcrescit: quo citius ergo eo melius reponenda & sustentaculo intus retinenda.

373. CHYLIFERORUM MORBI.

I. Chylus in intestinis confectus, osculis minimis absorbentibus receptus, corrivatus per Lactea primi generis ad glandulas conglobatas mesenterii, inde per lactea secundi generis ad Cisternam veniens, adlata lympha magis dilutus, fertur per Ductum chyliferum in venam subclaviam, in qua via varios patitur morbos.

II. Chyli introitus intercipitur obturatis osculis a muco vel pituita, quando resolventibus, moventibus, & purgantibus viscosum est solvendum & educendum. Retardata absorptio debilitata intestinorum actione, vel si abdomen sit apertum, aut motus particularis lacteorum & mesenterii sit languidior, augenda roborantibus, calefacientibus, stomachicis exhibitis, & abdomini cum sustentaculo adplicatis.

III. Glandulæ mesenterii aut cisterna obstructæ, non solum chyli, verum etiam lymphæ transitum intercipiunt, unde macies in partibus superioribus; hydrops

drops in inferioribus & abdomine, cum lienteria: qui morbi curari nequeunt ſine reſolutione obſtructionis.

IV. Chylifera vaſa rupta, maxime thoracicus ductus ruptus vel vulneratus, chylum & lympham effundunt, quod nullam medelam admittit.

374. CHYLI MORBI.

I. Humor albicans ex adſumtis alimentis in ventriculo & inteſtinis confectus, per Chyli vaſa in ſanguinem vehendus, Chylus vocatur, is ſi exeat per anum Lienteriam præbet, quæ intercepto tranſitu in Chyli organis generatur. In primis viis corruptus Cacochyliam præbet.

II. Ejus Defectus, nam raro laborat abundantia, ſive defectu ingeſtorum, elaborationis, vel frequentiori ejectione, ſive impedito tranſitu, producit humorum circulantium defectum, & corruptionem, parciorem ſecretionem & excretionem, maciem, phthiſin, debilitatem, quæ mala largiore ſenſim facta ingeſtione, aucta pepſi, & minuta evacuatione curantur.

III. Suſcepta fermentatione ſæpe abit in acidum, aut ſuperveniente corruptela producit rancorem, putrilaginem, ructum nidoroſum, ſodam, ſaporem deteſtabilem, nutriendi ineptitudinem, acrimoniam variam. Minus præparatus ſæpe grumeſcit, & cruditatem relinquit. Qui morbi curantur ejecta materia vomitu vel ſeceſſu, per ſtomachica, antacida, ſi acidum abundat, ſed per ſaponacea, aceſcentia, ſi rancidum prædominat.

375. CACOCHYLIA.

I. Dum in primis viis, nempe ventriculo, inteſtinis, vaſis lacteis & meſenterio, alienus ſeu morboſus humor aut materia retinetur, ille morbus vocatur Cacochylia.

II. Producitur 1. ab ingeſtis copioſioribus quam ſubigi poſſunt, alienis, crudis, dyſpeptis. 2. Retentione eorum quæ evacuanda erant, ut in alvo adſtricta. 3. Defectu & aliena indole humorum ſalivæ, ſtomachi, pancreatis ſucci & bilis. 4. Minori actione ventriculi, & inteſtinorum, deficiente manducatione, corporis quiete, ætate puerili & ſenili, debilitate virium, quibus conceditur corruptio ſpontanea, cruditas, aciditas, rancor. 5. Interdum febris morbique chronici per metaſtaſin huc deponunt materiem.

III. Collecta cacochylia varia inducit ſymptomata, quæ ſimul latentis ſigna ſuggerunt 1. Circa Ventriculum anorexiam, dyſpepſiam, faſtidium, nauſeam, ſaporem in ore alienum, ructum, ſingultum, cardialgiam, anxietatem, hypochondriorum intumeſcentiam, gravitatem, tenſionem, vomitum. 2. Circa Inteſtina & in Ventre, colicam, flatus, borborygmos, alvi excrementa copioſa, cruda, varia, choleram, lumborum dolorem, gravitatem, a quibuſdam nephritidem dictam. 3. In reliquo corpore debilitatem, inquietudinem, inſomnia, vertiginem, ſyncopen, cephalalgiam, cachexiam, colorem morboſum, incaleſcentiam, febrem ephemeram, intermittentem & remittentem, horrorem, cruditatem, exanthemata, genuum gravitatem, laſſitudinem, ſudorem, tuſſim ſtomachalem.

IV. Statim 1. omittenda ingeſta hunc morbum inferentia, & ingerenda eupepta, minori quantitate. 2. Si abundantia collecta urget, illa expellenda vomitorio, aut purgante, ſi natura ſe ſponte non exonerat. 3. Defectus adfluentium humorum ſaponaceis ſupplendus. 4. Deficiens actio erigenda ſtomachicis, & ſi alvus ſit tardior eligenda ex his, quæ ſimul alvum laxant. Sed quando acrimonia ſimul adeſt, aut ſpaſmodica contractio, purgantia ſunt miſcenda anodynis. 5. Ex metaſtaſi nata eget reductione ad priora loca.

376. ALVI EXCREMENTA.

I. In ſanis hominibus conveniens eſt, ut reſiduum adſumtorum, & portio adfluentium humorum inutilis facta, ſemel de die per alvum reddatur, quantitate, conſiſtentia, colore, & odore naturali donata, quod emiſſum vocatur Alvi excrementum. Ab his ſi recedat, multi naſcuntur morbi.

II. Collecta enim in inteſtinis præbent Alvum adſtrictam. Effuſa ex ruptis inteſtinis in cavum ventris, mortem ſolent inferre; ſed per alienas vias extra corpus, ærumnoſam vitam producunt, quæ via aperta ſervanda donec natura naturalem commonſtret.

III. Homini ſano temperate viventi convenit quotidie reddere inter quatuor & ſex uncias, minus reddens refertur ad alvum adſtrictam, hanc copiam multum ſuperans in alvi fluxu traditur; patitur autem ſanitas ut paulo copioſiora & pauciora reddantur, & in morbis ſæpe cum levamine copioſiora egeruntur.

IV. Excrementa mollia, compacta, configurata, ſi 1. fiant liquidiora, tenuia, ſoluta ex defectu abſorptionis, vel ex colliquatione, malum, ſed ex prægreſſa humidi abundantia, bonum præſagiunt. 2. Tenacia, glutinoſa, limoſa, grumoſa, dura, ſicca, caprina, ſemper mala, quia magnum defectum, vel retentionem humidi ſignificant & difficulter exonerari poſſunt.

V. Color varius varias cauſas ſuggeret 1. Albus & pallidus ex materia chyloſa defectum abſorptionis arguit. Ex pituita & muco inteſtinorum, hujus abundantiam, defectum motus particularis, vel acrimoniam in ea latentem declarat. Ex Pure, latens in inteſtinis ulcus arguit, raro per metaſtaſin alvus reddit purulentiam. 2. Rufus, flavus, bilioſus ab adſumtis tingentibus nihil indicat; ſed in bilis abundantia circa hypochondria, & ictero, vel bile ad encephalon delata, ſalutare, ſi levamen adfert, nihil levans malum. 3. Cineritius, fuſcus, griſeus, ferrugineus ſemper humorum corruptelam indicat. 4. Æruginoſus, herbaceus, viridis, porraceus, ut plurimum a bile corrupta cum acido prædominante oritur. 5. Niger color ex meconio, & adſumtis, nihil boni vel mali indicat: ex ſanguine hæmorrhoidum ut plurimum bonum; ſed ex altioribus inteſtinis veniens, malum: ex melancholia ſæpe levamen: ſed ex materia ſphacelata mortem inſtare notat. 6. Ruber a ſanguine tingente, petit indicium ex diarrhœa, vel dyſenteria cruenta, vel ex hæmorrhoidibus fluentibus.

VI. Inodora excrementa mala niſi in infantibus; alienus odor & fœtor ab adſumtis nihil indicat; a ſtagnantibus in inteſtinis facile ſuperatur ſervata alvo laxiore; ſed ex confluentibus humoribus proveniens fœtor, corruptelam & putredinem humorum periculoſam arguit; acidum ſpirans hujus acrimoniam demonſtrat.

VII. Emitti debent cocta & miſta ſine dolore; ſed acria, calida, frigida, cruda, corrupta, putrida, colliquata, ichoroſa, torminoſa, lævia, ſplendentia, ſpumoſa, varia, & mera, omnia mala ſunt.

VIII. Interdum cum vel ſine excrementis emittuntur 1. flatus, 2. inſecta, ſæpe vermes viventes vel mortui, quod melius; 3. calculus, caruncula, filamentoſa, membranoſa, grumoſa, inteſtinorum morbos arguunt.

377. MECONII MORBI.

I. Specialia alvi excrementa nigra in fœtu & in infante brevi poſt partum, Meconium dicta, ſi ante nativitatem exeant, fœtus mortem præſagire ſolent. Retentum autem meconium defectu coloſtri, debilitate inteſtinorum vel abdominis, tenacitate aut craſſitudine ſua, leniſſimo eccoprotico parva copia ſimul dato, clyſmate injecto & abdominis ſuſtentatione educendum, ne inteſtina infarciat, & corruptela ſuſcepta, tormina, agrypniam, & convulſionem inferat.

378. ALVUS ADSTRICTA.

I. Longiori temporis intervallo, vel ſtercora parciora, duriora, craſſiora magiſque compacta, ejiciens, dicitur Alvo adſtricta laborare.

II. Duplex hujus parcioris evacuationis eſt pertractatio 1. In morbis & cauſis alvum adſtrictam facientibus. 2. In iis, quæ alvum non ita faciunt adſtrictam, ſed quæ ex alvo adſtricta ſuperveniente mutant prognoſin & curationem.

III. Inter cauſas alvum conſtipantes eſt parcior ingeſtio per os, ut in impedita deglutitione, inedia, maxime in potus abſtinentia & ſiti tolerata: hæc copioſiore ingeſtione facile emendatur.

IV. Hoc etiam fit parciore adfluxu ſalivæ, ſucci ſtomachici, pancreatis, inteſtinorum & bilis, quando ſaponacea diluentia copioſiora ſunt ingerenda.

V. Quæ fit in vomitu frequentiore, & poſt finitam purgantis operationem exigit ſtomachica, & continuatum uſum alvum laxantis: ſed in urinæ profluvio, aucta perſpiratione, & ſudoribus copioſioribus, videndum an expediat materiem derivare ad alvum; in ulceribus rheumaticis, ſimul ratio emendationis corrupti habenda.

VI. Retentione autem facta humidi in corpore, uti in hydrope, leucophlegmatia, aſcitide, magniſque tumoribus œdematoſis, alvus adſtricta purgantibus eſt aperta ſervanda.

VII. In febribus acutis, inflammatoriis, ardentibus, ob formatum lentorem, alvus adſtricta laxanda diluentibus, aceſcentibus, reſolventibus, refrigerantibus, leniter alvum ducentibus: ſed in morbillis, variolis, ſcarlatina, exanthematibus febrilibus, ob materiæ derivationem alienam ad inteſtina, non expedit alvum ducere.

VIII. Humores craſſi, crudi, mucoſi, viſcidi, difficilius egerendi, in multis morbis chronicis, cacochymia, cachexia, ſcorbuto, melancholia, egent moderata evacuatione per reſolventia aliquamdiu continuata.

IX. In iiſdem quoque morbis (VI, VIII) & motu inteſtinorum languidiore, laxitate, abſorptione minore, debilitate & frigiditate, ſive hoc fiat corporis quiete, ſtudiis ſeverioribus, ſomno longiore, coitu frequentiore, ſive in paralyſi, torpore, pareſi & ſoporoſis, contenta inteſtinorum non propulſa colliguntur, motu corporis, calefacientibus ſtomachicis, purgantibus alvus laxa ſervanda.

X. Si ſubito externum tollatur inteſtinorum Suſtentaculum, ut poſt partum, abortum, menſium profluvium, paracentheſin, colliguntur ſtercora in parte minus ſuſtentata, tunc per artificioſum ſuſtentaculum propulſio adjuvanda, addito leni ſtimulo purgante.

XI. Inteſtina Compreſſa externe a tumore, ſcirrho, procidentia, hernia, in gravidis, menſium vel lochiorum retentione, exigunt ablationem cauſæ prementis, dum purgantia malum augent.

XII. Quæ naſcitur poſt vulnera, abſceſſum, ulcus, validamque inteſtini diſtentionem, arguens inteſtinum fuiſſe ruptum & feces in cavum ventris effuſas, omnem medelam renuit: ſi vero per aperturam extra ventrem deponuntur feces, miſeram vitam diu protrahunt.

XIII. Inteſtina concreta, cartilaginea facta, anguſtata in ſuis lateribus, vix admittunt medelam, niſi per adſumta adſtringentia, auſtera, animi pathemata, frigus externum adplicatum, vel convulſionem in fibris, inteſtina contracta fuerint, quando reſolventibus, anodynis, calidis adplicatis vel antiſpaſmodicis laxatur alvus.

XIV. Pars inteſtini dilatata, ut in ſuſtentaculi ablatione, colico dolore diu vexatis, vel ſtercoribus diutius retentis, aut flatibus diſtentis, in ſe colligit ſtercora non potentia intrare reliquam partem anguſtiorem: in his ſervata medicamentis alvo laxiore, prævenienda eſt in parte dilatata collectio.

XV. Si crassiora aliena fuere deglutita, stercus aut meconium induratum viam intercludunt, injectis clysmatibus diluentibus, pinguibus, facilitandus est exitus: mucosum, viscosum & aphthosum, si simul occupat intestina tenuia, leni alvi ductione est eliminandum.

XVI. Tandem si ab ani tuberculis, hæmorrhoidibus, concretione, coalitu, aliisque hujus partis morbis, visu & tactu detegendis, denegatur exitus, curatio ad tollendos istos morbos est dirigenda.

XVII. Alvus adstricta in variis anni temporibus, aeris tempestatibus, vento, frigore, calore, ætate varia, dentientibus, gravidis, puerperis, varia præsagia præbet.

XVIII. Partium morbi, partim quia alvum constipant, partim quia alvo laxiore egent, diversam prognosin præbent & curationem exigunt: uti morbi partium adjacentium, uteri, vesicæ, perinæi, omenti, lienis, mesenterii, & maxime intestinorum; partium consentientium, capitis, colli, pectoris, pulmonum, ventriculi, hepatis, renum, lumborum, nervorum, vel augentur, vel generantur alvo adstricta.

XIX. Tandem quia in alvo constipata sistitur naturalis excretio, multi morbi cum alvo constipata intenduntur: nimis autem copiosum esset omnes recensere.

XX. Ex alvo constipata generatur intestinorum impletio, stagnantis induratio, corruptio, ambientium compressio, irritatio, totius tandem corporis infectio.

XXI. Hujus curatio petenda ex variis causis allegatis.

379. DIARRHŒA.

I. Frequentior & copiosior excrementorum per anum depositio sine dolore a causa interna morbosa, Diarrhœa vocatur.

II. Differt ergo ab Hypercatharsi medicamento purgante concitata; absentia doloris a Dysenteria; excrementis exeuntibus a Diarrhœa, & Dysenteria cruenta; alimenta cruda exeunt in Lienteria; flatus emittuntur in Diarrhœa & Dysenteria sicca; chylus cum excrementis in Cœliaca deponitur; liquor instar loturæ carnis exoneratur in Fluxu hepatico.

III. Tres statuuntur species. Prima si emittuntur sine torminibus varia excrementa. 2. Si deponitur sanguis quando vocatur Cruenta. 3. Si multi flatus loco excrementorum emittuntur quando Sicca dicitur. Faciunt quoque Criticam & Symptomaticam Diarrhœam auctores.

IV. Ut omnes copiosiores Evacuationes (168, 111) ex variis nascuntur causis, ita etiam Diarrhœa, quæ speciali methodo curandæ sunt.

V. Collecti humores alieni in ventriculo & intestinis, post copiosiorem ingestionem, vel diuturniorem retentionem, in apepsia, dyspepsia, nausea, fastidio, anorexia, cruditate, criticam Diarrhœam inferre solent brevi cessantem, & non sistendam, nisi evacuato alieno: manens autem diutius, compescendus est motus inordinatus anodynis.

VI. Nimius Motus intestinorum, in animi pathematibus, hysterica passione, convulsione, aut consensu in nephritide, dentitione, gravidis, puerperis, vulneratis perseverantem Diarrhœam inferens, quia nihil morbosi evacuat, anodynis nervinis compescendus.

VII. Si autem bilis aliena, aut succus pancreaticus, vel humor melancholicus in intestina confluens, alvi fluxum concitat, horum humorum evacuatio promovenda eccoproticis, sed post evacuationem alvus sistenda anodynis leniter adstringentibus.

VIII. In morbis vero malignis, colliquativis, hectica, phthisi, pure, putredine, corruptione, contagiosis, malum signum præbet, neque sistenda, neque augenda, sed curatis istis morbis minuenda.

IX. Ex

IX. Ex humorum Metastasi bona est in ophthalmia, sopore, delirio, apoplexia, cephalalgia, capitis & colli morbis: sed interdum bona interdum mala in febribus continuis, acutis, hydrope, podagra, arthritide & morbis cutaneis. In his bonam metastasin faciens, eccoproticis promovenda; sed in reliquis perpendendum an promovenda vel sistenda sit.

X. Perseverans alvi fluxus 1. Solidorum inducit laxitatem, inanitionem intestinorum & ani morbos varios. 2. Humores nimis minuuntur quantitate, unde macies, atrophia: simulque corrumpuntur, ut fiat cachexia, corruptio, phthisis: interdum hydrops, leucophlegmatia, pedum œdema. 3. Vires multum minuuntur, frequentes spasmodicæ adfectiones, palpitationes, anxietates, singultus & multa alia mala fiunt.

XI. Ob distinctum emissum humorem, specialem curationem, & quia confunditur cum dysenteria cruenta, cui semper adest simul dolor, cum hepatico fluxu, qui emittit humorem instar loturæ carnis, & cum hæmorrhoidibus fluentibus, quæ sanguinem per anum præmittunt vel obvolventem excrementa, Diarrhœa cruenta, quæ quoque Intestinorum Hæmorrhagia vocari potest, speciali loco exponenda est. Emittitur in hac merus sanguis vel excrementis intime mistus per anum, sine dolore, sed cum frequenti dejectione. Hæc evacuatio potius anodynis & abdominis sustentatione minuenda, quam purgantibus expurgare, aut adstringentibus coagulare, quæ vas apertum non adtingunt. Hæc si fiat a majore impetu ad intestina venæ sectione compescenda; sed ex sanguinis tenuitate aut colliquatione, potius antiseptica leniter adstringentia adhibenda.

XII. Si vero loco humorum sine dolore emittitur fere continuo aer, talis egestio Diarrhœa sicca vocanda ex borborygmi & crepitus causis intelligitur & curatur.

380. DYSENTERIA.

I. Copiosa & frequens alvi dejectio cum ventris torminibus Dysenteria dicitur: si sanguinem deponat tunc alvus, Cruentam; sed si emittat loco excrementorum multos flatus, Siccam vocant. Quandoque mera Sanguinis dejectio sine multo dolore Dysenteria vocatur, dum potius Diarrhœa cruenta sit vocanda.

II. Causa ergo est acre irritans in Intestinis dolorem & motum majorem movens, quo ad intestina cunfluunt humores, qui dein propelluntur ad anum & emittuntur: quod irritans relinquitur aut scaturiginem habet. Manente causa sanguis majore impetu ad intestina fertur, dilatat vasa, vel oscula corrodit & ita stillat sanguis in cavum intestinorum, qui dein deponitur.

III. Si in plethoricis, hæmorrhagiis, mensibus &, ut quidam dicunt, lochiis subpressis, sanguis simul acrior factus cum impetu ad intestina fertur, & ita cum dolore depositus, propriam suam medelam adfert: nisi quod leniter adstringentibus mucilaginosis anodynis nimius impetus & rosio sunt temperanda.

IV. Si ex pinguium abusu, tempestate & temperamento calido & sicco, nausea, fastidio, anorexia, cardialgia, colica, vomendi conatu, vomitu, & dejectione biliosa, flava viridive constet Dysenteriam nasci ex bile acri, hæc alte hærens vomitorio & diluente saponaceo acescente est ejicienda, si autem in intestina delata fuit materia, statim repetita alvi ductione cum intermisto anodyno evacuanda. Bibat interim æger potum acescentem leniter adstringentem.

V. In lienosis, catarrhosis, prohibita perspiratione, hydropicis, tempestate frigida & humida, pituitosis, scorbuticis, leucophlegmaticis, œdematosis, Dysenteria notat lympham suscepisse corruptelam: si præcesserit lymphæ abundantia, solummodo moderandus est fluxus roborantibus antisepticis: sed sine abundantia prægressa conducit cum iisdem humorem derivare ad cutim diaphoreticis.

VI. Materia melancholica in vena portarum, mesenterio, hepate, liene, diu deten-

detenta, corrupta, ad intestina deposita, nigris splendentibus excrementis prodeuns, periculosissimam dysenteriam inducit, quando blanda alvi ductione per saponacea acescentia, materia eliminanda, cum interposito anodyno, ne nimis ruat.

VII. Post frequentem & copiosam ingestionem, ventris obpletionem, gravitatem, dyspepsiam, anorexiam, crepitum & murmura atque flatus cacochylia nata sensim acrior facta si Dysenteriam faciat, se ipsam curare solet, vel egestione promota per alvum laxans, cum anodyno insuper dato facile curatur.

VIII. Mucus intestinorum naturalis acre recipiens pertinacissimam & periculosissimam dysenteriam inducit, cum ventris validissimis torminibus, os sæpe aphthis obsessum est, & ægri deponunt membranosa, mucosa, tandem purulenta: nisi eliminetur purgantibus ille mucus, & dein compescatur tumultus anodynis, sæpe repetitis, plerumque mortem adfert. Conducit his, purgantibus quoque admiscere anodyna.

IX. Si Contagium volatile, ut interdum in principio constitutionis epidemicæ, ventris dolorem infert cum multorum flatuum emissione, quando vocatur Dysenteria sicca, diluentia acescentia copiose ingerenda & iniicienda, dein anodyno diaphoretico ad cutim determinanda materia.

X. Quæ generatur ex colliquatione humorum, in phthisicis, hecticis, purulentis, putridis, sphacelatis, omnem medelam respuit.

XI. Materia biliosa acris delirium, phrenitidem, cephalalgiam, anginam, colli pulsationem & febrem producens, ad intestina delata, cum levamine emittitur. Sed podagrica, arthritica, rheumatica & pustulosa materia, sudor, salivatio aut ulcus subpressum, minus bonam metastasin præbet, quia per alvum non satis commode hæc materia emittitur.

XII. Gravidis, puerperis, lactantibus, damnosa, & ocissime curanda, ne nimis detrahat materiem nutritioni & lactationi destinatam, aut fœtum extrudat.

XIII. Quo 1. copiosiora, magis nigra, fœtida, splendentia, cruenta, mucosa redduntur excrementa, eo pejus. 2. Inducens agrypniam, debilitatem, febrem hecticam, faciei pallorem, maciem, oculos cavos, pulsum debilem, syncopen, sitim intolerabilem, vertiginem, periculum auget. 3. Si simul fiat vomitus, singultus, respiratio difficilis, linguæ inflammatio, aphthæ, nausea, anorexia, delirium, deglutitio difficilis, angina, dysuria, cardialgia, ob consensum vel metastasin interimit. 4. Inde anodynia, adipsia, frigus extremarum, horror sine subsequente calore, flatuum pedendo exitus cum magno fœtore, quæ sphacelum indicant, mortem instare significat. 5. Diu durans exulcerat intestina, generat ani procidentiam, lienteriam, atrophiam & in tenesmum desinit; sæpe alios eodem contagio inficit.

XIV. Optima prophylaxis in epidemicis est evitare contagium, in aliis servare alvum laxam, modico semper uti cibo, cavere exhalationis excrementorum inspirationem.

XV. Ut hic ab aliis distinguatur morbus, sciendum est Diarrhœam non præbere ventris dolorem. Lienteriam deponere chylosa excrementa. Choleram materiam biliosam sursum & deorsum emittere. Hæmorrhoidum fluxum egerere sanguinem ex solis ani vasis sine ventris dolore. Hypercatharsin ab adsumto medicamento inductam esse. Volvulum non reddere per anum sed per os. Colicam non emittere excrementa.

381. HEPATICUS FLUXUS.

I. Hepaticum fluxum sine dolore distinguunt ab aliis alvi profluviis Auctores, egestione copiosiore humoris serosi instar loturæ carnis, qui magis nigricans ad Hepaticum fluxum spurium reducitur.

II. Hunc fluxum producere solent 1. Morbi acuti, ardentes, febriles, in colliqua-

liquationem transeuntes. 2. Morbi chronici superveniente corruptela spontanea omnem fere cohærendi potentiam exstinguente. 3. Actio hepatis debilior materiem biliosam imperfecte præparatam copiosius per coledochum in duodenum deponens. 4. Sanguis venæ portarum liquatus per vasa cruenta mesenterii relaxata in cavum intestinorum stillans.

III. Ratione copiosioris evacuationis omnia fiunt, quæ in humorum defectu tradita sunt. Quæ quoque ex remanente humore colliquato oriuntur, facile ex generali cognitione Colliquationis intelliguntur. Actio hepatis particularis in ventre producit frigiditatem, & gravitatem. Corpus totum pallet, friget, emaciatur; generatur inappetentia, fastidium, & apepsia.

IV. Morbus curatu est difficilis. Interne longo tempore adhibenda roborantia, antiseptica, stomachica; ne effusa retineantur aliquid rhabarbari his admiscendum. Abdomini applicanda roborantia stomachica.

382. LIENTERIA.

I. Copiosa, frequens, alimentorum vix mutatorum per alvum egestio, vocatur Lienteria.

II. Adesse debet in hoc morbo adsumtio alimentorum, sed deficiens transitus per lactea, cum valente actione propellente ad anum, sed exstincta pepsi.

III. Dum mucus intestinorum copiosior vel viscidum, crudum, putrefactum tenax, bilis viscosa vel deficiens obturat oscula lacteorum, confectus chylus devolvitur ad anum, quod in aphthis sæpe observatur. Hoc ex linguæ & faucium inspectione, ventris intumescentia, & excrementis viscosis, conjicimus. Quando purgante resolvente saponaceo, amaro, oscula sunt aperienda.

IV. Sed via intercipitur per lactea vasa si glandulæ mesenterii strumosæ aut scirrhosæ sint. Difficile cognoscitur & curatur: grumosa, resinosa resolventia ingerenda & ventri adplicanda cum frictione ad curationem.

V. Ventris intumescentia cum frigoris sensu arguit actionem intestinorum absorbentem exstinctam esse, quando per roborantia stomachica vires intestinorum sunt augendæ.

VI. Continuata illa evacuatione corpus privatur suo pabulo, unde debilitas, pallor, atrophia, macies, vertigo, syncope, respiratio difficilis, sitis. Accedente corruptione ex defectu generantur dolores, cachexia, maculæ, pustulæ, oris ulcera, dysenteria, excrementa fœtentia, nigra. In intestinis sæpe generantur vermes, multique flatus, & tormina. Flatus post dejectionem emissus juvat, ut & ructus acidus, qui antea non adfuit. Tandem consumitur corpus phthisi, vel extremæ partes & articuli tument.

383. CŒLIACA.

I. Frequentior & copiosior alvi egestio, in qua excrementa aliquomodo præparata cum chylo simul deponuntur, Cœliaca vocatur.

II. In ea ventriculi & intestinorum coctio aliquomodo valet, sed interceptus est transitus præparati in vasa lactea.

III. Eadem fiunt, quæ in Lienteria proponuntur.

IV. Tota curatio consistit in aperiendis vasis lacteis obstructis, unde in principio eccoprotico resolvente intestina expurganda, dein resolventibus ingestis & ventri adplicatis, atque frequenti abdominis frictione obstructa lactea reseranda.

384. VOLVULUS.

I. Vehemens abdominis dolor circa locum intestini ilii, in quo generatur vomitus omnium contentorum, manente alvo constipata, vocatur Volvulus, Ilia-

ca passio, Tormentum, Chordapsus, & Miserere mei. Conjunctis his facile distinguitur a Vomitu, Alvo adstricta, & Colica.

II. Omnes causæ validum dolorem intestinis tenuibus vel mesenterio inferentes, quæ simul concitant intestinorum & ventriculi inversum motum, hunc morbum inferre possunt.

III. Alvi excrementa compacta subsistentia, aliena duriora deglutita, concreta, cacochylia, vermes, venena aut acrimonia quævis, transitum per intestina impedientia, clysmate molli sunt eluenda, & abdomen fovendum cataplasmate calido: post ejectionem anodyno compescendus motus inordinatus. Corruptus humor in intestinis genitus vel eo depositus, bilis acris, & melancholia Volvulum inferens potu copioso antiseptico prius eluendus, dein motus anodynis compescendus.

IV. Hernia quævis cum exitu intestini, nisi mature reponatur certissimam mortem infert.

V. Intestinorum vel & mesenterii inflammatio, erysipelas vel rheumatismus, transitum intercipiens excrementorum periculosissimum Chordapsum infert fotu & clysmate antiphlogistico, atque phlebotomia curandum. Eadem autem constrictio a convulsicne, vel per consensum, in ischuria, stranguria, dysuria, gravidis, parturientibus, vomentibus, colicis, atque in diarrhœa & dysenteria, anodynis antispasmodicis est curanda.

VI. Morbi autem acuti, febriles, materiem ad intestina deponentes anodynis diaphoreticis ad cutim determinandi.

VII. Omnia ventriculi & intestinorum contenta, humoresque in has partes confluentes, atque quædam aliena vomitu reddi possunt; unde stercora, clysmata, subpositoria, vermes, bilis, melancholia, pus, ichor, vomitu ejecta fuere.

VIII. Vomitus & ventris dolor semper adsunt cum alvo adstricta. Flatus, borborygmi, ructus, sæpe generantur motu inordinato. Si crepitus fœtens pedendo exit moriuntur. Stipatur anxietate, inquietudine, ani contractione, abdominis intumescentia, fastidio, febre, debilitate. Doloris cessatio, syncope, frigus extremorum, convulsio, alvi excrementa fœtida exeuntia, & sudor frigidus, instantem mortem denuntiant. Singultum, stranguriam, ischuriam, dyspnœam, delirium per metastasin vel propagationem inferens, periculum auget: parotides autem sæpe juvant.

IX. Varietas causarum non admittit generalem curationem, quare globulus plumbeus, exhibitio mercurii, inflatio aeris vel fumi nicotianæ, vomitorium, acre clysma, summo cum periculo adhibentur.

385. CHOLERA.

I. Vehemens & copiosa materiæ acris, plerumque biliosæ rejectio per os & anum, quæ raro ultra 24. horas vel duos dies extenditur, dicitur Cholera. Interdum multi flatus cum violentia eodem modo emittuntur, quando dicitur Sicca.

II. Violens & perturbatus ventriculi & intestinorum motus, quo contenta harum partium, & quæ per ductum choledochum, pancreaticum, & vasa meseraica, influere possunt, ejiciuntur, Choleram causat.

III. Ingesta copiosiora, maxime pinguia, & dyspepta, in cavo ventriculi & intestinorum retenta, cacochyliam rancidam producentia, hunc morbum sæpe generant, qui post ejectam materiem & sedato tumultu, sine multo periculo cessat: conducit adjuvare potu tenui saponaceo acescente evacuationem, & dein narcotico stomachico acido sedare concitatum motum.

IV. Interdum vero sine prægressa illa causa, generatur materia Biliosa corrupta copiosior, producens leipyriam, cum multa anxietate & ardore, in organo bilioso & vena portarum, quæ erumpens in cavum ventriculi & intestinorum,

dirissi-

dirissimum hunc morbum infert: hic in principio, ut præcedens species curandus, sed si diu vomuit; statim anodynis, sed parva dosi sæpe repetita in parvo vehiculo, curatio absolvenda.

V. Interdum vero sine materia visibili in dentitione, dolore, graviditate, concitatur in his partibus tumultus, quo loco ejectionis materiæ biliosæ, multi emittuntur flatus. Cavendum tunc a vomitorio & purgante, sed anodynis, nervinis, stomachicis sedandus est motus.

VI. Mense Augusto ut plurimum generatur in aere quædam malignitas, quæ periculosissimam & brevi necantem Choleram infert. Experientia constat frequentiore & majore dosi opii hunc morbum sedari posse.

VII. Quæ per vomitum & alvum ejiciuntur, sunt copiosa, plerumque biliosa, pinguia, rancida, acria, inferentia nauseam, tormina, anxietatem, dolorem lumborum, ventriculi & ventris intumescentiam aut convulsionem: dein in reliquo corpore, ardorem, inquietudinem, febrem, debilitatem. Si inde fiant extremorum convulsio, aut frigus, sudor frigidus, oculi excavati, facies cadaverosa, syncope, singultus, urinæ subpressio, vocis defectus, pulsus debilis vacillans, brevi tempore moriuntur ægri.

386. HYPERCATHARSIS.

I. Post datum medicamentum purgans major alvi egestio concitata, quam quæ sanitati aut morbo convenit, Hypercatharsis vocatur.

II. Generatur hoc malum a medicamento purgante fortiore, vel majore dosi, dato, vel adhærente plicis intestinorum: aut quando dosis prior ingesta non soluta, a sequente simul solvitur. In hoc casu danda potio largior & acidula, dein tumultus compescendus anodyno.

III. Ætas tenella, puerpera, gravida, convulsioni ex mobilitate obnoxii, ex minima interdum dosi in Hypercatharsin incidunt, & multa alia mala: his si purgans dandum est, istud anodyno permiscendum, & parva copia sæpe repetita exhibendum: ipsa hypercatharsis nata anodyno nervino compescenda.

IV. In cholera, melancholia, dysenteria, bile acri, purulentis, phthisicis, hecticis, putridis, colliquativis, aliave tenuitate laborantibus, dosis mediocris purgantis, facta derivatione ad alvum, tantam non raro concitat hypercatharsin, quæ nullis auxiliis auscultat. Hoc in casu statim danda iteratis vicibus anodyna, calefacientia, refrigerantia, roborantia, antiseptica pro natura humoris peccantis.

387. TENESMUS.

I. Frequens & irritus conatus egerendi alvum, non exonerans alvi excrementa, sed sæpe aliquid sanguinei vel mucosi, dicitur Tenesmus.

II. Multæ causæ ob diversam curationem ad sequentia genera referri possunt.

III. Omne irritans in ano relictum, ut aliena deglutita hic subsistentia, calculus hic natus asperior, vermes vellicantes, suppositoria acria indita, & purgantia acriora exhibita pariunt Tenesmum brevi post horum ablationem cessantem.

IV. Sed morbi ipsius ani, inflammatio, erysipelas, fissura, fistula, ulcus, hæmorrhoides, topicis adplicatis his morbis aptis curandi, si Tenesmum inferunt.

V. Curatu autem & cognitu est difficilior natus ex materia catarrhosa, pituitosa acri, biliosa, melancholica, erysipelatosa, febrili, putrida, cruda, acri, rheumatica, ad anum deposita, quia hujus materiæ variam emendationem, evacuationem & derivationem exigit.

VI. Si vero Mucus abrasus fuerit in alvi fluxu & maxime in dysenteria, aut transitu stercoris durioris, indita mollia sanant, quibus admiscenda antiseptica, si remanens mucus simul sit acrior.

VII. Denique Anus ex consensu tenesmum infert in morbis intestinorum reliquorum, hypochondriorum, vesicæ, urethræ, perinæi, prostatarum, vaginæ, uteri, in ischuria, stranguria, gravidis, abortientibus, parturientibus, fœtu mortuo, puerperis, menstruantibus, lochiorum & mensium subpressione, qui curatur generali curatione consensus, & sublatis morbis consensum facientibus.

VIII. Continuus ille egerendi conatus sæpe generat abortum, procidentiam, hæmorrhagiam: & ex materia irritante exspectamus ani ulcus, fistulam, condyloma, hæmorrhoides: atque stercora, biliosa, purulenta, ichorosa, mucosa, varia reddit: sæpeque infert stranguriam ex consensu.

388. COLICA.

I. Colica passio ex intestini coli dolore nomen habet, sed his temporibus perperam omnem ventris dolorem exprimit, modo non sit in partibus externis.

II. Proprie enim a dolente intestino colo nomen habere debet, quia a mesenterio & tenuibus intestinis dolentibus, Passio Iliaca vocatur. Dolores ventriculi, hepatis, lienis, renum, vesicæ, & uteri, ad dictarum partium morbos referuntur: & qui occupant integumenta & partes ambientes, a colica distinguuntur.

III. Ad eruendas causas & formandam prognosin observant an sit fixa, vaga, locum mutans, constans, periodica, intermittens, pertinax, palpitans, elevata, propagans, metastasin faciens: huc pertinet Chordapsus & Colica pictoniensis.

IV. Causæ multæ reduci possunt 1. Ad materiem in cavo intestinorum hærentem. 2. Aliunde natam ad intestina delatam. 3. Ad consensum ex nervis adfectis. 4. Ad morbos intestinis & mesenterio proprios qui dolores inferunt.

V. Ingesta aliena, acria, spirituosa, aromatica, stimulantia, vomitoria, purgantia, ut & venena, si tenuia sunt statim vomitu reddenda, alias per alvum eliminanda, aut actione corporis subigenda. Duriora & insolubiliora, ingestis oleosis, pinguibus, promovenda. Acria in intestinis nata purgantibus eliminanda, & nova generatio prævenienda.

VI. Sensim vero introducta cacochylia, biliosa, pinguis, rancida, putrefacta, non solum eductione eget, sed & temperanda acidis, saponaceis, cum abstinentia a pinguibus & abundantia.

VII. Aer copiosior in intestinis motu turbato, putredine, vel fermentatione natus, & sensim auctus, distendendo dolorem infert, qui anodynis, antispasmodicis, carminantibus, compescitur.

VIII. Humores acres vel in toto corpore, vel quadam parte geniti, ad intestina delati, pro natura materiæ & morbi varia præbent signa & curationes. Uti in podagra, arthritide, catarrho, cachexia, cacochymia, cruditate, scorbuto, materia melancholica, evacuatione subpressa, sudoris, perspirationis, urinæ, salivationis, alvi, ulceris, hæmorrhoidum; In acutis febribus, ardentibus, epidemicis, contagiosis.

IX. Condolent sæpe intestina ab aliis adfectis partibus. Ut cum utero, in gravidis, abortientibus, parturientibus, puerperis, menstruantibus, catameniis vel lochiis subpressis, aliisque uteri morbis. Vel cum renibus in calculo, diaphragmate, hepate, pedibus. Denique morbi nervorum & eorum succi, frequentissime colicam inferunt, quæ ut morbi consensus & nervorum est curanda.

X. Omnes denique morbi dolorem inferentes occupantes Intestina vel Mesenterium, ut hernia, paralysis, inflammatio, erysipelas, convulsio, mobilitas, hysteria, animi pathemata, rheumatismus, pro natura causæ variam curationem exigunt.

XI. Ægri hoc dolore pressi fiunt inquieti, anxii, vigilantes, sæpe decumbunt in ventrem, audiuntur murmura, flatus; hi, si per ructum vel maxime per crepitum

pitum exeunt, levant. Ventriculum in consensum trahens, ut fiat vomitus, nausea, fastidium, cardialgia valde malum. Ut & convulsio, cephalalgia, epilepsia, delirium, syncope. Aut alvus constipata, vel stercora caprina emittens, urinam subprimens, auget malum. Periculosum est si generetur extremarum paralysis, aut frigus. Sæpe producit tympanitidem, ascitidem, hydropem; interdum suppurationem, icterum, & multa alia mala, ex diversa causa colicam inducente.

XII. Quoniam curatio sequi debet causam, ea varia est, ut plurimum tamen ex incerta causa nata compescitur, anodynis, carminantibus, actu calidis ad ventrem adplicatis, clysmatibus, purgantibus, & emollientibus, interdum antacidis absorbentibus.

389. BORBORYGMOS.

I. Sonus in intestinis concitatus ab aeris involuntaria commotione, vocatur Borborygmos, quibusdam Murmur & Rugitus.

II. Materia est aer vel naturalis, vel productus fermentatione, putredine, corruptione, effervescentia, aut motu intestinorum inordinato.

III. Inde 1. Farinosa, olera, leguminosa, fructus, dulcia, mellita, saccharata, cerevisia recens, mustum, aliaque facile fermentantia, Borborygmum concitant: quæ ergo in his evitanda, & fermentatio compescenda spirituosis, aromaticis, carminantibus. 2. Dyspepta, pinguia, cruda, ipsaque cacochylia & bilis aliique humores, si corrumpendo vel putrescendo Borborygmos faciunt, condienda acidis saponaceis, & leni alvi ductione evacuanda. 3. Ventriculi, & intestinorum actio debilior, aut impletio muco vel pituita, impediens adsumtorum pepsin, sed permittens spontaneam corruptionem, stomachicis, amaris, saponaceis, & roborantibus curanda.

IV. Intestina 1. Aere impleta agitata, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, animi pathematibus aut convulsione, si borborygmos faciant, anodynis nervinis compescenda. 2. Quod etiam faciendum in ictericis, nephriticis, menstruantibus, gravidis, puerperis, arthriticis, podagricis, melancholicis, lumborum vel coxæ dolore laborantibus, aut a pedibus refrigeratis, si intestina per consensum inordinate moveantur. 3. Sed intestina irritata, purgante, vomitorio, veneno, ablatione eorum, & dein adhibito anodyno sunt compescenda. Hernia reponenda, alvus adstricta reseranda, dysenteria, volvulus, colica, cardialgia, borborygmos producentia, solito auxilio eorum morborum curanda. 4. Si humores acres, in scorbuto, catarrho, prohibita perspiratione, vel sudore subpresso, podagra, arthritide, febre, rheumatismo, ad intestina per metastasin fecerunt Borborygmos, acre istud ad solita loca derivandum, & præcipue ad cutim.

V. Borborygmi nihil boni præstant, sed in cacochylia, bile aliena, & melancholia, sæpe alvi egestionem præsagiunt.

VI. Quia tot variis nascuntur causis borborygmi, nulla generalia esse possunt Carminantia, nisi sint Anodyna, quæ minuendo motum & sensum ex quacumque causa concitatum, inordinatum motum intestinorum compescunt.

390. CREPITUS.

I. Aer seu Flatus in colo vel recto intestino collectus, cum sono, vel pedendo, emissus per anum, Crepitus a medicis vocatur.

II. Colligitur & generatur hic ut reliqui flatus. In diarrhœa & lienteria cum strepitu emitti bonum. Colicis summum levamen adfert. In Dysenteria frequens emissio, quando vocatur dysenteria sicca, epidemicis, hystericis, & mobilitate laborantibus plerumque nullum levamen adfert.

III. Cum ſono exire vires pellentes arguunt: pedendo emiſſi debilitatem: fœtidi corruptionem aut ſphacelum indicant: retenti malum augent.

IV. Curatio ex generali flatuum curatione petenda.

391. VERMES INTESTINORUM.

I. Tres ſpecies vermium in inteſtinis deteguntur. 1. Minutiſſimi, quos Aſcarides vocant, in inteſtino recto præcipue hærentes, pruritum ani inducentes, & cum excrementis ſatis copioſe exeuntes. 2. Teretes, totum tractum inteſtini & interdum ventriculum occupantes, craſſitudinem ſtraminis & longitudinem pedis interdum ſuperantes. 3. Tæniæ ſeu Lati & Plani, quaſi ex multis inter ſe nexis, incredibilis interdum longitudinis, minus autem quam præcedentes, frequentes.

II. Alimenta adſumta, vel humores in cavo inteſtinorum ſubſiſtentes, donec ova vermium excludantur, præbent vermibus nidum & pabulum: unde cacochylia, infarctio ventris, ventriculi & inteſtinorum debilior actio, atque deficiens ſaponacitas & efficacia confluentium humorum in inteſtina, toties in pueris & debilibus hominibus, Lumbricos inteſtinorum producunt.

III. A vermibus hic hærentibus duo genera ſymptomatum, uti videtur, concitantur. 1. Morbi inteſtinorum concedentes vermium generationem ſua propria producunt inſuper ſymptomata, quæ vermibus adſcribuntur. 2. Vermes ipſi ſuo motu inferunt tormina, nauſeam, faſtidium, inſolitum inteſtinorum motum, convulſionem, pavores, conſumtione chyli, & pepſis perturbatione multa alia mala inferunt, ut detectu ſit difficile an adſint ſi non ſimul exeant: ſed Aſcarides exeuntes pruritum & teneſmum inducentes facilius deteguntur.

IV. Nidus vermium eſt deſtruendus amaris, ſaponaceis, ſalibus lixivioſis, quæ pituitæ vel muci tenacitatem ſolvunt. Solutum eccoproticis eſt ejiciendum. Actio ventriculi & inteſtinorum eſt adaugenda ſtomachicis, roborantibus, ut impediatur novorum generatio. Si Aſcarides adſint, indito parvo ſuppoſitorio ex terebinthina cocta ad duritiem, in ano, quoties exonerata eſt alvus, prævenitur eorum generatio. Quæ dicuntur de Mercurio & Antimonio, aliiſque vermes necantibus, infida ſunt & periculo non carent.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

Organa remota bilis confectioni inſervientia, ſunt Omentum (372) Lien & Portarum vaſa; proxima vero Hepar & Cyſtis fellea, quæ partes variis morbis corripiuntur, inter quos Hepatitis ſpeciale nomen obtinuit. In his confecta Bilis morboſa ejuſque Calculus hoc titulo exponitur, ſed Icterus (117) & Melancholia (132) deſcripta ſunt.

392. LIENIS MORBI.

I. Viſcus in hypochondrio ſiniſtro hærens, pendulum a diaphragmate, ſanguine multo minus concreſcibili in cellulis ſuis turgens, emunctorio ſpeciali carens, motu particulari donatum, Lien ſeu Splen dictum, varios patitur morbos.

II. Ejus Ablatio, & Defectus, quando hepatis moles ut plurimum invenitur major, demonſtrat ejus actionem ad vitam non admodum requiri. Locus alienus incurabilis alios mentitur tumores.

III. Vulnera magna Lienis, mortem inferre ſolent; ejus Contuſio & Compreſſio ſæpe indurationem parit non facile ſolvendam.

IV. Qui

IV. Qui Lienis Tumore laborant Lienosi dicuntur, qui morbus sæpe cum scorbuto, melancholia, colo, vel parte hepatis sinistra tumente confunditur: sæpe autem tumet ex hydrope, hydatidibus, vel laborat laxitate & frigiditate; hi liberari solent alvi fluxu superveniente, nisi ille producatur compressione cisternæ lumbaris. Hujusmodi tumores ob varias causas non facile admittunt curationem, nisi quæ ex causa tumorem producente deducta sit. Lienis tumor durus, scirrhosus, strumosus, interna & externa topica resolventia cum leni frictione exigit.

V. Eodem quoque modo curatur Lienis Obstructio: sed ejus Inflammatio, quibusdam Splenitis dicta, Dolor, Abscessus, Ulcus, & Corruptio a generalibus non recedit, nisi quod sedulo lapsus humoris in cavum ventris sit præveniendus. Dolor Coli, qui alvi ductione curatur facile, non raro Lieni adscribitur. Dolor autem ex valido cursu curatur sponte subsequente quiete.

393. PORTARUM MORBI.

I. Vas circulatorium in ventre hærens, partim venosum, partim arteriosum, cum intermedio trunco, sanguinem recipiens ex organis chylopoieticis, conducens per hepar in venam cavam, humorem bilis secretioni subpeditans, Portarum vena dictum, æque quam alia organa corripitur morbis, licet raro describuntur.

II. Quia actione cordis & arteriarum sanguis venis portarum receptus duci nequit in venam cavam per hepar, sed juvatur speciali actione hujus vasis & capsulæ glissonii, illa actio debilitata vel ob ablatum sustentaculum minus juvata, aut per rigiditatem aut laxitatem impedita, sanguinem in toto hoc vase colligit, istud tumere facit, anxietatem, gravitatem, & contenti corruptionem, inducit, qui tunc sanguis corruptus Melancholia (132) vocatur. In hujus principio artificiali frictione, concussione, corporis exercitio, & ingestione atque adplicatione roborantium, actio illa est adjuvanda: diutius si duravit ut melancholia curandus morbus.

III. Nisi accedente sanguine Lienis minueretur cohærendi potentia sanguinis contenti in sinu portarum, frequentissima fieret Obstructio; ea autem si facta fuit, sanguine grumoso, externa compressione, vel hepatis aliquo morbo, generat sanguinis quoque nimiam adcumulationem, & bilis defectum, quæ mala curanda resolventibus longo tempore adhibitis. Sanguis ille materia biliosa dives, minus motus & diutius stagnans in atram bilem convertitur.

IV. Sanguis in his vasis sensim majore copia collectus, post intumescentiam & anxietatem hypochondriorum & multa alia mala, sibi sæpe pandit viam motu retrogrado per vasa brevia in ventriculum, mesenterica in intestina, hæmorrhoidalia ex ano vel hæmorrhoidibus, cum vel sine levamine pro natura sanguinis melancholici evacuati, & relictis partibus adfectis. Horum curatio in melancholia (132) tradita est.

394. HEPATIS MORBI.

I. Viscus in ventre maximum, a diaphragmate pendulum, præcipue in dextro hypochondrio locatum, intus solidum, cujus vasa non collabuntur inanita, arteria parva generali, sed majore ex vena portarum veniente, nervis & ductu choledocho, donatum, bilem ex adlato sanguine conficiens & secernens, Hepar dictum, ob duplicem receptum sanguinem, specialem actionem & humorem, multos patitur morbos.

II. Ejus Contusio, Vulnus, Compressio, ob intricatam friabilem ejus fabricam, ingentem copiam vasorum, effusionem sanguinis in cavum ventris, usum præstantissimum in bilis secretione, & facile supprimendam circulationem, pejo-

pejora inferunt, quam in partibus reliquis, sed tamen solito modo curanda.

III. Hepar præ aliis partibus facile obstruitur a sanguine ferendo per arteriam portarum, vel concreta bile in ductu choledocho, unde toties nascitur Durities, Tumor, Scirrhus, qui morbi intercipiendo liberam circulationem colligunt sanguinem in vena portarum, & bilis exitum intercludunt, medicamentis resolventibus hepaticis curandi.

IV. Hepatis Dolor præcipue in ejus parte ligamentosa, diaphragma, & pleuram non raro in Consensum trahit, unde sæpe tussis, difficilis respiratio, pleuritis, quæ superveniente alvi fluxu curantur. Ille dolor cum ardore & pulsatione ad Hepatitidem refertur. Actio ejus debilior inducit hypochondriorum frigiditatem, gravitatem, intumescentiam & non raro hydropem.

V. Ejus Corruptio, Colliquatio, Abscessus & Ulcus, mortem inferunt, nisi per aperturam in abdomine factam, natura corpus ab alieno illo humore liberet. Calculus & Vermes, non nisi post mortem in cadaveribus deteguntur.

395. HEPATITIS.

I. Si invenitur in dextro præcipue hypochondrio tumor ad adtactum dolens, sine rubedine externa, sed cum magna anxietate, febre continua, colore ictericio per totum corpus, & calore urente, ille morbus vocatur Hepatitis seu Icterus ex hepatis inflammatione.

II. Præter generales inflammationis causas producitur Hepatitis. 1. Contusione vel cucurbitulis ad hepar adplicatis. 2. Validiore Circulatione, per motum corporis, febrilem, vel acria, aromatica, calefacientia, spirituosa aut vomitoria ingesta. 3. Frigore coagulante, præcipue si corpus prius incalescat, uti in frigidæ ingurgitatione, natatione, expositione aeri frigidiori. 4. Abstinentia a potu, aut siti diutius tolerata. 5. Materia biliosa, melancholica, purulenta, ichorosa, in hepate collecta, vel per metastasin ad id delata. 6. Denique aliis hepatis morbis inflammationem concitantibus, ut a scirrho, atheromate, struma, vermibus, obstructione.

III. Ita Hepar inflammatione obsessum producit varia symptomata. Nam 1. intumescens & dolens obtuse, producit hypochondriorum dolorem, qui sæpe ad jugulum extenditur, pulsationem, tumorem. 2. Intercipiens bilis transitum generat icterum, stercora albicantia, alvum constipatam, urinam icteritiam. 3. Ex impedito sanguinis transitu per hepar generatur ventris gravitas, anxietas, decubitus impossibilis, alvi fluxus, hydrops. 4. Ex Consentiente vel magis adfecto Ventriculo, producitur cardialgia, cibus torquet ventrem, anorexia, vomitus, nausea, syncope. 5. Sed magis adficiens Diaphragma, parit difficilem respirationem, tussim, singultum, sputum copiosius, suffocationem, pectorisque symptomata. 6. In toto Corpore, colorem icteritium, horrorem, febrim, pulsum debilem, rigorem, pustulas, vocis raucedinem.

IV. Ita nata in hepate Inflammatio varium exitum habet. 1. In Sanitatem si sensim cum inflammatione reliqua minuuntur symptomata, alvi excrementa magis tincta prodire incipiunt, & urina minus colorata. 2. In Indurationem diu permanentem. 3. In Abscessum, suppurationem vel ulcus. 4. Corruptelam, phthisin, hecticam, dysenteriam. 5. Mortem. In quibus omnibus varia accedunt hepatitidi symptomata.

V. Nata inflammatio antequam in alium morbum abierit, statim resolvenda sanguinis missione, exhibitis diluentibus resolventibus, saponaceis, antiphlogisticis, antisepticis; adplicatis iisdem ad hepatis regionem; injectis clysmatibus mollibus antiphlogisticis, quæ alvum laxant; biliosæ materiæ eliminatio promovenda per blanda & refrigerantia alvum ducentia.

396. CYSTIS MORBI.

I. Receptaculum bilis hepati adhærens, confectam bilem in se recipiens, conservans in opportunum tempus, amaritudinem & flavedinem ei concilians, dein emittens per ductum cysticum in communem & ita in duodenum, præter morbos Bilis, quosdam speciales morbos patitur.

II. Ejus Compressio a tumefacto hepate vel ventriculo, non permittit bilis collectionem. Vulnerata vel rupta Cystis fundit bilem in ventris cavitatem. Obstructa a calculo aut bile nimis tenaci, ultra modum tumet cum anxietate præcordiorum & colore icteritio; cavendum ne pertundatur. Inflammata contrahitur, bilem neque admittit, neque emittit. Convulsa, icterum abeuntem & redeuntem producit antispasmodicis curandum.

397. BILIS MORBOSA.

I. Vera bilis hepatica & vesicaria quantitate peccans, degenerata, alieno loco detenta, Bilis dicitur morbosa. Ob similitudinem humor quivis morbosus tenuis acer, calorem inferens, maxime si flavescat, dicitur etiam Bilis morbosa, quamvis sit Pinguedo liquata, acris, rancida.

II. Bona bilis raro abundat, nisi post longum jejunium, vel quando ejus exitus est denegatus, uti in ictero: sed morbosa infert multa mala, ut infra constabit. Abundans sponte reddi solet vomitu vel alvi fluxu, & adjuvatur vomitoriis & purgantibus.

III. Hepar scirrhosum, obstructum, intercipiens bilis secretionem & depositionem, cum tumore hypochondrii; aut ductus choledochus obstructus, intercipiens bilis exitum, parit icterum, cum albis alvi excrementis, non curandum nisi concessa via bili.

IV. Flavus color bili naturalis, in vesica fellea hærenti præcipue communicatus, forsan ab adlato sanguine per arteriam hepaticam productus, ab acidis mineralibus in viridem; ab alcalicis in intensiorem flavedinem convertitur; corruptione & inspissatione ad nigredinem vergit: multa in morbis suggerit indicia, dum ejicitur bilis per os vel alvum, vel miscetur sanguini in ictericis. Nam Pallidior fit bilis in chlorosi, debilitate, cruditate, & alia imperfecta præparatione: quæ curanda amaris calefacientibus, roborantibus. Flavum nimis colorem & vitelli consistentiam adquirit in infantibus post ejectum meconium, quam bilem colostro, vel leni eccoprotico, commode ejicimus; hæc autem retenta, accedente aciditate adsumtorum, facile viridem colorem induit. Sed Liquescens circulantibus mista, corpus colore icteritio tingit. Cum prædominante acido in primis viis convertitur in colorem Cœruleum, seu Viridem, quem Æruginosum, Porraceum, Glasteum, vel Isatodem vocant: qualis bilis per alvum præcipue est exoneranda, ejusque aciditas alcalicis & alcalescentibus est extinguenda. Nigra autem bilis ex corruptione vel admistu sanguinis venæ portarum in Melancholia (132) exponitur. Iidem colores inducti ex mutata pinguedine, adsumtis pinguibus, abstinentiam, & usum saponaceorum, cum stomachicis exigunt.

V. Bilis cohærendi potentia oleo tenui comparanda si major fiat, in Tenacitate, Visciditate, & Vitellina, vel concreta Grumosa, aut Amurcosa, resolventibus amaris, alcalicis est minuenda & educenda. Calculos autem formans speciali titulo exponi solet.

VI. Bilis ut alii humores Corrupta, varios induit colores & consistentiam cum vehementi acrimonia, quæ exstingui vix potest, sola leni alvi ductione eliminanda, acidisque saponaceis infringenda.

VII. Ejus Fluxus & depositio impedita, & ita sanguini mista, Icterum (117) pro-

producit: sed ex rupto organo fusa bilis in cavum ventris incurabilem Tympanitidem (342) generat.

VIII. Morbosa bilis multa & varia inducit symptomata. 1. Ex abundantia, defectu, colore, consistentia & corruptione. 2. In primis solis viis hærens vel per totum corpus dispersa, aut ruptis repagulis effusa. 3. Retenta vel simul excreta. 4. Cessante ejus naturali functione in chyli præparatione. 5. Parte varia quam sanguini mista præcipue adgreditur. Hæc omnia inter se composita infinita fere symptomata producunt.

398. CALCULUS IN BILIS ORGANIS.

I. Corpus alienum, concretum, raro lapideum in organis bilis natum, vocatur tamen Calculus (237.)

II. Numerus, figura, & magnitudo calculorum sunt incerta, & ad cognitionem & curationem vix quidquam præstant.

III. Quidam flammam alunt, alii non ardent; supernatant vel subsident; flavum, lividum, viridem, nigrumve colorem habent; alii facile in lixivio solvuntur, alii difficilius, quod nimis sero detegitur.

IV. Frequentissima materia est pars Bilis oleosa, lentescens, concreta, quæ sanguini venæ portarum mista varium præbet colorem, & odorem si comburitur: interdum Mucus lacunarum ductus choledochi vel cystis, non inflammabilis, magnum numerum calculorum præbet.

V. Frequentissimus locus est in cyste exitum bilis intercipiens cum anxietate, cardialgia, & ictero; eodem etiam modo in ductu communi hærens reddere facit alvi excrementa albicantia cum cyste turgida, & interdum rupta. In radicibus felleis hærens cystem fere vacuam relinquit. Depositi calculi in intestina non raro liberant, & cum excrementis emittuntur.

VI. Optima curatio consistit in salibus alcalinis cum leni alvi ductione, quibus materia pinguedinosa & mucosa concreta solvitur & expellitur. Pertusio vesicæ fellis ut quidam præcipiunt, non caret periculo, & fistulam relinqueret.

TITULUS IV.

DIURESIS MORBOSA.

Diuresis tria genera morborum complectitur, quorum primum refertur ad Urinam ipsam in morbis humorum generalibus (189) descriptam. Alterum pertinet ad Organum, Renibus, Ureteribus, Vesica & Urethra constans. Tertium continet varios morbos Secretioni & Excretioni urinæ adscriptos. Nephritidem (347) ad lumborum morbos retulimus.

399. URINÆ ORGANI MORBI

I. Partes omnes simul sumtæ, quæ urinam secernunt, deferunt, retinent per aliquod tempus & dein emittunt, Urinæ Organum constituunt, quibus præter motum vitalem quædam actio particularis concessa est, qua hunc specialem motum efficiunt.

II. Morbi renibus, ureteribus, vesicæ & urethræ proprii, & qui pertinent ad specialem secretionem, fluxum & evacuationem urinæ pertinent, propriis in titulis proponuntur. Consensus autem & metastasis huc referuntur.

III. Inter urinæ vias, pulmones, pleuram & pectus maximus viget Consensus. Inter has vias, vaginam & uterum in feminis, atque cum intestino recto & te-

& testibus in viris, nexu vel adtactu exercetur Consensus. Interdum quoque observatur inter has & intestina. Hic Consensus in praxi observandus est.

IV. A Pectore, Lumbis & Coxa commode fieri solet Metastasis ad vias urinæ: inde vero ad Pectus vel Caput, mala producitur metastasis.

400. RENUM MORBI.

I. Corpora duo fabæ romanæ figuræ; intus lumbis incumbentia; arteria & vena majore, pluribusque nervis ditata, quam eorum magnitudo requireret; actione particulari donata; secernentia ab adlato humore urinam, quam in ejus pelvim colligunt, & ureteres deponunt, Renes vocata, varios generales & speciales patiuntur morbos.

II. Inter frequentissimos morbos est Calculus (237) qui a quibusdam vera Nephritis (347) vocatur. Ille in renum pelvi hærens sua Mole implens introitum ureteris parit obstructionem, gravitatem, ischuriam. Ejus Duritie infert dolorem lumborum, anxietatem, hæmorrhagiam seu mictum cruentum, renum exulcerationem, abrasionem muci, urinam multo muco, arenulis, aut sabulone refertam; eadem duritie & frequenti generatione morbi longitudinem præsagit. Alias partes in Consensum trahens generat crurum stuporem, testis retractionem, colicam passionem, alvum constipatam, cardialgiam, nauseam, vomitum, anorexiam, icterum, dyspnœam, abortum, convulsionem. Ex urina simul retenta & perturbatis actionibus supervenire solent agrypnia, debilitas, cachexia, atrophia, febris, tremor, syncope, delirium, sopor. Quæ symptomata simul latentis calculi præbent signa. Curatio a generali non differt: sed mala ex consensu nata anodynis sunt simul cohibenda, alvusque laxa servanda.

III. Reliqua in renibus Aliena, grumus, vermes, viscidum, pus, obstructionem producentia, generant ischuriam, cum signis circa lumbos, vesica vacua, atque aliis malis ex retenta urina per totum corpus dispersis: quæ abigi nequeunt nisi cognitæ tollantur causæ.

IV. Renum Dolor speciem Nephritidis præbet, in ejus sola pelvi perceptus, ex acrimonia, inflammatione, erysipelate, catarrho, rheumatismo, metastasi, calculo, natus, semper aliquam molestam diuresin inferens, ex conjunctis signis distinguendus, & ex inventa causa curatio instituenda.

V. Vascula cruenta in renibus relaxata cum transeunte urina sanguinem transmittentia, præbent urinam sanguineam sedimentum cruentum deponentem, sine lumborum dolore aut pulsatione, sed potius frigiditate, roborantibus curandam. Vascula autem ex impetu majore rupta, post lumborum ardorem & pulsationem, producunt mictum cruentum phlebotomia & refrigerantibus curandum. Vascula vero corrosa aut calculo destructa, mictum cruentum producentia, oleosis, mucilaginosis, & mollibus ingestis, consolidanda.

VI. Ut aliis in partibus ex Convulsione cohibetur actio, sic in mobilitate, hysterica passione, consensu, & animi pathemate, renes contracti, non raro urinæ subpressionem inferunt, antispasmodicis curandam.

VII. Debilitata renum Actio, vel non secernit, vel utiles simul humores transmittit, qui morbi roborantibus ingestis & adplicatis ad lumbos sunt curandi.

VIII. Renes Suppurati vel Exulcerati ex urina purulenta cum signis circa lumbos cognoscuntur, & exigunt balsamica consolidantia.

401. URETERUM MORBI.

I. Canalis membranaceus ex utroque rene unus, a pelvi incipiens, sensilis, ubique non æque capax, intus muco lubricus, facta flexura vesicam intrans, ibidemque receptam urinam deponens, vocatur Ureter.

II. Hic vel ille a calculo, pure, muco, ad introitum vesicæ obstructus, ad

magnam capacitatem extenditur, & urinæ transitum intercipit; ad finem hærens calculus, cathetere tangi nequit, sed facta apertura in perinæo evacuatus fuit. Si mucus acrior vel calculus, qui sæpe in medio remoratur per ureteres transit, doloris sentitur descensus a lumbis ad inguina ad pubem. Ruptus vel vulneratus Ureter fundit urinam adlatam in cavum abdominis, vel telam cellulosam. Urinam subprimens relinquit vesicam vacuam.

402. VESICÆ MORBI.

I. Saccus membranaceus, admodum dilatabilis & contractilis, in inferiore & anteriore parte ventris hærens, in viris intestino recto, in feminis vaginæ vel utero incumbens, secretam urinam ex ureteribus recipiens, per urethram emittens, sensu acuto præditus, intus muco obductus, vasis cruentis & nervis instructus, Vesica vocatus, ex loco, fabrica, & contenta urina, varios patitur morbos.

II. Vesica ex sua sede prolapsa in scrotum, urinæ subpressionem inferens, manu reponenda, & sustentaculo conservanda; si autem ex latere saccum formavit, ut fiat quasi gemina, raro cognoscitur, nisi post mortem.

III. Crassa aut Callosa facta, vel Indurata, post longe gestatum calculum, micturitionem inferens, medelam respuit. Sed extensa, relaxata, post nimiam urinæ retentionem, reddere non potest urinam, quando immisso cathetere vacua aliquamdiu servanda. Ejus inflammatio urinam subprimens horrenda, solitis antiphlogisticis adplicatis sananda. Rupta, vulnerata, vel in lithotomia perfecta, fundens urinam in cavum ventris, vel per fistulam extra corpus, non consolidatur, nisi adjacentibus partibus adcrescat. Intus Exasperata explorationem calculi sæpe fallit. Scabiosa vel Herpetica, emittere solet urinam furfuraceam cum micturitione, injectione balsamici, antiseptici, curanda. Sed Excoriata dolorosam urinæ retentionem inferens, potu molli, & injectione mucilaginosi curanda.

IV. Vesicæ Dolor si fiat a calculo, muco acriore, vel deficiente, metastasi, inflammatione, ulcere, quod puris evacuatione detegitur, semper malum præsagium præbet, ex detecta causa curatio dirigenda. Hæmorrhagia interdum producit mictum cruentum, sed sanguis in grumum concretus urinæ exitum intercipit, diluente saponaceo solvendus, & cathetere emittendus.

V. Sphincteris sphacelus vel paralysis urinæ incontinentiam inferens, periculosissimus est morbus: sed ejus convulsio urinam supprimens, antispasmodicis curanda.

VI. Mucus internam vesicæ superficiem tegens tenacior, filamenta, sedimentum mucosum in urina præbet, vel obstipat urinæ exitum. Ejus acrimonia & defectus, dolorosam urinæ retentionem parit, atque micturitionem. Materiem quoque præbet in qua calculus formari potest.

VII. Frequentissime in vesica generatur Calculus, cujus principium sæpe habetur in renibus, dein per ureteres in vesicam delatus, accedente incrustatione mole fit major, interdum etiam in vesica incipit. Ejus generatio communi curatione calculi (237) est prævenienda; parvus natus diureticis mucilaginosis & pinguibus educendus; major si lithontriptico solvi non potest, lithotomia est auferendus. Remanens enim continuum infert dolorem; sæpe supprimit urinam; & ærumnosam vitam relinquit.

VIII. Vesica in gravidis, alvo adstricta vel tumore adjacente, compressa curatur sublatione illorum morborum & subsequente partu.

403. URETHRÆ MORBI.

I. Canalis membranaceus admodum sensilis, a collo vesicæ incipiens, in utroque

que sexu urinam transmittens, atque in viris etiam semen, intus muco lubricatus, Urethra dictus, variis corripitur morbis.

II. Hæc enim Obstructa vel Angustata a muco vel grumo, injecto abstergente est aperienda, cathetere immisso aperta servanda, ne supprimatur urinæ exitus. Sed Calculus (Ch. 1559.) artificiose educendus non reprimendus. Caruncula, Tuberculum, aut Ulcus, sistens, vel difficilem faciens, urinæ evacuationem, immissa turunda balsamica est minuenda & curanda. Mucus deficiens vel acrior, injectione balsamici & mucilaginosi curandus. Paralysis impediens ejectionem, aut urinæ stillicidium faciens, adplicatis roborantibus ad perinæum sananda: quibus etiam nimia dilatatio in feminis incontinentiam urinæ faciens post calculi eductionem, est minuenda. Sed Hæmorrhagia adplicationem adstringentium exigit.

III. Urethra adfecta in viris Intestinum rectum, sed in feminis Vaginam in consensum trahere solet. Pro differenti morbo infert mictum cruentum, stranguriam, dysuriam, ischuriam, & incontinentiam, multosque morbos in generatione tradendos.

404. INCONTINENTIA URINÆ.

I. Qui homines ad solitam vesicæ impletionem urinam retinere nequeunt, vel involuntarie urinam emittunt, ejus Incontinentia laborant.

II. Hujus involuntariæ evacuationis causæ distinguendæ sunt ad formandam prognosin & curationem. 1. Quæ fit ex animi pathemate, insomniis, risu, tussi, vomitu, potu copiosiore, periculo caret: in gravidis, parturientibus, alvi egestione, ex vesicæ compressione nata, sponte cessat. 2. Sed ex consensu in tenesmo, ani, intestini recti, vaginæ vel uteri morbis, prognosin & curationem eorum morborum præbet. 3. In sopore, syncope, apoplexia, delirio, convulsione, epilepsia, hysteria, relaxationem spincteris, vel spasmodicam contractionem arguit, & ut tales morbi curanda. 4. In senibus, paralyticis, post lithotomiam, transitum vel eductionem calculi majoris per urethram, arguit atoniam sphincteris, quæ roborantibus adplicatis est curanda. 5. In acutis febribus, remittentibus, & intermittentibus, & debilibus, nunquam bonum præsagium præbet. 6. Ex vesicæ interna excoriatione, herpete, ulcere, acrimonia vel defectu muci, aut urina acriore, & ex abusu diureticorum, nata, injectione emollientium, & consolidantium, atque potu largiore hydrogalactis curari debet.

III. Ipsum Stillicidium perpetuum in toto corpore nihil mali inducit, sed mala quæ sequuntur ex adsignatis causis sunt deducenda.

405. DIABETES.

I. Dum sine abundantiori ingestione, vel prægressa humidi collectione in corpore, homo multo majorem copiam urinæ reddit, quam in sanis fieri solet, is Urinæ profluvio seu Diabete laborare statuitur.

II. Istud profluvium si fiat propter morbosam humorum solutionem, in putridis, colliquativis, corruptis humoribus, chronicis, hecticis, hystericis, hypochondriacis, contagiosis, non est sistendum adstringentibus, sed antisepticis corruptio est cohibenda.

III. Si nascatur abusu Diureticorum, Cantharidum, Terebinthinæ & similium, sponte cessat omisso abusu eorum, vel diluentibus, emollientibus, mucilaginosis, obvolventibus, oleosis, cum narcoticis, compescitur, lac dulce in hac causa excellit.

IV. Si motus particularis renum auctus, nimis magnam urinæ copiam emittit, ille est compescendus adplicatis epithematibus ad lumbos, ingestione adstringentium, anodynorum: vel facta derivatione ad cutim per sudorifera. Hoc etiam in casu institui potuisset phlebotomia, aut alvi ductio per Rhabarbarum.

406. MICTUS CRUENTUS.

I. Sanguinis evacuatio ex urethra, cum vel ſine admiſta urina, vocatur Mictus cruentus.

II. Profluere poteſt ſanguis ex vaſis nimis dilatatis, quando intime urinæ eſt miſtus, vix ab urina cruenta diſtinguendus: ſed vaſis ruptis, ſanguis urinæ minus miſtus eſt: ita etiam ex ureteribus & veſica: ſed ex urethra vel corporibus ſpongioſis veniens, interdum ſtillat ſine emiſſa urina.

III. Si ſanguinis abundantia, uti in juvenibus, mutilato membro, hæmorrhagia, hæmorrhoidibus, lochiis vel menſibus ſubpreſſis, mictum cruentum producit, plerumque ſalubris eſt, & ad coercendum ſufficit phlebotomia.

IV. Sed natus ex inſtigato motu renum particulari, abuſu diureticorum, emmenagagorum, damnoſus eſt, & exigit diluentia, mucilaginoſa, oleoſa, largiori copia ingeſta.

V. Major autem generalis circulatio per exercitia, equitationem, elevationem ponderis, febrem acutam, ardentem, calefacientium, ſpirituoſorum, aromatum abuſum, aliaque acria ingeſta, iram, aliudve animi pathema, nata producens mictum ſanguineum, exigit refrigerantia anodyna.

VI. Sanguis autem tenuior vix coarcibilis in chronicis, catarrho, ſcorbuto, acrimonia, aliiſque colliquationibus humorum cum ſolidorum laxitate, incraſſandus roborantibus ſpeciali acrimoniæ dicatis.

VII. Sed in malignis, putridis, petechiis, vel peſte, aut dum variolæ, morbilli, pleuritis, eryſipelas, aut inflammatio, abierint in corruptelam, veniens, periculoſiſſimus eſt, antiſepticis incraſſantibus temperandus.

VIII. Calculus in renibus vel veſica hærens, aſperitate lædens vas, vetat omnia diuretica, ſed potu molli oleoſo, mucilaginoſo, anodyno adjuvandus calculi exitus, quo excluſo ſponte ceſſare ſolet, vel his adjectis quibuſdam conſolidantibus, compeſcitur.

IX. Denique qui ſequitur vulnera, contuſiones, & corroſiones harum partium, ejus curatio ex dictis morbis petenda.

X. Præter generalia ex omni hæmorrhagia, concretus ſanguis interdum ſiſtit urinæ exitum, relinquit ſæpe ulcus dictarum partium, & præbet dein urinam purulentam.

407. DYSURIA.

I. Cum difficultate, ardore, aut dolore, reddens urinam, laborat Dyſuria.

II. Quæ producitur, renum, ureterum, veſicæ, urethræ, pudendorum, proſtatarum, perinæi, ani, inteſtini recti, penis, veſicularum ſeminalium, vaginæ aut uteri inflammatione, abſceſſu, ulcere, tumore, ſcirrho, contuſione, calculo, earumque partium ſucci defectu & acrimonia: ſæpe poſt gonorrhœam, fluorem album, hæmorrhoides, teneſmum, in quibus omnibus curatio eſt dirigenda ad morbi naturam has partes adficientis.

III. Aut humores morboſi aliunde, vel toto corpore nati, ad urinæ organa delati, dyſuriam inferunt; uti in acutis febribus, arthritide, podagra, rheumatiſmo, catarrho, cachexia, ſcorbuto, putredine, corruptela, pure, ichore, abſceſſu, ſuppuratione, empyemate, bile acri, lympha hydropicorum corrupta, & perſpirabili retento, ſemper periculum auget, quia morboſi ſiſtit evacuationem, & ſpeciali curationi non obtemperat. Sed poſt tuſſim aut diſpnœam, levare ſolet, poſt cephalalgiam, dyſenteriam, volvulum, & tympanitidem, malum auget.

IV. Si vero ab acribus adſumtis, cereviſia varia, cantharidibus, acidis, rancidis, producatur, potu copioſiore, lactis, atque mucilaginoſis & reſinoſis conſtante

ſtante lenitur: ſed ab aere, vento, & tempeſtate varia proveniens, melius lenitur diaphoreticis & ſudoriferis.

V. Quæ oritur ex nephritide, calculo, aut muci defectu vel acrimonia, vel & urina acriori, emulſionibus, oleoſis, evolventibus, anodynis, ovi albumine, ſpermate ceti, amygdalis, & balſamicis eſt curanda.

VI. In gravidis, parturientibus, menſtruantibus, puerperis, mobilitate, hyſtericis & morbis convulſivis, antiſpaſmodicis curatur: ſed in ſenibus difficillime tollitur.

VII. Quia talis æger non reddit debitam urinæ quantitatem, inde fiunt deinceps morbi ex cauſa dyſuriam inducente, vel ex retenta urina, maxime cachexia, anxietas, febris, aſthma ſeu dyſpnœa.

408. STRANGURIA.

I. Frequens reddendæ urinæ conamen, quæ urina exeuns ſtatim in evacuatione ſubprimitur, ut guttatim emittatur, cum vel ſine dolore aut ardore vocatur Stranguria.

II. Hujus cauſa eſt irritamentum veſicæ vel urethræ, quo inſtigatur ad reddendam urinam, quæ urethram tangens, eam ſtatim contrahere facit.

III. Cauſæ irritantes variæ ſunt. 1. Muſtum, cereviſia recens, fermentans, liquores varii miſti adſumti, huc tandem delati, mucum urethræ ſolventes, abſtergentes, ſi ſtranguriam inferant, abſtinentia ab iis, potu hydrogalactis, mucilaginoſorum & blandis pinguibus curatur. 2. Defectus etiam muci in his partibus poſt calculi vel humoris acris tranſitum, iiſdem lenitur. 3. Sed muci acrimonia, adfluxus humoris acris ex proſtatis, aut veſiculis ſeminalibus in gonorrhœa & fluore albo, vel ſarcoma in hac parte, præter generalem horum morborum curationem, exigit immiſſionem per urethram ad locum adfectum turundæ balſamicæ, quoties urina emiſſa fuit. 4. Materia cruda, catarrhoſa, acris, in ſenibus, autumnali tempore, ſtranguriam inferens, aromaticis & diaphoreticis curatur: in hydropicis malum eſt ſignum. 5. A morbis veſicæ, urethræ, proſtatarum, & calculo hic hærente proveniens, eorum morborum curationem exigit. 6. Sed ex conſenſu inteſtini recti, ani, perinæi, vaginæ, uteri, in dyſenteria, teneſmo, volvulo, gravidis, parturientibus, puerperis, abortientibus & menſtruantibus, præter generalem eorum morborum curationem, ingerenda, & adplicanda anodyna, balſamica, nervina.

IV. Mala ex ſtranguria deducenda vel intelliguntur ex urinæ paucitate (189. x.) vel ex cauſis ſtranguriam inducentibus.

V. Multitudo cauſarum unicam generalem curationem non admittit.

409. ISCHURIA.

I. Poſtquam urina a ſanguine per renes fuerit ſeparata, ducitur per varia organa extra corpus: ſi non ſecernitur vel ſecreta impeditur evacuari, homo Iſchuria laborare dicitur.

II. Cauſæ referri poſſunt ad organa vel ad morbos.

III. Renes, ureteres, veſica, urethra, perinæum, proſtata, penis, variis morbis poſſunt adfici urinam ſubprimentibus, qui ſi veſica altiores ſunt, & ita veſicam relinquunt vacuam, Pſeudo-Iſchuriam vocant.

IV. Inter morboſas cauſas quædam ſunt ſecretionem impedientes, aliæ tranſitum denegantes.

V. Secretio interdum cum magno periculo impeditur in febribus, acutis, inflammatoriis, paroxyſmo intermittentium, phrenitide, pleuritide, peripneumonia, ardentibus, rheumatiſmo, quando lentor, vel motus major renes obruit: pro-

protinus vena secanda, alvus ducenda, adplicanda ad lumbos laxantia refrigerantia, similiaque ingerenda.

VI. Si ex Consensu, convulsione, hysterica & hypochondriaca passione, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, intestinorum, coxæ, uteri, mobilitate, menstruatione, dentitione, sistitur urinæ secretio antispasmodicis anodynis reserabitur.

VII. Materia podagrica, arthritica, rheumatica, catarrhosa, scorbutica, variolosa, acrimonia succi nervosi, & similes humores ad renes delati, si sistant secretionem, revocandi ad consueta loca.

VIII. Secretæ urinæ exitum impediunt omnes causæ, quæ in renibus, ureteribus, vesica, & urethra, 1. Faciunt obstructionem, 2. Intumescentiam laterum, 3. Compressionem.

IX. Calculus hærens in pelvi renum, uretere, collo vesicæ, & meatu urinario, ejus adjuvanda est evacuatio, antinephriticis dictis, aut major in vesica per lithotomiam, sed in urethra per artificiosam olei injectionem.

X. Sanguis effusus, concretus, glutinosum, viscosum, purulentum, mucosum in viis subsistens, resolventibus diureticis est auferendum. In vesica hærens injectio facienda. His non procedentibus per catheterem immissum urina emittenda.

XI. Viarum urinæ intumescentiæ, œdemata, inflammationes, sarcomata, Ischuriam producentes, contractio vel contusio Ischuriam induentia, illa ex dictarum partium morbis est cognoscenda & curanda.

XII. Ita in gravidis, hydrope & scirrho uteri, vaginæ, perinæi, prostatarum, intestinorum aliorumque partium adjacentium tumoribus, vias urinæ comprimentibus, nata, cognitio & curatio ex dictarum partium morbis est petenda.

XIII. Interdum non secernitur deficiente actione secretoria, in apoplexia, sopore, paralysi, debilitate, paresi, catoche, frigore, laxitate.

XIV. Humores crassiores in cruditate, pituita, chronicis, leucophlegmatia, hydrope, cachexia, urinam subprimentes sunt resolvendi.

XV. Evacuatione alia, potus vel tenuis defectu, perspiratione aucta, sudore, alvi fluxu, copiosiore ingestione, vel minuta evacuatione curatur.

XVI. Ruptio vel vulnus collectam urinam ex vesica in ventrem, vel cellulosam telam, effundens medelam vix admittit.

LIBER

LIBER V.

MORBI GENERATIONIS.

Generationis morbi ad tres titulos commode referri possunt. 1. Qui pertinent ad Genitalia virorum. 2. Ad Genitalia feminarum. 3. Ad Embryologiam.

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

Morbi genitalium in viris referuntur, 1. ad Partes, 2. Liquorem, 3. Speciales actiones.

410. PENIS MORBI.

I. DUo corpora cavernosa, oblonga, septo medio lateraliter juncta, in quorum sulco inferiore conjunctionis locata est urethra, quae ad finem format glandem magis tumentem, incipientia a pube, motu suo speciali sanguine arterioso, turgentia & rigentia, Penem constituunt, qui communibus externis integumentis, ad finem prolongatis in Praeputium, tegitur.

II. Variis morbis huic parti propriis corripitur. 1. Minuta vel exstincta Actio huic parti specialis ex senectute naturalis est: sed ex debilitate totius corporis veniens sensim restauratur. At vero haec actio in matura aetate exstincta speciem Impotentiae praebet, nervinis perinaeo & lumbis adplicatis, sananda. 2. Actio haec nimis implens spongiosa corpora in genere Tentigo vocatur: haec ex seminis nimio irritamento Satyriasin producit, medicamentis antaphrodisiacis curandam; sed ex calculo aliave morbosa causa irritante producens Priapismum, secundum inventam causam curari debet. 3. Male formatus, intortus, curvatus; in Chorda, Hipospadiaeo, si fiat ex hydrope, discutientibus restituitur; ex gonorrhoea plerumque remanet; sed ex nativitate incurabilem impotentiam relinquit. 4. Glans ipsa vel ejus corona sarcomate obsessa, praebet condylomata, cristas, phymata, verrucas; ulcera & pustulas in hac parte Chancres vocant; hydatides obsidentes Bullas crystallinas vocant; qui omnes morbi ut plurimum ex gonorrhoea maligna vel lue venerea nascuntur, & ejus curationem exigunt.

III. Praeputium circumcisione, ut quibusdam gentibus, ablatum, Apellam facit. Tumens autem, & simul glandem tegens, generat Phimosin, quod ex nativitate concretum, sectione est aperiendum; sed ex inflammatione contractum, laxantibus est dilatandum; a pustulis autem venereis obsessum, quaedam simul mercurialia mitia sunt adplicanda. Tumens retro coronam tractum, Paraphimosin producens, in curatione vix differt.

IV. Reliqui morbi generales hanc partem infestantes, in signis & curationibus ab iis vix differunt. Saepe pariunt autem dysuriam, & impotentiam: vulnera periculosiorem haemorrhagiam inferunt.

V. Pollutio, gonorrhoea, dysuria, & impotentia ex hac parte nata propriis titulis traduntur.

411. PROSTATARUM MORBI.

I. Corpus glandulosum, urethræ circa vesicæ collum adhærens; confectum humorem compressione musculi compressoris in cavum urethræ emittens per varios ductus, vocatur Prostatæ.

II. Hujus tumor, contusio & induratio, in perinæo præbet tumorem & dolorem, qui sæpe dysuriam & stranguriam infert, ut in aliis locis curandum. Hujus laxitas producens liquoris stillicidium, quod gonorrhœam benignam vocant, longo tempore sine multa debilitate ferendam, potius externis roborantibus & balsamicis curatur, quam internis diureticis. Sed ex venerea lue infectum, gonorrhœam virulentam producit, iisdem atque solitis simul antivenereis curandam.

412. SCROTI MORBI.

I. Bursa laxa ex communibus integumentis facta, a perinæo inguinibus & pene pendula, septo in duos loculos distincta, testes tegens, Scrotum dicta, variis corripitur morbis, ad onerandam scientiam nominibus ut plurimum distinctis.

II. Ejus Contusio, vulnus, nisi quod minus hiat, erysipelas, inflammatio, ulcus, excoriatio, pruritus, facile cognoscuntur, & ut isti morbi curantur: ejus laxitas sustentaculo eget.

III. Humor autem aquosus aut pituitosus occupans integumenta; vel collectus in uno vel altero aut utroque cavo; vel etiam in peritonæi sacco prolongato, quando in ventrem refundi potest, & locus subligaculo sustentandus, Hydrocele vocatur, quæ sustentatione totius scroti sine pressione ad funiculum spermaticum, & adplicatione discutientium est curanda: vel apertura facta collectus humor educendus, dum simul iisdem auxiliis prævenitur recidiva.

IV. Reliquas herniarum species, quæ ad Oscheocelen referuntur, si aerem contineant, vel in sacco formato peritonæi vel in prolapso intestino, Pneumatocelen vocant, hæ in ventrem refundendæ & subligaculo retinendæ.

V. Tumores autem in teste, aut corpore pyramidali, varicosi & carnosi, quos Varicocelen, Cirsocelen, & Sarcocelen vocant, cognosci & curari debent secundum istos morbos generales, quorum amplior descriptio in sequente titulo.

413. TESTIUM MORBI.

I. Corpora duo olivaris figuræ, instar glandularum multis vasis congregatis constantia, tunica vaginali & albuginea tecta, musculo cremastere sustentata, extra abdomen in viris pendula, scroto insuper tecta, speciali actione semen conficientia, quod per epididymides & vasa deferentia in vesiculas seminales deferunt, Testes vocantur, qui numero abundantes promittunt salacitatem; unicus autem non infert sterilitatem: sed deficientes, nisi latitent in corpore, certam sterilitatem inferunt, nam in alieno hærentes loco funguntur tamen suo munere. Observandum in his ne tumor Epididymidis, aut corporis pyramidalis, aut hernia, vel bubo, pro Teste habeatur.

II. In matura ætate & salacioribus incrementum magnitudinis non pertinet ad morbos; neque decrementum aut exarescentia in senibus & longa abstinentia, morbosa censetur.

III. Variis morbis, qui etiam speciales curationes exigunt, tument testes, qui tactu facile dignoscuntur.

IV. In salacioribus, juvenili ætate, & tempore vernali, testes nimis tumen-

mentes, qualis morbus Spermatocele vocatur, curandi refrigerantibus.

V. Humor autem viscosus vel & aquosus, frigidus, indolens, in vaginali tunica, vel substantia testis hærens, Hydrocelen producens, discutiendus, cum sustentatione externa.

VI. Venæ corporis pyramidalis varicosæ, vel vermium instar tumentes Varicocelen generant: si ita fiant sine compressione supra funiculum spermaticum, discutientibus adstringentibus cum sustentatione minuendæ.

VII. Tumor autem solidior in Teste, vel & corpore pyramidali, carnis substantiam exhibens, Sarcocele dictus, sine infectione venerea, resolventibus abigendus.

VIII. Tumor durus, asper, indolens, scirrhosus non irritandus, sed promte resolvendus: nam Cancrosus magis dolens & tumens, per funiculum spermaticum propagans, promte amputandus, si enim in abdomine mala intulerit symptomata, incurabilis est.

IX. Tumor autem strumosus, frigidus, durus, in sola testis substantia, calefacientibus resolventibus abigendus.

X. Sed ex recenti prægressa Contusione, ut sæpe fit in equitatione, natus tumor, laxantibus, resolventibus est curandus.

XI. Tumor autem dolens, pulsans, scrotum sæpe rubedine simul suffundens, & febrem excitans, antiphlogisticis adplicatis curandus.

XII. Dum post diu toleratam veneream luem, & maxime subpressam gonorrhœam virulentam, testis tumet, mercurialibus prudenter adplicatis curandus.

XIII. Dolor Testium sine tumore & sine manifesta causa anodynis adplicatis est mitigandus.

XIV. Testes Relaxati & nimis penduli, ut sæpe in infantibus, corporis debilitatem indicantes, sustentandi & adplicatis roborantibus adcurtandi.

XV. Humores morbosos aliunde, sæpe in morbis pectoris, recipientes, ut plurimum malam Metastasin præbent, qui ad propria loca & minus periculosa sunt reducendi.

414. VESICULARUM SEMINALIUM MORBI.

I. Vesiculæ duæ, cervici vesicæ urinariæ posterius adhærentes, ex vasis deferentibus confectum semen recipientes, & pressione facta emittentes in uretram, ubi orificium tegitur quadam caruncula, quam Caput gallinaceum vocant, Vesiculæ seminales dicuntur.

II. Hæ frequentissimam Luis venereæ sedem præbent, quando generant gonorrhœam virulentam. Harum autem caruncula tumens ischuriam, dysuriam, & stranguriam infert, immissa turunda balsamica ope candelæ ceraceæ, quoties reddita fuit urina, curandam. Orificium emunctorii relaxatum, vel caruncula corrosa, aut consumta, generat gonorrhœam valde debilitantem, injectione consolidantis & immissione turundæ balsamicæ curandam, externe simul adplicatis roborantibus.

415. SEMINIS MORBI.

I. Liquor præstantissimus, speciali actione Testium ex adlatis humoribus confectus, in epididymidibus, vasisque deferentibus magis elaboratus, in Vesiculis collectus, opportuno tempore in uretram effundendus, & dein emittendus, Semen dictus, variis corripitur morbis.

II. Ejus Abundantia generatur in flore ætatis, vita lauta, abusu spermatopoieticorum: inde nata nimia salacitas, & satyriasis, curatur refrigerantibus, nitrosis, & acidis; alii camphoram laudant.

III. Ante maturam ætatem & in summa senectute deficiens, utpote naturale,

le, non eget curatione. In castratis vel abscisso organo in lithotomia aut celetomia omnem medelam respuit. Sed obstructione testium aut reliquorum organorum deficiens, eorum morborum exigit curationem. Proveniens ex parciore diæta, laboribus durioribus, corporis debilitate; vel nimia seminis profusione, sponte sanatur, omissis vel curatis causis. Sed ex debilitata particulari actione si deficiat, adplicatis & ingestis istis, quæ spermatopoietica dicuntur, curari solet.

IV. Redditur spissius & maturius in longa abstinentia; Tenuius in frequentiore evacuatione & debilitate; Corruptum, fœtens, virulentum, ichorosum, præcipue in gonorrhœa & lue venerea.

V. Ejus evacuatio copiosior, in venere frequentiore, mutatis moribus obtemperat. Sed in Pollutione, & Gonorrhœa benigna, adplicatis roborantibus temperanda est evacuatio. In gonorrhœa venerea simul morbi ratio est habenda.

VI. Nam illa nimia excretio generabit in ventriculo cardialgiam, anxietatem, inappetentiam; lumborum lassitudinem, surditatem, amaurosin, vertiginem, tabem dorsalem: in toto corpore frigiditatem, laxitatem, cruditatem, maciem, pallorem, debilitatem, convulsionem, mobilitatem, & pulsum languidiorem, atque tandem impotentiam.

VII. Ejus autem parcior, sed non morbosa evacuatio, raro morbum infert: quando a morbo impeditur debito modo evacuari, hoc in Impotentia traditur.

416. GONORRHÆA.

I. Muci vel Seminis boni aut corrupti morbosa frequens & copiosa evacuatio, plerumque sine tentigine, & sine voluptate per uretram, vocatur Gonorrhœa.

II. Vera, 1. Est quando funditur liquor seminalis in testibus elaboratus. 2. Spuria autem dum exstillat quivis alius humor ex prostatis, glandulis Covvperi, Littrii vel cryptis uretræ: aut liquor stillans ex glandulis olidis pone coronam glandis. 3. Virulenta, quæ provenit ex infectione venerea, a reliquis caussis vocatur benigna. 4. Habitualis, quæ non ex parte læsa, sed ex toto corpore ducit originem. 5. Chordata, dum simul tenditur & incurvatur membrum. 6. Sicca, ex omnibus symptomatibus perceptis post impurum coitum, ut in gonorrhœa, sine liquoris stillicidio.

III. Quintuplex humor seorsim vel conjunctim effluere potest. 1. Ex vesiculis seminalibus, 2. Prostatis, 3. Glandulis Covvperi, 4. Glandulis Littrii, 5. Lacunis uretræ.

IV. Quæ oritur abusu cantharidum, diureticorum, equitatione, venere frequentiore, laxitate orificiorum, dicitur Benigna.

V. Sed virus venereum statim ab his humoribus receptum, vel denique ex corpore ad hos humores depositum, producit malignam.

VI. Malignam expectamus si paucos post dies ab impuro coitu exstillat serum acre cum aliqua voluptate, stranguria, rubedineque ad exitum uretræ, qui liquor sensim glutinosior huic parti adhæret.

VII. Stillant dein quædam guttulæ liquoris viscosi seminalis, frequentior fit tentigo cum dolore, dysuria, stranguria cum morsionis & caloris sensu in uretra: increscente malo exstillat liquor varii coloris, magisque fœtens, tumet, calet, & dolet perinæum, incurvatur sæpe membrum. Tandem mitescit rosio, sed effluit seminalis liquor copiosius, donec emissis quibusdam filamentis, sensim sponte subsistat, nisi fuerit habitualis.

VIII. Si liquor seminalis simul evacuetur, generatur debilitas, phthisis, atrophia, febris hectica, cachexia, anorexia, pallor, hypochondriorum obpressio, frigus & imbecillitas lumborum, visus debilitas, animi deliquium. Adgrediens uretram inducit stranguriam, dysuriam, ischuriam. Pergens ad alias partes, parit

rit perinæi tumorem, prostatarum & vesicularum seminalium exulcerationem. Ad glandem & præputium phimosin, paraphimosin, pustulas, ulcera, sarcomata. In corporibus spongiosis deformitatem. In glandulis inguinalibus Bubones. Ad testes & funiculum spermaticum prorepens, illa in tumorem durum elevat. Denique circulantibus communicatum virus, perfectam luem veneream generat. In feminis coinquinat vulvam, vaginam, uterum & ovaria.

IX. Prævenitur abstinentia: sed si virulentum adplicatum fuit, pars tacta sedulo & sæpe abluenda.

X. Gonorrhœa venerea recens facile curatur purgante mercuriali cum exhibitis balsamicis, dein leniter adstringentibus, quæque recipiunt saccharum saturni.

XI. Si autem ita recepta Gonorrhœa diu duraverit, vel habitualis fuerit facta, non facile cedet sine mercurialibus adsumtis vel adplicatis, donec præludia salivationis conspiciantur, quando purgantibus & diminutione salivantium, impetus determinandus ad alvum: interim in usu salivantium continuandum, ut levis maneat ptyalismus per tres septimanas, simulque adhibenda balsamica, dein leniter adstringentia ut in præcedente.

XII. Si benigna oritur ex abusu diureticorum, post omissionem eorum adhibenda diluentia mollia.

XIII. Si autem orificia emunctoriorum fuere relaxata, adhibenda roborantia externa adplicata & per uretram indita.

417. IMPOTENTIA.

I. Qui vir maturæ ætatis rem veneream exercere non potest cum effectu Impotens dicitur.

II. Vitium hoc quærendum 1. In organis, 2. Liquore, 3. Actione, 4. Partibus adjacentibus, 5. Toto corpore.

III. Organa ad hoc opus concurrentia in viris sunt testes, funiculus spermaticus, vesiculæ seminales, uretra, prostatæ, penis.

IV. Testes deficientes, ablati, contusi, indurati, strumosi, scirrhosi, tumentes, hydropici, obstructi, exarescentes, exulcerati, vulnerati, eorumque actio exstincta, semen non suppeditant: idem in funiculo spermatico & corpore pyramidali. Quo refertur hydrocele, sarcocele, spermatocele.

V. Vesiculæ seminales ruptæ aliunde fundentes semen: obstructæ vel compressæ: non potentes fundere paralysi in musculo compressore semen in uretram.

VI. Uretra contracta, obstructa, in media via, vel non ad finem penis aperta.

VII. Prostatæ tumentes, scirrhosæ, strumosæ, corrosæ, vel obstructæ, non solum impediunt exitum sui succi, sed etiam interdum intercipiunt exitum seminis.

VIII. Penis est manifestissima & frequens impotentiæ causa, dum retrotractus, incurvatus, contortus, deformis, in glande clausus, phimosi obtectus, aut deficiens, invenitur; paralysi aut deficiente erectione laborans.

IX. Quia solum semen masculinum est prolificum, hoc ergo deficiens, corruptum, crudum, in transitu infectum, nimis evacuatum, perpetuo stillans, alieno loco emissum, parit impotentiam.

X. Ad elaborandum & ejaculandum semen requiritur actio, quæ ante ætatem & in senibus sine medela deficit: sed in maturis minuitur aut exstinguitur, cura, mœrore, timore, tristitia, mercurialibus, nitrosis, frequenti ebrietate: quibus etiam causis penis erectio adimitur, maxime ex odio, & pudore, vel paralysi; & seminis ejectio sistitur, deficiente actione musculi, qui vesiculas comprimit. Deficiens hæc actio vocatur Frigiditas. Multi addunt per magiam & veneficia hanc actionem quoque exstingui.

XI. Interdum perinæi, intestinorum, aliarumque partium organis genitalibus adjacentium tumores, ulcera, indurationes, vulnera, calculus, contusio, equitatio, confectionem aut ejaculationem intercipiunt, qui morbi consueto modo sunt curandi.

XII. Tandem in debilitate, longa valetudine, cachexia, hydrope, evacuatione copiosiore, hæmorrhagia, &, ut ferunt, phlebotomia pone aures, cum reliquo corpore debilitato exstinguitur seminis generandi & ejaculandi potentia, qualis Impotentia recuperatis viribus evanescit.

TITULUS II.

GENITALIUM FEMINARUM MORBI.

Morbi genitalium in feminis referuntur 1. ad Partes, 2. Actiones, 3. Morbos speciales in his.

418. MULIEBRIA.

I. Partes genitales feminarum externæ Muliebria dictæ, constantes Pube, Labiis, Hymene, Monticulo, Frenulo, Nymphis, & Clitoride, variis corripiuntur morbis.

II. Horum Clausura vel Concretio sola sectione aperiri potest. Contusio & laceratio, facilius in putrilaginem convertitur: Eschara inde facta perpetuam valetudinem relinquit. Intumescentia nimia, œdemata, hydatides, discutientibus adplicatis abigenda. Ulcera curatu sunt difficillima ob humiditatem partis, & confluxum excrementitiorum. Sarcomata adplicatis resinosis & antisepticis curanda, ne cancrosa maligna fiant. Varii morbi ex lue venerea generalem curationem istius morbi exigunt.

III. Sæpe morbi fiunt ex abortu, partu, lochiis atque menstruis subpressis. In Gravidis ante parturiendi tempus sunt curandi ne partui obsint: sed in Puerperis tumentia fotu molli sunt minuenda.

419. VAGINÆ MORBI.

I. Canalis membranaceus, utcumque spongiosus, intus rugosus, multis lacunis liquorem fundentibus instructus, angustiore principio a pudendis mulierum incipiens, & in uteri substantiam desinens, Vagina vocatur, omnino ab uteri cervice distinguenda. Tria genera morborum patitur. 1. Qui morbi referuntur ad substantiam seu fabricam, 2. Ad Humores, 3. Ad Actionem.

II. Morbi substantiæ complectuntur Amplitudinem majorem, ut post partum & in venere abutentibus; Angustiam ante maturitatem & vietis, qui morbi vix egent medela; sed Clausura, ut in atretis, sectione aperienda; Coalescentia ex nativitate aut post excoriationem, exulcerationem vel similia, vix capit medelam; Plicarum vel totius procidentia, post ablutionem cum antiseptico, refundenda est, atque pudenda externe potius sustentanda, quam immisso globulo vel annulo intus retinenda pars prolapsa.

III. Vagina a causa mechanica vulnerata, contusa, vel rupta, difficiliorem curationem promittit, quia pars corporis inferior, multam humiditatem recipit, & intestinum rectum atque vesicam adjectam habet.

IV. Fissura, inflammatio, ulcus, fistula, hydrops, pustulæ, excoriatio, varices, sarcomata, verrucæ, tubercula, carunculæ, scirrhus, cancer, sphacelus, hæmorrhagia, generali methodo curantur, nisi quod adpropriata sunt adhibenda to-

topica, quæ magis ſiccantia eſſe debent & mitiora ob humiditatem, adfluxum humoris & ſenſum exquiſitiorem partis.

V. Frequentiſſimi vaginæ morbi fiunt in gravidis, abortu, partu, puerperis, ſecundinis vel lochiis ſubpreſſis, menſium lochiorumve profluvio, gonorrhœa & lue venerea laborantibus, quando dictorum ſimul ratio habenda eſt.

420. UTERI MORBI.

I. Pars organica, ſoli ſexui femineo conceſſa, in pelvi oſſea hærens, inter veſicam & inteſtinum rectum, Uterus dicta, in recens natis vix drachmam pendens; circa pubertatem & in vietis unciam circiter; in maturis & ſalacioribus ultra duas uncias; hujus latitudo in his ad fundum duorum pollicum, ad cervicem unius fere pollicis; craſſitudo perpendicularis ad corpus fere ſeſquipollicis; longitudo ab orificio ad fundum trium pollicum; laterum craſſitudo fere digiti tranſverſi. Cavitas autem in meditullio vix fructum amygdalæ ſuperat: hujus orificium vix ſtylum admittit, quod in conceptu & menſtruatione aliquantulum, ſed in partu & abortu multum dilatatur.

II. Uterus mole in Gravidis non ſolum ita augetur ut fœtum cum ſecundinis contineat, ſed & ejus latera ſimul craſſiora fiunt: vaſa cruenta elongantur & ampliantur; ſpongioſa ſubſtantia ſanguine turget; cui parti placenta adhæret, in ea deteguntur oſcula ampliſſima; fibræ antea pellucidæ, nunc rubræ & carnei coloris inveniuntur; fundus præ partibus reliquis extenſus eſt; os toto geſtationis tempore naturaliter clauſum; ſed inſtante partu & abortu ſenſim fit mollius & latius. Intra ſexdecim dies a partu in puerperis ad naturalem magnitudinem redit.

III. Uteri morbi referuntur 1. Ad ejus varias Partes, Vaginam, Tubas, Ovaria, & Uteri corpus ipſum, qui ſoli hic traduntur. 2. Ad morbos functionis, Menſtruationis, Conceptus, Graviditatis, Abortus, Partus, Lochiorum & Puerperii, qui ſpecialibus nominibus exponi ſolent.

IV. Morbi autem utero proprii referuntur 1. Ad contenta in ejus cavitate, 2. ejus orificium, 3. locum, 4. figuram, 5. morbos a cauſis externis inductos, 6. totius ſubſtantiæ, 7. in mole aucta, 8. minuta, 9. actionis, 10. evacuationis.

V. In uteri cavo. 1. Humor laterum uteri & cervicis, confluens ex ovariis & tubis: atque 2. ſanguis menſtruus vel lochiorum, hic ſubſiſtens, orificio clauſo, languidiore motu fibrarum uteri, ſtagnando, mole auctus, & dein corruptus: aut 3. natura aliena hic depoſitus humor, multa infert primo in utero ſymptomata, dein abſorptus in corpore toto, quæ curari nequeunt, niſi orificium contractum aperiatur, & pars interna depuretur. 4. Aliena in uterum truſa plerumque cruſta calculoſa obducuntur: vel in eo genita, vermes, aer, grumus, placenta, dilatando orificium, & interdum datis emmenagogis ſunt educenda. 5. Sarcoma uteri cavum implens, per ejus orificium menſtruationis tempore maxime tumens, extrahi nequit, neque corrodi, ſed ſuſtentatione externa, & adplicato antiſeptico ejus incrementum debet impediri.

I. Uteri Orificium tempore menſtruationis, partus, & lochiorum evacuationis, clauſum vel nimis contractum ab inflammatione, tumore, aut tetano, exitum impediens, pro ratione cauſarum per topica & interna medicamenta aperiendum: ſi autem coaluit, vel membrana obductum, incurabilem ſterilitatem, & menſium ſubpreſſionem inducit. Sed hians perpetuo, quod immiſſo digito explorari poteſt, inferre ſolet leucorrhœam, menſium profluvium, abortum frequentem, quando fumo reſinoſo, balſamico adplicato, & lavamento adſtringente curari debet.

VII. Uterus in non gravidis in pelvi hærens, vagina & ligamentis nexus surſum adſcendere nequit: ſed in gravidis tumens removet meſenterium & inteſti-

na,

na, sursum procedit directe, vel ad hoc vel illud latus magis inclinat, aut supra os pubis nimis propendet, qui situs mutatus Dystociam producit, nisi situ corporis, sustentatione, aut prudente manu obstetricis, præveniatur. Descendens autem comprimendo nervos, arterias vel venas iliacas, non raro infert torporem, varices aut tumorem pedum; comprimendo autem intestinum rectum vel vesicam difficilem alvi egestionem & diuresin infert; qui morbi mutato situ, & post partum evanescunt; in pedibus præveniuntur sustentaculo artificiali. Os uteri instante partu ad muliebria nimis descendens, dystociam parit, quæ levari nequit nisi manu retrudente & situ puerperæ decliviore. Prolabitur interdum in non gravidis, post leucorrhœam, profluvium mensium, frequentem partum vel abortum, a saltu, tussi, vomitu, tenesmo, elevatione ponderis, quando in medio tumoris detegitur os uteri, subito magnus generatur tumor, qui statim refundendus, sed si diu prolapsus fuit uterus, prius fovendus & abluendus, repositus retinendus sustentaculo & decubitu, pars tunc interna eluenda & consolidantibus inditis curanda. Invertitur quandoque uterus in partu difficiliore imprudenti eductione placentæ, quando tumor annulo duro cinctus invenitur: statim tunc refundendus est, si autem diu duravit, ut procidentia tractandus, ne sphacelum contrahat, & femina moriatur.

VIII. Quandoque uteri figura deformis invenitur, per herniam in latere ejus, vel causam externam prementem, aut cicatricem relictam, qui morbi ablatione prementis & apto sustentaculo sunt curandi.

IX. Uterus Vulneratus in non gravidis nihil speciale habet, sed in gravidis mortis & abortus periculum infert. Idem fere sentiendum de Contusione, quæ quoque in solis gravidis fieri potest. In obesis compressus sterilitatis est causa; sed a tumore externo interdum obliquum situm, vel deformem figuram adquirit: quæ sublatione causarum prementium sunt emendanda. Ejus Extensio a congestis morbosis humoribus vel tumoribus (v) superius tradita est. In non gravidis non exstant exempla uterum fuisse ruptum, sed in gravidis si fœtus validiore motu rumpat uterum, effundaturque in cavum ventris, sola sectio abdominis, matris & fœtus vitam servare potest; prævenitur autem artificiali sustentatione. Ejus Laceratio frequentior fit imprudenti pertractione obstetricis, vel avulsione placentæ, quando injectione mollis balsamici curatio est tentanda, adplicato simul cataplasmate sustentante ad abdomen.

X. Uteri nimia Laxitas inducta, frequentiore partu vel abortu, extensione a morbosis contentis humoribus, mensium lochiorumve profluvio & leucorrhœa, si habetur in ejus orificio parit abortum vel sterilitatem, conceditque in partu uteri inversionem: illa autem in uteri fibris promittit dystociam & placentæ retentionem; exhibet gravitatis sensum; frequentius infert uteri hæmorrhagiam: qui morbi præveniuntur & curantur adplicatione roborantis ad abdomen cum modica sustentatione. Ejus orificii rigiditas in primiparis & senioribus feminis difficilem partum præsagit, qui fit facilior inunctione linimenti mollis & fotu: illa autem si fiat a convulsione antispasmodica sunt adhibenda. Orificii nimia durities tactu detegenda, callosa & cartilaginea curationem respuit; sed contracta aut inflammata ut rigiditas curatur. Uterus humidior ad adtactum est mollior & frigidior; multumque humoris per pudenda emittit, mensesque sunt albicantes, & sæpe sterilitatem infert: curari debet calefacientibus roborantibus cum modica sustentatione ad abdomen adplicatis, non facile acria, ut veteres, pudendis indenda sunt. Siccior autem in corpore manens ex inflammatione vel erysipelate, ut isti morbi curandus: sed prolapsus & ita exsiccatus, ante repositionem fotu molli humido & subpingui, humectandus. Calidior ex morbis inflammatoriis aut erysipelatosis, vel humore acri bilioso, specialem non exigit curationem: sed modica adfectio curatur refrigerantibus adplicatis & ingestis. Frigidior autem ex languidiore motu vitali & particulari, menses parciores & minus coloratos emittit, sæpe patiuntur feminæ leucorrhœam, facile abortiunt,

adpli-

adplicatione calefacientium & roborantium hic morbus curandus. Uteri Debilior actio ex contractilitate, motu vitali generali vel particulari, consueto modo cognoscitur & curatur, nisi quod addenda sit simul uterina medicamenta. Dolor in utero ex quacumque causa anxietatem infert, vesicam & alvum sæpe in consensum trahit, secundum inventam causam curandus, si tolli non potest exhibenda anodyna uterina. Uteri Gravitas ex retentis humoribus, vel fœtu mortuo, quando circa locum uteri simul observatur tumor, curari debet contentorum evacuatione: sed si fiat sine tumore ex debiliori actione, ut debilitas curatur.

XI. Uterus 1. Tumens ex contentis in ejus cavitate, si fiat ex graviditate naturalis est, a retentis humoribus superius exposuimus (v), ex mola, vel relicta placenta, sanguine menstruo vel lochiorum subpresso speciali titulo traditur. Sed ejus Intumescentia ab Aere corruptione contentorum nato fieri nequit sine valida orificii constrictione, quod dilatatum aerem emittit, locus dein depurandus, & nova generatio antisepticis prævenienda. Lympha autem in cavo collecta, vel hydatidibus recepta, simili modo emittitur, sustentato simul abdomine. 2. Sed tumens a Sanguine in vasis contento, post mensium lochiorumve subpressionem, difficilius curatur sine subsequente febre putrida, cujus curatio tunc adhibenda, cum fotu & sustentatione abdominis. Tumens ex Hydrope vel œdemate præter sustentationem & adplicationem discutientium interna diuretica, uterina exigit. Uterus ex Inflammatione tumens inducit ardorem, siccitatem, dolorem vehementem & anxietatem in infimo ventre & ad perinæum, sæpe fiunt stranguriæ, tenesmus, coxæ & inguinum dolor, vomitus, caligo, suffocatio, sincipitis dolor, colica & multa alia ex consensu: curari debet ut aliæ inflammationes. Ejus Erysipelas ab inflammatione signis vix distingui potest, nisi quod calor sit magis mordax, urina flavescens flammea, pulsus velox minus durus. Hi autem morbi vel & alii si in Abscessum vel Suppurationem transeunt, pus dilatato uteri orificio educendum, & ut sinus purulentus relictum ulcus curandum. Uteri Sphacelus ex dictis aliisque causis natus, conjicitur, ex doloris cessatione sine ratione, pulsu debili vacillante, sudore copioso frigido, facie cadaverosa, effluxu fœtentis ichorosi humoris: si intus fiat raro emergunt; sed in utero prolapso, interdum post amputationem servatæ sunt mulieres. Ejus Scirrhus & Cancer sensim & lente increscit præcipue in vietis, generat primo pondus in infimo ventre, quod corporis inversione de loco in locum devolvitur, cum mammis flaccidis & sæpe scirrhosis; tandem sua mole in adjacentibus multa symptomata infert, & suscepta acrimonia, & concitato consensu varia anomala symptomata producit: statim in principio resinosis, resolventibus & uterinis tentanda curatio, quæ postea impossibilis fit. Tubercula, sarcomata, verrucæ, condylomata uteri orificio adhærentia, ut iidem morbi vaginæ, cognoscenda & curanda.

XII. Uterus ex morbo consumtus, sectione sublatus, vel ex nativitate deficiens incurabilem sterilitatem infert. Minor autem moles in vietis & ante pubertatem, naturalis est. Exulceratus ex quacumque causa ad contactum dolet, febris putrida vexat, fundit pus, ichorem, sanguinem, urinam crassam fœtidam; hoc ulcus ut fistula vel sinus purulentus curandum. Corrumpens in ventre generat circa pudenda morsus horribiles, pecten, inguines, & lumbi dolent, dolet caput ac sinciput, oculi caligant, & sæpe sopor profundus, sensus reliqui stupidi, extremæ partes refrigerantur, tremunt, fastidiunt, nauseant, & vomunt, vociferant, exiliunt, & anxii sunt, sudant circa frontem, atque cito moriuntur; localia antiseptica sunt adplicanda & injicienda, & talia danda interna, quæ in corruptione traduntur. Ex dictis morbis sæpe relinquitur Cicatrix nulla arte delenda, inhibens debitam in gravidis extensionem, unde parit abortum vel sterilitatem.

XIII. Uteri actio debilior sæpe sanguinem menstruum & lochiorum in suis vasis adcumulat; in partu & abortu non satis fœtum extrudit; qui defe-

defectus supplendus stimulantibus uterinis. Verum oscula vasorum & uteri orificium minus contracta generant mensium & lochiorum profluvium, & leucorrhœam, adplicatis & exhibitis roborantibus uterinis cum modica sustentatione sanandum. Convulsio tonica vel clonica, variam directionem faciens, fundum aut orificium adficiens in uteri fibris, producit mensium, lochiorumve subpressionem vel profluvium, dystociam vel abortum, qui morbi sibi quasi invicem oppositi medicamentis anodynis antispasmodicis uterinis curantur. Uterus adfectus nexu & situ partium adjacentium, communi origine arteriarum venarum & nervorum, similitudine secreti humoris, conspirante actione, cum mammis mirabilem Consensum exercet: unde ex eo adfecto nascitur alvus constipata, tenesmus; Ischuria, stranguria; anorexia, fastidium, pica, malacia, vomitus; lumborum gravitas & dolor; respiratio suffocata; epilepsia hysterica; sincipitis & cervicis dolor; maxime mammarum intumescentia, detumescentia, dolor & multa alia mala, quæ sponte cessant sanato morbo consensum faciente, aut si fieri non possit sublatio, compescuntur anodynis nervinis, & uterinis.

XIV. Mensium & lochiorum nimia evacuatio vel subpressio, leucorrhoea, vel gonorrhœa propriis locis exponuntur: sed Hæmorrhagia in gravidis sæpe abortum præsagit, qui tunc præveniri nequit sine abdominis sustentatione, qua modice clauduntur vasa.

421. TUBARUM MORBI.

I. Ex utroque latere fundi uteri nascitur canalis Tuba dictus exiguo orificio, qui sensim fit amplior, ad finem dein arctior, substantiæ spongiosæ, cavernosæ, figuram tubæ habens, in ea extremitate in fimbriam desinens, quarum ope utraque tuba nectitur suo adjacenti ovario, ex quo recipit ovula, quæ per internam rugosam superficiem ad uterum deducit.

II. Inveniuntur non raro hydropicæ, hydatidibus obsessæ, vel calculum, sanguinem, concretum humorem, pus continent, aut in cavum abdominis deponunt, in menstruis vel lochiis subpressis; interdum quoque clausæ fimbriisque destitutæ. Hi omnes morbi post mortem inventi ad cognitionem & curationem in viventibus nihil boni præbuere, nisi quod inter sterilitatis causas recenseri possint: foetus in tuba natus sine sectione cæsarea in lucem vivens venire nequit.

422. OVARIORUM MORBI.

I. Corpuscula olivaria organica interveniente tuba lateribus uteri nexa, majora in matura ætate, quando etiam ovula generant, quam aliis temporibus, eodem genere vasorum spermaticorum, ut testes in viris, instructa, dicuntur Ovaria, quorum substantiam Lutea corpora vocant, & corpuscula in iis nata Ovula feminarum.

II. Horum defectus, scirrhus, abscessus, tumores folliculosi, obstructio, induratio, hydatides, hydrops, aut a calculo vel aliis rebus alienis impletio, inventa sunt in cadaveribus feminarum, quæ antea steriles fuere, quorum morborum vix ulla antea erat cognitio, & forsan frustra suscepta fuisset curatio.

423. MENSTRUA PURGATIO.

I. Sanguinis ex pudendis mulieris sanæ, maturæ ætatis, neque lactantis, neque gravidæ, singulis mensibus ut plurimum recurrens fluxus, Menses & Menstrua purgatio dicitur.

II. Circa decimum quartum ætatis annum in his regionibus incipere solent; sed in calidioribus, præmatura venere, & in casibus rarioribus prius visuntur: desi-

desinunt ut plurimum 49 ætatis anno, vel & prius in calidioribus regionibus: raro post 50 annum perseverant sine labe morbosa.

III. Paroxysmus generalis ex minoribus compositus triduum durare solet, genio indulgentibus, otiosis, & plethoricis protrahitur; strigosis, macilentis, duriter viventibus breviori tempore absolvitur.

IV. Omni die 28 vel 30 redire solet paroxysmus: minori autem intervallo in eadem femina per victum copiosiorem, corporis quietem, veneris abusum: sed protrahitur post partum, evacuationes copiosiores & morbum validum. In plethoricis & mollioribus citius redeunt periodi; sed in strigosis & viraginibus rarius redeunt. In variis feminis, variis temporibus observatur periodus.

V. In eadem femina circa principium periodi, increscente adhuc corpore, & circa finem, minor copia funditur quam in constante ætate. Lautiore diæta & vita otiosa augetur quantitas; sed victus parcior & vita laboriosa detrahit copiam. Corpora molliora & succulenta plusquam sexdecim uncias interdum fundunt; strigosa autem interdum ne quinque uncias fundunt. Sanguis linteis receptus certæ quantitatis pondus non exhibet. Illa quantitas est proportionata, quæ vires relevat, & facit corpus levius ad sensum & alacrius, nullamque debilitatem infert.

VI. Femina sana sanguinem jamjam ex aorta venientem emittit, neque in gravidis vel lactantibus retentus corrumpitur. Alias vero in matura ætate retentus stagnando corrumpitur; aut corruptus exit in chlorosi, cachecticis, melancholicis & scorbuticis; vel inquinatur admistis humoribus morbosis ex partibus genitalibus vel urinæ profluentibus.

VII. Abundantia tradita incremento fœtus in Gravidis, vel detracta in Lactantibus per mammas, salubriter cessare facit catamenia; interdum vero in magna abundantia continuantur sed minori copia. In vietis autem ob vires præparantes debiliores sensim cessare incipiunt. Si citius subsistunt, venæ sectione tollenda abundantia, nisi femina pinguescat: sed continuata evacuatio ultra solitum terminum ad mensium profluvium refertur.

VIII. Signa 1. Abundantiæ generalis sunt languor, lassitudo, palpitationes per totum corpus, corporis oppletio & gravitas, caloris frigorisque vicissitudo, anhelitus ad minimum motum. 2. Collectionis circa uterum, dolor, pulsatio, gravitas, æstus, circa lumbos & coxas, pudendorum gravitas, ventris inflatio. 3. Motus instigati in utero, micturitio, tenesmus, frequens conatus egerendi, insolita in infimo ventre agitatio. 4. Consensus cum mammis, earum major intumescentia; cum ventriculo, nausea, fastidium, adfectiones hystericæ, suffocationes, animi deliquium, vertigo, cephalalgia, aurium tinnitus. Multa horum in femina matura non gravida fluxum instare monent, vel fluxum concomitantur; at in gravidis abortum sæpe promittunt.

IX. Qui perpendit 1. corpora feminarum delicatiora, molliora, laxiora, succulentiora, minus perspirare, incipere menses cessante corporis incremento, desinere cum ætate provectiore, minui post evacuationes copiosiores, augeri cum lautiore vita, cessare in gravidis & lactantibus: 2. pelvim ossium multo ampliorem esse solum uterum continentem, uterum hærere in parte corporis infima, ejus structuram cavernosam esse, venas valvulis carere, vasa admodum intorta, nudissima, multis anastomosibus unita, desinere in cryptas mucum fundentes admodum dilatabiles, is concludet feminarum corpora proniora esse ad generandam plethoram, eamque circa uterum colligendam, quam corpora virorum.

X. Illa abundantia sanguinis nata, in uteri vasis præcipue collecta, uteri particularem actionem instigat ad exonerandum. Catamenia fluentia sine prægressa abundantia, vel subsistentia cum abundantia ad morbos referuntur.

424. MENSIUM PROFLUVIUM.

I. Major ſanguinis menſtrui copia evacuata in femina matura non gravida, ſive quia periodus diutius duret, ſive frequentius redeat, ſive non demittat, ſive ſtato tempore nimis ejiciat, quam tali feminæ conveniat, Menſium profluvium dicitur: ſic etiam fluxus continuatus in vietis. Sed ante ætatem fluentia catamenia dicuntur præmatura. In gravidis autem vel uteri læſione, hæc ſanguinis morboſa evacuatio ad Hæmorrhagiam uteri refertur.

II. Quæ menſtruatio fit ex plethora aut circulatione majore, uti in acutis, febribus ardentibus, phrenitide aliiſque morbis inflammatoriis, & in eorum principio, quoniam ſanguinem ad naturalem quantitatem redigit, & motum nimium temperat, ſalutaris eſt, niſi nimis diu continuetur.

III. Sed in multis epidemicis, eryſipelatoſis, putridis, colliquativis, circa finem variolarum, morbillorum, in ſcarlatina, petechiis, aphthis, morbis bilioſis, tenuitate, calore majore, ſcorbuto & ſimilibus morbum auget, quando refrigerantibus leniter adſtringentibus fluxus compeſcendus.

IV. Si vero ab acribus diureticis, emmenagogis, ecbolicis, calefacientibus, aromaticis, ſtimulantibus, ſpirituoſis, veneris abuſu, vel immiſſis peſſariis menſes profluant, dictæ cauſæ ſunt omittendæ, pudenda abluenda ſi adplicatio fuerit facta; ſi fluant ab acribus ingeſtis, id acre temperandum refrigerantibus, & adſtringentibus. Sed ex animi pathemate vel paſſione hyſterica veniens fluxus ſponte iterum ceſſat, vel anodynis compeſcitur.

V. Femina ſæpe & laborioſe parturiens vel abortiens, laxiores has adquirit partes, ut ſanguis in vaſis circa uterum collectus, ſuo pondere & mole facile oſcula in cavum uteri hiantia continuo ſervet aperta, quod promovetur arctiore conſtrictione facta ad hypochondria, qua ex inferioribus partibus difficilior fit ſanguinis reditus. In quibus caſibus abſtinendum ab adſtringentibus refrigerantibus; ſed ingerenda & adplicanda roborantia, cum artificioſa abdominis a pube ad umbilicum ſuſtentatione, ſoluto vinculo ad hypochondria.

VI. Quæcumque in cavo uteri remanent, ut portio placentæ, mola, grumus, ut & alia integram uteri contractionem impedientia, ſanguinis ſtillicidium perſeverare faciunt, donec illa fuerint ſublata, quod ex uteri morbis peti debet.

VII. Reliqui morbi, ut laceratio, contuſio, vulnus, ulcus, ruptio, omniſque uteri læſio ſanguinem fundentes ad uteri hæmorrhagiam referuntur.

VIII. Ut in omni hæmorrhagia, ita in menſium profluvio, ex minuta ſanguinis quantitate naſcuntur debilitas, frigiditas, horror, convulſio, pallor, cachexia, cruditas, atrophia, macies, ſuffocatio, ſyncope, hydrops, œdema, tumor extremorum, corruptio ſpontanea, aciditas, anxietas, mobilitas, leucophlegmatia, phthiſis, vertigo, hectica, faciei pallor, animi pathemata & interdum delirium, ſæpe reſpiratio difficilis.

IX. Magis autem ſpeciales effectus ſunt morbi uteri, vaginæ, ſterilitas, fluor albus; atque per conſenſum fiunt morbi mammarum, & ventriculi, ut nauſea, anorexia, faſtidium, dyſpepſia, lumborum & dorſi dolor, hyſterica paſſio, & alvus adſtricta.

X. Ex quacumque cauſa nimis fluunt menſes, ſtatim ſecundum inventam cauſam non omnis ſiſtendus fluxus; ſed ſenſim temperandus; neque effluens ſanguis cohibendus clauſis pudendis. Poſt peractam diminutionem, ſuis periodis permittendus fluxus, in feminis maturis non gravidis vel lactantibus: ſed in aliena ætate & gravidis nata abundantia educenda phlebotomia.

425. MENSTRUA SUBPRESSA.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminæ maturæ ætatis, neque gravidæ, neque lactantis, si subsistat, parcior fiat, vel longiori intervallo redeat, ad hunc titulum pertinet.

II. Non conspiciuntur regulariter ante XIV, & post XXXXIX ætatis annum, atque in gravidis & lactantibus. Si autem fluunt in his, ad morbos refertur hæc alias naturalis evacuatio.

III. Ex Ætate & Lactantibus subsistere facile innotescit: sed in Gravidis detegere majoris est momenti. His non solent accedere symptomata infra recensenda, aut si accesserint sensim iterum evanescunt, manente subpressione, mammæ & venter intumescunt, & tandem fœtus in utero agitationem sentiunt gravidæ.

IV. Ut omnes evacuationes naturales, ita etiam catamenia variis generibus causarum subsistunt, quæ ad prognosin & curationem sunt rimandæ.

V. In feminis maturæ ætatis post partum, magnas hæmorrhagias, venæ sectionem, magnos morbos, una alterave vice intercalantur menses sine damno: hoc tempore quando ab incautis exhibentur emmenagoga, præposteræ curationis luet pœnam ægra, expellitur enim sanguis, qui conservandus erat.

VI. Aliorum quoque humorum abundantiore evacuatione, per alvum, vesicam, cutim, os, ulcus, abscessum, fistulam, & collectionem in hydropicis, defectus humorum natus, subprimit, vel minuit, vel retardat menstruationem: ut & convalescentibus aut morbo chronico diu pressis, subsistunt menses sine multo damno.

VII. Frequentissima subprimens & retardans causa est humorum Crassitudo & Viscositas, victu humido, glutinoso, incrassante, motu animali languidiore, vita otiosa adquisita: pulsu languido, raro, debili, somnolentia, pigritia, pituitosorum excretione, colore pallido, corporis frigiditate, similibusque signis cognoscenda. Hæc subpressio resolventibus, stimulantibus, frictionibus, corporis exercitatione curanda: dein emmenagogis menses provocandi. Purgantia resolventia in hoc genere multi sunt usus. Sanguinis autem missio nihil boni, nisi ad ingressum medicamentorum, præstat.

VIII. Ingesta alimenta in primis viis & organo circulatorio non satis præparata, vel accedente spontanea corruptela in corruptum crudum commutata, ut in cachecticis, cacochymicis, scorbuticis, retardant hunc lunarem fluxum, qui redit sponte his curatis morbis. In hoc genere alvus laxa servanda, & si tunc sponte non prodeunt, emmenagogis provocanda catamenia.

IX. Partes firmæ laxiores, languidioreque motu vitali, propellentes sanguinem ad uteri vasa, quam ad eorum dilatationem requiritur, simulque generantes viscositatem in humoribus, ut & in uteri vasis deficiens actio particularis propellens, sive hæc animi pathematibus, & cura, sive abusu refrigerantium, & laxantium, malaque diæta, sive morbis acutis vel chronicis, nata sint, generant subpressionem, roborantibus, stimulantibus & uterinis curandam.

X. Viragines, siccæ, robustæ, multis laboribus vitaque duriore exercitatæ, carnem duram habentes, non solum parciora catamenia habent, sed & facilius ferunt mensium subpressionem: his mensium emansione laborantibus non sunt danda emmenagoga calefacientia, sed nitrosa laxantia & humectantia adhibenda & adplicanda.

XI. Juvenculæ tenellæ, quæque nunquam pepererunt, parce admodum vel omnino non fundunt menses, ferunt diu hanc subpressionem sine multo incommodo, nisi quod valetudinariæ vivant, & chlorosi laborent. In his expectandum donec in majorem molem increverit corpus, nam præmature proritati menses, spem eludunt.

XII. Feminæ hystericæ, mobilitate laborantes, quæ sine prophasi spasmodicis contractionibus, murmuribus, flatibus, lumborumque dolore corripiuntur, quæque menstruationis tempore variis & vagis symptomatibus vexantur, ex animi pathemate vel & sponte in mensium subpressionem incidunt, aut quibus subsistunt menses in principio vel medio cursus, his ex convulsione supprimuntur menstrua, quibus provocantur per talia auxilia, quæ in paroxysmo mobilitatis traduntur cum anodynis & lenioribus emmenagogis; nam fortioribus emmenagogis non auscultant.

XIII. Inter causas externas frequentissima est sanguis in uteri vasis coagulatus, per frigus subito adplicatum, vel vehemens animi pathema, exstinguens sanguinis fluxum per uteri vasa. Venæ sectio, fomenta, suffumigia, semicupia, humectantia, emollientia in his adhibenda. Patiuntur hæ, ob sanguinem ad uteri vasa collectum, lumborum dolorem, gravitatem, calorem, ventris inflationem, caloris frigorisque vicissitudinem, pulsationes in lumbis & per totum corpus, hæmorrhagias per insueta loca. Qualia etiam symptomata conspiciuntur in iis, quarum uterus cicatrice obductus est, tumore obsessus, & in atretis.

XIV. Infinitis fere symptomatibus vexantur feminæ mensium subpressione laborantes. 1. Quæ proveniunt ex causis variis subpressionem inferentibus. 2. Ex mera abundantia in toto corpore vel circa uterum. 3. Ex mutata natura humorum superinducta. 4. Ex utero ipso adfecto. Quia ex his solitariis, vel & conjunctis multa fiunt, sequemur in enumeratione horum, corporis humani divisionem.

XV. Caput dolet ad sinciput præprimis & occiput, qui vesperi intenditur cum quadam gravitate & distentione. Si sinciput occupat, oculi simul solent tumere: verum in occipite sæviens protendi solet ad cervicem, dorsum, scapulas & lumbos cum pedum tumore.

XVI. In interioribus capitis partibus apoplexiam, syncopen, delirium, soporem, convulsionem, somnolentiam, vertiginem, vigilias; in oculis gravitatem, tumorem, visus obnubilationem; inter dormiendum dentium stridorem producunt menstrua aliquamdiu subpressa.

XVII. In Collo frequentissime angina, dolor, suffocatio; in Pectore asthma, anxietas, dolor, palpitatio, dispnœa, & tussis fiunt.

XVIII. Ventris inflationes, dolores colici, flatus, murmura, præcordiorum tumor; stomachi appetitus dejectus, vitiata coctio, fastidium permanens, quod in gravidis tertio vel quarto mense cessare solet, nausea, vomitus & interdum cruentus, pseudorexia; lumborum & spinæ gravitas, dolor & multa alia demum accedunt.

XIX. Alvus plerumque est adstricta: Urina ut plurimum crassa, cruda, stranguriosa, vel & subpressa; quandoque nigra & crassa, vel cruenta cum levamine fuit emissa; sana autem invenitur in mensibus subpressis gravidarum.

XX. Ad pubem & inguines sæpe dolor, tumor, gravitas, tensio; uterus interdum scirrhum, indurationem, & cancrum contrahit; patiuntur fluorem album humoris pituitosi, ichorosi.

XXI. Crura & pedes sæpe tument, ulceribus mali moris, varicibusque tentantur; & articuli doloribus vexantur.

XXII. Corpore tument cachectico & œdematoso tumore; vel emaciantur; pallent ut in chlorosi; phlogosi tentantur; horrent; hysterica passione vexantur; imbecillitas, & pigrities; anhelitus ad motum minimum; corpus grave, frigidum, iners; febris lenta, hectica: corruptio humorum spontanea, cruditas, acrimonia acida, qua coralia rubra gestata interdum exalbescunt; alvi excrementa viscidiora, aliena, corrupta; pulsationes & palpitationes in variis corporis partibus, maxime circa cor & collum; hydrops, leucophlegmatia; quandoque hirsutæ fiunt, imo barbatæ, vocemque raucam virilem adquirunt.

XXIII. Sanguis emittendus retentus ex abundantia, interdum sibi parit viam per

per insolita loca: Hæmoptysis hinc nata aliis minus periculosa: Ulcera hoc tempore cruorem & alienum humorem fundunt: aut fit fluor albus. Omnes autem hæ succenturiatæ evacuationes imperfectam sanitatem relinquunt. Sed si in vietis subsistunt, & inde pinguescunt, raro aliquid mali proferunt.

XXIV. Antequam suscipitur curatio perpendendum; 1. An menses sint provocandi; 2. Ex qua causa subsistunt, ut ad eam dirigatur curatio; 3. Quid valeant generalia auxilia, quæ in mensibus subpressis adhiberi solent.

XXV. Phlebotomia minuendo sanguinis copiam in principio subpressionis ab externa causa, in pede instituta conducit; iterata autem damnatur, aut quando aliquamdiu fuere subpressa; in ætate provectioribus in brachio est instituenda ut menstrua subpressa maneant sine damno.

XXVI. Cathartica autem præstantiora, quia cacochyliam primarum viarum simul educunt, & magis determinant motum ad uterum: sed in gravidis & quando ex humorum defectu subsistunt, abstinendum ab iis.

XXVII. Anodynis egregie reserantur menstrua subpressa, si ex convulsione, hysterica passione aut mobilitate subsistant.

XXVIII. Laxantia, mollia, humectantia, malagmatis, fotus, vaporis forma adplicata, provocant cum bono effectu, ex causa externa, vel nimia constrictione subsistentia.

XXIX. Medicamenta menses subsistentes provocantia varia sunt. 1. Quæ tollendo causas agunt omni tempore, conveniunt nisi in vietis & gravidis. 2. Generalia moventia & evacuantia, cum prudentia adhibenda,

XXX. Quæ 3. specifice augent uteri actionem ad exonerandum sanguinem, ut faciunt purgantia in intestinis, nunquam in gravidis adhibenda, aut quando ex defectu sanguinis subsistunt: alias danda & adplicanda, eo tempore, quando menstrua fluere solebant, vel signa menstruationis observantur, præmissis resolventibus, stomachicis, uterinis: atque incipiendum a lenissimis, qualia ex catalogo emmenagogorum possunt peti.

XXXI. Dum internis medicamentis major fit determinatio fluxus ad uterum, in iis, quibus menstrua sunt ducenda, & non subsequuntur, conducit suffumigiis, fomentis, pessariis has partes irritare, cavendum ne fiat nimis acribus, ne partes inflammentur: his nuptiæ legitimæ sunt suadendæ.

426. LEUCORRHŒA.

I. Liquoris serosi, glutinosi, mitis, qui postea sæpe fit acris, fœtens, virulentus, & varii coloris, stillicidium, vel perpetuum, vel interpolatis vicibus, sine voluptatis perceptione, ex pudendis mulierum cujusvis ætatis, etiam in gravidis & lactantibus, vocatur Fluor Albus, & Leucorrhœa.

II. Differt a congeneribus morbis. 1. A gonorrhœa benigna, quæ etiam fluentibus mensibus distinctum præbet liquorem ex solo meatu urinario destillantem. 2. Pollutione, quæ facit stillicidium breve tempus durans, cum voluptatis perceptione, & cum cogitationibus venereis. 3. Menstruis discoloratis, quæ periodum aliquam servare solent. 4. Puris evacuatione, quæ semper conjunctum dolorem, vel exulcerationem pudendorum habet, vel pus cum urina exit.

III. Potest hic humor stillare, 1. Ex ipsa Vagina, quando etiam in gravidis, orificio uteri clauso, perseverat. 2. Vel ex Meatu urinario, quando potius vocatur gonorrhœa. 3. Ex Uteri cavitate transpluens venit ex cervice uteri, seu ovario novo, ex uteri lateribus, Tubis fallopianis & forsan ex ovario per tubas in cavum uteri. Ex omnibus his partibus stillans, subsistit in gravidis, cum os uteri sit clausum.

IV. Tria genera vasorum hunc humorem suppeditare possunt. 1. Lacunæ & glandulæ naturalem mucum copiosius fundentes. 2. Extremitates arteriarum lympha-

phaticarum dilatatæ. 3. Extremitates nervorum succum exonerantes. Forsan ex Ovario quoque liquor ad formationem ovulorum destinatus vitiose exoneratur. Simili quoque modo ex utero & tubis, atque ovariis per vasa spermatica redditur succus nutrititius bonus cum corporis detrimento.

V. Omnes naturales in his partibus secreti humores sunt blandi, albi & aliquomodo glutinosi: qui ex Lacunis stillat est instar muci: ex extremitatibus Arteriarum lymphaticarum & nervorum est tenuior & magis serosus. Potest etiam mucus copiosius secretus in lympham acrem conversus, ut experimur in coryza, stillare.

VI. Hi liquores, vel quia vitiosi fiunt stagnando, vel aliunde huc feruntur, vel quod organa sint corrupta, alienam induunt interdum indolem, ut fiant fœtidi, ichorosi, virulenti, subpurulenti, flavescentes, livescentes, nigricantes, & acres.

VII. Causæ hunc fluxum concitantes in hunc ordinem possunt redigi. 1. Naturalis, connata, hæreditaria vaginæ vel uteri dispositio ad plorandum hunc humorem. 2. Inducta laxitas, atonia, humiditas harum partium, in scorbuto, mensium obstructione & profluvio, abortu, partu difficili, frequentiore coitu, adplicatione frigidi vel refrigerantis, abusu thermarum, potione nimia aquæ tepidæ. 3. Determinatio fluxus per purgantia diuretica, emmenagoga. 4. Materia catarrhosa huc depluens, vel ex alio loco metastasin faciens. Huc forsan pertinet virulentum venereum, quod, uti in membranam pituitariam, hic in lacunas vaginæ & uteri deponitur.

VIII. Ex perseverante fluore hæc fiunt. 1. Quia non est naturalis excretio, detrahitur nutrititius & bonus humor, unde debilitas, languor, macies, atrophia, atque rhachitis in infante ex tali matre nato. 2. Continuato hoc fluxu, quo minus debito præparantur humores, fit cachexia, cacochymia, pallor, fœdus color, circulus lividus sub oculis, hysterica passio. 3. Aut liquescunt humores in corpore, solidaque enervantur, unde œdema partium pendentium, leucophlegmatia, intumescentia sub oculis, frequens uteri & ovarii hydrops. 4. Uterus & vagina, continuato profluvio relaxata sæpe prolabuntur. 5. Qualis fluxus præprimis a nervis suppeditatur, ille dolorem & frigiditatem lumborum inferre solet, cum nervi ex hoc loco oriantur. 6. Qui autem ex ovario, cavo uteri & tubis venit, sterilitatem infert & abortum, cum in his uteri os est apertum, & humor nutriens fœtum corruptus. 7. Continuato fluxu, si effluens humor fiat acris, generatur excoriatio, ulcus & fœtor pudendorum: atque ab ea materia absorpta febris hectica.

IX. Curatio ad causas dirigenda & ad partem adfectam. 1. Qui fit ex hæreditate vix recipit medelam, quando impuberes etiam adgredi solet. 2. Ex Atonia natus roborantibus, gummosis, resinosis, siccantibus, & calefacientibus curandus internis & externis topicis. 3. Ex determinatione natus, sistitur compescito motu anodynis & derivatione ad cutim. 4. Ex catarrho natus, requirit materiæ derivationem ad cutim per diaphoretica, sudorifera, ex lignis, vel evacuationem per fonticulos concitatos. 5. Ex lue venerea veniens neque potest, neque debet sine generali luis venereæ curatione curari. 6. Palliativa autem curatio excoriationis, pruritus, fœtoris, & doloris peti debet ex propriis istis morbis.

427. HYSTEROMANIA.

I. Ut fames & sitis major ex morbosa causa refertur ad morbos, ita veneris nimia appetentia in feminis ex non naturali causa Hysteromania vocatur.

II. Causa hujus irritans plerumque est humor acris ad eas partes confluens, interdum vermiculi latitantes, quæ causa optime tollitur lavamenti refrigerantis & antiseptici frequenti ablutione. Quæ generatur ex tumente ovario non facile

facile curationem admittit, tentanda tamen refrigerantibus ingestis & adplicatis.

428. STERILITAS.

I. Quæ femina maturæ ætatis, cum viro potenti coire nequit, vel ex coitu non concipit, Sterilis habetur.

II. Ante maturam ætatem & vieta femina non concipit: mensium subpressione laborans aut lactans raro concipit, & tamen non censetur sterilis.

III. Verum morbis pudendorum, vulvæ, vaginæ, perinæi virum non admittentibus; vel uteri, tubarum, ovarii, & ovulorum, fœtum ab accepto semine non formantibus, generatur morbosa sterilitas.

IV. Inde deformitas, clausura, concretio, angustia, tumor, ulcus, procidentia, scirrhus, obstructio, compressio, hians perpetuo orificium, post vulnera, contusiones, abortum, partum difficilem, fluorem album, luem veneream, mensium & lochiorum profluvium, cachexiam, chlorosin, cicatricem relictam, sterilitatem pariunt: nonnulli addunt philtra & magiam: veteres adferunt intemperiem harum partium. Quæ feminæ semper abortiunt ex convulsione, hysterica passione, mobilitate vel alia causa, non censentur steriles.

V. Ipsa sterilitas nihil producit nisi irritam prolis propagationem, sed ex caussis sterilitatem inducentibus multa mala fiunt, quæ huc non debent referri.

VI. Curatio consistit in causarum ablatione, quæ ergo ex propriis titulis petenda.

TITULUS III.

EMBRYOLOGIA.

Embryologia ad tria referri potest, 1. Quæ matri & fœtui accidunt ante nativitatem. 2. In partu ipso. 3. Quæ post partum fiunt.

429. GRAVIDARUM MORBI.

I. Si in femina matura ovum unum vel alterum in cavo uteri delatum, a semine virili imprægnetur, ibidemque maneat & increscat ad perfectionem usque, diebus ut plurimum 280, talis femina legitime gravida est, sive unum, sive geminos, sive trigeminos fœtus contineat: si autem hæc imprægnatio fiat in tubis, ovario, vel cavo abdominis, illegitime & cum periculo gravida est.

II. Gravida num sit, scitu est necessarium. 1. Ut medici rogati ostendant se peritissimos esse in sua scientia. 2. Ne decepti dent ecbolica, vel aliena imperent. 3. Ut detegant feminarum fraudem. 4. Ut a magistratu rogati, num gravida sit, veritatem deponere possint. 5. Si hæreditas sit exspectanda, ut graviditatem declarare valeant. 6. An infanticidium fecerit. 7. An suppositus sit infans. 8. Ut veram a falsa graviditate decernant.

III. Quum in Gravida sensim increscat & roboretur fœtus, a principio, tam in matre, quam fœtu non manent eædem actiones & symptomata, quæ propterea distingui possunt in ea, quæ fiunt tribus prioribus, mediis & ultimis mensibus.

IV. In gravida femina si manet sana, naturale est, ut toto tempore gestationis menses non fluant, sed subsistant sine labe morbosa; venter in principio non increscat, verum sensim augeatur; os uteri continuo clausum sit, in principio manens solito loco, circa finem gestationis ad pudenda descendat, & tandem instante

ſtante partu aperiatur: & ut circa quartum vel quintum menſem ſentiat motionem fœtus levem; ſenſim validiorem: ut eo circiter tempore mammæ turgere, dolere, indureſcere incipiant, & primo ſerum, poſtea lac fundere incipiant, cum intumeſcentia & elevatione papillarum.

V. Statim ac concepit femina neceſſe eſt, ut uteri os claudatur, & cervix ſenſim ſuo muco impleatur, ne excidat, aut expellatur Embryon; hic ſenſim increſcens, & uterus ſe magis movens, quædam viſibilia producunt phænomena, quæ Graviditatis ſunt ſigna. Nam propter orificii clauſuram, neque ſanguis, neque mucus ex utero effluit; ſi autem hujuſmodi humoris effluxus obſervetur, judicandum eſt ex vagina fluere, vel abortum inſtare. Ex hac ſubpreſſione non generantur ſymptomata, quæ ex menſium ſubpreſſione venire ſolent, ſed manet urina ſana poſt menſium ſubpreſſionem, qui ſubſtitere ſine alia manifeſta cauſa. Uterus motum ſuum proprium faciens feminæ inſolitum, alias partes in conſenſum trahit, unde ſæpe nauſea, faſtidium, fames aliena, vomitus, lumborum commotio, vertigo, levis dolor inter pudenda & umbilicum, exhorreſcentia, laſſitudo inſolita, urinæ & alvi difficultas, faciei pallor & interdum maculæ, nullus autem motus Embryonis ſentitur propter parvitatem ejus, & copiam majorem liquoris in quo natat. Hoc tempore ob Embryonis vires debiliores, ſanguinis abundantiam, & concitatum uteri motum, ſæpe fit abortus.

VI. Poſt tertium menſem ſenſim viribus & mole increſcens Embryon, abdomen in tumorem adtollit, ejuſque motus ſenſim magis a matre ſentiri incipit; valet tunc ſanguinem menſtruum in incrementum ſui convertere, atque femina ſenſim huic motui uteri magis adſueta, magis ſana & vegeta fieri videtur, minus vexatur ſymptomatibus ex conſenſu, & retento ſanguine menſtruo: ſed loco horum mammæ cum ventre turgere incipiunt; hæc ſi fiant manentibus menſibus ſubpreſſis, ſine ſenſu oneris in abdomine, certum ſignum tunc eſt feminam eſſe gravidam.

VII. Senſim magis magiſque increſcit abdominis tumor, manentibus menſtruis ſubpreſſis, & orificio uteri clauſo; turgent quoque magis mammæ & ſtillare incipiunt ſerum & poſtea verum lac. Circa finem autem geſtationis uteri cervix quoque dilatari incipit, ut fœtus ſolo uteri orificio clauſo retineatur, & ita magis ad pudenda deſcendat, quando putant fœtum ſe invertere, quod fieri nequit. Pudenda tumere incipiunt tumore molli. Quæ durant ad legitimum parturiendi tempus, quando uteri os laxatur, fibræ muſculares uteri contrahuntur, & muſculi abdominales convelluntur, quibus excluditur tandem fœtus vivens.

VIII. Nihil magis vexat & periculoſius in gravidis quam Vomitus; ejicit enim naturale nutrimentum, quod remanet non recte præparatur, & violenta actione non raro eliditur fœtus: ſolet vexare præcipue tribus primis menſibus, quia tunc ille ſanguis menſtruus, qui retinetur, a fœtu non conſumitur, & quia novus uteri motus ventriculum tunc magis in conſenſum trahit, quam reliquis temporibus. Interdum autem durat ad finem geſtationis, quod pejus eſt. Si tantum incipit inſtante partu, difficilem partum promittit. Compeſcendus ergo omni tempore Stomachicis & Anodynis, & quando plethora in principio geſtationis adeſt, vena ſecanda eſt. Qui autem toto tempore geſtationis infeſtat, vel circa partum inſtantem incipit, reſpuit venæ ſectionem maxime inſtante partu, quia fœtus tunc grandior valet conſumere abundantiam, & lochia ſequentia ſatis minuunt copiam ſanguinis.

IX. Etiamſi nauſea & faſtidium conſuetum ſit Gravidis ſymptoma ex conſenſu cum utero jam moto natum, non inferens vim uti Vomitus, tamen, quia pervertit præparationem alimentorum, & facit parcius ingeri quam requiritur ad nutritionem & incrementum fœtus, iiſdem medicamentis compeſcenda, quæ in vomitu tradita ſunt.

X. Primis etiam tribus menſibus Gravidæ vexari ſolent inſolita adpetentia; ſi petant ea, quæ ſunt eſui, quæ antea tamen faſtidiebant, ea ſunt concedenda, ſolum-

ſolummodo curandum, ne nimis ingeratur: ſi autem eſui aliena petant, iiſdem, quæ vomitum compeſcunt & ſtomachicis, hic alienus adpetitus prævenitur. Melius eſt in his gravidis aliquomodo concedere, ob vehemens tunc animi pathema, quod plus nocet, quam rigidiſſime reſiſtere. Poſt tertium quartumve menſem ſponte evaneſcere ſolet.

XI. Ex motu uteri inſueto, præprimis in feminis mobilitate laborantibus, vel quando copioſiorem patiuntur evacuationem, vel ſimul terrore percelluntur, interdum fit Animi deliquium aut Syncope, quæ ſi ſemel fiat, & non admodum gravis, periculo caret: ſed gravior, & ſæpe recurrens, prævenienda antihyſtericis; præſens volatilibus adplicatis & naribus admotis abigenda.

XII. Mirabile, ſed tamen frequens eſt gravidarum ſymptoma, Odontalgia, quæ primis menſibus ita infeſtare ſolet, ut multi ex hac ſola indicium graviditatis petant: naturalem quietem gravidis quidem intercipit, ſed raro periculoſus eſt morbus, neque dentis evulſioni auſcultat; optime tamen compeſci ſolet fomento genis adpoſito, quod ſæpe repetendum, donec grandiore facto fœtu ſponte ceſſat.

XIII. Quum gravida femina omnibus cauſis Tuſſim concitantibus æque obnoxia ſit, quam quævis alia, hinc Tuſſis generalem curationem quoque exigeret: ſed quia concutiendo periculum Abortus inferat, & duntaxat ex uteri gravidi conſenſu concitetur, promte curanda eſt anodynis nervinis, ſeu potius compeſcenda tam diu, donec uteri conſenſus non amplius Tuſſim faciat.

XIV. Ab utero ſeu fœtu comprimente inteſtinum rectum, præprimis circa geſtationis finem, gravida patitur Alvum adſtrictam: quæ tunc gravidæ moleſta, raro autem periculoſa. Sed quia ſuperior inteſtini pars ita impleta diu, interdum amittit deinceps ſuum tonum, conveniens eſt ſervare Alvum laxiorem leni eccoprotico, quia validius purgans gravidis obeſt.

XV. Omnis alvi fluxus, ut Diarrhœa, Dyſenteria, Lienteria, Cholera, damnoſus gravidis, ratione ablationis naturalis nutrimenti pro fœtu, & quia uterum in conſenſum trahit, & ſimul motum ad inferiora determinat, unde abortus periculum. Protinus igitur adſtringentibus anodynis illle fluxus cohibendus.

XVI. Ab uteri incremento, præprimis in prima vice gravidis, detrudente meſenterium lumbis adnexum, & utero premente hanc partem, vel quia retinetur ſanguis menſtruus, non raro generatur Lumborum dolor, qui modicus ſi ſit nihil præterea mali infert, ſed vehementior factus intercipit ſomnum, & partes reliquas in conſenſum trahens, varia damna infert. Si fiat primis menſibus in femina, quæ copioſa catamenia habere ſolet, venæ ſectio ſummum levamen adfert: ſed ab increſcente utero natus exigit nervina anodyna. Juvat quoque multum, abdomen totum ſuſtentare cingulo, quod pondus ſuſtentat abdominis, circa finem geſtationis.

XVII. Fœtus grandior factus, (nam primis geſtationis menſibus ſequens morbus non obſervatur) comprimens venas iliacas vel truncum inferiorem venæ cavæ, producit non raro pedum tumorem œdematoſum vel & varices, qui morbi non cedunt ante partum, ſed ſibi permiſſi tantam dilationem pariunt, quæ poſtea non diſparet: quare toto eo tempore pedes in horizontali ſitu locati, ſuſtentandi ſunt ligatura expulſiva, vel ocreis ex aluta factis: juvat interim ſimul adhibere fomentum roborans, quo imbuitur ligatura.

XVIII. Tandem nimia facta diſtenſione venarum, fit ſpontanea interdum ruptio, vel ex minima adliſione diffringitur varix, unde curatu difficile naſcitur Ulcus, quum vena talis aperta conſolidationem reſpuat, niſi corrodente prius tollatur venæ tunica, & pars conſolidanda paulo magis comprimatur.

XIX. Hæmorrhoides circa anum & pudenda, ex eadem cauſa, ut varices pedum generantur & curantur: ſed ſi ſimul alvo adſtricta laborant, ea eſt laxanda eccoprotico. Tempore catameniorum præcipue tumentes, venæ ſectione minuuntur.

XX. Quæ feminæ non gravidæ copioſa catamenia fundere ſolent, non raro

gravidæ factæ sanguinem etiam fundunt, sed, nisi simul ejus minuatur quantitas, vel abortum vel infantem debilem præsagit: ferunt hanc hæmorrhagiam si sanguis ex vagina sola profluat, quod cognoscimus ex sanguine fluido stillante debito menstruationis tempore. Quia naturalis ex his feminis & loco venæ sectionis venit, non eget curatione. Si autem copia satis magna, vel grumosus sanguis effunditur, in feminis non valde copiose menstruantibus, raro sine abortu ad finem graviditatis veniunt, quia semper tunc ex uteri cavitate venit. Si autem sanguis fluat ex parte uteri, cui placenta non adhæret, fœtus servari potest sed debilis; si fiat propter placentæ separationem, necesse est ut abortiat, & tunc quo citius eo melius, quum vasa aperta non claudentur manente fœtu in utero, obstetricis manu adjuvanda est fœtus exclusio: Ecbolica vero hoc tempore nimis magnam hæmorrhagiam facerent.

XXI. Non conveniens est ut gravida in aliqua parte doleat, si tamen adsit aliena agnoscit causam, & suo effectu debilitat, atque ad abortum disponit, inde promte curandus vel sopiendus.

XXII. Reliqui morbi ex dictis vel generali cognitione morborum deducuntur.

430. FŒTUS MORBI.

I. Fœtus in utero hærens variis etiam corripitur morbis, quorum multi difficilem partum inferentes in Dystocia traduntur.

II. Membranæ secundinarum portio capiti adhærens in masculis Galea, in femellis Vitta dicta, ad vaticinandum inepta est. Maculis, variolis, morbillis, febre, excoriatione, hydrope, hydatidibus, ictero, hernia, exostosi, venerea lue laborans ante exclusionem vix detegi potest. Corruptus autem vel putrefactus ex mortis signis & effluente ichore judicatur.

III. Fœtum autem debilem esse conjicimus, lactis stillicidio ex mammis in gravidis; menstruis perseverantibus; motu fœtus languidiore; in funiculo propendente ex pulsu exiguo; parentibus valetudinariis; gravida ex gravi morbo decumbente. Hæc sæpe abortum præsagiunt, nisi dicti morbi sed mature in gravida curentur.

IV. Sed quando in grandiore fœtu 1. Nullus percipitur longo tempore motus. 2. Descensus tumoris gravidi ad pudenda. 3. Effluxus copiosus humorum ex ruptis membranis longe ante partum. 4. Depositio meconii. 5. Umbilicalis funiculus propendens, frigidus, non pulsans, corruptus, sphacelatus, ruptus. 6. Sanguinis præcipue grumosi evacuatio ante partum. 7. Devolutio molis cum corporis inversione. 8. Effluxus humoris fœtidi per pudenda. 9. Cutis fœtus facilis separatio ad adtactum. 10. Frigiditas perinæi. 11. Tenesmus frequens. 12. Oris uteri laxa apertura. 13. Mammarum detumescentia & flacciditas. 14. Faciei color luridus & frequens phlogosis. 15. Oculi tristiores. 16. Insolita appetentia, nausea, fastidium. 17. Febricula cum horrore. 18. His si accedant causæ abortum facientes judicamus Embryon vel fœtum esse mortuum, & præsagiunt abortum atque partum difficilem, qui morbi suis locis traduntur.

431. PLACENTÆ MORBI.

I. Massa quasi carnea, figuræ orbiculatæ planæ, arteriis venisque umbilicalibus hic ramosis, constans, unica, nisi in gemellis, uteri plerumque fundo adhærens, interposito tenui epithelio, funiculum emittens, ubi æquali & tenaciore tegitur membrana, tota vasculosa, tela cellulosa & fibris inter se nexa, actione particulari donata, quæ instante partu extinguitur, post partum ab utero separanda & educenda, vocatur Placenta.

II. Hæc si præmature ab utero separetur, inevitabilem abortum parit, sæpeque hæmorrhagiam matri & fœtui lethalem, quando ejus eductio, si sponte non fiat,

fiat, manu est promovenda. Primo in partu si veniat, si fœtus prius educi nequit, statim quoque educenda. Illa separatio fit interdum vi externa, abundantia vel impetu sanguinis, motu inordinato uteri, calcitratione fœtus, brevitate funiculi, aut quia præmature ejus actio extinguitur, vel imprudenti avulsione abstrahitur.

III. Post fœtus exclusionem Placenta remanens utero adhærens, motu fibrarum uteri, & vi circulationis in utero remanente, detruditur, quod adjuvatur leni frictione supra abdomen & tractione modica per funiculum umbilicalem: si facile non sequitur suadent immissa manu secundum funiculi ductum, placentam esse separandam, fortior enim tractio facile uterum inverteret: sed si lochia non sequuntur potius relinquenda, donec sponte veniat, sustentato simul abdomine.

IV. Ex futili hypothesi sanguinis corrupti, statim conantur manu educere placentam. Sed si adhereat & adhuc vitalis sit, exspectandum potius, donec exstincta placentæ actione sponte separetur. Verum portione separata vel integre, aut rupta placenta, quod ex copiosioribus lochiis cognoscitur, conducit ut manu juvetur ejus eductio. In retenta placenta ob os uteri constrictum, melius est exspectare cessationem constrictionis, ab irritamento inductæ, & partem molli fotu fovere, atque abdomen sustentare, quam vi tentare ablationem: contractis enim musculis abdominalibus & utero excludentur placenta libera & grumi ex collecto sanguine concreti.

432. UMBILICALIS FUNICULI MORBI.

I. Funiculus spiralis, subcartilagineus, intus cellulosus, liquore glutinoso plenus, quatuor ut plurimum spithamas longus, in fœtu perfecto; sæpe quibusdam nodis vel tuberculis inæqualis, constans duabus arteriis, & una vena ampliore & forsan nervo, atque in animalibus uracho, pulsans & motu particulari donatus, in fœtu vivente; a placenta incipiens & in umbilicum fœtus desinens, communem circulationem inter placentam & fœtum concedens, liberumque in utero motum, post partum exarescens funiculus umbilicalis dictus, statim post partum duobus in locis ligandus, ad distantiam trium digitorum ab umbilico abscindendus.

II. Hic longior sæpe stringit collum fœtus, quando inde ante partum removendus. Brevior plerumque abortum inducit præmatura avulsione placentæ. In partu primo veniens dystociam præsagit. Propendens frigidus, non pulsans, corruptus, inter signa fœtus mortui habetur. Rigescens, induratus, motu particulari privatus, nisi sequente partu præveniatur, mortem infert, abortum generat. Ruptus circa placentam periculosam hæmorrhagiam infert, & difficiliorem placentæ eductionem. Circa umbilicum abruptus sæpe læsionem viscerum ventris in fœtu periculosam inducit.

433. PARTUS NATURALIS.

I. Si femina maturæ ætatis a conceptu circa diem 280, excludat fœtum sanum capite primo, facie ad dorsum matris conversa, ruptis non longe antea membranis, cum omnibus suis secundinis, subsequente modico lochiorum fluxu, hæc actio vocatur Partus naturalis.

II. Huic proxime accedit si facie aliunde conversa capite primo venit, vel pedibus utrisque, & denique natibus. Qualis situs in partu non est mutandus.

III. Multa sequentium si observantur in femina gravida, breve exspectamus partum. 1. Effluxus multi muci ex orificio uteri sæpe cum striis sanguinis. 2. Os uteri tensum planum, laxum, molle, hiare incipiens, præprimis in conatu, descendens, & se aperiens. 3. Conatus ad mingendum & tenesmus frequens. 4.

Dolor lumborum levis, ſæpe redeuns, ad pubem tendens, ſenſim auctus. 5. Facies floridior, tumidior in conatu. 6. Tremor inſolitus membrorum. 7. Pulſus acceleratus. 8. Caleſcentia corporis inſolita. 9. Tumor abdominis deſcendens ad pubem. 10. Pudendorum laxa impotentia. 11. Validior fœtus in utero commotio. 12. In dilatato uteri orificio membrana liquore tumens ſenſim major, quæ rupta fundit liquorem.

IV. Ex ſenſim minuta actione in funiculo umbilicali & placenta, atque his rigidioribus factis, minuitur & tandem interçipitur communis inter matrem & fœtus circulatio, quæ in fœtu ſolo ſine reſpiratione fieri nequit, quare fœtus anxius, ob impeditam per pulmones circulationem, ſe magis movet & ita uterum in conſenſum concitat.

V. Uteri orificium ſenſim laxius ad retinendum impotentius, fundus irritatus, non potens exonerare ſanguinem in placentæ mortuæ vaſa, contenta urget, ut excludantur, reliquas partes, ut etiam fit in alvi egeſtione & vomitu, in conſenſum trahit. Ex quibus conjunctis generantur partus inſtantis ſigna.

VI. Uteri fibræ ſenſim magis contractæ, retenta anima, qua deprimitur diaphragma, & convulſive contractis muſculis abdominalibus, ad pudenda dirigentibus actionem, uteri contenta magis urgent in laxatum uteri os, quod increſcente quantitate liquoris in membrana coarcita ſenſim dilatatur, tandem rupta membrana effunditur liquor, & ſubſequitur fœtus, deinceps placenta utero laxe cohærens, vel ſimul ſeparata, brevi poſt ſequitur, aut una excluditur: raro fętus membranis integris in lucem venit.

VII. Ut parturiens facile excludat fœtum locanda in dorſum, capite elevatiore, femoribus aliquomodo divaricatis elevatis, cruribus modice flexis, pedibus ſuſtentatis, oſſe ſacro non compreſſo, & teneat manibus aliquid, quod molle eſt & tractione non multum removetur.

VIII. Dum femina per menſes ſolares novem, ſed lunares decem, fuit gravida, debito tempore parit Infantem: ſed ante ſextum menſem Abortus: ab hoc ad debitum tempus Partus præmaturus, ſed ſerius veniens Serotinus dicitur.

IX. In Partu naturali fœtus per uteri os, vaginam, & pudenda dilatata, excludi debet: ſi autem ex utero rupto fœtus fundatur in ventris cavum, aut abdomine etiam rupto in lucem venit, mater & fœtus ut plurimum moriuntur.

X. Dum per partui naturales vias femina gravida habita excludat aquam, ſanguinis grumum, aerem, veſiculas, ovum, molam, aut monſtra, alienus habetur partus.

XI. Regulariter unicum fętum parit gravida femina interdum geminos, rariſſime trigeminos vel plures ſimul, aut unum longo tempore poſt alterum. Ad hunc partum referri poſſunt concreti, bicipites, vel abundantia aut defectu membrorum laborantes.

XII. Inter pariendum, vel paulo ante fœtus excluſionem, emittitur mucus tanto tempore circa uteri os collectus, ad obliniendas vias; effunditur liquor amnii ruptis membranis, ad vias lubricandas & humectandas; dein ſequitur funiculus, placenta cum ſuis membranis; effunditur tunc ſanguis nomine lochiorum veniens. Quibus omnibus evacuatis uterus ſenſim contractus redit poſt paucos dies in naturalem parvitatem, quod tempus in puerperio abſolvitur.

XIII. Obſtetricis munus tunc eſt obſervare ſigna inſtantis partus, non nimis feſtinare, aut perrumpere, aut pertundere prominentem membranam, ſed ſuſtentare digitis inguinem parturientis, egredientem fœtum recipere linteo, ne cadat. Si vero fœtus motu nimio abdomen parturientis tendat & elevet, partem prominentem altera manu modice ſuſtentare debet, ſupra abdomen, vel curare aliqua ex adſtantibus hoc faciat. Poſt excluſionem ſtatim ligare ad diſtantiam circiter trium digitorum ab umbilico, funiculum, & iterum aliam injicere ligaturam magis verſus placentam, atque dein inter has ligaturas funiculum abſcindere.

dere. Dato infante alicui ex adstantibus secundinæ educendę molli tractione ad funiculum & frictione supra abdomen, quibus tunc facile sequi solent facto conamine parturientis. Puerperæ ita liberatæ abdomen statim lato sustentaculo cingendum, & horizontali fere situ puerpera gestata in lecto componenda, adplicato molli & pingui fomento ad pudenda. Dein Infans abstersus molliter vinciendus, atque in loco tepido servandus. Secundinæ inspiciendæ an integræ sint & dein alicubi sepeliendæ vel comburendæ, pro moribus in istis locis susceptis.

434. PUERPERIUM.

I. Post foetus exclusionem cum suis secundinis. 1. Uteri vasa placenta privata fundunt sanguinem Lochiorum nomine. 2. Uterus extensus sustentaculo privatus sensim, ut plurimum intra duodecim dies, contrahitur ad tam parvam molem, ut erat ante conceptum. 3. Uteri vasa amplissima sanguine turgentia, minus sustentata magnam sanguinis copiam in se recipiunt. 4. Intestina sursum trusa in priorem locum redeunt, colon minus pressum quam antea. 5. Musculi abdominales laxi, & cutis rugosa. 6. Os uteri laxum & patulum. 7. Muliebria tumida, laxa, mollia, irritata. 8. In principio uterus merum fundit sanguinem, sensim pallidiorem, tandem liquorem albicantem, denique omnis sistitur evacuatio in puerpera.

II. Hoc tempore varii fiunt morbi: nam lochia copiosiora, parciora si evacuantur, aut omnino subprimuntur, multos morbos inferunt istis locis describendos.

III. Vasa uteri sustentaculo privata, ultra modum turgentia, maxime si cincta sint hypochondria, multos sæpe dolores inferunt, qui sustentatione ventris præveniuntur. Sanguis in vasis collectus grumosus, uterum irritans, dolorem infert, qui evacuatione sanguinis corrupti per lochia leniri solet. Ex contusione, laceratione & difficili partu, aut avulsione placentæ inductus dolor leniri debet fotu molli adplicato. Sed ex Consensu aut spasmodica constrictione dolor natus anodynis nervinis obtemperat.

IV. Alvo adstricta sæpe laborant puerperæ propter colon minus sustentatum, quæ purgantibus aut clysmate non est movenda, sed sustentatione abdominis.

V. Mammarum dolor, tumor, durities, dum colostrum conficere incipiunt, curari debet leni frictione, suctione frequenti, aut fotu molli adplicato.

VI. Sæpe post partum animi deliquio corripiuntur. 1. Si nimis magnam copiam sanguinis fundunt aut in uteri cavo colligunt. 2. Diutius erectum tenent corpus. 3. Hypochondria arctius constringunt. Quæ omnia præveniuntur decubitu fere horizontali & abdominis sustentatione.

435. LOCHIA.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminarum, statim post partum, vel abortum, separata placenta ab utero, Lochia dicitur. Sanguinis qualitas, a reliquo sanguine non differt; ejus copia major & minor sana respondet ut plurimum quantitati menstruationis, & abundantiæ in corpore.

II. Hæc parciora & copiosiora quam requiritur in lochiorum suppressione & profluvio traduntur. Rarissima sunt exempla non profluxisse sine detrimento sanitatis. Per quæcumque alia loca emittuntur semper malum signum. Colore alieno, nigra, albicantia, si eum colorem stagnando non acquisiverint, malum sanguinis statum indicant. Fœtentia, corrupta, grumosa emissa, notant antecessisse sanguinis stagnationem in utero, vel ejus vasis, aut adest morbus in utero, vel vagina talem humorem deponens ad quos morbos magis curatio dirigenda, quam ex his lochiis desumenda.

436. LO-

436. LOCHIORUM PROFLUVIUM.

I. Copiosior sanguinis evacuatio ex pudendis mulierum, post partum vel abortum, vocatur Lochiorum profluvium.

II. Variæ sunt hujus causæ, quæ etiam specialem curationem exigunt.

III. Vasa uteri post partum & abortum hiantia claudi nequeunt quamdiu grumus sanguinis major, vel portio placentæ, vel mola, in utero remanet: quando tentanda est artificialis eductio sustentando simul abdomen externe.

IV. Si autem ex utero lacerato per digitos obstetricis vel ob avulsionem placentæ, sanguis fluit, etiam adducendum est abdomen, atque fovendum laxantibus ne stillans sanguis in utero concrescat.

V. Dum vero per auctam circulationem ex quacumque causa interna, vel adsumtis calefacientibus, aromaticis, spirituosis, vinosis, abusu diureticorum, emmenagogorum, nimis fluant, dicta sunt omittenda, & exhibenda antiphlogistica anodyna.

VI. Si autem ex ceteris signis tenuitatis sanguinis & laxitatis solidorum constat profluere sanguinem, adhibenda roborantia.

VII. Ob deficientem sustentationem abdominis, vel fortiorem constrictionem hypochondriorum si sanguis per venas redire nequit, statim solvendum vinculum atque abdomen inferius sustentandum, adplicatis simul roborantibus ad abdomen.

VIII. Lochia profluentia pariunt sanguinis defectum, debilitatem, pallorem, frigiditatem, syncopen, vertiginem, pulsum parvum debilem frequentem, convulsionem, hystericam passionem, mobilitatem: tandem accedente spontanea corruptione nascitur cachexia, hydrops, leucophlegmatia, horror, hectica febris, phthisis, delirium, & varia animi pathemata.

IX. Sponte cessare debet hoc profluvium sublata causa per uterum contractum: perperam claudunt pudenda ad cohibendum effluxum.

437. LOCHIORUM SUPPRESSIO.

I. Si femina post partum non reddat per pudenda debitam sanguinis copiam, vel omnino nihil, Lochiorum suppressione laborat.

II. Hoc si fiat 1. per spasmodicam constrictionem, ut in hystericis, mobilitate laborantibus, & dolore post partum, vel ex terrore aut alio animi pathemate, statim antispasmodica anodyna sunt exhibenda. 2. Si autem a frigore suscepto aut grumo in utero vel ejus vasis concreto, subsistant, abdomen & pudenda fotu laxante actu calido fovenda. 3. Si ex virium debilitate, laxitate, vel sustentaculi abdominis defectu non fluant, statim artificiali cingulo venter sustentandus, & epithemata roborantia ventri adplicanda: interne danda Emmenagoga, nisi antecesserit hæmorrhagia major. 4. A partu autem laborioso, dum uteri os, vagina, pudenda valide fuere contusa, lacerata, inflammata, impedientia sanguinis exitum, partes inungendæ, & fovendæ laxantibus. 5. Si vero propter hæmorrhagiam vel alvi fluxum, vel aliam copiosiorem evacuationem, lochia non fluant, illa copiosior evacuatio est cohibenda, & abdomen artificiali sustentaculo muniendum.

III. Post suppressa lochia sanguis in uteri cavo vel vasis contentus concrescit, accumulatur, tumet inde & dolet uterus atque venter, nascitur anxietas, & sistitur alvus & urina, ventriculus & hypochondria in consensum trahuntur. Stagnans sanguis corruptus interdum præbet lochia fœtentia, exulcerantia uterum, vaginam, pudenda, vel exit per alvum aut hæmorrhoides, raro per aliam hæmorrhagiam: ita receptus a massa circulatoria, multa anomala inducit, febrem hecticam, putridam, tremorem, horrorem, debilitatem, delirium, cephalalgiam, nauseam, fastidium, anginam, cachexiam, calorem, convulsionem, hysteriam,

ſteriam, ſyncopen, ſudorem colliquativum, lumborum dolorem, reſpirationem difficilem, urinam fœtentem, vertiginem.

VIII. Si præcedenti methodo ſecundum citatas cauſas ſanguis evacuari nequit, ſed abiit in corruptelam toti maſſæ traditam, inſiſtendum evacuationi per naturalia loca, & mala ſupervenientia ut morbus putridus pertractanda.

438. DYSTOCIA.

I. Partus difficilis, laborioſus aut omnino impoſſibilis Dyſtocia dictus ex variis naſcitur cauſis, quæ referuntur ad Parturientem, Fœtum, & Secundinas, aut quædam horum ſimul.

II. Femina primipara, junior vel ſenior, hyſterica, delicata, mobilitate laborans, debilis, animi pathemate agitata, laborans cephalalgia, convulſione, lumborum dolore, macie, obeſitate, plethora, frequenti ſyncope, anxietate, febre, Dyſtociam præſagit, niſi dicti morbi curentur, aut mitigentur. Veſica ab urina tumens, aut Inteſtinum colon vel rectum excrementis impletum, prius exonerandum. Pelvis oſſium anguſtia & deformitas emendari nequit: ſed Coxendicis os nimis intus vergens manu obſtetricis in parturiendi conamine deorſum premendum. Atque nimiæ feſtinationi parturientis non obtemperandum.

III. Pudenda tumentia nimis, hydropica, inflammata, excoriata, exulcerata, ſicca, difficilem partum præſagiunt, & mature curanda. Hernia, Procidentia, aut prominens Tuberculum intromittendum priuſquam fœtus hunc locum occupat. Quod etiam in Vaginæ morbis eſt obſervandum.

IV. Uterus in ventre oblique locatus, quod tactu detegi poteſt, Dyſtociam præſagit, niſi præveniatur obpoſito ſitu parturientis, ſuſtentatione ad partem prominentem, & directione orificii uteri per manum obſtetricis. Valido tetano contractus, dato nervino anodyno relaxari debet. Deformitas, atque uteri ruptio, fundens fœtum in cavum ventris, vix emendari poteſt, niſi ſectione cæſarea matura.

V. Uteri orificium clauſum vel non ſatis apertum, cum capite fœtus ad pudenda deſcendens, quem partum Paragomphoſin vocant, difficilem vel impoſſibilem partum promittit, niſi in parturiente, capite decliviore locata, obſtetricis digitis ſurſum trudatur uteri orificium, & ibidem retineatur, donec caput fœtus per orificium dilatatum deſcenderit. Orificium in conamine parturiendi ſe contrahens Dyſtociam promittit, niſi minuatur anodyno nervino dato. Nimis diu autem contractum manens, ſenſim digitis immiſſis dilatandum, & pinguedine molli malaxandum. Oblique hærens poſitione parturientis, & directione digiti immiſſi, dirigendum, ut vaginæ reſpondeat. Nimis tumens poſt partum non eſt loco placentæ prehendendum & educendum.

VI. Fœtus major, deformis, hydrocephalo laborans, debilis aut mortuus, aut gemelli ſi adſint, Dyſtociam prænunciant: ſed in ventre effuſus vel tuba natus non ſine Hyſterotomia matura fœtus & mater ſervari poſſunt.

VII. Fœtus vertice capitis primo in lucem non veniens, ſed parte quavis alia, difficilior cenſetur partus. 1. Sic venientem capite primo, obtecto orificio uteri ſuperius notavimus. Sed in naturali ſitu veniens, ſi ad collum ſubſiſtat, obſtetrix ſub fœtu immiſſis digitis, ne collum ſtringatur, curvatis ſub alis fœtus, excluſionem juvare tenetur. 2. Pedibus primo veniens, qui partus Agrippa vocatur, proxime naturali accedit. Ita veniens ad umbilicum eductus, vertendus tunc ut facies ad lumbos parturientis reſpiciat. Si ſatis amplum pro eductione ſit ſpatium, educendus ita fœtus brachiis ſurſum elevatis: ſed ſpatium anguſtius exigit prius brachiorum eductionem, immiſſa manu obſtetricis ſub pectore fœtus; ſed ſimul tunc digitus detinendus in ore fœtus, ne os uteri ſtringat collum fœtus. 3. Natibus primo veniens a præcedente vix differt. 4. Tranſverſe locatus, Facie, Humero, Dorſo, Ventre, Pectore primo veniens, directione manus obſtetri-

ſtetricis ita invertendus fœtus, ut naturali partui reſpondeat: ſi hoc ſatis commode fieri non poſſit, fœtus per pedes eſt educendus. 5. Manu una vel altera vel utraque primo veniens, difficillimum partum promittit, niſi ſtatim pars imminens intus ab obſtetrice retineatur, donec caput eum locum occupat, vel potius per pedes eductio fieri debet.

VIII. Rara ſunt exempla 1. Fœtum ſuis Membranis cinctum excluſum fuiſſe, hoc autem factum ſi ſit, membrana eſt aperienda & fœtus eximendus, ne ſuffocetur, ligandus tamen & abſcindendus eſt funiculus ut in naturali partu. Membrana autem prominens & tumens nimis diu impediens fœtus exitum, aut quando quædam alia pars fœtus in ſacco membraceo extra muliebria ſentitur, ſaccus aperiendus ſine læſione fœtus aut matris; præmatura enim pertuſa membrana effundit liquorem, retrotrahitur, & laborioſum partum generat. 2. Umbilicalis funiculus primo veniens intromittendus, ſi collum ſtringat ab eo removendus. 3. Placenta primo veniens notans ejus ab utero ſeparationem, & ſanguinis effuſi collectionem in utero, quo citius eo melius, placenta primo & dein fętus educendus, ne mater & fętus hæmorrhagia pereat. 4. Muci & Liquoris effuſio partui præcedere ſolet, ut viæ reddantur lubricæ & humidæ, ejus præmatura ergo evacuatio non eſt facienda; ſi autem facta ſit, partes molli oleo ſedulo ſunt inungendæ. 5. Si ante fętus excluſionem multum ſanguinis fluat, ſignificans placentæ ſeparationem perfectam aut imperfectam, citiorem excluſionem poſtulat, quam alias fieret.

IX. Poſt talem difficiliorem partum major cura puerperæ eſt habenda, quam in partu facili, qualia in puerperio ſunt tradita.

X. Ut obſtetrix ſciat & præſagire poſſit Dyſtociam, quædam prægredientia phænomena ſunt annumeranda. 1. Omnia viſibilia ſigna annumerata Dyſtociam producentia. 2. Acuminatus & oblongus tumor membranæ ex orificio uteri. 3. Sanguinis effluxus ante partum. 4. Præmatura liquoris effuſio. 5. Conatus parturiendi ſurſum tendens. 6. Orificii contractio tempore conatus. 7. Uteri orificium vaginæ non reſpondens.

439. ABORTUS.

I. Fętus imperfecte formati ante debitum Partus tempus ex utero matris excluſio proprie dicitur Abortus. Illa autem ante formationem fœtus evacuatio dicitur Effuſio: atque fœtus perfecti excluſio circa partus tempus Partus præmaturus cenſetur.

II. Abortum inſtare in femina gravida conjicimus. 1. Ex ſignis Fœtus mortui, vel debilis. 2. Cauſis abortum inducentibus.

III. Multæ ſunt veluti conſpirantes cauſæ abortum facientes, quæ 1. pertinent ad fœtum ipſum, 2. ejus funiculum, placentam, liquorem & membranas, 3. ad unionem placentæ cum utero, 4. ad uterum ipſum, 5. ad matrem gravidam.

IV. Fętus debilior, aliquo morbo correptus, ſæpe ante debitum tempus excluditur, quod roborantibus datis prævenitur: ſed mortuus, aut grandior quam ut a tenella matre contineri aut nutriri poſſit, vel gemelli ſi adſint, nulla arte Abortus præveniri poteſt.

V. Quum Funiculus ſit conductor & Placenta communicatrix inter matrem & fętum, quæ partes motu particulari uſque ad partus tempus donatæ ſunt, harum debilior actio intercipit interdum communem circulationem, & producit ita mortem fętus cum ſequente abortu: in quo caſu laudantur quædam Uterina roborantia. Membrana coarcens rupta permittens contenti liquoris effluxum, eſt cauſa, ut fętus defectu humidi, in quo natare debet, moriatur, & ita ſine ulla medela abortire cogatur.

VI. Omne quod accipit fętus incrementum, a matre per placentam præcipue acci-

accipit, atque nutritur interim communi circulatione cum matre interveniente placenta & umbilicali funiculo: facta itaque separatione inter placentam & uterum, tam ex arteriis umbilicalibus, quam ex arteriis uterinis funditur sanguis in cavum uteri, unde perit necessario fętus & periclitatur mater. Quæ feminæ gravidæ non adsuetæ menstruari patiuntur post tertium quartumve mensem sanguinis stillicidium, & præprimis si grumosum sanguinem evacuant, talis evacuatio arguit separationem placentæ, quam semper sequitur Abortus, nulla arte præveniendus.

VII. Sed præveniendo causas separationem inducentes, prævenitur etiam Abortus. Quæ feminæ igitur copiose menstruari solent, succulentæ sunt & opipare viventes, tantam interdum in uteri vasis colligunt sanguinis copiam, quæ placentam detrudit: qualis abortus repetita venæ sectione a mense secundo ad quintum vel sextum prævenitur.

VIII. Sanguinis autem copia deficiens in gravida, ex naturali dispositione in parce menstruantibus, inedia, dyspepsia, vel alio morbo, laborante, hæmorrhagia, vel evacuatione alia quavis aucta, ut alvi fluxu, dysenteria, hæmoptysi; aut venæ sectione aliisque auxiliis evacuantibus vexata, facile abortum parit, quia hæ causæ non præbent debitum pabulum fętui, & faciunt ut placenta sponte veluti delabatur, & ita ab utero secedens mortem fętus creet, cum sequente Abortu, quod præveniendum erat analepticis & stomachicis roborantibus, evitata nimia simul evacuatione.

IX. Hoc magis efficiunt, quæ humores evacuant & simul depulsionem facilitant; uti artemisia, cantharides, clysmata, veneris frequens usus, aconitum, sabina, diuretica, purgantia, emmenagoga, atque vomitoria, quæ etiam concutiendo vim inferunt. Hæc ergo omnia evitanda, & si natura fecerit alvi fluxum vel vomitum, horum morborum curatio confirmat fętum: si autem facta inde sit separatio placentæ, frustra suscipitur curatio.

X. Moventes etiam causæ, utero vel placentæ adplicatæ, separationem facere possunt. Uti Contusio, Ligatio ventris, Equitatio, Saltus, Elevatio & gestatio oneris, Vociferatio, Sternutatio, Tussis, Vectio, Convulsio, Singultus, Tenesmus, Febris, vehemens Animi pathema, Ira, Terror. Quæ ergo in gravidis omnino evitanda: nam post factam separationem placentæ, nulla medela valet prævenire Abortum.

XI. Uterus etiam ipse frequens est Abortus causa: nam 1. Copia muci interna uteri latera tegens debiliorem placentæ unionem præbens. 2. Uterus gracilior, qui fętum capere potest. 3. Uteri orificium laxius, uti in fluore albo laborantibus, quam ut onus fętus sustentare possit. 4. Frequentior coitus, præprimis in gravida. 5. Uteri convulsio in hystericis. 6. Abortus vel partus sæpe prægressus. 7. Uteri inflammatio, erysipelas, hydrops, & alii particulares morbi, uti anxietas, dolor, molam continens, pudendorum vitia, vulnus, mobilitas, abortum præsagiunt in gravidis.

XII. Ad recensitas causas, nisi prius suis signis detectas, frustra instituitur curatio. Muci copia detecta ex pudendorum frigiditate, effluxu copiosiore e pudendis, atque menstruis pallidis, exigit roborationem generalem & topicam, per epithemata, inunctiones, & fumigationem ad abdomen, lumbos & pudenda. Gracilior uterus ex ætate, lapsu temporis sponte emendatur. Uteri orificium laxius optime exploratione digiti obstetricis dignoscitur, aut conjicitur ex fluore albo & frigiditatis sensu: præcedente etiam methodo curatur. Convulsionem uteri ex mobilitatis & hystericæ passionis phænomenis conjicimus, vel quando solet gravida ex animi pathemate abortire; evitando igitur animum instigantes causas & medicamentis antispasmodicis uterinis talis prævenitur abortus. Morbi autem uteri particulares licet desecti vix curari possunt sine abortu sequente.

XIII. Denique corpus matris malum suppeditans nutrimentum fœtui abortum parit: nam laborans cachexia, ictero, phthisi, scorbuto, lue venerea, morbo

acuto, vel febre vehemente, hydrope, dolore, anxietate, aphthis, asthmate, cephalalgia, nephritide, debilitate, diæta mala, ebrietate, erysipelate, epidemica, fœtore, horrore, ictero, lassitudine, morbillis, variolis, petechiis, rigore, syncope, tremore, coxæ dolore, lumborum affectione, renum vel respirationis morbis, vel quovis alio gravi morbo, sæpe abortit: qui abortus præveniri nequit, nisi curatis his morbis; qui ex suis propriis signis sunt cognoscendi, & sua adaptata methodo curandi.

XIV. Frequens Abortus ad abortiendum disponit uterum; exhaurit feminarum vires; grandioris fœtus difficilior, quam junioris, imo quam partus legitimi, ob firmiorem placentæ adhæsionem; ex fœtu mortuo in utero retento & corrupto morbi nascuntur putridi, qui etiam diu post abortum fatigant.

XV. Si causæ abortum facientes præveniri aut tolli non possunt, & signa adsint fœtum esse mortuum, ejus exclusio est promovenda manu obstetricis, vel ecbolicis datis, modo non adsit uteri hæmorrhagia, quum illa iisdem intenderetur: promovetur etiam exclusio cingulo sustentante abdomen, quod etiam post exclusionem est retinendum, ut post partum legitimum.

440. MOLA.

I. Massa carnea, membris & ossibus carens, post conceptum in utero nata, eique instar placentæ, utero adhærens, atque ab eo nutrimentum accipiens, plerumque quarto mense a conceptu, interdum post multos menses, ut abortus, exclusa, quando vita privata est, Mola vocatur.

II. His characteribus distinguitur a grumo, uteri hydrope, sarcomate, ovo, embryo, & fœtu in abortu excluso, & placenta relicta a partu.

III. Videtur placenta vivens relicta post conceptum, mortuo & dein liquato embryo.

IV. In principio omnia signa graviditatis adsunt, in progressu vero nulla percipitur fœtus commotio, tandem tempus excludendi ut plurimum ultra novem menses protrahitur: si gemini adfuere, post partum viventis sæpe brevi postea quoque excluditur.

V. Quamdiu vivens est ob tenacissimam adhæsionem & os uteri clausum, manu extrahi nequit; sed post mortem ejus, instar placentæ adhærentis educenda, si sponte non extruditur.

441. INFANTICIDIUM.

I. Medici consilium quia sæpe exigit magistratus, si Infans breve post partum invenitur mortuus, an manu violenta sit interfectus, vel sponte periit, quædam sunt congerenda signa quibus conjunctis judicium ferri potest.

II. Indicia violentiæ desumuntur 1. Ex maculis lividis & tumentibus; quæ etiam in difficili partu generantur. 2. Membris perfectis; sed potuit etiam paulo ante partum perire. 3. Spuma circa os; quæ etiam compresso pectore generari potest in partu. 4. Livore faciei; qui etiam fieri potuit constrictione funiculi umbilicalis. 5. Facie membrana tecta ut respirare non potuit post exclusionem; quod ad ignorantiam referri potest. 6. Diaphragmate magis compresso, quam in fœtu inveniri solet: quod etiam inspiratione fieri potuit in utero & dein ante exclusionem suffocatus. 7. Pulmone inflato supernatante non leve præbetur indicium: sed inspirare potuit in utero, in partu & post partum, & tamen mori sine violentia, inflari potuit pulmo & putredine adtolli. 8. Umbilicalis funiculi abruptione, cum infante omni fere sanguine privato, quod casu etiam fieri potest & in partu difficili. 9. Maxime ex inventa læsione, quæ etiam in adultis mortem intulisset, ferri potest judicium; reliqua admodum ambigua habenda.

III. Liberatur vero puerpera ab infanticidio, maculis non tumentibus, & læsione sine tumore. Membris imperfectis. Pulmone autem subsidente non perfecte liberatur, sed si putrefactus sit. Cutis facili separatione a subjecta carne.

IV. An partus præcesserit his signis conjicimus. 1. Ventris rugositate & laxitate. 2. Pudendorum intumescentia molli & laxa. 3. Cruoris per pudenda effluxu. 4. Dilatatione vaginæ majore. 5. Lactis in mammis præsentia & mammarum insolita intumescentia.

V. Liberatur autem puerpera ab infanticidio si ante partum signa fetus mortui habuit.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

INDEX.

Characteres numerorum Titulos morborum, numeri autem Romani Paragraphos in Proœmio, significant.

A

ABdomen, 340.
Ablactatio, Lac, 323.
Abortus, 439.
Abscessus, 63.
Absorptio deficiens, 184.
---- Major, 185.
Abundantia, 264.
---- humorum, 53.
---- solidorum, 23.
Abusus, 279.
Acescentia, Nutrimentum, 281.
Aciditas, 96.
Acrimonia, 94.
Actio in gyrum, Vectio, 262.
Acuta febris, 204.
Acutus morbus, v.
Adductio, 29.
Adipsia, Sitis, 300.
Adolescentia, Ætas, 242.
Adulti, Ætas, 242.
Ægritudo, Debilitas, 164.
Æqualis humor, 110.
Æquilibrium destruct. 52.
Æquinoctiales, Tempus anni, 271.
Aer, 270.
Æstas, Tempus Anni, 271.
Æstus, Calida, 266.
Ætas, 242.
Agrippa, Dystocia, 438.
Agrypnia, 150.
Albor, 103.
Alcali morbus, 98.
Algida febris, 214.
Alimentum, Nutrimentum, 281.
Alvi excrementa, 376.
Alvi fluxus, Diarrhœa, 379.
Alvus Astricta, 378.
Amaurosis, Cæcitas, 292.
Ambulatio, Exercitium, 245.
Amplitudo morbosa, 45.
Anamnesticum, Signum, x.
Aneurysma, 56.
Angina, 315.
Anglieus sudor, Hydropyretos, 221.
Angustia morbosa, 46.
Anhelitus, Respiratio, 329.
Animalia, Nutrimentum, 281.
Animi actio, 243.
---- Pathemata, 244.
Anodynia, 141.
Anomalus morbus, IV, 9.
Anorexia, 356.
Ani morbi, 352.
Antiquus morbus, IV, 7.
Anxietas, 148.
Apella, Penis, 410.
Apertus morbus, IV, 8.
Apepsia, Dyspepsia, 361.
Aphonia, vocis morbi, 314.
Aphthæ, 297.
Apoplexia, 143.
Apyrexia, Intermissio, XXVII.
Aquosa, Nutrimentum, 281.
Aquosus humor, 86.
Ardens febris, 212.
Ardor, Calida, 266. Calor Corporis, 158.
Arenulæ, Calculus, 237.
Aridura, 71.
Aromata, Nutrimentum, 181.
Arthritis, 135.
Ascarides, Insecta, 239.
Ascarides, Intestinorum, 390.
Ascites, 341.
Asodes febris, 219.
Asphyxia, Pulsus, 179.
Assata, Nutrimentum, 281.
Asthma, 331.
Astra, Aer, 270.
Atrophia, 67.
Atresia, Vaginæ morbus, 411.
Attritus, 27.
Aura frigida, Aer, 270.
Austeritas, 101.
Automatica, 255.
Autumnus, Tempus anni, 271.

Be-

B

Benignus morbus, IV, 5.
---- humor, 128.
Beriberi, Torpor, 178.
Biliosa febris, 230.
Biliosus humor, 130.
Bilis calculus, Calculus, 237.
Bilis morbosa, 397.
Biliosum, Temperamentum, 251.
Bocium, Bronchocele, 316.
Borborygmus, 389.
Bradypepsia, Dyspepsia, 361.
Branchus, Raucedo, 317.
Brevis morbus, IV, 7.
Brevitas morbi, XIX.
Bronchocele, 316.
Bubo, 351.
Buboncele, Inguinum morbi, 350.
Bulimos, Pseudorexia, 357.

C

Achexia, Cacochymia, 121.
Cacochylia, 375.
Cacochymia, 121.
Cacochymica febris, 229.
Cadaverosa facies, Facies, 290.
Cæcitas, 292.
Cæsarea sectio, Dystocia, 438.
Calculus, 237.
Calculus bilis, 398.
Calida, 266.
Calidus humor, 90.
Calidum, Temperamentum, 251.
Callus, 41.
Calor morbosus, 158.
Canaliculares, Tempus anni, 271.
Cancrosus, IV, 4.
Capitis morbi, 285.
Caput gallinaceum, Vesiculæ, 414.
Cardialgia, 362.
Carebaria, 287.
Caro, Nutrimentum, 281.
Catamenia, Menstruatio, 423.
Catarrhalis febris, Lymphatica, 281.
Catarrhus, 136.
Catoche, 144.
Cavernosa corpora, Penis, 410.
Causa, VIII.
Cephalæa, Cephalalgia, 286.
Cephalalgia, 286.
Cerevisia, Nutrimentum, 281.
Ceruminis morbi, 305.
Chancres, Penis morbi, 410.
Characteristicum, Signum, X.
Chlorosis, 122.
Cholera, 385.
Chorda, Penis, 410.
Chordapsus, Colica, 388.
Chorea, Convulsio, 161.
Chronica febris, 205.
Chronicus morbus, VI.
Chylus morbosus, 374.
Chilificatio, 355.
Chylifera, 373.
Chyli ductus, Chylifera, 373.
Cibus, Nutrimentum, 281.
Cicatrix, 44.
Cimices, Insecta, 239.
Circulatio major, 180.
Circulatio minor, 181.
Circumactio, Vectio, 262.
Cirsocele, Scroti morbus, 412.
Cisterna, Chylifera, 373.
Clamor, Exercitium, 245.
Clavus Hystericus, Cephalalgia, 286.
Clausura, 48.
Clitoris, muliebria, 418.
Coagulatio, 83.
Cocta, Nutrimentum, 281.
Coctio morbi, Pepasmus, XXIII.
Coctus humor, 126.
Cœlum, Aer.
Cœliaca, 283.
Cogitatio, Animi actio.
Cognitus morbus, IV, 8.
Colica, 388.
Colli morbi, 306.
Collectio humorum, 114.
Colliquatio, 87.
Colliquativa febris, 230.
Color morbosus, 102.
Comedones, Insecta, 239.
Compositus morbus, IV, 9.
Compressio, 30.
Conamen, Exercitium, 245.
Concretio humorum, 80.
----- solidorum, 49.
Congelatio, Gelu, 10.
Connatus morbus, 241.
Consensus, 142.
Constans morbus, IV, 6.
Constantia morbi, XXXV.
Consuetudo, 252.
Contagiosi morbi, 272.
Contagium, 272.
Continua febris, 194.

Continuus morbus, IV, 6.
Contractilitas, 17.
Contusio, 5.
Convalescentia, 165.
Convulsio, 161.
Cordis morbi, 325.
Corrosio, 11.
Corruptio humorum, 125.
Coryza, Gravedo, 289.
Coxæ dolor, 349.
Crassitudo humorum, 73.
----- solidorum, 37.
Crepitus, 390.
Crisis, XXIV.
Cruda, Nutrimenta, 281.
Cruditas humorum, 127.
----- morbi, XXII.
Crusta phlogistica, 82.
Crystallisatio, 260.
Cura, Animi pathema, 244.
Curatio, XIII.
Cursus, Exercitium, 245.
Cynanche, Angina, 315.
Cynicus spasmus, Facies, 290.
Cynorexia, Pseudorexia, 357.
Cystis morbi, 396.

D

Debilitas, 164.
Decrementum morbi, XIV, 5.
Decubitus in morbis, 170.
Defectus, 265.
----- Humorum, 65.
----- Solidorum, 24.
Deformitas, 43.
Deglutitionis morbi, 313.
Delirium, 154.
Densitas solidorum, 39.
Dentitio, Ætas, 342.
Destructio, 3.
Detumescentia, 69.
Diabetes, 405.
Diaphragmatis morbi, 328.
Diaphthora, Dyspepsia, 361.
Diarrhœa, 379.
Diagnosticum, Signum, X.
Diathesis, Natura, 249.
Dies morbi, XV.
Difficilis morbus, IV, 5.
Diuresis morbosa, 399.
Dolor, 134.
Dracunculi, Insecta, 339.
Dulcia, Nutrimenta, 281.
Duplicata febris, 202.
Durities, 34.
Dyscrasia, Temperamentum, 251.
Dysenteria, 380.
Dyspepsia, 361.
Dysphoria, XXI.
Dyspnœa, 330.
Dysterica febris, 125.
Dystocia, 438.
Dysuria, 407.

E

Ecchymosis, 116.
Effectus, IX.
Effervescentia, 115.
Effusio, 115.
Effusio, Abortus, 439.
Elæodes, Ichor, 88.
Elasticitas, 21.
Elevatio ponderis, 245.
Elongatio, 32.
Embryologia, 429.
Embryolomia, Dystocia, 428.
Emetica febris, 226.
Empneumatosis, 118.
Empyema, 337.
Encephali humoris morbi, 302.
Endemius, 273.
Ephemera, 192.
Epialos febris, 215.
Epidemus, 274.
Epilepsia, 162.
Epigenomenon, Signum, X.
Epiphœnomenon, Signum, X.
Epiplocele, Omentum, 372.
Epiplomphalos, Omentum, 372.
Equitatio, Vectio, 262.
Erratica febris, 203.
Error loci, 113.
Eructatio, 368.
Erysipelas, 160.
Eschara, 147.
Essentialis morbus, IV, 9.
Evacuatio morbosa, 186.
Eucrasia, Temperamentum, 251.
Euphoria, XX.
Exacerbatio, Recrudescentia, XXX.
Exanthematica febris, 207.
Excoriatio, 26.
Excrementa, Alvi excrementa, 376.
Excreta, 254.
Exercitium, 245.
---- *omissum*, Quies, 246.

Exha-

Exhalatio, Aer, 270.
Exitus morbi, XII.
Expergefactus, Animi pathemata, 244.
Extensio, 31.
Extenuatio, 70.
Externus morbus, IV, 8.
Extremus morbus, IV, 8,

F

FAciei morbi, 290.
Facilis morbus, IV, 5.
Farinosa, Nutrimenta, 281.
Fascinatio, Magia, 284.
Fastidium, 359.
Faucium morbi, 307.
Febris, 191.
Fæces, Alvi excrementa, 376.
Fermentatio, 256.
Fervor, Calida, 266.
Finis morbi, XIV, 6.
Fissura, 13.
Fistula, 16.
Flatus, 238.
Flavus color, 108.
Flexibilitas, 19.
Flumina, aer, 270.
Fluor albus, Leucorrhœa, 426.
Fœtor, 112.
Fœtus morbi, 430.
Fragilitas, 1.
Frenulum, Muliebria, 418.
Frictio, Mechanica, 261.
Frigida, 267.
Frigiditas, 166.
Frigidus humor, 91.
Frigidum, Temperamentum, 251.
Fructus, Nutrimentum, 281.
Fulmen, Aer, 270.
Fumus, Aer, 270.
Funiculus, umbilicalis funiculus, 432.
Fustigatio, Mechanica, 261.
Furor uterinus, Hysteromania, 427.
Futurus morbus, XIV, 1.

G

G*Alea*, Fœtus, 430.
Gangræna, Inflammatio, 159.
Gas sylvestre, Aer, 270.
Gastroraphia, Abdominis morbi, 340.
Gaudium, Animi pathemata, 244.
Gelu, 10.
Geminus, Gravida, 429.
Genitalia feminarum, 418.
----- virorum, 418.
Glans, Penis, 410.
Glutinosus humor, 79.
Gonorrhœa, 416.
Gosso Bronchocele, 316.
Gravedo, 289.
Graviditas, 429.
Grumus, 81.

H

H*Abitatio*, Aer, 270.
Hæmoptysis, 334.
Hæmorrhagia, 190.
Hæmorrhoides, 353.
Hectica febris, 218.
Helodes febris, 222.
Hemicrania, Cephalalgia, 286.
Hemiplegia, Paralysis, 169.
Hemitritæos, Semitertiana, 201.
Hepatis morbi, 394.
Hepaticus fluxus, 381.
Hepatitis, 395.
Hereditarius morbus, 240.
Hernia, 50.
Hippocratica facies, Facies, 290.
Horrifica febris, Phricodes, 217.
Horror, 176.
Humida, 268.
Humiditas, 35.
Humidum, Temperamentum, 251.
Hungarica febris, 224.
Hydatides, 60.
Hydrocele, Testis, 413.
----- Scrotum, 412.
Hydrocephalon, 288.
Hydrophobia, 277.
Hydrothorax, 338.
Hydrops, 59.
Hydropyretos, 221.
Hyems, Tempus anni, 271.
Hymen, Muliebria, 418.
Hypercatharsis, 386.
Hypochondriaca, 174.
Hypochondriorum morbi, 344.
Hypospadineus, Penis morbi, 410.
Hysteria, 175.
Hysteromania, 427.
Hysterotomia, Dystocia, 438.

I

J*Amjam natus*, Ætas, 242.
Ichor, 88.

Icte-

Icterus, 177.
Idiopathicus morbus, IV, 9.
Idiosyncrasia, 250.
Iliaca passio, Volvulus, 384.
Illegitimus morbus, IV, 9.
Immatura, Nutrimenta, 81.
Impetus internus, Circulatio, 180.
Impetus, 180.
Impotentia, 417.
Impurus morbus, IV, 9.
Inappetentia, Anorexia, 356.
Inæqualis humor, 111.
Incantatio, Magia, 284.
Inconstans morbus, IV, 6.
Inconstantia morbi, XXXVI.
Incognitus morbus, IV, 8.
Incontinentia urinæ, 404.
Incrementum morbi, XIV, 3.
Incubus, 149.
Induciæ morbi, Intermissio, XXVII.
Induratio, XXXIV.
Inertia, 22.
Infantes, Ætas, 242.
Infanticidium, 441.
Inflammatio, 159.
Inguinum morbi, 350.
Inquietudo, 171.
Insanabilis morbus, IV, 5.
Insecta, 239.
Insomnium, 153.
Integumenta, 280.
Intemperies, Temperamentum, 251.
Intercurrens morbus, IV, 6.
Intermissio morbi, XXVII.
Intermittens febris, 195.
----- morbus, IV, 5.
Internus morbus, IV, 8.
Intestinorum morbi, 369.
Intumescentia, 54.
Ira, Animi pathemata, 244.
Ischias, Coxa, 349.
Ischuria, 409.
Jurulenta, Nutrimentum, 281.
Juvenes, Ætas, 242.

L

L*Abia pudendorum*, Muliebria, 478.
Labor, Exercitium, 245.
Laceratio, 8.
Lactea vasa, Chylifera, 373.
Lactis morbi, 323.
Lactatio, Lactis morbi, 323.
Lacus, Aer, 270.
Languida febris, Chronica,
Laryngis morbi, 310.
Lassitudo, 167.
Latens morbus, IV, 8.
Laxitas, 18.
Legitimus morbus, IV, 9.
Leguminosa, Nutrimentum, 281.
Leipyria febris, 216.
Lendes, Insecta, 239.
Lenis morbus, IV, V.
Lenta febris, Chronica, 205.
Lenticularis, Petechialis, 210.
Lentor, 76.
Leucophlegmatia. 61.
Lethalis morbus, IV, 5.
Leucorrhæa, 426.
Lienis morbi, 392.
Lienosi, Lienis morbi, 392.
Lienteria, 382.
Ligatio, Compressio, 30.
Linguæ morbi, 298.
Lithontriptica, Calculus, 237.
Lividus humor, 107.
Lochia, 435.
Lochiorum profluvium, 436.
Lochia suppressa, 437.
Longitudo morbi, XVIII.
Longus morbus, IV, 7.
Lumbago, 346.
Lumborum morbi, 345.
Lumbrici, Vermes, 390.
Luna, Aer, 270.
Lutea corpora, Ovarium, 422.
Lux, Aer, 270.
Lymphaticus, 89.
Lymphatica febris, 231.

M

MAceratio, 259.
Macies, 66.
Magnitudo, morbus, IV, 5.
Magia, 284.
Malacia, Pseudorexia, 357.
Maligna febris, 235.
Malignus humor, 129.
----- morbus, IV, 5.
Mammarum morbi, 322.
Manducationis morbi, 299.
Manifestus, morbus, IV, 8.
Marasmus, Hectica, 218.
Mare, Aer, 270.
Marinum sal, Nutrimentum, 281.

Ma-

Matura, Nutrimenta, 281.
Mechanica, 261.
Meconium, 377.
Mediastini morbi, 327.
Medicamenta, 282.
Meditatio, Animi actio, 243.
Melancholia, 132.
Melancholicum, Temperamentum, 251.
Melitera, Ichor, 88.
Mellita, Nutrimentum, 281.
Menstruatio, 423.
Menses corrupti, Menstruatio, 423.
Mensium profluvium, 424.
----- Suppressio, 425.
Mesenterii morbi, 372.
Mesenterica febris, Cacochymica, 229.
Metamorphosis, 120.
Metastasis, 119.
Meteora, Aer, 270.
Mictus cruentus, 406.
Miliaris, Scarlatina, 209.
Miserere mei, Volvulus, 384.
Mitis humor, 92.
Mobilitas, 173.
Mola, 440.
Mollitudo, 33.
Montes, Aer, 270.
Monticulus, Muliebria, 418.
Morbilli, 208.
Morsus, 7.
Motus major, 156.
----- minor, 163.
Muci morbi, 304.
Mucilaginosa, Nutrimenta, 281.
Mucor, 75.
Muliebria, 418.
Murmura, Borborygmi, 389.
Murmur, Flatus, 238.
Mustum, Nutrimentum, 281.
Mutilatio, 25.

N

Natura, 249.
Navigatio, Vectio, 262.
Nausea, 360.
Nephritis, 347.
Nervina febris, Chronica, 205.
Nigror, 105.
Nitrosa Acrimonia, 97.
Nix, Aer, 270.
Novus morbus, IV, 7.
Nox, Tempus anni, 271.
Nubes, Aer, 270.
Nudatum corpus, Integumenta, 280.
Nuditas, 28. & 280.
Nutrimentum, 281. 381.
Nymphæ, Muliebria, 418.

O

Obdormitio, Torpor, 178.
Obstetrix, Partus, 433.
Obesitas, 58.
Obscurus morbus, IV, 8.
Obstructio, 47.
Odontaglia, 296.
Œdema, 62.
Œsophagi morbi, 312.
Omenti morbi, 372.
Ophthalmia, 291.
Oscheocele, Scroti morbi, 412.
Oscillatio, Vectio, 262.
Ossificatio, 42.
Otalgia, 294.
Otium, Quies, 246.
Ova, Nutrimenta, 281.
Ovaria, 422.
Ovula, Ovarium, 422.

P

Pallor, 104.
Palpitatio, 172.
Paludes, Aer, 270.
Pancreas, 371.
Papillæ, Mammarum, 322.
Paracynanche, Angina, 315.
Paragomphosis, Dystocia, 438.
Paralysis, 169.
Paraphimosis, Penis, 410.
Paraphrenitis, Phrenitis, 155.
Paraplexia, Paralysis, 169.
----- Apoplexia, 143.
Parasynanche, Angina, 315.
Paresis, 168.
Paroxysmus, XXV.
Partus, 433.
Partus præmaturus, Abortus, 439.
Partus difficilis, Dystocia, 438.
Parvus morbus, IV, 5.
Pathognomicum, Signum, X.
Pectoris morbi, 321.
Pedicelli, Insecta, 239.
Pediculi, Insecta, 239.
Penis morbi, 410.
Pepasmus, XXIII.
Pepsis, 361.

Peri-

Pericardii morbi, 325.
Periculosus morbus, IV, 5.
Perinæi morbi, 354.
Periodicus morbus, IV, *6*.
Periodus morbi, XXVI.
Peripneumonia, 336.
Pernio, Gelu, 10.
Perspiratio morbosa, 187.
Pertinax morbus, IV, 7.
Pestilentialis, Pestis, 275.
Pestis, 275.
Petechialis, 210.
Pharyngis morbi, 311.
Pharyngotomia, Pharynx, 311.
Phimosis, Penis morbi, 410.
Phlegma, 77.
Phlogosis, Rubedo, 106. 290.
Phricodes febris, 217.
Phrenitis, 155.
Phthisis, 68.
Pica, Pseudorexia, 357.
Pictoniensis Colica, Colica, 388.
Pinguia, Nutrimenta, 281.
Pisces, Nutrimenta, 281.
Pituita, 74.
Pituitosum, Temperamentum, 251.
Placenta, 431.
Plactulæ, Insecta, 239.
Plethora, 55.
Pleuræ morbi, 326.
Pleuritis, 325.
Pluvia, Aer, 270.
Pneumatocele, Scroti morbi, 412.
Podagra, 137.
Portarum vasa, 393.
Potus, Nutrimentum, 281.
Præcipitatio, 258.
Prædictio morbi, IV, *9*.
Præputium, Penis, 410.
Priapismus, Penis, 410.
Principium morbi, XIV, 2.
Prognosis, Prædictio, IV, *9*.
Procidentia, 51.
Profluvium, Evacuatio, 186.
Prognosticum, Signum, X.
Propagatio morbi, XXXI.
Prostatæ, 411.
Pruina, Aer, 270.
Pruritus, 139.
Pseudorexia, 357.
Pseudoischuria, Ischuria, 409.
Puberes, Ætas, 242.
Pueri, Ætas, 242.
Puerperium, 434.
Pulmonum morbi, 324.
Pulices, Insecta, 239.
Pulsatio, 157.
Pulsus morbosus, 179.
Punctura, *6*.
Purpura, Scarlatina, 209.
Purulenta febris, 233.
Purus morbus, IV, *9*.
Pus, 131.
Putredo, 100.
Putrida febris, 234.

Q

QUartana, 198.
Quotidiana, 196.
Quies, 246.

R

RAnciditas, 99.
Raritas, 40.
Raucedo, 317.
Ratio morbi, XVII.
Recens morbus, IV, 7.
Recidiva, XXVIII.
Recidivans, IV, *6*.
Recrudescentia morbi, XXX.
Refluxus, 183.
Regio, Aer, 270.
Remittens febris, 199.
----- morbus, IV, *6*.
Renum morbi, 400.
Repulsio, XXXII.
Resolutio morbi, XXXIII.
Resolutus humor, 85.
Respirationis morbi, 329.
Retenta, 253.
Rhachitis, 124.
Rheumatismus, 138.
Rigiditas, 20.
Rigor, Horror, 176.
Ros, Aer, 270.
Rubor, 106.
Ructus, 364.
Rugitus, Borborygmos, 389.
Ruptio, 14.

S

SAbulo, Calculus, 237.
Saccharata, Nutrimentum, 281.
Salivæ morbi, 303.
Salsa Acrimonia, 95.

Saltus,

Saltus, Exercitium, 245.
Salutaris morbus, IV, 5.
Sanabilis morbus, IV, 5.
Sanguineum, Temperamentum, 251.
Saponacea, Nutrimentum, 281.
Sapor alienus, 301.
Sarcocele, Testis morbi, 413.
Satietas, 358.
Satyriasis, Penis, 410.
Scalptura, 263.
Scarlatina febris, 209.
Scelotyrbe, Paresis, 186.
Scorbutica febris, 232.
Scorbutus, 123.
Scotonica, Vertigo, 293.
Screatus, 318.
Scrotum, 412.
Secundarius morbus, IV, 9.
Securus morbus, IV, 5.
Semeiologia, Signum, X.
Seminis morbi, 415.
Semitertiana, 201.
Senex, Ætas, 242.
Sequela morborum, XIV, 7.
Sicca, 269.
Siccitas, 36.
Signum, X.
Silva, Aer, 270.
Simplex morbus, IV, 9.
Singultus, 333.
Sinus purulentus, 64.
Siticulosa febris, 227.
Sitis morbosa, 300.
Soda, 363.
Sol, Aer, 270.
Solstitiales, Tempus anni, 271.
Solutio morbi, Resolutio, XXXIII.
Somnolentia, 151.
Somnus, 247.
Sonitus, Flatus, 238.
Sonus, Aer, 270.
Sopor, 152.
Spasmus, Convulsio, 161.
Spermatocele, Testis morbi, 413.
Spina bifida, 348.
Sphacelus, 146.
----- humorum, 133.
Spirituosa, Nutrimentum, 281.
Sporadicus morbus, IV, 6.
Spuma, 109.
Sputum, 320.
Sputum cruentum, Faucium morbi, 307.
Stagnatio, 182.
Stationarius morbus, IV, 6.
Status morbi, XIV, 4.
Stercus, Alvi excrementa, 376.
Sterilitas, 428.
Sternutatio, Exercitium, 245. 295.
Stillicidium, Evacuatio, 186.
Stragula, Integumenta, 280.
Stranguria, 408.
Strepitus, Flatus, 238.
Studium, Animi actio, 243.
Stupor, 140.
Sudor, 188.
Suffocatio, 332.
Suppressio, 186, VIII.
Suspiria, Respiratio, 329.
Sustentaculi defectus, 12.
Sympathicus morbus, IV, 9.
Symptoma febrile, 211.
Symptomatica febris, 228.
Symptomaticus morbus, IV, 9.
Synanche, Angina, 315.
Syncopalis febris, 223.
Syncope, 145.
Synedrevonta, Signa, X.
Synochos, 193.

T

TÆnia, Insecta, 239. 390.
Tarantismus, 278.
Temperamenta, 251.
Tempestas, Aer, 270.
Tempus anni, 271.
----- morbi, XIV.
Tenacitas humorum, 72.
----- solidorum, 2.
Tenesmus, 387.
Tenebræ, Aer, 270.
Tensio, Extensio, 31.
Tentigo, Penis, 410.
Tenuitas humorum, 84.
----- solidorum, 38.
Tepor, Calida, 266.
Teretes, Vermes intestinorum, 390.
Terra, Aer, 270.
Terror, Animi pathemata, 244.
Tertiana, 197.
Testium morbi, 413.
Tetanus, Convulsio, 161.
Timor, Animi pathema, 244.
Tonitru, Aer, 270.
Tonsillarum morbi, 309.
Topica febris, 236.
Tormentum, Volvulus, 384.
Torpor, 178.

Tortura oris, Facies, 290.
Tremor, 177.
Trigeminus, Gravida, 429.
Trismos, Facies, 290.
Tristitia, Animi pathema, 244.
Tritæophyes febris, 200.
Tuba uteri, 421.
Turbatio morbi, XXIX.
Tussis, Exercitium, 245.
Tussis, 319.
Tympanites, 342.
Typhos febris, 213.

V

V*Acillatio*, Tremor, 117.
Vaginæ morbi, 419.
Vagus morbus, IV, 6.
Valetudo, Debilitas, 164.
Vapor, Aer, 270.
Vappa, 93.
Variolæ, 206.
Varicocele, Testis, 413.
Varix, 57.
Vectio, 262.
Vehemens morbus, IV, 5.
Venenum, 283.
Venerea lues, 276.
Ventris morbi, 339.
Ventriculi morbi, 355.
Ventus, Aer, 270.
Ver, Tempus anni, 271.
Vermes, 239. 391.
Vertigo, 293.
Verus morbus, IV, 9.
Vesicæ morbi, 402.
Vesiculæ seminales, 414.
Vestimenta, Integumenta, 280.
Vetustus morbus, IV, 7.
Vicissitudo morbi, XXXVII.
Vigilia, 248.
Vinum, Nutrimentum, 281.
Virulenta, Ichor, 88.
Virus, Ichor, 88.
Viscerum morbi, 339.
Visciditas, 78.
Vitta, Fętus, 430.
Ulcus, 15.
Umbilici, Abscessus, 343.
Umbilicalis regio, Abdomen, 340.
Volvulus, 384.
Vomica, Abscessus, 63. 324.
Vomitus, Exercitium, 245, 365, &c.
Vox, Exercitium, 245.
Vocis morbi, 314.
Ureterum morbi, 401.
Uretræ morbi, 403.
Urinæ organa, 399.
Urina morbosa, 189.
Urinæ calculus, Calculus, 237.
Ustio, 9.
Uteri morbi, 420.
Vulnus, 4.
Vultuosa Facies, 290.
Vulvulæ morbi, 308.
Vulva, Muliebria, 418.

FINIS.

Pillole di terebintina nelle gonorree

℞ polv. di succin.
Liquirizia
occhi di seppia ana ʒij
terebint. veneta q. b.
si faccia mass. pilol. dose da ℈j a ʒij ʒi

Pillole p provocar i menstrui

℞ curcum.
croc. oriental.
fior di lavand. ana ℈ij
scirop. d'artem. q. b. si facc. pillole
n° XII da prendersi due p volta
mattina e sera per tre giorni prima
soprabevendo un bicchiere d'acqua tepida
ne temperamenti caldi e secchi, e [illegible]
li freddi.

Pillole di pece del Mangeti

℞ radice di liquir. ʒj
[illegible] fior di [illegible] ʒij
pece liquida ʒj
balsam. del peru ana ʒß. scirop. di
pap. q. b. si faccia mass. pilol.
dose da ℈j a ʒij con una [illegible]
d'decot. pettoral. sono efficacissime
nella tosse invecchiata sputo purulento
asma [illegible]

Polvere artritica di paracelso

℞ Cinnamon sulfurata, cremor di tartar. terra
orientale zuccaro fino a p. egual. si faccia
polv. sottile dose da un scrupolo a tre
giova nelle doglie articolari

Alpitre 11 Phalaris

dub moi aminuzione